

KRONIEK KARABINIERS

1914-1918

**KRONIEK
VAN DE BELGISCHE
REGIMENTEN KARABINIERS
1830-1992**

*Een hommage aan onze karabiniers...
opdat de herinnering niet verloren zou gaan!*

**DEEL 2
DE KARABINIERS TIJDENS DE GROTE OORLOG
1914 - 1918**

Redactie :
Medewerkers:

Jacques VERSPREET
Jean CLEEREMANS
Willy PEIREN
Luc VERMEULEN
Hedwig VAN MELLAERT
allen karabiniers

Lay-out:

Van de mens op de aarde...

*Een mens te zijn op aarde
in deze wereldtijd,
dat is de dood aanvaarden,
de vrede en de strijd,
de dagen en de nachten,
de honger en de dorst,
de vragen en de angsten,
de kommer en de koorts.*

Guillaume Van der Graft

Uit "Verzamelde gedichten", Bosch & Keunig, Baarn 1982.

INHOUD

KRONIEK VAN DE BELGISCHE REGIMENTEN KARABINIERS

Hoofdstuk 5 De Karabiniers tijdens de Grote Oorlog 1914-1918	1
FASE EEN: DE PIJNLIJKE ERVARING	2
INLEIDING	3
ONS GRONDGEBIED GESCHONDEN	4
DE INPLAATSSTELLING VAN HET VELDLEGER Slagordes van de Karabiniersregimenten	4
DE VELE VERPLAATSINGEN VAN DE RESERVEDIVISIE...	7
Het grote ongeduld van de karabiniers...al dan niet naar de vuurlijn	7
Gespannen zenuwen en de eerste ongelukkige vuurschoten...	8
De grote mars: het hergroeperen in de vesting Antwerpen	8
De Duitse aanval op de forten van Luik en Namen	10
OFFENSIEVE UITVALLEN VANUIT DE VESTING ANTWERPEN	12
De eerste uitval (24-26 augustus 1914)...of de vuurdoop van de karabiniers en de grenadiers tijdens de gevechten bij Elewijt en Schiplaken	12
De terugtocht naar de vesting Antwerpen (26 augustus)	17
Eerste lessen en besluiten	18
De hergroepering van de 6 ^e LD	20
De tweede uitval 09-13 september 1914...Wakkerzeel-Tildonk een bloedige leerschool voor de moedige karabiniers	21
De uitputting nabij: terug naar de vesting Antwerpen!	25
EEN EERSTE REORGANISATIE VAN HET VELDLEGER	26
17 september: de ontbinding van 3 K en 4 K	26
De derde uitval: Malderen-Londerzeel (26-29 september 1914)	27
DE BELEGERING VAN DE VESTING ANTWERPEN	29
De heldhaftige verdediging van de Regimenten Vestingkarabiniers (VK) (28 september-03 oktober)	30
De inzet van het 2 ^e Regiment Karabiniers	32
De karabiniers en de verdediging van de Nete	33
- 05 oktober: Lachenenhof! of de Duitse bedreigende penetratie	33
- 05/06 oktober: de karabiniers in een rampscenario...de stille nachtaanval!	35
- 06 oktober: de verdediging van Duffel	36
DE BESCHERMING VAN DE COMMUNICATIELIJN NAAR DE KUSTHAVENS	37
02-10 oktober 1914	
HET BELGISCH LEGER NAAR DE LINKEROEVER	38
07 en 08 oktober 1914: Polsgracht (Berlare)	
DE TERUGTOCHT VAN DE KARABINIERS NAAR DE IJZER	40
06-08 oktober 1914	
DE HERINRICHTING VAN DE BELGISCHE VERDEDIGING	44
13 oktober: de ontbinding van de Regimenten Vestingkarabiniers	
14-17 oktober 1914: hergroepering achter de IJzer	45

DE SLAG AAN DE IJZER	50
Toestand half oktober 1914	
Het operatieterrein	
De eerste schok	51
Tervate-Stuivekenskerke: het keerpunt van de IJzerslag	53
- 22 oktober: Tervate!..Tervate!..Tervate!	54
- De verbeterde strijd van de karabiniers bij Stuivekenskerke	58
Een versterking van de IJzerstelling: de overstromingen	63
30 oktober: Diksmuide!	64
Na de IJzerslag...	66
Beschouwingen	67

FASE TWEE: STABILISATIE EN HERVORMINGEN 69

DE STELLINGENOORLOG	70
De consolidatie van de IJzerstelling	70
30 oktober-10 december 1914: noord van Diksmuide	
- 09 november: een dubbele bevelsoverdracht bij de Karabiniers	71
- een zoveelste reorganisatie	
Met de 6 ^e LD: de wacht aan de IJzer in de sector Diksmuide (tot 14 februari 1915)	73
Een rust- en herstelperiode (15 februari-08 maart 1915)	78
Achtergrondinformatie	79
- Algemene toestand eind 1914-1915	79
- de IJzerstelling	80
- de legereffectieven	81
- de uitrustingen en de munitie	81
- de reserves aan verbruiksgoederen	82
- de medische organisatie	82
- de Belgische burgers	83
De 6 ^e LD in de sector Noordschote-Steenstraat (09 maart-30 juni 1915)	84
Drie Grachten: een epos (29 maart-09 april 1915)	86
2 K bij het bruggenhoofd van het Veerhuis (07-11 april 1915)	91
De 2 ^e slag om Ieper: Steenstraat (22-26 april 1915)	93
Het dramatisch verhaal van de 'antiheld' karabinier Henri Reynders...	96

STABILISATIE EN BOMBARDEMENTEN	97
Mei en juni 1915	97
Een rustperiode van 01 juli tot 05 augustus 1915	99
Moordende bombardementen in de sector Diksmuide (06 augustus-06 december 1915)	100
Rust... (07 december-20 januari 1916)	105
De Wacht aan de IJzer bij Nieuwkapelle (19 januari-22 december 1916)	106

DE REORGANISATIE EN OFFENSIEVE TRAINING VAN HET VELDLEGER	113
Een rustperiode voor de 6 ^e LD (23 december-02 januari 1917)	113
Training in het Kamp van Mailly (05 januari-28 januari 1917)	114
De karabiniers in de sector Steenstraat-Het Sas (09 februari-03 mei 1917)	115
- Het terrein en het leven in de sector	117
- Offensieve prikacties	118
Terug naar Nieuwkapelle (04 mei-20 december 1917)	120

FASE DRIE: HET BEVRIJDEND EINDE 124

DE AGRESSIEVE VERDEDIGING	125
Nazomer 1917: de karabiniers in de sector Nieuwkapelle...	126
Offensieve operaties vòòr Woumen	

De rustperiode (21 december-06 februari 1918) en de herschikking van de strijdkrachten	128
Een nieuwe sector: Nieuwpoort (07 februari-31 juli 1918)	128
- Het terrein	129
- Bezetting en verdediging van de stelling	131
Nieuwendamme!	132
De patrouilleoorlog...een gevecht om het no man's land	135
- De karabiniers bestoken met gevechtpatrouilles de vijand...	
- Maandelijkse aflossingen tussen 6 ^e ID en 12 ^e ID	138
- Een raid naar de loopgraven 'Boer' en 'Aas'	139
HET PREOFFENSIEF (09 augustus-28 september 1918)	141
De operatiezone van de 6 ^e LD	142
- Het terrein	
- De bezetting	
- De gebeurtenissen: beperkte aanvaloperaties	
HET BEVRIJDINGSOFFENSIEF (28 september- 11 november 1918)	147
DE EERSTE FASE: DE AANVAL VANAF 28 SEPTEMBER 1918	147
Het terrein en het vijandelijk dispositief	147
Het aanvalsd dispositief van de Belgen	148
- Algemeen	148
- Plaats van de karabiniers in het aanvalsfront en het plan	150
- De limieten	151
In de aanvalszone	151
De uitbraak: 28 september, de eerste aanvalsdag	152
De strijd om Westrozebeke en Passendale	154
- 29 september: de tweede dag	156
- 30 september: de derde dag	157
- 01 oktober	158
- 02 oktober	159
De verliezen... In Flanders Fields...	159
Kanttekeningen	160
- Welfare, een bezigheidstherapie ingevoerd door de Britten...	160
- Het taalprobleem en de ontvoogdingspogingen van de jonge Vlaamse intelligentsia	161
- Over Jules De Winde, luitenant en karabinier, slachtoffer van machinaties?	163
De toestand bij de geallieerden bij het begin van het Bevrijdingsoffensief	165
De periode van 03 tot 13 oktober 1918	166
DE TWEDE FASE: DE AANVAL VANAF 14 OKTOBER 1918	167
Algemeen	167
Toestand bij de Karabiniers	167
De aanval van 14 oktober 1918	169
- De dood van Kolonel SA Bremer	170
- De tragedie van Bergmolens	170
Evolutie van de toestand in de namiddag van 14 oktober	172
Het vervolg van de operaties op 15 oktober 1918	173
16 oktober 1918: de overschrijding van de Mandel	174
17 oktober 1918: Rumbeke/Roeselare	176
In 't zicht van de haven: karabiniers die er niet meer bij waren...	177
De 6 ^e Legerdivisie naar de noordelijke kuststrook en de Oosthoek	178
DE DERDE FASE VAN HET BEVRIJDINGSOFFENSIEF	180
Het is zo stil vandaag...	180
De wapenstilstand	181
De triomftocht na de zege!	182

AANHANGSELS

Aanhangsel 1. - De "Grote Oorlog" van karabinier Ferdinand von Mauntz...Zijn kroniek...	186
Aanhangsel 2. - Allemaal beestjes! van karabinier I.J. Kegeleers, oudstrijder 1914/18 van de 1 ^e Cie 1 Karabiniers.	193
Aanhangsel 3. - Lijst van de gesneuvelde en vermiste karabiniers gedurende 1914-1918	199

GEBRUIKTE MILITAIRE AFKORTINGEN

BIBLIOGRAFIE GERAADPLEEGDE WERKEN

NAMENREGISTER VAN KARABINIERS UIT DE KRONIEK.- DEEL 2

LIJST VAN DE INTEKENAARS

HOUTSNEDEN

Wij proberen in dit boekdeel enkele originele houtsneden van de hand van de karabinier (Res) Kapt Cdt Marcel Corvilain op te nemen; deze kunstwerkjes maakten oorspronkelijk deel uit van de illustraties van het boek "L'Histoire des Régiments de Carabiniers et des Bataillons Cyclistes 1914-1930", en werden regelmatig herdrukt in het tijdschrift "De Karabinier", "Le Carabinier" van de Verbroedering 1 K, 3 K, 1 VK en later voor het Intercarabiniers. (De houtsneden zijn gemakkelijk herkenbaar in onze kroniek.)

KAARTEN

Bij het doornemen van de Kroniek zult u merken dat het overgrote deel van de gereproduceerde kaarten verwijzen naar de toenmalige Franse benaming. Hiermee hebben wij zo veel mogelijk de authenticiteit willen bewaren van de geraadpleegde illustraties. Verwijzingen in de tekst naar sommige plaatsen op de kaart worden aangeduid als volgt ² (voorbeeld).

Hoofdstuk 5

De Karabiniers tijdens de Grote Oorlog De wereldoorlog 1914-1918

*Les incomparables états de service, pendant
la guerre, des différentes unités de Carabiniers,
forcent l'admiration.*

Albert

FASE EEN: DE PIJNLIJKE ERVARING

Als het uur zal slaan...

INLEIDING

In onze “Kroniek van de Belgische Regimenten Karabiniers” zijn wij aan een belangrijk keerpunt gekomen. In wezen was het jaar 1913 een sleuteljaar: het Regiment Karabiniers verloor zijn typische eigenheid van Jager-elite-regiment of lichte infanterie, en werd van dan af zoals alle infanterieregimenten op dezelfde ‘leest geschoeid’. Tot de dood van Leopold II werden de Karabiniers en de Grenadiers met hun kleurrijke uniformen, opgevoerd als de keureenheden bij alle demonstraties en parades. Door de selecte en strenge keuze van hun officieren, onderofficieren en soldaten behoorden beide regimenten tot de algemeen erkende top van het Belgisch leger. Bovendien was het Regiment Karabiniers de bakermat van talloze testen en innovaties op het vlak van training, bewapening, tactiek en beweeglijkheid. Vele karabiniers hadden trouw en belangeloos het beste van zichzelf gegeven om hun Vorst en land te dienen, zodat hun namen voor altijd verbonden zijn aan de geschiedenis van België. Ondanks de nivellering en de democratisering van de eenheden zal die traditie en ingesteldheid blijven voortbestaan bij de talrijke volgende generaties karabiniers.

1913: het Belgisch leger kreeg een modernere structuur, gevolg van de snel evoluerende maatschappij, de eerste wereldoorlog heeft dit proces nog verhaast. De Karabiniers zullen uit de oorlog komen met een nieuw gelaat: gelouterd door de realiteit en de ellende van de oorlog en gekneed in een volledig vernieuwde organisatie, kledij en uitrusting.

Eveneens vanaf 1913 zal uit het ‘moederregiment’ Karabiniers een tweede regiment geboren worden. De mobilisatie in 1914 veroorzaakte nogmaals de ontubbeling van de bestaande 1^e en 2^e Regimenten Karabiniers zodat een 3^e en 4^e Regiment Karabiniers de 19^e en 20^e Brigade aanvulden. Bovendien werden de 1^e en 2^e Vesting Karabiniersregimenten eveneens gemobiliseerd. Wij kunnen ook niet vergeten dat in 1913 het 1^e Regiment Karabiniers ‘zijn’ elite, het vijfde bataljon Karabiniers-Wielrijders, verloor dat afgestaan werd aan de Cavaleriedivisie om van dan af een zelfstandig bestaan te leiden. Al deze mutaties en permutaties werden uitgevoerd ten koste van het beroepskader en de reserves van het oorspronkelijk moederregiment Karabiniers, toen het eerste geheten!

Gegevens en feiten met betrekking tot de oorlog 1914-18 werden grotendeels verzameld uit het boek van de Franstalige reservekapitein en karabinier Marcel Corvilain¹ “L’Histoire des Régiments de Carabiniers et des Bataillons de Carabiniers Cyclistes.-1914-30.”² Deze Kroniek over de Karabiniers tijdens de wereldoorlog werd aangevuld met gegevens en getuigenissen verschenen in de tijdschriften “Le Carabinier. De Karabinier”, bulletin van de Verbroedering 1K/3K/1 VK en “Carabinier” van de Koninklijke Vereniging Intercarabiniers VZW (Jean Cleeremans verzorgde er een rubriek over “L’ Histoire des Carabiniers”), verder werden de talrijke documenten en werken, opgenomen in onze bibliografie op het einde van dit werk, geraadpleegd.

Het geheel werd gesynthetiseerd in dit belangrijk hoofdstuk. De moedige lezer zal zich voortaan vertrouwd moeten maken met enkele afkortingen met betrekking tot de militaire korpsen. Wij beperken ons in het verder verloop van de kroniek tot de hoofdgebeurtenissen bij onze karabiniers en verwijzen naar de uitgebreide oorlogsliteratuur die voorhanden is in de bibliotheken en musea. De stellers zijn bewust dat het ‘verhaal’ noch volledig noch historisch gaaf is, maar het geeft een betrouwbaar beeld van de gebeurtenissen en van de sfeer uit die tijd.

¹ Marcel Corvilain, ° te Waver 05.02.1895 gestorven te Hasselt 10.10.1953. Werd als negentienjarige betrokken bij de Grote Oorlog en meldde zich als oorlogsvrijwilliger te Mechelen op 04.08.1914. Vroeg onmiddellijk om opgenomen te worden in de rangen van de Karabiniers, op 05 augustus werd hij er als brancardier ingezet bij het detachement ‘section hippomobile’ van de ‘ambulance-colonne’ van de 6^e LD. Als brancardier nam hij deel aan de twee uitvallen van Antwerpen in versterking van het 1 K. Op 01.01.15 benoemd tot korporaal brancardier, sergeant in april 1915. Hij werd ingezet in versterking bij het bataljon van Maj Constant 2 K tijdens de slag bij Steenstraat (gasaanval). Volgde de 8e sessie OLT Inf te Bayeux vanaf 29 mei 1916. Na een vorming ‘Mi’ kwam hij terug als Adjudant Pl Comd bij het 1e K te Boesinge. Werd (aanvullend) OLT benoemd op 27.03.1918. Tijdens een raid-opdracht (8/9 april) werd hij levensgevaarlijk gekwetst en afgevoerd voor verzorging naar het Hosp L’Océan in de Panne en miste hierdoor zijn deelname aan het grote bevrijdingsoffensief.

Werd Res Kapt in 1934. Nam deel aan de campagne van mei 1940 als Res KaptCdt en commandant van een Compagnie AA; was een erkende weerstander tijdens de oorlog 1940-45.

Was zeer actief in de Verbroedering van 1 K/3 K/1 VK en in het Intercarabiniers.

² Goemaere, Imprimeur du Roi, Editeur, 21, rue de la Limite, Bruxelles (1933).

ONS GRONDGEBIED GESCHONDEN

Na enkele dagen van intense spanning, ministerraden en diplomatieke bemoeiingen, verklaarde Duitsland België de oorlog door het gebruik van de wapens op 04 augustus 1914. Ons grondgebied werd om 08 uur geschonden. Bij Gemmenich werd de grens door de Duitse aanvalstroepen overschreden.

België was een neutraal land, de publieke opinie rekende op de steun van de betrokken Europese grootmachten, de garanten, om de bepalingen van het verdrag van 1839 te eerbiedigen. De tienduizenden 'onder de wapens' opgeroepen Belgen dachten nog niet onmiddellijk aan oorlog, zij zouden slechts de grenzen moeten bewaken zoals in 1870! De schaamteloze eis van de Duitsers, het ultimatum van 02 augustus, om de Duitse troepen vrije doorgang te verlenen over het Belgisch territorium, sloot de politieke gelederen in het Belgisch Parlement en binnen de Belgische regering. Het was als het ontwaken van het Belgische volk, waarbij zich plots een sterk nationaal gevoel ontwikkelde naar aanleiding van de Duitse arrogantie. De nationale driekleur verscheen triomfantelijk in het straatbeeld. Duitsers en Oostenrijkers moesten hals over kop ons land verlaten! Een stroom van vrijwilligers meldde zich in de rekruteringscentra en vulde de kazernes: 't is voor België, voor ons vaderland...! De taal van onze regering was heroïsch en verheven: de Belgische eer was gekwetst. De Grote Oorlog werd bombastisch ingezet. Vaderlandslievende kreten vergezelden onze troepen, de menigte vulde de straten van Brussel, uit alle ramen hingen joelende mensen tot op de daken toe! In een sfeer van enthousiasme pareerde de Belgische bevolking de agressie van de Duitse Legers...

Koning Albert in generaaluniform werd aldus uitzinnig toegejuicht en aangemoedigd. Brussel was in een overmoedige feestelijke stemming. Men was er die dag trots op Belg te zijn..!

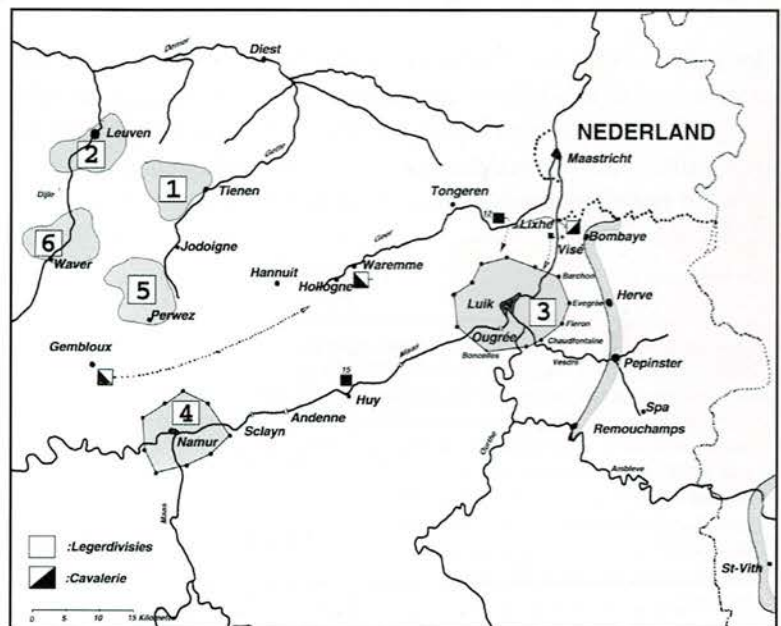
Toen onze koning Albert om 10 uur vòòr het samengeroepen Parlement in een historische rede de verwerping van het Duits ultimatum bevestigde, wist hij nog steeds niets over de grensoverschrijding. Hij zegde: *"Één enkel gevoel overheerst ons hart: de vaderlandsliefde; één enkel visioen omvat onze geest: onze bedreigde vrijheid; één enkele plicht dringt zich aan ons op: de hardnekkige weerstand... Een land dat zich verdedigt wordt door iedereen geëerbiedigd: dit land gaat niet ten onder!"*

DE INPLAATSSTELLING VAN HET VELDLEGER

Op 04 augustus, in een bijzonder dagorder aan het Leger gericht, herhaalde koning Albert I de boodschap aan zijn soldaten: *"Gedenkt Vlamingen, de Guldensporenslag, en gij, Walen van Luik, die op dit moment gelauwerd worden, de zeshonderd Franchimontezen"*.

04 augustus 14 - Ten gevolge van de Belgische beslissing werd de opstelling van het veldleger aangepast. De aanvankelijke ontplooiing die zowel een aanval van uit het zuiden als vanuit het oosten pareerde, gevolg van de neutraliteitspolitiek van België, werd gewijzigd.

Het generale hoofdkwartier beval een zwenking naar het oosten: de 1^e Legerdivisie (1^e LD) werd uit Vlaanderen naar het gebied van Tienen gebracht, de 2^e LD vanuit Antwerpen naar Leuven, de 5^e LD vanuit Bergen naar Perwez en de 6^e LD vanuit Brussel naar Waver. De 3^e en 4^e LD concentreerden zich zoals gepland naar de streek van Luik en Namen. De Cavaleriedivisie ontplooipte zich in de omgeving van Waremme.

De 6° LD in reserve van het Veldleger, omvatte de 18° Gemengde Brigade (18° Bde) met twee regimenten, het 1° Gr en het 2° Gr, de 19° Bde met het 1° K en het 3° K en de 20° Bde met het 2° K en het 4° K. De divisie telde dus vier regimenten karabiniers en twee grenadiersregimenten, zij omvatte aldus de keurtroepen van het Brusselse garnizoen. Het waren sportieve rivaliserende regimenten met een uitzonderlijke korpsgeest, hun samengaan in één divisie gaf aan de 6° LD een hogere gevechtswaarde. Ieder regiment beschikte over drie bataljons met elk vier compagnies à twee pelotons en had in principe één Cie mitrailleurs (Mi Maxim) onder bevel, bij de karabiniers waren er drie regimenten volledig uitgerust met de Mi's, de andere regimenten zouden pas tijdens de tweede helft van augustus hun Mi's ontvangen.

De 6° Divisie stelde zich eerst op in het gebied rondom Hamme-Mille; de 19° Bde hechtte zich aan Waver, de 20° Bde bij Gastuche, Grez-Doiceau en Archennes. Zij werden enthousiast ontvangen door de bevolking, die het hen zo comfortabel mogelijk wilde maken en hen voorzag van matrassen en dekens.

Intussen werden de klassen 1900 en 1899 opgeroepen om de vestingregimenten aan te vullen. Deze hadden in principe dezelfde samenstelling als de andere infanterie-regimenten, maar hun Mi compagnies zouden slechts eind augustus operationeel zijn. Ook het aantal officieren was er vrij beperkt, sommige compagnies werden door onderofficieren bevolen!³

Slagordes van de Karabiniers Regimenten bij het begin van de oorlog

1 K	Kol Pety de Thozée Adj.Maj Letenre Vaandrig Dewaele	3 K	Kol Servais Adj.Maj Laboyaux Vaandrig Depover	2 K	Kol Biebuyck	4 K	Kol Tiéchon AdjMaj Cdt Peellaert
1e Bn	Maj Vandeghinste Adj.Maj Simons	1e Bn	Maj Tollen Adj. Maj Thijs	1e Bn	Maj Dejaiffe	1e Bn	Maj Tassier
1Cie	Déom, Vidick	1Cie	Bontingh, Manchel	1Cie	Bradfer	1Cie	Van Espen
2Cie	Gaillard, Cammaerts	2Cie	Van Doren, Machel	2Cie	Cornil	2Cie	d'Henricourt
3Cie	Piquet (+ 13.09.14), Philipin	3Cie	Dandoy, Sanche	3Cie	Burck	3Cie	Vidale
4Cie	Flameng, Menser	4Cie	Plock, Borgerhoff	4Cie	Van Beckhoven	4Cie	Stevens
2e Bn	Maj Lahire	2e Bn	Maj Delatte	2e Bn	Maj Poncelet	2e Bn	Maj Lauwens
1Cie	Hubrecht, Liesens	1Cie	Van Tilt, Hédo	1Cie	Wambersy	1Cie	Gilles
2Cie	Descamps, Mersch	2Cie	Leclercq, Van Eleghem	2Cie	Soyez	2Cie	Vanderlinden
3Cie	Cohy(+08.10.14), Pinguet	3Cie	Ronflette, Marlier	3Cie	Delanghe	3Cie	....
4Cie	Lekeux, Coucke	4Cie	De Haes, Leclercq	4Cie	Van Coppenolle	4Cie	Déome
3e Bn	Maj Detail Adj.Maj de Heusch	3e Bn	Maj de Gerlache de Gomery Adj.Maj Clavareau	3e Bn	Maj Constant	3e Bn	Maj Gateau
1Cie	Artan de Saint Martin, Dothée	1Cie	Le Maire de Sars le Comte	1Cie	Van Elslande	1Cie	Gillet
2Cie	Stiellemans(+25.08.14), Reul	2Cie	Mochet(+)	2Cie	Panhuys	2Cie	Brohez
3Cie	Martin, Halleur	3Cie	Frings	3Cie	Vissoul	3Cie	Van de Putte
4Cie	Reul, Van Austrève	4Cie	Colinet	4Cie	Bremer	4Cie	Van Zeune
Cie Mi	Thirifay	Cie Mi	Bouche	Cie Mi	Brassel	Cie Mi	....
1 VK	LtKol Collyns	2 VK	Maj Balle				
1e Bn	Cdt Debroux	1e Bn	Maj Vandenberghe				
2e Bn	res Maj Van Bredael	2e Bn	Maj Weyns				
3e Bn	....	3e Bn	Maj Doutrepont				

(Alle Bns met vier compagnies)

³ In het totaal waren er zowat 10.000 karabiniers onder de wapens bij het begin van de oorlog!

Wij hernemen met het vervolg van de brieven van karabinier Jozef Stevens, zie Boekdeel I van onze Kroniek pagina 153 en verder...

Zonder plaats noch datum ⁴

Bemide Ouders,

Met deze koom ik te laten weten den staat van mijne goede gezondheid en ik hoop van u allen ook noch hetzelfde. En dat wij hier geloeerd liggen bij den boer, in het dorp, Reekwaseoux (Grex-Doiceau) in de walen; met een heele division, ik ben van de 6 Division, volgens dat ze zeggen, zijn wij soldaten van resarf (reserve). Als wij moeten de grenzen op trekken ⁵ dan zijn de ander mannen al lang op de grenzen. En wij moeten nu alle dagen marsoen met de heelle Division; en daarin zijn nu 4 Regimenten Carrabiniers 2 Regimenten Grenadiers 2 Reg Kuurrassiers 2 schadrons (eskadrons) sjasseurs te paard. Dat kan zoo iets zijn van een 30.000 soldaten en misschien noch meer. ik denk dat wij nieur (nu?) vogegeren (voyageren, rondtrekken), voor in tijd van nood, als zij zouden in gang zijn met vichten. ik heb toch altijd noch goeden moet. Ik denk toch noch wel dat ik noch wel zal kunnen naar huis komen. Ik ben hier ook al bij veel volk van Meerhout geweest, bij zjef oejen van lill, bij frans cools van (...) en bij (...) van zander genkens uit de baan die zijn allemaal in de 6 devixie. Wij hebben deze dagen al wat afgelegd, en de dorpen waar wij doorgingen kwamen zij het volk allemaal buiten met Diesters (bruin) bier en met brood, peren en van alles voor ons eten te geven, en wij moesten niet uit de rijen gaan wij hebben van den troef, noch geen eten gehad van zondag noon tot dinsdagavond, al wat wij gehad hebben dat is van de burgers. Ik zal noch wel eens schrijven binnen eene dag of vier hoe het zal gaan; ge moet nog maar eens terug schrijven hoe het tuis gaat, en met onze liowie dat dien ook niet moet binnenkomen. Den brief zal toch wel terechten komen, als gij percies zoo schrijft gelijk zij hier op zetten

uw toegenegen zoon

tot ziens als god blijft

Joz Stevens

Soldaat au 2 Regiment de Karrabiniers

3 III 6 Division D' armee 1

als ik koom naar huis, zal ik noch wel wat meer nieuws weten

geld moet gij niet opsturen gij zult het toch wel van doen hebben wij krijgen hier veel eten van de burgers

⁴ Nota van de redactie: wij gissen omstreeks 06 augustus te Grex-Doiceau

⁵ Vòdr de Duitse inval op 04 augustus rekende de bevolking op het slechts bewaken van de grenzen zoals het gebeurde bij het conflict in 1870/1871..!

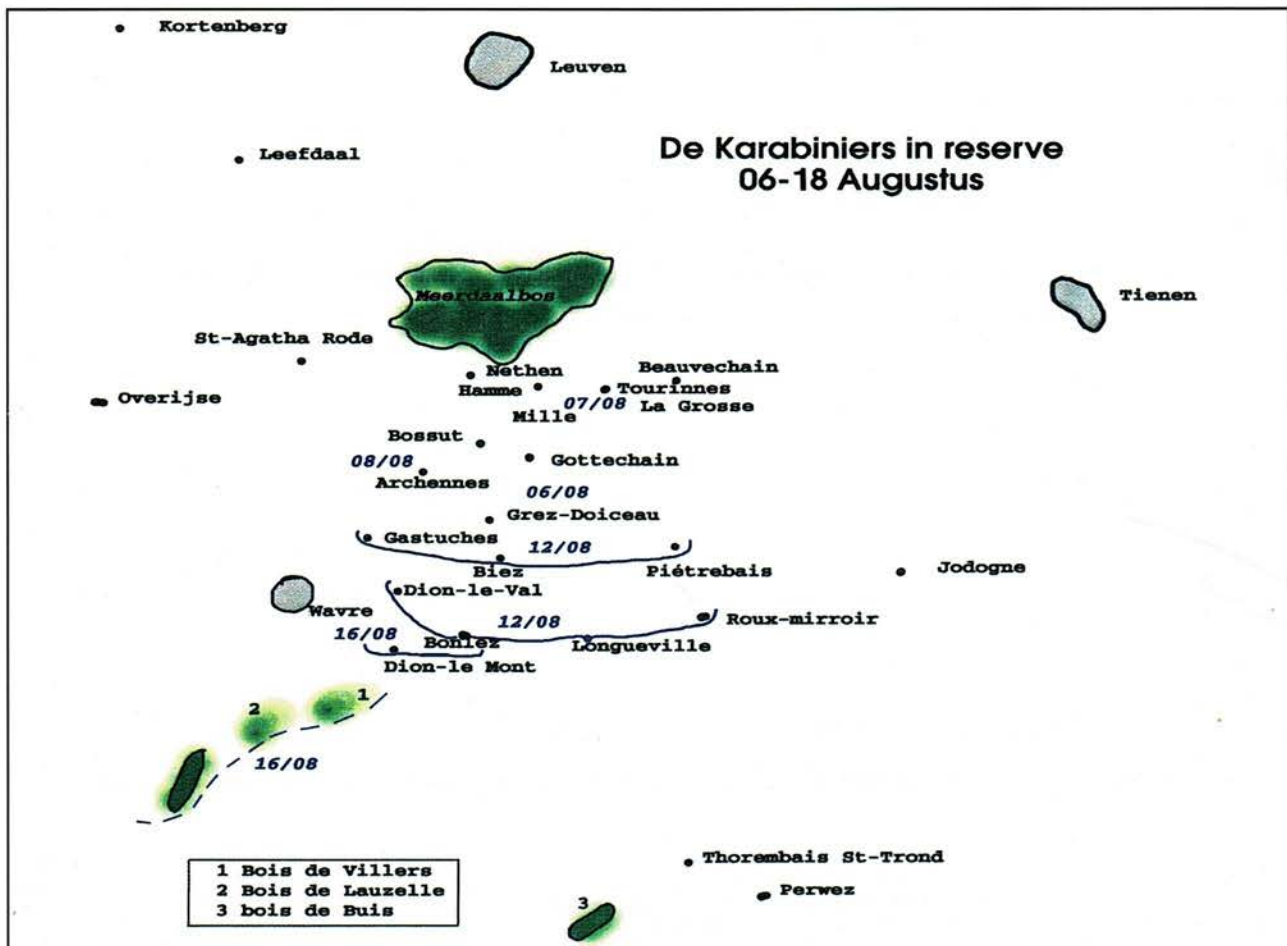

DE VELE VERPLAATSINGEN VAN DE RESERVEDIVISIE...

De eerste weken van de oorlog werden voor onze karabiniers vooral gekenmerkt door de menigvuldige bezettingen van kantonnementen en door het innemen van diverse opstellingen.

Het grote ongeduld van de karabiniers...al dan niet naar de vuurlijn!

- 06 augustus 14 1 K en 3 K werden naar het oosten van Waver verplaatst (Bois de Tour, de Longchamps); 2 K en 4 K ten oosten van Grez-Doiceau (Bois de Bérissart) een ontplooiing in de pletsende regen. 's Avonds keerden zij terug naar hun oude kantonnementen Waver en Grez-Doiceau.
- 07 augustus 14 De 6° LD werd terug verenigd rond Hamme-Mille, voor de avond werden er nieuwe kantonnementen opgelegd: 1 K en 3 K te Nethen, 2 K te Beauvechain en 4 K te Tourinnes la Grosse.
- Het Frans Cavaleriekorps Sordet snelde door de Ardennen de Belgen ter hulp, terwijl zij eveneens de noord-oost grens van Frankrijk poogden te verdedigen.
- 08 augustus 14 Ontplooiing in de bossen en holle wegen rond de kantonnementen en zuid-oost (ZO) en zuid van Archennes; geruchten doen de ronde over de ontschepping van 200.000 Russen in de haven van Antwerpen en over 20.000 krijgsgevangenen in Hoei..!
- 10 augustus 14 De 6° LD moest zich voorbereiden om op te rukken; 's avonds was zij terug in haar kantonnementen, de 20° Bde kreeg er nieuwe toegewezen: 2 K in Bossut-Gottechain, 4 K in Archennes.
- 12 augustus 14 De 20° Bde kreeg opdracht een voorpostenlijn te bezetten om de zuidflank te beschermen op de lijn Roux-Miroir, Longueville, Bonlez, Dion-le Val, of meer noord Piétrebais, Biez, Gastuche. De rest van de LD bleef in de bossen en in de holle wegen van het gebied.

- 15 augustus 14 De brigades ontvingen hun tweede compagnie mitrailleurs.
- 16 augustus 14 De 19e en 20e Bde kregen een opstelling toegewezen om een mogelijke insijpeling tussen de rechterflank van het Veldleger en de vesting Namen door de Duitse Cavalerie te vermijden:
 - 19 Bde op de lijn Dion-le-Mont, Bonlez op de linkerflank
 - 20 Bde ZO van Waver met voorposten op het front Dion-le-Mont, Bois de Villers, Bois de Lauzelle, Ottignies.
 's Avonds keerden zij terug...
- 17 augustus 14 Vanaf 03 uur werden de stellingen van de vooravond opnieuw bezet; in de loop van de dag verscheen het eerste peloton Franse dragonders in de sector, zij behoorden tot het Franse Cavaleriekorps Sordet. Deze junctie wekte grote vreugde...

Gespannen zenuwen en de eerste ongelukkige vuurschoten...

- 18 augustus 14 De 19^e Bde (behalve twee compagnies van 3 K ontplooid op de voorpostenlijn) kreeg de opdracht de Franse Cavalerie te steunen bij het doortrekken van de bossen in de streek van Thorembais-St Trond. Verkenners stelden vast dat het gebied niet bezet was en enkele Belgische eenheden werden ontplooid in front van het Bois de Buis. Toen de Fransen het bos uitkwamen werden er enkele schoten uitgewisseld gelukkig zonder ernstige gevolgen.

Ondertussen: de Karabiniers-cyclisten vormden een scherm bij Haelen. Zij trokken op bevel terug tot Diest-Scherpenheuvel, de bruggen op de Gete vernielend. Een belangrijke Duitse troepenmacht was in opmars noord van de Maas... De vereniging van het Belgisch leger met de divisies van de 'garanten' was niet meer haalbaar. Ons veldleger riskeerde zelfs opgesplitst te worden. Daarom werd de terugtocht op de Dijle bevolen.

De grote mars: het hergroeperen in de vesting Antwerpen...

Bij avond werd het verbijsterende bevel gegeven terug te trekken:

- de 19e Bde over Perwez, Waver tot Overijse, waar zij uitgeput toekwamen; de bataljons van 2 K die met de 19e Bde de verplaatsing uitvoerden werden te Tombeek en Malaise gestopt.
- het 1° Bn 2 K en het 4° K verlieten hun opstelling noord van Piétrebais en vertrokken over Archennes, St. Agatha-Rhode, Leefdaal naar het gebied van Nossegem en Kortenberg.

Duitse vliegtuigen verschenen boven onze lijnen...

- 19 augustus 14 De 19e Bde hernam de mars vanaf 05 uur naar Steenokkerzeel, tot bij de verzamelzone van de 6e LD. Vluchtelingen doorkruisten voortdurend de colonnes, zodat de terugtocht wanordelijk verliep.
 Tegen de avond bezette de 20^e Bde de kantonementen: 2 K te Hombeek, 4 K te Leest. 1 K en 3 K bereikten omstreeks 23 uur Zemst .
- 20 augustus 14 Maar...om middernacht werden er orders ontvangen voor het hernemen van de mars vanaf 01 uur! Bij dageraad bereikten onze karabiniers Willebroek, om 06 uur Boom.
 Sinds 18 augustus dageraad marcheerde de 19^e Bde bijna onafgebroken; de karabiniers met gevechtsuitrusting, hadden in 48 uren 110 km te voet afgelegd!
- 21 augustus 14 Vanaf 07.00 uur verplaatsten onze koene karabiniers zich opnieuw naar hun nieuwe kantonementen: 1 K in Oude God, 3 K Mortsel, 2 K en 4 K Borsbeek. Tot 23 augustus werd hun rust gegund.

Beminde ouders Broers en zusters

Met deze, in staat van mijne goede gezondheid, kom ik te laten weten;

En ik hoop van u allen, ook dat noch wel, maar dat het daar achter (bij jullie) zoo zal blijven dat weten wij ook noch niet. Want ik heb hooren zeggen dat het daar achter ook nog al spant.

Wij zijn ook nog niet in den oorlog geweest maar wij hebben ook al veel gemasjeert, ik geloof dat wij heel belgie al door geweest zijn. Wij hebben op deze drie dagen al bij 160 kilometers afgelegd mijne voeten zijn heelgans kapot. Deze week zaten wij noch tien uren (40 à 50 km) boven Namen, en nu zijn we hier in Antwerpen. in Namen waren wij ook bij de france soldaten geweest bij de kouraiers (cuirasiers, kurassiers) en bij de dragonders. En daar heeft het muziek van de Karabiniers en van de france gelijk gespeelt. Nu zal ik mijne brief maar sluiten, ik en ik zal het u vertellen als wij allemaal, als wij het geluk noch hebben voor noch eens bijeen te komen maar dan zal het toch goed mogen gaan, bij u als bij mij beminde ouders. En nu blijf ik in goede hoop, van u ook een klein antwoord hoe het 't huis en met u allen gaat.

U toegenegen zoon broeder
groeten uit Antwerpen

Jozef Stevens

2 Regiment des karabiniers

3 III 6 Division

20 bregade

Nota van de redactie:

Helaas karabinier Jozef Stevens, 3^e Compagnie van het IIIe bataljon van het 2^e Regiment Karabiniers, sneuvelde tijdens de eerste uitval van het Belgisch Leger vanuit de vesting Antwerpen, waarschijnlijk vroeg in de morgen op 26 augustus 1914 tijdens de gevechten oost van het Steentjesbos.

De 6^e LD (divisie in reserve) was in de vesting Antwerpen aangekomen. Tijdens die eerste weken van de oorlog hadden de vestingtroepen de intervallen tussen de forten en de redoutes versterkt en georganiseerd (opruimen van schootsvelden, draadhindernissen gebouwd, loopgraven uitgewerkt) in 't bijzonder tussen Walem en Lier. 2 VK ontving een detachement van 500 pas aangeworven oorlogsvrijwilligers⁶ als versterking.

⁶ Vanaf 2 augustus konden vrijwilligers zich melden voor aanwerving in de depoteenheden van de regimenten. Na een summiere opleiding van enkele dagen werden zij verdeeld over die eenheden waar nijpende tekorten waren en waar hun opleiding verbeterd kon worden. De vestingregimenten waren hiervoor beter aangewezen.

Voor een beter begrip van wat hierboven werd beschreven is een toelichting vereist over de bijzonderste gebeurtenissen aan het front.

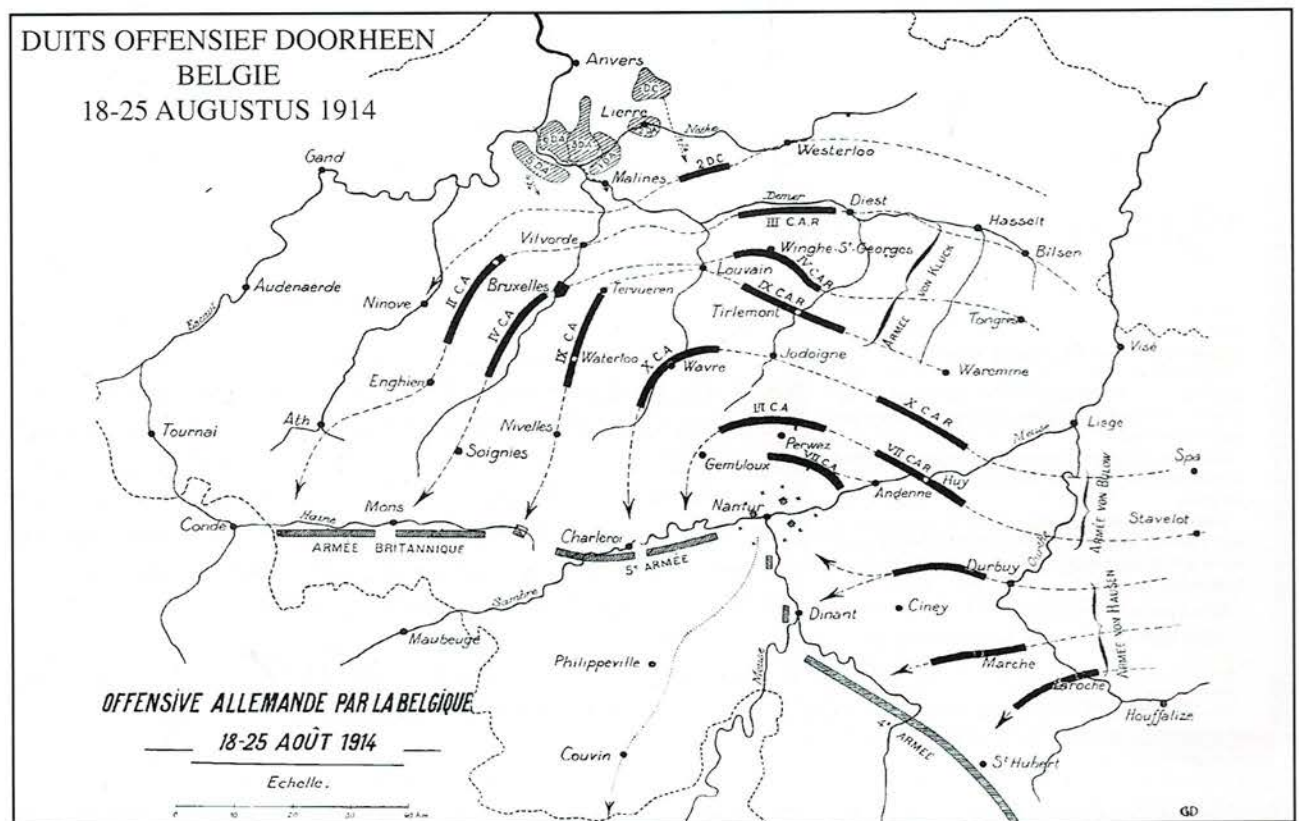
De Duitse aanval op de forten van Luik en Namen

Tussen 04 en 15 augustus had de aanval van de Duitse divisies op de versterkte vesting van Luik plaats. De 3^e LD kon tot op 06 augustus de 2^e en 4^e Duitse Cavaleriedivisie ophouden. Deze troepen van de vijand werden gevolgd door het IXe, VIIIe, VIIe, X^e en XIe Duitse Korps. Op 06 augustus werd de 3^e LD, die zwaar had geleden onder de aanval, verplaatst naar de Gete. De verdediging van de forten rondom Luik viel nu uitsluitend op de vestingtroepen, deze hielden stand tot 16 en 17 augustus. De stad Luik was reeds sinds 07 augustus in Duitse handen. Maar de opmars van de Duitse Legers naar Parijs was door het onverwacht verzet van de Belgische troepen deernijst verstoord! Het verzet van 'little Belgium' werd door de internationale pers met branie beschreven.

Tussen 06 en 20 augustus werd de stelling Gete bezet door de 1^e en 5^e LD in eerste lijn, de 2^e LD in tweede lijn en de 6^e LD in reserve. Op 08 augustus werd de 3^e LD ontplooid tussen de 1^e en 5^e LD.

Flank en dekkingsgevechten.

De 12^e augustus hadden de gevechten bij Haelen plaats, beter bekend als de Slag van Haelen⁷, waar de Karabiniers-cyclisten, onze 'zonen' die het "nest" amper tien maanden geleden verlaten hadden, zich voor altijd met roem overladen hebben!

⁷ Gedurende 4 uren torsten onze ex-Karabiniers het gewicht van de aanval. Na verschillende cavaleriecharges van de Duitsers afgeslagen te hebben wachtten de karabiniers-wielrijders de laatste charge af met de bajonet op het geweer, zij bleven meester van het terrein. De Duitse cavaleristen waren verrast en ontmoedigd door de verliezen die zij leden door de heldhaftige weerstand van die "Zwarte Duivels". Tenslotte stegen de overblijvenden af en trokken opnieuw ten aanval. De Karabiniers-wielrijders en onze ruiters werden gered door de aankomst van het 4^e en 24^e Linierregiment, die bij hun verschijning, de aanvallers op de vlucht joegen. Het was een totale, lokale overwinning die aan het bataljon Karabiniers-wielrijders de eer gaf om op hun vaandel de vermelding "Haelen" te mogen aanbrengen. Het was nochtans een duur bevochten overwinning want alleen reeds in de 1^e en 3^e compagnie telde men 4 officieren en 120 onderofficieren en karabiniers die gesneuveld of vermist waren.

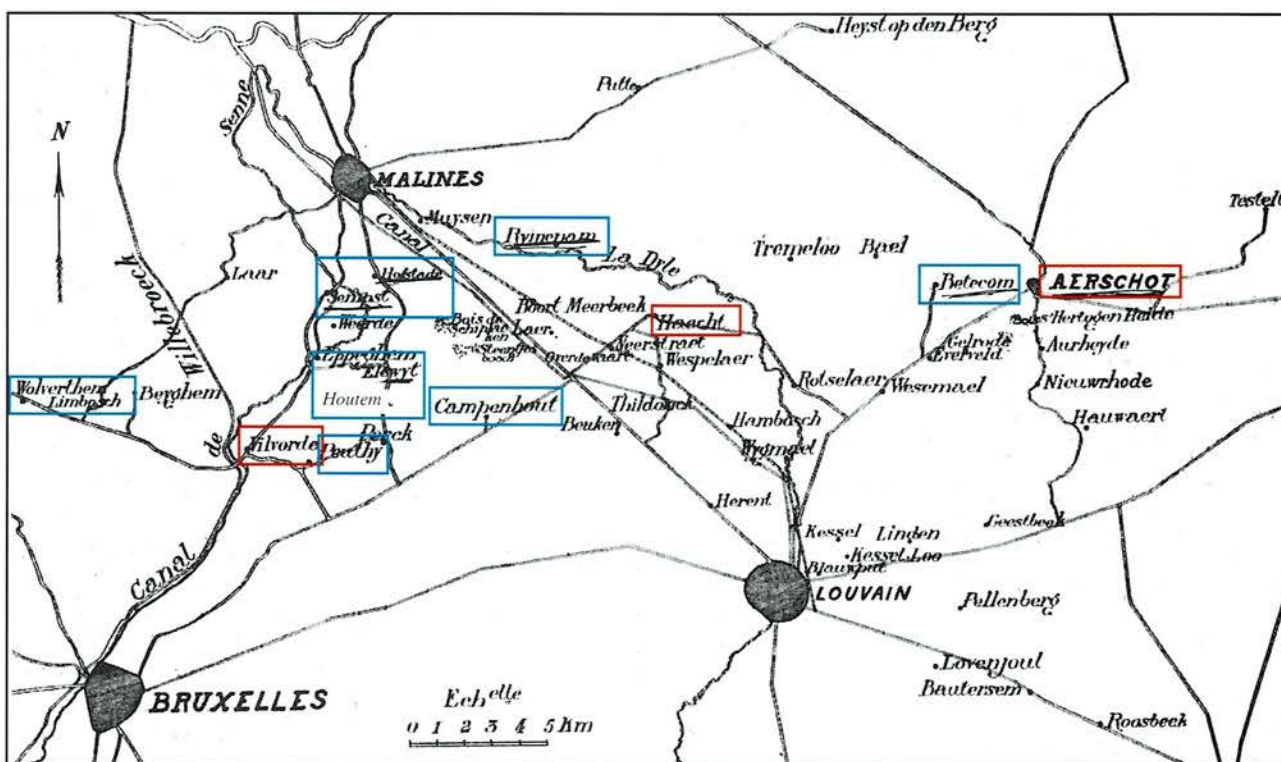

Op 18 augustus waren er gevechten op de Gete, terwijl er de 19^e augustus gevechten plaats grepen bij Aarschot.

Van 19 tot 24 augustus werd de vesting Namur aangegrepen door de Duitsers. De 23^e augustus werd de 4^e LD teruggetrokken tussen Samber en Maas, tijdens deze fase werden de eenheden voortdurend bedreigd in de rug en in de flank. De 24^e vielen de forten van Namen.

Maar op 20 augustus waren de eerste Duitsers reeds in Brussel!

Ondertussen zocht het 5^e Frans leger aansluiting met het Belgisch front maar slaagde daar niet in. 500.000 Duitsers vielen aan, noord en zuid van de Maas, en drukten met hun rechterflank op het Belgisch leger. Het gros van het Duits leger had Parijs als objectief.

24 augustus De Duitsers waren diep in België binnengedrongen, met de rechterflank van hun aanval aangeleund op de algemene lijn Condé, Ath, Geraardsbergen, Ninove, Groot-Bijgaarden, Vilvoorde, Haacht, Aarschot, Diest, Hasselt. Hun toestand was als volgt: het IIIe reserve Korps versterkt met Landwehr-eenheden was ontplooid op de lijn Merchtem en Werchter over Elewijt heen. Er werden veldwerken uitgevoerd te Wolveterem, Grimbergen, Peutie en Kampenhout. De brug van Epegem was versperd. Kanonnen stonden in stelling in Houtem en Elewijt. Vòòr hun stelling waren voorposten uitgezet op de lijn Aarschot, Betekom, Werchter, Rijmenam, Hofstade, Zemst, Elewijt, Houtem, Impde. In Schiplaken was er een Duits bataljon opgemerkt.

Uittreksels uit de bewogen briefwisseling van Karabinier oorlogsvrijwilliger BAILLY Edouard⁸, gericht aan zijn ouders te Brussel. - een vrije vertaling uit het Frans - (Archief I K Leopoldsburg)

“Beste ouders en zuster, Goed aangekomen in StKatelijne Waver, voor wij vertrokken uit Mechelen hebben wij de vlag van de Vrijwilligers ontvangen. Hier moeten wij kilometers marsen met rugzak uitvoeren, huizen

⁸ Bailly Eduard, geboren te StJans Molenbeek op 30 april 1886, adres in 1914: Kanaalstraat 21, Brussel. Meldde zich als oorlogsvrijwilliger op 03 augustus '14 als grenadier in het Depot te Mechelen. Werd echter met een volledig detachement van 500 niet-opgeleide vrijwilligers op 08 augustus overgedragen aan het 2^e Regiment Vestingkarabiniers. Zie eveneens het relaas van ereKol Van Horen, voetnoot 193 en de daarbij horende teksten. Onze karabinier Bailly heeft deelgenomen aan de verdediging van de buitenste fortengordel van Antwerpen en heeft tevens de terugtocht meegeemaakt met het 2^e VK tot de ontbinding van dit regiment in Raversijde. Op 11 oktober muteerde hij naar het 2^e K. Hij werd ernstig gekwetst de fatale 22 oktober '14 tijdens de gevechten in de bocht van Tervate. Na vijf maanden herstel en revalidatie kwam hij terug bij 2 K. Op 26 december '16 maakte hij deel uit van het nieuw opgerichte 4 K tot zijn demobilisatie de 09^e augustus 1919.

vernien, loopgraven graven, kanonnen opstellen en ik weet niet wat allemaal. Wij hebben daarover ons beklag gemaakt, wij hebben ons ingelijfd om te vechten en dan antwoordt men ons dat wij de voorposten zijn tegen de aanval op Antwerpen, maar wij vrezen dat de Luikenaars alle Duitsers zullen versmachten en dat er geen meer zullen overblijven voor ons. Op deze moment dat ik u schrijf komen wij van 'de grote wacht' hetgeen betekent 24 uren wacht doen zonder te slapen. Het is ons al overkomen dat wij in de late namiddag pas eten kregen dan gaan wij eten bij de boer met ons zakgeld...."

In een volgende brief:

"20 augustus' 14 - Beste ouders en Henriette,...wij hebben zo weinig tijd om te schrijven. Gisteren hebben wij met twintig man een karwei uitgevoerd, een patrouille bij nacht van 12 1/2 uren mars over Mechelen naar Putte en O.L.V. Waver en terug naar ons kantonnement. Wij waren slechts een half uur van het vijandelijk kamp en nu lijd ik aan mijn voeten. 't Is meelijwekkend om te zien hoe ouderlingen en kinderen gered worden uit de dorpen. Verleden week hebben wij met drieën van wacht zijnde moeten schieten op een automobiel, de chauffeur had het paswoord niet gehoord door het lawaai van zijn motor, zijn duim werd afgeschoten. Hier in St Katelijne Waver vlucht iedereen, hun meubels en beesten achterlatend, het is alsof de revolutie uitgebroken is. Alle dagen komen er verse troepen en zelfs mannen die reeds twee keer in het vuur geweest zijn. Wij verwachten hier alle momenten een groot gevecht, ook moeten wij reeds acht dagen slapen met alles op het lichaam en met ons geweer geladen naast ons. De vijand is twee à drie uren van ons. Zo mag hij zich aan een sterke weerstand van ons verwachten en zal hij duizenden soldaten verliezen zoals Antwerpen bewaakt is. Wij vrijwilligers zijn bereid ons vel te geven maar voor ze ons hebben zullen wij er veel van hen gehad hebben en dan zullen wij onze nationale schuld betaald hebben... Ook moest ik ooit in het gevecht gekwetst worden en zou ik zien dat ik in de handen zou vallen van deze barbaren dan zou ik mezelf liever van kant maken dan in hun handen te vallen. Laat ons hopen dat dit alles niet zal gebeuren met gods hulp is de zege nabij. Hier hebben wij reservisten karabiniers die beven bij het minste alarm maar dit is te begrijpen het zijn bijna allen familievaarders..."

Wat later in een volgende brief:

... "Onmogelijk u nog te schrijven de post werkt niet meer in St Katelijne Waver en Brussel. Hier gaat alles goed de ene dag gaan we naar Walem, de andere naar Duffel, naar Lier en overal, wij zijn veldleger geworden. Ik weet dat de Duitsers in Brussel zijn, wij verwachten de Fransen. Indien ik het geluk heb terug te keren zal ik veel te vertellen hebben nu is de consigne dat we moeten zwijgen... Ik heb het vuur gezien en ik hoop het nog mee te maken, een kameraad die naast mij was, de zoon Anspach, van het gemeenteraadslid uit Brussel is gedood...."

OFFENSIEVE UITVALLEN VANUIT DE VESTING ANTWERPEN

De eerste uitval (24-26 augustus 1914)...of de vuurdoop van de Karabiniers en de Grenadiers tijdens de gevechten bij Elewijt en Schiplaken

Maandag 24 augustus 1914

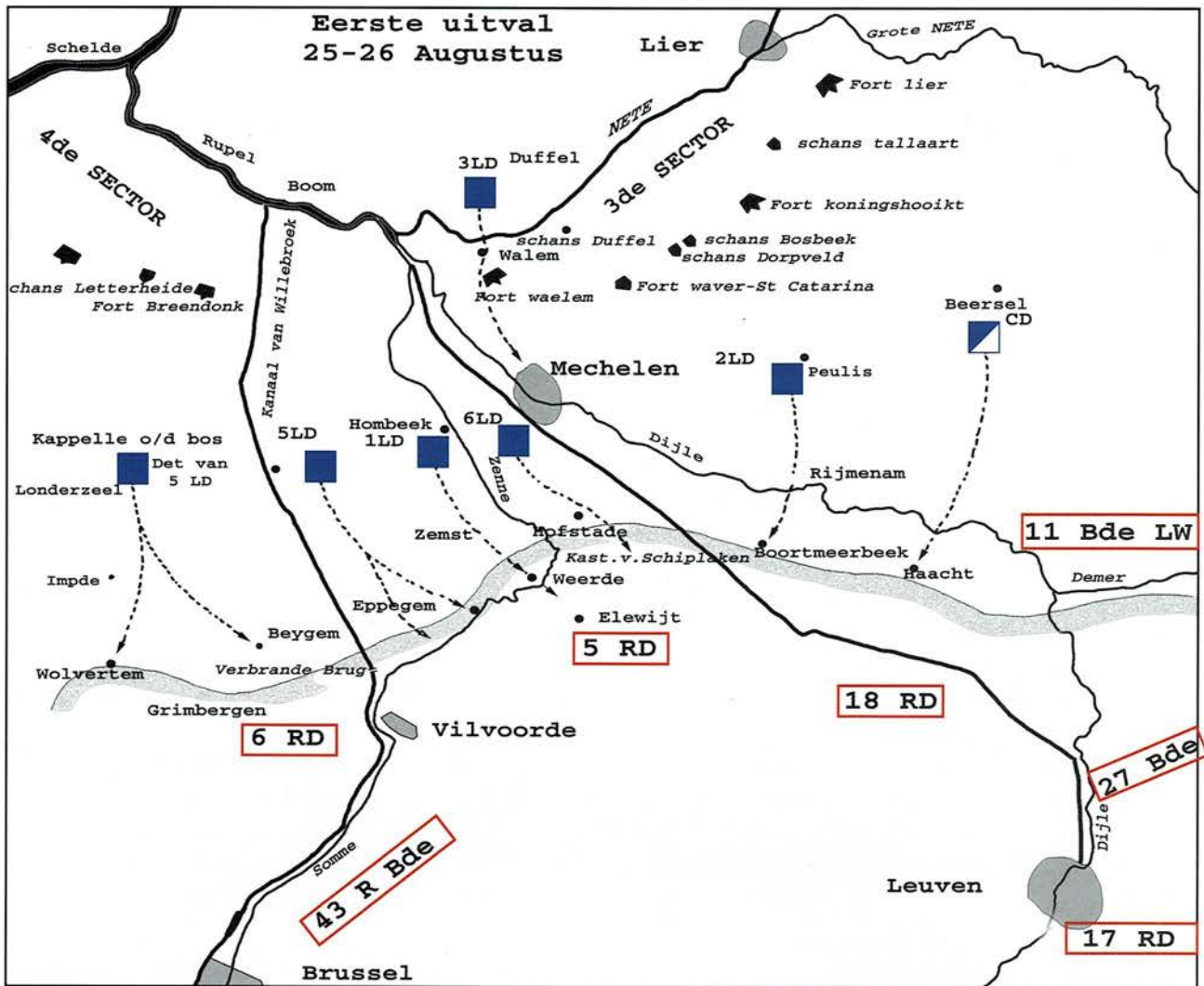
Het Belgisch legercommando besliste om de druk op het geallieerd front van de meer in het zuiden ontplooid Engelse⁹ en de Franse eenheden, te verlichten door een uitval vanuit de vesting van Antwerpen uit te voeren op het IIIe Duitse Korps. De aanval zou bovendien de Duitse communicatielijnen in het achtergebied bedreigen. Ondanks het feit dat ons veldleger noch uitgerust, noch voorbereid was tot grootse offensieve operaties besloot men toch tot deze aanval!

---

⁹ Een Brits expeditiekorps (British Expedition Force of BEF: 6 x ID en 1 x CD of 100.000 Tp, Comd Sir Gen J. French) verplaatste zich vanuit Noord-Frankrijk naar het gebied tussen Leie en Samber richting Mons waar zij betrokken zullen worden in de verdedigingsslag Mons-Condé (23 en 24 augustus). De BEF werd gemobiliseerd in Engeland vanaf 03.08.14, de rest van het Britse leger vanaf 05 augustus. De BEF ontscheeptte vanaf 12 tot en met 17 augustus in de havens van Le Havre, Boulogne en Rouen; de concentratiezone lag in de buurt van Le Cateau-Avesnes. Dit landleger werd gesteund door vier luchtmacht escadrilles. Aanvankelijk telde de BEF twee Korpsen en één Cav Div, vanaf 31 augustus volgde er een derde Korps. De Britten leidden hun operaties vanaf de eerste dag op het vasteland zeer onafhankelijk, m.a.w. de liaison met de Fransen en de Belgen was niet altijd goed verzekerd. Naarmate de oorlog vorderde verbeterde hun houding.

Het Belgisch leger zou aanvallen met de 1^e en 5^e LD vanuit Hombeek, Hoxdonk tussen de Zenne en het Kanaal van Willebroek, de 2^e LD vanaf Paulis over de Dijle richting Boortmeerbeek. De 3^e LD, gehergroepeerd na de slag om de forten van Luik, was in reserve noord van Walem, de CD beschermde de linkerflank vanaf Beersel.

De 6^e LD zou zich vanuit de streek van Mechelen zuid en west van het kanaal Mechelen-Leuven verenigen. De aanval had als objectief het gebied Hofstade-Elewijt.

Om 12.45 uur ontving de 19^e Bde (1 K en 3 K), onder het bevel van generaal Delforge, de opdracht de kantonementen op te breken, zich zuid van Mechelen te begeven in voorhoede van de divisie en een aantal punten te bezetten op de lijn Muizen, Hofstade, Zemst.

Na bijkomende verkenningen werd vastgesteld dat Zemst, Hofstade en Heihoek sterk bezet waren door de Duitsers en dat het gros van hun troepen zich in Elewijt, Epegegem en Schiplaken bevonden, gesteund door artillerie. Men besliste daarom alleen de bruggen van deze localiteiten en van Hombeek te bezetten. Het IIIe Bn 1 K (Maj Detail) werd met die opdracht belast. Het I^e Bn 1 K (Maj Vandeghinste) verzekerde de wacht noord van het kanaal.

De rest van de 19^e Bde was in reserve met I/3 K in Humbeek, III/3 K op de baan naar Zemst, II/3 K op de baan naar Hofstade en II/1 K op de weg naar Muizen. De 20^e Bde ging noord van Mechelen in bivak tussen Waarloos en Walem.

De voorposten van 1 K bleven waakzaam vooral omdat de gloed van het vijandelijk vuur reeds zichtbaar was in de verte. Door de duisternis moest men iedereen doen stoppen en controleren, meestal waren het vrouwen en kinderen op de vlucht. Zij vertelden het slechte nieuws dat de Duitsers moordden en brand stichtten.

Dinsdag 25 augustus 1914

De 6^e LD kreeg het bevel de opdrachten uit te voeren en zich te verzamelen oost en west van het kanaal Leuven-Mechelen, het manoeuvre en de bewegingen moesten aanvangen om 04.00 uur.

Vanaf 03.30 uur ratelden de gewerschoten op de voorposten. Om 05.30 uur vielen de eerste treffers op de St. Rombouts kathedraal. Omstreeks 07.00 uur bereikte de 20^e Bde het noorden van Mechelen.

Koning Albert bevond zich die dag in Mechelen, hij verbleef op het buitengoed van baron Empain, te Battel. Vanop de St. Romboutstoren had hij 's morgens vroeg het operatieterrain overschouwd terwijl de stad onder zwaar vijandelijk artillerievuur lag!

Een weinig later verplaatste de Koning zich, vergezeld van zijn officieren van het Militair Huis, tot op de spoorwegberm ten zuiden van Hofstade op 1500 m van de frontlijn.

Gevechten bij de voorposten

Vanaf dageraad vielen de Duitsers eveneens aan over het gehele front. Het IIe Bn 1 K (Maj Lahire) stuurde zijn 3^e compagnie naar het kasteel "Mon Plaisir"¹⁰ voor het houden en beveiligen van de oostoever van het kanaal.

Gevechten op de weg naar Zemst

Vanaf 03.30 uur werd de 3^e compagnie III/1 K (Kapt Martin) aangevallen bij de km-paal B 20 (baan Mechelen-Brussel): de eerste karabiniers sneuvelden. Drie compagnies van het IIIe/3 K (Maj de Gerlache de Gommery) kwamen in versterking. Gebruik makend van de dekkingen langsheen de spoorweg naderden de Duitsers en ontketenden een aanval die de karabiniers dwong terrein prijs te geven. KaptCdt Mockel Auguste¹¹ sneuvelde en verschillende officieren werden gewond. Een tegenaanval uitgevoerd door 3 K versterkt met één compagnie grenadiers, kende geen succes.

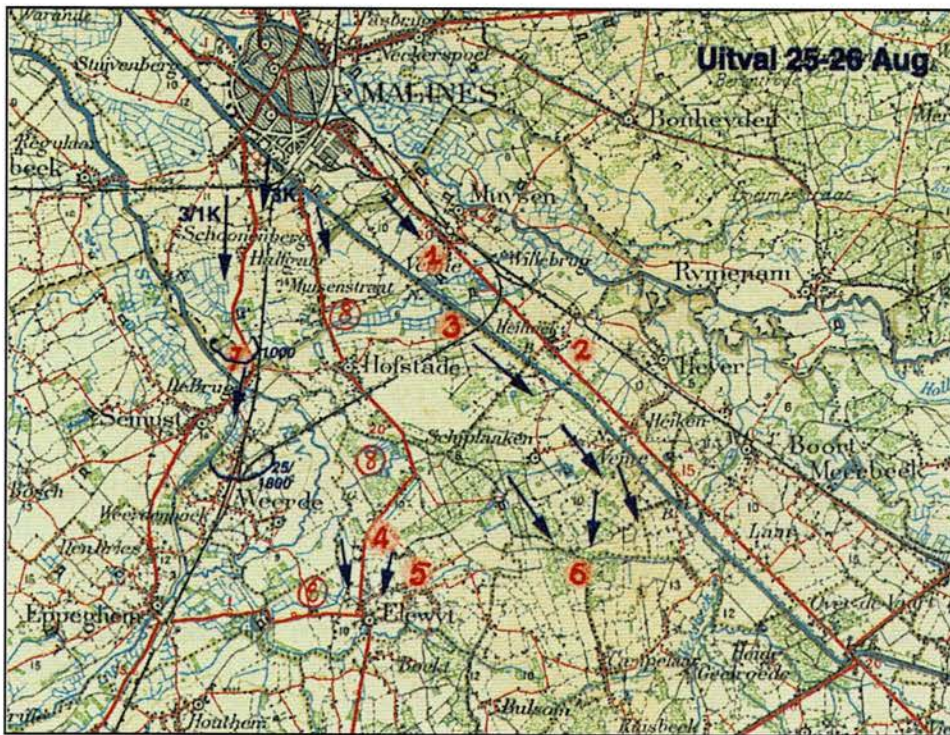
Gevechten op de weg naar Hofstade

Omstreeks 05.00 uur werd de 4e Cie III/1 K aangevallen, dichtbij de brug over de Barebeek. Kapt Reul werd erg gekwetst en de compagnie teruggetrokken bij het gros. Om 05.25 uur opende een vijandelijke batterij het vuur. Maj Détail (III/1 K) reageerde onmiddellijk met een aanval van de 2e Cie (Cdt Stiellemans) en een gedeelte van de 1e Cie (Lt Artan de St. Martin), geëncadreerd door compagnies van 3 K. Dwars door het vijandelijk vuur vielen de karabiniers aan en de Duitsers moesten wijken. Om 06 uur werd de brug over de Barebeek heroverd.

¹⁰ Is nu het kasteel van het domein Planckendael.

¹¹ ° 20.08.1872 te St.Gilles. - Sneuvelde als Comd van een voorhoede tijdens een verkenningsopdracht bij Zemst. Hij werd getroffen bij het overschrijden van de afsluiting van het kasteel Grisar.

1. Mon Plaisir
2. Ponthuis
3. Kasteel Amboise
4. Kasteel B 18
5. Oude Wippendries
6. Steentjes bos
7. Kasteel B 20
8. Barebeek

Maar de Duitsers brachten nieuwe artillerie in stelling en vuurden meteen op de verdediging rond de brug. Cdt Stiellemans Théo¹² sneuvelde en anderen werden gekwetst. De karabiniers dienden te wijken naar de oude positie, beschermd door de opstelling van de mitrailleurs aan het kasteel Mon Plaisir. Het was opvallend dat veel compagniecommandanten geraakt werden: hun heldere uniformen trokken waarschijnlijk de aandacht van de vijandelijke scherpschutters!

De opmars van de 6^e Legerdivisie

Om 09.15 uur gaf generaal Lantonnois van Rode, bevel aan:

- Gen Delforge (19^e Bde) te vorderen tussen de Zenne en de spoorweg Mechelen-Brussel, nadien de baan naar Tervuren;
- Gen Maes (18^e Bde) op te rukken tussen de spoorweg en het kanaal;
- De 20^e Bde bleef zuid van Mechelen, klaar om tussen te komen.

De I^e en IIe/1 K moesten zich herenigen voor een geconcentreerde beweging op Hofstade via de spoorweg Muizen-Weerde. Na enkele uren vloeiden de eenheden van de 18e en 19e Bdes door elkaar en dwong een rearticulatie zich op. Er werden dan verschillende gevechtsgroepen gevormd:

- Gen Delforge: IIIe/3K, I^e/2Gr, 3e/III / 3 K en in reserve I^e/3 K;
- Gen Maes: IIe en IIIe/2 Gr, in reserve IIe/3 K;
- Kol Pety de Thozée: I^e en IIe/1 K, meer in diepte IIIe/1 K.

Kol Biebuyck behield 2 K en bleef bij zijn 20e Bde zuid van Mechelen.

Vanaf 10 uur was de vooruitgang van de 6e LD algemeen. Wij volgen de operaties per gevechtsgroepering.

Groepering Delforge (west, in de aanval)

Na de verovering van het kasteel noord van de km-paal B 20 (noord van Zemst) bereikten onze patrouilles de spoorweg aan de aftakking naar Muizen. De vijandelijke infanterie trok zich terug maar de artillerie bestookte dit punt. Vanaf 14 uur werd de progressie verder gezet richting Elewijt. De vooruitgang was traag door gebrek aan verbinding met de 1^e LD. Omstreeks 18.00 uur ontketenden de Duitsers een tegenaanval vanuit Elewijt. Het IIe/4 K werd klaar gehouden om in te grijpen, maar dit leek overbodig. Bij valavond gingen de troepen in bivak enkele honderden meters zuid van de spoorweg.

¹² ° 24.11.1868 te Antwerpen. - Sneuvelde tijdens de gevechten bij de brug over de Barebeek, hij werd getroffen door een kogelbui.

Groepering Maes (centrum)

Met steun van het IIe/3 K (Maj Delatte) veroverden de grenadiers Hofstade. Barbaarse tonelen (huizen in brand, een gedode vrouw en kind) hitsten de gemoederen op. Om 12.40 uur werd de spoorweg bereikt. Een sectie van de 4^e/II/1 K verdreef een peloton huzaren, in opmars naar het kasteel 'du Trianon', aan de herberg "In 't Ponthuis". Om 14.00 uur moest de groepering Elewijt aanvallen langs het NW. Daartoe werd zij versterkt met twee bataljons 1 K, gekantonneerd zuid van het 'kasteel Amboise'. Deze twee Bns (Kol Pety de Thozée) kregen de opdracht de zuid- en westrand van het bos van Schiplaken te dekken om het verenigen van de hoofdmacht (vijf Bns grenadiers en het IIe/3 K) toe te laten. De vordering in het bos verliep moeilijk maar de rand werd bereikt. Onmiddellijk namen de Duitsers met hun mitrailleurs en artillerie de karabiniers onder vuur. Ook de grenadiers sloten aan en nestelden zich tussen de karabinierscompagnies. Om 18.00 uur werd een Duitse tegenaanval afgeslagen.

Omstreeks 19.30 uur probeerden de Duitsers de karabiniers te verrassen met een list. Een peloton kwam met de handen in de hoogte, al roepend "Vivent les Belges", op de stelling van 1/II/1 K af. Zodra zij de lijnen bereikten wierpen zij zich in de loopgraven en openden het vuur. Deze laffe streek werd onmiddellijk afgestraft en de Duitsers werden met verliezen teruggeworpen. Bij nacht vielen de operaties stil.

De aanval van de 2^e LD, die de vordering van de 6^e LD moest vergemakkelijken, bleef nahinken. Onze divisie plaatste voorposten zuid van het bos. 4 K werd bij Hofstade verspreid, en de groepering Biebuyck sloot aan tot noord van Schiplaken.

Bij de Duitsers hoorde men de ganse nacht bevelen klinken, motoren van voertuigen draaiden en het artillerievuur op onze stellingen werd onderhouden.

Woensdag 26 augustus 1914

De Belgische orders voorzagen het hernemen van de aanval. De commandant van de 6^e LD beval Gen Delforge het kasteel noord van Elewijt te veroveren en Gen Maes kreeg "den Ouden Wippendries" als objectief, Kol Biebuyck moest met het 2^e Regiment Karabiniers richting Kampenhout vorderen.

Groepering Delforge (west)

Om 04.30 uur veroverden de grenadiers het kasteel bij de km-paal B 18 en zetten de aanval op Elewijt in. De vijand reageerde hevig met mitrailleurs en artillerie. Enkel de compagnie van KaptCdt De Kempeneer kon het terrein houden.

West van de weg werd de vordering om 05.30 uur hervat. Twee bataljons, het I^e/2 Gr en het I^e/3 K, gingen vooruit onder een moordend vuur van artillerie en infanterie vanaf B 18. De compagnies dienden in dekking te gaan. Ook het IIe/4 K onderging hetzelfde lot en werd beschoten door de Duitse artillerie opgesteld in Elewijt. Een compagnie van het I^e/3 K (KaptCdt Bontingh) kwam ter hulp. Het vuur van de vijand werd steeds heviger, de artilleriestukken moesten geneutraliseerd worden! Een peloton van 1^e/II/4 K werd in het bosje gestuurd, waarvan de zuidrand reeds bezet was door een compagnie van het I^e/1 K (Piquet). Maj Lauwens (II/4 K) vroeg om versterking; Maj Tollen (I/3 K) verwittigde dat dit onmogelijk was wegens de hevigheid van het vijandelijk vuur. Rond 10.00 uur konden de grenadiers de vijand verdrijven uit de huizen bij B 18. Onmiddellijk snelden de troepen van Maj Tollen vooruit en nestelden zich in de huizen aan de voorrand van Elewijt (voorbij de overeengekomen vooruitgangsgrens opgelegd in de orders).

Groepering Maes (centrum)

Het IIe en het IIIe/2 Gr lagen aan de zuidrand van het bos van Schiplaken, rechtover "den Ouden Wippendries", in reserve waren de bataljons IIe/3 K, I^e en IIe/1 K, meer naar het oosten bevonden zich de I^e en IIe Bns van het I^e Gr.

Om 04.30 uur vielen vijf compagnies het Steentjesbos aan, op hun linkerflank vorderden de 3^e en 4^e/I/2 K (voorhoede van Kol Biebuyck).

08.00 uur: de west en zuidrand waren veroverd. Het Duits verzet was hier eveneens hevig. Rond 09.00 uur werd het bevel gegeven de aanval NO van Elewijt te hervatten. Het terrein was ongunstig voor de aanvaller en de stelling (huizen, berm) te voordelig voor de vijand.

Groepering Biebuyck (oost)

Om 04.10 uur begon 2 K de opmars: het I^e Bn (Maj Dejaiffe) met drie spitsen: de 2^e, 3^e en 4^e Cie; de 3^e (Cdt Burck) en de 4^e (Cdt Van Beckhoven) steunden de groepering Maes in het Steentjesbos. Om 05.10 uur werd op 400 m. een eerste vijandelijke aanval afgeslagen, toch naderden de resten van de vijand nog tot op 150 m. maar ook zij werden teruggeworpen. Een nieuwe aanval, omstreeks 06.00 uur, onderging het zelfde lot. De 2^e/I/2 K (Cdt Cornil) ontplooidde zich oost van het Steentjesbos; progressief verlengde het IIIe Bn (Maj Constant) de lijn tot het kanaal met de 4^e Cie (Cdt Bremer), de 3^e (Cdt Vissoul) en de 2^e (Cdt Panhuys). Omstreeks 09.00 uur kreeg Kol Biebuyck de opdracht de vooruitgang te stoppen en zich op te stellen ter hoogte van het Steentjesbos. Een vijandelijke infiltratie naar de ZO-hoek van het bos werd door de sectie van Kpl Berat afgeslagen, de Duitsers vluchtten in wanorde. Tijdens die acties werd Maj Dejaiffe gekwetst. De compagnies van het IIe Bn (Maj Poncelet) werden na grote verliezen achter de linkerflank van het 2^e Regiment Karabiniers gebracht.

Rond 09.30 uur werd de Duitse artillerie terug actiever, een nieuwe aanval van de vijand werd afgeslagen. Kort na 10.00 uur werd een vijandelijke colonne in opmars onder vuur genomen door het IIIe/2 K. De 1^e en 2^e Cies van het IIe Bn ontplooiden zich met hun linkerflank tegen het kanaal.

Alleen de groepering Biebuyck was degelijk opgesteld, bij de andere groeperingen was de toestand weinig stabiel. Van de buurdivisies, de 1^e LD en de 2^e LD, kwam er weinig steun en samenwerking. De aanval van het Belgisch leger was uiteindelijk vastgelopen, verder aandringen had geen zin. Een terugtocht drong zich op.

De terugtocht naar de vesting Antwerpen (26 augustus)

Groepering Delforge (west)

Zij kreeg opdracht terug te vallen op de spoorweg Weerde-Hofstade tussen de weg op Tervuren en de Zenne. Dit leidde tot de opstelling van het IIIe/3 K aan de bosrand zuid van de spoorweg en west van de Barebeek, het I^e/4 K (Maj Tassier) was reeds oost van de beek. Het IIe/2 Gr zou later de opvangstelling versterken. Het contact met Maj Tollen (I/3 K) was nog steeds niet hersteld, toch kon Lt Thys, de adjudant-majoor van het Bn, hem wat later bereiken met de orders voor de terugtocht.

De karabiniers van Maj Lauwens (II/4 K) zouden slechts het bosje verlaten als de vijand het kasteel bij B18 opnieuw veroverde.

Tot 13.30 uur hielden Cdt De Kempeneer en zijn grenadiers het terrein. Omstreeks 14.00 uur werd de terugtocht op Mechelen bevolen. De 1^e Cie van het I^e/3 K met een compagnie grenadiers moesten de brug van Zemst houden. Het IIIe/3 K belast met de achterhoede, kreeg af te rekenen met hevig vijandelijk artillerievuur. Maj de Gerlache de Gommery, commandant van de achterhoede, werd hierbij ernstig gekwetst.

Groepering Maes (centrum)

Vanaf 10.15 uur trokken de grenadiers zich terug uit het Steentjesbos. Om 11.00 uur werd aan het 1e Regiment Karabiniers opgedragen om met twee Bns, het I^e en het IIe, een bruggenhoofd te organiseren zuid van het "Ponthuiscabaret". Eén peloton werd op de oost-oever opgesteld.

's Middags trokken de andere bataljons zich terug over de 'weg op Tervuren', gedekt door het IIe/3 K en door het 4e K, waarvan het IIe Bn de achterhoede vormde. De Duitsers klampten niet aan en vergenoegden zich met het beschieten van onze troepen met hun talrijke en alom aanwezige artillerie.

*Groepering Biebuyck (oost)*¹³

Door de terugtocht vanaf 10.00 uur door het Steentjesbos werd de toestand van de 4^e/I/2 K kritiek. Een half uur later werd er dan ook besloten om deze compagnie terug te trekken, gevolgd door de 3^e Cie. Oost van het bos hield het I^e Bn van het 2^e Regiment Karabiniers stand tot het middaguur en trok dan terug, gevolgd door het IIIe en het IIe Bn. Intussen was vooral de Duitse artillerie bedrijvig geweest tegen onze troepen in het bos en werden er ernstige verliezen geleden. Omstreeks 13.00 uur was 2 K terug verenigd rondom de kerk van Hofstade die vol gekwetsten lag. Aalmoezenier de Trannoy en enkele hulpvaardigen ontfermden zich in de mate van hun mogelijkheden over de ongelukkigen...

De groepering Biebuyck trok zich dan terug naar Mechelen over de baan Mechelen-Leuven. Zij werd wat later gevolgd door de twee bataljons van het 1^e K die de bruggenhoofden verzekerden. Het 1^e Gr vormde de achterhoede en stelde zich op in Muizen. De 19^e Brigade uiteindelijk verplaatste zich tot noord van Mechelen, over Walem naar het verzamelgebied bij Rumst. De 20^e Bde kreeg Reet als concentratiegebied.

Eerste lessen en besluiten

Deze offensieve operatie was een ernstige en bloedige vuurdoop voor onze karabiniers die spijtig genoeg een te hoge prijs vroeg! Wij telden als verliezen een vijftiental officieren en 600 karabiniers... als gesneuvelde officieren KaptCdt Mockel en Stiellemans, de onderluitenanten Rary¹⁴ en Delooz.¹⁵ De grenadiers betaalden eveneens een hoge tol: 26 gesneuvelden, 107 vermisten en 140 gewonden. Ons veldleger had in het totaal meer dan drie duizend man verloren!

¹³ Biebuyck Aloïse ° 20.06.1860 te St-Eloois-Vijve, ingelijfd op 06.03.1877. Olt op 14.10.1881 en aangeduid voor het 1^e Linieregiment. De 22.08.1892 leerling aan de Krijgsschool. Neemt het bevel over een bataljon van het Regiment Grenadiers op 18.07.1907. Hij wordt op 25.12.1912 LtKol en twee dagen later aangeduid voor de Karabiniers. Op 30.12.1913 neemt hij het bevel over het pas opgerichte 2^e Karabiniers. Hij wordt GenMaj op 11.06.1915 en op 01.08.1915 Vleugeladjudant van koning Albert I. Lt Gen de 30.03.1916 en Commandant van de 6^e LD de 08.08.1917. Drie keren gekwetst in de bocht van Tervate.

¹⁴ Rary Albert ° 15.03.1892.- Gesneuveld de 26.08.1914 bij het begin van de operaties van 2 K in de omgeving van het Steentjesbos.
- Delooz Gustave ° 23.04.1886.- Gestorven te Hever als gevolg van zijn verwondingen opgelopen aan het hoofd van zijn karabiniers bij de dekking van de terugtocht van het 2^e K tijdens de namiddag van 26.08.1914.

¹⁵ 42 Karabiniers gesneuveld bij Schiplaken hebben een laatste rustplaats gevonden op het oorlogskerkhof te Schiplaken, nog anderen werden later aan hun families terugbezorgd...

De positieve punten waren:

- het effect van de Belgische offensieve uitval, nl. de Duitsers waren verplicht een gedeelte van hun versterkingen, het IXe Reserve Korps, vanuit Leuven naar het noorden te richten om de Belgische divisies te stoppen. Het verwarde Belgisch offensief verlichtte aldus de Duitse druk op het Franse en Engelse front;
- de opgedane ervaring en de getrokken lessen uit de confrontatie met de beter uitgeruste Duitsers:

- (1) Hun sterke en talrijke begeleidende artillerie in de aanval ontredde onze infanterie en beperkte haar bewegingen. De eigen artillerie was veel te zwak om de Duitse het zwijgen op te leggen. Onze eenheden opereerden veel te dicht op elkaar zodat ieder artillerievuur verliezen veroorzaakte... Bij hun vuurdoop van 25 en 26 augustus vorderden de soldaten steeds te dicht aangesloten bij elkaar, quasi schouder aan schouder en in drommen, hetgeen hun zeer kwetsbaar maakte voor het vijandelijk vuur. De officieren hadden het snel begrepen; om de kwetsbaarheid van de infanterie te beperken vorderden de secties in open ruimten ontplooid in 'tirailleur' en in 'sprongen'. Bij een fluittoon van hun chef sprongen de karabiniers op om na een tiental seconden terug tegen de grond te vallen bij de volgende scherpe fluitstoot! De artilleriegranaten ontploften meestal boven de vorderende karabiniers en zaaiden hun dodelijke 'shrapnels' met kracht naar de onbeschutte groepen infanteristen waar zij dood en vernieling brachten!
- (2) De slechte verbindingen met de buurdivisies was een andere belangrijke les. De 2^e LD was achteruit t.o.v. de groepering Biebuyck zodat deze de progressie diende te stoppen!
- (3) Door gevechtsumstandigheden kwam men tot bizarre en onverwachte aanpassingen aan de commandostructuren tijdens het gevecht, karabiniers en grenadiers streden broederlijk door elkaar... hun chefs pasten zich gelukkig uitstekend aan aan deze weinig gunstige toestand.
- (4) Een trieste ervaring was het falen van de medische dienst door het schrijnend tekort aan evacuatiemiddelen. De organisatie van de medische dienst was niet aangepast aan de noden ontstaan door het verschijnen van mitrailleurs en de grote verscheidenheid aan artilleriekanonnen op het strijdtoneel. Per bataljon was er een huifwagen Model 187416 met dissel en twee trekpaarden voorzien als ambulante hulppost. Meestal had men er twee dokters, één pas afgestudeerde met militaire dienst in het regiment en één wederopgeroepene. Bij de staf van het regiment hoorde een beroepsdokter die meteen de chef was van de medische dienst. Enkele secouristen (meestal opgeroepen seminaristen en onderwijzers) waren de brancardiers. De beschikbare middelen waren beperkt: de reserve regimenten moesten zich behelpen met opgeëiste wagens en personeel. Tot voorbeeld, het IIe/4 K waar de hulppost bestond uit een opgeëist geheel van een molenkar met paard en bedienaar (werknemer of onderdaan van de eigenaar!), de brave burger kwam willens nillens in versterking van het leger.

Tijdens de gevechten verschenen er personautos en enkele camions, eveneens opgeëiste voertuigen, zij werden ingezet als ambulancewagens waarop desnoods de brancards vastgesjord werden...

De hulpposten werden waar mogelijk opgesteld doch buiten de dracht van de artillerie, bij duisternis diende er gewerkt te worden met kaarslicht en met wat geluk, bij het licht van petroleumlampen. De gekwetsten boden zich meestal zelf aan voor verzorging, een systematische evacuatie van de frontlijn naar de hulppost, bestond niet. De ongelukkigen, zwaar gekwetsten, werden achtergelaten of met noodmiddelen naar een verzamelpunt gebracht met een noodbrancard..., een kruiwagen. Achtergebleven burgers hielpen soms...¹⁷

In een hulppost ... originele houtsnede van Marcel Corvilain

¹⁶ Het was een wagen (kar) voor alle doeleinden. Dit polyvalent paardenvoermiddel was tot in 1940 in dienst in het Belgisch leger! Gebouwd in het Krijgsatelier van Antwerpen had het voertuig goede "alle-terrein" kwaliteiten. L:2,57 m. B:1,5 m. H:1,7 m.

¹⁷ Een aan te bevelen boek schetst uitvoerig die toestanden, het is van de hand van Dr. Med. M. Duwez (schuilnaam: Max Deauville) arts bij het II/4 K tijdens de eerste maanden van de grote oorlog. "Jusqu'à l'Yser" Ed. Pierre De Méyère 57, rue de l'Université, Paris 7e (1964)

Volgen nu de oorlogservaringen van de brancardier Leo van den Bosch¹⁸ die de slag meemaakte en deze in 1923 op papier zette. Wij citeren zijn belevenissen van 26 augustus 1914.

Over de ijzerenweg, op de steenweg naar Elewijt, stond koning Albert omringd van verscheidene stafofficieren, de toestand gade te slaan. Wij naderden stilaan de streek, waar de kanonniers hun batterijen hadden opgeslagen. Verder gingen wij, waar wij de soldaten langsheen ondiepe loopgraven zagen voortbewegen. Duitsers waren daar nog altijd niet te bemerken, maar toch floten hun verraderlijke geweerkogels reeds vrij talrijk voorbij onze oren. Wij bevonden ons zij aan zij met onze karabiniers. Van hen vernamen we dat de Duitsers de bossen van Schiplaken, op 10 minuten afstand van ons, opnieuw bezetten, en dat daar een bloedige strijd in de voorlinie geleverd werd. Gekwetsten hadden wij tot hiertoe niet gevonden, en daar de officieren ons als ongewenst aanzagen, zochten wij beschutting in de gracht nevens de steenweg naar het voor ons liggende dorp. Achter ons, nevens de baan lag een paard met de ijzers in de lucht. De kanonballen van beide kampen snorden zoevend over onze hoofden heen. Dorst en vermoeienis deden ons weldra een meer verfrissende schuilplaats opzoeken; behoedzaam kruipend bereikten wij de eerste herberg van het dorp; de ingelopen deur stond wagenwijd open, maar bier of drinkwater was er niet meer te vinden. Een verslagen grenadier, met doorschoten dij, kwam strompelend langsheen de gracht gesukkeld. Wij waren gelukkig, de afgetobde stumperd te kunnen helpen, en luisterden met gretige oren naar zijn lotgevallen: 't is afgelopen, zei hij moedeloos... onze mannen zijn in aftocht en binnen een uur is de Duitser meester van het dorp! Die jobstijding deed ons besluiten met onze gekwetste aan de arm opnieuw de weg naar Mechelen in te slaan.

Eenzaam en verlaten stonden de huizen langs de baan; nergens geen levende ziel meer; hier en daar een keffende hond aan de waakband en een hongerige loeiende koe in een treurige stalling. Toen wij, na een half uur gaan, langs de overzetplaats der vaart, Hever, mijn geboortedorp, bereikten was het een aangename verpozing weer mensen aan de wonigen te zien staan. In het huis van mijn broer Frans was alle arbeid gestaakt, en aan de zondagse kleding van het gezin kon men zien dat er voorzorgen genomen waren voor alle gebeurlijkheid. Met toenemende razernij bulderde het kanon aan de overzijde der vaart. Op het nieuws dat ik hun bracht besloot de familie met mij naar Mechelen af te trekken en daar verder te verzinnen. Na ons maakten een groot deel der bureu zich ook reisvaardig voor het vertrek. De goede lieden waren echter niet zo bang voor het moordend kanon als voor het vooruitzicht in de handen van de woeste barbaren te vallen.

Bij onze aankomst in Mechelen was de ambulantielocatie reeds vertrokken in de richting van Walem. De toestand moest dus ten zeerste onrustwekkend zijn. Ik gelukte erin nog voor het vallen van de avond de colonne terug te vinden in Rumst waar de brancardiërs reeds tot nachtverblijf bij de burgers waren ingekwartierd....

De Duitsers gestoord door het verzet van het Belgisch leger namen de 26^e augustus wraak door plunderingen en brandstichtingen te Leuven, 176 gegijzelde inwoners werden er vermoord! De beroemde oude universiteitsbibliotheek ging in de vlammen op..!

Eind augustus hadden de Duitse zeppelins bommen gegooid op Antwerpen o.a. in de omgeving van de koninklijke residentie, zodat men verplicht was de jonge prinsen naar veiliger oorden over te brengen. De koningin bracht ze naar Engeland waar ze aan de goede zorgen van lord Curzon werden toevertrouwd.

De hergroepering van de 6^e LD

Tijdens de daaropvolgende periode waren de activiteiten eerder beperkt. Er was tevens wat tijd beschikbaar om fouten en tekortkomingen waar mogelijk, te verhelpen.

27 augustus De kantonementen werden uitgebreid: 1 K Reet, 3 K Waarloos, 2 K Kontich en 4 K Edegem.

30 augustus De eenheden ontvingen de opdracht de wacht en bewaking over te nemen in de intervallen van het fort van Schoten en van Ertbrand; één bataljon was met wachtdienst in de loopgrachten, een ander bataljon met piketdienst, om de twee dagen was het aflossing.

---

¹⁸ Bron: Een bundel van 54 paginas, uitgave van Heemkring Ravensteyn, Boortmeerbeek 1989. - "De veldslagen van Schiplaken en omgeving in 1914." Leo van den Bosch (1887-1959), onderwijzer te Turnhout, was afkomstig van Hever. Hij maakte deel uit van de 'colonne d'ambulances' van de 6^e LD.

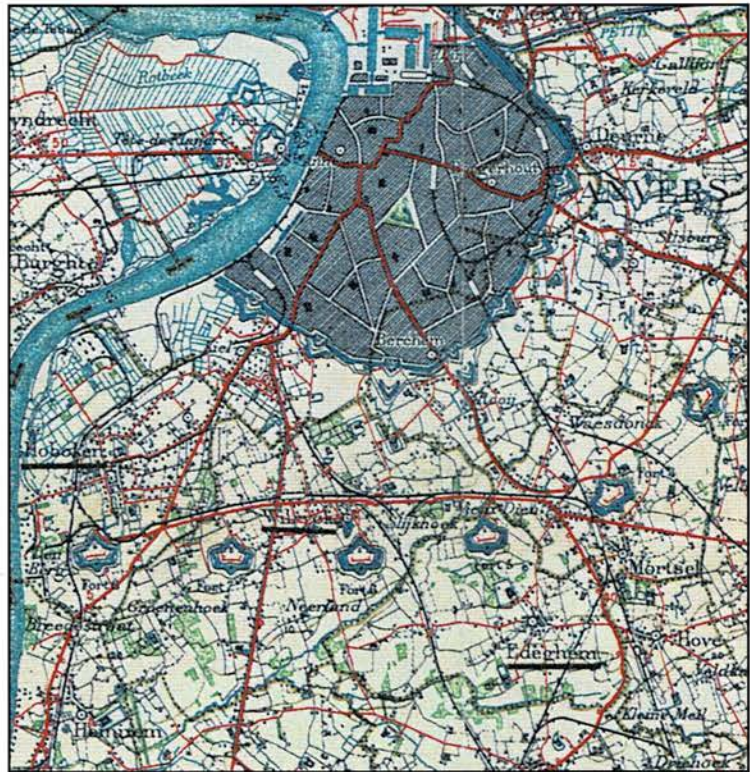

04 september De 6^e LD snelde de vestingstroepen in Dendermonde ter hulp om de bedreiging op onze communicatielijn, die over Gent naar de kust liep, af te weren.

05 september Nieuwe kantonnementen werden op de linkeroever van de Schelde bezet¹⁹: kleine arme gehuchten als Leurshoek, Schoofland en Yserhand werden toegekend aan het 1^e K; 3 K had Puyput als kantonnement, 2 K en 4 K werden verplaatst naar Zillebeke. Twee compagnies van het 2^e K werden met de trein naar Lokeren gestuurd om er de viaducten te bewaken.

06 september De vijand staakte zijn bedreigende activiteiten en de karabiniers werden opnieuw teruggebracht naar de rechteroever: 1 K en 3 K te Wilrijk, 2 K en 4 K te Hoboken.

07 september Koningin Elisabeth was terug uit Engeland en nam haar taken op met koning Albert, ze vervolgde onvermoeibaar haar bezoeken aan de talrijke gekwetste soldaten.

De tweede uitval 09-13 september 1914... Wakkerzeel-Tildonk een bloedige leerschool voor de moedige karabiniers

Het Belgisch aanvalsplan

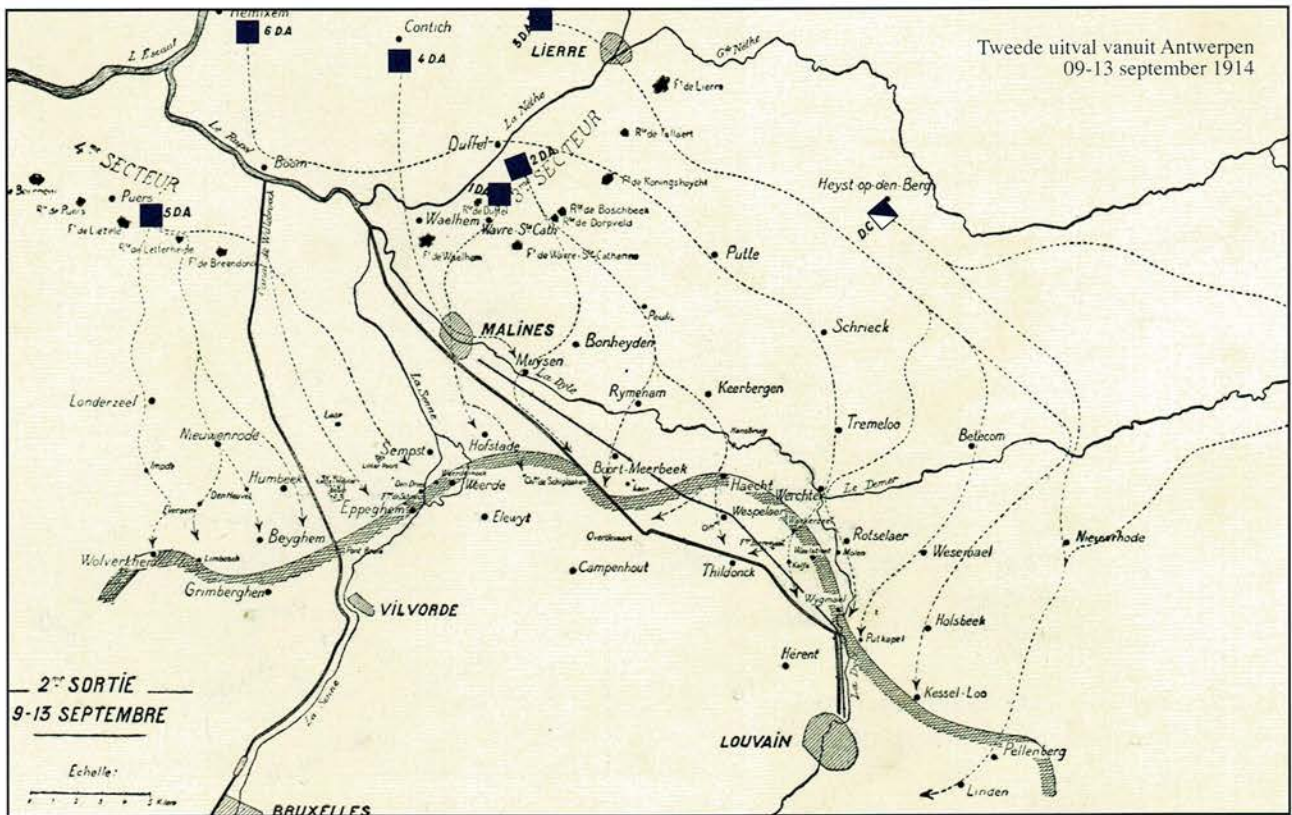
Na de gevechten van 25 en 26 augustus beperkte het Duits observatieleger, gericht naar de vesting Antwerpen, zich tot het IIIe en het IXe Korps. De Duitse rechtervleugel was zeer uitgedund door hun acties bij Dendermonde en verder naar het zuiden richting Ninove en Ronse! Ook de 10^e Duitse Landwehr-brigade maakte een synchrone beweging via Halle naar Soignies. In Frankrijk naderden en bedreigden de Duitsers Parijs. Het leger van von Glück bood zijn onbeschermd rechterflank aan de geallieerden.

Intussen hadden deze laatste hun eenheden gehergroepeerd hetgeen op 04 september 1914 ongeveer klaar was. De herschikking van de divisies van de Fransen en de Engelsen liet toe om een tegenoffensief te plannen: vanaf 06 september zou een algemeen offensief starten dat de Duitsers zou terugwerpen op de lijn Beauvais, Châlons, Triancourt, Verdun.

Koning Albert oordeelde de situatie gunstig om op eigen initiatief een nieuwe uitval te wagen en de vijand te dwingen reserves weg te trekken uit andere sectoren. Dit leek het meest opportune moment gezien de Duitsers alle beschikbare middelen nodig hadden voor de slag aan de Marne. In front van het Belgisch leger bleven als grote eenheden enkel de Duitse 5^e Reserve Divisie (IIIe GE Korps) en de Marinedivisie (pas sedert enkele dagen aangekomen in België) in contact. Hun eenheden bezetten een algemene lijn gaande over Haacht, Elewijt, Verbrande Brug, Wolvertem. De Belgische aanval zou uitgevoerd worden op de uiterste rechterflank van de vijand. Reeds vanaf 09 september werden er offensieve acties ondernomen: Aarschot werd heroverd (door onze Karabiniers-Cyclisten!), evenals Werchter, Wezemaal, Haacht en Buggenhout. Ook Dendermonde kwam volledig terug in handen van ons leger.

¹⁹ Een vlottende noodbrug verbond beide oevers ter hoogte van het Steen in Antwerpen.

Het Belgisch plan voorzag een aanval met:

- de 5^e LD rechts, vanuit Puurs naar Wolvertem, Vilvoorde, Epegem;
- de 1^e LD vanuit Duffel naar Hofstade, Weerde, Elewijt;
- de 3^e LD vanuit St. Kathelijne Waver naar Over-de-Vaart tussen Muizen en Haacht;
- de 6^e LD vanuit Rumst naar Tildonk;
- de 2^e LD vanuit Lier naar Wijgmaal, Leuven;
- de CD vanuit Heist op de Berg schermde de linkerflank af.

Vorbereidende ontplooiingen van de karabiniers

Op 10 september kreeg de 6^e LD de opdracht zich te hergroeperen in de streek van Schriek-Putte:

- de 20^e Bde maakte de beweging met de trein vanuit Heist op de Berg naar Grootlo, in de namiddag werd zij reeds naar Werchter gestuurd in voorbereiding van een steunopdracht aan het bruggenhoofd zuid van Werchter. Omstreeks 18.00 uur werd die agglomeratie bereikt. Bij aankomst vernam men dat de voorhoede van de 2e LD teruggeworpen was vanuit Wijgmaal op het station van Rotselaar.

4 K (Kol Tiéchon) werd onmiddellijk zuid van Werchter gestuurd, maar bij valavond teruggetrokken noord ervan; 2 K (Kol Biebuyck) bereikte het gebied zuid van Tremelo.

- de 19e Bde marcheerde en bereikte het kruispunt zuid van Putte, daar kreeg zij het bevel aan te sluiten op Tremelo; onze karabiniers bivakkeerden in de bossen noord van de gemeente: 1 K (Kol Pety de Thozée) west van de baan, 3 K (Kol Servais) oost ervan. De dorpen boden een troosteloos beeld: vernielzucht en wandaden van de Duitsers hadden hun sporen nagelaten, geblakerde muren van in brand gestoken huizen en gebouwen, leeggeplunderde woningen, enz...

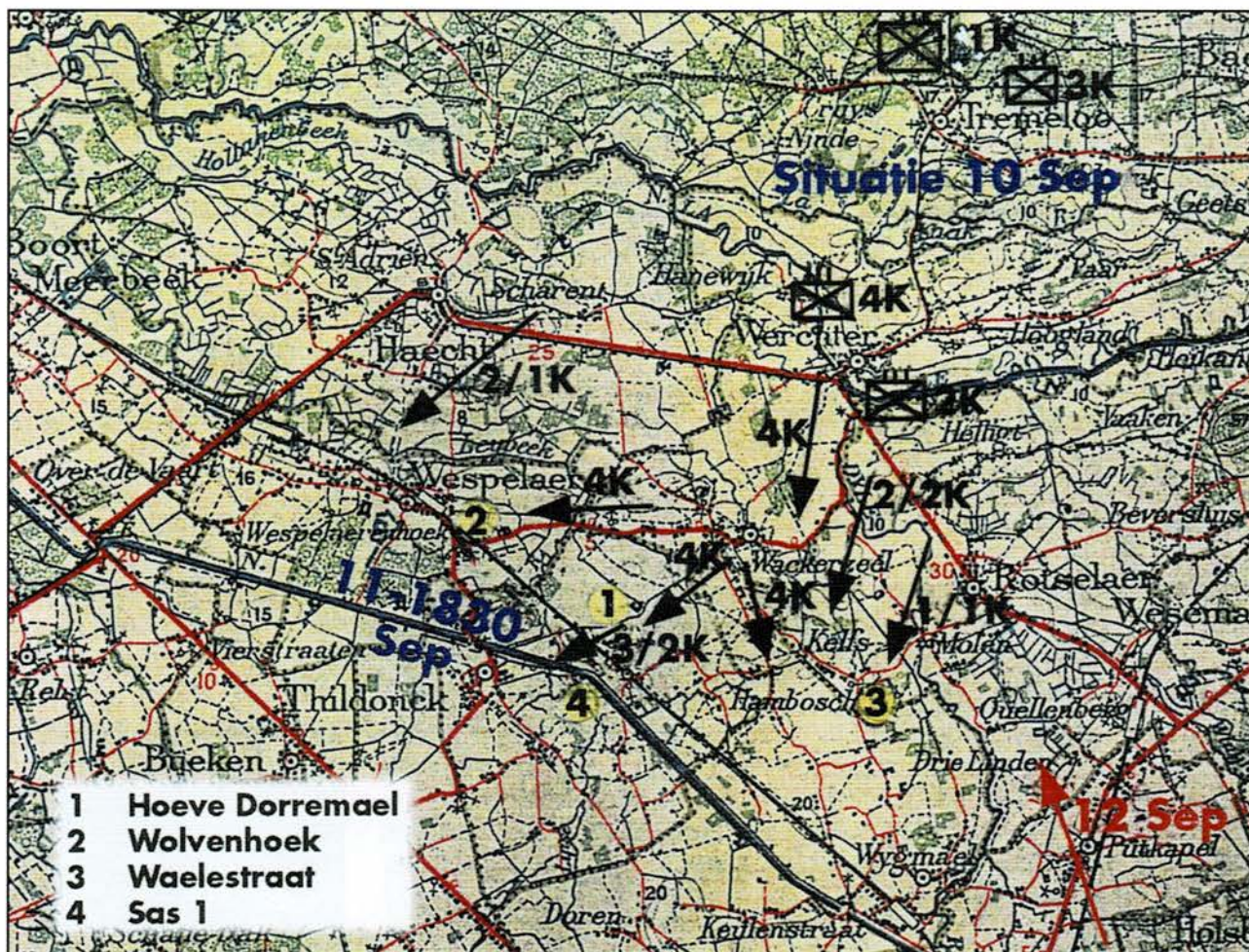

Vrijdag 11 september 1914: de karabiniers in de aanval naar Tildonk

In uitvoering van een order van het Generaal Hoofdkwartier (GHK), ontvangen om 08.30 uur, vertrok 4 K in offensieve verkenning richting Tildonk.

Bij het doorschrijden van Wakkerzeel stuurde de voorhoede, het IIIe Bn (Maj Gateau), drie spitsen naar voor

- de 1^e Cie naar de hoeve Dorremaal;
- de 4^e Cie naar de spoorwegovergang Wolvenhoek (oost van Wespelaar), die 's middags werd bereikt samen met de 3^e/II/1 K die verbinding zocht met de 3^e LD;
- de 2^e Cie naar Hambos; deze vorderde slechts langzaam, het gehucht werd hardnekkig verdedigd door een Duitse post. De 3^e Cie werd ter hulp gestuurd. De actie werd nogmaals versterkt met de 2^e/II/4 K, onderluitenant Ghislain²⁰ liet hierbij het leven.

Diezelfde voormiddag volgden de bevelen mekaar snel op: de 20^e Bde zou in haar geheel op verkenning gaan naar Tildonk...wat later volgde het order voor een algemene aanval van het Belgisch leger.

De niet ingezette bataljons van de karabiniers werden dichterbij Wakkerzeel ontplooid, bepaalde eenheden kregen een opdracht:

- 1/II/2 K werd naar Kelfs gestuurd om de liaison tijdens de aanval met de 18^e Bde te verzekeren;
- de compagnies I/4 K (Maj Tassier) werden ingezet tussen Wolvenhoek en Hambos.

De vooruitgang was traag, de weerstand hevig. Tegen 15.00 uur werd nu ook het IIIe/4 K naar het gehucht Kelfs gestuurd op de linkervleugel van de vordering. Rond 17.00 uur werd een Duitse colonne gemeld aan de km-paal B5 op de weg Leuven-Aarschot, het I^e Bn van 1 K (Maj Vandeghinste) werd naar de wijk Waelestraat gestuurd.

²⁰ Ghislain Paul ° 26.12.1886.- Gesneuveld de 12.09.1914 onder het vuur van de vijand, was de enige officier van zijn compagnie die hij leidde tijdens de gevechten bij Wakkerzeel.

Deze reacties die niet altijd coherent waren, verplichtten tot een rearticulatie van de strijdkrachten in de 20e Bde! Haar commandant Gen Deruette voerde die als volgt uit:

- de eenheden tussen Wolvenhoek en hoeve Dorremaal kwamen onder het bevel van Kol Tiéchon (4 K), het IIIe/2 K (Maj Constant) kwam hierbij in versterking;
- de eenheden tussen Dorremaal en Hambos werden aan Kol Biebuyck toegewezen, zijn IIe Bn (Maj Poncelet) was in reserve;
- de Cies van het I^e/2 K werden verdeeld over beide sectoren.

Volgens de laatste bevelen moesten de spoorwegbermen veroverd worden vòòr het invallen van de nacht:

- 2/II/2 K, gevolgd door 3 en 4/I/2 K werden richting Hambos-Kelfs gezonden; bij het vallen van de avond stopten zij voor de huizen tussen Hambos en de spoorweg.
Bij nacht werden er bewakingsposten naar de spoorweg gestuurd.
- meer westelijk, viel het IIIe/2 K aan vanuit de hoeve Dorremaal in verbinding met de Cies van 4 K. Onder leiding van hun officieren en onder het roepen van de kreten "Hoera!.. leve de Koning!..leve de karabiniers!" stormden zij voorwaarts ondanks het Duitse vuur en... veroverden de kanaaloevers bajonetten op het geweer!
- de laatste Cies uit de reserve van 4 K nl. de 1^e en 4^e van het IIe Bn bereikten de Wolvenhoek om 18.30 uur, zij verlengden de bezetting op de spoorweg tot het bosje op de Lipse reeds bezet door de 1^e/III/3 K (Cdt Lemaire de Sars le Comte) die in steun van de aanval volgde. Daarachter bevonden zich de compagnies 1 en 2/I/2 K!
- Het I^e/3 K werd naar de hoeve Dorremaal verplaatst, het IIe/3 K kwam west van Wakkerzeel, de IIe en IIIe/1 K bleven oost ervan.

Uiteindelijk betekende dit: veel eenheden ontplooid in een beperkt gebied! De vijand was teruggeslagen! De karabiniers hadden hun objectieven bereikt en bivakkeerden bij de spoorweg in de kille regen, zonder enige beschutting. Ondanks de vermoeidheid waren zij meer dan gemotiveerd om de Duitsers verder terug te drijven. Zij wachtten op nieuwe bevelen!

Zaterdag 12 september: de Duitse tegenaanval!

Door de aanval van de Belgen werden er reeds vanaf 10 september Duitse reserves afgeleid van hun originele opdrachten. Zo de 6^e GE Reserve Divisie uit de streek van Ninove, en eenheden van het XVe GE Korps en van de Landwehr werden richting Leuven gestuurd voor een tegenoffensief! De Duitsers heroverden het initiatief met hun verse versterkingen. Zij dreven onze troepen langzaam terug ondanks hun drieste en verbeterde weerstand.

Bij de Belgen was het elan gebroken. Toch vorderden de compagnies 4 K naar de oevers van het kanaal vòòr Tildonk, meer zuid bereikte de 3e/I/2 K het kanaal aan het Sas nr. 1. Het IIIe/2 K werd terug reserve op de spoorweg aan km 36, terwijl het IIe Bn de spoorberm moest bezetten tussen de halte en km 38.

De aflossing van 2 K en 4 K. (20e Bde)

Kol Tiéchon wou met twee compagnies 4 K een hinderende vijandelijke weerstand van mitrailleurs in en bij de hoeve 'het kasteeltje' uitschakelen toen hij vernam dat de 20e Bde, reeds 24 uren in de vuurlijn, zou afgelost²¹ worden door de 19e. Deze laatste moest de aanval van de 6e LD, richting Tildonk, nieuw leven inblazen. Tot zijn grote verrassing en verbazing ontving Kol Servais (3 K) om 07.00 uur het bevel voor de aflossing. Hij reageerde bij zijn divisiecommandant maar de aflossing moest doorgaan! Bij vol daglicht (!) verplaatsten I en II/3 K zich naar voor, het IIIe Bn kwam in reserve bij hoeve Dorremaal, waar ook het IIe en IIIe/1 K aankwamen! Deze bewegingen werden snel ontdekt en door de vijandelijke artillerie onder vuur genomen. Onmiddellijk ontplooiden de Cies van II/1 K zich vòòr de hoeve.

²¹ Een aflossing zou normaal bij nacht moeten uitgevoerd worden. Het 4^e K was bij dageraad van 12 september klaar om de aanval verder te zetten maar ergens werd er op de hogere echelon tot de aflossingsoperatie beslist. Deze aflossing geschiedde onder het spervuur van de Duitsers en veroorzaakte een begrijpelijke wanorde! Niet goed voorbereid, in een 'open' gebied zonder veel dekkingen, dubbele effectieven verzamelen was allicht niet de gepaste beslissing. De beschoten afgeloste eenheden van het 4^e K verdwenen kris kras door elkaar naar de Dijle toe, waar zij in de weilanden poogden hun eenheden te verzamelen en hun verliezen te tellen... De overwinningroes van 's avonds 11 september sloeg bij de karabiniers van 4 K, over in een gevoel van vernederende machteloosheid.

Reeds bij dageraad werd het I^e/1 K (Maj Vandeghinste) opgesteld zuid van de lijn Kelfs-Waalestraat, massaal aangevallen door de vijand komende van Wijgmaal. De aanval werd afgeslagen maar de Duitsers riposteerden met een hevig artillerievuur, het bataljon karabiniers moest wijken en majoor Vandeghinste werd ernstig gekwetst en kon niet geëvacueerd worden. Hij viel in de handen van de Duitsers.

De Duitse tegenaanval in het centrum bij Hambos

De vijandelijke tegenaanval naar Rotselaar- Molen kende vrij snel succes, de compagnies van de karabiniers werden hierdoor in de flank bedreigd en moesten terug:

- een Cie / 2 K (Lt De Wolf) zuid van Hambos moest wijken;
- 3/I/2 K geïsoleerd aan het kanaal kon daar niet blijven;
- II/3 K (Maj Delatte), in volle aflossing aan het kanaal van de Cies 2 K, werd onder hevig vuur genomen (vanaf km 38) en moest ondanks felle weerstand terrein prijs geven;
- III/1 K (Maj Detail) om 07.30 uur naar Hambos gestuurd, viel het gehucht, bezet door de Duitsers, aan op vraag van Kol Biebuyck. De karabiniers van Detail moesten wijken met grote verliezen, de 3^e en 4^e Cie naar Wakkerzeel, de 1^e en 2^e naar de hoeve Dorremaal. Onmiddellijk daarop wierp Kol Biebuyck afgeloste troepen in de strijd: de 1^e en 4^e/III/2 K werden naar Hambos en de spoorweghalte gestuurd, maar het front hield niet en het ganse IIe/3 K viel terug op Hambos.

Vanaf 08.30 uur ontketende de vijand, gesteund door een geweldig artillerievuur, een nieuwe aanval die succes kende en onze eenheden karabiniers teruggedreven naar het noorden van Hambos en Kelfs. Onderluitenant Waltener²² werd gedood en de sterk uitgedunde eenheden plooiden terug op Wakkerzeel. Bij het IIIe/1 K waren de verliezen groot, majoor Detail werd buiten gevecht gesteld, slechts enkele officieren bleven beschikbaar, waaronder de betaalmester die toen nog mee volgde in eerste lijn...

Het uiterste: de verovering van de spoorweg bij Tildonk en het begin van de terugtocht

Meer naar het oosten namen de compagnies Déome (1/I/1 K) en Van Beckhoven (4/I/2 K) deel aan een tegenaanval met de Grenadiers (18e Bde als reserve van de divisie).

Aan de rand van Wakkerzeel hergroepeerde Maj Constant (III/2 K) de Cies en vertrok onder een artilleriebarrage richting Kelfs, zijn compagnies namen stelling NW ervan. Op de westelijke rand was het I^e/3 K (Maj Tollen) geïsoleerd, het week in goede orde terug. De toestand werd steeds kritischer door de opeenvolgende vijandelijke aanvallen en de hoge verliezen die onze bataljons leden.

Toch slaagde men er nog in bepaalde acties te organiseren. Maj Lahire (II/1 K) verzamelde enkele eenheden (2^e en 4^e/II/1 K, resten van de 1^e en 2^e/III/1 K, fracties van 3/II/2 K) en voerde een tegenaanval op de vijand aan de spoorweghalte. Niettegenstaande een hevig vijandelijk artillerievuur rukten de karabiniers toch vooruit en de rechtervleugel van de aanval bereikte de spoorweg. De 1^e/III/1 K (zonder officieren!) week echter onder de druk en ging schuil in de grachten ZW van Wakkerzeel. Zes Cies 4 K snelden ter hulp, zij konden slechts de terugtocht ondersteunen en stelden zich op 400 m zuid van Wakkerzeel. Het IIe/2 K, volledig afgezonderd, hield de vijand nog een tijdje op voor Hambos.

De uitputting nabij: terug naar de vesting Antwerpen!

De Koning die de gevechten had gevolgd bij de 2^e en 6^e LD stelde de uitputting van de troepen vast en gaf om 10.20 uur het order het leger terug onder de bescherming van de forten te brengen (de Koning vergezeld van KaptCdt Gallet, was getuige geweest van de ongelukkige hergroepering van het 4e K bij de Dijle). Om 11.00 uur ontvingen de 'karabiniersbrigades' het bevel terug te trekken op het bruggenhoofd van Werchter. In een grauwe natte regen en onder het vijandelijk vuur van de aanklampende Duitsers en in 't bijzonder van hun moordende artillerie

²² Waltener Félix ° 25.08.1894.- Dodelijk gekwetst op 12 september bij de gevechten om Tildonk, is er kort nadien overleden.

eindigde de terugtocht te Tremelo waar de karabiniers bivakeerden in de bossen ten noorden van de gemeente. De IIe en IIIe/3 K en het I^e/4 K beschermden vanaf de noordoever van de Laak de terugtrekkende eenheden.

En het bleef pijpestelen regenen... Onbeschut in de bossen, rilden de van de regen verkleumde en beslijkte soldaten, ontmoedigd door de doorstane ellende en vermoeidheid. Hun rangen waren pijnlijk uitgedund. In Tremelo was er een gebouw ingericht als veldhospitaal, uitgeputte brancardiers brachten met een nooit geziene ijver de gekwetsten aan...

Zondag 13 september: de Laak, verdragingsgevechten van de karabiniers

Na de ellende van de nacht hernamen de operaties bij dageraad. De 20^e Bde werd reserve van de 6^e LD te Calvenne. Om 06.00 uur werd Werchter beschoten en gebombardeerd. Twee uren later startte de Duitse infanterie een aanval vanuit Werchter en Hoogland naar de Laak die sinds vorige nacht gehouden werd door het I^e/4 K en door de IIe en IIIe/3 K. Het 1^e Regiment Karabiniers werd ingezet om de verdediging van hun 'broeders' te steunen. Zij trokken door Tremelo dat onder het vuur lag van de Duitse artillerie en bezetten de zuidrand van de bossen. Om 10.00 uur kregen zij een nieuw bevel voor terugtocht. Als zij reeds de Laak hadden verlaten gaf generaal Lantonnois van Rode, op vraag van de commandant van de 3^e LD, een tegenbevel voor de herbezetting van de Laakstelling en deze zo lang mogelijk te houden om links de terugtocht van de 3^e LD te steunen!

Het I^e/1 K vorderde west van de weg maar de bruggen over de Laak waren reeds bezet door de vijand. Het IIIe/2 K bereikte oost van de weg de Laak en hield er de stelling tot 13.20 uur ondanks het hevig artillerie- en infanterievuur van de Duitsers. Door de gedreven actie en de verdediging van onze achterhoedes gaven de Duitsers de achtervolging op.

De ontmoediging en ontgoocheling van de karabiniers bij hun zoveelste terugtocht was groot. Toch hadden zij een belangrijke bijdrage geleverd. Verschillende Duitse reserves werden afgewend van het Franse zuidfront. De 6^e GE Res Div keerde op haar stappen terug, de opmars van het IXe GE korps werd gevoelig vertraagd, het XVe GE korps moest voortijdig ingezet worden in België. In totaal werden er tijdens de beslissende 'slag aan de Marne', een twaalfstal divisies van de vijand 'geïmmobiliseerd'.

's Avonds kantonneerden de Karabiniers na uitputtende en 'natte' marsen te Lier. De verliezen bedroegen 25 officieren en 1400 karabiniers. KaptCdt Piquet²³ (1 K), Lt Artan de St. Martin²⁴ (1 K), Olt Waltener (2 K), Olt Cammaerts²⁵ (1 K) en Olt Ghislain (4 K) verloren er het leven.

REORGANISATIE VAN DE KARABINIERS

Na 40 dagen van moeilijke, pijnlijke ervaringen en na hun moedige, verbeterde gevechten bij Schiplaken en Wakkerzeel waren de vier regimenten karabiniers sterk uitgedund. De overblijvende effectieven voldeden nog voor twee regimenten. Zo viel de beslissing om 3 K en 4 K te ontbinden. De karabiniers van 3 K keerden terug naar het 1e Regiment Karabiniers, onder het bevel van kolonel SA Pety de Thozée, deze van 4 K werden overgeheveld naar het 2e Regiment Karabiniers onder het bevel van kolonel SA Biebuyck. Andere regimenten van het veldleger ondergingen dezelfde reorganisatie...

17 september 1914: de ontbinding van 3 K en 4 K

De fusie van de regimenten was uitgevoerd. Een afscheidsplichtigheid bezegelde het lot van beide regimenten 3 K en 4 K. De afscheidnemende korpscommandanten hielden emotionele toespraken voor hun karabiniers.

²³ Piquet Charles °14.09.1874 - Gedood door een shrapnel in volle borst bij Wakkerzeel de 12.09.1914.

²⁴ Artan de St. Martin °09.03.1890 - Gekwetst tijdens de stormloop op de treinhalt van Hambos overleed aan de gevolgen van zijn verwondingen (12.09.1914).

²⁵ Cammaerts Jules ° 27.09.189 - Sneuvelde aan het hoofd van zijn karabiniers bij een aanval op een stelling van de vijand te Wakkerzeel (12.09.1914).

Het streekblad "De Fakkel" in het nummer van 20 september, bracht verslag uit over het fusie-ceremonieel van 4 K en haalde eveneens uittreksels aan van de toespraak van kolonel Tiéchon: "...*Nous avons défendu notre drapeau avec un calme courage, nous l'aurions défendu jusqu'à la dernière goutte de notre sang...Rendons un pieux et suprême hommage, un émouvant adieu à ces braves, qui sont tombés à nos côtés, souhaitons une prompte guérison à nos camarades blessés face à l'ennemi et soyons assurés qu'ils seront heureux de reprendre leur place parmi nous.*"

Tijdens die periode van relatieve rust werden er vooral defensieve werken uitgevoerd. Eind september zag de slagorde van de karabiniers er als volgt uit:

- 1 K: Kolonel Pety de Thozée, I^e Bn: Maj Tollen, IIe Bn: Maj Lahire, IIIe Bn: Maj Delatte.

Het regiment telde toen 53 officieren en 2220 karabiniers, hiervan waren er ongeveer 1000 van het 3 K.

- 2 K: Kolonel Biebuyck, I^e Bn: Maj Lauwens, IIe Bn: Maj Poncelet, IIIe Bn: Maj Constant

Elk bataljon had vier compagnies, per compagnie waren er drie pelotons. Per regiment telde men twee compagnies mitrailleurs.

Van 17 tot 24 september hielden de twee regimenten de intervallen tussen de forten van Lier en Koningshooikt in de 3^e Sector van de vesting Antwerpen. De eerste verdedigingslijn van de versterkte vesting bestond uit forten en schansen die in acht Sectoren verdeeld waren. De derde sector, die de hoofdinspanning droeg, lag tussen de Grote Gete en de Dijle, de twee belangrijkste verdedigingswerken waren er de forten van Lier en van St. Katelijne-Waver.

Tijdens de nacht van 24 op 25 september liet de Franse militaire attaché in het paleis van Antwerpen, de Koning wakken om hem een telegram van generaal Joffre te overhandigen waarin gevraagd werd dat het Belgisch leger een nieuw afleidingsmanoeuvre zou uitvoeren. De geallieerden hadden de indruk dat de Duitsers bijna al hun strijdkrachten uit België teruggetrokken en verzameld hadden voor operaties aan het Franse front.

De derde uitval: Malderen-Londerzeel 26-29 september 1914

25 september

Koning Albert beval onmiddellijk de voorbereiding van de aanval en liet zich beter inlichten over de vijand. De Duitse troepen hadden zich versterkt. De zware artillerie was in stelling gebracht met stukken van 280, 305 en 420 mm kalibers. Een strijdmacht van 130.000 Duitsers onder het bevel van generaal von Bessler, stond klaar om de belegering van Antwerpen aan te vatten.

Ondanks de sterke vijand werd er besloten de Duitse linkerflank van de troepen die Antwerpen belegerden aan te vallen. De 3^e LD en de 6^e LD werden verplaatst, zij verzamelden west van Mechelen in de 4^e Sector van de vesting (Mechelen-Schelde gebied). De 4^e LD werd naar Dendermonde gericht en de CD moest de lijn Gent-Aalst-Denderleeuw bewaken.

De bewegingen startten reeds de 25^e september. Na de Rupel te hebben overschreden kantonneerden het 1^e K te Puurs en het 2^e K te Lippelo en Kalfort (west van Willebroek).

26 september

Uit de eerste verkenningen bleek dat de vijand zijn strijdkrachten gevoelig had versterkt. Hierop besloten koning Albert en het GHK de operaties te beperken. In uitvoering van de orders werd 2 K op de spoorweg Dendermonde-Mechelen gebracht tussen km 33 en km 37, het IIIe Bn werd naar voren ontplooid in een 'grote wacht'-opdracht op de lijn Heide - Pluimennest - zuid Londerzeel.

Ondertussen waren de Duitsers opnieuw in beweging gekomen richting Dendermonde dat verdedigd werd door de 4^e LD. De 5^e LD werd in versterking verplaatst naar Lebbeke om er de Duitse vordering te stoppen en terug te werpen. Onze 19^e Bde moest de bewegingen van de 5^e LD dekken, daartoe werd het 1^e K vanuit Puurs

opeenvolgend naar Kruisheide, Malderen en de Zwaluwstraat (zuid van de spoorweg) gezonden. 's Avonds nam 1 K kantonnement te Malderen en sloot aan bij de grote wacht van het 2^e K met de 4^e/III/1 K (NW van Meer).

27 september

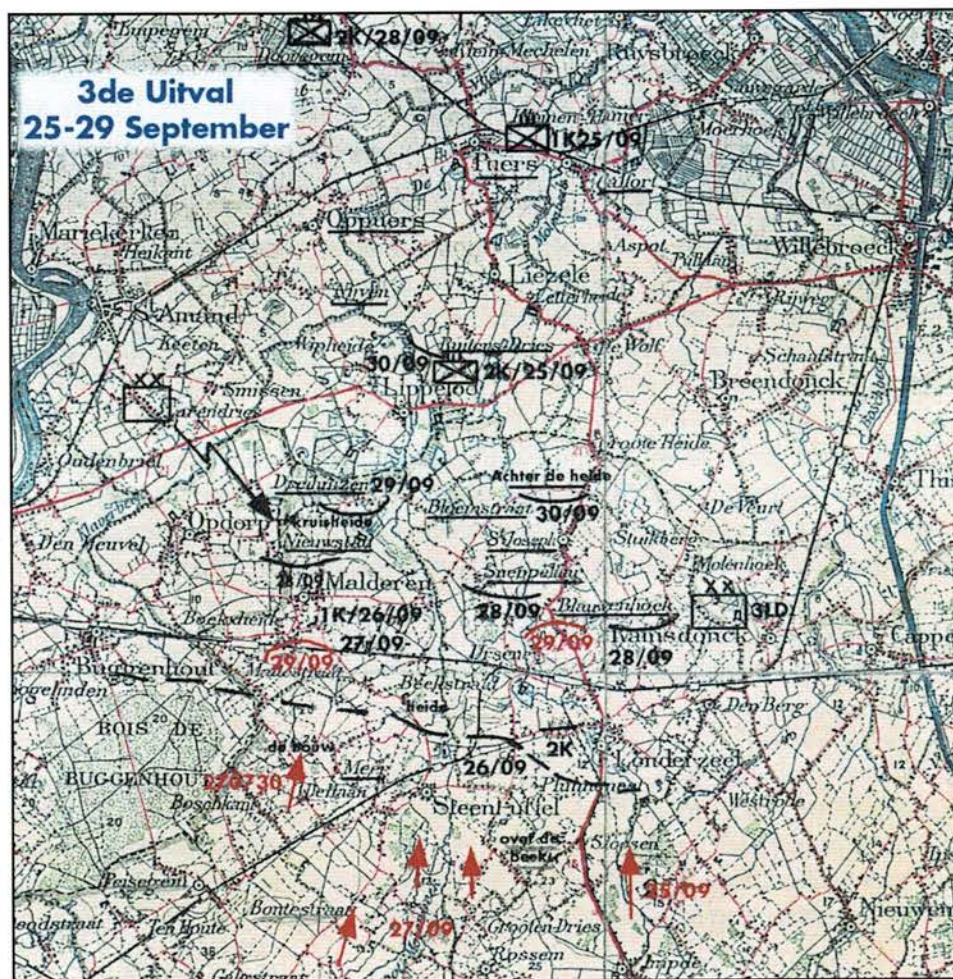
Vanaf 05.00 uur bezette 1 K zijn stelling Zwaluwstraat en nam de 1^e/III/1 K de grote wachtopdracht van de 4^e Cie over. Verkenningen werden uitgevoerd door het IIe en het IIIe Bn. Men signaleerde vijand te Over-de-Beek, het bos zuid van Steenhuffel en te Bontestraat, evenals vijandelijke bewegingen in de richting van Peizegem.

Om 07.30 uur kwamen de Duitsers in tirailleur uit de bosjes achter de weg naar Meer. Onmiddellijk werden er drie compagnies ontplooid in de dekkingen van "de Bouw" (den Bauw Campagne).

Rond 08.30 uur werd de grote wacht van 2 K aan de wijk Plumennest (zuid van Londerzeel) onder zware vijandelijke druk gezet. KaptCdt Van Zeune slaagde erin zijn compagnie los te haken. De grote wacht moest Londerzeel opgeven en werd teruggetrokken. Onze artillerie nam de agglomeraties waar men vijand vermoedde onder vuur. Om 11.15 uur vernam men dat de 5^e LD zich eveneens klaar maakte om noord van de spoorweg te komen. Dit bracht onze divisiecommandant ertoe om het 1^e Regiment Karabiniers ook op de spoorweg te ontplooiën. Omstreeks 17.00 uur had de linkerflank van de 5^e LD verbinding met het 1^e K te Nieuwstad (oost van Opdorp). Tijdens de nacht werden er door 1 K kantonnementen ingenomen te Malderen, Kruisheide en Bloemstraat en door het 2^e K in Blauwenhoek en Sneppelaar. De grote wacht opdrachten werden verzekerd door volgende compagnies : 3^e/I en 3^e/II/1 K, en 1/I/2 K.

28 september

Vanaf 03 uur opende de vijand het vuur west van het station van Malderen. 1 K bezette onmiddellijk zijn sector Driehuizen-Kruisheide. De grote wacht werd teruggetrokken bij het gros, enkel bewakingssecties bleven aan de spoorweg. Omstreeks 08.00 uur ontplooidde de 5^e LD in diepte in een tweede lijn achter de karabiniers. De 3^e LD, links, trok haar grote wacht terug op de Blauwenhoek. 2 K kreeg opdracht zich te ontplooiën in reserve te Bornem, 1 K daarentegen moest zijn sector uitbreiden tot Sneppelaar (1 km NW van Londerzeel) met twee secties op de spoorweg. De Duitsers ontketenden hun aanval op de spoorweg om 17.00 uur, de secties werden teruggetrokken. Bij valavond werd de actie in de vallende regen gestopt zonder dat de Duitsers de spoorweg overschreden. De steunpunten werden dan toevertrouwd aan de compagnies van het I^e Bn 1 K.

Omstreeks 23 uur werd 2 K gealarmeerd en kreeg order zich te verplaatsen als reserve naar Doregem in het interval tussen het fort van Bornem en de schans van Puurs.

29 september

Om 04 uur 's morgens werd de 2e/I/1 K, behalve één peloton zuid van de Sneppelaar, teruggetrokken op de steunpunten Kasteel van Kruisheide en de hoeve Hof ten Broek. De 1e Cie bleef nog in stelling oost van Driehuizen. Rond 07.00 uur werd de 2e/II/1 K, reserve, naar St.Jozef gestuurd om de liaison met het 12e Linie-regiment te verzekeren. De grote wacht zuid van Sneppelaar en Hof ten Broek werd vanaf 08.00 uur aangevallen en moest wijken en terrein prijsgeven. Alle steunpunten waarvan het IIe Bn de intervallen bezette kwamen onder hevig artillerievuur te liggen. De vijand bereikte Blauwenhoek maar trok niet voorbij Malderen. Lt Reul Maurice (IIIe Bn), met een patrouille, vertrok op verkenning naar Malderen gesteund door een automitrailleur²⁶! De patrouille werd onder vuur genomen vanuit het dorp, Lt Reul slaagde erin voldoende inlichtingen in te winnen die hij kon mededelen aan de staf van de Brigade. Onze artillerie nam onmiddellijk Malderen onder vuur.

Intussen namen de gevechten in Sneppelaar in hevigheid toe bij het I^e en IIe/1 K; de 1^e Cie van het IIIe Bn werd in versterking gestuurd naar het IIe Bn. Onderluitenant Josqui²⁷ sneuvelde bij die gevechten. De contacten met de vijand werden opgegeven toen een order onze karabiniers oplegde terug te trekken tot de baan ter hoogte van Lippelo... Op het ogenblik dat de eerste elementen van 1 K de nieuwe stelling bereikten kwam er een verrassend tegenbevel om terug de oorspronkelijke stelling te bezetten...! Ondanks de moeilijkheid van een dergelijk manoeuvre onder het vuur van de vijand, keerden onze kranige karabiniers terug naar de geschrokken Duitsers die reeds de dekkingen van de verlaten stelling hadden bezet. Verrast door de onverwachte wending en het lef van de karabiniers, aarzelden de Duitsers. De karabiniers slaagden door hun gevechtsacties erin hen te doen wijken en vatten voet in hun oude loopgraven. En toen kwam er een nieuw bevel voor de terugtocht, deze maal het definitieve!

Het 1^e Regiment Karabiniers plaatste een grote wacht te Ruitersdries (2/II) en te Achterheide (4/I) en bezette Puurs als alarmkantonement. Het 2^e Regiment Karabiniers werd naar Hingene gestuurd als onderdeel van de 20^e Bde in reserve van de 3^e Sector.

DE BELEGERING VAN DE VESTING ANTWERPEN

Het geheel van de "Versterkte Stelling Antwerpen" werd sinds 06 september bevolen door LtGen Deguise. De Versterkte Stelling bestond uit een 'Hoofdweerstandstelling', onderverdeeld in Sectoren, en uit een 'Veiligheidsomwalling'. De perimeter bedroeg een honderdtal kilometers.

Deze stellingen werden verdedigd door de Vestingtroepen ongeveer 67.000 man sterk behorend tot de zeven oudste militieklassen, met vestinginfanterie (35.000), vestingartillerie (20.000), vestinggenie (7.500), vestingcavalerie (2.000) en enkele bijzondere eenheden.

Het 1e en 2e Regiment Vestingkarabiniers, ieder met drie bataljons en één compagnie mitrailleurs Hotchkiss, werden ontplooid in de 3e Sector van de Versterkte Stelling.

Het was zover! De voortdurende dreiging tegen hun communicatielijns werd door de Duitsers ernstig genomen. Zij besloten de vesting Antwerpen en het Belgisch leger uit te schakelen. Bovendien werd er rekening gehouden met een mogelijke ontscheping van Britse versterkingen in de haven. Tegenover de Belgen hadden de Duitsers het IIIe Reserve Korps, de Div Marine Fuseliers, de 1^e en 4^e Ersatz Div, de 26^e en 37^e Landwehr Bde, een Beierse (?) Div, een veldartilleriebrigade en een Bde belegeringspioniers.

²⁶ Vanaf september werd er gebruik gemaakt van een Belgische open Minerva-auto die licht gepantserd was en waarop een Hotchkissmitrailleur werd gemonteerd. Luitenant Henkart Charles (+ 06.09.14) had er enig succes mee geogen tijdens de uitvallen van Antwerpen. Enkele exemplaren werden te Antwerpen uitgetest en gemonteerd. Deze werden verdeeld als verkenningvoertuig voor de hogere hoofdkwartieren, regimenten bekwamen tevens enkele voertuigen voor het uitvoeren van gevechtpatrouilles, zij vervoerden een ploeg van 4 man.

²⁷ Josqui Eduard, ° te Gent 19.11.1877.- Gevallen bij de wijk Sneppelaar NW van Londerzeel op 29.09.14.

Door de omvang van de Duitse successen verplicht, gaf de Koning nog dezelfde avond het bevel de legerbasis met de depots, werkplaatsen, munitiestocks, levensmiddelen, hospitalen...enz., meer naar het westen te verplaatsen. Er bestond slechts één spoorlijn richting Oostende. De bewegingen, grotendeels per spoor, begonnen 's anderendaags en eindigden pas op 07 oktober.

29 september

Het actieterrein van de vijand breidde zich uit tot Lier (3e Sector). Met steun van hun artillerie veroverden de Duitsers het gebied vòòr de stelling en tussen de spoorweg van Brussel en O.L.V. Waver. Het 1^e VK was belast met de verdediging van de buitenring van het fort van Koningshooikt. Gedurende de voorbije nacht werden er door een eenheid van het 1^e VK een officier en drie ruiters van de Ulanen gevangen genomen na een gevechtsontmoeting.

De forten en de schansen werden zonder verpozen door de Duitse artillerie bestookt, om 12.30 uur ontplofte het poedermagazijn van Walem door een voltreffer! De twee belangrijkste forten van de verdediging waren aldus praktisch uitgeschakeld hetgeen betekende dat er geen twijfel over bestond dat de Duitsers zoals te Luik, Namen en Maubeuge er zouden in slagen de vesting Antwerpen en het Belgisch leger tot overgave te dwingen. De Generale Staf en de Koning besloten dan ook de vesting Antwerpen op te geven en de strijd te verplaatsen naar Vlaanderen.

30 september

Wij keren terug bij de karabiniers van het 1^e K. Zij verzekerden sinds 29.09.14 met grote wachten op de lijn Achterheide (4/I) en Ruitersdries (2/II) tussen Puurs (waar het gros van 1 K kantonnerde) en Lipello, de veiligheid zowel van het Regiment als van de schansen van Puurs en Liezele.

Reeds vòòr 06.00 uur werden beide grote wachten aangevallen door de Duitsers van de 4e Ersatz Div, de aanval werd afgeslagen.

Het Regiment kreeg het bevel het interval tussen de schans van Puurs en het fort van Bornem af te schermen. Opnieuw werden twee compagnies in grote wacht geplaatst terwijl één bataljon de loopgraven bezette, de rest kantonnerde in Doregem NW van Puurs.

In de 3e Sector, waar onze vestingkarabiniers ontplooid waren, hield het artilleriegeweld tegen de forten en de tussenruimten aan, overal begaven de troepen. Enkel de compagnies van het IIIe Bn, onder het bevel van Maj Doutrepont, van het 2^e Regiment Vestingkarabiniers, bleven moedig aanklampen in hun loopgraven. Vanaf 10.00 uur waren er, buiten de karabiniers, geen verdedigers meer in de intervallen ten zuiden van de Nete! Het 1^e VK werd ontslagen van de bewaking van het fort van Koningshooikt. Het hernam zijn plaats in de loopgraven ten noorden van de schans Tallaert (zuid van Lier). Ondertussen werden door de genie de springladingen van de bruggen van het spoor Antwerpen-Zuid aangezet. Alles wees erop dat Antwerpen hetzelfde lot zou ondergaan als de vestingen Luik en Namen...

01 oktober

De Duitsers bleven de forten aanvallen tussen Walem en de schans Bosbeek, zelfs het fort van Kessel. Het IIe/2 VK en de compagnie mitrailleurs (OLt Blanchart) slaagden erin een vijandelijke aanval komende uit de richting van de schans Bosbeek af te slaan. Onze mitrailleurs waren aan het kerkhof van St.Katelijne Waver opgesteld. In de intervallen tot het fort van Sint-Katelijne-Waver poogden de compagnies 1/I en 2/III/2 VK aangevuld met enkele Linie-elementen de doorgangen af te sluiten. Tevergeefs, alleen de 4^e/III (Lt Gilissen) wist, met bewonderenswaardige moed, stand te houden west van Midzeelhof.

De Koning begaf zich bij de 1^e LD in de sector van Walem om de verdedigers aan te moedigen; aan de overzijde is Generaal von Bessler bij het Duits offensief aanwezig...

Drie compagnies van het I^e/2 VK, gehinderd bij de terugkeer over de Nete, slaagden erin om 22.00 uur voet te vatten tussen Heindonk en de spoorweg naar Antwerpen. Het fort van Walem verdedigde zich tot ter dood...

Het IIe/1 VK, tussen de schans Tallaert en het fort van Lier, sloeg twee sterke vijandelijke aanvallen (18.00 uur en 02.00 uur) af, de Duitsers leden hierbij belangrijke verliezen en lieten vele doden achter.

Lier werd hevig beschoten, de inwoners vluchtten bij nacht...

02 Oktober

Vanaf 06.00 uur hernam de aanval in volle kracht. De 2^e/III en 1^e/I/2 VK compagnies (waar de munities verbruikt waren) werden verdreven uit het interval fort St.Katelijne Waver schans Dorpveld, enkel de 4^e/III/2 VK hield om 11.00 uur nog steeds de stelling. De compagnie werd echter met overvleugeling bedreigd en plooidde terug op Walem.

De Opperste Verdedigingsraad die te Antwerpen in het Koninklijk Paleis vergaderde, besloot de verdediging op de lijn Rupel-Nete te brengen en bovendien Lier op te geven. De Koning werd aangemaand Antwerpen te verlaten doch hij verkoos bij zijn troepen in het verschanste kamp te blijven. Prompt stuurden de Britten hun First Lord of the Admiralty, Winston Churchill, naar Antwerpen!

Bij valavond werd het I^e/1 VK uit het gebied tussen de twee Netes teruggetrokken en voegde zich bij zijn regiment te Lisp; de bewegingen waren wat te snel uitgevoerd zodat bij nacht de zone rondom het fort van Kessel opnieuw werd bezet. Het 2^e Regiment Vestingkarabiniers (2 VK) herenigde zich bij Lint en marcheerde vervolgens naar het opgelegd kantonnement te Waarloos. 2 VK had bij de verdediging van zijn sector in de omgeving van St.Katelijne Waver 300 manschappen verloren, het heldhaftig gedrag van de karabiniers leverde het regiment een eervolle vermelding op de Legerdagorde²⁸.

Ondertussen werden het 1e en 2e Regiment Karabiniers, te Puurs en Hingene, flink versterkt en aangevuld met 20 à 30 nieuwe vrijwilligers per compagnie. Velen onder hen hadden reeds hun vuurdoop doorstaan bij Melle, hun komst was een opkikker voor de anciens en verhoogde aanzienlijk hun moreel... De getalsterkten waren terug op peil!

03 oktober

Een bataljon van het 2e VK loste de eenheden van het 24e Linieregiment af langsheen de Rupel in de bocht van Rumst. 's Avonds werd het I^e/1 VK eveneens afgelost tussen de twee Netes en werd het bataljon bij zijn regiment opgesteld aan de noord-uitgangen van Lier.

De inzet van het 2^e Regiment Karabiniers

04 oktober

Het 2^e Regiment Karabiniers, in reserve van het Leger, verliet op bevel het kantonnement te Hingene en bevond zich om 07.30 uur aan het station van Niel. Pas aangekomen en zonder enige kans op bevoorrading werden zij op de trein 'ingescheept' en overgebracht naar Kontich om van daaruit, onder het vuur en de shrapnels zich te begeven naar de bosjes van Roetaardshoek (zuid van Lint). Vanaf 23 uur losten zij de troepen achter de Nete af: het I^e Bn nam de sector over van een Bn van het 6^e Chasseursregiment en hield aldus de baan en de brug van Duffel. Het IIe en het IIIe/2 K vervingen drie Bns van het 3e Chasseurs vanaf de spoorovergang NO van Duffel tot "hoeve d'Anderstad".

Lier werd bezet en gehouden door eenheden van de pas te Antwerpen ontscheepte Britse brigade "Royal Marine Light Infantry"²⁹, zij verdedigden er een opvangbruggenhoofd.

²⁸ "Chargé de défendre l'intervalle Waelhem-Wavre-Sainte-Catherine a déployé à cette occasion une vaillance et une ténacité qui sont l'apanage des troupes d'élite, notamment les 1er et 2 octobre lorsque quatre de ses compagnies, soumises à un violent bombardement, résistèrent stoïquement à leur poste, malgré le retrait des troupes voisines."

²⁹ Op 03.10.14 ontscheepte de brigade (2000 Tp) te Antwerpen als onderdeel van de "Royal Marine Light Infantry division", waarvan de rest (7000 Tp) op 06 oktober werd ontscheept. Zij werden vervoerd door 60 Londense dubbeldekkers (autobussen). De Britten vielen op door hun onberispelijke kaki-uniformen, aangepaste uitrustingen en wapens, hun tucht, enthousiasme en opportunisme.

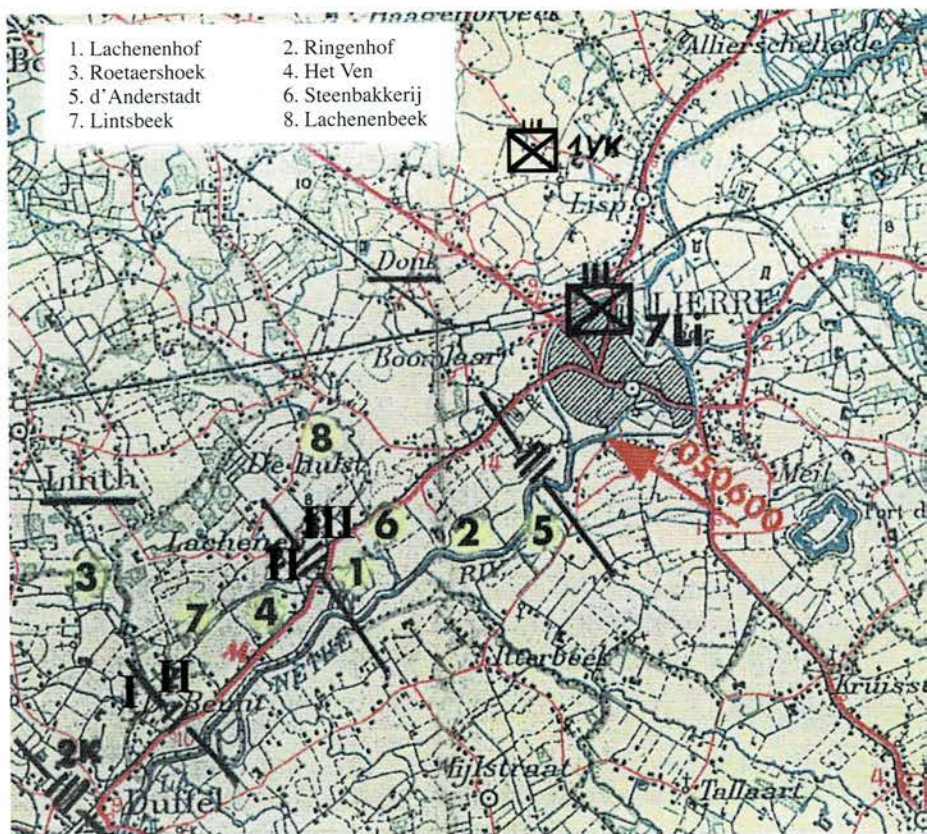
Het 1° VK bleef in reserve van de stelling noord van de hoeve Frank (weg Lisp naar Dries), twee compagnies werden opgesteld op een opvangstelling Noord van Duffel. Het fort van Kessel ging die dag verloren...

De karabiniers en de verdediging van de Nete

05 oktober: LACHENENHOF! of de Duitse bedreigende penetratie

Bij daglicht werden de stellingen en de grenzen van de bataljons van het 2° K aangepast: het I° Bn behield de wegbrug van Duffel, het II° Bn strekte zich uit tot het kasteel Lachenenhof, het III° Bn vandaar uit tot de brug van d'Anderstad (vernield door onze pontonniers). Het front van 2 K bedroeg 6 km. Er was echter een belangrijke onderbreking, een gaping, met het 7° Linierement dat aansloot bij de Britse troepen bij Lier. Precies in dat gebied, Duffel-Lier, werd door de Duitsers de hoofdinspanning geleverd om de verdedigingsgordel van Antwerpen te doorbreken...

Vanaf 06.00 uur werd er een vernietigend vuur ontketend door de Duitse artillerie. De loorders signaleerden vijand op de tegenoverliggende oever. Vijandelijke infanterie, verschanst in de huizen van Lier, teisterde de grote wacht van het 7° Li, opgesteld aan de samenvloeiing van de twee Netes en nam tevens het III°/2 K onder vuur. Gebruik makend van de dekkingen aan de overzijde, nestelde de vijand zich in de gebouwen rond de hoeve d'Anderstad en nam zodra het daglicht het toeliet, één peloton van de 2° Cie van het III° Bn (2/III/2 K) ZO van Ringenhof onder vuur. De verliezen liepen onmiddellijk hoog op ... Onderluitenant Wallens Jean sneuvelde er in de actie³⁰. Ontredderd verspreidden de manschappen van het peloton zich in de dekkingen van het park. Op de uiterst linkse flank van het bataljon, getroffen en verzwakt door het vijandelijke artillerievuur, week een gedeelte van de 1° Cie (bij gebrek aan officieren en bevolen door een sergeant) naar de veldwerken van het bruggenhoofd, verdedigd door elementen van het 7° Li. De Duitsers, het 26° Brandenburger Infanterieregiment, maakten hiervan gebruik en via loopbruggen overschreden zij de Nete. Zij haakten zich vast aan de weg Duffel-Lier en aan de bosjes tegenover het Ringenhof. De 1°/III (Cdt Van Elslande), herleid tot twee pelotons, hield stand 400 m noord van de Nete beschermd door een waterplas.

KaptCdt Panhuys (2/III) opgesteld aan de zuidrand van de dekkingen van Ringenhof, verontrust door het gevecht versterkte zijn post NO van het Ringenhof en behield aldus nog de effectieven van slechts één peloton. Daar hij geen nieuws had over wat er gebeurde op zijn linkerflank stuurde hij Sgt Renard op verkenning. Die kwam terug met het bericht dat er twee Duitse compagnies over de Nete gevorderd waren... Majoor Constant de bataljonscommandant (III/2 K) werd ingelicht, hij vroeg onmiddellijk om versterking maar alle middelen van het 2° K waren ingezet.

³⁰ ° Brussel 15.07.1892 - Werd dodelijk getroffen te Lachenen, door kogels in het hoofd en in de buik, bij het beëindigen van een verkenning van de vijandelijke stellingen.

De druk op de 1^e Cie nam voortdurend toe: om 10.45 uur kreeg Cdt Panhuys bericht van Cdt van Elslande dat zijn toestand hopeloos was, en dat er noch verbinding noch iemand was om hem te steunen op zijn linkerflank...³¹ Maj Constant vernam het eveneens met de bevestiging dat zijn karabiniers van de 1^e Cie niet zouden wijken... koste wat kost!.. Enkele minuten later werd de 1^e Cie overrompeld, zwaar gekwetst bleef de koene Cdt Van Elslande achter en viel zo in de handen van de vijand.

Het zwaar beschoten opvangbruggenhoofd van het 7^e Linie werd door hen ontruimd. Sergeant Van Neron werd op verkenning gestuurd. Hij werd gekwetst tijdens zijn patrouille maar bracht niettemin bij zijn terugkeer het bericht dat Ringenhof veroverd was door de vijand. De Duitsers hadden krijgsgevangen soldaten als schild gebruikt om de post van de karabiniers NO van Ringenhof uit te schakelen! Tijdens hun progressie door het park van het Ringenhof vielen de Duitsers op een peloton karabiniers van de 4^e/III, te laattijdig in versterking gestuurd.

De resten van de 2^e/III (Cdt Panhuys) bood nu nog weerstand aan die aanval van twee Duitse bataljons in het pas gecreëerde bruggenhoofd over de Nete. Zij slaagden erin deze te vertragen en weken uit naar Lachenenhof waar de 4^e Cie (Cdt Van Zeune) nog steeds aan de Nete opgesteld was. Op haar beurt zal deze Cie haar stellingen moeten verlaten. Oproepen van majoor Constant voor versterking bleven onbeantwoord. Generaal Deruette, commandant van de 20^e Brigade, kon slechts, als antwoord op de herhaalde vragen van kolonel Biebuyck, versterking en hulp vragen aan de 17^e Brigade. Zo kreeg om 11.45 uur het Regiment 6^e Jagers te Voet, pas geheergroepeerd en afgelost, het bevel om de bedreigde sector van de karabiniers te versterken. Het duurde dan ook een hele tijd voor twee bataljons Jagers te Voet in de gevechtszone verschenen.

Kort na de middag werd het vijandelijk bruggenhoofd nog uitgebreid tot aan de grenzen van Lier langsheen de spoorlijn Duffel-Lachenenhof. De I^e en IIe/2 K behielden hun stellingen op de Nete. De aanhoudende vijandelijke druk verplichtte Maj Constant (III Bn) zijn 3e en 4e Cie en één peloton van de 4e/II/2 K terug te trekken tot "Het Ven". De Brandenburgers drongen echter verder door en ook de 3e/II moest wijken. Kolonel Biebuyck gaf opdracht aan Cdt Panhuys om met de resten van 1 en 2/III en gesteund door de vuren van de 3 Cie evenals van het IIIe Bn, het verloren terrein terug te winnen, hetgeen gedeeltelijk lukte. Twee pelotons van Cdt Panhuys beveiligden de steenbakkerijen aan de km-paal 12,4 van de baan van Duffel, terwijl Cdt Vande Putte met zijn 3^e/III Lachenenhof moest opgeven daar het kasteel hevig beschoten werd door de artillerie.

De groep Panhuys amper 38 karabiniers sterk, quasi zonder munitie en door de vijand in de flanken bedreigd, was verplicht zich terug te trekken naar de loopgraven van de opvanglijn 400 m west van Lachenenhof. Tot overmaat van ramp en slecht ingelicht, beschoot onze artillerie de stellingen van Maj Constant op Het Ven, zodat deze moest wijken naar het noorden.

14.30 uur, een vernieuwde roep om hulp vanwege Maj Constant. Het IIIe Bn, uitgeput door tien uren intensieve gevechten en beschietingen, besloot zich naar het westen van Lachenenhof te verplaatsen. Dit gebeurde, nadat de buureenheden verwittigd werden, vanaf 15.40 uur. De 4^e Cie (Cdt Van Zeune) werd opgesteld bij het kruispunt op de steenweg naar Duffel.

Op de linkerflank bedreigd, en herhaaldelijk onder vuur genomen, moest ook het IIe Bn achteruit.

Het I^e Bn van Maj Lauwens hield stoïcijns stand aan de brug van Duffel, ondanks hevige artillerievuren vanaf 06.00 uur 's morgens en ernstig beschadigde oevers en loopgraven. Niet veraf werden er bij de hoeve Malha ook twee compagnies van het 1^e VK flink beschoten door de Duitse artillerie.

17.30 uur: Kolonel Biebuyck deed een nieuwe oproep voor versterking, hij kreeg echter het bevel een tegenaanval uit te voeren om het verloren terrein terug te winnen... Op dat ogenblik waren de resten van het IIe en IIIe Bn teruggevallen op de Roetaardshoek, onder de bescherming van de uiteindelijk eerst aangekomen versterkingen nl. enkele compagnies van het I^e/3 Chasseurs en van het I^e/21 Linie.

³¹ De verbinding met het 7^e Linierement en met de Britse Marine Light Infantry was schijnbaar niet opgelost. Het was juist op die zwakke plaats van de Nete-verdediging dat de Duitsers hun doorbraakpoging uitvoerden.

De vermoeide karabiniers verstoken van alle bevoorradings, richtten zich op in een uiterste inspanning en vielen op hun beurt de Duitsers aan. Zij slaagden erin het hoevecomplex aan het kruispunt van de wegen Lachenen-Hulst en Lachenen-Lachenenhof te heroveren! Daar bleef het bij: onze karabiniers waren uitgeput, zonder munitie en sinds lang... zonder voedsel. De twee aangekondigde bataljons "Chasseurs à Pied" kwamen maar niet aan.. en de vallende duisternis zal de Duitsers eveneens stoppen.

05/06 oktober: de karabiniers in een rampscenario...de stille nachtaanval !

"De vijand moet terug over de Nete!" was het parool. De toestand was ernstig: de Duitsers hadden een doorbraak verwezenlijkt over de Nete, onmiddellijke reserves waren niet beschikbaar...In Lint had er 's avonds een belangrijke ontmoeting plaats tussen de bevelvoerende generaals. De mogelijkheden van een stille nachtaanval werden onderzocht om bij verrassing de Duitsers terug te drijven.

Plots brak er geweervuur los in het achtergebied van de eigen gelederen, bij duisternis schoot de ene eenheid op de andere, de zenuwen stonden uiterst gespannen... Kapt Witry, stafofficier van de 20^e Bde kreeg bevel Kol Biebuyck op te halen in diens gevechtspost. Met een auto, alle lichten op, ondernam de kapitein een helse rit doorheen beschietingen en een net van wantrouwige schildwachtposten. Om 23.00 uur was Kol Biebuyck present bij alle gevechtscommandanten op het hoofdkwartier (HK) te Lint waar de orders koudweg luiden: "*wij moeten het terrein heroveren om Antwerpen en België te redden!*"

Om middernacht hadden de gevechtscommandanten een beeld van de toestand en waren de orders gegeven. Een tegenaanval met 'het blanke wapen' zou om 02.00 uur starten...! Het was dramatisch en quasi onmogelijk, geen tijd voor ernstige voorbereidingen, geen verkenningen..., vermoeide soldaten, gebrek aan munitie, een donkere nacht, mist en nevels, druilregen en een natte ondergrond! Maar...geen enkel tegenargument werd aanvaard: "tegenaankvallen... bajonet op het geweer!"

De aanvalssector van kolonel Biebuyck werd bepaald: rechts, door de km-paal 10,4 op de steenweg oost van Duffel en links het Lachenenhof. In eerste lijn beschikte hij over de resten van de IIe en IIIe/2 K, in een tweede lijn over het I^e/21 Linie en het I^e/6 Chasseur à Pied. Links van deze groepering moesten de Chasseurs van Kol Tiéchon (ex-Comd van het 4e K) oprukken met het IIe Bn van het 1e Regiment Vestingkarabiniers komende van Donk en met het IIIe/21 Li in liaison met de Royal Marine Light Infantry. Dit betekende een stille nachtaanval met maximum 8 lichte infanterie bataljons, in volle duisternis, in een voor velen onbekend terrein.

Om 02 uur vertrok een aaneengesloten falanx met honderden horizontale glimmende bajonetten, de geweren ontladen...(veiligheidsoverwegingen?! Snel werden de Duitsers gealarmeerd door hun schildwachten en werden de stellingen door hen bezet: geweren, mitrailleurs en artillerie openden hun helse vuren.

02.05 uur: op het HK ontving men het bericht van de Engelsen dat zij te laat werden ingelicht en bijgevolg niet konden deelnemen aan de actie... Dit betekende twee bataljons minder en hierdoor bleef de linkerflank van de aanval opnieuw in het ijle hangen en was hij onbeschermd!

Om aan de vreselijke effecten van het vijandelijk vuur te ontsnappen doken onze karabiniers na een tijdje in de grachten die naar de Lintsebeek en de Lachenenbeek liepen. Bovendien, door de duisternis misleid, weken de eenheden van hun oorspronkelijke richting af en ontstond er een absolute verwarring in de gelederen... Het elan van de aanval was gebroken. Alleen de allermoedigsten, opgezweept door hun officieren, stootten verder door tot bij de vijandelijke stellingen. Een gedeelte van de 4^e/II/2 K werd betrokken in lijf aan lijf gevechten met de Duitsers aan de oever van de Nete; maar deze moedigen, afgezonderd, met slechts hun bajonetten om zich te verdedigen, moesten opnieuw al hun energie verzamelen om te ontsnappen aan de reactie van de Duitsers.

De mislukking van de nachtaanval was compleet: de menging en het kluwen van de eenheden was onontwaaarbaar. Naast het ratelen van de mitrailleurs weerklonk het geroep en getier om herkend en verzorgd te worden. Het werd een wanordelijke terugkeer in de ellende van de nacht... Als bij wonder slaagde men er nog in om de

resten te hergroeperen: het IIe en het IIIe/2 K reorganiseerden te Lachenen. Het IIe/1 VK werd zo goed als vernietigd; majoor Verbrugge, de onderluitenanten De Haene³² en Merjay³³ lieten er hun leven...

“Laten wij nu slapen...

Moge de engelen u begeleiden in het paradijs,

Bij de komende dag mogen de martelaren

U ontvangen en U in het Heilige Jeruzalem binnenleiden.

Moge de schare der engelen u begeleiden

En moge u samen met Lazarus, eens een bedelaar,

Genieten van de eeuwige rust...”

(Uit het “War Requiem” van Benjamin Britten, *Missa pro defunctis. Libera me.*)³⁴

06 oktober: de verdediging van Duffel

De vermoeidheid van de manschappen belette een verdere weerstand op de Nete. Fracties van het 1^e Regiment Vestingkarabiniers volgden de terugtocht van de Britten die teruggeroepen werden door hun generaal Paris.. De vijand controleerde het gebied tussen Duffel en Lier. De inlichtingen over de toestand waren karig. Het I^e Bn van het 2^e K wist niet wat er gebeurde bij zijn ‘buren’, had geen idee van de ramp van de voorbije nacht... Telefonische verbindingen bestonden er niet meer, bevelen werden met lopers overgebracht!

De resten van de 3e en 4e compagnies van het IIe Bn 2 K, de 4e Cie van het IIIe Bn en van andere compagnies werden over twee groepen verdeeld: één onder bevel van Cdt Van Zeune en één onder het bevel van Cdt Panhuys. Omstreeks het middaguur werd de order ontvangen om terug te trekken op Boechout.

Het I^e Bn (Maj Lauwens) van 2 K hield nog steeds stand aan de brug van Duffel ondanks de hevige artilleriebeschietingen, de gekwetsten en doden, de isolatie en gebrek aan bevoorrading. De karabiniers moesten zich behelpen met de karige levensmiddelen die in de verlaten huizen van Duffel nog te vinden waren, gelukkige handen ontdekten wat wijnflessen in de kelders van de gevluchte burgers... Er was een evident tekort aan munities en deze karabiniers waren de uitputting nabij. De bataljonsdokter Burger en de aalmoezenier Jans verplaatsten zich constant om waar nodig hulp te bieden...

De linkerflank van het bataljon was volledig open... De 4^e Cie (Cdt Van Beckhoven) links, werd om 07.00 uur door de vijand gedwongen terug te plooiën en werd opgevangen door ‘chasseurs’ en karabiniers van het 1e VK, ook haar rechterbuur, de 1e Cie (Cdt Brohez) week uit maar bezette om 10.00 uur opnieuw de oorspronkelijke stelling. De 3e Cie (Cdt Bruck) aan de brug, werd op mortiervuur onthaald, een nieuwigheid voor de verdedigers. Meer west bevond zich de 2e Cie (Cdt Cornil), één peloton van luitenant Tihon verzekerde de verbinding tussen beide compagnies. Vanuit luchtballonnen werden de Duitse vuren waargenomen en geleid naar de doelen. Overtuigd dat de verdedigers geneutraliseerd waren door de bombardementen, wilden de Duitse pionniers een loopbrug werpen over de Nete. Onverwacht werden zij massaal onder vuur genomen door onze karabiniers en leden totaal verrast, zware verliezen!

Omstreeks 13.00 uur ontving Maj Lauwens het bevel om de verdediging op te geven en terug te trekken over Lint naar Hove. Dit gaf uiteindelijk de mogelijkheid aan de 5^e Duitse Res Div om de Nete te overschrijden te Duffel. Van zodra de vijand ondervond dat de stelling verlaten werd, snelden elementen van zijn 48^e Infanterieregiment naar de brug waar de sectie van Sgt Alexis werd gevangen genomen.

Om 16.00 uur besliste koning Albert het gros van de troepen terug te trekken achter de Schelde op de linkeroever.

³² De Haene Louis, ° 04.03.1870 te Anderlecht, reserveofficier en vrijwilliger van het eerste uur werd dodelijk gekwetst tijdens de tegenaanval van 06 oktober '14, hij overleed 's anderendaags in het St.Kamiel hospitaal te Antwerpen.

³³ Merjay René, ° 01.07.1885 te Roeselare. Werd met zijn eenheid ter plaatse ‘verpletterd’ tijdens zijn dekkingsopdracht ten gunste van de terugkerende elementen van de nachtaanval. Weerhield de vijand van de achtervolging. Hij sneuvelde op zijn stelling (06.10.'14).

³⁴ Woorden uit de Latijnse ‘Missa pro defunctis’, onderdeel van het oratorium “War Requiem” meesterwerk van Benjamin Britten gecomponeerd in 1940.

Het I^o/ 2VK sinds 03 oktober opgesteld als grote wacht aan de Rupel te Rumst, belette de vordering van de Duitse Marinefuseliers, op het einde van dag kregen zij ook het bevel tot terugtrekken.

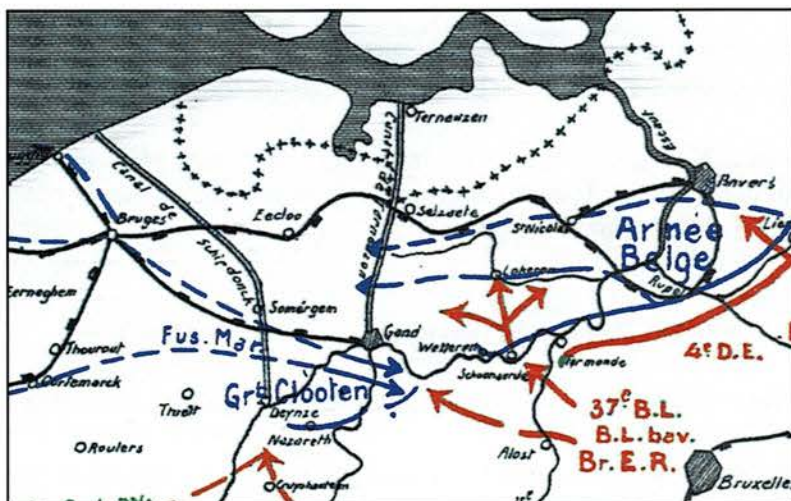
De prijs van de gevechten aan de Nete was hoog. Honderden karabiniers zijn buiten gevecht, aan de lijst van de verliezen moet men onderluitenant Van Overschelde³⁵ toevoegen. Hij werd dodelijk gekwetst te Duffel en bezweek wat later aan zijn verwondingen.

DE BESCHERMING VAN DE COMMUNICATIELIJN NAAR DE KUSTHAVENS

Bij het 1^e Regiment Karabiniers, sinds 02 oktober in de omgeving van Puurs en Hingene, evolueerde de toestand na de reorganisatie als volgt :

- 05 oktober: patrouilles van 1 K beschermden de flank van een uitval van het IIIe Bn van het 1^e Regiment Grenadiers tot aan de randen van St Amands aan de Schelde;
- 06 oktober voerde het IIIe/1 K een offensieve actie uit tot Nijven (Oppuurs) en Pantgatheide (zuid van de spoorweg Dendermonde-Mechelen).

Antwerpen-Gent-Oostende, de enige terugtochtsweg en Belgische communicatielijn, werd beschermd door een uitgerokken troepencordon samengesteld uit onderdelen van de 4^e LD en van de 5^e LD tussen Dendermonde en Rupelmonde. Tussen Gent, Aalst en Denderleeuw opereerden de 1^e en 2^e BE Cav Div³⁶, allen reeds op de linkeroever van de Schelde. In het gebied Klein Brabant (rechteroever) was onze 19^e Bde (met het 1^e K) als bescherming ingezet. Onze troepen hadden een groot gebrek aan artillerie, communicatiemiddelen en pontonniers, waarvan veel was verloren gegaan tijdens de vorige gevechtsacties.

Begin oktober besprak Winston Churchill met koning Albert en de Belgische Generale Staf de mogelijkheid om de vesting Antwerpen alsnog te redden door een tegenaanval vanuit Gent op de flank van het Duits belegeringsleger, gezamenlijk met Britse en Franse versterkingen. De onmiddellijke "morele" versterking van Antwerpen met de UK Royal Marine Light Infantry Div hoorde bij het plan. De idee was om bij Gent een troepenmacht te verzamelen van twee FR Divs en twee UK Divs, 45.000 man sterk; in het slechtste geval kon deze macht de lijn Leie-Schelde verdedigen gezamenlijk met het Belgisch Veldleger.

De Britten reageerden snel en ontscheepten vanaf 06 oktober de eerste elementen van de weliswaar onvolledige 7 UK Div (10.000 Tp) te Zeebrugge en te Oostende. De Fransen beloofden te volgen maar...hadden alle middelen nodig om zich te verdedigen bij Arras zodat de uitvoering uitbleef! Eén brigade Franse marinefuseliers van Admiraal Ronarch, die vanuit Parijs, over de weg, de 10e oktober in de omgeving van Gent verscheen was hun enige bijdrage tot de ondersteuning van het moreel van de Belgen. Andere versterkingen van de 'garanten' zouden pas vanaf 17 oktober in de Westhoek aankomen.

Na de val van Antwerpen werd de Wester-Schelde door de Nederlanders afgesloten voor oorlogsschepen...

³⁵ Van Overschelde Alphons °28.11.1884 te Meulebeke; gesneuveld te Duffel op 06.10.14.

³⁶ Begin oktober werd de Belgische 1^e CD ontubdeld. Een tweede CavDiv (2 CD) werd gevormd met vier regimenten.

HET BELGISCH LEGER NAAR DE LINKEROEVER

Vanaf 6 oktober trokken de troepen van de 3e sector (2e LD) zich terug op de voorbereide lijn Kontich Boechout Vremde waar zij versterkt werden met twee Engelse Marinefuseliers Bdes, behorend tot de divisie marinefuseliers (6 à 7.000 man) van generaal Paris. Hun taak was de vesting Antwerpen te verdedigen om aan de rest van het Belgisch leger toe te laten zich te hergroeperen op de linkeroever van de Schelde.

De Duitse legers, in opmars naar het zuiden, hadden Kortrijk, Doornik en Armentières bereikt. Deze hoofdaanval, die ons leger van de geallieerden dreigde te scheiden, en de komst te Antwerpen van Winston Churchill, eerste Lord van de Admiraliteit, lagen aan de basis van de belangrijke en moedige beslissing van de Koning en zijn Oppercommando om de Belgische verdedigingsstrategie³⁷ volledig te herzien. Onder de bescherming van de 2^e LD, van een gedeelte van de vestingregimenten en van de Engelse Marinedivisie op de lijn van de oude forten genummerd van 1 tot 8, werd de concentratie van het Belgisch leger west van de Schelde uitgevoerd.

De bewegingen tijdens de nacht van 06/07 oktober

Het 2^e Regiment Vestingkarabiniers (2 VK) volgde zijn buureenheid het 9^e Linie-regiment tijdens de terugtocht en stak de Schelde over te Hemiksem om zich te ontplooien in een kantonnement bij Kruibeke.

Het 1^e VK, omstreeks 20.00 uur gehegroepeerd noord van Boechout, marcheerde omstreeks middernacht over de noodbrug te Burcht en bleef er in kantonnement.

Het 2^e K volgde over dezelfde brug naar het gehucht Melselehoek op de linkeroever waar het regiment de 07 oktober om 09.00 uur zich grotendeels moest ontplooien in een bivak terwijl slechts een beperkt gedeelte beschutting vond in het gehucht.

07 Oktober: Polsgracht (Berlare)

Het 1^e K was toen ontplooid in de omgeving van Oppuurs in "Klein Brabant".

Bij het aanbreken van de dag slaagden Bns van de 37^e GE Bde LW erin de Schelde te overschrijden in Schoonaarde (tegenover Berlare). Om 09.30 uur werd aan Maj Tollen (I/1K), die reeds zijn 4^e compagnie had moeten opstellen te Kleinendijk (vóór Appels), opdracht gegeven om het 13^e Li, NO van Berlare te steunen met zijn 1^e en 3^e Cie. Het 13^e Li-regiment had reeds de 3^e en 4^e Cies van het IIIe/1 K in sector. Deze twee kleine Karabiniersbataljons werden naar Kwote (tussen Appels en Berlare) gestuurd voor een tegenaanval.

De 2^e/III/1 K hield de brug op de Polsgracht ten zuiden van Meerskant, de 1^e Cie beschermde een artillerieëenheid meer westwaarts. Het IIe Bn kwam in reserve noord van Berlare, behalve de 2^e Cie die in Groot Veldeken werd gehouden voor steun aan de compagnies te Dijk en Kleinendijk.

De orders en tegenbevelen van hogerhand volgden elkaar op wat de verwarring vergrootte bij de ontplooiing... Slechts het IIe Bn van Maj Lahire beschikte over zijn drie compagnies, op het einde van de voormiddag ontving het nog de 1^e/III.

Maj Tollen bereikte rond het middaguur het oord Heide, ZO van Berlare. Om 12.20 uur werd Maj Lahire belast met een aanval op de linkerflank van de Duitsers die tot Daal (zuid van Berlare) waren gevorderd.

Een Duitse batterij hinderde de vooruitgang van het IIe Bn, de 1^e en 3^e Cie leden zware verliezen. Tevergeefs werd er beroep gedaan op de eigen artillerie. Aan luitenant Bouha werd opgedragen zijn mitrailleurs west van Daal in batterij te brengen. Vanaf die opstelling kon men de bemanningen van de Duitse artillerie waarnemen.

³⁷ Zie deel 1 Hoofdstuk 2, p.51, de paragraaf "De internationale onrust" over de wet van 05 april 1868, en verder Hoofdstuk 3, p.125 de paragraaf "Over de defensiepolitiek (1880-1914)"

Zodra de mitrailleurs van de karabiniers het vuur openden vluchtten de Duitsers en kon het IIe Bn de vordering hernemen.

Hierop herverdeelde GenMaj Delforge, commandant van de 19e Bde, het commando: Kol Pety de Thozée kreeg de rechtervleugel (zuid van Berlare) onder bevel, Maj Tollen de linkervleugel. Terwijl Kol Pety probeerde zijn eenheden te contacteren kreeg hij reeds het bevel van GenMaj Delforge om terug te trekken! Deze beweging, ook voor de groep Tollen, gebeurde onder bescherming van de 1e/III compagnie. Het Regiment werd geheroepeerd bij de Polsgracht en bezette een alarmkantonement te Kamershoek, de 4^e/I bleef te Kleinendijk.

Koning Albert verliet, na herhaaldelijk aandringen van zijn entourage, de vesting Antwerpen om 14.00 uur. Hij volgde zijn leger te paard³⁸ tot St.Niklaas om er te overnachten. Koningin Elisabeth zal per auto gelijktijdig de verplaatsing uitvoeren en zal waar mogelijk aan de ongelukkigen op de weg troost en hulp bieden...

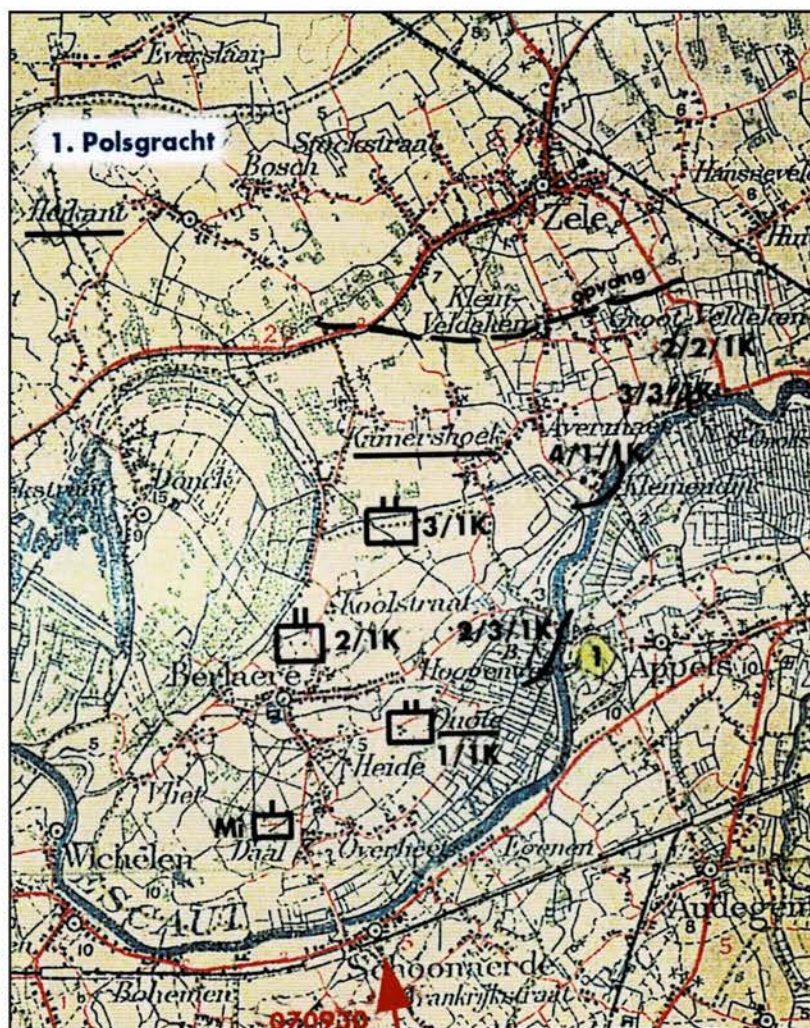
08 Oktober

Het was voorzien bij het ochtendgloren de Polsgracht terug te bezetten. Een order, om 04.00 uur ontvangen, besliste er echter anders over: het 1^e Regiment Karabiniers vatte de bevolen algemene terugtocht aan naar het NW, het IIe Bn vormde de achterhoede. Om 05.35 uur werd de beweging gestopt en kwam het bevel de Polsgracht opnieuw te bezetten! Het IIe Bn, nu in voorhoede, keerde terug op zijn stappen... Maar onderweg kwam er een nieuw order: "de lijn bezetten van de Barrière Cabaret (op de weg naar Zele) tot Klein Veldeken". Het IIe Bn werd opnieuw achterhoede en bezette dan uiteindelijk de opgelegde lijn met het IIIe Bn. Het I^e Bn kwam in reserve 700 m noord.

Drie secties karabiniers onder het bevel van de adjudant Hardy, waren veiligheidshalve achtergelaten aan de Polsgracht. Zij werden om 08.30 uur aangevallen. Zij weken behoedzaam, lokten de vijand en maskeerden zolang mogelijk de twee karabiniersbataljons in lijn. Toen de Duitsers voldoende diep waren doorgedrongen (noord van Kamershoek) werden zij geveeld door het vuur van de karabiniers in lijn. Even stakte hun aanval maar kort nadien hernam hij, maar werd afgeslagen door twee mitrailleurs van de karabiniers goed opgesteld op de zolder van de herberg. De Duitsers dropen af en staakten hun pogingen.

Om 10.00 uur ontvingen de karabiniers een nieuw bevel voor de definitieve terugtocht. Zonder problemen werd Heikant bereikt (4 km west van Zele).

13.30 uur: het regiment stopte op bevel tussen Molenhoek en Beerveelde en stelde zich op, richting zuid, om de laatste konvoien te beschermen op de spoorlijn Lokeren-Gent.

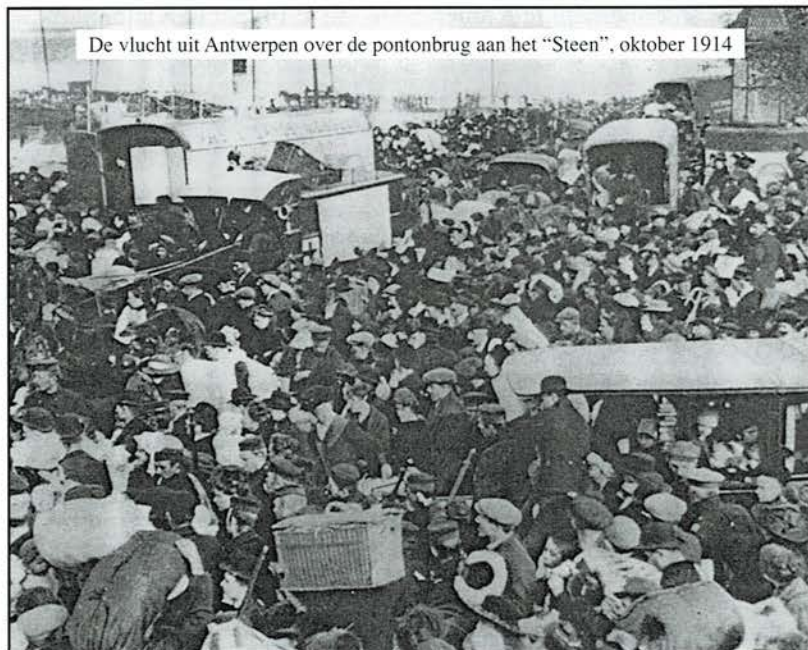
³⁸ Koning Albert zal de volledige terugtocht tot Oostende, dag na dag, te paard uitvoeren over de zelfde wegen als zijn divisies.

De verliezen bij Berlare bedroegen 281 karabiniers: waarvan 98 gekwetsten, verder 183 gesneuvelden en vermisten. Cdt Cohy³⁹, Lt Lemaire⁴⁰, Olt Beckhaus⁴¹ en Olt Bernimont⁴² lieten er het leven.

Koning Albert en zijn gevolg vonden na hun dagtocht onderdak in Zelzate.

De toestand bij Antwerpen

Op 08 oktober bevonden het IIIe GE Res Korps en de 26^e GE Bde LW zich vòòr de forten 1 tot en met 6, de laatste en verouderde fortengordel van de vesting Antwerpen. De Duitse linkervleugel werd opgehouden door de Britse Bde Marinefuseliers. Tussen de Dijle en de Schelde opereerden de 4^e GE Ersatz Div en een Marine Artillerie Bde.

Antwerpen werd hevig beschoten door het zware geschut. Om 17.30 uur nam de "Hoge Raad voor de verdediging van Antwerpen" dan ook de beslissing om de 2^e LD en de Engelse troepen terug te trekken naar de linkeroever⁴³, de resterende vestingtroepen dienden als laatsten naar Nederland (Noordbrabant of Zeeland) uit te wijken.

Verschillende forten en schansen werden geëvacueerd, het fort van Merksem werd vernield. Ondertussen waren de bewegingen van de Belgen naar het westen gestart. De 1^e LD vertrok vanuit St-Niklaas naar Oostende voor de bescherming van de bevoorradingen en van de ontschepping van de door Churchill beloofde Engelse versterkingen (7^e UK Div).

De bedreiging op de Belgische communicatielijn werd van dag op dag groter: Duitse aanvallen op Dendermonde, concentraties bij Aalst, artilleriebatterijen in Kruishoutem en vooruitgeschoven Duitse eenheden in Nazareth!

DE TERUGTOCHT VAN DE KARABINIERS NAAR DE IJZER

De nacht van 08/09 oktober 1914

Bij nacht hernam 1 K de mars; via Lochristi en Gent (waar de plaatselijke bevolking hen aanmoedigde) bereikte het Regiment om 06.00 uur Vinderhoute. 2 VK kon een treintransport bemachtigen te St.Niklaas en ontscheepte 's morgens in Oostende vandaar ging het naar een kantonnement te Zuienkerke. Het 2^e K en het 1^e VK waren sinds 04.00 uur op weg naar Zelzate en moesten zo mogelijk nog verder westwaarts. De aanblik van de troosteloze colonne vluchtelingen, de vermoeidheid, de honger, ... het waren zoveel factoren die het

³⁹ CaptCdt Cohy Justin, ° Boninnes15.08.1868.- Gesneuveld bij Berlare, gedood door obusscherven de 08.10.1914.

⁴⁰ Lt Lemaire Maurice, ° Gosselies17.01.1885.- Werd zwaar gekwetst bij Berlare op 07.10.1914. Hij overleed te Gent, na zijn transport, aan de gevolgen van zijn kwetsuren.

⁴¹ Olt Beckhaus Guillaume, ° Antwerpen 28.12.1894.- Gesneuveld bij Berlare, gedood door obusscherven de 07.10.1914.

⁴² Olt Bernimont Constant, ° Seraing 12.04.1884.- Gesneuveld op 05.10.1914 aan het hoofd van zijn detachement tijdens de verdediging van de brug over de Schelde.

⁴³ De Britse Divisie Marinefuseliers kreeg St.Gillis Waas als verzamelgebied, daar moesten ze inschepen op treinen die haar naar Zeebrugge zouden vervoeren om de reis dan verder over zee te voltrekken.

moreel drukten en toch wilden onze karabiniers onderweg de arme stumperds helpen. Na 50 km mars bereikten zij Assenede (7 km NW van Zelzate).

De ontredderde korpsen van de koene verdedigers van Antwerpen, zwermden uit over de overbelaste wegen van het Waasland, vol van vluchtende en paniekerige burgers, karren allerhande, in een lange mars naar de kuststrook... Het was een chaotisch en zeker geen fraai beeld! Daarenboven was er een exodus naar het noorden op gang gekomen. Vluchtelingen zochten beschutting in het niet getroffen Nederland.

De vestingkarabiniers bemachtigen een treintransport

Originele houtsnede van Marcel Corvilain

Bitter was de terugtocht van het veldleger uit Antwerpen. De soldaten 'sjokten' met natte uniformen en zware bepakkingen, moe, haveloos en vuil, zonder precieze informatie samen met tienduizenden vluchtelingen! Het regende overvloedig. De marsen waren lang en koud, tochten van meer dan acht uren, om de twee uren tien minuten rust... zonder eten, zodat de soldaten, velen in lompen en met kapotte schoenen, meer op zwervers leken.

Intussen drong de vijand verder door: Lochristi, Lokeren werden door de 37^e GE Bde LW en de 4^e Ersatz Div bezet. De 1^e Ersatz Div en de Beierse Bde LW rukten op over Kwatrecht, Gontrode, Lemberg tot in Melle.

Vrijdag 09 oktober 1914

De Belgische Cavaleriedivisie (CD) ondernam een krachtige tegenstoot naar Lokeren om de Duitsers te beletten de Nederlandse grens te bereiken. Een GE Korps rukte op over Aalst naar Gent, een ander Duits Korps vorderde naar Kortrijk! De Duitsers wilden nu snel Calais bereiken als compensatie voor het verlies van de slag aan de Marne. Het IVe Duitse Leger (het Denderleger) opereerde zuid van Leie en Schelde en omvatte volgende korpsen: het XXIIe, XXIIIe, XXVIe en het XXVIIIe. Met het belegeringsleger van von Beseler dat meer in het noorden de Belgische troepen achtervolgde betekende dit een Duitse massa van meer dan 300.000 troepen.

Het gros van het Belgische veldleger, vijf legerdivisies, was over het kanaal Zelzate-Gent en vervolgde de mars naar het westen. Ravitailleringen of georganiseerde hulpdiensten waren onbestaande, de eenheden moesten zich behelpen met de weinige hulpbronnen ter plaatse. Het voedsel herleidde zich tot wat groene peren, rapen, een weinig brood van de achtergebleven boeren... De nachtrust beperkte zich tot enkele uren in een boomgaard!

Omstreeks het middaguur moesten het I^e en IIe Bns van I K van kantonnement veranderen! De moed zakte letterlijk in de schoenen van de vermoeide karabiniers... maar de gemoedsstemming sloeg echter snel om toen zij ontdekten dat de Franse Marinefuseliers van admiraal Ronarch, dringend gezonden vanuit Parijs, eindelijk ten tonele verschenen! Het was slechts één brigade... en onvoldoende in aantal om de lijn Gent-Zelzate te verdedigen.

Het gros van de Belgen was nog te ver verwijderd van de geallieerden, bijgevolg moest de mars hernomen worden naar de IJzer toe, op zoek naar een coherente vereniging met de Fransen en de Britten⁴⁴.

In de vesting Antwerpen verlieten de laatste vestingtroepen hun forten, bepaalde forten en schansen werden door de Belgische verdedigers buiten gebruik gesteld of vernield. Om 17.40 uur werd de "Conventie van Kontich" die de overgave van Antwerpen moest regelen, opgesteld door de burgemeester van Antwerpen Jan Devos, senator Alphonse Rijckmans, volksvertegenwoordiger Louis Franck en de Duitse generaal von Beseler, commandant van het Duitse belegeringsleger.

Alle bruggen bij Antwerpen waren vernietigd, op de Schelde dreven de brandende pontons van de noodbruggen, haveninstallaties stonden in brand. Een paar sleepboten verzekerden nog voor enkele detachementen van de vestingtroepen, de overgang naar de linkeroever.

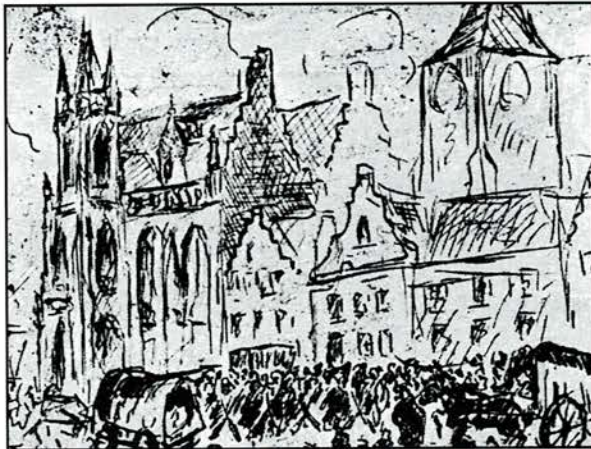
Koning Albert legerde na zijn dagrit te Eeklo.

10 oktober

Bij Gent werden er nog beschermende gevechtsacties gevoerd terwijl het gros van het Belgisch veldleger in beweging was naar de zone Torhout, Diksmuide, Nieuwpoort. 's Avonds was de brug van Zelzate eveneens aangezet.

Na een nieuwe nachtmars, in de regen, bereikte het 1^e K om 05.00 uur het station van Hansbeke (6 km oost van Aalter) waar het regiment onmiddellijk kon inschepen op een wachtende trein. De trein vertrok om 08.00 uur maar door de overbezetting van het spoornet werd Diksmuide pas om middernacht bereikt. Een gedeelte van het Regiment werd zelfs in het stadhuis ondergebracht!

1 K te Diksmuide, schets Marcel Corvilain

en het Militair Huis. Daar besprak de Koning een rustpauze voor zijn uitgeput veldleger. Gen Pau stelde een zone voor west van de lijn Calais-St.Omer.

Ondertussen werd de overgave van de ontruimde Vesting Antwerpen bekrachtigd door haar Commandant, Gen Deguise, die zich overgaf in het fort St-Marie op de linkeroever, aan Gen von Beseler, Comd van het Duitse belegeringsleger. Slechts vier Belgische officieren vielen tot de allergrootste ontgoocheling van de Duitsers in hun handen, geen eenheden noch soldaten!

Het 2^e K en het 1^e VK, beiden ingescheept te Assenede om 03.00 uur kwamen in Torhout aan omstreeks 09.00 uur. Het 1^e VK nam er zijn kantonnement terwijl het 2^e K ondergebracht werd in Kortemark, 5 km meer ZW.

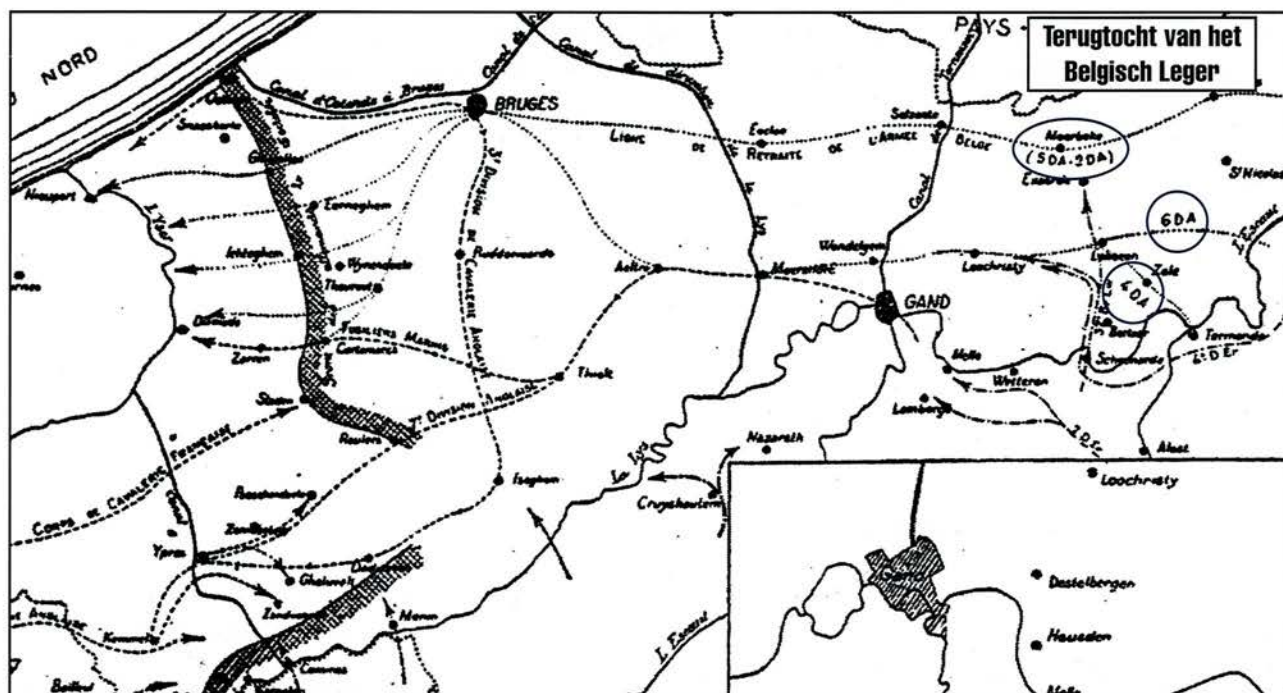
Koning Albert bereikte Oostende en nam er met de Koningin, zijn intrek in de koninklijke villa. Hij had zijn drie objectieven bereikt: de reserve van de Duitsers, het belegeringsleger, afgeleid van de Duitse hoofdopdracht, het veroveren van Parijs; verder, de redding van het Belgisch veldleger en tenslotte, een nieuwe legerbasis opbouwen bij Oostende. Een belangrijke vergadering had er plaats met de Franse Gen Pau⁴⁵, de Brit Gen Rawlinson⁴⁶, ons regeringshoofd en minister van Oorlog Broqueville, kolonel Wielemans

⁴⁴ De Franse generaal Pau vergezelde de Koning tijdens de terugtocht van het Veldleger, hij had de opdracht om onze Koning te overtuigen van de waarde van het plan Joffre om op de lijn Gent-Zelzate een defensieve stelling op te bouwen met de Belgische divisies en de Franse brigade Ronarch die later zou versterkt worden. Maar Koning Albert en de Generale Staf achtten de toestand van de 'garanten' te onbetrouwbaar om er een coherente verdediging te organiseren. Hadden onze chefs meer vertrouwen in de Britten? Bovendien waren de Duitse aanvalschelons reeds tot bij Kortrijk gevorderd. En koning Albert wou heel zelfstandig de operaties leiden zonder al te veel de Fransen te volgen. Daarom werd de terugtocht doorgedreven naar de kust en de havens om de aankomst van versterkingen van overzee te vergemakkelijken. Ook leek de Westhoek en de IJzer een ideale plaats op het Belgisch territorium om er de ultieme verdediging aangesloten op de Fransen en de Britten uit te bouwen.

⁴⁵ Paul Pau (1848-1932) gepensioneerd generaal, was bij het Belgisch GHK te Antwerpen afgedeeld.

⁴⁶ Henry Seymour Rawlinson (1854-1925), commandant van de Britse versterkingen gestuurd in ondersteuning van het Belgisch veldleger.

11 oktober 1914

Een trieste zondag: het 2^e Regiment Vestingkarabiniers werd overgeplaatst naar Raverszijde waar het zou ontbonden worden, de beschikbare elementen en karabiniers zouden verdeeld worden over de eenheden van de 1^e LD! De Regimentscommandant kon dat verhinderen.

De ontplooiing van het 1^e K werd aangepast: het I^e Bn vertrok naar Esen, het IIIe Bn bekwam Vladslo als kantonnement.

De dekkingstroepen trokken 's avonds terug: eerst de Belgen, om 19.00 uur de Fransen, om 21.00 uur de Britten. Een Duitse aanval werd afgeslagen door de 7^e UK Div. Ondertussen stroomden de vluchtelingen met hun povere bezittingen samen in de hergroeperingszone van ons veldleger hetgeen de verwarring in de Westhoek van België nog vergrootte! Antwerpen was gevallen... Oostende was bedreigd!

Koning Albert en zijn GHK aanvaardden het Frans voorstel van een mogelijke rustzone. Hij beklemtoonde echter aan de Fransen zijn wil om zelf de leiding te behouden over de Belgische strijdkrachten, en vroeg hen de verbindingen met het GHK en het leger in het algemeen, op voet van gelijkheid te organiseren juist zoals het met de Britse strijdkrachten geschiedde en bijgevolg alle vragen te richten aan de Chef van het Belgisch leger... De Fransen drongen aan op een rustpauze van 48 uur om dan onmiddellijk daaropvolgend een aanval op te zetten met de Belgische strijdkrachten, beschermd door troepen van de 'garanten', op de lijn Tielt-Koolskamp. Koning Albert nam dit niet in overweging⁴⁵. Hij bereidde de verdediging van de IJzer voor en meldde bovendien aan de Fransen SLECHTS en uitsluitend op Belgisch grondgebied te strijden!

12 oktober

Onze karabiniers werden in de richting van de IJzer gestuurd. Het 1^e VK werd op de trein gezet te Torhout en verplaatst naar Diksmuide van waaruit het kantonnement Oudekapelle ingenomen werd. Het 1^e K marcheerde over Oudekapelle en Lo naar Gijverinkhove en Beveren aan de Franse grens en achter de IJzer; 2 K ruilde Kortemark voor Lo en Pollinkhove eveneens achter de IJzer. Beide Regimenten hielden trouwens reeds de overgangen op de stroom en hadden onderling verbinding met elkaar.

⁴⁵ Koning Albert zal gedurende de ganse campagne zich verzetten tegen het inzetten van Belgische eenheden in riskante offensieve operaties die meestal gepaard zouden gaan met weinig terreinwinst maar met hoge verliezen aan mensenlevens. Hij achtte zijn veldleger onvoldoende uitgerust en voorbereid door de vroegere regeringen; door het aanvaarden van het neutraliteitsbeginsel en de onschendbaarheid van het grondgebied stelde de gehele strategie van België uitsluitend op de verdediging. Ergens zocht hij de politieke klasse te treffen door zijn vasthouden aan die basisstelling.

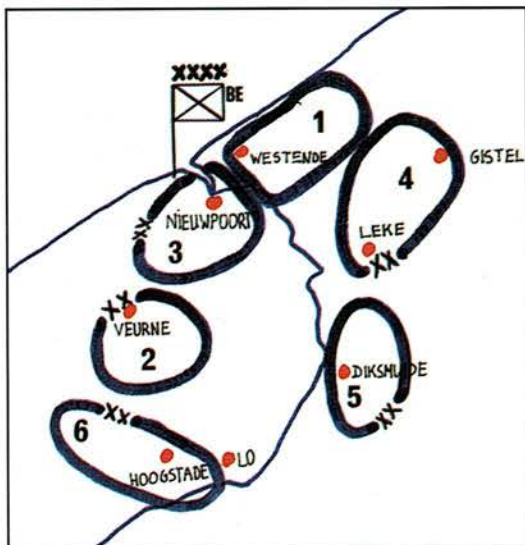
De Cavalerie Divisies met de karabiniers-cyclisten beschermden achter het Schipdonkkanaal en de Leie het gros van ons veldleger. Zij hadden als opdracht de vijand noord van de Leie, zo dicht mogelijk aan te klampen en te storen. Er waren zelfs schermmutselingen met de Duitsers aan de Leie bij het aanzetten van bruggen. De Belgische cavalerie moest tevens contact zoeken met de Franse en Britse cavalerie ergens in de buurt van Roeselare.

Koning Albert bereidde een proclamatie voor gericht tot zijn soldaten. Voor hem was de IJzerstroom de allerlaatste hindernis waar het Belgisch veldleger zich defensief kon opstellen aangeleund op de geallieerden.

DE HERINRICHTING VAN DE BELGISCHE VERDEDIGING

13 oktober: de ontbinding van de Regimenten Vestingkarabiniers

Het gros van het resterende veldleger⁴⁶, ongeveer 80.000 man (48.000 geweren!), was gered en bevond zich west van de lijn Eernegem, Wijnendale, Kortemark en was beveiligd door de beide CD's, de 7^e UK Div en de FR Bde Ronarch vanaf het kanaal Gent-Terneuzen en de Leie.

De orders van het BE GHK voor het gros luiden als volgt:

- de 1^e en 4^e LD plus de FR Marine Fuseliers op de lijn Eernegem-Wijnegem-Kortemark;
- de 2^e, 3^e en 5^e LD bereiden de stelling IJzer voor;
- de 6^e LD (met de karabiniersregimenten) blijft ter plaatse en houdt de overgangen op de IJzer.

Bovendien werd er een reorganisatie van de eenheden bevolen: iedere divisie zou over drie regimenten beschikken, elk regiment over drie bataljons van ieder vier compagnies, en per Cie twee pelotons! De vestingregimenten zouden ontbonden worden, het personeel en het materieel moesten de actieve regimenten aanvullen. De compagnies oorlogsvrijwilligers werden ook overgeheveld naar de regimenten.

Het 1^e VK verhuisde naar Oostduinkerke, het 2^e VK naar Middelkerke. Zij werden ontbonden: een deel van de karabiniers van de oudere lichten en de vrijwilligers van 2 VK moesten onze twee overblijvende karabiniersregimenten versterken.

Onze 1^e en 2^e Regimenten Vestingkarabiniers, met een summiere en verouderde uitrusting, samengesteld met karabiniers uit de oudere lichten, beschikkend over een onvolledig beroepskader, hadden naar de beste verwachtingen en tradities zich heldhaftig en hardnekkig ingezet in de omgeving van Walem-Kathelijne Waver - Duffel en Lier, bij de verdediging van het nationale bolwerk Antwerpen. Hun weerstand onder de helse bombardementen van de zware Duitse fortentillerie heeft zeker bijgedragen tot de redding van het Belgische Veldleger. De Duitse doorbraak werd er op een kritisch moment verijdeld! Hun plichtbewust gedrag gedurende de slag om Antwerpen vanaf 28 september tot 06 oktober, en later tijdens de tocht naar de IJzer van 07 tot 13 oktober 1914 blijft in de analen van onze Karabinierskroniek gegrift als één van de grote momenten uit de karabiniersgeschiedenis.

Bij de ontbinding van de Vestingregimenten, verdwenen deze VK voorgoed uit de slagorde van het Belgisch Leger. Hun herinnering niet!

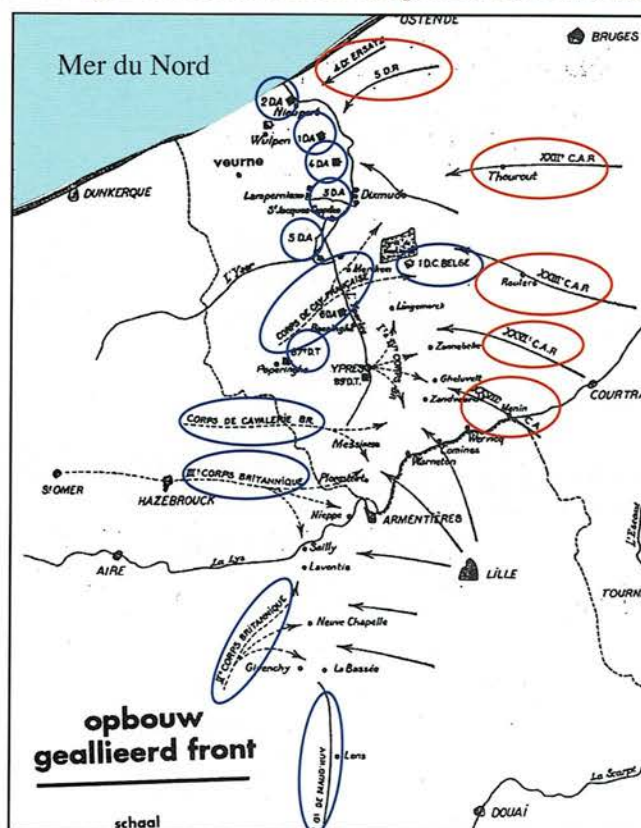
⁴⁶ Ongeveer 32.000 Belgische militairen waren bij hun terugtocht afgeweken van hun route en in Nederland terechtgekomen, of waren rechtstreeks naar Nederland gevlucht bij het verlaten van de Vesting Antwerpen of bij hun terugtocht uit de Provincie Limburg, kamp van Beverlo, waar velen, vrijwilligers en rekruten, in opleiding waren. Bijna allen werden geïnterneerd in kampen door de Nederlandse overheid, een gedeelte kon ontsnappen en over zee het veldleger versterken in de Westhoek.

14 oktober

De Fransen drongen aan op een offensieve inzet van de Belgische divisies in de richting van de Leie. Zij hadden het inzicht aan te vallen vanuit het zuiden in de richting van Roeselare. Ons GHK, rekening houdend met de vijandelijke bedreiging langs de kuststrook en in overleg met koning Albert besloot tot een compromis. Om 14.30 uur werden de orders verspreid. De 5^e LD zou zich noord van het bos van Houthulst opstellen, de 6^e LD zou het terrein ten zuiden van het bos nemen in aansluiting met de Franse cavalerie. Om 22.00 uur werden de aanvullende orders gegeven: 1^e, 2^e en 4^e LD plus de Bde Marinefuseliers moesten werken op de IJzerstelling, slechts achterwachten van de 1^e en 4^e LD bleven op de lijn Eernegem-Kortemark, de 3^e LD werd reserve te Lampernisse, de 5^e en 6^e LD hadden hun opdracht aan het bos van Houthulst.

De proclamatie van de Koning werd dezelfde dag verspreid aan de Belgische troepen, zij klonk als volgt: *“Soldaten, ... Heb vertrouwen in de toekomst, strijd met moed. Dat uw blikken zich uitsluitend naar voor richten vanop de stelling waarop ik u zal plaatsen en beschouw als verrader hij die het woord terugtocht uitsprekt, zonder dat een formeel order werd gegeven. Het ogenblik is aangebroken om met de hulp van onze machtige Geallieerden de vijand te verjagen van de grond van ons dierbaar Vaderland, dat hij heeft bestormd met misprijzen voor de verbintenissen en de heilige rechten van een vrij volk.- ALBERT.”*

In de namiddag verlieten de karabiniers hun kantonementen. Over Lo, Reninge, Zuidschote begaf het 1^e Regiment Karabiniers zich naar Bikschote, waar het 's avonds laat aankwam; het IIIe Bn duwde door naar Langemark om er voorposten op te stellen. Het 2^e Regiment Karabiniers trok over Merkem naar Jonkershove; het I^e Bn werd doorgestuurd naar de ooststrand van het Houthulstbos om er de grote wacht uit te zetten. Om 01.30 uur bereikte de 3^e Compagnie Schaapbalie, de meest oostelijke post (1 km zuid van het bos). De 7^e UK ID had zich intussen uit Roeselare op Ieper teruggetrokken, naar de Britse strijdkrachten toe, de rechterflank van het 2^e K had geen contact met de geallieerden... en hing aldus 'in de lucht'!

Er was vijand gesignaleerd bij Zwevezele en Izegem (op de baan tussen Kortrijk-Brugge). Brugge werd tevens bereikt door de Duitse troepen. Het 4^e GE Cav Korps vorderde tussen Ieper en Baillleul.

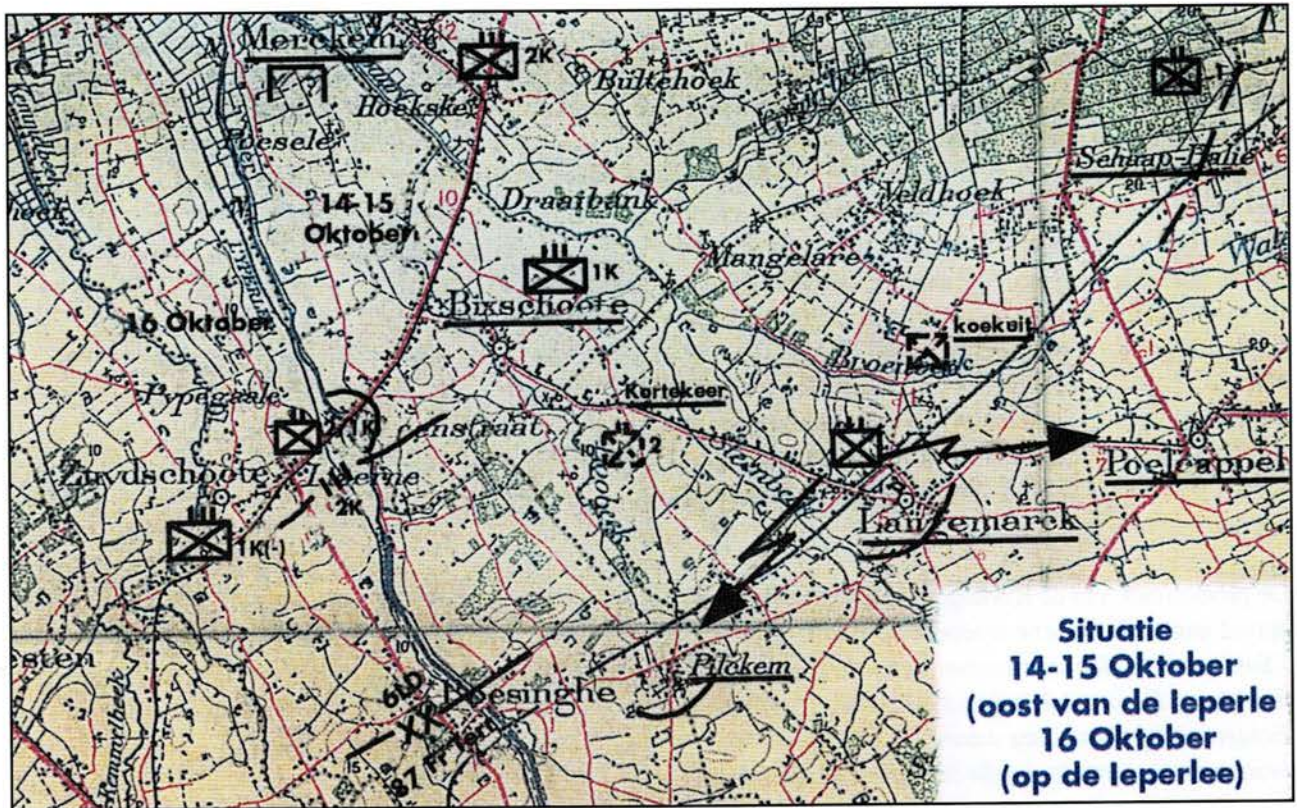
De 7^e UK ID kwam in de beurt van Ieper, de UK Cav Div bij Menen. Het IIIe UK Korps, ontscheept, naderde over Hazebrouck het gebied van Baillleul.

15 oktober

Koning Albert besliste prioriteit te geven aan de verdediging van de IJzer, in 't bijzonder door de onzekere toestand van zijn vooruitgeschoven 5^e en 6^e LD. Er was geen hecht contact met de strijdkrachten van de 'garanten'. Hij meldde aan de Fransen dat de Belgen de IJzer zouden kunnen houden maar slechts met extra versterkingen van de geallieerden...

De vijand bereikte het gebied tussen de zee en de Leie: de lijn Gistel, Ichtegem, Kortemark, Staden, Roeselare met het ontplooid ex-belegeringsleger (IIIe Res Korps, de 4^e Ersatz Div en de 37^e Bde LW) en met de eerste niet geïdentificeerde elementen van het IVe GE Leger (hertog von Wurtemberg), een totaal van 110 Duitse Bns en 500 artilleriestukken!

De 6^e LD kreeg bevel zich te herenigen noord van Bixschote, de FR Bde Marinefuseliers in Diksmuide waar zij met een Bn een bruggenhoofd hielden. Vanaf 07.00 uur, stelde 2 K zich op, ZO van Merkem, het I^e Bn, afgelost door de 5^e LD, kwam in de namiddag aan.

1 K hergroepeerde NO van Bixschote, het IIIe Bn leverde voorposten op de lijn Poelkapelle, Langemark, Pilkem (bij Ieper).

Omstreeks 16.00 uur werd het dispositief van het Regiment opnieuw aangepast: het IIe Bn op Kortekker-Cabaret, de compagnies 4/I, 2/III en 3/III hielden Koekuit, het I^e Bn(-) en 1^e/ III bleven in Langemark, het IIe Bn en de 4^e/III in Bixschote. Een compagnie 3/II verzekerde de liaison oost van Pilkem met deze van de 87^e FR Territoriale Div komende uit de streek van Cassel en Hazebrouck. 2 K bleef ter plaatse.

Het 1^e VK en 2^e VK stuurden officieren en 1000 karabiniers (inclus een belangrijk detachement oologsvrijwilligers) via de buurtspoorweg naar Pollinckhove om onze twee actieve karabiniersregimenten 1 K en 2 K te versterken. Sinds 08 oktober bleven de normale ravitailleringen achter wat bijkomende problemen stelde...

Wij onderbreken eventjes onze kroniek om persoonlijke notities van de Ere Kol Van Horen⁴⁷ in te lassen als aanvulling over de rol en de betekenis van bepaalde oorlogsvrijwilligers tijdens de campagne van 1914. De volgende getuigenis werd door kolonel Van Horen persoonlijk geschreven.

De vrijwilligers voor de duur van de oorlog, aangeworven in de kazerne van de Grenadiers, Kleine Karmelietenstraat te Brussel, op zondag 2 en maandag 3 augustus 1914, werden naar het depot van de Grenadiers te Mechelen (kazerne van het Klein Kwartier) gezonden om er met het uniform van de Grenadiers te worden uitgerust.

⁴⁷ ° 25.08.1895 Werd oorlogsvrijwilliger de 02.08.1914 op 19-jarige leeftijd. Tijdens de oorlog volgde hij cursussen in de Infanterieschool te Gaillon FR waar hij bevorderd werd tot OLT in 1916. In 1923 verliet hij het leger om toe te treden tot het reservekader. In mei 1940 beval hij het 3^e Bn Grenadiers en de 26^e mei 40 leidde hij een tegenaanval bij Maldegem. Ontsnapte aan het krijgsgevangenschap en trad in het verzet. Hij vluchtte over Spanje naar Engeland waar hij toetrad tot de Belgische strijdkrachten. Hij maakte deel uit van de Brigade Piron en leidde tijdens de bevrijdingsoperaties de 2^e BE Gepantserde eenheid tot in Nederland. In 1946 werd hij hoofd van de Belgische militaire UNO-missie in Palestina. Hij verliet het leger met de graad van LtKol. Lid van 26 vaderlandse verenigingen was hij ook voorzitter van de verbroedering der Grenadiers 14-18. Hij vergat echter nooit de karabiniers en vereerde al hun plechtigheden met zijn aanwezigheid! Hij werd 97 jaar oud, hij overleed de 25e april 1992.

4 augustus 1914: de oorlog brak uit.

Op zaterdag 8 augustus, na enkele dagen summiere opleiding, werden deze vrijwilligers op de grote Markt te Mechelen verzameld. Tijdens de parade overhandigde de burgemeester een vaandel aan de Grenadier vrijwilliger Jacques de Hulst. Na de parade vertrokken wij naar Walem en Sint Katelijne-Waver, waar onze eenheid 'grenadiers', rond de 500 man, bij het 2e Regiment Vestingkarabiniers (2 VK), bevolen door Maj Balle, werd ingedeeld. Een gedeelte van die 500 grenadiers bezette de stellingen ten oosten van het fort van Walem, rechts van de spoorweg Mechelen-Antwerpen, welke in een bocht boven een kleine weg liep.

In deze groep bevonden zich:

Brifaut, Emile, ernstig gewond tijdens de aanval te Tervate (kogel in de long);
Crèvecoeur August, gewond en krijgsgevangen te Steenstraat;
Van Horen Marcel, ernstig gewond te Passendale, werd officier bij het 1e Regiment Grenadiers;
Desmet, gedood te Oud-Stuivekenskerke;
Longtain Alfred, onderluitenant bevorderd tijdens de terugtocht uit Antwerpen, gedood in oktober '14 (zie voetnoot 217, pagina 231);
Mourlon, gedood tijdens de aanval te Tervate;
Coffe, gedood tijdens de aanval te Tervate;
Sterpin Eugène, gedood tijdens de aanval van Tervate;
Eliat Marcel, ernstig gekwetst tijdens de aanval te Tervate, krijgsgevangen;
Busschaert Georges, gedood te Diksmuide in september 1915;
Busschaert Augustin, afgekeurd na de Slag aan de IJzer;
Gripenhoven Georges, gedood in oktober 1918;
Scheyvaerts Henri, gedood tijdens de Slag aan de IJzer;
Scheyvaerts Maurice, gekwetst te Steenstraat;
De Coster Frans, werd officier bij de Karabiniers;
De Coster Leon, werd officier bij de Karabiniers;
Vanderlinden Emile, werd officier bij de Karabiniers;
de Hulst Jacques, werd officier bij de Grenadiers;
de Jaer Bernard, afgekeurd na de Slag aan de IJzer;
Flebus Jean, werd officier;
Leclercq Henri, werd een arm afgerukt tijdens de aanval te Tervate en werd later Voorzitter van de Groot-Invaliden;
Legrand Henri, gekwetst in 1918;
Meurice;
Pecher, werd Voorzitter van het Hof van Beroep;
Richir Jacques en Lucien, twee broers, werden officier bij de Karabiniers;
van Oldeneel Jean baron, ernstig gekwetst tijdens de Slag aan de IJzer, later afgekeurd;
Wauquez Carlos, werd officier;
Orban de Xivry, gebroeders;
Huysmans;
Chanelon Olivier, vermist tijdens de aanval te Tervate;
Vosswinkel, Plasman, Delobel en Lantonnoy van Rode allen vermist te Tervate.

Onze groep maakte deel uit van het IIIe Bn van het 2^e Regiment Vestingkarabiniers, bevolen sinds 13 augustus door KaptCdt S.A. Doutrepoint. Tussen de officieren bevond zich reserve kapitein Daras die bij de aanval te Tervate sneuvelde.

28 september: vanaf 11.00 uur werden de forten van Walem en St-Katelijne-Waver gebombardeerd, de koepels werden vernietigd door projectielen van 305 en 420 mm. De toestand van het 2^e VK in het westen en oosten van het fort Walem was verschrikkelijk! Het IIIe Bn, waar wij dienden, bevond zich ten oosten van het fort.

29 september: om 12.30 uur doorboorde een projectiel het plafond van het munitiemagazijn en veroorzaakte een hevige ontploffing. Het hevig bombardement werd voortgezet op de forten en de tussenruimten. Een gedeelte van onze eenheid werd naar Duffel gestuurd ondanks dat het dorp beschoten werd en de kerk brandde; later kwam dit detachement naar Walem terug. Overal trokken de troepen zich terug, alleen de compagnies van het bataljon

Doutrepont bleef op de stellingen. Vanaf 10.00 uur bleven er, buiten de karabiniers, geen troepen meer in de tussenruimten ten zuiden van de Nete tot aan het vernietigde fort van Walem.

Het 2^e Regiment Vestingkarabiniers zal wegens zijn moedige houding op de dagorders van het Leger van 4 augustus 1914 met volgende vermelding vereerd worden: *"Belast met de verdediging van de tussenruimte Walem-St. Katelijne-Waver heeft gedurende die opdracht, onder andere op 1 en 2 oktober 1914, moed en volharding, erfdeel van elitetroepen, getoond; wanneer vier van haar compagnies tijdens een hevige bombardement stoïcijns op hun stellingen weerstand boden ondanks de terugtocht van de naburige troepen."*

3 oktober: onze groep nog steeds deel uitmakend van het IIIe Bn bezette de stellingen te Rumst.

6 oktober: terugtocht naar Heiken, Bist en Schelle en overtocht van de Schelde op boten te Hemiksem.

7 oktober: na een lange nachtmars kantonneren wij te Kruibeke.

Nacht van 7 op 8 oktober: mars tot St. Niklaas waar wij een deel van de nacht op het stationsplein doorbrachten. Wij waren bevroren en doodmoe.

8 oktober: wij werden per trein vervoerd naar Oostende waar wij op het stationsplein de 'bundels' vormden alvorens naar ons nieuw kantonnement Zuienkerke te gaan.

11 oktober: verplaatsing naar Raversijde.

14 oktober: kantonnement te Middelkerke.

15 oktober: verplaatsing naar Nieuwpoort. Een versterking van 1000 man en 13 officieren van het 2^e VK werd ter beschikking gesteld van de karabiniers om hun regimenten te versterken. Een belangrijk detachement, waaronder onze groep, werd voor het 2^e Regiment Karabiniers voorbestemd. Wij werden te Veurne, onder het commando van kapitein Daras, in twee trams van de buurtspoorwegen voor onze nieuwe bestemming Pollinckhove ingescheept. Vanaf die datum maakte onze groep vrijwilligers, een veertigtal, en nog steeds in uniform van grenadier, deel uit van de 2^e Cie (Comd: Kapt Daras) van het IIIe Bn 2 K. Dit regiment was bevolen door kolonel Biebuyck, het IIIe Bn door majoor Constant. Deze laatste deed ons in gelederen verzamelen om ons te verwelkomen, trok zijn Browning en deelde ons mede dat de kogels van zijn pistool bestemd waren voor de eerste vrijwilligers die zouden lopen gaan. Zonder commentaar!

16 oktober: het 2^e K bezet de stellingen van het kanaal Ieperlee, tussen de brug van Steenstraat en Boezinge. Wij sliepen in een brouwerij te Boezinge.

19 oktober: het regiment hield bivak in de weiden en velden van Rousdamme tussen 'Chapelle de Cambron' en Reigersvliet.

21 oktober: het regiment is nog steeds in bivak ten zuidoosten van Rousdamme: het vormde de laatste reserve.

22 oktober: de Duitsers overschrijden bij dageraad de IJzer in de bocht van Tervate. Het 2^e K werd te Tervate ter beschikking gesteld van de strijdende troepen. Ons Bn werd naar Stuivekenskerke gezonden. Om 16.20 uur hoorden wij de klaroenen van Stuivekenskerke blazen: "Allen tezamen vooruit!" Ons Bn rukte, met een bewonderenswaardige moed, op langs beide zijden van Stuivekenskerke en doorschreed het vijandelijk spervuur. Kol Biebuyck werd tweemaal gewond. Zeer moeilijke vooruitgang onder een plassende regen, in een doorweekt terrein, doorsneden door vele grachten, dikwijls moeilijk te overschrijden tenzij langs enkele bruggetjes. De zeer hevige bombardementen en de talrijke mitrailleurvuuren brachten ons zware verliezen toe. Bij het vallen van de nacht waren wij niet ver van de IJzeroever. Tijdens de nacht hergroeperen van de overlevenden nabij Stuivekenskerke langsheen de weg naar Pervijze. Tijdens die ene dag verloren de karabiniers 1200 man en twee derden van hun officieren... Onze compagnie kwam onder het bevel van onderluitenant Deforchaux, een wederopgeroepen reserveonderofficier die later bij het leger gebleven is en zijn loopbaan zou eindigen als LtKol. Het was een wonderbare chef met een buitengewone moed, zeer gehecht aan zijn karabiniers, bijzonder aan hen die hij "ses petits volontaires" noemde. Wij waren hem allen zeer toegewijd en de beste oorlogsherinneringen die wij bewaren, zijn gehecht aan zijn commando... Rond 23 oktober bezette ons Bn een stelling 600 meter ten westen van Stuivekenskerke. Nadien bezetten wij verschillende stellingen.

30 oktober: Onderluitenant Longtain werd gedood. Hij was onderwijzer te Luik en werd opgeroepen als korporaal en maakte sinds Mechelen deel uit van onze groep vrijwilligers. Hij was goed, moedig en door iedereen graag gezien.

Nacht van 1 op 2 november: onze eenheid werd eindelijk afgelost en ons Bn nam zijn kwartieren in Fortem.

4 november: ons Bn nam opnieuw stelling in de omgeving van Oud-Stuivekenskerke waar een groot aantal Duitse lijken lagen.

5 november: installatie te Oud-Stuivekenskerke. De omgeving is in handen van de Duitsers. Wij werden als patrouille naar de hoeve 'Den Toren' gezonden. Tragische afloop.

Einde december 1914, na al die verliezen, bleven wij slechts met zes over van de 40 die wij bij het begin in de compagnie waren, waaronder Meurice, Lagae, Emile Vanderlinden en mezelf.

Dezen die geëvacueerd werden als gewonden of zieken en nog steeds het uniform van grenadier droegen, werden later overgeplaatst naar de depot van de Grenadiers te Wissant(FR) en het was aldus dat zij - dikwijls tegen hun wil!- overgeplaatst werden naar het 1^e Regiment Grenadiers. Enkel onder hen werden officier, Jacques de Hulst en ikzelf, Marcel Van Horen. (Get. Marcel Van Horen)

Wij hernemen onze kroniek...

16 oktober

Gevechten hadden plaats bij St.Pieterskapelle (tussen Diksmuide en Oostende), meer naar het zuidoosten werd de 1^e CD teruggetrokken zuid van het bos van Houthulst en dit in verbinding met de Franse Cavalerie bij Roeselare.

Vanaf 04.00 uur verplaatsten onze karabiniers zich naar hun deel van de IJzerstelling: 2 K op de Ieperlee tussen Steenstraat en Boezinge in liaison met elementen van de 87^e FR Terr Div. Het IIe/1 K organiseerde een bruggenhoofd op de oostoever bij Steenstraat. De rest van 1 K werd reserve in Zuidschote. De karabiniers bouwden naarstig de positie uit en ruimden de schootsvelden op. De pannen vlogen van de daken zodat de gebinten vrij kwamen, torens werden vernietigd opdat de vijand ze niet zou kunnen gebruiken, huizen werden voor de verdediging aangepast met schietgaten enz....De contingents van de vestingkarabiniers, met povere uitrusting, kwamen toe en werden verdeeld...

Burgers en de beschikbare hulpmiddelen werden opgeëist om werkeenheden samen te stellen, zij hielpen bij de versterking van de IJzerstelling. Bovendien werden reeds de overstromingsmogelijkheden onderzocht voor het poldergebied van de rechteroever...

Koning Albert bezocht die dag alle Div HKn om zich persoonlijk rekenschap te geven van de toestand van zijn manschappen en eenheden. Het HK van de 6^e LD was te Zuidschote, in de buurt van 1K (-). Hij herhaalde zijn boodschap: wij zullen houden tot het uiterste, chefs die wijken zullen afgezet worden! Dit betekende: de hardnekkige verdediging!

's Namiddags had er in Veurne een eerste ontmoeting plaats tussen de Vorst en generaal Foch, commandant van het Franse noordfront. Koning Albert beloofde dat het Belgisch leger moedig de IJzerstelling zou houden maar dat versterkingen onontbeerlijk waren. Gen Foch beloofde na het verloop van 48 uur de 42^e FR ID te zenden, die de volgende dag zou aankomen in Duinkerken.

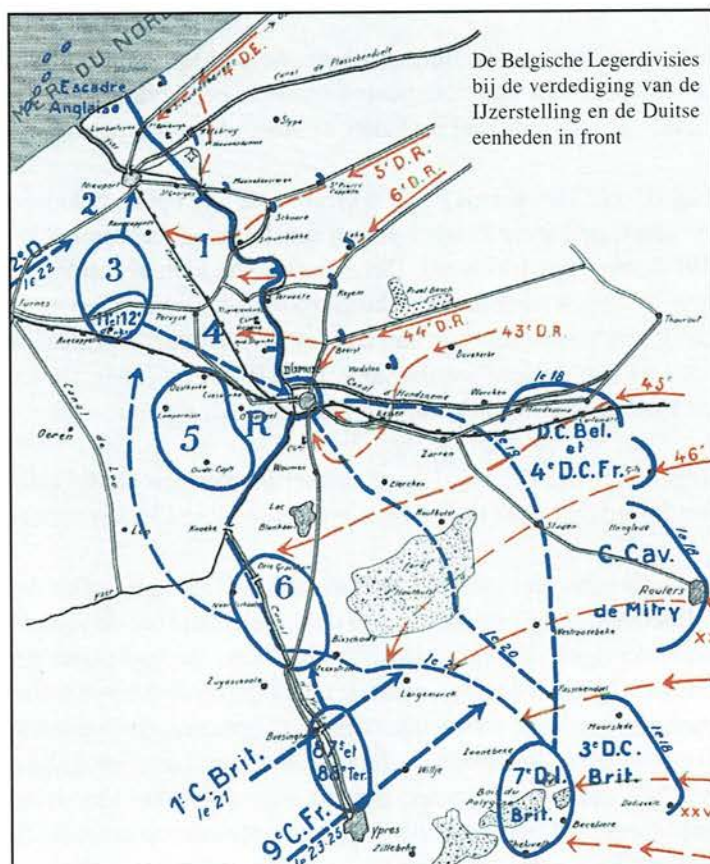
De 42^e Div zal pas op 23 oktober beschikbaar zijn...

's Avonds vernam ons GHK dat er mogelijk een Duits Legerhoofdkwartier opgesteld werd in Gent!

17 oktober 1914

Een geallieerd offensief zonder al te veel voorbereidingen werd opgestart: het 10e FR Leger noord van Arras, het IIIe UK korps vanuit Armentières, het UK Korps van Gen Rawlinson vanuit Menen, de FR Cav van Gen Mitry vanuit Langemark over Roeselare en Torhout. Elementen van de twee Franse cavaleriedivisies van generaal de Mitry verschenen op de lijn Woumen-Klerken-Houthulst als extra beveiliging, onze 1e CD realiseerde de verbinding door te beschermen vanaf Staden.

In de Belgische sector beperkten de Duitsers zich tot gewapende verkenningen en artilleriebeschietingen.

De Belgische Legerdivisies bij de verdediging van de IJzerstelling en de Duitse eenheden in front

DE SLAG AAN DE IJZER

Toestand half oktober 1914

Het zwaar beproefde Belgisch leger herstelde zich moeizaam achter en op de IJzer. Noord en oost van de hindernis beschermden voorposten en de twee Cavaleriedivisies de organisatie van de IJzerstelling. De Franse cavalerie van generaal de Mitry evolueerde rechts van de onze in de omgeving van Roeselare.

Het IIIe GE Res Korps en de 4 GE Ersatz Div (oude bekenden van de belegering van Antwerpen), ontplooiden op een breed front Brugge-Ingelmunster, maskeerden het imposante naderende IVe GE Leger⁴⁸, dat slechts de 19^e oktober ontdekt werd. Deze laatsten hadden als opdracht zich snel een weg te banen doorheen het 'verslagen' Belgisch leger langs de kuststrook naar Duinkerken en Calais... De Britse strijdkrachten in noord Frankrijk, bang hun toevoerhavens aan de kust te verliezen, verplaatsten zich naar Ieper en namen stelling op de linker-vleugel van de geallieerden tussen La Baseé en Ieper. De geallieerden hoopten dat de Belgen de toegang naar de Franse zeehavens konden ontzeggen aan de Duitsers.

Tegenover het IVe GE Leger, uitgerust met een sterke artillerie, en vooral bestaande uit vrijwilligers, stelde het Belgisch Leger tussen de zee en Boezinge (38 Km front) 48.000 fuseliers en 6.000 FR marinefuseliers op.

Op vele gebieden was de toestand aan de IJzer rampzalig: de soldaten waren vermoeid en gedemoraliseerd. Het opportunisme, de begeestering en de verbetering om de vijand terug te werpen was deerlijk gekoeld door de geleden vernederingen en de dramatische verliezen... en had plaats gemaakt voor een opgekropte razernij om de ervaren onmacht! De wil was er... maar de middelen en de nieuwe technieken ontbraken! Onze militairen hadden gedurende meer dan tien volle weken hun wilskracht bewezen, de overweldigende Duitse artillerie en de bombarderende 'Tauben' (vliegtuigen) getrotseerd, en tijdens de afweer, waar mogelijk, de Duitsers schrijnende en bittere verliezen toegebracht. Ontelbare kilometers werden er gemarcheerd van stelling naar stelling, bekapt werd quasi gans België kris-kras doorkruist, een uitzonderlijke en ongeëvenaarde prestatie die de degelijkheid van onze soldaten afdoend bewees!

Bij de hergroepering in de Westhoek was de ravitaillering gebrekkig, de munitie uitgeput, de veldartilleriekanonnen grotendeels versleten of zelfs vernietigd... onze pontonniers (genie) waren zonder middelen. Ons veldleger moest volledig heringericht en heruitgerust worden, de afgelopen campagne had overduidelijk bewezen dat ons leger technisch niet voorbereid was op deze vernietigende confrontatie met de beter uitgeruste vijand. Er wachtte een buitengewone taak voor ons GHK en de minister van Oorlog, tevens de 'premier' van de regering, de Broqueville⁴⁹! Gelukkig had men geallieerde voorbeelden: de efficiënte Britten (zij verschenen als eersten op het continent met hun rationele kaki-uniformen) en de bazerige en opdringerige Fransen. Het was aan de IJzer dat onze soldaten ondanks hun beproevingen, in de moderne tijd stapten...

Het operatieterrein

Het terrein was evenmin bemoedigend: een zompige vlakte, doorsneden door vaartjes afgeboord met wilgen, kilometerslange wegen afgezoomd door schriële bomen. Alleen de IJzeroever en de bermen van de spoorweg staken uit boven de kille en drassige vlakte. De IJzer had er een breedte van 10 tot 20 meter. De verdedigingslijn volgde de IJzer van de monding tot het fort van Knokke om vervolgens de loop van de Ieperlee en het Ieperkanaal te volgen tot Boezinge. Tussen Nieuwpoort en Diksmuide was de bocht van Tervate een zwak punt voor onze verdediging omdat er vanuit het zuiden en het noorden 'enfiladevuren' mogelijk waren op onze stellingen door

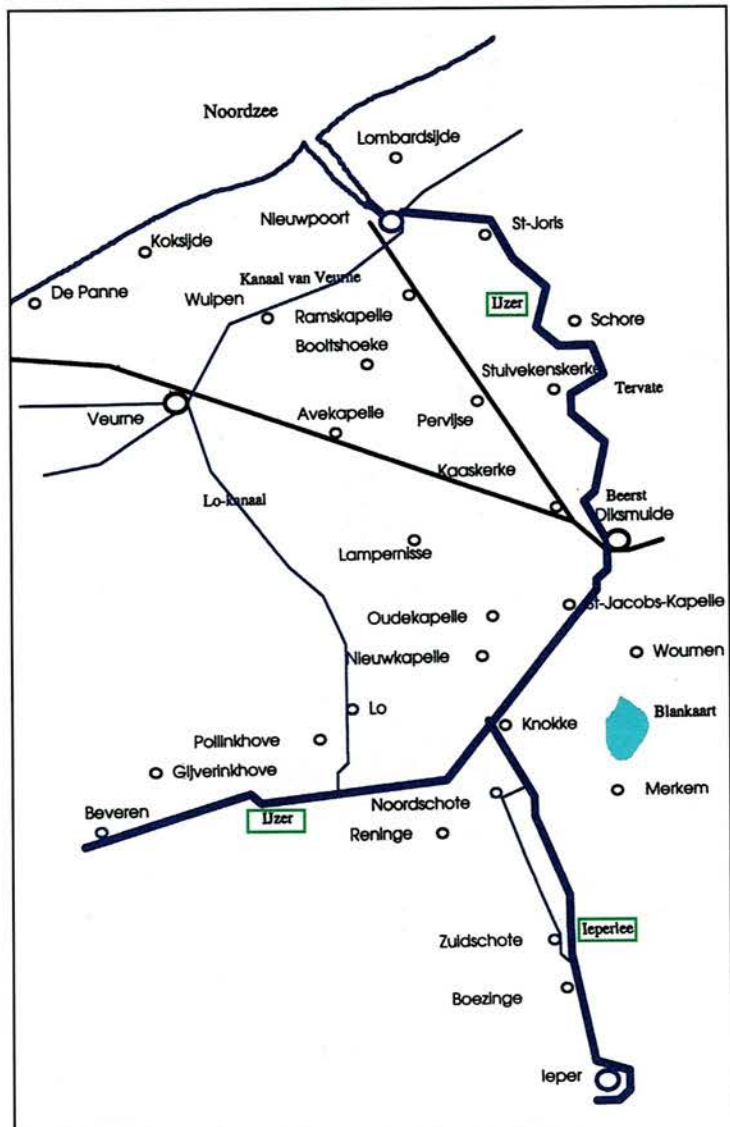
⁴⁸ Het IVe GE Leger omvatte vier korpsen in totaal 150.000 man sterk onder de leiding van de hertog von Wurtemberg. Het zal op de IJzer stooten met zijn 90.000 fuseliers, 252 mitrailleurs, 334 artilleriestukken van 77 mm en 105 mm, 26 stukken zware artillerie van 150 en 210 mm, dit alles zonder de houwitser en mortieren mee te rekenen.

⁴⁹ De Belgische regering kreeg onderdak te Ste-Adresse bij Le Havre met de Broqueville als Hoofd van het Kabinet (1^e minister) en tevens minister van Oorlog. Generaal Jungbluth (weder in dienst genomen) Hoofd van het Militair Huis van de Koning, verbleef eveneens te Ste-Adresse. De Koning en de Koningin hadden hun intrek genomen in enkele villas in De Panne, KaptCdt Galet Emile, militaire adviseur, verbleef bij de Koning in één van de villas.

de bezetters van de andere oever. Een hogere liggende spoorlijn verbond Diksmuide met Nieuwpoort en vormde de 'koord' van de 'IJzerboog'. Het terrein tussen de IJzer en de spoorlijn was laag, een poldergebied bezaaid met alleenstaande boerderijtjes en doorkruist door allerlei grachten die de Groot Beverdijkvaart voedden. Deze Groot Beverdijkvaart had geen dijken en liep evenwijdig met de stelling. Nieuwpoort (de sluisen) en Diksmuide (het bruggenhoofd voor mogelijke uitbraken) waren de scharnieren van onze verdediging, het bezit van beide lokaliteiten was van levensbelang voor de verdediger. De hoofdtaak was dan ook deze toegangen te ontzeggen aan de Duitsers zodat het achtergebied van de geallieerden beveiligd was.

Bescheiden witgekalkte dorpjes met hun goed herkenbare kerktorens lagen dungezaaid in dit open vredig en vruchtbaar terrein. Vijf min of meer belangrijke agglomeraties waren nog in Belgische handen: Nieuwpoort met zijn sluiscomplex, Diksmuide het centrumbastion, Ieper, het rechter-steunpunt door de Britten bezet en in de diepte, Veurne, de standplaats van de Koning en Poperinge, latere draaischijf voor de Britse versterkingen en ravitailleringen. Dit stukje landelijk België aan zee moest 'ten allen prijze' verdedigd worden!

De eerste schok

Vanaf 18 oktober vielen het IIIe GE Korps en de 4^e Ersatz Div krachtig aan op de Belgische vooruitgeschoven posten dicht bij de kust: Lombardsijde weerstond, Mannekensvere en Schore gingen verloren. Koning Albert oordeelde dat hij de schok mocht verwachten noord van Diksmuide en meende dat zijn rechtervleugel voldoende was afgeschermd door de cavaleriedivisies.

De 5^e LD werd herenigd achter Diksmuide en de 6^e LD diende haar taken over te nemen: 1 K in de sector Fort van Knokke tot het "Cabaret Withuis", het I¹/₂ K bezette het bruggenhoofd van Steenstraat, later op de dag werd het afgelost door een Frans territoriaal Bn.

De Fransen hadden hun gevechtszone uitgebreid naar het noorden toe tot bij Merkem, de 6^e BE LD werd dan samengetrokken in Noordschote en Zuidschote. Dit betekende voor ons veldleger een inkrimping van het front tot 30 Km.

De Britten grendelden het Noordzeekanaal af met een belangrijk eskader van hun zeemacht. Vanuit de kustwateren bij Nieuwpoort bestookten zij met hun vlootartillerie de kuststrook en de ontplooiden Duitsers, in 't bijzonder de hoogste duinentoppen om de vijandelijke waarneming uit te schakelen. Deze actie ondersteunde in een belangrijke mate de 2^e LD bij de verdediging van Nieuwpoort.

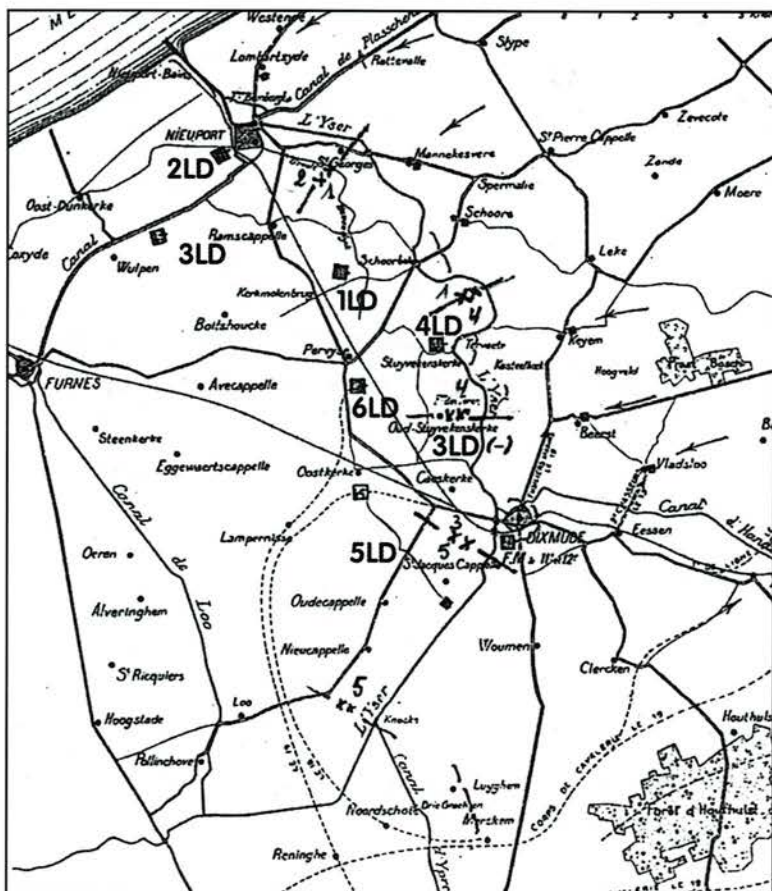
De IJzerlinie hield stand, dank zij de hulp van het lange-afstandsgeschut van de Britse oorlogsschepen op de kuststrook, en rechts van het Belgische front dank zij de hardnekkige weerstand van de Britse eenheden bij Ieper.

19 oktober

Verrast door de weerstand van de Belgen hernieuwden de Duitsers hun aanval nadat zij hun artillerie meer in het centrum geconcentreerd hadden. Keiem werd opgegeven. De 6^e LD verplaatste zich naar Lampernisse-Oostkerke. Van daaruit kon zij optreden ten voordele van de 4^e LD of eventueel meewerken aan de offensieve acties van de 5^e LD met de Marine Fuseliers in de richting van Beerst, Vladslo, Bovekerke tegen de linkerflank van het Duitse leger dat naar de IJzer oprukte... Die speldeprikken hinderden de Duitsers niet !

's Avonds werd de 6^e LD nogmaals verplaatst naar Pervijze, achter de 1^e en 4^e LD. Op dat ogenblik zag de toestand er als volgt uit: de 2^e LD van zee tot St.Joris, daarop aansluitend de 1e LD tot het midden van de bocht van Tervate, vervolgens de 4e LD tot de hoeve "De Torre" in verbinding met de 3e LD en de brigade Marine Fuseliers in en rond Diksmuide en uiteindelijk de 5e LD tot het Fort van Knokke.

Gen Foch stuurde een telegram aan Kol Brécard, hoofd van het Franse liaisondetachment bij het Belgisch GHK, met de mededeling dat de Franse troepen de zone Koksijde, Veurne, Bulskamp zouden bezetten en dat de Belgen nog zeker tot de 20e oktober hun stellingen moesten houden.

Uit inlichtingen van krijgsgevangenen of gekwetste Duitsers vernam het GHK dat Veurne en Duinkerke de objectieven waren van het IIIe GE Korps en dat het IVe GE Leger zich eveneens ontplooid klaar voor de exploitatie naar Calais. De Belgische offensieve acties bij Diksmuide werden dan ook gestaakt en de Franse cavalerie kreeg bevel uit Roeselare terug te trekken.

Tijdens de nacht bivakkeerde 1 K in de bemeste velden langs de weg Oostkerke-Pervijze, 2 K in de weiden en velden van Rousdamme. Het was een weinig comfortabele toestand: het slijk, de regen, nadien de mist en de ijzige wind beletten de karabiniers van te slapen. Ook de honden vastgemaakt aan hun mitrailleurskarren gaven een troosteloze indruk...

20 oktober

De Duitse bombardementen werden nog heviger, vooral op Nieuwpoort. Het centrum van de IJzerstelling en het achterland lagen onder hevig artillerievuur. De burgerbevolking sloeg massaal op de vlucht... In het bruggenhoofd Diksmuide werd het XXIIe GE Korps herhaaldelijk teruggeslagen door de heroïsche Belgische verdediging geleid door Kolonel Jacques (de Dixmude, commandant 12^e Linie) gezamenlijk met de even koene Franse mariniers.

's Avonds werd de coördinatie van de sector Diksmuide toegekend aan de admiraal Ronarch.

De Franse cavalerie diende te wijken en onze 1e CD trok terug achter de IJzer.

Een commandowissel in operaties...20 oktober

Bij de Karabiniers werd kolonel Pety de Thozeé (Comd 1 K) aangeduid om Gen Delforge (Comd 19e Bde) te vervangen. Majoor Tollen werd tijdelijk belast met het commando over het 1e K. Onze karabiniers waren aan

het werk aan de stelling in diepte aan de ooststrand van Pervijze en Oostkerke. Het werk vorderde traag door een tekort aan de vereiste uitrustingen en materialen. Obussen vielen in Pervijze. Het afscheid van kolonel Pety was geen feest!

's Namiddags werd er een bericht van de Fransen ontvangen: de interventie kon hooguit op 22 oktober gebeuren!

17.15 uur: op vraag van de Comd van de 4^e LD (Gen Michel) werd het IIIe/1 K naar Oud-Stuivekenskerke gestuurd ter beschikking van Kol Verbist, een half uur later volgde het I^e/1 K (Cdt Le Maire de Sars le Comte) eveneens naar Stuivekenskerke, klaar om tussen te komen bij Tervate met de eenheden van Kol Couturiaux (8^e Linie/ 4^e LD). Er werd ter plaatse gebivakkeerd in zeer slechte omstandigheden.

Omstreeks 22.00 uur werd ook het IIe/1 K (Maj Lahire) naar Scheewege-Cabaret (oost van Oostkerke) en de hoeve "Groot Cambron" (ook Kameroen?) gestuurd. Het 2^e K bleef op zijn stelling.

Uit Duitse rapporten van die tijd bleek hoe verrast en diep ontgoocheld zij waren: enerzijds door de hardnekkige weerstand van de Belgische troepen en anderzijds door hun eigen beperkte vorderingen. De Duitse rechtevleugel die over de IJzer moest, slaagde niet in zijn opzet!

21 oktober

Vanaf 01.00 uur 's nachts hervatten de Duitsers hun zware beschietingen. Bij dageraad werden verschillende aanvallen tussen St.Joris en Diksmuide uitgevoerd, zonder succes. Toch begonnen de Belgische divisies in lijn zwaar te lijden onder de gevechtsumstandigheden. In front had men als tegenstander voor Nieuwpoort de 4^e Ersatz Div, tussen Nieuwpoort en Keiem het IIIe GE Res Korps, noord van Diksmuide het XXIIe GE Res Korps, vòòr Diksmuide het XXIIIe GE Res Korps.

Meer naar het zuiden opereerden het XXVIe GE Res Korps vòòr het bos van Houthulst en het XXVIIe GE Res Korps tussen West-Rozebeke en Bikschote, nog meer zuid het XVe GE en twee Beierse Korpsen aan de Leie.

De vooruit gestuurde eenheden van 1 K graafden zich in: het I^e Bn (Cdt Le Maire de Sars) noord en oost van Stuivekenskerke, de 1^e Cie (Lt Manchel)⁵⁰ was afgedeeld en ontplooid in diepte achter de bocht van Tervate, het IIIe Bn (Maj Delatte) tussen Oud-Stuivekenskerke en de spoorweg Nieuwpoort-Diksmuide. Het IIe Bn (Maj Lahire) versterkt door een compagnie 'vrijwilligers', bleef in Scheewege-Cabaret. Het regiment 2^e K werkte op de stelling in diepte ZO van Rousdamme en was zowat de laatste reserve in dit gebied.

De eerste elementen van de 42^e FR ID kwamen aan in De Panne en Koksijde. De DivComd, Gen Grossetti meldde zich op het GHK. Hij deelde mee dat hij orders had om in de omgeving van Nieuwpoort te blijven. Het was een grote ontgoocheling voor het Belgisch commando. Ook admiraal Ronarch, commandant van het bruggenhoofd in Diksmuide had er moeite mee: *"Dit order verveelt mij enigzins tegenover het Belgisch GHK, daar ik ook van hen afhang, en daar ik ook Belgische troepen beveel. Enfin, ik zal mijn best doen om iedereen tevreden te stellen, het is niet het ogenblik om formalist te zijn."*

TERVATE - STUIVEKENSKERKE⁵¹: het keerpunt van de IJzerslag

21/22 oktober

De nacht was koud en kil, er heerste een verdachte stilte. De 1e Cie van Lt Manchel (I/I/1 K) zocht verbinding naar links met de 1e LD (2 Linie) aan de grenssteen B 10, en naar rechts met twee geniecompagnies, op de linkerflank van de 4e LD. Zij slaagde hierin maar wegens het breed front konden er alleen posten worden uitgezet

⁵⁰ KaptCdt Déom Adhémar vond er de dood dicht bij zijn geboorteplaats. Hij sneuvelde door een obusscherf op 21.10.14. Geboren te Oostende op 26.03.1872. Hij had van bij het begin van de oorlog zijn compagnie energiek en met vaste hand geleid. Lt Manchel werd de nieuwe commandant.

⁵¹ "Stuvekens" in de volksmond, klein polderdorp 7 km stroomafwaarts van Diksmuide. Een neo-gothische kerk met een tiental huizen vormen er de dorpskern. Tussen de kerk en de IJzer staat de Viconia-kasteelhoeve.

en patrouilles uitgevoerd in het onbekend en doorsneden terrein, waar de 1^e LD en de 4^e LD geen hechte verbinding hadden. Het bleef akelig stil... geen kanonnengebulder... Bij dageraad volgde de jobstijding: " *Gebruik makend van de duisternis konden twee bataljons van het 26^e GE Res Regiment Infanterie het NO deel van de IJzerbocht, zuid van Schore naderen. Vijandelijke posten op de oostoever werden gevangen genomen. Geen enkel kanonschot, geen enkel nutteloos gerucht stoorde de stilte van de morgen. De pontonniers-vrijwilligers hadden geruisloos het nodige materieel aangebracht voor de bouw van een loopbrug. Een oude pijler van de vernietigde brug west van Keiem, liet toe snel een noodbrug te slaan.*" (Uit: *Die Schlacht an der Yser-Otto Schwinck*)

In het totaal waren er twee en half bataljons en één compagnie mitrailleurs gedurende een stille nachtaanval, ergens tussen de B10 en B11 ter hoogte van een vroegere doch vernietigde Belgische noodbrug, onverwacht over de IJzer geraakt! Het was een zwak punt van de verdediging, de aansluiting tussen de 1e en 4e LD. De Belgen hadden teveel gerekend op de breedte van de waterhindernis. De beperkte middelen, het uitblijven van de aflossing en de vermoeidheid van de voorbije dagen zullen zeker een rol gespeeld hebben...

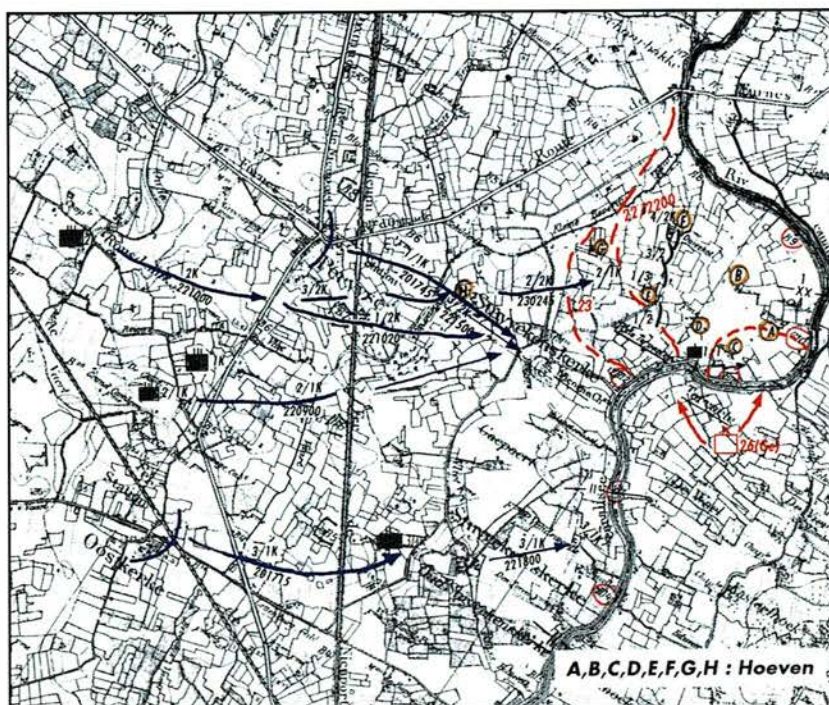
22 oktober: **TERVATE!..TERVATE!...!TERVATE...!**

's Morgens bij dageraad, uit de nevels brak de hel los. De geniecompagnies van de 4^e LD, totaal verrast, leden in enkele minuten grote verliezen. De karabiniers van de 1^e Cie werden in de flank bedreigd. 1/I/1 K op een front van 400m paste haar stelling aan, maar aangevallen door Duitse fuseliers en mitrailleurs, moest zij wijken met de resten van de genie, naar de hoeves ter hoogte van de brug van Tervate.

Er volgde onmiddellijk een tegenaanval van het 8^e Linieregiment (Maj Blairon had er de leiding) opgesteld bij Tervate en versterkt met de 2^e/I/1 K (Lt Lecorbesier). Via de weg naar het Viconiahof⁵² trokken zij richting de brug. Het peloton van Sgt Haesen ontplooidde maar werd door de mitrailleurs neergemaaid. Lt Lecorbesier nam de leiding van een volgende groep en vorderde moeizaam door de grachten. Samen met soldaten van het 8^e Linie strandden zij op de lijn Tervatebrug-hoeve D. De rest van de compagnie karabiniers die bij de huizen aan de brug was gebleven leed zware verliezen.

Om 08.15 uur gaf ons GHK bevel aan de divisiecommandanten van de

1^e, 4^e en 6^e LD om gezamenlijk met alle beschikbare middelen de vijand terug te werpen. De Grenadiers kwamen onder bevel van de 1^e LD, de Karabiniers onder bevel van de 4^e LD.

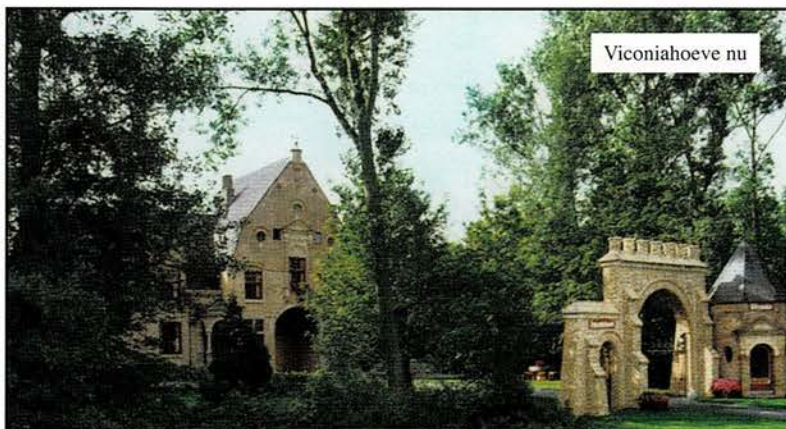
⁵² Kasteel Viconia (château Vicogne) was ooit een afhankelijkheid van de oude Norbertijnerabdij van Vicogne de Raisne bij Valenciennes met een oppervlakte van 133 Ha. Het goed werd tijdens de Franse revolutie verbeurd verklaard. Bij het einde van de XIXe eeuw werd het domein verkaveld. Gebouwen met ongeveer 3 Ha grond werden aangekocht door de familie Valentin uit Roubaix die er een buitenverblijf wou van maken. Na de verbouwingen heette het "Chateau Vicogne" en had het kasteeltje een park. In 1926 na de verwoestingen van 1914/18 werd het heropgebouwd tot een bescheiden kasteelhoeve. Karabinier Médard Dekeyne (3e Karabiniers) werd reeds in 1925 de eerste pachter van de kasteelhoeve; tijdens de week-ends kwam de familie Vernier-Valentin naar hun vakantieoord. Het goed werd vòòr de tweede wereldoorlog gekocht door pachter Médard Dekeyne. De huidige eigenaars zijn de erfgenamen (kleinkinderen) van Médard en baten de kasteelhoeve Viconia uit als een aangenaam en modern hotel.

In het licht van de bloedige gevechten en gebeurtenissen eind oktober 1914 is het terrein rondom de kasteelhoeve, Stuivekenskerke en Tervate, een 'karabiniersveld' symbool van offervaardigheid en karabinierser!

Onze karabinier en landbouwerszoon Médard Dekeyne had het ook zo begrepen...in de oude traphal van het hotel hangt zijn portret glorieus in karabiniersuniform getooid.

Op bevel van Gen Michel (4 LD) werd het IIe/1 K met secties mitrailleurs en de compagnie oorlogsvrijwilligers naar Stuivekenskerke verplaatst. De BnComd, majoor Lahire, kreeg het bevel de elementen van het 8^e Linie langs het noorden te omtrekken en dan aan te vallen met de blote bajonet! De vrijwilligers bleven in het dorp. Door de grachten vorderde men moeizaam voorwaarts. De vijandelijke mitrailleurs waren onbarmhartig. Ondertussen werd de hoeve D beschoten door de artillerie en ging in de vlammen op. Fracties van de 1^e LD vielen terug op de hoeve B. Omstreeks 10.30 uur verscheen de I^e/II/1 K (Cdt Hubrecht) noord van de hoeve E en stelde zich op richting oost om er te wachten op de andere compagnies van het Bn. Vanuit de hoeves A en B werd er door de vijand hevig gevuurd, de toestand werd zeer kritiek. Lahire vroeg artillerievuur op beide hoeves en het terrein ertussen. Aan zijn 4^e Cie (Cdt Lekeux) gaf hij opdracht verder te infiltreren richting noord tot de hoeve F om er zich oostwaarts op te stellen. Aan de 3^e Cie (Kapt Coucke) en de 2^e Cie (Lt Mersch) werd bevolen zich links en rechts van de 1^e Cie (Hubrecht) te installeren.

Omstreeks 11.30 uur werden onze artillerievuren ontketend, doch veel te zwak en met onvoldoende rendement. Terecht oordeelde men een tegenaanval in die omstandigheden, tegen een vijand, die zich gevoelig had versterkt en in dit open terrein, niet haalbaar. Maj Lahire stuurde dit door aan Kol Couturiaux, commandant van de linker ondersector van de 4^e LD... Het antwoord was laconiek: *“Aan Maj Lahire: op bevel van de LtGen moet de aanval verder gaan tot de Duitsers zijn teruggeworpen op de rechteroever van de IJzer. Verwittig uw collega's van de andere regimenten in uw bereik en stuur mij nieuwe informatie”*

De vijand bleef niet afwachten en beschoot nu ook de hoeves D, E en F en legde een artilleriebarrage in front van zijn eigen compagnies. De dood sloeg toe! Ondanks de onvermijdelijke hoge verliezen hield ons IIe Bn van het 1^e Regiment Karabiniers tegenover de veel sterkere vijand moedig stand. Het bataljon werd hiervoor later op het legerdagorder vermeld!

Het GHK vertrouwend op de goede afloop van de eigen tegenaanval bij Tervate, beloofde de medewerking van het Belgisch Leger aan een geallieerd offensief in de sector van Nieuwpoort. Het plan werd om 11.00 uur door Gen d'Urbal, commandant van Franse eenheden in België, voorgesteld.

Intussen werd het 2^e Regiment Karabiniers ook naar de bocht van Tervate verplaatst.

Na de mislukte poging van de 4^e LD om met de karabiniers van Maj Lahire de Duitsers terug te werpen, konden onze karabiniers van het 1^e K slechts met moeite de opdringerige vijand op afstand houden... De Belgische orders voorzagen een nieuwe tegenaanval om 16.00 uur met het volledige 2^e K, het IIe/1 Gr (Maj d'Oultremont) en het IIIe/4 Li, maximaal gesteund door het ontplooid 1^e K. De artilleriebatterijen van de 1^e, 4^e en 6^e LD werden zoveel mogelijk gecentreerd om de aanvalschelons te steunen.

Om 10.20 uur ontving I/2 K (Maj Lauwens) orders en werd in de strijd geworpen richting Stuivekenskerke. Hij had als opdracht de resten van het IIe/1 K (Lahire) te versterken tot het vertrek van de aanval. Tijdens de nadering werd het I^e/2 K beschoten door shrapnelsobussen. Bij aankomst in het dorp kreeg Maj Lauwens van Kol Couturiaux het bevel zijn compagnies te verenigen bij het park van het Viconiakasteel. De 1^e en 2^e Cie west ervan, de 3^e en 4^e erachter. Rond de middag werd hem opgedragen met de 2^e Cie (Cdt Cornil) en de 1^e Cie (Cdt Brohez) te vorderen naar een hoeve, 400 m noord van de Tervatebrug.

Vertrokken in colonne (100 m tussen de pelotons, 300 m tussen de Cies) werden zij na een half uur onder vuur genomen door de vijandelijke artillerie en infanterie. De compagnies ontplooiden oost en links van de hoeve. In de namiddag sloot ook de 4^e Cie (Cdt Van Beckhoven) aan en plaatste zich rechts van de Cie Cornil (oost van de hoeve); de 3^e Cie (Cdt Burck) bleef in de dekkingen aan het kasteel.

Schilderij als evocatie van de dramatische gevechten geleverd door de Karabiniers in de bocht van Tervate: "Aanval op de brug van Tervate" – 22 oktober 1914 (17.10 u). Alvorens zwaar gewond te worden ziet Cdt Brohez de Duitsers vluchten voor zijn uitgedunde eenheid. Deze vlakte zou oningenomen blijven. Kapt Brohez was van 04 augustus 1914 tot 17 september 1914 compagniecommandant van de 2/III/4 K, daarna werd hij commandant van 1/I/2 K (Maj Lauwens).

Schilderij geschonken door Barones Von Af Helmersen, dochter van LtKol Brohez. Het schilderij was in Brazilië geraakt en werd op 17 juli 1969 geschonken aan het Regiment Karabiniers Prins Boudewijn.

De 3^e/I/1 K (Cdt Dandoy) werd verplaatst en kwam links van de 2^e/I/1 K.

Na de inzet van het I^e/2 K was het de beurt aan het IIIe/2 K (Maj Constant) om de sector te versterken. Om 15.00 uur bereikte het IIIe Bn de hoeve H, west van Stuivekenskerke. Onmiddellijk werd het in lijn gebracht voor de tegenaanval. Door de vijandelijke artilleriebarrages heen, vorderde het IIIe Bn, met de regimentscommandant, kolonel Biebuyck, op kop! Terug waren er verliezen veroorzaakt door het niet aflatende hels artillerievuur van de vijand. Het vlakke terrein zonder dekkingen en de shrapnelobussen verergerden het bloedbad! De inplaatsstelling van de karabiniers verliep moeizaam...

Uittreksel uit de Legerbode van 23/03/1919

Tijdens het gevecht aan den Yser zendt het regiment achtereenvolgens het 1ste en het 3de bataljon als versterking. Kolonel BIEBUYCK, op eigen initiatief, stelt zich aan het hoofd van dit laatste, tijdens den tegenaanval in de bocht van Tervaete. Bij eenen aanval met de bajonet wordt de kolonel eene eerste maal in het linker been getroffen; nochtans blijft hij aan het hoofd zijner troepen en wordt weldra door eenen tweeden kogel aan de rechter knie gekwetst. Daar hij niet meer kan gaan, laat de kolonel zich op den rug van een zijner mannen langs de gevechtlinie dragen, teneinde zijne dappere karabiniers moed in te spreken. Toen werd hij voor de derde maal door eenen kogel aan de bil getroffen, hetgeen eene verwonding van den heupzenuw voor gevolg had.

Om 16.20 uur, in de stof- en kruitdampen, schalden de klaroenen in Stuivekenskerke “ten aanval”... De klaroenblazers in de vuurlijn hadden het herkend en hernamen krachtig de tonen van het signaal “Ten allen vooruit!”.

Gesteund door vuren van de linieregimenten van de 4^e Bde links, van het 8^e Li rechts, kwamen alle karabiniers rechtop, in tirailleur en stormden vooruit. Karabiniers van Lahire, Lauwens en Constant... de verliezen waren buiten verhouding: kolonel Biebuyck, eveneens gekwetst, moedigde zijn mannen aan; de Cdt Hubrecht⁵³, Van Beckhoven⁵⁴, Van de Putte⁵⁵, de Kapt De Wilde⁵⁶ en Mayat, de Ltn Kneipe⁵⁷, Morlet⁵⁸, Dome⁵⁹ en Lefèbvre⁶⁰ werden gedood. Velen werden gekwetst, waaronder Maj Lauwens en Cdt Brohez. Onderofficieren, sergeanten en soldaten namen hun plaats in... De aanvalsgolf bleef vorderen door en over de vaartjes heen.

Het karabinierspeloton van de compagnie Lt Lecorbesier, aan de hoeve D, nam deel aan de aanval met het IIe Bn Grenadiers (Maj d'Oultremont) dat links van de karabiniersregimenten vorderde, nog meer naar links participeerde het IIIe Bn van het 4^e Linieregiment aan de Belgische tegenaanval.

De strijd was echter ongelijk: soldaten in tirailleur, bajonet op het geweer, rechtop maar tegenover hen de krakende en vuurspuwende mitrailleurs van een ingegraven vijand...

Het dolle heroïsme van de onzen kon niet volstaan. Onze artillerie was er niet in geslaagd de vijand in front te neutraliseren en er waren geen infanteriereserves om de grote leemten in de tirailleurlijnen aan te vullen. Op honderd meters van de IJzer stakte de karabiniersaanval. Kreten van ellende en pijn vulden de vlakte. De tegenaanval, opgezet door het hoger commando, had geen terreinwinst geboekt!

After the blast of lightning from the East,
The flourish of loud clouds, the Chariot Throne;
After the drums of Time have rolled and ceased,
And by the bronze west long retreat is blown,

Na de donderslag uit het oosten,
Het gejoel van de massa, de strijdswagen en de troon;
Nadat de slag van de tijd voorgoed is uitgedeind,
En de uiteindelijke aftocht werd geblazen,

Shall life renew these bodies? Of a truth
All death will He annul, all tears assuage?
Fill the void veins of Life again with youth,
And wash, with an immortal water, Age?

Zullen deze lichamen dan opnieuw tot leven komen?
Zal Hij inderdaad de dood herroepen, de tranen wegwissen?
De lege levensaders weer hun jeugd geven,
En met onvergankelijk water, de eeuwigheid zuiveren?

(Oorlogsgedicht van Wilfred Owen. Zijn gedichten lagen aan de basis van Benjamin Britten's "War Requiem Opus 66".)⁶¹

De schamele en gehavende resten van de gebroken aanvalselchons poogden te verzamelen in de dekkingen dicht bij de vertreklijn... Maj Lahire ving zijn overlevenden op aan de hoeve F en leidde hen nadien naar de grachten 200 m NW van Stuivekenskerke. Weldra kwamen de 2^e en 3^e/I/1 K bij hen. Het IIIe Bn (Maj Delatte) nog steeds tussen de spoorweg en Oud-Stuivekenskerke, kreeg om 18.00 uur opdracht een Bn van het 13^e Li af te lossen aan de IJzer tussen de grenspalen B 13 en B 14,5.

⁵³ °31.07.1870 te Brugge; Louis Charles, sneuvelde als commandant van de 1e/II/1K tijdens de gevechten van 22 oktober 1914 in de bocht van Tervate.

⁵⁴ °18.07.1871 te Berchem; Leon, commandant van de 4e/I/2 K, werd dodelijk gekwetst tijdens de tegenaanval van 22.10.14 bij de brug van Tervate. Werd de volgende dag opgegeven als vermist.

⁵⁵ °16.12.1868 te Blankenberge; César, sneuvelde tijdens de gevechten van Tervate.

⁵⁶ °26.12.1877 te Heist; Julien, kapitein van het 2e K, sneuvelde tijdens de tegenaanval bij Tervate.

⁵⁷ °14.06.1885 te Houffalize; Jules, OLT bij 1 K, sneuvelde op de stelling van Stuivekenskerke.

⁵⁸ °08.03.1888 te Schaerbeek; Eugène, OLT bij 1 K, sneuvelde tijdens een verkenning vòòr Stuivekenskerke.

⁵⁹ °03.11.1885 te Bressoux; Lucien, Lt bij het 2e K werd ernstig gekwetst in de buurt van Stuivekenskerke en overleed aan zijn verwondingen te Bournemouth in Engeland op 06.11.14.

⁶⁰ °31.07.1887 te Watermaal-Bosvoorde; Fernand, OLT bij 2 K, sneuvelde tijdens de tegenaanval

⁶¹ Wilfred Owen, dichter en jong Brits officier, vijftientig jaren oud, sneuvelde op 4 november 1918.

Bij het 2^e K verzamelde Maj Constant zijn gehavende compagnies bij de hoeve H en leidde hun nadien over Stuivekenskerke naar Pervijze. De 3^e/I/2 K bleef tot 22.00 uur in het domein Viconia en kreeg er dan het bevel zich te verplaatsen tot bij het IIIe Bn (Constant). Onderweg ving de compagnie nog overlevenden op van de andere compagnies van het I^e Bn.

Het nieuwe front strekte zich nu uit vanaf de brug van Tervate over de hoeves E en G tot Schoorbakke. Niemand hield het terrein tussen de beide hoeves. Het IIe/2 K (Cdt Wambersy) ZO van Rousdamme kreeg deze opdracht. Om 02.45 uur kwam het Bn van Cdt Wambersy aan in Stuivekenskerke. Maj Poncelet (2 K), op dat ogenblik regi-mentscommandant a.i., leidde het IIe Bn naar zijn stelling. De liaison met het 8^e Li en de troepen van de 1^e LD was hersteld.

Na de start van de aanval van 16.20 uur, werden er door het BE GHK twee opeenvolgende keren dringende aanvragen gericht aan de Fransen, om hun 42e FR ID ergens bij Koksijde ontplooid, in te zetten om de Duitsers over de IJzer terug te werpen.

Het Franse commando onderschatte de gebeurtenissen bij Tervate⁶² en bleef bij het besluit om de 42e ID in te zetten in de richting van Lombardsijde. 's Avonds werd Kol Brécard naar Gen d'Urbal gestuurd met de dwingende vraag van Koning Albert om de 42e ID te verplaatsen naar Pervijze toe. Het antwoord dat ons GHK omstreeks middernacht ontving was een nieuwe desillusie.

Ook de vijand was ontgoocheld, hij had gehoopt zeer snel te kunnen uitbreken uit het ontstane bruggenhoofd om te marcheren op Calais. Op het einde van de dag was hij echter slechts enkele honderden meter gevorderd op de westoever van de waterloop en had hij al zijn krachten moeten bundelen om de wanhopige tegenaanval van de Belgen te stoppen.

Helaas was de betaalde prijs door de karabiniers tijdens die dramatische en niet te vergeten dag zeer hoog: zij telden bij de twee regimenten 1200 verliezen aan gekwetsten en doden, twee derden van de officieren vielen uit!

23 oktober

Enkele karabiniers van de 1^e/III/2 K, gegroepeerd rond hun chefs Kapt Daras en Olt Deforchaux, waren geïsoleerd geraakt na de mislukte tegenaanval. Zij hielden een gedeelte van de heroverde loopgraven aan de IJzer niet ver van de brug. Versterkt met nog andere uit hun verband gerukte karabiniers, hielden zij gedurende de ganse nacht, de Duitse patrouilles op afstand. Langs alle zijden omringd, werd hun situatie hopeloos, maar een bevel om terug te trekken kwam niet. Kapt Daras besloot stand te houden tot het uiterste. Hij stuurde Sgt Cambier en de karabinier Vanderlinden Emile op zoek naar munitie. Bij dageraad stelden de Duitsers twee mitrailleurs op die hun dodelijk werk verrichtten. Kapt Daras⁶³ stierf ter plaatse alsook zijn koene karabiniers, alleen Olt Deforchaux en de jonge karabinier Baltus (amper 17 jaar!) konden ontsnappen gebruik makend van de schemering en wandel langs de IJzeroever.

De verbeterde strijd van de karabiniers bij Stuivekenskerke

De resten van het I^e/1 K en het IIe/1 K werden 's morgens naar Pervijze gebracht op de spoorwegberm (men vormde er twee compagnies van 100 man per Bn). De 4^e Cie van het Ie Bn bleef in de loopgraven van

⁶² Koning Albert stelde voor het Frans commando een nota op waarin hij ondermeer verklaarde: "De houding en de acties van onze troepen zijn schitterend geweest. Ik protesteer krachtig tegen de onjuiste inlichtingen die laten uitschijnen dat de vijandelijke strijdkrachten, die ons leger bevechten, van geen betekenis zouden zijn. Deze handelswijze is gestart van bij het begin van de strijd. Zij beoogt mijn leger te ontoren door het voor te stellen alsof het zou wijken voor vijandelijke eenheden van minder betekenis en alsof het onbekwaam zou zijn om een minieme weerstand te breken." De nota werd uiteindelijk niet verstuurd door de belofte van Gen Grossetti om de volgende nacht één FR brigade ter beschikking te stellen.

⁶³ °15.08.1875 te St.Joost ten Node; Albert, Kapt bij het 2 K, sneuvelde de 23.10.14 na herovering van de IJzeroever, buigend voor de overmacht.

Stuivekenskerke alsook een compagnie vrijwilligers. Sinds gisterenavond was het IIIe/1 K (Maj Delatte), meer zuidelijk, nog in verdediging aan de IJzer.

Cdt Burck verzamelde de resten van het I^e/2 K (6 officieren en 350 man), hij bracht hen naar het zuiden van het dorp. Het IIIe Bn bezette een stelling 600 m west van Stuivekenskerke. Het IIe/2 K verlengde de stelling NO van Stuivekenskerke (in het verlengde van de 4e LD).

Alle verplaatsingen werden continu gestoord door het vijandelijk artillerievuur.

Om 08.00 uur werd op het GHK de toestand nog eens besproken met Kol Brécard. De Fransen bleven echter bij hun plan om aan te vallen in de sector Nieuwpoort. De tekst kwam van Gen Foch: *“Het is daarbij zeker dat de vooruitgang van de Duitsers zal gestopt worden door de Franse aanval op voorwaarde dat de Belgische troepen in liaison met de aanval hun stellingen behouden met alle middelen.”* Vòòr Lombardsijde vorderde het offensief van Gen d’Urbal nauwelijks, in Diksmuide had er geen aanval plaats ondanks de gegeven orders. De FR Marine Fuseliers van Admiraal Ronarch waren eveneens uitgeput...

Gedenkplaat Stuivekenskerke

In de bocht van Tervate waren er meer dan vijf GE Bns over de IJzer en hadden er zich ingegraven. De eenheden van de 4^e LD deden nog een verwoede poging maar de vijandelijke mitrailleurs sloegen alles af. Zij trokken terug naar het westen onder de bescherming van het IIIe/2 K.

's Namiddags werd het IIe/2 K teruggebracht op de weg Kleinbeverdijk-Stuivekenskerke. De Cie vrijwilligers kreeg de opdracht terug te trekken achter het IIIe Bn Constant, waar eveneens de 4^e/I/1 K was aangekomen.

De Duitse artillerie bestookte nu Stuivekenskerke en de vijand duwde zijn infanterie door tot de noordrand van het dorp. Om 16.30 uur werd ook het IIIe/1 K herontplooid, het verliet de IJzer voor een stelling aan de kaseweg tussen de twee Stuivekens⁶⁴.

Om 18.15 uur werd de Chef van de Franse missie nogmaals op de hoogte gebracht van de kritieke toestand: *“Tengevolge van de uitputting van de troepen en het gebrek aan reserves moet er gevreesd worden dat bij een aanval deze nacht of morgenvroeg, de gaping nog zal verbreed worden en het Belgisch centrum zal worden ingedrukt. Indien deze eventualiteit zich voordoet, wordt terugtrekking overwogen.”*

Een half uur later werd Kol Brécard nog eens voor de feiten gesteld.

Omstreeks 20.00 uur, in de duisternis, heroverden onze soldaten Stuivekenskerke en het park van het kasteel. De 3e/I/2 K (Lt Tihon) versterkte het 8e Li en kwam als eerste in het dorp. De linkerflank probeerde nog tevergeefs de IJzeroever te bereiken.

20.50 uur: de Fransen werden nog eens verwittigd. Eindelijk werd er om 22.15 uur Franse hulp voor het centrum aangekondigd: één brigade zou zich tijdens de nacht verplaatsen naar Pervijze met het doel de Duitsers terug over de IJzer te werpen. Maar pas de volgende morgen om 11.00 uur bereikte de 83e FR Bde de spoorweg Nieuwpoort-Diksmuide. Het werd een zoveelste ontgoocheling.

⁶⁴ Oud-Stuivekenskerke en Stuivekenskerke; Oud-Stuivekenskerke is een 'verloren gat', een paar huizen, één straat de Viconiastraat, vroeger de 'zandstraat' genoemd.

Nacht van 23/24 oktober

De Duitsers slaagden erin een pontonbrug te bouwen op de IJzer, zo werden de vijandelijke artillerie en de reserve eenheden in het bruggenhoofd gebracht.

Het IIIe/1 K (Maj Delatte) kreeg opdracht de IJzeroever terug te bezetten tussen de grenspalen B 13 en B 14,5 in verbinding met het 8e Li. Er werden twee groepen gevormd: zuid, de 1e en 3e Cie onder het bevel van Lt Liessens; noord: de 2e en 4e Cie onder het bevel van Cdt Colinet. Eén Cie van het 13e Li volgde in reserve.

De groep noord bereikte zonder veel problemen de oever en stuurde de 2e Cie naar B 12 voor de liaison met het 8e Li. Hierbij stooten zij op de vijand, ook de groep zuid had onmiddellijk contact met de Duitsers die het vuur openden. In de flank genomen, week de groep zuid. Hierdoor werd het gevaar voor de groep noord te groot. Onze eenheden hergroepeerden zich op de kasseiweg tussen de twee Stuivekenskerke⁶⁵. Enkele uren later werd er links een Bn Grenadiers, in versterking, ontplooid.

De vijand had zich aanzienlijk versterkt. De 6^e GE ResD had al zijn infanterie in het bruggenhoofd, de 5^e en 44^e GE ResD waren klaar om de IJzer te overschrijden, respectievelijk in het noorden en in het zuiden van het bruggenhoofd.

24 oktober

Om 07.00 uur hernam de vijand de aanval met de steun van mitrailleurs en artillerie. Stuivekenskerke en het park van het kasteel Viconia werden opnieuw ontruimd:

- II/2 K zonder verbinding, viel terug op Pervijze en omstreeks 11.00 uur op Rousdamme;
- III/ 2 K na een dekkingsopdracht aan de voorrand van Stuivekenskerke week naar Rousdamme-Oostkerke;
- I/2 K hield stand met in front het kasteel van Viconia: de 2e Cie (OLt Vermeulen) op 100 m van de brug van Reigersvliet, naar rechts verlengd door de 1e Cie (OLt Demart); de 4e Cie had nog amper 30 karabiniers...

⁶⁵ Bij Stuivekenskerke en Oud-Stuivekenskerke sneuvelden tijdens de gevechten die dag respectievelijk OLt Binamé Camille (° 26.03.1891) en Lt Manchel Léopold (°21.08.1881) beiden van 1 K.

Eén Cie 8 Linie, getekend door de uitputting, opgesteld als rechterbuureenheid trok terug. Cdt Burck, commandant van het I^o/2 K, dekte de ontstane gaping in het dispositief, maar de hevige druk van de vijand verplichtte hem met zijn karabiniers terug te vallen tot de paal K7 op de spoorweg.

De soldaten waren uitgeput en gedemoraliseerd. Elke dag werden er versterkingen beloofd en aangekondigd... maar niets kwam. Hun rangen dunden dag na dag onverbiddelijk uit onder de shrapnel- en kogelregen. Zij stredden al die tijd in erbarmelijke omstandigheden in het slijk en in de grachten. De resterende gevechtsuitrustingen waren primitief en onvolledig, velen hadden geen behoorlijk schoeisel meer en behielpen zich met klompen... De munitieravitaileringen bleven uit, de laatste reserves waren verbruikt, de kanonlopen uitgehold... Als voedsel waren er slechts beschuit en sardines..., er was gebrek aan zuiver water... De eenheden waren verminkt, de regimenten vermengd met elkaar... De menselijke weerstand heeft grenzen, ook bij elitesoldaten. En de IJzeroever was voor een stuk opgegeven!

In deze tragische omstandigheden kwamen de Franse Chasseurs van de 42^e FR ID toe! De hoop laaide op! Het 8^e Bn Ch (Chasseurs) en het 94^e IR (infanterieregiment), onder bevel van Kol Bazelaire kregen Stuivekenskerke

als objectief voor hun aanval. De 1^e en 4^e LD moesten de Franse eenheden ondersteunen op beide vleugels van de aanval. Door de commandant van de 4^e LD werd er opnieuw beroep gedaan op de karabiniers.

Maj Lahire (1 K) verzamelde bij de grensmaal K 7 aan de spoorweg, een bataljon uit de resten van ons gehavend 1^e Regiment Karabiniers⁶⁶. De orders van Gen d'Urbal bepaalden de start om 07.00 uur, bij dageraad... het was echter pas om 11.00 uur dat de Fransen de spoorweg overschreden tussen de K6 en K7, het Bn Lahire rechts in de aanval⁶⁷. De Duitsers reageerden snel met artillerieschermen. Verrast door de hevigheid van de vuren aarzelden de Franse ontplooide aanvalschelons in de open vlakte. Zij werden bestookt door de enfiladevuren van de vijandelijke mitrailleurs zodat de Fransen werden aan de grond genageld... Meteen werd het de Fransen duidelijk dat deze actie mislukt was!

Een aanvalspoging in de buurt van Oud-Stuivekenskerke onderging hetzelfde lot.

14.15 uur: ons GHK drong bij Kol Brécard, de FR verbindingsofficier, aan op de inzet van de volledige 42e FR ID. Gen Foch bezocht kort daarop ons GHK waar men hem de tekst voorlas van de koninklijke nota van 22/23 oktober! De gedachtenwisseling verliep op heftige toon. Twee uren later had koning Albert een onderhoud met generaal Foch die uiteindelijk toegaf dat de volledige 42e FR ID noodzakelijk was om de toestand te herstellen in het centrum van het Belgisch dispositief.

Omstreeks 17.00 uur lichtte Kol Bazelaire Maj Lahire in dat hij de tegenaanval op Stuivekenskerke zou hernemen, hij vroeg hem één Cie in steun op de rechterflank van de Chasseurs. Moedig werden de artilleriebarrages doorschreden. De karabiniersCie Lekeux bereikte de hoeve 800 m NO van K6 op de spoorweg. De vooruitgang werd er gestopt door het vijandelijk mitrailleurvuur dat de ganse vlakte bestreek. Op het einde van de dag was de Franco-Belgische groep tot op 800 m genaderd van Stuivekenskerke en Viconia, de linkervleugel aan de Beverdijk, de rechter aan de Reigersvliet. In het verlengde verdedigden de resten van het IIIe/1 K (Maj Delatte), twee kleine Cies (van Cdt Colinet en Lt Reul), de kasseiweg tussen de twee Stuivekenskerke. De Fransen konden uiteindelijk hun progressie verder zetten tot aan het dorp.

Het 2^e Karabiniers bleef achter de spoorweg en trachtte zich te reorganiseren.

's Nachts brandden Diksmuide, Stuivekenskerke en de hoeven in de vlakte van Tervate als toortsen. Hun ake-
lige gloed, met hogerop donkere rookwolken, verlichtte het trieste slagveld. De Fransen begrepen uiteindelijk de ernst van de toestand, zij het met tegenzin. Het grootste deel van de 42^e FR ID werd uit de sector van Nieuwpoort getrokken en kreeg de opdracht het Belgisch leger te versterken. De IJzer moest in de kortst mogelijke tijd, herwonnen en bezet worden... om nadien het offensief te hernemen in Nieuwpoort!
Het zal nog tot de dageraad van 26 oktober duren voor er enkele Franse Bns klaar zullen staan om de Belgische linies te versterken.

25 oktober

De Belgische eenheden hielden nog steeds de Noordvaart, de Beverdijk en de Reigersvliet.
De Cie Lekeux en de Franse Chasseurs waren tot op 500 m van de Reigersvliet bij Stuivekenskerke genaderd, karabiniers van het IIIe/1 K hielden de kasseiweg. Om 06.00 uur moesten de Fransen wijken uit het dorp en trokken terug op de Reigersvliet, de Duitsers sloten onmiddellijk aan en bezetten Stuivekenskerke en het park van het kasteel Viconia. Onze karabiniers op de rechterflank zagen de Duitsers orders geven aan de rand van de dekkingen. Het waren lonende doelen voor onze scherpshutters onder wie Lt Thys, die verschillende Duitse gegradueerden trof. Onder vuur genomen ging de vijand liggen en er ontstond er een geregeld vuurgevecht. Op dat moment werd Maj Lahire getroffen en gekwetst. Het verlies van één van hun laatste aanbeden chefs zaaide consternatie bij de manschappen... Cdt Le Maire de Sars le Comte moest het bevel nemen over het detachement van 150 karabiniers.

⁶⁶ Het Bn Lahire omvatte de resten van het I^e en het IIe Bn of slechts vijf officieren, waaronder Lahire en zijn adjunct en 253 karabiniers!

⁶⁷ Deauville (Dr. Duwez) schreef hierover in zijn werk "Jusq' à l'Yser", het volgende:..." Deze keer zijn het de rode broeken: het 94e infanterie. Zij naderden de vuurlijn zoals de jagers. En in de stille grimlach van onze mannen kon men dezelfde gedachte vermoeden. Zij schenen te willen zeggen: 'Ge zijt er! Wij verwachtten u niet meer. Maar zoals ge ziet, hebben wij toch op u gewacht.'

Ondanks een hevig bombardement hield de Cie van Cdt Colinet (IIIe Bn) onverstoort stand op de kasseiweg⁶⁸ en hield aldus de GE Bns van de 44^e GE Res Div op afstand.

Het 2^e Regiment Karabiniers werd afgelost door elementen van de 4^e LD, het vertrok naar het ZO van Rousdamme. Bij hen ontbraken na deze vier dagen gevechten, 27 officieren, 866 gegradueerden en karabiniers op het appel!

Meer zuidelijk bestookte de vijand zonder verpozen Diksmuide waar het 12^e Li (Kol Jacques), gezamenlijk met de Franse Mariniers, eveneens heldhaftig streden gedurende dezelfde periode. Op 25 oktober slaagden de Duitsers erin tijdens een aflossing van onze troepen, binnen te dringen in de vernielde stad. Meteen bedreigden zij Kaaskerke! Nochtans werd de IJzer vanaf B 16 en zuid ervan, nog altijd door de Belgen verdedigd.

Een versterking van de IJzerstelling: de overstromingen!

Sinds het begin van de IJzerslag was de idee geopperd door de Kapt SA Nuyten om overstromingen uit te lokken. Een eerste kreek van drie vierkante km, in de buurt van Nieuwpoort, was op 21 oktober met succes onder water gezet door de Genie van de 2^e LD en dank zij de hulp van sluiswachter Hendrik Geeraert⁶⁹ uit Nieuwpoort. De studie werd verder uitgebreid op het GHK waar beroep gedaan werd op de kennis van sasmester Charles Cogge uit Veurne. De idee was om het terrein veroverd door de vijand tussen de IJzer en de spoorwegberm Nieuwpoort-Diksmuide onder water te zetten. De poldervlakte lag er 2 m lager dan de hoogwaterstand van de zee. Bij het openen, bij hoog water, van de sluizen te Nieuwpoort kon het water vrij in de vlakte stromen. Bij laag water werden de sluizen gesloten om het water in de ontstane kuip te houden. Maar om het watermanoeuvre te doen slagen moesten alle duikers en doorgangen (22 stuks!) van de spoorweg gedempt of afgesloten worden. De werken begonnen de nacht van 25/26 oktober. Er moest met veel omzichtigheid gewerkt worden daar de vijand tot op enkele honderden meter van de spoorweg genaderd was. De werken waren beëindigd de 26^e 's avonds. Helaas waren de Fransen van de 42^e ID, die de sluizen van Nieuwpoort in hun sector beschermden, op 26 oktober teruggetrokken west van de IJzer en hadden zij bij hun terugkeer om 23.00 uur de enige brug aangezet! Hierdoor restte er enkel een kleine sluis op het oude Kanaal van Veurne om het watermanoeuvre uit te voeren. De 27^e oktober om 04.30 uur werd de Koolhofsluis geopend door Kapt Thys. De operatie mislukte, de sluis was sinds dertig jaren niet geopend geweest en de sluisdeuren functioneerden niet normaal. Pas de 28^e oktober om 5.00 uur slaagde men erin om het zeewater langs de Beverdijkvaart te laten binnendringen in het bekken. Daar het water niet snel genoeg steeg besloot het GHK om een kleine raid op te zetten tijdens de nacht van 29/30 oktober om het sluisencomplex van de Noordvaart te openen. De operatie oost van de IJzerhindernis lukte... De vijand, die ook te lijden had onder de gevechten aan de IJzer, had eveneens nood aan een adempauze. Het werd wat kalmer aan het front op 27 en 28 oktober.

26 oktober 1914

De 1^e en 2^e LD trokken terug tot over de spoorwegberm. Een algemeen voorschrift voor de terugtocht werd voorbereid, er heerste paniek. Maar koning Albert begaf zich ijlings naar maarschalk French, commandant van de Britse strijdkrachten, in St.Omer. De bedoeling was versterkingen te vragen aan de Britten, hetgeen onmogelijk bleek te zijn gezien de benarde toestand van alle geallieerde troepen.

Gelukkig kwam de toestand op de Belgische linkerflank terug onder controle en slaagde men erin om de eenheden van de 1^e en 2^e LD terug op de spoorweg te brengen.

Toestand in de bocht van Tervate

Noord van Pervijze hadden de Duitsers mitrailleurs opgesteld in de bochten van de groot Beverdijkvaart. De verdedigers waren verplicht terug te vallen op de spoorweg.

⁶⁸ Olt Pinget Paul (° te Mariembourg op 09.02.1893) sneuvelde er tijdens de beschietingen.

⁶⁹ Geeraert, een binnenschipper die het sluisencomplex in Nieuwpoort kende, gidste als soldaat-vrijwilliger op 20 oktober het detachement genie naar het verlaat (afwateringsstuw) op de Oud-IJzer. De polder van Nieuwendamme werd op de rechteroever van de IJzer aldus onder water gezet en beschermd het sluisencomplex van Nieuwpoort.

Het IIIe Bn van 1 K, in feite de groepering Colinet, behield zijn stelling op de kasseiweg ondanks de talrijke en hevige beschietingen door de Duitsers. Zij beletten aldus de vijand van te vorderen. De rest van het 1^e Regiment Karabiniers werd naar Oeren verplaatst. Lt Kol S.A. Collyns J.⁷⁰ kreeg de opdracht het bevel te nemen over het 1e Regiment Karabiniers en het te reorganiseren met twee bataljons van ieder vier compagnies (de vierde compagnie van de Bns bevatte de helft van een niet opgeleide vrijwilligerscompagnie die drie dagen geleden in het Regiment aangekomen was...). 's Avonds op het appel van de officieren telde men één majoor, vier kapiteins, negen luitenanten en onderluitenanten... Bij de onderofficieren had men dezelfde tekorten!

Het 2e Regiment Karabiniers werd verzameld in de streek van Lampernisse-Oostkerke. Het werd belast met het uitvoeren van verdedigingswerken in de diepte. Maj Balle nam tijdelijk het bevel over de resterende troepen: de BnsComd waren voor het I^e Bn: Cdt Wambersy, voor het IIe Bn: Maj Poncelet en voor het IIIe Bn: Maj Constant.

27 oktober

Om 07.45 uur kregen de karabiniers van Maj Delatte het bevel om terug te trekken op de spoorweg bij de grens-paal K 6. De groepering Colinet werd ontbonden en zij voegde zich bij haar regiment 1 K te Oeren, daar vormden zij de 3^e/II/1 K.

Het gereorganiseerde 1^e Regiment Karabiniers omvatte het Ie Bn onder het commando van Maj Tollen en het IIe Bn kwam onder bevel van Maj Delatte. De mitrailleurscompagnie van het 1^e VK (Cdt Blancgarin), komende uit Wissant, versterkte de 19^e Bde.

Het 2^e K werkte de gehele dag aan de verdedigingswerken bij Oostkerke en ging nadien een kantonnement bezetten in Fortem-Alveringem. Na tien dagen ellende en bloedige gevechten konden de karabiniers van wat relatieve rust genieten en bekwamen zij voor de eerste keer een warme maaltijd!

28 oktober

's Avonds verhuisde 2 K naar St.Rijkers, zuid van Alveringem. In de nacht ontving het HK van de 6e LD het order zijn eenheden te hergroeperen om terug in de strijd te worden geworpen. Tijdens de laatste rusturen werden de munities, de reserve levensmiddelen en één deken per twee man uitgedeeld...!

29 oktober

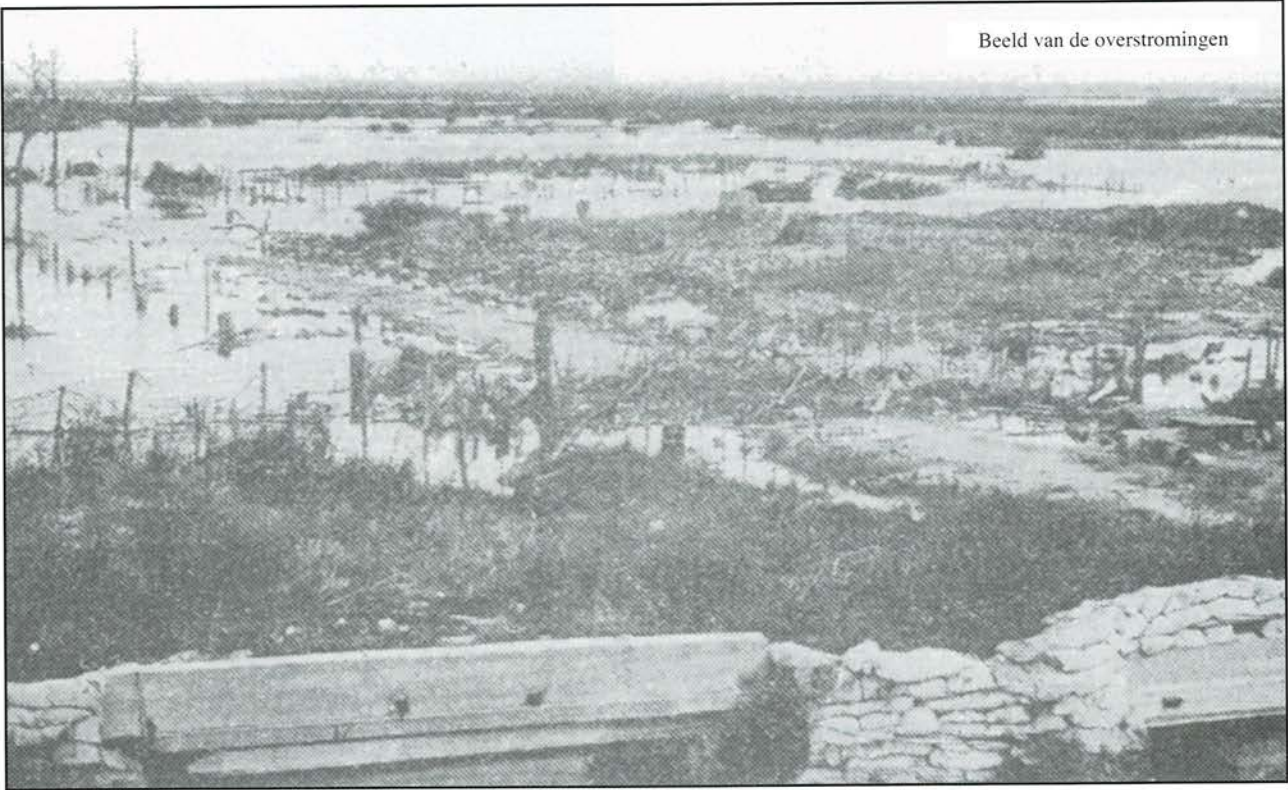
De mars werd hernomen richting van het front. Een 'zwijgzame' mars in nevels en in regen, over modderige en beschadigde wegen tot de eerste obussen de hoofden deden oprichten en opnieuw hun tol eisten. Op het einde van de nacht waren de eerste effecten van het watermanoeuvre duidelijk voelbaar: de grachten, vaartjes en vlieten overstromden, de omringende gronden vertoonden grote plassen water.

30 oktober: Diksmuide!

Zes compagnies van het 1^e K werden onder het bevel geplaatst van admiraal Ronarch te Diksmuide. Door een groepering, onder het commando van Maj Tollen, de eerste drie compagnies van het I^e Bn versterkt met de 3^e/IIe Bn, werd een Bn van de 5^e LD afgelost in Diksmuide. De compagnies bezetten de zuidrand van de verwoeste stad, een gedeelte van de 3^e/II was opgesteld aan de 'Hoge brug', de 1^e en 2^e Cie werden opgesteld aan de IJzer tussen B16 en B17 noord van de brug. Zij hingen af van de Franse commandant Conti, bevelhebber van het bruggenhoofd. De twee resterende compagnies karabiniers bezetten de loopgraven aan de grens-paal K4 op de spoorweg.

⁷⁰ Werd bij KB van 24.10.14 aangeduid als korpscommandant van het 1^e Regiment Karabiniers. Voor niet lang echter, daar hij op 11.11.14 de nieuwe commandant werd van 2 K. Hij wordt niet vermeld op de lijst van de korpscommandanten, in feite had hij het 29^e rangnummer kunnen dragen.

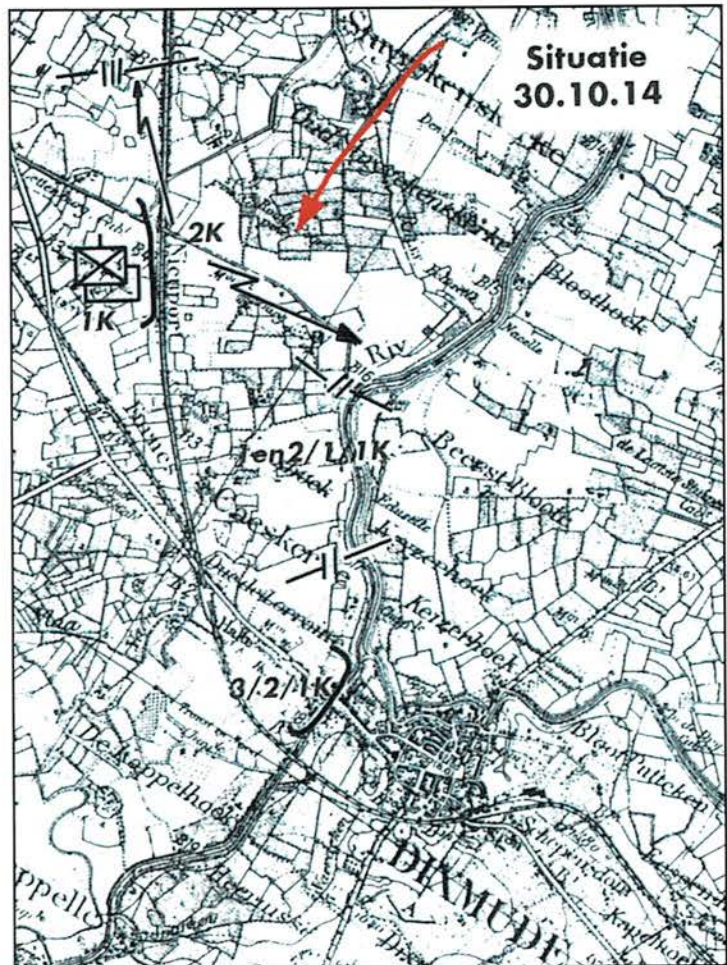

Het 2^e K werd ontplooid tussen K 5 op de spoorberm en B16 aan de IJzer met in de eerste lijn twee Cies van het I^e Bn en twee Cies van de IIe en IIIe Bns. De twee andere Cies van het I^e Bn realiseerden de verbinding met de Franse Marinefuseliers op de oever.

Bij dageraad hernam de vijand de aanval aan het IJzerfront over een breed front: *“Men zal aan alle officieren en de troep laten aanvoelen dat het succes van de aanval waarschijnlijk de finale beslissing van de veldslag zal brengen.”* (hertog van Wurtemberg). De Duitsers naderden de spoorweg: zij veroverden Ramskapelle, vòòr Pervijze werden zij teruggeslagen! Vanuit Oud-Stuivekenskerke probeerden zij een operatie over Kaaskerke, in de rug van Diksmuide. Ondanks de hevige vijandelijke druk en de artillerievuren hield het 2^e K koelbloedig stand.

's Avonds kondigde een stafofficier van de 6^e GE Res Div aan dat door de stijging van het water de aanval niet kon worden verder gezet (Otto Schwenck). Aanvankelijk dachten de Duitsers dat het opkomende water te wijten was aan het 'hondenweer'. Dra ontdekten zij dat het een gewild manoeuvre was dat hen werkelijk dwong de aanval te stoppen.

Tijdens de nacht van 30/31 oktober besloot generaal von Bessler de aanval af te breken en terug te trekken naar de oostoever van de IJzer!

31 oktober

Bij dageraad werd Ramskapelle terug heroverd door de Belgen en de Fransen. Er werden er krijgsgevangenen gemaakt, alsook in Pervijze.

De slag aan de IJzer was gewonnen!

Na de IJzerslag...

Deze pijnlijke maar glorierijke overwinning liet toe op de vaandels van de Karabiniersregimenten de onvergetelijke naam "IJzer" te graveren (Legerdagorder van 08.05.1915).

De Fransen hebben getracht de deelname van de Belgen aan de slag te minimaliseren. Generaal Azan, chef van de "Sectie Geschiedenis" van de Franse generale staf, daarentegen schreef in zijn boek "De Belgen op de IJzer": *"Voor de geallieerden is koning Albert de kalme, beheerste, evenwichtige en verdraagzame hulp geweest die, zonder uiterlijk vertoon en veel lawaai, een strategisch manoeuvre verwezenlijkt heeft waarvan misschien het oorlogslot afgehangen heeft. Hij heeft de deur naar het noorden voor de Duitse invasie gesloten en hij heeft haar gesloten gehouden met troepen die ten einde krachten waren, overbelast en zonder adem, en dit tot hulp kwam opdagen."*

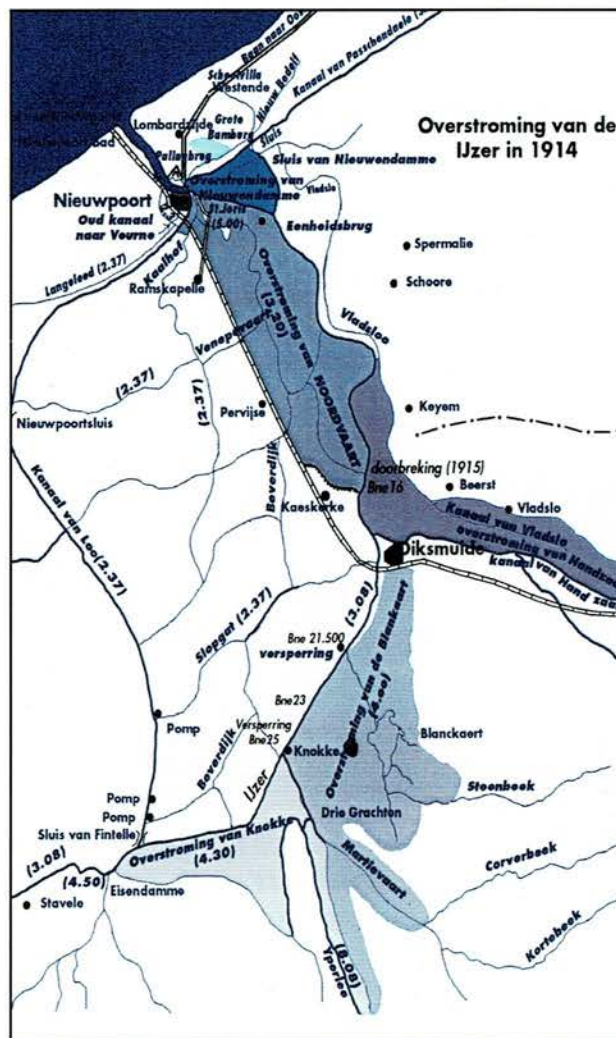
Sinds begin augustus 1914 tot 31 oktober 1914, hebben de karabiniers alle gemoedsstadia van de euforie tot de bitterste ontgoocheling en pijn, met wanhopige verbetenheid doorlopen. Zij moesten ervaren dat de strijd ongelijk was ondanks hun moed. Drie eindeloze maanden die de overblijvenden onverbiddelijk hebben getekend en veranderd! Hun gelederen, van bij het begin van de 'Grote Oorlog', waren ondanks periodieke aanvullingen, met meer dan de helft uitgedund!

Zwaar bepakt hebben zij de provincies Brabant, Antwerpen, Oost- en West-Vlaanderen te voet doorkruist, zij hebben er hevig gevochten in de hoop van de allesvernietigende Duitse agressor terug te werpen. De zelfgenoegzaamheid en het vertrouwen van het eigen kunnen uit de 'Belle Epoque' waren snel aan diggelen geslagen. Tijdens de gevechten hebben zij zich, trots, in hun groene besmeurde karabiniers-uniformen, met de moed der wanhoop geofferd om het onmogelijke te bereiken: de overweldigende en beter uitgeruste vijand te verslaan.

De korpsgeest, hun fiere verbetenheid, kenmerkend voor elitetroepen, hield hen recht. Zij behielden hun geloof: de tijd en de kansen zouden keren..!

De karabiniersregimenten verwierven door hun opmerkelijke en heldhaftige houding tijdens de eerste bloedige drie maanden van de oorlog volgende laconieke maar glorievolle citaten op hun vaandel: "ANTWERPEN", "IJZER" en "TERVATE"! Wij kennen uit onze kroniek meer precies de omstandigheden en de heroïsche episodes van onze karabiniers: Schiplaken en het Steentjesbos..., **Wakkerzeel** en Tildonk..., **Walem** en St.Katelijne-Waver..., Duffel en **Lachenhof**..., Berlare en **Polsgracht**..., **Tervate**... **Stuivekenskerke**... **Diksmuide**!

De verwerving van de citaten op onze vaandels is de gerechtvaardigde erkenning van deze reeks gevechtsacties waarover onze nageslachten blijvend trots kunnen zijn, symbolen voor een onverzettelijke wil en weerstand tegen de brutale agressor.

Beschouwingen:

Ondanks het feit dat de herinnering vervaagt en dat verschillende decennia ons scheiden van de dramatische gebeurtenissen, kunnen wij niet nalaten enkele beschouwingen te formuleren over deze eerste drie maanden van de veldtocht.

De neutraliteit van België werd gewaarborgd door Frankrijk, Groot-Brittannië en Rusland! Maar... de Duitse plotrol overrompelde de Fransen en de Britse strijdkrachten (BEF) zodat deze hun beloften niet konden waarmaken. Koning Albert's visie was dat de garanderende mogendheden het vuile werk maar moesten doen en dat zij hun formele beloften maar moesten inlossen. Daarom trachtte hij zijn leger nutteloos bloedvergieten te besparen en drong hij vanaf begin oktober '14 bij zijn 'grote' burens aan op de onmiddellijke versterking van het Belgisch leger. Bovendien confronteerde hij zijn eigen regering met de nare gevolgen van hun defensiepolitiek: het Belgisch leger was niet uitgerust en niet opgewassen tegen de agressor.

De ingezette middelen van de Duitsers waren bepalend voor de strijd: een overrompelende artillerie, houwitseren en mortieren, mitrailleurs, de eerste gevechtsvliegtuigen en luchtbombardementen, luchtwaarneming, aangepaste transport- en communicatiemiddelen.

Ons leger vocht met kledij en uitrustingen uit de vorige eeuw. Niet te vergelijken met de rationele uitrusting en kakikledij van de Britten, die helaas, bij het begin van de oorlog, slechts over een klein maar degelijk beroepsleger beschikten. De enkele voertuigen (automobielen) waarover onze troepen beschikten waren meestal opgeëiste. Onze logistieke organisatie was onvolledig en gebrekkig. De medische dienst quasi onbestaande, de evacuatie en verzorging van de gekwetsten stoelde op de normale bestaande burgerhospitallen; kerken, kloosters en scholen in de frontlijn werden als eerste verzamelcentra ingericht; het beperkte korps van de brancardiers bestond uit opgeroepen seminaristen en onderwijzers, medische transportmiddelen waren meestal geïmproviseerde en opgeëiste voertuigen.

Naarmate het oorlogsgebeuren vorderde werden deze toestanden bijgestuurd en beter gestructureerd.

Denkend aan de grote terugtocht uit Antwerpen naar de Westhoek en aan de gebrekkige middelen waarover men toen beschikte, moeten wij erkennen dat onze

// LA GARDE SACRÉE //

Marcel Corvilain

Belgische staven toen een heksentoer hebben verricht om het volledige veldleger met alle depots en arsenalen in enkele dagen te verplaatsen. Tot grote ontsteltenis van de Duitsers!

Eind oktober 1914 was de voedsel- en waterbedeling meer dan onregelmatig maar... de wapens hebben blijvend gevuurd! Een hele klus in de gegeven omstandigheden!

Onze Belgische officieren en staven hebben zich flink moeten aanpassen aan de toegepaste tactieken en technieken van de Duitse oorlogsmachine. In de beginfase waren er paniekerige reacties van de HKn: orders en tegenorders, veel te korte voorbereidingstermijnen voor de uitvoerende echelons, tegenaanvallen bij nacht zonder verkenningen, aflossingen bij dag onder het oog van de vijand, aanvallen in open en moeilijk toegankelijke terreinen zonder afdoende neutralisatie van de vijand, dicht opeengedrongen formaties, trage en gebrekkige communicatie, slechte verbindingen met de buureenheden, verandering van commando-structuren in het gevecht... Gelukkig hebben de eenheden en onze soldaten de doorstane beproevingen moedig en volhardend ondergaan met een nooit aflatend geloof in hun kansen om het tij te doen keren! Zij verdienen voor altijd onze absolute bewondering en waardering!

FASE TWEE: STABILISATIE EN HERVORMINGEN

Er is leven na de dood...!

DE STELLINGENoorlog

De consolidatie van de IJzerstelling.

Het terrein waarin de volgende dagen en maanden zou geleefd worden was troosteloos:

- het water verspreidde zich over de vlakte en maakte alles slijkerig en kleverig,
- de dorpen langs de frontlijn waren zwaar gehavend,
- kraters hadden het terrein omwoeld, de sporen van het oorlogsgeweld waren afschuwelijk, dierenkadavers en soldatenlijken lagen of dreven overal in het terrein verspreid... Kraaien, raven en ongedierte tierden er welig...

De Belgische defensieve stelling steunde vanaf Diksmuide op de spoorweg tot Nieuwpoort. Bij het graven van de verdedigingsveldwerken had men snel af te rekenen met water... Daarom werden de verdedigingswerken meer en meer boven de begaanbare grond moeizaam opgebouwd!

Veldwerken langs de spoorweg Nieuwpoort-Diksmuide

30 oktober - 10 december 1914: noord van Diksmuide

2 K was sedert 30 oktober opgesteld tussen de grenspalen B16 op de IJzer en km 5 op de spoorweg. De laatste offensieve stuip trekkingen van de 43^e GE Res Div werden afgeslagen. De hardnekkige en heldhaftige verdediging kostte aan het Regiment 320 karabiniers die buiten gevecht werden gesteld tijdens de eerste dagen van die periode. Onderluitenant Longtain⁷¹ sneuvelde er.

Tijdens de nacht van 01/02 november werden de karabiniers van 2 K afgelost door de 18^e Bde. Het I^e Bn (Maj de Gerlache de Gomery) en het IIe Bn (Cdt Wambersy) werden in het achtergebied van de IJzerstelling ontplooid op een opvangstelling NO van Oostkerke, terwijl het IIIe Bn in Fortem kantonnerde.

De 43^e GE Res Div, door het water bedreigd, gaf de strijd op en verliet Stuivekenskerke. De Duitsers verlieten het terrein van de linkeroever van de IJzer.

03 november

's Avonds vertrok het I^e/2 K opnieuw naar de IJzer om er een Bn Marinefuseliers af te lossen aan B16, 's anderendaags konden het IIe en IIIe/2 K naar Oudstuivekenskerke terugkeren. De Duitsers hadden er de loopgraven verlaten

⁷¹ Longtain Albert, ° te Verviers de 29.10.1876. Sneuvelde bij de gevechten in de buurt van Oudstuivekenskerke de 01.11.14.

maar boden een weinig verder nog steeds hevige weerstand. Bij valavond kantonneerden onze twee Bns terug in Oostkerke.

05 november

III/2 K werd op verkenning gestuurd naar Oudstuvekenskerke. De karabiniers vonden er niemand in het dorp en installeerden er zich. 's Avonds losten zij het 2° Gr af oost van de weg naar het dorp, het I° Bn bleef aan de B16 en het II° Bn verving twee compagnies 1 K op de oever vòòr Diksmuide.

06 november

Eindelijk werden onze karabiniers en de troepen van de 6° LD afgelost door de 5° LD : I/2K ging naar Leisele, II en III/2 K naar Izenberge; 1 K verliet de sector van Diksmuide en trok naar Gijverinkhove. Gedurende die enkele dagen van gevechten in het bruggenhoofd van Diksmuide leed het 1° K nogmaals hoge verliezen, de meeste karabiniers die buiten gevecht werden gesteld (114!) behoorden tot de beide vierde compagnies van jonge vrijwilligers. Onderluitenant Bernaerts⁷² verloor er het leven.

Bij het verlaten van het bruggenhoofd werden onze karabiniers geroemd en geprezen in een schrijven van Admiraal Ronarch aan de commandant van de 6° BE LD, LtGen Lantonnois van Rode, om hun karakter- en tuchtvol optreden in het gevecht.

08 november

300 karabiniers van het ex-1° VK werden bij het 1° K ingelijfd.

09 november: een dubbele bevelsoverdracht bij de Karabiniers.

Kolonel SA Collyns werd officieel de 2° korpscommandant van het 2° Regiment Karabiniers en Kolonel SA Lotz Gustave⁷³ werd de officiële 29° korpscommandant van het 1° Regiment Karabiniers, hij was reeds in de sector sinds 06 november.

Kol SA Lotz

Kol Lotz was in zijn vorige functie commandant van het 2° Regiment Grenadiers geweest, regiment dat ontbonden werd na de tweede offensieve uitval tijdens de verdediging van Antwerpen.

10 november

De Duitsers voerden hevige aanvallen uit op Diksmuide, de karabiniers werden dichterbij gebracht klaar om de sector opnieuw te versterken. De mari-

Collyns,

Op 12 juni 1911 werd Maj SA Collyns de eerste commandant van het toevormde bataljon Karabiniers Wielrijders. Op 09.08.1914 wordt hij LtKol en commandant van het 1° Regiment Vestingskarabiniers. De 24.10.1914 neemt hij het bevel over het 1° Karabiniers op, op 11.11.1914 gaat hij over als commandant naar het 2° Karabiniers. Hij wordt kolonel op 12.02.1915. Als generaal-majoor, benoemd op 30.03.1916, neemt hij de 18° InfBde over en op 01.02.1918 wordt hij commandant van de 6° ID. Na de oorlog wordt hij op 28.03.1919 aangesteld als LtGen.

⁷² Jean Charles, ° 08.06.1880 te Betekom. Sneuvelde op 03.11.14 bij Diksmuide.

⁷³ Lotz Gustave, ° 21.05.1863 te Brussel. Begon aan de Militaire School zijn loopbaan op 18.10.1881. Leerling OLT vanaf 03.11.83; begon zijn officierenloopbaan bij de artillerie maar muteerde naar het 6° Li-regiment op 02.06.86. Studeerde aan de Krijgsschool 1894-1897. Kapt op 30.04.98, KaptCdt op 25.03.1901. Bij het 2° Li vanaf 27.03.06. Majoor benoemd op 27.12.08 en mutatie naar het 1° Gr. LtKol op 31.07.14 en Comd van het 2° Gr. Werd Kol op 30.03.15. Hij werd GenMaj en Comd van de 16° Inf Bde benoemd op 20.12.1916, werd Comd van de 12° ID de 16.01.18. Benoemd tot LtGen werd hij Comd van de 3° LD op 04.04.20. Gepensioneerd de 23.03.25, overleden op 03.09.28.

nefuseliers van Admiraal Ronarch hielden echter stand vanaf de linkeroever van de IJzer, zodat bij avond de karabiniers meer in de diepte herontplooid werden: 1 K te Lo, 2 K in en bij de hoeves tussen Kruisabele en Lampernisse. Het 1e Regiment Karabiniers telde toen, dank zij de snel aangevoerde versterkingen, 34 officieren en 1976 troep. Het beschikte over drie compagnies mitrailleurs, één uitgerust met Maxim en twee met Hotchkiss mitrailleurs. 2 K beschikte over twee compagnies mitrailleurs. Voor onze karabiniers gold het opnieuw: er is leven na de dood.. er is hoop!

11 november

Vòòr dageraad werden de regimenten 1 K en 2 K naar afwachtingszones verplaatst, respectievelijk Grogne (bij Oudekapelle) en Lampernisse. Enkele compagnies van 2 K voerden veldwerken uit tussen Oudekapelle en

Werk van kunstschilder Charly Leonard (1894-1953) - befaamd oorlogsschilder (tentoongesteld in de traditiezaal van het regiment).

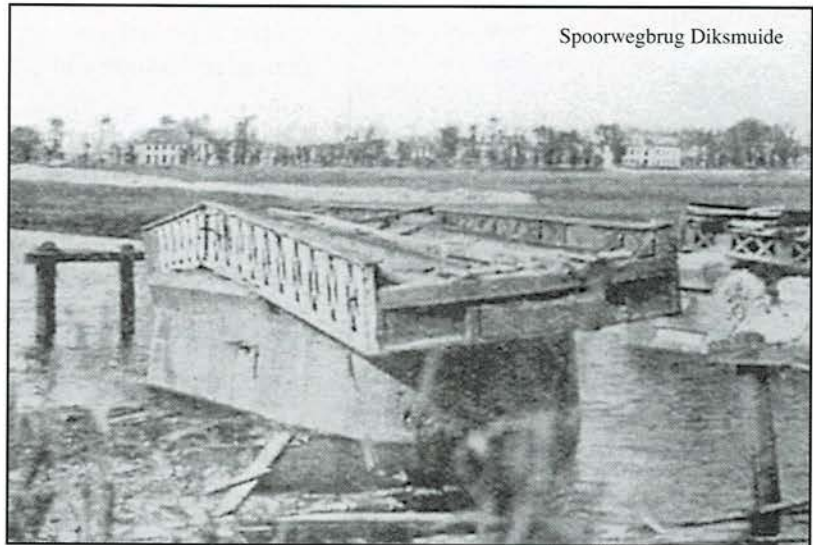
de Oudebeek met het doel er een tweede opvangstelling voor te bereiden. Bij het vallen van de nacht keerden de troepen terug naar hun kantonnementen van Lo en Alveringem.

Het regende, hagelde en stormde in die periode zonder ophouden. Deze natte calvarie van werken, gaan en keren, herhaalde zich drie dagen tot 14 november... Het resultaat van het onafgebroken labeur tot 's avonds laat, was bedroevend: de putten en loopgraven liepen vol water! De vermoeidheid van de karabiniers werd zo groot dat zij uiteindelijk ter plaatse, in povere en trieste omstandigheden, bleven overnachten in de kerk van Oudekapelle waar lijken van Franse artilleristen op hun laatste rustplaats wachtten!

Van 15 november tot 10 december 1914

Bij avond, de 15^e november, marcheerden de karabiniers naar Oostkerke om de Chasseurs van de 5^e LD af te lossen. Gehinderd door het gerij in de twee richtingen stapten en ploeterden onze soldaten over de glibberige zijboorden van de stenen weg. Zij vorderden door de duistere en kille nacht, vastberaden en verbeterd, ondanks hun besmeurde tunieken, hun versleten schoeisel en hun zware bepakkingen, sommigen liepen op klompen of waren blootvoets! 1 K ontving de eerste opdracht: de te bezetten stelling had

als begrenzing de B 16 op de IJzer tot ergens tussen de markeringen van km 4 en 5 op de spoorlijn naar Nieuwpoort. Het 2^e K kantonneerde te Oostkerke en Fortem.

Op de stelling werd 1 K nog eens versterkt met een compagnie van het ex-1^e VK (3 officieren en 190 troep) komende van het zopas geopende Belgisch opleidingscentrum in Wissant (FR).

De overstromingen wonnen steeds meer veld door het wassende water en de stelling moest worden opgeschoven. De 17 november losten 1 K en 2 K mekaar af, 24 uren later namen de Grenadiers over van 2 K. Op 22 november keerde 1 K opnieuw naar de stelling. De winter sloeg toe: het vroom bij nacht... De 24 november werd de 6^e LD eindelijk afgelost door de 5^e LD.

Vanaf 25 november waren 1 K en 2 K gehegroepeerd respectievelijk te Izenberge en te Houtem, een vijftien kilometer van de frontlijn. Overdag werd er toch nog gewerkt aan een stelling achter het kanaal van Lo. Aan de soldaten werd een tweede deken uitgedeeld en klompen werden door beter schoeisel vervangen. Vanaf 04 december werden onze karabiniers ingeënt tegen tyfus.

Op 06 december kwam het bevel de stellingen 'vooraan' terug te bezetten. 2 K met het IIe/ 1K loste de troepen van de 5^e LD af tussen de bekende spoorweg en de B 16 op de IJzer. De 08 december werden de karabiniers nog maar eens afgelost door de Chasseurs van de 3e LD. Bovendien nam de 6e LD de sector over van de Franse mariniers bij Diksmuide tussen de B 16 en B 19 aan de IJzer. De drie regimenten van de divisie (1 K, 2 K en 1 Gr) kregen een beurtrol: één in de loopgraven aan de frontlijn, één met 'piket' in de streek van Lampernisse, Rabbelaar en Fortem, het derde met rust bij Alveringem.

Een zoveelste reorganisatie...

Op 10 december werd majoor Gerlache de Gomery van 2 K opgedragen het bevel te nemen over het nieuw derde bataljon van 1 K, gevormd met 270 vrijwilligers, herstelde gekwetsten en de laatst aangekomen compagnie van het 1^e VK. Hierdoor nam majoor Balle opnieuw het bevel over het I^e/2 K.

Vanaf 14 december beschikte het 1^e K over drie Bns, elk met vier Cies, iedere Cie telde drie pelotons. De effectieven van het regiment omvatten toen 57 officieren en 2301 karabiniers, weliswaar nog niet op het vereiste peil maar deze 'personeelsinspuitingen' zorgden voor een groeiend vertrouwen..!

Met de 6^e LD: de wacht aan de IJzer in de sector Diksmuide (tot 14 februari 1915)

De 6^e Legerdivisie,- karabiniers en grenadiers-, had de sector Diksmuide te verdedigen na het vertrek van de Marinefuseliers van Admiraal Ronarch. De sector was onderverdeeld in drie ondersectoren: in 't noorden vanaf B16 op de IJzer tot aan de Hoge Brug van Diksmuide (met weinig Duitse troepen in front), in het centrum de

Wacht aan de IJzer

stad vanaf inbegrepen de Hoge Brug tot de spoorwegbrug inbegrepen, in het zuiden vanaf de spoorwegbrug tot de B19 op de IJzer.

De ondersector noord was de meest ellendige door de slechte beaanbaarheid van het terrein dat zompig en moerassig was. Dit gebied was slechts te benaderen over een smal kronkelend pad dat herschapsen was in een slijkerig spoor, planken en gelegensmateriaal werden aangewend om de vele kruisende grachten te overbruggen. Alhoewel de Duitse bezetting aan de overzijde beperkt was, maakten vijandelijke mitrailleurs en artillerie iedere beweging van troepen bij daglicht onmogelijk.

Eind oktober '14 had het water uiteindelijk de Duitse aanval gestopt zodat de Duitsers hun verdediging op de iets hoger gelegen oostoever uitbouwden. Toch behielden zij nog enkele terreingedeelten op de westoever over de IJzer, zo de petroleumtanks van de stad Diksmuide, tussen km-paal B16 en de Reigersvliet-monding meer stroomafwaarts.

De stukgeschoten en verbrande petroleumtanks en het terrein errond werden door de vijand hoofdzakelijk als observatiepost en storend bruggenhoofd behouden, een continue bedreiging voor de Belgische verdediging.

De Belgische verdedigingslijn volgde de IJzer vanaf Diksmuide tot de B16 en volgde van dan af een stukje kasseiweg richting Oostkerke om over de puinen van de 'Roode Poort'-hoeve op het talud van de spoorlijn Diksmuide-Nieuwpoort aan te leunen. Tussen de IJzer en de spoorlijn lag het overstroomd terrein met slechts enkele hoger gelegen eilandjes. Zo behield de Belgische verdediging een waarnemingspost op de resten van de vernielde kerktoeren van Oud-Stuivekenskerke (nu O.L.V. Hoekje) en in het puin van de oude tempeliershoeve de Roode Poort als een bedreiging tegen de petroleumtanks.

Overstroming langs de IJzer

In de ondersector 'centrum' van Diksmuide kon men de dijk en de bestaande gehavende huizen of ruïnes bezetten en verdedigen. Hierdoor waren de omstandigheden wat comfortabeler dan in het noorden. Onze karabiniers hadden met allerlei materiaal hun levensomstandigheden verbeterd. Nochtans was deze ondersector tegenover Diksmuide de gevaarlijkste: daar waren de loopgraven aan weerszijden van de stroom aangelegd. Ze lagen er zo dicht bij elkaar dat van de ene in de andere handgranaten geworpen konden worden.

Tussen de IJzer en Kaaskerke was het een echte doolhof van loopgraven en verbindingsgrachten voor bevoorradings en aflossing. Twee belangrijke wegversperringen sloten de toegang naar Kaaskerke af.

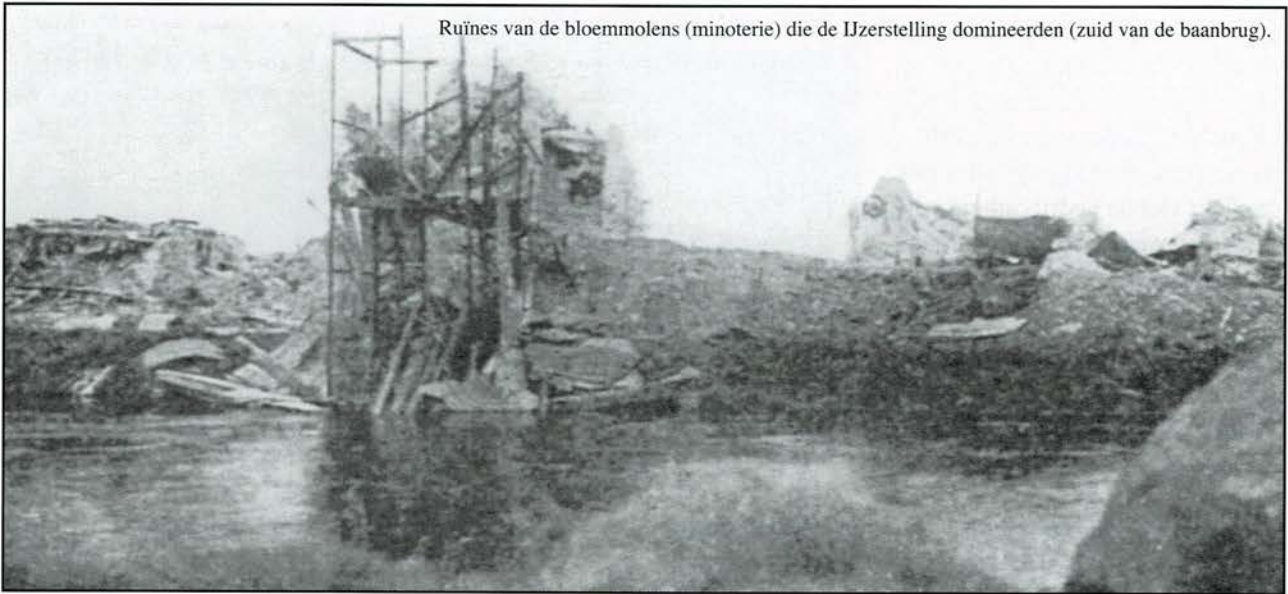
In de ondersector zuid van Diksmuide was de stelling uitgegraven op de oever van de IJzer. Achter de stelling strekte zich een ware slijkzee uit. De kadavers waren nog her en der verspreid. Dit onderdeel van de sector had vooral te lijden onder het vuur van de mitrailleurs en de scherpshutters vanuit een dominerende meelfabriek op de vijandelijke oever. Vijandelijke artillerievuren hielpen om de vernietiging van de Belgische veldwerken te onderhouden.

Zeepziederie (Savonnerie) bij Diksmuide in het "Centrumvak". (Corvilain)

Ruïnes van de bloemmolens (minoterie) die de IJzerstelling domineerden (zuid van de baanbrug).

Vanuit alle richtingen bood Diksmuide een troosteloos beeld van verwoestingen.

De Duitsers, op de hoger gelegen rechteroever, beheersten het volledig vlakke terrein west van de stroom. Enkel de grijze strepen van de wegen naar Oudekapelle en Pervijze doorbraken de monotonie van het landschap. Een nieuwe derde stelling werd aangelegd oost van Lampernisse, de tweede stelling liep over Kaaskerke. Alveringem was het centrum van de rustkantonnementen, de compagnies werden er verspreid over de bestaande hoeses, de divisieinfirmierie was opgesteld in de dorpschool. Vandaar uit vertrokken er dagelijks konvoeien naar Veurne of verder naar een hospitaal te Calais.

Kaaskerke-Diksmuide

Aanvankelijk gebeurde de aflossing om de twee dagen, wegens de lange marsen en de gevaren werd dit op drie dagen gebracht. De verplaatsing naar de stelling werd uitgevoerd met het muziekkorps op kop, doch alras liet men alle ceremonieel vallen en verliep de mars in de grootste stilte! De tocht ging over Alveringem, Fortem, Oudekapelle, Oude Bareel, Kaaskerke en Diksmuide, een mars van ongeveer 15 km. Eenmaal over het bruggetje van Fortem defileerden de karabiniers voor hun kolonel die zijn 'jongens' groette. De marskadans werd dan gebroken en de eenheden vergrooten hun intervallen. Oudekapelle eenmaal voorbij werd de rijweg vrijgelaten voor het rijdend verkeer van ravitailleringen en karweien. Onze karabiniers stapten links en rechts van de weg in de modderige zijcanten. Het laatste gedeelte van de nadering in de duisternis lag regelmatig onder het vuur van de Duitsers. De regimentsinfirmierie was ontplooid in een huis te Kaaskerke, aan de spoorovergang splitsten de colonnes zich voor de ontplooiing in de respectieve ondersectoren.

Op de stelling werd de aflossing snel uitgevoerd en verdwenen de afgeloste eenheden in de nacht voor hun mars in de omgekeerde richting. De bewaking van het front werd vanuit verschillende beschutte wachtposten verzekerd. Officieren en onderofficieren doorkruisten de loopgraven van post tot post, controleerden en moedigden hun karabiniers aan, gaven richtlijnen voor de uit te voeren herstellingen of verbeteringen aan de verdedigingswerken

die best bij nacht werden verwezenlijkt. Regelmatig werden er schoten uitgewisseld door de beide partijen en onderhield de artillerie de oorlogsdreiging. Met het daglicht viel de bedrijvigheid stil. De posten werden tot het minimum beperkt, beide partijen schuilden voor de dood... Gekwetsten (of doden) dienden meestal verkrampd, verstijfd te wachten op de verlossende duisternis om afgevoerd te worden.

De eenheden met piketdienst verbeterden, eveneens bij nacht, de stellingen onmiddellijk achter het front of begonnen aan een nieuwe positie. Geniedepots in Oudekapelle en Kaaskerke versnelden de werken, aangepaste materialen werden er uitgedeeld. De werken werden natuurlijk ook gestoord door de vijandelijke artillerie die blijvend voor de nodige onrust en vernieling zorgde.

Het programma van de eenheden met rust verliep volgens een traditioneel schema: één dag onderhoud van de uitrusting (wapens, kledij e.d.), twee dagen opleiding en oefeningen. 's Avonds was er wat ontspanning in de kale herbergen van Alveringem tot de klaroenen klonken voor het avondappel in de povere legeringsplaatsen, meestal tochtige schuren met wat stro op de grond. Na drie dagen werd de tocht naar de dood hernomen!

20 december 1914

Onderluitenant Hanlet⁷⁴ van het 2^e K werd dodelijk gekwetst in de loopgraven van Diksmuide. Hij werd afgevoerd tot in het hospitaal van Calais waar hij overleed op 05 januari 15.

1914: Een 'Weihnachtsgeschenk' aan het front...

Volgt nu een ooggetuigenverslag uit het dagboekje van Julien Smet, een brancardier van de 5^e compagnie van 1 K...

"25 december 1914: Om 06.00 uur 's avonds gaan we dan langs Oudekapelle. Men is aan het beschieten, er zijn verscheidene obussen in de steenweg geslagen op de weg naar Kaeskerke, tussen de statie en de 1^e barrikade (dat is aan de briquetterie van Monteynes) waar in de omtrek een eik van middelmatige dikte is weggeslagen en waar een dode is gebleven, begraven ter plaatse; een kruisje duidt zijn laatste rustplaats aan.

Aan de brug gekomen, voor de minoterie (=meelfabriek), vertellen de grenadiers die wij aflossen, ongelooflijke dingen...ze raden ons aan niet te schieten, want zeggen ze, als ge niet schiet, schieten zij ook niet...we hebben met de Duitsers gesproken en hebben bijna de ganse dag boven op de tranchées gelopen, net als zij. Ze hebben ons pakken chocolade, tabak, cigaren en dagbladen gegeven...

Vol ongeduld zijn we dan in onze tranchée gekomen, we moesten daarvoor eerst door een estaminet, dan door een kelder, daarna door een goot welke men in de grond had gegraven. In die goot moesten we onze ransel in de hand houden en zo, op handen en voeten, door deze pikdonkere pijp sluipen, nu eens met de kop hier tegen stotend, dan eens strompelend, dan weer vallend om uiteindelijk op onze plaats aan te komen, waar we ons een weinig kunnen uitstrekken en wat rusten.

⁷⁴ Jean Hanlet, ° 26.07.1885 te Verviers. Had zich flink onderscheiden tijdens de verlopen campagne!

26 december 1914: Het vriest en het is heel koud, onze tranchée is bijna langs beide kanten open, zodat de wind er vrij spel heeft om ons te verstijven. Eindelijk horen we een Duitser ons toeroepen: "Bonjour, mes amis"; enige minuten later komt de ene na de andere buiten en ze komen op de kant van de IJzer staan om met ons te praten. Ze schijnen er goed uit te zien, de ene in kapote, de andere in vest en er is één bij met een pince-nez. Die vraagt ons niet te schieten, zeggende dat ze dan ook niet zullen schieten. Wij beloofden het, wat hun plezier scheen te doen...ze werpen ons pakken tabak en cigaren en dagbladen, die ze in een steen wikkelen en zo over het lichtbevoren water doen glijden. Er zijn er zelfs die op de brug komen, zodat ze maar 5 meter van ons zijn om dan met een lange stok ook tabak en cigaren over te reiken die zij kregen voor hun Kerstfeest.

...
Zelfs komt er nu en dan een Duitser buiten om aan de natuurlijke behoeften te voldoen. We laten natuurlijk be- gaan. Zij laten ons ook met rust. Rond 2.30 uur overkomt een vreemd geval: er komt een officier, Duitser, een grote prachtige kerel, gevolgd door zijn ordonnans die een grote monstrans draagt. Ze zijn gevolgd door een tweede officier welke er minstens in de 50 uitziet en grijs is; die is maar van middelmatige lengte, eerder klein dan groot, maar ik geloof dat het een hoger officier is. Ze komen tot aan de brug en de grote groet en zegt met een sterke tongval: "bon- jour messieurs" en biedt de monstrans aan, waarop onze kommandant de aalmoezenier laat roepen, die spoedig daar is. Middelerwijl komt een derde officier, ook bejaard, doch deze heeft een blauwe band rond de col, terwijl beide an- dere een rode band dragen. Maar nu een middel om het kostbare sieraad over de IJzer te krijgen. De oude officier vraagt om een lijn te halen, wat spoedig is gebeurd. De monstrans wordt door de Duitsers in een linnen zakje gestoken en na de koord uit de IJzer, met een stok te hebben opgevist, en ze aan de monstrans te hebben vastge- hecht, kan de aalmoezenier ze in ontvangst nemen langs over het ijs. Hij bedankt de Duitsers bewogen en die trek- ken zich onmiddellijk terug.

Na gegroet te hebben verzekeren ze nogmaals dat ze niet zullen schieten als wij het ook niet doen en daar blijven. Maar pas zijn ze weg of de luitenant komt ons zeggen dat we moeten schieten, eerst in de lucht ten teken van ver- wittiging voor de Duitsers, nadien op de Duitsers, want dat spel moet ophouden. We zijn dus gedwongen te schiet- en, maar van weerskanten wordt in de lucht geschoten.

(Uit het Boek "Front 14/18", p.57&58, van Luc Devliegheer en Luc Schepens. Ed. Lannoo Tielt.)

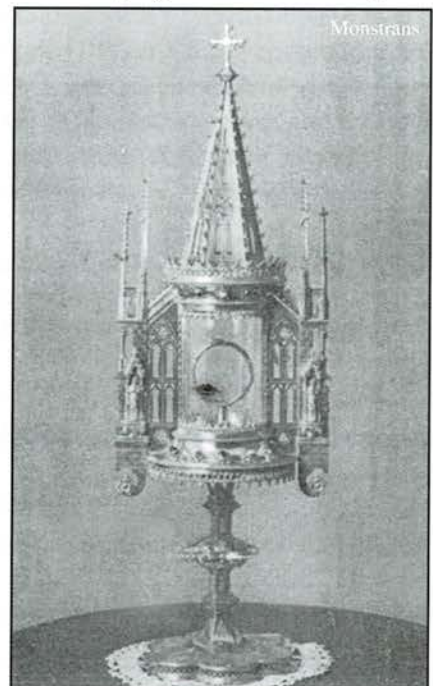
Deze getuigenis wordt bevestigd in het boek van Gaston Durnez, "Zeg mij waar de bloemen zijn. -Beelden uit de Eerste Wereldoorlog in Vlaanderen." Uitgegeven door het Davidsfonds/Leuven 1988:

...Toen de Belgische soldaten dachten dat het ogenblikke vrede voorgoed voorbij was, verscheen op het puin van de Hoge Brug een Duits officier. Hosten (de Brugse auteur Theofiel Hosten) kon uitmaken dat dit majoor John William Anderson was, bevelhebber van het Bataillon 16 van de Brigade-Ersatz. Hij was vergezeld van een soldaat, zijn or- donnans, die de blinkende monstrans droeg. "Bonjour messieurs!" zei de officier en hij legde uit waarvoor hij was gekomen. Even werd onderhandeld met de ondertussen bijgeroepen Belgische bevelhebber, kapitein-commandant W. Lemaire, een Waal. Belgische sol- daten wierpen toen een touw over de IJzer en de Duitse ordonnans maak- te daar een linnen zakje aan vast, waarin hij de monstrans stopte. Zo trok men het cultusvoorwerp over het ijs. Commandant Lemaire dankte zijn Duitse collega, beiden groetten elkaar en iedereen trok zich terug in zijn stellingen...

De monstrans werd later terugbezorgd aan de rechtmatige eigenaressen, de zusters van de H. Vincentius a Paulo uit Deftinge. Op 27 mei 1998 werd de originele monstrans door de zusters geschonken aan het Comité belast met de organisatie van het 'museum van de vrede en de Vlaamse ontvoogding' (leiding Prof. Dr. Luc De Vos, KMS) in de IJzertoren. Sindsdien is de monstrans uitgesteld op de 16e verdieping van de IJzertoren.

Het stadsmuseum stelt een schilderij van de kunstschilder Sam de Vriendt ten toon dat dit bijzonder kerstgebeuren symboliseert. Het werk dateert van 1930.

Op 04 oktober 1974 werd de gebeurtenis herdacht aan de Hoge Brug. Als een zin- nebeeld van de verbroedering tussen de vijanden van weleer herhaalde de zoon Anderson het gebaar van zijn vader (gesneuveld aan de Somme in 1916) en overhandigde de monstrans aan een 80-jarige Vlaamse frontsoldaat, René Pil (oud karabinier van 1 K en getuige in Diksmuide in 1914!).

05 januari 1915

De brigadestaven werden ontbonden, de volgende dag nam LtGen De Ceuninck⁷⁵ het bevel over de 6e LD. Onder zijn leiding en dynamiek werd de divisie een van de meest prestigieuze en beruchtste van het Belgisch leger met twee regimenten karabiniers en één regiment grenadiers in haar gelederen, geroemd om hun tucht en prestaties.

Een ander getuigenis:

Herinnert ge u nog de "villa onder de balken"? Een stal in het zuidgedeelte van de sector bij Diksmuide, waar wij begin februari nog verbleven. Daar stond vroeger een belangrijke hofstede met een woonhuis, een schuur en twee paardenstallen. Maar de hoeve was uitgebrand en er restte slechts een povere stal, de "villa onder de balken". Het was de gevechtspost van de majoor met al het personeel van de bataljonstaf. De officieren hadden er hun 'appartement'... gescheiden door dikke stenen. Het voorste gedeelte van de stal werd door het personeel bezet, alle vensters en gaten waren toegemetseld. Het gewelf was verstevigd door balken en brokstukken van de andere gebouwen, restanten van mest en stro bedekten de bovenbalken...

Achter de vlakke strekte zich een onmetelijke waterplas uit waar het kappelleke 'Troost in Nood' zijn kruiske bovenuit stak. Wist de goede Maagd maar hoe graag we deze troost zouden gekregen hebben!

Een weinig verder vliegen er raven boven de opgezwollen kadavers van doodgeschoten koeien. De hoeven werden met de dag kleiner en kleiner.. en weldra worden de laatste muren stukgeschoten.

Onze loopgraven zijn op sommige plaatsen overdekt met vensterluiken en planken die onze wachten tegen regen en sneeuw beschutten. Aan deze zijde van de IJzer stonden hoge verhakkelde bomen. Aan de overkant, vòòr het kerkhof van Diksmuide, waarvan wij de geschonden grafstenen zagen, lag de Duitse loopgraaf. Overdag werden onze stellingen regelmatig door de vijandelijke artillerie beschoten, 's nachts knetterde het geweervuur, terwijl de karweimannen naar de "Oude Bareel" de ravitailleringen gingen ophalen. Met de dageraad zullen zij ons koude soep brengen... lauwe koffie... en zuur brood... en ook deze dag zal voorbijgaan, gelijk de vorige, wachtend op de obus of de kogel die een einde kan stellen aan ons ellendig bestaan... Troost in Nood! (getekend Michi)

(Uit het Tijdschrift 'De Karabinier' van de Verbroedering 1K.3K.1 VK. - februari 1933)

Vanaf 11 februari 1915 waren er tekenen van een aflossing van de 'wacht aan de IJzer' voor onze karabiniers. Twee bataljons van 2 K en één bataljon van 1 Gr losten de eenheden van 1 K af aan de IJzer en verdwenen naar het achtergebied van de stelling. De geruchten bevestigden zich door de aankomst van eenheden van de 5e LD. Op 13 februari werden het 1e K en het IIIe/ 2 K vervoerd over de baan naar hun voorgeschreven kantonnementen bij de Franse kuststrook: Bray-Dunes voor 1 K, Ghyvelde voor 2 K. Tenslotte had de laatste aflossing plaats in de loopgraven van de sector Diksmuide voor de twee Bns van het 2^e K en voor het Bn Gr.

Op 14 februari scheepten de karabiniers in te Fortem en met een 'open' transport van de buurtspoorweg ging de reis door de koude sneeuwnacht naar Veurne! Vanuit Veurne werd de mars te voet verder gezet. Verkleumd kwamen de laatste troepen van 2 K bij dageraad aan in hun kantonnementen.

Een rust- en herstelperiode (15 februari - 08 maart 1915)

Hoewel de rust meer dan verdiend was en er lang werd op gewacht, bracht zij geen groot soelaas. De spanningen van de voorbije periodes en het heimwee maakten de sfeer bedrukt. Onze karabiniers herontdekten een

⁷⁵ Pas benoemd begin januari tot LtGen. Was sinds het begin van de campagne Comd van de 18^e Bde (met de Grenadiersregimenten). Was door de troep met de Iyrische bijnaam "groene pier" gedoopt, verplaatste zich meestal te paard getooid met zijn lange groene mantel van het korps der stafofficieren. Was een onkreukbaar, streng maar correct optredend figuur die waar hij verscheen ontzag inboezemde bij zijn ondergeschikten. Werd in augustus 1917 Minister van Oorlog.

vredig landschap, villas en duinen dicht bij een winterse grijze zee, spelende kinderen en bezorgde moeders kwamen plots in beeld. Ver van de verschrikkingen, van het puin en de dood, van de primitieve accommodaties... hun geest had gedurende maanden stilgestaan in een totaal andere wereld van geweld en ellende... hun achtergebleven kameraden gevallen onder het vuur van de vijand... hun familie en dorpen die zij hadden moeten verlaten... het welde allemaal opnieuw op daar ergens in de Franse oosthoek! Maar na enkele dagen groeide de kracht en het verlangen om de meedogenloze vijand gezamenlijk met de geallieerden, te verslaan en om het onderdrukte gebied van België te bevrijden!

ACHTERGRONDINFORMATIE

Algemene toestand eind 1914-begin 1915

Voor een beter begrip is het nodig dat wij even stilstaan bij achtergrond informatie die de komende heropstanding van ons Belgisch leger verklaart. De eerste maanden van de oorlog hebben niet alleen de Belgen doen lijden, de Fransen en de Engelsen hadden de handen vol om de Duitse pletrol tot stoppen te dwingen. Hetgeen uiteindelijk lukte, de frontlijn stabiliseerde zich vanaf november 1914 over een lang uitgerokken front vanaf de streek van Nancy, Verdun over de Aisne, de Oise, de Somme, Ieper en de IJzer.

Groot Brittanië trachtte zo snel mogelijk met maritieme transporten zijn strijdkrachten op het vasteland (de BEF) uit te breiden en bovendien de Belgen te helpen. Maar dit alles vroeg tijd daar de Britten bijna alles moesten opbouwen. Vanaf oktober 1914 kwamen de versterkingen, pas opgerichte formaties, over de Belgische havens (zolang deze nog in eigen handen waren) en over de noordelijke Franse havens. Na de slag om de Marne concentreerde het Britse leger zich vanaf Ieper tot noord en oost van Amiens en bracht progressief vijf goed bewapende en opgeleide legerkorpsen in lijn.

Eind 1914 zag de toestand er als volgt uit: tussen de linkerflank van de Britten en de rechterflank van de Belgen was er nog het 6^e Fr Legerkorps opgesteld vanaf Fort Knokke tot ongeveer Boezinge noordwest van Ieper; bij Nieuwpoort was er eveneens een Franse gevechtsgroep van dit 6^e Korps om die belangrijke toegang te helpen verdedigen.

De Duitsers, ontredderd door de weerstand van de Belgen en door de overstromingen aan de IJzer, hadden hun aanvalsinspanningen respectievelijk verplaatst van de sector Nieuwpoort, naar Diksmuide en in november naar Ieper toe. De Duitse inspanningen eindigden op 22 november 1914 met de brand van Ieper. Van dan af beleefden we een periode van betrekkelijke rust aan het front in België.

Ons Belgisch veldleger was erg gehavend uit de eerste maanden van de strijd gekomen. Eind oktober waren quasi alle voorraden verbruikt of verloren, de effectieven en de uitrustingen waren gehalveerd! Onze regering en de Koning stonden voor een enorm probleem. Slechts het twintigste deel van ons grondgebied bleef in eigen handen zonder veel economische slagvaardigheid, gelukkig was er Belgisch Congo en was een groot gedeelte van de Belgische vloot gered. Dank zij de flinke medewerking van de Franse regering kon België beschikken over de Franse infrastructuur in het noorden en kon de Belgische logistieke basis er zich inplanten. Onze regering installeerde zich half oktober aan de kust te Ste-Adresse bij Le Havre dat zowat de Belgische hoofdstad in ballingschap werd. Het departement van de Minister van Oorlog was te Duinkerke, het GHK te Veurne (later verhuisde het GHK naar Houtem). Koning Albert en de Koningin hadden hun residentie in De Panne op het Belgisch grondgebied!

Ergens moeten wij eraan herinneren dat de Belgische enclave Baarle-Hertog eveneens een vrij gebied was en een belangrijke rol vervulde gedurende de duur van de oorlog, bij de opvang en de recuperatie van Belgische vluchtelingen en ontsnapten uit het bezette België!

De grote strijd luwde aan het front in Vlaanderen. De vijand onderhield met zijn alomtegenwoordige artillerie de vernielende beschietingen van onze stellingen. De bescheiden gehuchten, gebouwen werden één na één tot gruis kapotgeschoten. De Belgische frontlijn, beschut door de overstromingen, liep vanaf de kust bij Nieuwpoort tot het Fort Knokke aan de samenloop van de IJzer met de Ieperlee. Dit front zal in het begin van 1915 uitgebreid worden tot noord van Steenstraat en in 1916 tot Boezinge.

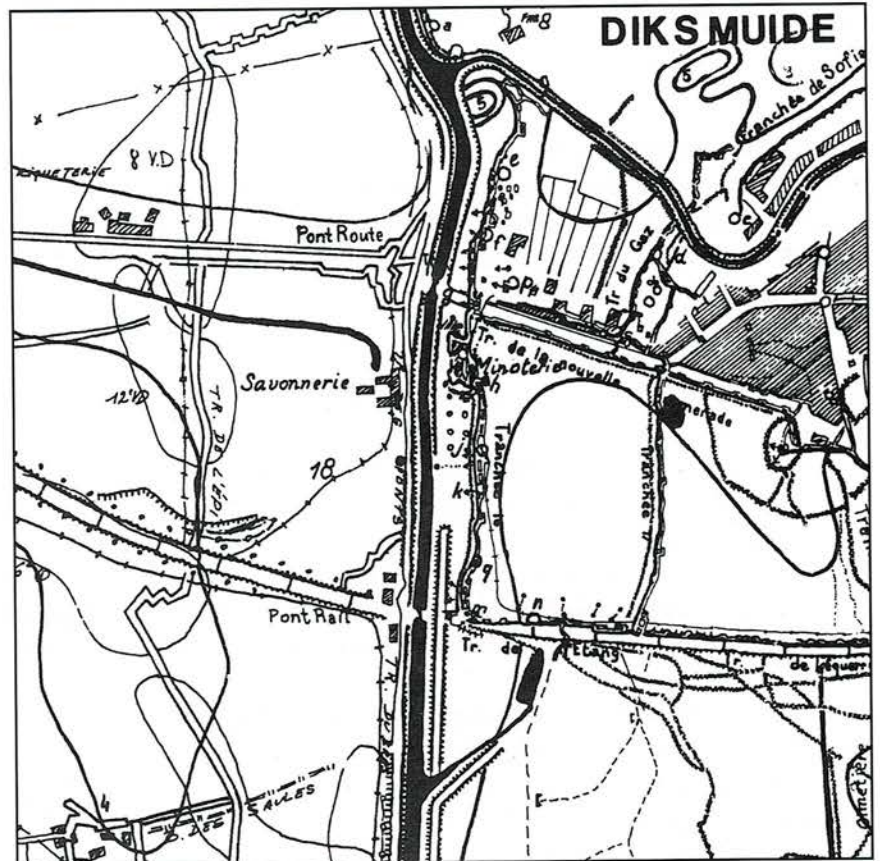

Over de IJzerstelling

In de omgeving van Diksmuide was het terrein lichtjes hoger op de vijandelijke oever. In de onmiddellijke omgeving van de vernielde stad waren de Belgen en de Duitsers quasi oog in oog met elkaar met slechts de IJzer (15 à 20 m breed) als scheiding. Loopgraven werden meestal boven de grond met zandzakken opgebouwd, ingraven was onmogelijk door de waterstand. Gedurende vier lange jaren hebben de Belgische soldaten, de moeizaam aangevoerde aarde, hun "vaderland" in ontelbare zandzakken gedaan. Vandaar de alombekende naam van 'vaderlanderkens' voor de zakken...

Het front bedroeg ongeveer 31 km, er werden verschillende opeenvolgende verdedigingslijnen en verbindingsloopgraven opgebouwd zodat men tot 15 maal de frontlijn aan veldwerken en versterkingen realiseerde, naar schatting 400 km! Voor elke meter rekende men 7 à 8 kubieke meter zand, dus...! De zandzakkenconstructies werden versterkt met betonnen en stenen blokhutten of bunkers. Het geheel werd vervolledigd met een dicht net van prikkeldraad, Friese ruiters, granaatvalstrikken e.d. Al deze veldwerken werden door onze infanteristen gebouwd en onderhouden, de genie werkte aan de blokhutten en bunkers, commandoposten en hulp-posten.

De IJzerstelling werd in de diepte vervolledigd door de aanleg van 180 km complementaire spoorlijnen aan het bestaande spoornet. Dichter bij het front werden er verschillende honderden kilometers smalspoor of 'Decauville' aangelegd om de ravi-tailleringen en versterkingen zo dicht mogelijk bij de 'verbruiker' aan te voeren en om de evacuaties te bespoedigen. Eveneens in de diepte werden logements-blokken en loodsen opgetrokken om de troepen met rust, te herbergen en om de paarden te stallen.

De baan van Oudekapelle, richting Diksmuide, ernaast de Decauville spoorlijn

Het water en het zand moesten aangevoerd worden uit het achtergebied. Het oppervlaktewater aan de frontlijn was bezoedeld en was een haard van talloze bacteriën. Dit stelde een bijkomend probleem: drinkbaar water werd tot aan de frontlijn verdeeld, op divisievlak werd er een centrale stortbadenplaats geopend voor de troepen. Op enkele plaatsen werden waterputten geboord tot meer dan 100 m diepte.

Om de communicatie te vergemakkelijken werden er 22.000 km telefoonlijnen getrokken, waarvan er 6.600 km ingegraven waren!

Over de legereffectieven

Bij de mobilisatie werden er reeds 15 militieklassen opgeroepen. Ergens in september werd de 'klas 14' opgeroepen maar meer dan een derde van België was toen reeds onder de voet gelopen... Met de ingelijfde vrijwilligers van augustus 1914 betekende dit een reserve van 30.000 niet opgeleide rekruten. Een gedeelte vluchtte over Nederland, de meesten werden naar Oostende getransfereerd en later naar de Westhoek. Bij het einde van de IJzerslag beschikte het commando nog over 23.000 rekruten verspreid in het gebied tussen Veurne en het noorden van Normandïe.

Op 26 oktober deed de regering een oproep aan alle valide Belgen tussen 18 en 30 jaar om zich te melden als vrijwilliger. Na 15 november 14 zouden de betrokkenen opgeëist worden om deel te nemen aan de verdedigingsinspanning in het achtergebied van het front. Hetgeen effect had op de aanwervingen!

De 01 maart 1915 werd het 'contingent 15' en een jaar later het 'contingent 16' opgeroepen. De 21 juli 1917 volgde er een ultieme oproep aan alle Belgen in het buitenland tussen 18 en 40 jaar om zich te melden!

Tijdens de oorlogsjaren werden er 14.050 officieren onder de wapens geroepen plus 365.000 lager kader en manschappen! Vanaf eind 1915 bestond ons veldleger ongeveer uit 150.000 gevechtstroepen en verder 75.000 manschappen in het achtergebied.

Over de opleiding

Eind oktober 1914 waren er nog 23.000 niet opgeleide Belgische soldaten, rekruten en vrijwilligers. In kazernes, scholen en leegstaande gebouwen, door de Franse autoriteiten ter beschikking gesteld, werden er te Fécamp (aan zee) en bij Cherbourg (Octeville) de eerste opleidingscentra geopend om er een versnelde opleiding te verstrekken. Maar er was een tekort aan didactisch materiaal, aan uitrusting, kledij en wapens! In het begin stoelde de opleiding op de typische Belgische zin voor creativiteit en improvisatie.

Vanaf januari 1915 waren er 15.000 opgeleide soldaten klaar om de eenheden in lijn aan te vullen!

Ons departement van Oorlog bouwde continu aan de verbetering en de uitbreiding van de diverse opleidingscentra en oefenpleinen. Zo opende men vanaf januari 1915 een officierenschool te Gaillon (Seine) en te Bayeux. Er werden hulpofficieren gevormd voor de infanterie. Na een snelcursus van vier maanden werd een stage opgelegd in de eenheid. Gunstige beoordelingen gaven aanleiding tot de benoeming tot onderluitenant.

Vanaf april werd deze succesformule ook ingevoerd voor de cavalerie en de artillerie; in mei volgden de genie en het vliegwezen.

Over de uitrustingen en de munities

Eind oktober 14 waren de munitievoorraden verbruikt. Dank zij de hulp van de Fransen konden onze 75 mm kanonnen verder vuren. Deze Franse munities ondergingen kleine aanpassingen alvorens verstuurd te worden naar het front. Hiervoor werd er in Le Havre in een lege fabriek vanaf 21 oktober 1914 een Belgische werkplaats geopend, vanaf 24 oktober werden er 3.000 à 4.000 obussen per dag naar de frontlijn gestuurd. Deze werkplaats werd snel uitgebreid tot een productieketen van eigen Belgische munitie; nieuwe werkplaatsen werden geopend in de buurt nl. te Graille en te Gainville.

Te Ste-Adresse werden er arsenalen ingericht, een eerste voor herstellingen en verbeteringen aan het rollend voertuigenpark van het Belgische veldleger. Het waren aanvankelijk opgeëiste automobielen, motos en fietsen.

Een tweede arsenaal was voor de artillerie. De kanonnen 75 mm en 105 mm werden er aangepakt: herstellingen, nieuwe lopen, verbeteringen e.d. Buitgemaakte Duitse kanonnen werden er eveneens klaar gemaakt voor een gebruik in de Belgische rangen.

Te Graille werd er eveneens een arsenaal geopend voor het gewone materiaal zoals hippomobielen (rollend materiaal getrokken door paarden), keukenuitrustingen, vaten en tonnen, optiek, medisch materiaal, tenten, zadels, constructiemiddelen enz.

Over de reserves aan verbruiksgoederen

Een hoofdbasis werd opgericht in het gebied van Calais-Grevelingen-Bourbourg, een tweede basis ontplooide zich in Le Havre. Daar werden de levensmiddelen, vers en conserven, aangevoerd, opgeslagen en verdeeld. Van daaruit werden de veldbakkerijen opgericht en bevoorraad. In Le Havre ontstonden eveneens de Belgische kledingateliers. Bij de terugtocht naar de Westhoek waren er belangrijke reserves uit de vesting Antwerpen in spoorwagens geladen alsook in alle beschikbare schepen. Deze reserves bleven beschikbaar bij onze basis in het noorden van Frankrijk en werden systematisch verbruikt en aangevuld. Aldus beschikte het Belgisch leger over een mobiele reserve die gemakkelijk te verplaatsen was en moeilijk localiseerbaar voor de vijand.

Over de medische organisatie

Veldhospitaal - aanvoer van gekwetsten

Wat zo zwak was in de beginfase van de oorlog werd nu de trots van het Belgisch leger! De medische dienst had ingezien wat de reële behoeften waren van een moderne oorlog, bijgevolg werd een nieuwe aangepaste organisatie door onze geneesheren uitgebouwd in samenwerking met de Rode Kruis-organisatie. Vanaf 13 oktober begon het allemaal te Calais met een noodhospitaal, en naarmate de dagen vorderden werden er meer en meer hulpposten geopend. Twee Belgische pakketboten in de haven werden ingericht als hospitaal, een derde werd als centrale apotheek

Veldhospitaal in Hoogstade

gebruikt! De laatste twee weken van oktober 1914 werden er 11.000 gekwetsten van het IJzerfront opgenomen in deze geïmproviseerde medische installaties. Pharmaceutische producten werden dringend aangevoerd vanuit Parijs en Londen.

De medische dienst ontwikkelde zich verder, gedurende de oorlog konden uiteindelijk de Belgische gekwetsten en zieken verzorgd worden in een belangrijke keten van hospitalen. In Frankrijk waren er Belgische hospitalen in Calais, Rouen, Le Havre, Rennes, Cherbourg, Parijs. Er waren zelfs herstellingsoorden in het zuiden van Frankrijk! In Engeland had men hospitalen in Londen, Folkestone, Eastleigh (Hampshire). In de Belgische Westhoek was er een hospitaal in De Panne, verder veldhospitalen in Beveren (IJzer), Hoogstade, Vinkem en Cabour.

Over de Belgische vluchtelingen

Honderdduizenden, meestal de lagere burgerij, waren naar Nederland (naar schatting meer dan één miljoen), Frankrijk (ongeveer 330.000) en Engeland (250.000) gevlucht met have en goed...waar zij prachtig opgevangen werden door de lokale bevolking.

De meesten zouden niet lang blijven, in 't bijzonder in Nederland. Zodra de Duitsers Antwerpen hadden ingenomen en de oorlog gestabiliseerd was aan de IJzer, keerden de Belgen massaal naar huis terug. Toch zouden meer dan 100.000 Belgen de hele oorlogperiode in Nederland blijven. Velen vonden onderdak in opvangkampen met houten barakken in Gouda, Uden, Harderwijk, Nunspeet.... Belgische militairen werden geïnterneerd in bewaakte kampen, bronnen vermelden 35.000 man! Sommigen waren op de vlucht geslagen, anderen hadden in eer en geweten de orders opgevolgd vooral niet in de handen van de Duitsers te vallen. Een paar duizend Belgische militairen slaagden er toch in te ontsnappen uit de Nederlandse kampen. Herrie over een mislukte ontsnapping leidde tot een regelrechte opstand in een kamp waarbij acht Belgische soldaten werden doodgeschoten.

De grenzen naar het zuiden toe, werden door de Nederlanders hermetisch gesloten. Een "ijzeren gordijn", prikkeldraad onder elektrische spanning, verhinderde een vrij verkeer tussen noord en zuid...

In de Belgische Westhoek, buiten het bereik van de vijandelijke artillerie, was door de vluchtelingenstroom de bevolking ook sterk gegroeid. Voor hen opende de regering, buiten de gevechtszone, in Normandïe 24 en in Parijs 22 scholen voor 6.000 Belgische kinderen, zodat hun veiligheid en vorming gewaarborgd was.

Deze vluchtelingen groepeerden zich rondom het gebied waar de Belgische regering optrad, zodat deze vanuit Le Havre haar gezag kon uitoefenen over ongeveer een half miljoen Belgische burgers. Zij werden in de mate van het mogelijke betrokken bij de defensie-inspanningen van onze regering (tewerkstelling in de verschillende werkplaatsen, hospitalen, scholen enz.). Industriëlen, technici, economen en financiers uit België hebben zich zeer snel ter beschikking gesteld van onze ministers om in het achtergebied van het IJzerfront de nodige middelen en werkplaatsen op te bouwen vereist voor de ondersteuning van de gevechtsacties.

De hierboven aangehaalde notities leken ons belangrijk om een beperkt beeld op te hangen van de immense problematiek waarmee de Koning, de regering en het legercommando plots geconfronteerd werden. Zonder de hulp van de geallieerden waren zij er zeker niet in geslaagd op korte tijd het Belgisch leger opnieuw te reorganiseren en de Belgische vrije burgers een gevoel van samenhang en hoop te bezorgen. Rekening houdend met de benarde toestand van onze middelen eind oktober 1914 geschiedde de heropstanding, dank zij de inzet en de creativiteit van iedereen, snel en efficiënt tot grote verbazing van de Fransen en Britten!

Wij keren terug naar onze karabiniers...

Intussen werd er een gedeelte van de opgeleide rekruten van de 'klas 14', en van de vrijwilligers, in februari 1915 ingelijfd bij de karabiniers. Na een wapenschouwing (27 februari) door koning Albert op het strand werden zij verspreid over de regimenten. Deze versterking liet toe een vierde bataljon samen te stellen. De slagorde zag er op 15 februari 1915 als volgt uit:

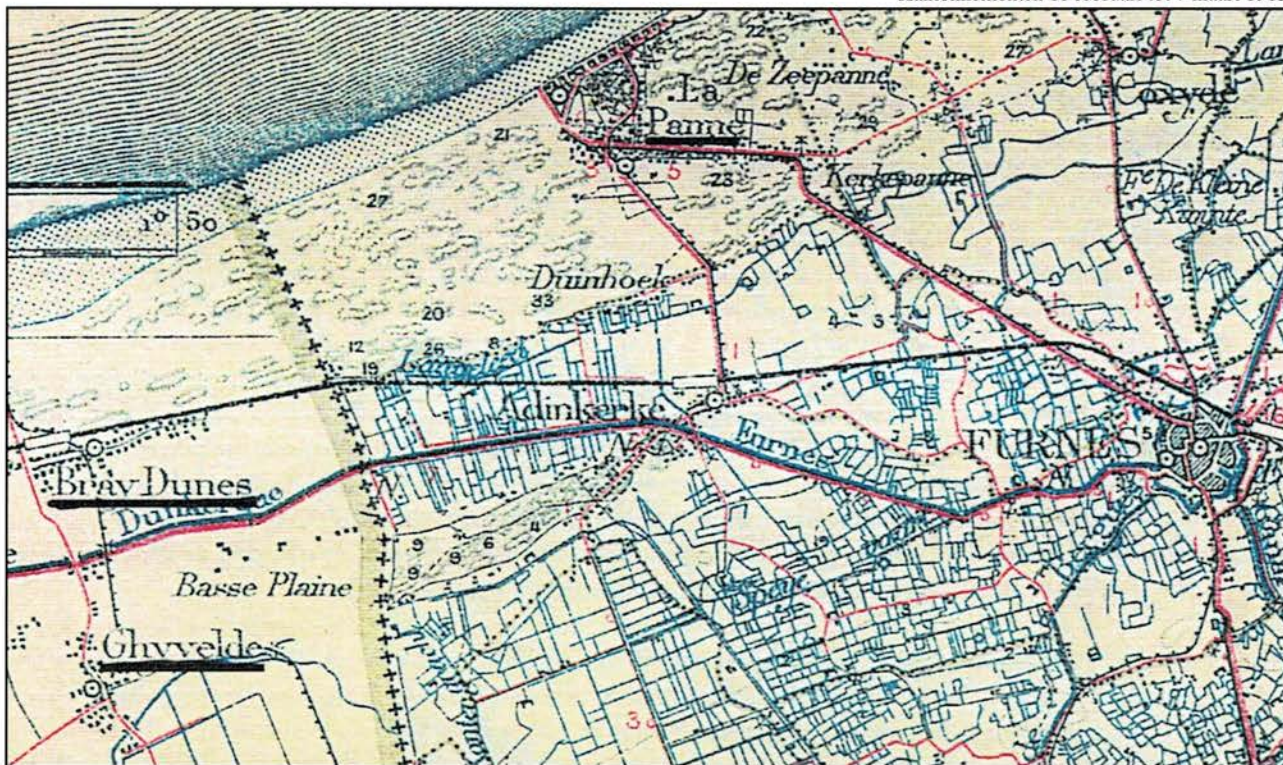
- Kolonel SA Lotz had het bevel over het 1^e K met als bataljonscommandanten Maj Detail (I^e Bn), Maj Delotte (IIe Bn), Maj de Gerlache de Gommery (IIIe Bn) en Maj Havenith (IVe Bn);
- Kolonel SA Collyns was commandant 2 K met als bataljonscommandanten Maj Balle (I^e Bn), Maj Ouwerx (IIe Bn), Maj Constant (IIIe Bn) en Maj Richard (IVe Bn).

Tijdens die periode van rust werd de uitrusting en de kledij verbeterd: het schoeisel kreeg aandacht, jassen met zakken werden uitgedeeld, evenals een nieuw hoofddeksel (pet met flappen die bij het losknopen oren en nek bedekten). Op deze pet werd er voor de karabiniers een gele bies en hun befaamde walddhoorn aangebracht.

01 maart 1915 De kantonnementen wisselden, I en III/1 K verhuisden naar Ghyvelde, het IIe/1 K naar De Panne. 2 K installeerde zich in Bray-Dunes. Zo genoten deze laatsten ook van de zeebries, maar helaas niet voor lang!

Kantonnementen 11 februari tot 7 maart 1915

04 maart De nieuwe divisiecommandant Gen De Ceuninck schouwde op het strand van De Panne, vòòr het nakend vertrek, de hervormde regimenten Karabiniers en Grenadiers, de infanterie van zijn 6^e LD.

07 maart De 6^e LD kreeg het bevel de sector Noordschote-Steenstraat te bezetten en er een gedeelte van de 89^e (FR) Territoriale Divisie af te lossen.

De heilzame rustperiode was voorbij voor onze karabiniers!

De 6^e LD in de sector Noordschote-Steenstraat (09 maart-30 juni 1915)

09 maart Het I^e en IIe Bn van 2 K werden vanuit De Panne met de buurtspoorweg vervoerd naar hun nieuw kantonnement Oostvleteren.

10 maart De twee andere bataljons, III en IV, verplaatsten zich en ontplooiden respectievelijk in Linde/Elsendamme en Gijverinkhove.

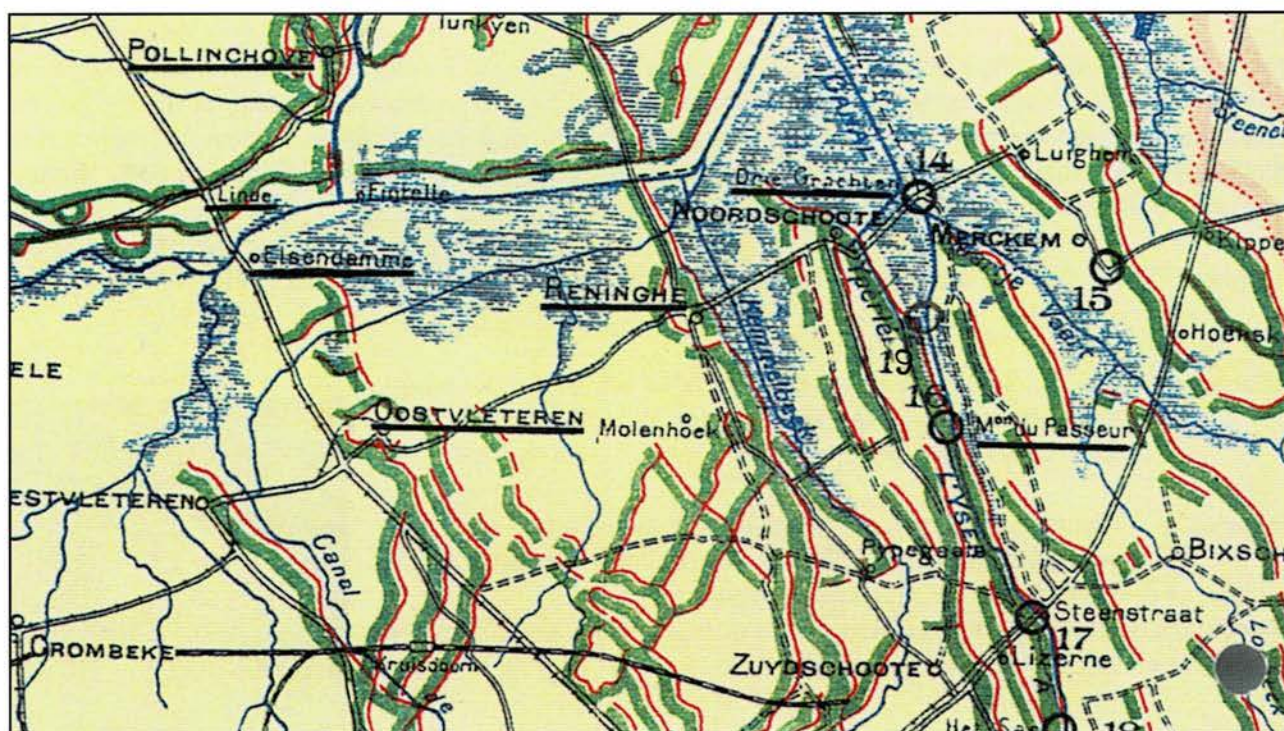
11 maart Het was toen de beurt aan 1 K dat zich nestelde in de dorpen Pollinkhove (I^e en IIe Bn) en Oostvleteren (IIIe en IVe Bn). Dezelfde avond werd I/2 K in lijn gebracht, het loste troepen van de 4e LD af in de ondersector "Drie Grachten" vanaf het Veerhuis tot 'het schuitje' (la nacelle) aan de Ieperlee. II/2 K werd met piketdienst belast zuid van de weg Oostvleteren-Reninge.

12 maart

1 K nam de wacht over in Noordschote: twee pelotons en één Cie mitrailleurs werden ontplooid in Drie Grachten, een compagnie plus één peloton verdedigde Noordschote, twee Cies werden oost van Reninge opgesteld. Het IVe/ 1 K, met piketdienst, stelde zich op west van Reninge. De wacht aan 'het schuitje' werd eveneens door het regiment overgenomen.

De vijandelijke artillerie had het terrein in dit gebied meer ontzien, het lag er nog relatief gaaf bij. Hagen en struikgewas waren talrijk, de begroeiing tierde welig. Er verbleven zelfs nog een honderdtal inwoners in hun woningen in Reninge! Noordelijk, naar de kust toe, waren er overstromingen die binnenwaarts tot aan Elsendamme reikten. Deze strook van het front, tot het Fort Knokke, werd bewaakt door Belgische cavalerie en onze 'broeders' karabiniers-wielrijders. De nieuwe stelling, onderverdeeld in drie ondersectoren, had Steenstraat als meest zuidelijke grens.

16 Veerhuis
19 Het schuitje

09-11 maart 1915

De **ondersector noord** was toegekend aan 1 K en leunde aan op Noordschote. Het was een onvolmaakte stelling, de loopgraven waren uitgehold en de schootsvelden werden op vele plaatsen gehinderd door dekkingen. Noordschote was beschermd door de voorpost Drie Grachten, opgesteld 'te paard' op de weg Noordschote-Luigem aan de samenloop van de Ieperlee, het IJzerkanaal en de Martjevaart. Het was als een eiland, uitstekend boven het watervlak. De Duitsers hielden de hoger gelegen en droge oostelijke oever. Onze verdediging werd gevoerd vanaf de linker of westoever. Een paar huizen in puin waren nog te herkennen langsheen de enige baan die als een smalle modderige strook eveneens boven het water uitstak. Enkel ter hoogte van de resten van de brug was nog enige weerstand mogelijk. Een stevige barricade was er opgericht. Rondom strekte zich het water uit tot Noordschote. Enkele fuseliersschuilplaatsen, beschermd door gevlochten rijshouten horden en zandzakken, waren met elkaar verbonden door elementaire kaduke planken loopbruggen over het watervlak... Eén kilometer zuidwaarts bevond zich het punt 'het schuitje' eveneens bezet door enkele karabiniers. De 'verbindingsweg' tussen beide posten liep door het water! De bevoorrading Noordschote - Drie Grachten geschiedde langs die ene kwetsbare verharde weg. Het gebeurde dat het detachement Drie Grachten zonder bevoorrading viel en dat de evacuatie van gekwetsten en doden onmogelijk was... Een verslag van Maj Lahire beschreef voldoende de problemen: "*Vanaf Drie Grachten moeten de mannen kruipen om aan het zicht van de vijand te ontsnappen, aan de plaatsen waar de schuttingen vernietigd zijn en ook bij klare nacht, riskeert iedereen die een loopbrug gebruikt zijn leven... Iedere nacht trekken de soldaten op naar de stelling met een gevulde zandzak op de schouder. Men bevoorraadt Drie Grachten met aarde zoals men de troep bevoorraadt met brood!*"

De vijand, ongerust over de dagelijkse aanpassingen in de sector bombardeert elke dag de stellingen. De zwakke ophogingen worden vernield, in enkele ogenblikken wordt een werk van lange adem teniet gedaan."

De **ondersector centrum**, verdedigd door 2 K, begon aan het punt 'het schuitje' en eindigde aan het 'Veerhuis' (herberg Wit Huis). Bij het veerhuis vond men nog talrijke kadavers van mens en dier in een staat van ontbinding...De drassige ondergrond liet met moeite veldwerken toe, de kraters van de obussen boden de enige dekkingen. De tweede verdedigingslijn was door hoog gras overwoekerd.

Het zou een titanenwerk worden om de nieuwe karabinierssector terug op te bouwen: loopgraven aan de rand van de overstromingen, de lijn Noordschote-Lizerne als verdedigingslijn uitwerken, en verder de stelling Labiettehoek (op het IJzerkanaal), Reninge, Pijpegale (langs de Kemmelbeek) realiseren.

De **ondersector zuid** strekte zich uit vanaf het 'veerhuis' tot Steenstraat en werd verdedigd door het 1^e Regiment Grenadiers, derde regiment van de 6^e LD. Ook hier moest er hard gewerkt worden om de stelling leefbaar te maken! Karabiniers en grenadiers waren kritische en tuchtvolle soldaten, de door de Fransen verlaten stellingen waren weinig aantrekkelijk... Vanaf Steenstraat begon het Franse front en had men aansluiting met de 87^e Franse Territoriale Divisie.

15 maart 1915 De Duitsers ontketenden op Drie Grachten een hevig artillerievuur. Het IVe/1 K leed er zware verliezen.

18 maart Kolonel SA Lotz, ex-grenadier en amper een goede vier maanden korpscommandant van het 1^e Regiment Karabiniers, werd aangeduid om het bevel te nemen over het 1^e Grenadiers.

20 maart Majoor SA Lahire⁷⁶, pas hersteld van zijn kwetsuren en tweede commandant van het regiment, nam het bevel over het 1^e K. Hij werd meteen de 30^e korpscommandant.

De commandowissel aan het front gebeurde zonder parade, de karabiniers van 1 K waren er zich nauwelijks van bewust.

SA Lahire

Drie Grachten: een epos (29 maart-09 april 1915)

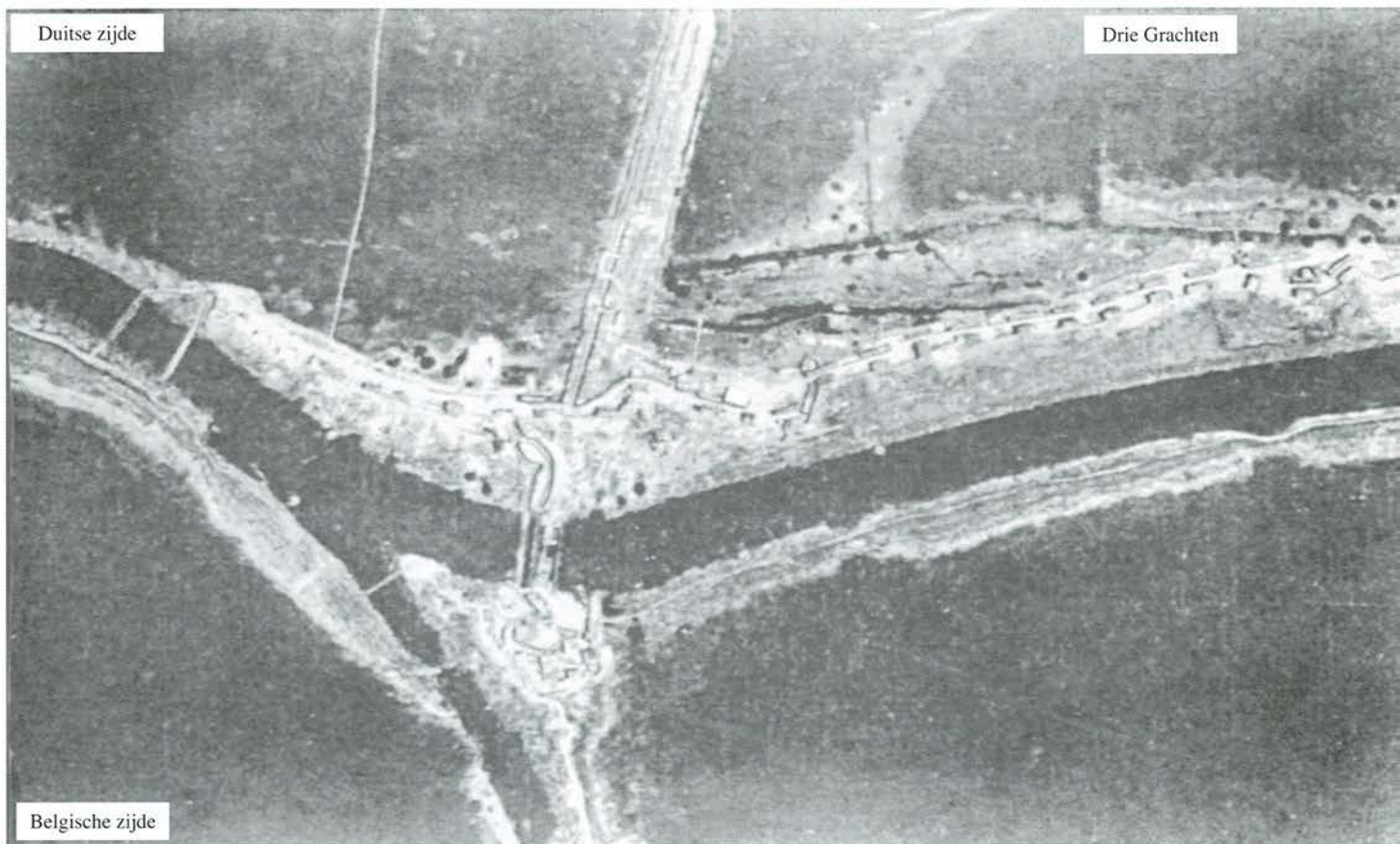
De Duitsers hadden blijkbaar hun zinnen gezet op de verovering van die geïsoleerde verdedigingspunten temidden van de waterplas. Zij begonnen een reeks van offensieve acties met het doel de karabiniers terug te werpen.

29 maart De post van sergeant Kusters opgesteld bij 'het schuitje' lag onder hevig geweervuur. Een ter hulp gestuurd detachement karabiniers werd uiteengeslagen, vier van onze mannen werden gedood en verschillende gekwetst. Er was geen enkele mogelijkheid om de post bij daglicht te bereiken.

Sgt Van den Bempt bood zich vrijwillig aan om de overlevenden op te zoeken. Hij begaf zich te water vanaf Noordschote, zocht bescherming achter de weinige kleine verhevenheden en naderde langs het oosten de bermen van de Ieperlee. Hij slaagde erin contact te nemen met enkele overlevenden, de post had twee aanvallen van de Duitsers afgeslagen maar had een tekort aan munities en voedsel. Na zijn kameraden karabiniers te hebben aangemoedigd keerde Sgt Van den Bempt terug naar Noordschote en informeerde er zijn chefs. Bij nacht loste hij met zeven dapperen de post af. Om de risico's van de aflossing te vermijden verbleven zij er vier dagen, afgezonderd van het gros; via een kabel over het water gespannen werden zij bevoorrad.

⁷⁶ Lahire Pierre, Simon ° te Mons 16.01.1864. Begon zijn militaire loopbaan bij de 'Troepenkinderen' als elfjarige. OLT benoemd bij 1e Ch à Pied op 17.10.1887, aangeduid voor het Regiment Karabiniers op 23.07.1889. Maj op 26.09.1912, aangeduid voor het 3e Ch à Pied. Kwam terug bij het 1e Regiment Karabiniers op 20.12.13. Gelijkgesteld met de graad van LtKol op 20.03.15 om het 1e K te bevelen. Benoemd tot LtKol op 30.04.15. Kol benoemd op 15.11.15. Werd op 10 april '17 aangeduid als Comd van de Mil Depots en als Mil Comd van de Provincie W. Vlaanderen (09.06.17). Gepensioneerd de 29.03.1919, ere-generaal-majoor op 11.08.20. Overleden 15.04.1938.

31 maart Tijdens de nacht, om 22.00 uur, deden de Duitsers een nieuwe poging om de post op te ruimen. Zij werden teruggeslagen door de verdedigers. Tijdens diezelfde nacht om 03.00 uur, ondernam de vijand een tweede poging. Beschermd door de dikke mist konden de Duitsers naderen en werden de karabiniers overvallen.

De moedige weerstand van Sgt Van den Bempt en zijn karabiniers, waarvan verschillende gekwetst werden, volstond niet meer.

01 april Bij dageraad werden twee karabiniers op verkenning naar de post gestuurd, zij keerden niet meer terug... De verdedigers van 'het schuitje' waren verloren.

03 april Tijdens de nacht bezette de compagnie Colinet (3/II/1 K) de Drie Grachten.

04 april Om 02.30 uur werd er rechts van de barricade alarm gegeven. De vijand opende onmiddellijk het vuur. In de donkere nacht hadden de Duitsers, meer naar het zuiden, een loopbrug over het kanaal geworpen. Twee schildwachten werden er uitgeschakeld, hetgeen de Duitsers toeliet te vorderen naar de stelling van de karabiniers. Deze openden het vuur en stopten de vooruitgang.

Ondertussen bestookte de vijand vanaf de rechteroever de karabiniers met een intensief vuur. Om 04.30 uur werd een nieuwe aanvalspoging van de Duitsers afgeslagen. De vijand zocht dekking. Hij werd versterkt met verse troepen, mitrailleurs werden opgesteld die het vuur openden op de rechterflank van de barricade.

Op bevel van de commandant van de 6^e LD werden er dertig karabiniers in versterking gestuurd naar Drie Grachten.

's Avonds werd de compagnie Colinet afgelost door de 4^e/II/1 K (Kapt Van Buylaere): 45 karabiniers bezetten het noordelijk deel van het 'eiland' Drie Grachten, 30 verdedigden de eigenlijke barricade aan de weg, en 30 anderen bleven in steun in de loopgraven van de hogere berm van de buurtspoorweg langs de baan. De rest van de compagnie was ontplooid in Noordschote. Om de Duitsers te verdrijven werd er door de karabiniers een tegenactie voorbereid.

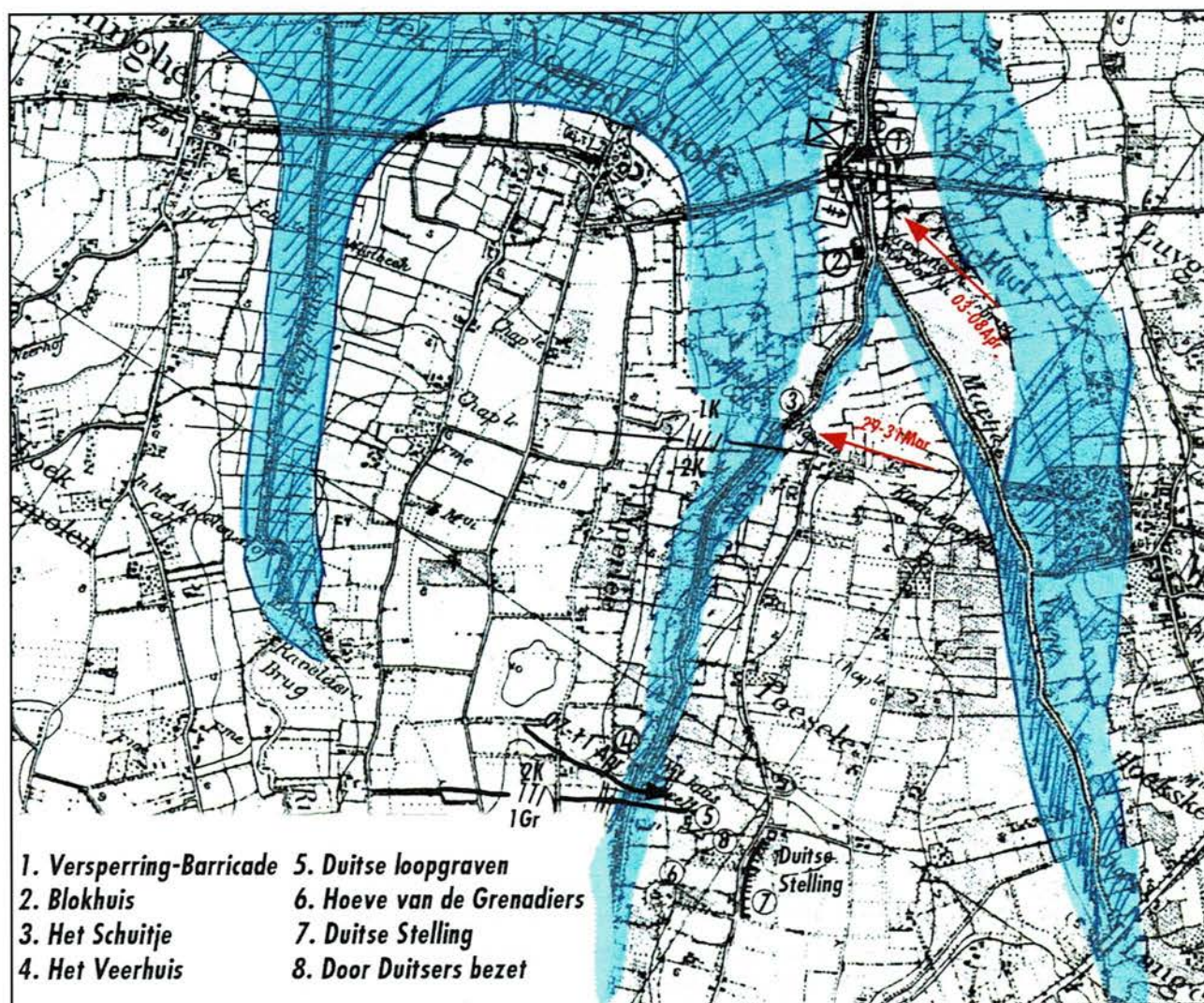
05 april Om 04.00 uur, na een korte artillerievoorbereiding, trokken twee detachementen karabiniers in de aanval.

Wachtmeester Binon van het transportkorps, op eigen vraag aangeduid, heroverde met 18 karabiniers, allen vrijwilligers, de post 'het schuitje' op de rechterflank. Karabinier Ernotte zwom het kanaal over en recupereerde het bootje dat de Duitsers hadden gebruikt voor hun operatie.

Onderluitenant Marlier, met een tiental karabiniers en drie geniesoldaten, viel een blokhut aan op een honderd meters zuid van de barricade. Deze versterking was snel opgebouwd door de Duitsers en werd hardnekkig verdedigd. Onze artilleriesteun had te weinig effect gehad en onze karabiniers moesten terug.

Van 10.00 tot 16.00 uur werd de post 'het schuitje' continu beschoten door de Duitsers. Pas om 21.00 uur kon de post afgelost worden.

Tijdens de avond had er een volgende aflossing plaats, Kapt Van Buylaere met zijn karabiniers van de 4^e/II/1 K nam de verdediging over van Drie Grachten. De aflossing geschiedde omzichtig en duurde twee uren.

06 april Om 03.00 uur werd een vijandelijke patrouille teruggeslagen. Een uur later ondernam luitenant Declercq Alphonse met 4 gegradueerden en 20 karabiniers een nieuwe aanval op de blokhut van de Duitsers. Opnieuw werden zij gestopt.

17.10 uur: een hernieuwde aanvalspoging maar nu met artilleriesteun. Enkele karabiniers naderden door het water en slaagden erin enkele granaten te werpen door de opening van de verschansing.

De Duitsers sloegen op de vlucht en werden, met de bajonetten op het geweer, achtervolgd. Twee vijanden werden gevangen genomen, hun mitrailleur werd meteen op de vijand aan de overzijde van het water gericht! Een peloton van 2/III/1 K werd in versterking gestuurd.

Het Drie Grachten 'eiland' was terug in eigen handen: één peloton met mitrailleurs in het noorddeel, vijftien karabiniers met een sectie mitrailleurs op de barricade en anderhalf peloton in het zuidelijk gedeelte, het moeilijkste verzopen lapje grond wegens het water en het slijk. Als reactie beschoten de Duitsers met hun artillerie de heroverde stellingen gedurende zeven uren! Tijdens de nacht volgde er een nieuwe aflossing van de verdedigers en bracht men enkele materialen aan.

Luitenant kolonel Lahire gaf volgend dagorder uit: *“Ik heb het grote genoeg aan het Regiment te kunnen mededelen dat na eergisteren de vijand te hebben verdreven uit de post ‘het schuitje’, wij gisterenavond de vijand hebben teruggeworpen over het kanaal. Hij had zich op de westoever genesteld, wij hebben enkele krijgsgevangenen genomen, mitrailleurs en pistolen buitgemaakt. De generaal, onze divisiecommandant, heeft mij hierover zijn grote voldoening overgemaakt...”*

07 april Het 'schuitje' werd terug beschoten door de Duitse artillerie van 16.30 uur tot 21.00 uur. Een half uur later vielen de Duitsers aan, maar zij mislukten. Door de agressieve houding van de vijand werd de verdediging van Drie Grachten versterkt, in het totaal omvatte het garnizoen één compagnie karabiniers plus één compagnie mitrailleurs (zes stukken).

De aflossing had zoals altijd in de nacht plaats gegrepen. Twee pelotons, Olt Brenez en Adjt Hermant van de 4e/I/1K verdedigden het noorddeel, één peloton, Olt Degroote van de 3e/I/1K hield het zuiddeel. De mitrailleurs van de Sgt -foerier Ratz waren op de uiterste zuidpunt opgesteld. Bij de barricade had men de commandopost. De vooruitgeschoven post stond onder het bevel van KaptCdt Blancgarin⁷⁷.

08 april Midden in de nacht ontketende de vijand een hevig bombardement met tien batterijen op de kleine landtong. Honderden splijtende obussen vielen op de stelling Drie Grachten en op de baan naar Noordschote. Omstreeks 04.00 uur in de morgen stopte de beschieting om na een Duitse luchtverkenning met een nog grotere hevigheid te hernemen om 11.00 uur, en dit tot de middag. Vanaf 15.00 uur begon het opnieuw... De zenuwen en het moreel van de karabiniers werden zwaar op de proef gesteld!

⁷⁷ Wij herkennen hier onze inventieve karabinier uit de jaren 1911 toen hij tesamen met Lt Van de Putte de befaamde hondenkarren ten behoeve van de Maximmitrailleurs op punt zette (zie Boekdeel 1, p.143, voetnoot 132). Cdt Blancgarin, dodelijk gekwetst, en zijn handvol dapperen werden eervol krijgsgevangen genomen. De vijand erkende de moed van onze karabiniers. Blancgarin Henri bezweek aan zijn verwondingen te Roeselare op 29 april 1915 en werd er, om zijn bewonderenswaardig gedrag, door de Duitsers met militaire eer begraven.

De gevolgen waren tragisch: de twee 'droge' landtongen, noord en zuid, waren doorploegd en letterlijk afgesneden, de doorploegde oevers lieten het water doorsijpelen, versterkingen vanuit Noordschote waren onmogelijk! Enkel de barricade bleef op het droge en hield stand. Doden en gewonden lagen overal verspreid, de ongelukkigen die door het water poogden te ontsnappen, verdronken, door pijn en uitputting begaven hun krachten!

Sgt Ratz dodelijk getroffen

De bataljonsdokter, Fagnard, de obussenregen misprijzend, had de handen vol om de gekwetsten te helpen op het 'Drie Grachten-eiland'. Het was bij de barricade dat Cdt Blancgarin in volle actie geveld werd door een shrapnel..., getroffen in het hoofd, trachtte hij nog zijn karabiniers aan te moedigen! Echter voor niet lang meer...

Om 17.00 uur werd de beschieting hernomen, de artillerievuren werden verplaatst tot bij Noordschote. Drie Grachten was verpulverd, de verdediging murw geschoten, de stelling werd een gemakkelijke prooi. De Duitsers vielen over de noordpunt en zuidpunt de barricade aan. De mitrailleur van Sgt -foerier Ratz bracht de vijand zware verliezen toe, maar het wapen haperde en weldra moesten de karabiniers zich verdedigen met kolfslagen en bajonet. Karabinier Raes viel tijdens het handgemeen in het water ter-

wijl zijn chef Sgt Ratz⁷⁸ op zijn mitrailleur de dood vond, geveld door een Duitse bajonet! In een uiterste inspanning, na uit het water gekrabbeld te zijn, bediende karabinier Raes nog de mitrailleur van Sgt Ratz. Hij slaagde erin te ontsnappen aan de kogels van de Duitsers, doorworstelde het overstromde gebied en na twee uren moeizame vordering, kon hij zijn majoor in Noordschote inlichten.

De Duitsers naderden ondertussen al vurend tot de barricade waar de gekwetste Cdt Blancgarin, de degen in de hand, met nog een handvol dapperen die, geknield, bajonet op het geweer, zich poogden te verzetten! Maar op Drie Grachten was de strijd gestreden...

Karabiniers... "Memento Mori"... Gedenk te sterven!

Bugles sang, sadd'ning the evening air;
And bugles answer'd, sorrowful to hear.
Bugles sang,- Bugles sang.
Voices of boys were by the river-side.
Sleep mother'd them; and left the twilight sad,
The shadow of the morrow weighed on men.
Bugles sang.
Voices of old despondency resigned,
Bowed by the shadow of the morrow, slept.

Klaroenen die de droefheid in de avondlucht bliezen;
Werden beantwoord door klaroenen die treurnis opriepen.
Klaroenen zongen.
Er klonken jongensstemmen bij de oever.
Slaap overviel hen en maakte de schemering triest,
De schaduw van de volgende dag woog op de mannen.
Klaroenen zongen.
Moedeloze stemmen tot zwijgen gebracht,
Door de schaduw van de volgende dag, waren tot rust gekomen.

(Wilfred Owen, uit het "War Requiem" van Benjamin Britten)

Kort na middernacht werden de twee pelotons van Cdt Lekeux van 2/I/1 K, die post gevat hadden bij de weg naar Drie Grachten, teruggetrokken op Noordschote. Andere versterkingen van het Regiment hadden er zich eveneens verzameld.

⁷⁸Sgt Foerier Ratz sneuvelde als een held. Hij werd geboren te Vielsalm op 21 mei 1892. Om zijn gedachtenis te eren kreeg op 11 juli 1937 de nieuwe kazerne van het jonge regiment 3e Chasseurs Ardennais te Rencheux-Vielsalm de naam van "Sgt Foerier Ratz". De karabinier-'jager' Ratz werd een symbool voor de Ardeense Jagers!

09 april Bij die dramatische en heroïsche gebeurtenis werd een divisieorder uitgegeven, waarvan hier een uittreksel:

“Gisteren in de namiddag en ‘s avonds, werd de vooruitgeschoven loopgraaf op de linkeroever van het IJzerkanaal⁷⁹ aan de Drie Grachten, helemaal doorploegd na een hevig bombardement dat meer dan zes uren duurde. Fracties van het 1e Regiment Karabiniers die de bezetting verzekerden (een honderdtal karabiniers met mitrailleurs) hebben met een buitengewone moed stand gehouden tot de complete vernietiging. De Duitsers hebben zich tevreden gesteld met de bezetting van de loopgraaf zonder verder aan te dringen...

*get. LtGen, Comd
De Ceuninck”*

In de Frankfurter Zeitung van die tijd kon men het volgende lezen: *“Men komt aan enkele huizen die het gehucht Drie Grachten vormen, op het IJzerkanaal, via de overstroomde weg, het terrein was ontoegankelijk. Tijdens de laatste dagen van maart 1915 ontvingen wij het order ons van Drie Grachten meester te maken. Na een hevige artillerie voorbereiding, stak de infanterie noord en zuid van de localiteit over om de vijand in de rug te nemen. De Belgen ondergingen moedig het bombardement en verdedigden zich kranig. Het grootste deel van de bezetters van Drie Grachten werd gedood, de rest werd gevangen genomen.”*

Bij het begin van de volgende nacht (09 april) gaven de Belgen de post ‘het schuitje’ op, Noordschote werd de hoofdstelling.

Onze karabiniers hebben in april 1915 de hun opgelegde opdracht tot de uiterste grens van de menselijke weerstand uitgevoerd, met een bewonderenswaardige zin van opoffering om dit modderig en kaal strookje vaderland, omringd door het water, te behouden.

‘Drie Grachten’ staat voor moed en zelfverloochening. Dit epos vult één van de glorievolle bladzijden uit de geschiedenis van het 1e Regiment Karabiniers... maar helaas tot welke prijs!

2 K bij het bruggenhoofd van het Veerhuis (07-11 april 1915)

Het 2e Regiment Karabiniers was opgesteld ten zuiden van het 1e K in de ondersector ‘centrum’ van de divisie en had de handen vol met de organisatie van de stelling.

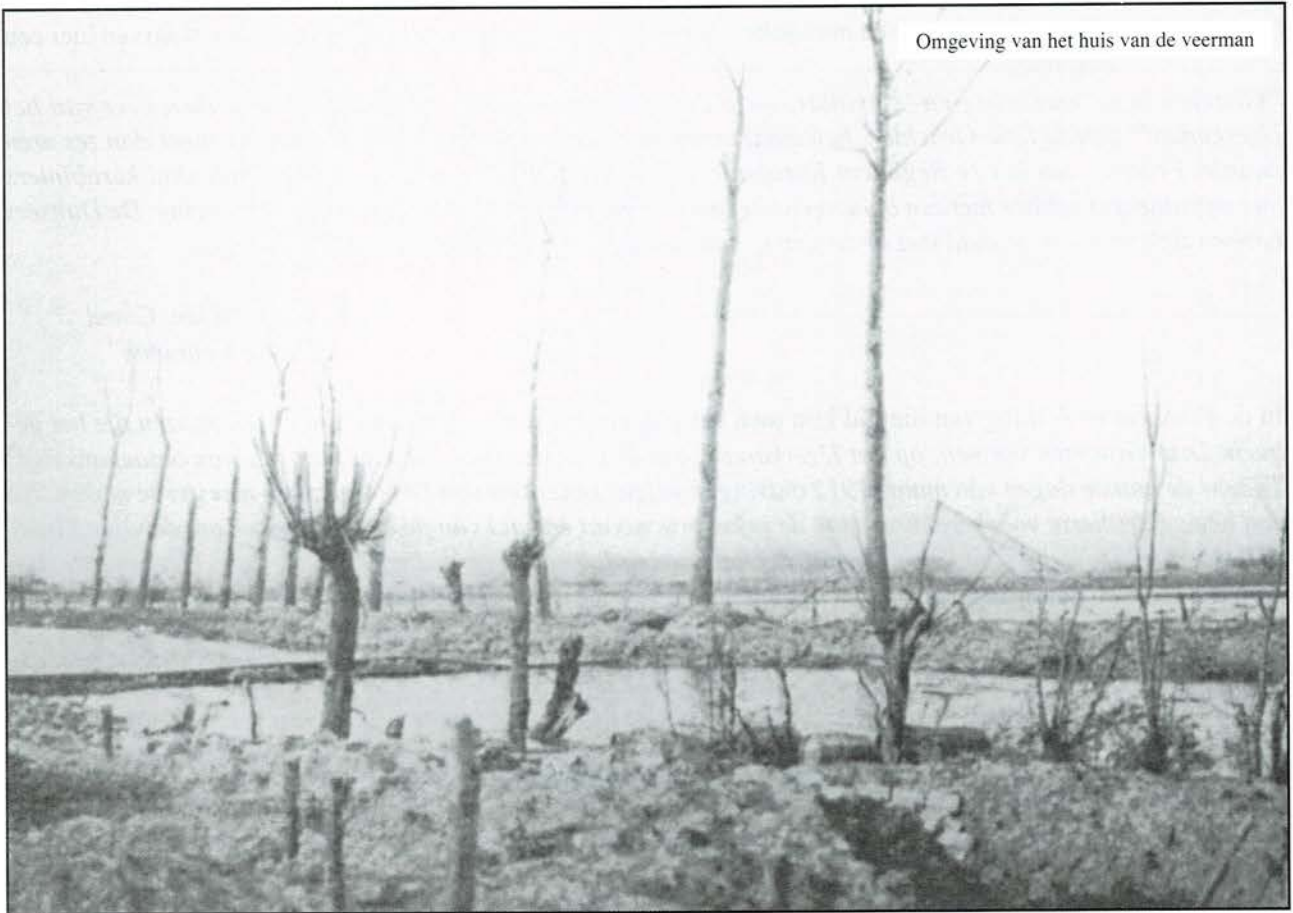
Begin april ontving het Regiment de opdracht Duitse stellingen aan de overzijde van het kanaal, juist tegenover en ten ZO van het Veerhuis, te veroveren. Majoor Constant eiste die taak op voor zijn karabiniers van het IIIe/2 K: de eerste compagnie versterkt met vrijwilligers, onder het bevel van Kapt Leconte⁸⁰ werd met de opdracht belast. Tijdens de nacht van 07/08 april stak één sectie het kanaal over ZO van het Veerhuis en installeerde zich op de oostoever. ‘s Anderendaags, 08 april, vanaf 23.45 uur overschreed de compagnie, peloton per peloton. Het peloton van adjudant Delobel begaf zich onmiddellijk in de richting van de Duitse loopgraven. De vordering werd traag uitgevoerd om het verrassingseffect te behouden. Het peloton van Olt Omval, een uur later op de vijandelijke oever, startte de bouw van een loopgraaf. Vooruitgestuurde patrouilles stelden vast dat de Duitse loopgraven niet bezet waren, één ‘blockhaus’ was bemand. Het peloton Omval werd er op af gestuurd, terwijl de karabiniers van Lt Michiels de defensieve werken in het bruggenhoofd vervulde gezamenlijk met het peloton Claessens die zich ingroeven in de oostdijk van het kanaal.

⁷⁹ En de Ieperlee die parallel liep aan het IJzerkanaal Ieper-Knokke.

⁸⁰ Karabinier Louis J.G. Leconte was de historicus bij uitstek van de karabiniers. Als conservator van het Belgisch Legermuseum (1924-1940?) onderzocht hij minutieus de beschikbare documentatie en getuigenissen over de geschiedenis van zijn glorierijke karabiniers. Hij schreef talrijke bijdragen gewijd aan de geschiedenis van zijn oud-regiment. Zijn basiswerk was het omvangrijk en zeer gedetailleerd boek: “Les origines de nos Carabiniers (1830-1850)”, Ed. L’Avenir, Brussel 1941.

Hij werd geboren te Mechelen op 18.10.1880. Zijn militaire loopbaan werd doorkruist door de verschrikkingen van de Eerste Wereldoorlog. Na zijn studies aan de Militaire School werd hij onderluitenant benoemd op 14.02.1903. Hij werd opgenomen als pelotonscommandant bij het 1^e K in september 1904, luitenant benoemd op 26.03.11. Op 15.09.13 werd hij aangeduid voor de 2^e Cie van het 1^e Bn van het pas opgerichte 2^e K, waarmee hij dan de oorlog 14/18 zal meemaken. Kapt benoemd op 29.11.14 en KaptCdt op 15.11.15. De 04.10.18 werd hij opgenomen in het Korps der Intendanten. Hij verliet het leger en aanvaarde het pensioenstatuut in november 1923.

De Duitsers waren misleid door een gelijktijdige actie van de Grenadiers meer naar het zuiden, en zo konden de karabiniers bij verrassing het 'blockhaus' veroveren. Hun bezetters vluchtten weg, de versterking werd bezet en onmiddellijk verdedigd tegen een mogelijke terugkeer van de Duitsers.

De gehele 1^e Cie had stevig voet gevat op de oostelijke oever van het kanaal. Een patrouille (1 Sgt Raes) uitgestuurd door Kapt Leconte, botste op een sterke Duitse weerstand. Het vuurgevecht hield aan tot bij dageraad.

Gedurende de twee volgende dagen, 09 en 10 april, werd het bruggenhoofd onder hevig artillerievuur genomen en werden er verschillende Duitse aanvallen afgeslagen. De 10^e, tijdens de nachtaanval van een Duits bataljon naar de grenadiers toe, werd de rechterflank van de Duitse aanval verlicht door een schijnwerper van het peloton Omval die met zijn infanterievuren zware verliezen toebracht aan de colonne Duitsers. De Duitse opmars werd er echter niet door gestopt. Een hoeve bezet door grenadiers werd door hen opgegeven zodat de rechterflank van de karabiniers bedreigd werd.

Op bevel van de divisiecommandant werden de karabiniers eveneens teruggetrokken vanaf 24.00 uur. De gerealiseerde verdedigingswerken werden vernield vòòr de terugtocht. Enkel de sectie karabiniers aan het Veerhuis bleef ter plaatse.

In een dagorde van de 11^e april drukte de korpscommandant, kolonel Collyns, zijn grote tevredenheid uit over de manier waarop de opdracht werd uitgevoerd. Hiermee was de rust in de ondersector echter niet teruggekeerd. De vijand nam de dorpen tot 9 km achter de contactlijn, o.a. Oostvleteren, onder artillerievuur: kinderen en grijsaards lieten er het leven bij.

16 april 1915 De 6e Legerdivisie vaardigde een order uit dat de opstelling van de regimenten vastlegde: twee bataljons à twee compagnies vooraan en twee compagnies met piketdienst meer in de diepte. Eén bataljon kwam in tweede lijn, het vierde bataljon was ter beschikking van de divisiecommandant.

Evolutie van de algemene toestand aan het front (1914/15)

Voor een goed begrip moeten wij terugkeren naar het oorlogsgebeuren over een breder front dan dit van de Belgen. Na de mislukking van de Duitse inspanningen om langs de kuststrook, doorheen het vermoede Belgische leger over de IJzer heen, naar Calais door te stoten, verlegden de Duitsers hun inspanning meer naar het zuiden toe, eerst Diksmuide, vervolgens kwam Ieper aan de beurt. Eind oktober was de toestand nagenoeg de volgende: het noorden van de stad werd beschermd door de Fransen, in het oosten en in het zuiden waren de Britten opgesteld. De frontlijn liep over Bikschote, het noorden van Langemark, het oosten van Zonnebeke, Geluveland en Zandvoorde, over Hollebeke en het oosten van Mesen, Armentières.

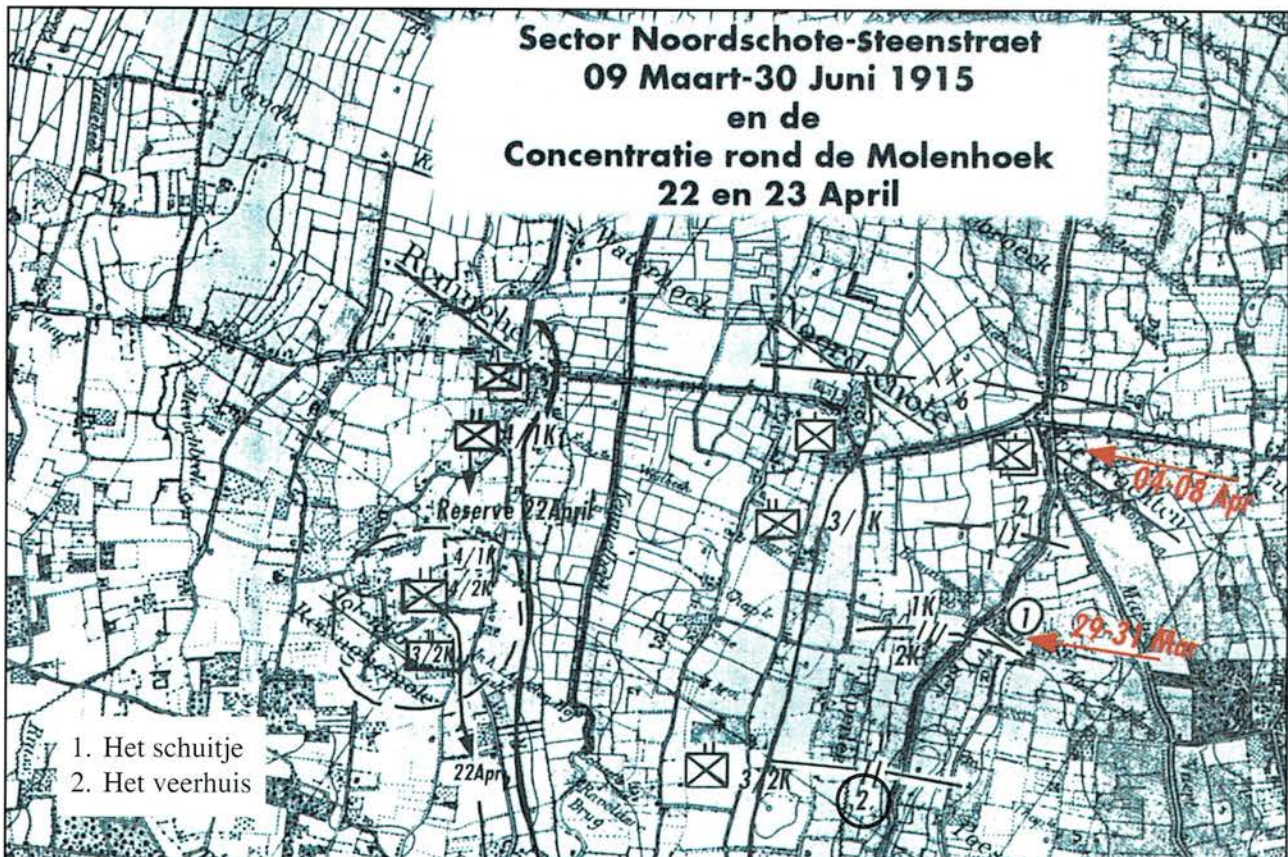
Gedurende de maand november hadden de Duitsers hun inspanningen opgedreven en ondanks de hardnekkige verdediging van de Britten kon de vijand naderen tot de lijn Bikschote, Langemark, Poelkapelle, oost van Zonnebeke, St-Elooi, Wytschate, oost van Wulvergem. De heldhaftige verdediging van Ieper eiste een hoge tol aan mensenlevens bij de Britten, men sprak over meer dan 58.000 verliezen!

In het voorjaar van 1915 slaagden de Duitsers erin nog dichterbij de stad te naderen. Twee Duitse legerkorpsen begonnen aan hun tweede slag om Ieper vanaf 22 april 1915. Zij slaagden erin met hun rechterflank vooruit te rukken en Pilkem, Boezinge-Sas en Steenstraat in te nemen, aldus de Franse eenheden te overweldigen en een deel van het kanaal Ieper-IJzer te veroveren.

De 2^e slag om Ieper: Steenstraat (22-26 april 1915)

22 april Het 1^e K bezette met twee bataljons, I^e en IIe, de loopgraven van Noordschote, terwijl het 2^e K eveneens met twee bataljons, I^e en IIe, het kanaal bij de Ieperlee verdedigde. Het 1^e Gr verlengde de stelling tot Steenstraat en sloot aan bij de 87^e Ter (FR) Div.

Tijdens de namiddag werden III en IV/2 K meer voorwaarts gebracht klaar voor de aflossing van de bataljons in lijn van het 2^e K.

Omstreeks 17.30 uur ontketenden de Duitsers een artillerieaanval op het front Bikschote-Langemark. Het waren de Fransen, zuid van Steenstraat, die het slachtoffer werden van het nieuwe ingezette wapen: blikken chloorgas!⁸¹ De gunstige noorderwind dreef de geelgroene gaswolk dicht bij de grond over de Franse stellingen. Verrast en bedwelmd door de effecten van de gasaanval week de 87^e Ter Div. De Duitsers, aarzelend en zelf wel enigzins verrast door het resultaat, bezetten Steenstraat en vorderden richting Lizerne, zij hadden echter een gebrek aan reserves om de toestand te exploiteren.

Door het vluchten van de Fransen, verrast door de vernietigende groengele gaswolk die zich door de noordoostenwind verplaatste naar Steenstraat, was er plots een gevaarlijke gaping ontstaan van 8 km in de frontlijn op de zuidflank van de 6^e (BE) LD! Gelukkig reageerde Gen De Ceuninck zeer snel en gepast, evenals de Britten, zodat de eerste versterkingen, reeds bij nacht, de bres bij de Fransen konden dichten.

Als reactie werd aan 2 K opgelegd met het IVe Bn (Maj Richard) de Grenadiers, die de flank van de Duitse penetratie tussen het kanaal naar Ieper en de molen van Lizerne afdekten, te versterken. Het IVe Bn werd in de richting van Molenhoek gestuurd en het IIIe/1 K bezette de tweede lijn te Noordschote. Met deze onmiddellijke reacties van de 6^e LD werd het oprollen van de Belgische verdediging verhinderd. Ook het IIIe/2 K (Maj Constant) werd op zijn beurt richting Molenhoek gestuurd evenals het IVe/1 K (Maj Havenith).

23 april   Gen De Ceuninck vormde met IV/1 K en III/2 K een reserve onder het bevel van Maj Constant, en stelde haar op in de bossen ZW van Pypedale, in front van Zuidschote.

Aan het IVe/2 K, in versterking van de Grenadiers, werd bevel gegeven door te dringen oost van de Kimmelbeek en de vijand terug te werpen naar Steenstraat. Na een artillerievuur en de vijandelijke mitrailleurs te hebben getrotseerd, stopten de karabiniers van Maj Richard de bres tussen de Belgen en de Fransen (van Lizerne-molen tot het gehucht, front naar Steenstraat). In de namiddag werd de groepering Constant verwittigd dat zij alle aanvragen voor steun van de Franse Gen Godet, belast met een aanval op Steenstraat, gunstig moesten beantwoorden. Om 16.30 uur poogden de Zoeaven door een tegenaanval Steenstraat te heroveren. Zij werden echter teruggeslagen en opgevangen door onze karabiniers van het IVe/2 K. Een nieuwe aanvalspoging om 18.00 uur kende evenmin succes. Gedurende de gehele avond nam de Duitse artillerie het aanvalsterrein onder vuur.

Bij het 1^e Regiment Karabiniers werd het I^e/1 K in lijn op de IJzerstelling afgelost door het IIIe/1 K en legerde dan in Reninge.

24 april   Ondanks de hevige bombardementen en de hoge verliezen, hadden de compagnies van Maj Richard (IV/2 K) hun stellingen geconsolideerd: van noord naar zuid de 4^e Cie, de 3^e Cie, de 1^e Cie en de 2^e Cie iets meer naar achter opgesteld. Omstreeks 02.00 uur in de morgen brak de hel los en werd de 1^e Cie (Cdt Van Zeune) onderworpen aan een hevig geweervuur vanuit Lizerne.

⁸¹ De Duitsers hadden hun allereerste gasaanval uitgevoerd op 31 januari 1915 in Polen. Door de hevige vorst was deze aanval zonder resultaat gebleven. Het dagboek van een Dr. De Cuyper vermeldt dat hij op 14 Feb zes soldaten behandeld heeft die aangetast waren door gifgas afkomstig van granaten. Gen Baltia verhaalt dat men geruime tijd vòòr de aanval bij Steenstraat, in de sector Reninge, verrast werd door een groot aantal Duitse granaten die niet ontploften. Zij bleken gifgas te bevatten.

Maar tussen Steenstraat en Ieper werd voor het eerst in de geschiedenis, massaal aan chemische oorlogsvoering gedaan door de Duitsers!

Algauw gebruiken beide kampen de dodelijke gassen, maar de Duitsers behielden gedurende de gehele oorlog een technische voorsprong...Na het chloorgas was het in december 1915 het fosgeen. In 1917 lanceerden ze als eersten bij Ieper het mosterdgas, Yperiet gedoopt.

Twee patrouilles werden uitgestuurd, één had contact met de vijand noord van het gehucht, zij bracht een krijgsgevangene mee. De Duitsers bezetten Lizerne en vielen kort nadien met volle kracht de 1e en 2e Cie, die zich hardnekkig verdedigden, aan. De onderluitenanten Henrion⁸² en Deschuyter⁸³ sneuvelden, het peloton van OLT Gijskens werd vernietigd en OLT Robert was dodelijk gekwetst! Onze karabiniers moesten plooiën en weken in echelons. Het was toen de beurt aan de 3^e Cie om de Duitsers te weerstaan, het kwam tot een dramatisch lijf aan lijf gevecht! De 4^e Cie werd lichtjes verplaatst en kon dan met haar vuren de Duitsers, die richting van de Lizerne-molen vorderden, stoppen. De molenhoogte bleef in eigen handen.

Bij dageraad werd er een tegenaanval uitgevoerd met restanten van eenheden van zoeaven, grenadiers en karabiniers, aanval die de Duitsers met zware verliezen terugwierpen tot in Lizerne. Gen De Ceuninck, Comd van de 6e LD, herschikte de groepering Constant: het IVe/1 K kwam vooruit met Zuidschote in front. Eén compagnie werd onmiddellijk opgesteld aan de brug over de Kemmelbeek. Het IIIe/2 K kwam uit de bossen van Pypegale en overschreed de beek onder hevig artillerievuur van de vijand. Karabiniers werden getroffen... Het Bn stelde zich op langs de weg Zuidschote-Lizerne en verzekerde de verbinding met de zoeaven die Zuidschote stevig hielden.

De vijandelijke artillerie bleef het gebied bestoken met gas en shrapnelgranaten, ondanks de belangrijke verliezen bleven de grenadiers, karabiniers en de Fransen hun stellingen stoïcijns verdedigen zonder te wijken.

Rond de middag werd de groepering Constant ontbonden: het IIIe/2 K kreeg de opdracht deel te nemen aan de Franse aanval van Gen Godet richting Lizerne-Steenstraat; het IVe/1 K kwam ter beschikking van kolonel Lotz, Comd van de Grenadiers, en werd vanaf 12.00 uur reserve in het centrum van dit regiment. Om 20.30 uur verlengde 4/IV/1 K de stelling front naar Zuidschote. De Franse tegenaanvallen in de loop van de namiddag kenden geen succes. Om 23.00 uur ontving Maj Constant het bevel om zich voor te bereiden om met de Fransen aan te vallen.

25 april In de loop van de dag werden de karabiniers en grenadiers op de flank van de divisie afgelost door de bataljons van het 3^e Linierregiment (3 Li) van de 1^e LD.

Gebeurtenissen van de eerstvolgende uren:

- Het IVe/1 K (Maj Havenitz), onder bevel van de grenadiers, vertrok naar Reninge en de volgende dag naar Pollinkhove.
- IV/2 K (Maj Richard), eveneens onder bevel van de grenadiers, werd verrast door de klaarte en moest tot de avond wachten om zich te verplaatsen naar Elzendamme.
- I/1 K te Reninge, werd om 17.00 uur naar Ravelarebrug gestuurd om het 3^e Li te versterken, reeds om 23.00 uur werd een compagnie ingezet!
- Het wedervaren van III/2 K werd door Maj Constant beschreven in zijn dagboek: *“De 25^e april om 03.00 uur was er een vergadering op de commandopost van het 418^e (FR) Inf Regt dat pas in de sector was verschenen; het was dringend aangevoerd met auto-bussen en was schijnbaar niet operationeel. In een fijne motregen, onder een durend bombardement (brisant en gassen), tussen lijken en gekwetsten, moest ik op zoek naar de commandopost. Het 418^e IR werd bevolen door een wederopgeroepene, de bataljonscommandanten waren kapiteins. Tijdens de vergadering van de ‘ordergroep’ (= de diverse eenheidscommandanten) stelde men vast dat niemand van de Fransen precies wist waar de troepen zich bevonden, kaarten waren eveneens niet voorhanden! Bovendien was er niemand aanwezig van het 4^e Zoeaven noch van de artillerie... Ik nam het woord en informeerde iedereen op de ordergroep over de toestand⁸⁴. III/2 K werd opgedragen Steenstraat te heroveren...”*

⁸² Henrion Arthur, ° te Antwerpen op 16.03.1874.

⁸³ De Schuyter Alexandre, ° St Kruis Brugge op 24.07.1893.

⁸⁴ Naderhand ontving Maj Constant een lovend schrijven van Gen Godet die hem dankte voor zijn gewaardeerde interventie tijdens de bewuste ordergroep van 25 april.

De aanval had moeten starten om 03.30 uur maar aan het einde van de ordergroep was het reeds 04.30 uur! Vele chefs ontbraken op de ontmoeting... er werd besloten de aanval uit te stellen tot de volgende nacht.

25 april werd een dag van bombardementen en beschietingen...

26 april Opnieuw aanpassingen: het IIIe/2 K werd afgelost door een bataljon van 4 Li en het verliet 's avonds de sector in de richting van Elzendamme. Vier moeilijke gevechtsdagen van artillerie- en mitrailleurvuren, van gasaanvallen waren voorbij.

Om 15.10 uur werd Lizerne uiteindelijk moeizaam door de Fransen heroverd. De vijand zou slechts op 29 april teruggeworpen worden tot de vernielde rand van Steenstraat.

Door de snelle inzet van karabiniers uit het 1^e K en in 't bijzonder van het 2^e K op 22 en 23 april werd er door Gen De Ceuninck verijdeld dat de Duitsers een wig dreven tussen de Franse en Belgische divisies. De bedreiging op de rechterflank en op het achtergebied van het IJzerfront was geweerd!

De karabiniers van het 2^e Regiment, in 't bijzonder het IIIe en IVe Bn, hadden tijdens de gevechten in het totaal 6 officieren en 300 man verloren aan gekwetsten en doden!

Slechts op 15 mei kon Steenstraat door de Fransen heroverd worden. Gedurende al die tijd hadden de Duitsers gepoogd de stellingen te doorbreken en de penetratie uit te breiden, wat niet lukte.

Gedurende vier dagen van intensieve gevechten hadden de karabiniers dus bijgedragen tot het stoppen van de vijandelijke penetratie en voldoende tijd gewonnen opdat de Fransen en de Britten de bedreigde sector konden versterken. Een maand later werd het Franse "Ridderkruis van het Erelegioen" toegekend aan Maj Constant en Maj Richard, Gen De Ceuninck ontving het ereteken van "Commandeur van het Erelegioen".

Het KB van 14.04.1920 liet aan het 4^e Regiment Karabiniers⁸⁵ toe

om zijn vaandel te sieren met de vermelding 'Steenstraat'; het 2^e Regiment Karabiniers werd dezelfde gunst toegekend door het 'Dagelijks Order van het Leger' (LDO) van 21 juni 1930 met de vermelding: "Voor zijn deelneming aan de gevechten te Steenstraat waar zijn IVe Bn bijzonder zwaar getroffen werd".⁸⁶

Het dramatisch verhaal van de 'antiheld' karabinier Henri Reys...

Dat de zenuwen van bepaalde soldaten begaven tijdens het verpletterend oorlogsgeweld was te voorspellen. De bombardementen en beschietingen veroorzaakten paniekerige toestanden, sommigen verloren alle controle over hun gedrag, 'shel-shock' heette het bij de Engelsen, 'den klop' zeiden onze Vlaamse jongens aan het front. Op het vlak van de psychologische begeleiding van de militairen was er door de militaire overheid niets voorzien. De militaire chefs wisten ook niet duidelijk hoe het fenomeen aan te pakken of te voorkomen. De officieren hadden strenge richtlijnen om de minste vorm van dienstverzuim, weigering van bevelen of zelfs van desertie te beteugelen. Vanaf de eer-

⁸⁵ Het 4e K had als korps niet deelgenomen aan de gevechten, wèl zijn karabiniers die bij de ontbinding (17.09.14) teruggekeerd waren naar hun moederregiment 2 K.

⁸⁶ Sinds 17 september 1914 was het 4 K samengesmolten met het 2 K. Het IIIe en IVe Bn van 2 K betrokken in de gevechtsacties van Steenstraat bevatten nog veel 'anciens' van het vroegere 4 K.

ste weken van het conflict werden er executies uitgesproken door de krijgsraad te velde, en uitgevoerd... Zij dienden tot voorbeeld om toekomstige 'zwakkelingen' te ontmoedigen...

Vanaf 04 augustus '14 tot de gebeurtenissen van Steenstraat, hadden er reeds een achttal terechtstellingen plaats gegrepen. De negende en allicht één van de laatste was deze van karabinier Henri Reyns, stamboeknummer 56564, 3e Cie van het IVe Bn van het 1e K, waarvan de executie plaats greep op 27 april 1915 (een tweede bron vermeldt Oostvleteren 17.05.15?) vòdr het front van zijn eenheid en door karabiniers!

Karabinier Henri Reyns, een 22-jarige fabrieksarbeider uit Sinaai, werd gekwetst waarschijnlijk tijdens de 2e uitval uit Antwerpen, bij de hardnekkige gevechten van Wakkerzeel-Tildonk (09-13 september '14). Hij werd gehospitaliseerd en verzorgd en keerde pas in april 1915 terug naar het 1e K waar hij na zovele maanden afwezigheid weinig oude bekenden vond. Op 23 april vluchtte hij weg uit zijn compagnie die naar Zuidschote in tegenpenetratie gestuurd werd. Hij verstopte zich in een schuur te Reninge, later werd hij betrapt en opgepakt te Pollinkhove. Hij werd onmiddellijk voor de krijgsraadafdeling van de 6e LD gebracht en veroordeeld voor 'desertie in het aanschijn van de vijand', er waren geen getuigen opgeroepen. De krijgsraad berechtte hem in het Frans ondanks het feit dat de beschuldigde herhaaldelijk vroeg om een Vlaamse behandeling van zijn zaak. Het krijgsgerecht besliste bovendien dat de terechtstelling moest gebeuren in front van zijn eenheid... Beroep was onmogelijk.⁸⁷

Een tweede getuigenis vindt men op pagina 66 van het boek van Gaston Durnez "Zeg mij waar de bloemen zijn":

"Voor ons ligt het verhaal van een oorlogsvrijwilliger uit Meulebeke, L. van H., die in 1915 een terechtstelling bij wijze van afschrikkend voorbeeld heeft meegemaakt:

'Het moet bijna herfst geweest zijn, in 1915, toen het 1e Regiment Karabiniers aan de oever van het kanaal te Pollinkhove in een weide werd opgesteld om er de executie bij te wonen van een jongen die het zeker niet verdiend had, maar die nu eenmaal het 'voorbeeld' moest zijn. Niemand van ons geloofde dat de terechtstelling zou worden uitgevoerd. "De aalmoezenaar zal op het laatste ogenblik wel de genadeverlening mogen mededelen", dachten wij. Ook de jongste adjudant (pelotonscommandant) van het regiment, aangeduid om het vuurpeloton te bevelen en het genadeschot toe te brengen, geloofde dat. Wij hadden het mis voor. De executie had plaats en wij keken machteloos toe.'

Er blijkt een tegenstelling in deze laatste getuigenis. Allicht handelen beide getuigenissen over verschillende executies bij het 1e K. Het "Historisch document", uitgezonden door de VRT op 10 november 1998 is zeker meer betrouwbaar. Er moet een verwarring geweest zijn over het tijdstip van de executie bij de getuigenis van L. van H. uit Meulebeke. De tweede executie had plaats op 04 mei 1915, karabinier Vanden Bosch Paul, beroepsvrijwilliger van het 1e K werd te Pollinkhove terechtgesteld.⁸⁸ Deze laatste werd veroordeeld wegens dienstweigering (of desertie?) bij de verdediging van Drie Grachten.

Kort na de feiten besliste de regering (onder druk van het koningspaar) geen executies meer te laten uitvoeren. Ter dood veroordeelden kregen strafkamp en konden na een bepaalde tijd opgenomen worden in een 'eerherstelcompagnie'. Per legerdivisie had men een eerherstelCie, de troep sprak over de strafcompagnie. Die compagnie voerde allerlei vieze en vuile werkjes uit die niet zonder risico waren.

STABILISATIE EN BOMBARDEMENTEN

Mei en juni 1915

Vanaf begin mei normaliseerde zich de toestand, de ondersector zuid van de grenadiers werd niet langer versterkt met één bataljon karabiniers, de karabiniers konden aldus hun aflossingen van de wacht aan het front normaal uitvoeren. De eenheden aan het front werden van toen af bevoorrad met vuurpijlen voor de verlichting van de contactlijn.

---

⁸⁷ Een VRT-uitzending (18 november 1998) in de reeks "Histories" over de executies van elf soldaten in 1914-15 bezorgde ons een deel van de informatie: 'Historische documentaire reeks over de Eerste Wereldoorlog. Soldatenverhalen: deel 2- In het aanschijn van de vijand.'

⁸⁸ Informatie uit de bijlage 'De dood met de kogel' van het werk van Siegfried Debaeke, "De laatste onthoofding", Koksijde. De Klaproos 1996. Dit boek vermeldt twee executies bij het 1 K, Vanden Bosch P. op 04 mei 1915 en Reyns H. op 17 mei 1915. Zie ook "Merkem in de kijker." p. 67 à 71, Aut. Siegfried Debaeke en Jurgen Lermytte, uitgever De Klaproos Veurne 1995.

"In het begin van juni worden gasmaskers uitgedeeld, ook een bril met mica glazen; alles ingepakt in een zakje, dat alras een uitstekende tabaksblaas zal worden. Aan de compagnies in eerste linie worden vuurpijlen uitgedeeld om 's nachts het terrein te verlichten. Psssch... 't Gebeurt nog al dat de vuurpijl niet vertrekt... en blijft ronddraaien als een vuurmolen.(Uit het tijdschrift 'De Karabinier'. p. 512-1933)

De vijandelijke artillerievuren hielden echter in alle hevigheid aan: Maj de Gerlache de Gomery⁸⁹, Comd van het IIIe/1 K, werd op 05 mei gekwetst aan de voet door de scherven van een zware obus (grösze marmite) ontploft op korte afstand van de majoor. Maanden later overleed hij aan de gevolgen van de besmetting en bloedvergiftiging. Maj Lauwens, terug sinds enkele dagen bij 2 K, nam het bevel over het IIIe/1 K, terwijl Maj Dejaiffe commandant werd van I/2 K.

In de ondersector van 2 K was het noodzakelijk alle veldwerken over te doen, vele loopgraven waren vernield door de beschietingen. Bij 1 K, Noordschote nog een groene oase, was de toestand veel gunstiger. De dorpen in de diepte, Reninge eerst, nadien Oost- en Westvleteren kregen het steeds harder te verduren vanwege de Duitse artillerie.

Italië heeft zich aan onze zijde geschaard. Och mijn vrienden, die toen op die dag met rust waren, herinnert ge u nog de nacht van 24 op 25 mei 1915? Oostvleteren, als een slechte sector aanzien, verlaten we om niettegenstaande de maréchaussée, het Frans kantonnement te Westvleteren binnen te trekken, daar wachten ons onze geallieerden zoeaven, grenadiers, territorialen en karabiniers, die ondereen verbroederen. Er wordt gedanst en gezongen: "Eh viva Italia". Weg met patrouilles en miseries, laat ons gelukkig zijn. De oorlog loopt ten einde: "Eh viva Italia" en het feest duurde tot 's morgens vroeg.

De 31^e, acht uur 's avonds, zien we een zeppelin naar Engeland varen. En we denken aan de moeders die weldra hun kinderen in hun armen verbergen... Neen, de oorlog is nog niet voorbij!

(Uit het tijdschrift "De Karabinier. Bulletin van de Verbroedering 1 K, 3 K, 1 VK.-Mei 1933 p. 498)

Get. Michi

⁸⁹ Jonker Gaston de Gerlache de Gomery, ° te Hasselt op 07.10.1867 was de broeder van Baron Adrien de Gerlache beroemd zeevaarder en oud-commandant van de Belgica. Hun vader had bij de Karabiniers gediend als LtKol. Jonker Gaston heeft altijd de karabinierskraag gedragen, hij was stafadjunct sinds 1900. Hij ondernam een lange studiereis in 1908 naar Japan, China, Mantsjoerije, Indië, Amerika, Rusland. In 1911 werd hij bij 1 K compagniecommandant van een Cie wielrijders. Bij het uitbreken van de oorlog was hij BnComd (IIIe/3 K), de 26.08.14 werd hij bij Hofstade gekwetst door een kogel aan de knie, na genezing bleef hij hinken. Op 14 december '14 werd hem het pas gevormde derde Bn toevertrouwd bij 1 K. Na de gebeurtenissen van Drie Grachten werd Maj de Gerlache vereerd, om zijn moedig gedrag tijdens de verdediging, met het "Kruis van Officier in de Leopoldsorde, met Palm". Hij stierf de 2^e augustus 1915 in het Oceaanhospitaal van De Panne aan de gevolgen van zijn verwondingen van 05 mei.

- 12 juni Om een vijandelijke reactie uit te lokken werden door onze divisieartillerie en de infanterie in lijn om 19.00 uur en ook tijdens de nacht 13/14 juni 'demonstratievuren' afgegeven... Het haalde weinig uit, het effect op de vijand was te verwaarlozen.
- 27 juni Maj Detail, bevorderd tot LtKol verliet de karabiniers, zijn bataljon I/1 K werd door majoor SA Bremer overgenomen.

Vanaf 30 juni 1915 werd de 6^e LD afgelost. Ondanks de relatieve kalme in de sector telden de karabiniers van I K als gevolg van de moordende beschietingen, 16 doden en 17 gekwetsten tijdens de maanden mei en juni. Onze karabiniers werden met de buurtspoorweg afgevoerd naar hun rustzone. In een dagorder stak de divisiecommandant de loftrumpet over zijn eenheden: "*Gedurende de gevechten van Steenstraat en Lizerne heeft uw energieke houding de vooruitgang van de vijand beperkt; tevergeefs poogde hij het Belgisch front onder de voet te lopen. Het is dankzij de samenwerking met de 6^e LD dat onze 'geallieerden' het terrein heroverden op de westoever van het kanaal... In naam van het Vaderland, alle dagen dierbaarder omdat het iedere dag meer lijdt, zeg ik aan allen, officieren, onderofficieren en soldaten van de 6^e LD, die u voor de bevrijding roemrijk inzetten: dank u, uw chef is fier op U. (Getekend Lt Gen De Ceuninck)*".

Een rustperiode van 01 juli tot 05 augustus 1915

Gedurende deze herstelperiode was het 1e K gekantonneerd in Bray-Dunes, het 2e K in De Panne. In leegstaande villas werden de compagnies gelogeed. De sfeer was er veel vrediger: winkels, cafés, naar mode geklede dames, het mondaine leven ging er gewoon verder. Verschillende hoofdkwartieren waren er eveneens opgesteld. De Panne was tevens de residentiële verblijfplaats van koning Albert. Het befaamde Belgisch militair hospitaal was er geopend in het hotel "L'Océan".

Voor onze karabiniers die uit de hel kwamen was het een paradijs!

De eenheden leverden er om beurt de wacht in de loopgraven langs heen de zeewaterlijn, in de duinen en bij de hoofdkwartieren...

De karabiniers werden er uitgerust met de nieuwe kakikledij⁹⁰: een zomerkledij in een kaki lakenstof bestaande uit een vest met neergeslagen kraag, een broek en pet(muts) naar Brits model. Voor de winter werd de kapootjas ingevoerd, naast de kaki broek en de vest met hoge kraag. Op de kraag droegen de karabiniers de metalen hoorn op groene achtergrond met gele bies, op de schouderstukken had men dezelfde gele bies alsook het nummer van het regiment. De Engelse pet was bovenaan versierd met een Belgische driekleurige ronde 'kokarde', eronder kwam de hoorn met in het centrum het nummer van het regiment. Voor het kader bleef de 'kepie' van de uitgangskledij behouden, doch met een 'stormband' voor eventuele bevestiging onder de kin.

De militaire velduitrusting werd progressief verbeterd, de eenheden bekwamen de eerste mobiele veldkeukens, ieder bataljon werd uitgerust met een sectie mitrailleurs Colt. Met een gevoel van comfort en betere vuurkracht werd het moreel van de soldaat opgekrikt. Deze maatregelen wezen op de goede werking van de logistieke en administratieve basis opgericht in de omgeving van Le Havre.

Eerste kaki-uniform
Cyriel Maton 4/3/1 K-15 juni 1915

⁹⁰ Na de IJzerslag, eind 1914, werd de vervanging van de oubollige Belgische militaire kledij overwogen door ons departement van Oorlog. Eerst werd er gedacht aan de groen-grijze Italiaanse gevechtskledij. Doch alras werd er overgeschakeld op de kakikleur in gebruik bij de Britten. Doordat Italië betrokken geraakte in het oorlogsconflict werd de reuzenbestelling uiteindelijk in de Verenigde Staten van Amerika geplaatst. De confectie werd uitbesteed in Parijs.

Voor de ontspanning van de troep had de overheid ook aandacht. Zo werden er feestavonden georganiseerd. Een voorbeeld hiervan was het programma van een 'revue' georganiseerd in De Panne op 29 juli 1915, door het IIIe Bn van het 2e Regiment Karabiniers met medewerking van zijn muziekkorps:

1. La Vivandière, fantaisie (muziek 2 K)	<i>B.Godart</i>
2. Scherzo in si mineur M.F. Van Bulck, 1e prijs Conservatorium Antwerpen	<i>Chopin</i>
3. De Kuraziers van Canrobert	<i>R.Delrue</i>
4. Lied voor alto en piano M.Prévost, 1 ^e Prijs Conservatorium Brussel	<i>V. d'Indy</i>
5. Chansons du XVIII ^e siècle Melle de Cléry	<i>Weckerlin</i>
6. A la russe	<i>A.Prévost</i>
7. Une soirée au mess d'Elsendamme Revue musicale, ouverture AU CANTONNEMENT DU III/2 C Sketch in één bedrijf en apotheose door enkele piotten van het III ^e Bn	<i>A.Prévost</i>
8. Internationale mars (muziek 2 K)	

Hetgeen een aanduiding was voor de gezonde geest die er heerste bij de karabiniers.

De 04e augustus 1915 was de pret voorbij en werd het opnieuw ernst! De orders aan de 6e LD schreven de bezetting voor van de sector Diksmuide...

Moordende bombardementen in de sector Diksmuide (06 augustus-06 december 1915)

De twee karabiniersregimenten kregen als kantonneringscentrum Alveringem, vandaar vertrokken de colonnes te voet richting Diksmuide.

06 augustus II/1K en III/1 K reisden met de buurtspoorweg naar Alveringem het rustkantonnement. Twee dagen later volgden de twee andere bataljons alsook het 2^e Regiment Karabiniers.

Ieder regiment van de 6^e LD werd een ondersector toegewezen: de grenadiers in het noorden; 1 K in het centrum, vanaf de baanbrug tot de spoorwegbrug tegenover het verwoeste Diksmuide; 2 K in het zuiden. De opgelegde ondersectoren waren dezelfde als deze betrokken tijdens de wacht aan de IJzer van december '14 tot februari '15, doch nu had een regiment een veel beperkter front te bewaken. Voor de soldaten van de 6e LD een vertrouwd maar helaas een weinig aantrekkelijk terrein! Ieder regiment bracht één bataljon in lijn, een Bn met piketdienst werd verdeeld over de tweede en derde lijn, twee Bns waren met rust. Alle vier dagen kwam de aflossingcyclus in beweging: loopgraven, rust, piket, rust.

Van 09 tot 22 september werd de 6e LD versterkt met de karabiniers-wielrijders en de eskadrons 'te voet' van de Cav Div, wat gedurende die periode aan de divisiecommandant toeliet per regiment infanterie één complementair werkbataljon samen te stellen. Er werden loopgraven gegraven, meestal 'opgebouwd' met aangevoerde aarde gezien de beperkingen veroorzaakt door het waterpeil. De werken in de modder en onder de beschietingen waren uitputtend. De loopgraven langs de oevers waren 2 m diep, met een schootsbank om het wapen vanaf de borstwering te kunnen hanteren. Deze loopgraven waren onderling verbonden met smalle uitgravingen, in zigzagvorm en her en der overdekt met dwarsbalken. De verplaatsing doorheen dit net van grachten was niet eenvoudig. Kruisende bewegingen in twee richtingen waren onmogelijk.

Vijf verdedigingslijnes werden bij nacht aangelegd tussen Diksmuide en Lampernisse. Om tot bij de werken te komen moesten de 'werk'Bns ongeveer 12 km afleggen. Later, naar het voorbeeld van de Britten en de Fransen, werd er een smalspoor 'Decauville' aangelegd om de transporten te vergemakkelijken. De organisatie van de veldwerken werd grootschalig en systematisch aangepakt zodat de sector er relatief keurig bij lag.

De eenheden die de sector Diksmuide dienden te verdedigen kregen er in het noordgedeelte de beruchte 'Dodengang' bij.

Eind oktober 1914 had het wassende water uiteindelijk de aanval van de Duitse eenheden gestopt en hen verplicht terug te trekken op de rechteroever van de IJzer. Toch behielden de Duitsers nog enkele ietwat drogere terreingedeelten op de linkeroever zoals de petroleumtanks noord van Diksmuide tussen km-paal 16 (B 16) en de Reigersvliet. De stukgeschoten en uitgebrande petroleumtanks werden door de Duitsers hoofdzakelijk als waarnemingspost en storend bruggenhoofd behouden, een continue bedreiging voor de Belgische verdedigers. Belgische waarnemingsposten werden in de hogergelegen resten van de vernielde kerktoren van Oud-Stuivekenskerke (nu O.L.V. Hoekje) en in het puin van de oude tempeliershoeve 'De Roode Poort', als tegenpartij t.o.v. de petroleumtanks ingericht. De eigenlijke Belgische defensielijn volgde de IJzer vanaf Diksmuide tot km-paal 16 en volgde dan een stukje kasseiweg richting Oostkerke om dan over 'De Roode Poort' hoeve op de verhoogde spoorweg Diksmuide-Nieuwpoort aan te leunen.

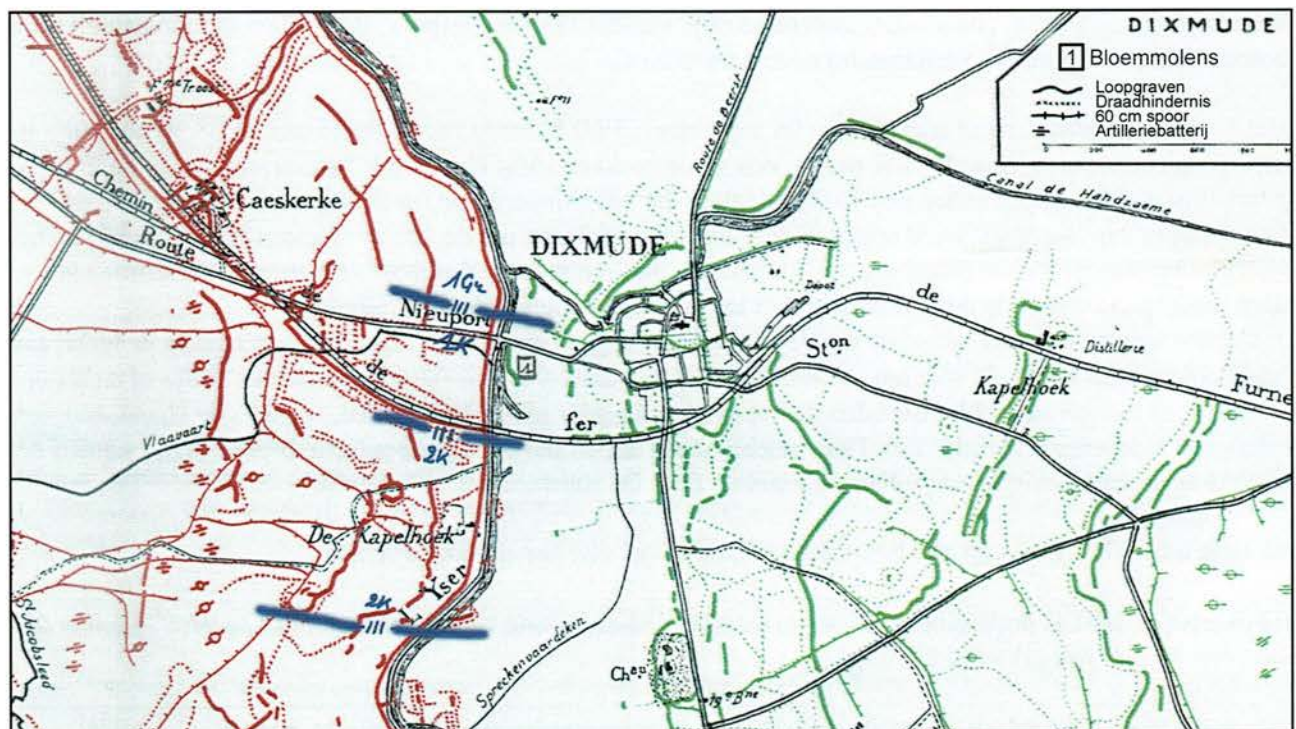
Generaal Jacques de Dixmude, oud-commandant van het 12^e Linieregiment, dat zich met de Marinefuseliers van Ronarch, heldhaftig onderscheiden had bij de verdediging van Diksmuide tijdens de IJzerslag, besloot in mei 1915 als commandant van de 3^e LD de hinderende vijandelijke stelling van de petroleumtanks te heroveren.

De eerste aanvalspogingen van de 3^e LD werden bloedig afgeslagen door de Duitse mitrailleurs. Er werd dan besloten vanaf B16 een zigzag loopgraaf te graven om de individuele fuselierskuilen te verbinden. Die naderingsgang werd de beruchte 'dodengang' (boyau de la mort). Het graven en de opbouw van de gang was moeilijk en eiste veel soldatenlevens! Per dag vorderde men zes meter. Tot de loopgraaf slechts een twintigtal meters van de vijand verwijderd was! Regelmatig werden er gangen bijgebouwd loodrecht op de dijk van de IJzer, aldus werd een heuse stelling verwezenlijkt die de verdediging van B16 aan de IJzer verstevigde.

In oktober 1915 werd een dijkbres van een zevental meters geslagen aan km-paal 15,75 op die manier verminderde de strategische waarde van het Duitse bruggenhoofd aan de petroleumtanks. In 1916 werd een schans gebouwd te paard op de dodengang, die 'Ruiterschans' moest elke rivierovergang van de IJzer beletten. In 1917 werd er nog een parallelle maar rechte 'terugkeergang' gebouwd met een houten Decauvillespoor voor de bevoorradingen en de evacuatie.

De laatste vijanden verlieten pas op 15 oktober 1918 de stelling van de petroleumtanks!

Terug naar de 6^e LD... vanaf haar aankomst begin augustus 1915 waren er zware vijandelijke bombardementen aan het IJzerfront en het geweervuur hield niet op. Het was alsof de defensieve activiteiten ontwikkeld door de troepen van de 6^e LD de Duitsers aanzetten om deze veldwerken zo snel mogelijk te vernietigen.

27 augustus De loopgraven van 1 K, bezet door het I^e Bn, werden grotendeels vernietigd door zware Duitse obussen.

28 augustus Tijdens de nacht zetten de Duitsers in de ondersector zuid, de karabiniers van 2 K aan tot desertie met volgend paneel: "Wilt ge uw familie terugzien, komt dan bij ons kameraden. Vandaag zal vanaf 1.00 tot 5.00 uur (Belgische tijd) niet worden geschoten. Wie ermee instemt, zal goed ontvangen worden, op voorwaarde met 2 of 3 te zijn en zonder wapen. Wuift a.u.b. met een witte zakdoek. We zullen met plezier de brieven voor uw familie doorsturen. Het best is zelf te komen."

De karabiniers in lijn van 3/III/2 K haalden het bord weg en ontketenden, met toelating van de divisiecommandant op het voorgestelde uur, een hevig vuur. Het antwoord was verrassend: twee Duitsers gaven zich over en verstrekten informatie over de ligging van een munitiedepot, dat prompt door onze artillerie vernietigd werd.

Voortdurend moest men de loopgraven en de schuilplaatsen herstellen met "aangebrachte" aarde, 1 m loofgraaf vereiste minimum 4 kubieke meter aarde!

Twee factoren drukten het moreel: het continu herstellen en verbeteren van de veldwerken en de vernielende bombardementen. Het 'werkersbataljon' vertrok bij valavond vanuit Alveringem naar Kaaskerke. Na 12 km mars begonnen de graafwerken: de enen groeven de natte klei op, de anderen transporteerden de zandzakjes door waterplassen en beekjes, steeds kleefde de modderige brij ergens aan vast. De vuurpijlen en de bommen regelden de werkonderbrekingen. Na 5 uren vermoeiend werk vatten zij gebroken de terugweg aan. Deze kadans hield drie nachten aan, dan volgde er een beurt van piket en opnieuw drie nachten werk. De beschietingen door de vijandelijke artillerie en de zware mortieren waren het ergste. Zij vernielden de uitgevoerde werken en de verbeterde toegangswegen, zoals onder andere de rails van het Decauvillespoor. Bovendien veroorzaakten deze bombardementen pijnlijke verliezen bij onze karabiniers.

Aanbrengen van zandzakjes

beterde toegangswegen, zoals onder andere de rails van het Decauvillespoor. Bovendien veroorzaakten deze bombardementen pijnlijke verliezen bij onze karabiniers.

Het hevigste bombardement was dat van 06 september: 3/I/2 K kreeg tussen 06.15 uur en 08.30 uur vijfhonderd projectielen over zich! IV/1 K deelde ook in de brokken (Maj Havenith). Artillerievuren op de 2^e loopgravenlijn werden geleid vanuit een Duits vliegtuig dat ongehinderd kon rondvliegen.

Een systeem van 'loorders' werd opgezet: deze wachten geplaatst om de 100 m moesten bij het horen van het vertrekschot van de Duitse mortieren hun kameraden met een scherpe fluitstoot verwittigen. Verschillende van deze moedigen vonden de dood terwijl zij het leven van hun kameraden beveiligden...

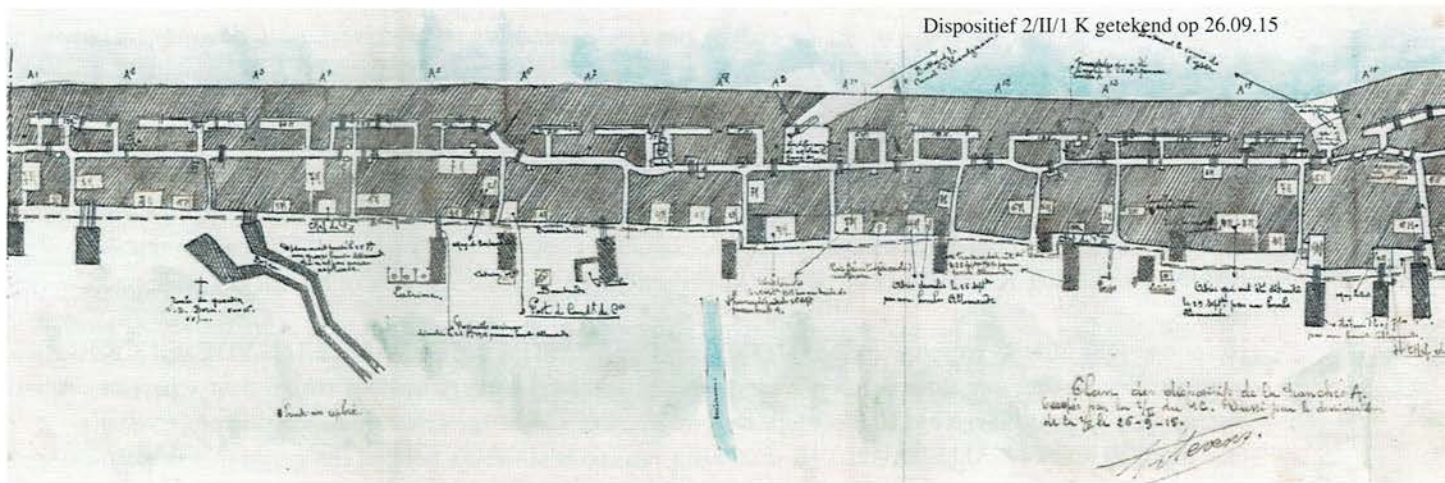
"...Zonder moeite horen we het schot van de Duitse mortieren afgaan en we volgen het projectiel in de lucht; aan haar hoogste punt draait de bom om, en stort op onze loopgraven. Het invalspunt inschatten, links of rechts opschuiven, en het gevaar wordt vermeden. Dit spelletje zal echter moeilijker worden, wanneer de vijand over verschillende mortieren zal beschikken. Deze beschietingen zullen een der wreedaardigste beproevingen worden die we tijdens de stabilisatieperiode zullen ondergaan... (Uit 'De Karabinier p.537.-1933)."

25 september II/1 K was op zijn beurt het slachtoffer van een hevig bombardement.

02 oktober III/1 K onderging stoïcijns de langdurige beschieting van de Duitsers, Lt Lapierre⁹¹ werd er dodelijk gekwetst !

⁹¹ Lapierre Gaston, ° 18.02.1893 te Brussel. Werde geveld door een obusscherf en sneuvelde vòòr Diksmuide op 02.10.15

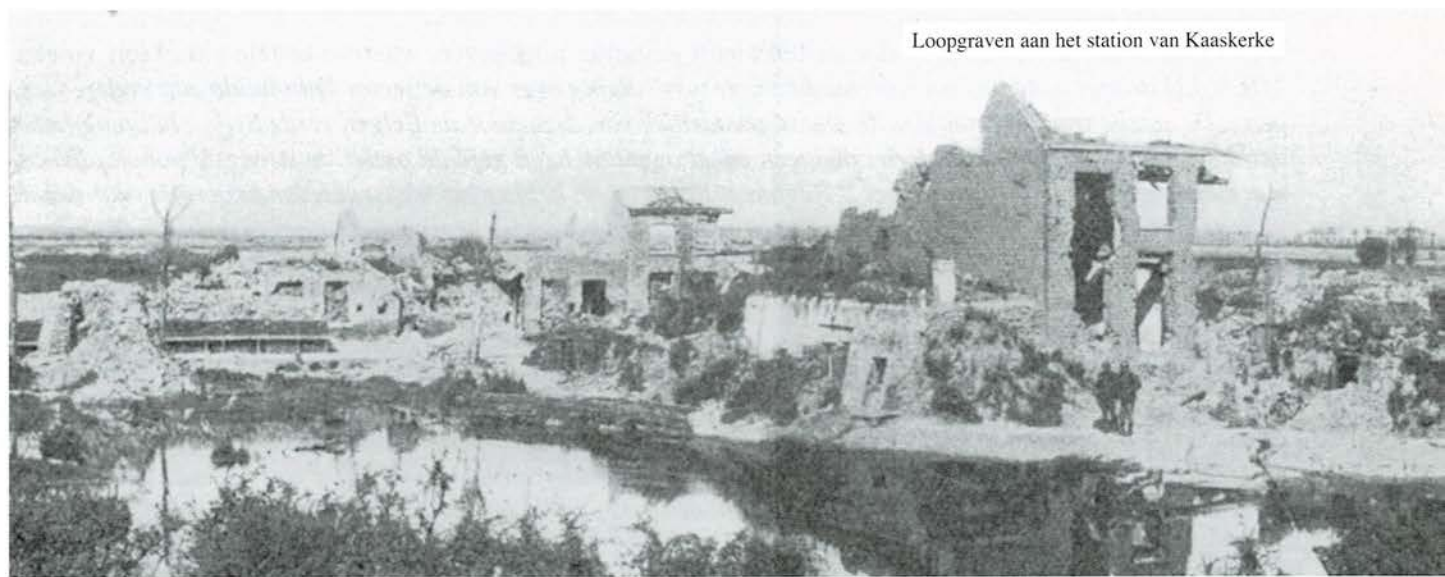

“...Dergelijke bommengevechten demoraliseren de mannen; die vernielingstuigen, waarvan sommige meer dan 80 kg springstof bevatten, overtreffen in verwoesting alles wat we tot nu toe zagen. En daar er nu, op een geringe ruimte gelijktijdig vijf of zes inslaan, is het onmogelijk geworden ze te ontwijken. We laten ons dan op de bodem van de loopgracht vallen en rekenen op ons ...geluk! Zij ontploffen met een krakend lawaai, zij blazen de zijschuttingen omver, slaan de schuilplaatsen in en kappen ruime bressen in de dijk. Daar liggen mannen bedolven, de ongedeerden willen hen verlossen, doch...een nieuw gefluit kondigt een nieuwe lading aan...daar!...weg! Alleen de ‘loerders’ blijven pal staan, kop omhoog...naar de bommen, en ze fluiten...soms tot de dood toe...Helden waren ze!...(Uit ‘De Karabinier’ p.564- 1933)..”

In zijn dagorde van 02 oktober roemde Gen De Ceuninck de houding van de karabiniers: “*De eenheden in de loopgraven werden vandaag aan een hevig bombardement van meer dan vijf uren onderworpen. Ik feliciteer de bataljons voor hun koelbloedigheid waarvan de officieren, de onderofficieren en de soldaten hebben blijk gegeven. Ik twijfel er niet aan dat deze stoïcijnse moed alle divisietroepen bezielt. Ik ben fier hen te bevelen in front van de vijand. De korpscommandanten zullen deze getuigenis van mijn grote voldoening ter kennis brengen van de troep. Get. LtGen De Ceuninck.*”

04 oktober De volledige stelling van Kaaskerke werd vernietigd, II/1 K was er met piketdienst. Aan de frontlijn was de baanbrug zwaar beschadigd. Het IIIe/1 K (Maj Lauwens) verloor 76 man, waarvan 12 doden. In de divisie werden er die dag bij benadering 40 man gedood en 110 gekwetst. OLT Mulders⁹² werd dodelijk gekwetst in de sector Diksmuide, hij overleed te Fortem op 25 oktober '15.

Loopgraven aan het station van Kaaskerke

⁹² Mulders Paul, ° 09.05.1886 te Kortrijk. Was onderofficier bij 1 K in augustus '14, werd bevorderd tot OLT tijdens de campagne wegens zijn dappere inzet.

Tijdens onze zoektocht naar gegevens over onze karabiniers van 14-18, ontdekten wij, volgende eervolle vermeldingen verschenen in de divisieorders van september en oktober 1915:

Werd vereremerkt tot Ridder in de kroonorde:

- JOIRIS, soldaat 1 K - Na tweemaal gewond geweest te zijn, te Pervijse en Drie Grachten, meldde zich aan het front zodra hij genezen was. Werd een derde maal zwaar gewond bij Diksmuide, tijdens een geweldige beschieting.

Eervolle vermeldingen op de divisieorders:

- BELIN, korporaal 1 K - Dodelijk gekwetst tijdens een hevige beschieting terwijl hij een gewonde makker verzorgde.
- Korporaal DELEEUW en soldaten DESMEDT Jan, DESMEDT Victor en VANDERHEYDE van 1 K, die tijdens een beschieting met bommen, op 25 september, alhoewel zij verscheidene malen door scherven gewond waren, toch op post bleven om als 'loerders' hun makkers te verwittigen over de naderende projectielen.
- Soldaten TEUCQ en CALLEBAUT, 1 K, in 't felste van een beschieting hebben een gewonde soldaat uit de gevaarlijke plaats gehaald en hem buiten de beschoten zone gedragen.
- Soldaten DE BRANDT, CORNELIS en DEWACHTER, 1 K, boden zich spontaan aan om een deel van de borstwering die door bommen vernield was te herstellen; dit rechtover verschillende vijandelijke schietgaten van waaruit een hevig vuur op hen gericht werd; ze hebben hun taak met moed en kalmte uitgevoerd.
- Korporaal DECAMPS en soldaat WILLEMS, 1 K, om de moed en koelbloedigheid die zij hebben aan de dag gelegd bij het herstellen van een telefoonlijn terwijl de vijandelijke bommen rondom hen aanhoudend ontploften.
- Korporaal LABRANCHE, 1 K, die tijdens een beschieting door zijn kalmte, onder zijn manschappen orde en vertrouwen kon handhaven.
- Soldaten COENEN en DEWINTER, 1 K, die tijdens een bombardement slechts dan hun post hebben verlaten nadat hun loopgraaf volledig vernietigd was.

In de tweede helft van november werden Maj Delatte⁹⁵, Dejaiffe, Constant en Richard tot LtKol bevorderd; hun bataljons werden overgenomen door Maj Letenre (II/1 K), Souxdorf (I/2 K), Delanghe (III/2 K) en Brassel (IV/2 K); Maj Flémal werd de bataljonscommandant van het IVe/1 K.

Om de verliezen in de loopgraven te beperken werd de bezetting van de eerste lijn uitgedund tot enkele secties, de rest zocht dekking in de schuilplaatsen. Door de regelmaat van de helse beschietingen en de nooit af latende veldwerken bij nacht waren de mannen uitgeput en waren de zenuwen erg gespannen. Een aflossing drong zich op. De 4^e LD was nu aan de beurt: de aflossing spreidde zich uit over vier dagen van 02 tot 06 december. II en III/1 K kantonneerden in Izenberge, I/1 K in Wulveringem en IV/1 K in Vinkem. 2 K had het beter, zij logeerden in De Panne en namen er deel aan de 'kustwacht'.

Bij de aflossing werd er door de divisie een nieuw dagorder uitgegeven, waarvan enkele uittreksels volgen: *"De 6^e LD draagt vandaag, na vier maanden, de verdediging over van de sector Diksmuide aan andere troepen....De sector van Diksmuide is de meest gevaarlijke van deze door de Belgen verdedigd.... Ik breng hulde aan het stoïcisme van de infanterie, die geen enkel ogenblik heeft gefaald onder de strengste bombardementen. Het Regiment Grenadiers en het 2^e Regiment Karabiniers hebben het meest geleden onder het vuur van de vijandelijke artillerie... Het 1^e Regiment Karabiniers, werd bijzonder beproefd door het gevecht tegen de bommen die bepaalde tijd gewoed heeft...De officieren en de manschappen van de divisie zullen met interesse vernemen dat gedurende ons verblijf, wij bijna 3.500.000 zandzakjes, bijna 6.000.000 kg beton hebben verbruikt en 600.000 kg rails hebben vernieuwd!*

Onze inspanningen werden tegengewerkt door het slechte seizoen, de regens hebben de werken onder water gezet, de vorst heeft de grond doen barsten en vernietigd wat in de diepte werd uitgegraven... Ik feliciteer de officieren en de manschappen van de 6^e LD voor de bewijzen van moed en volharding in het vuur, hun hoog moreel en voor hun tuchtzin. Ik wens hen een goede en prettige rust in afwachting van een nieuwe opdracht waaraan wij met een vernieuwde doorzetting zullen werken voor de verdediging van ons Vaderland.

Get. LtGen De Ceuninck."

⁹⁵ Officier bij de Karabiniers sinds 1887. Bij zijn benoeming tot LtKol verliet hij het regiment om commandant te worden van het 12^e Linie-regiment.

Rust...(07 december - 20 januari 1916)

De dorpen toegekend aan 1 K waren te klein en weinig aantrekkelijk. De kantonnementen waren armtierig: de karabiniers logeerden in vervallen huizen en schuren, waar de regen overal doorsijpelde, waar de wind doorheen joeg en het gevoel van koude opdreef. Troosteloze, donkere, natte winterdorpen zonder veel verstrooiing voor onze verkleumde karabiniers! Van een weldoende rust was er geen sprake. Het muziekkorps van het 1^e Regiment Karabiniers poogde soms de harten te verwarmen op het dorpsplein: in een kring, de voeten in de modder speelde het zonder overtuiging deuntjes en bekende opera-aria's... De handen diep in de zakken, de kraag van de kapootjas omhoog luisterden onze karabiniers verstrooid. Zij ondergingen de muzieklonen zoals zij de modder, de verveling, de luizen, de ellende beleefden! Mijn god! Wat kon het triestig zijn zonder nieuws van familie en vrienden in dit nat boerendorp..!

Het muziekkorps 1K verwarmt de harten

In de herberg

"...Het regent de 9, 10, de 11... de ganse maand zal het onophoudend regenen. Water en slijk slaan tegen de muren van de lage huisjes; een ijskoude wind dringt door de losgevallen planken van de schuren. De klederen blijven doornat, en met de katoenen dekens kunnen de jongens hun verstevende ledematen niet meer verwarmen. 's Avonds, wanneer ze vrijaf hebben, haasten ze zich naar de herbergjes om er wat vuur te vinden... (Uit 'De Karabinier' p. 607- 1933)."

26 december Het IIIe/1 K mocht verhuizen naar Vinkem, het IVe/1 K naar Leisele. Hier was er wat werk te doen: de karabiniers waren gelukkig de handen uit de mouwen te kunnen steken op een legerstelling.

De eerste helmen met de 'leeuwenkop' vooraan, model 'Adrian', werden uitgedeeld. Bovendien ontving iedere compagnie, naar mate de leveringen uit de logistieke basis toekwamen, een sectie Colt mitrailleurs in versterking.

Camouflagenetten door werksters in ateliers van Proven gemaakt werden eveneens bedeed.

Vanuit de 'Basis' werden de troepen in de rustzone bezocht door rijdende kantines waar onze karabiniers, tegen betaling, zich wat 'extra's' konden kopen.

3 januari 1916 1 K en 2 K wisselden van kantonnement, de ellende was nu voor 2 K. Het grootste gedeelte van 1 K installeerde zich in Bray-Dunes; het IVe/1 K in De Panne.

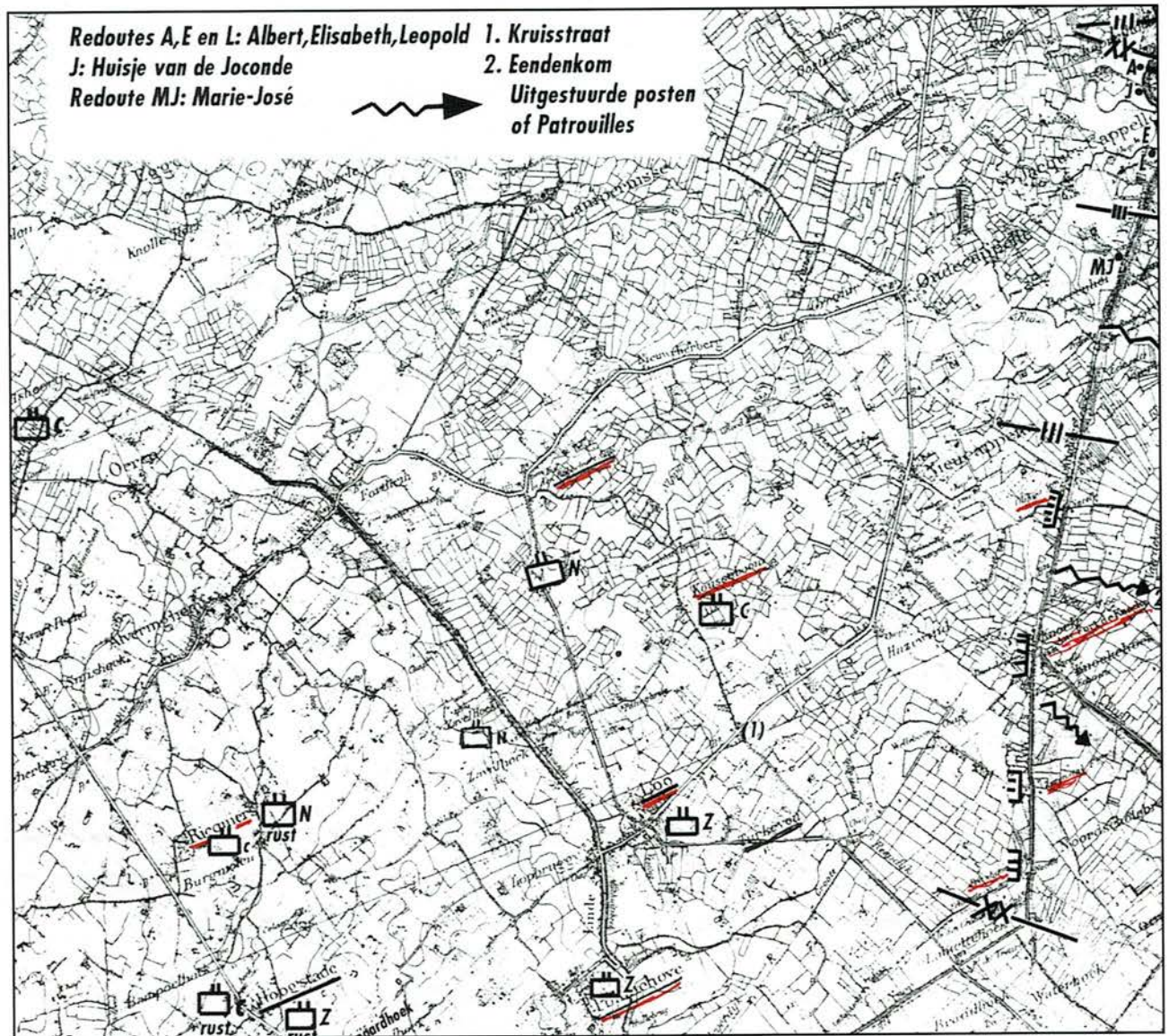
Eerste helmen met de 'leeuwenkop' vooraan, model 'Adrian' en nieuwe kakikledij

Ondertussen werden er in de Westhoek door de Belgische genie, geholpen door 'werkerscompagnieën' van allerlei slag, intensief gewerkt om het pover wegennet te verbeteren, bestaande wegen werden verbreed voor dubbel verkeer, de wegverharding werd aangepakt; naar het voorbeeld van de Britten werden standaard verkeersborden alsook het éénrichtingsverkeer ingevoerd. Het spoorwegennet werd eveneens uitgebreid en ontdebeld. Bovendien werd er een nieuw net van smalspoor aangelegd, 'Decauville', dat kris kras door de velden liep om de ravitailleringen zo dicht mogelijk bij de frontlijn te brengen. In de Britse sector, bij St.Sixtus, had men een rangeerstation

“International Corner” waar de overgang tussen het smalspoor en de buurtspoorwegen mogelijk was. Reningelst was een belangrijk knooppunt van het net. Parallel aan de spoorlijnen werden er telefoon- en telegraaflijnen getrokken.

17 januari 1916 De ganze divisie defileerde met muziekkorpsen en wapperende vaandels op het strand van De Panne voor koning Albert en de autoriteiten. Het was een feestelijke opkikker voor de manschappen alvorens de sector van Nieuwkapelle te bezetten.

De Wacht aan de IJzer bij Nieuwkapelle (19 januari-22 december 1916)

19 januari Met de stoomtram werden III en IV/1 K in de sector bij het stadje Lo binnengebracht. Twee dagen later kwamen de twee andere bataljons aan. 2 K deed vanuit de dorpen west van de baan Veurne-Hoogstade de verplaatsing te voet. De kantonnementen lagen verspreid van Pollinckhove tot Hoogstade. Er waren nieuwe barakken gebouwd door de genie als aanvulling voor het inkwartieren van de troepen met rust.

De nieuwe sector was rustiger dan de vorige. De soldaten hadden dit terreingedeelte “de eendekom” gedoopt. Door de overstroming was de vijand op sommige plaatsen tot 2 km verwijderd. Het terrein over de IJzer was een opeenvolging van grote waterplassen. De vaartjes kon men gissen door de wilgenrijen. De “eendekom” tekende zich verderop af door de hoge bomen... De te bezetten loopgraven aan de IJzer strekten zich uit van de B19 tot de B27 (Labiettehoek).

Ieder regiment had er een ondersector:

- **noordelijk**, vanaf de B19 tot B20,3 en bezet door één bataljon:

de loopgraven op de IJzeroever waren diep en degelijk, de schuilplaatsen talrijk en gerieflijk, onderaan de oever liep een lange loopbrug. Drie schansen, Albert, Elisabeth en Leopold gedoopt, waren uitgevoerd in beton, en werden bezet door mitrailleurs.

Ter hoogte van het in puin geschoten huisje van de "Joconde", was er een klein bruggenhoofd. Op die plaats vloeiden het Sparken- en Wallevaardeken in de IJzer. Anderhalf peloton bezette deze stelling, recht tegenover het kasteel aan de B19 op de weg Diksmuide-Woumen. De tweede lijn lag 800 m achteruit en leunde aan op het steunpunt St Jacobskapelle. Het Bn met piketdienst bezette de hoeves langs de weg Rabbelare-Lo, een Bn met 'halve' rust logeerde op de Zavelhoek, voor de 'werkelijke' rust moest men in St Rijkers zijn!

Door de nabijheid van Diksmuide, had deze ondersector veel te lijden onder de bombardementen en het vuur van de Duitse scherpschutters.

- het **centrum** strekte zich uit van B 20,3 tot B 22,8.

De schans Marie-Josée en twee blokhuizen vormden de ruggegraat van de stelling. Het Bn in eerste lijn stuurde een voorpost over de IJzer, bij nacht vormde er zich een scherm van schildwachten. Met de sluis aan de B21,550 kon men de overstroming op de oostoever regelen. De tweede lijn verlengde de werken van St. Jacobskapelle; het Bn met piket lag aan de Kousseboom, de 'halve' rust in St Rijkers, de rust in Hoogstade.

Schans (redoute) Elisabeth aan de IJzer

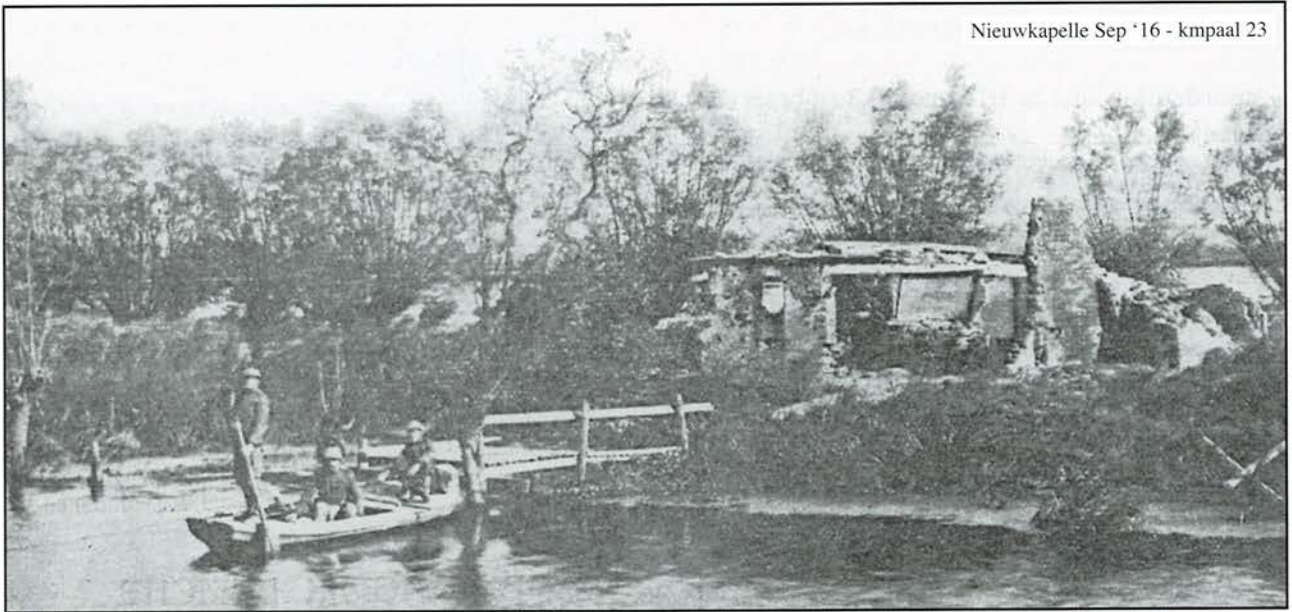

Bruggenhoofd

St Jacobskapelle (Sep '16)

- het **zuiddeel** was het meest uitgestrekte gedeelte en ging tot de Labiettehoek, het 1^e Regiment Karabiniers begon er de wacht.

De steunpunten situeerden zich aan de Olifantenmolen, het Fort van Knokke (ontmanteld in 1782), de Zwijnestal en de Peereboom. Het Bn met wachtdienst stuurde drie posten naar het IJzerkanaal, richting Drie Grachten. Het piket logeerde in Lo, de halve rust in Pollinkhove, de rust in Hoogstade.

Over loopbruggen en smalle paden bereikte men de loopgraven. Een Decauvillelijn (smalspoor) liet toe de munities, de voedingswaren en de materielen tot aan de IJzer te brengen. Sommige hoeves waren nog bewoond en waren bronnen van extra bevoorrading, tegen betaling, voor onze soldaten! Door de artilleriebeschietingen zou deze lucratieve activiteit van die mensjes niet lang meer duren... Ondanks de gevaren en het weinige comfort, bleven twee vrouwen in die sector onverstoortbaar present en zorgden voor het moreel van de troep.

De 78-jarige douairière van de Favarger de la Favarge, beter bekend als madame Tack, bewoonde langs de IJzer de 'villa Marietta', tot die in puin geschoten werd en daarna in een noodconstructie ernaast huisde. In de loopgraven bezorgde zij koffie en fruit aan de soldaten. Zij verplaatste zich gezeten op haar ezel 'Paula', waarmee zij tot in De Panne toe haar boodschappen deed!

Mieke Boeuf of de 'Joconde' van de IJzer woonde enkele kilometers verder en was de meer democratische tegenspeelster. Beiden werden om hun humanitaire actie voor de soldaten door de Koning onderscheiden. Uit

veiligheidsoverwegingen dienden zij de sector te verlaten, zij werden in De Panne gehuisvest.

Zij hielden een guldenboek waarin zowel koningen als generaals als soldaten tekenden, o.a. kon men er de handtekening van generaal Biebuyck in terugvinden.

"... Madame Tack, op haar kleine ezel gezeten, doet haar 'wandeling' op de loopplankjes; voor 'haar jongens' kent ze geen rust. Deze weten wat een edelmoedig hart ze bezit, en hoe ze hun eigen harten versterken kan. Een weinig verder, te midden van het puin van haar huisje zit Mietje Boeuf stil en rustig haar koffie te malen. Haar bijnaam was 'Joconde van de IJzer'. Zoals moeder Tack bezat ze een guldenboek, waarin de handtekeningen van de Koning, de Koningin en prinsen en allerhande buitenlandse autoriteiten vermengd waren met deze van onze eenvoudige volksjongens.

Mietje Boeuf werd gewond; ook moeder Tack moest willens nillens haar 'villa Marietta' verlaten; en plots werd de sector triest als een bos zonder vogels." (Uit De Karabinier. Februari 1934. p.650)

Bij de vernieling, na een bombardement, van de 'villa Mariette', werd door Kapt Flameng (2/I/1 K) met zijn ondergeschikten een dankwoord in het gulden boek geschreven. Zij drukten er hun gevoelens van eerbied en diepe bewondering uit.

In de loopgraven werd de tijd gedood met kaartspelen en knutselen met brons en aluminium. 's Nachts werden over de IJzer patrouilles uitgestuurd naar het kasteel aan de B19 en naar de Rille toe. Over de waterplas- sen voer men met lompe, platte boten naar de "Eendenkom". Er waren ontmoetingen met vijandelij- ke patrouilles en er werden schoten uitgewisseld, maar de Belgen bleven meester van het 'no man's land'. De bataljons in de diepte ontplooid of met rust, onder- hielden het weggennet en werkten aan de defensieve stellingen in het achtergebied.

Lobrug werd een uitlaadhaven voor de bevoorrading. Regelmatig werd het dorp gebombardeerd en de kerk werd er vernield.

In die periode werden de 'Mills'-granaten uitgedeeld en oefende men ermee. Nieuwe tactische aanvalsprocédés werden eveneens aangeleerd en ingeoefend door de troep. In de buurt van Hoogstade werd hiervoor speciaal een oefenplein uitgerust, de soldaten doopten het meteen als de "vaguodrome" of het "circus".

Een verbeterde versie van het gasmasker, type "Tambuté", maakte toen eveneens deel uit van de uitrusting. De petten werden vervangen door de politiemuts. Deze was versierd met een kwast (soldatentaal: floche!) in dezelfde kleur als de spiegels op de kraag, voor karabiniers groen. De hinderlijke metalen kentekens werden vanaf maart progressief vervangen door geborduurde katoenen exemplaren.

Naar het voorbeeld van de geallieerden, in 't bijzonder van de Britten, en door de omstandigheden verplicht, evolueerde ons veldleger snel naar een efficiënter geheel. Onze karabiniers behoorden nu definitief tot de 'standaard' infanterie zonder onderscheid qua opdrachten en uitrusting, tezamen met de linie-, jagers- en grenadiersregimenten.

15 februari '16 Cdt Burck nam tijdelijk het bevel over het IVe/2 K, Maj Brassel vertrok naar Belgisch Congo.

14 maart Gen De Ceuninck overhandigde de eerste Oorlogskruisen toegekend aan verdienstelijke karabiniers die een eervolle vermelding op de legerorders hadden gekregen.

16 maart Koning Albert inspecteerde grondig de loopgraven van de eerste verdedigingslijn bij de 6^e LD.

Eind maart 1916 werd Maj Lauwens tot LtKol bevorderd en droeg hij zijn commando van het IIIe/1 K over aan Maj Conreur.

02 april Begin april bezet 1 K de noordelijke ondersector van B 19 tot B 20,3. Lt Ninitte van 1K nam vier Duitsers van het 359^e (GE) Ersatz Regiment gevangen, die met twee bootjes op de oostelijke waterplassen patrouilleerden; bij het uitstijgen op een lapje vaste grond werden zij verrast door onze waakzame karabiniers.

22 april Koning Albert en generaal Foch schouwden de bataljons met rust in de buurt van Hoogstade. Eind april verschenen er militaire 'duivenwagens' aan het front. De lieve diertjes werden de vliegensvlugge berichtenbezorgers van de staven.

07 mei Maj Kettenmeyer nam het bevel over IV/2 K (Cdt Burck was er Comd a.i.).

"Halve rust wordt genomen te Zavelhoek, St Rijkers en Pollinkhove. St Rijkers is nauwelijks een armzalig gehucht, Pollinkhove een echt paradijs met flinke deernen. Maar laat ons even stilstaan te Zavelhoek. Hier leven wij in de nabijheid van mannen die net zoals wij, frontstrepen en oorlogskruisen verdienen. Onze buurmannen van de "ballon captif", de helden van Zavelhoek!

Voor ons is het een waar genoegen als wij rondslechteren in onze nooit gesnoerde rustschoenen, te zien hoe al dit volk zenuwachtig heen en weer loopt om hun enorme "saucisse" uit te laten. Daar wordt ze vastgehecht aan de windas. Klik...klik...klik...en de ballon is aan 't stijgen; hij is geelkleurig in het gulden licht van de zon. Maar zie, reeds

hangt hij stil? Wat gebeurt er? Zij die aan de grond bleven, in de weide hoorden een motor brommen...Geen erg jongens...de motorestafette van de divisie brengt nieuwe orders, komt er een vliegtuig aangevlogen dan wordt ge al snel binnengehaald. We bewonderen de stoutmoedigheid van de waarnemers die bij elke tocht hun leven op 't spel zetten..." (Uit 'De Karabinier'.mei 1934. p.707)

07 juni De ondersectoren centrum en zuid werden samengevoegd tot één geheel, twee regimenten van de 6e LD hielden er nu in de divisiesector,de "wacht aan de IJzer". Het regiment met rust legerde in Gyverinkhove, Hoogstade, Gapaardhoek en Pollinkhove en was er legerreserve.

17 juni De Koning bezocht nogmaals de stellingen.

24 juni Koningin Elisabeth kwam op haar beurt op bezoek in de loopgraven. Zij werd er rondgeleid, bezocht de schuilplaatsen en deelde sigaretten, tabak en pijpen uit... *"die we zo lang mogelijk in de ransel bewaarden zonder ze aan te raken...alsof het relikwieën waren."* (naar een ooggetuige)

25 juni Hevige beschieting van de eerste verdedigingslinie door de vijand.

De oorlog was in 1916 ontmoedigend monotoon aan het Belgische front. Resultaten van het grote bevrijdend 'algemeen' offensief dat moest vertrekken uit de Champagne- en Artoisstreek, waarvan sprake bij de Franse legerleiding tijdens de herfst van 1915, bleven uit. De aanval vertrok eind september '15 met meer dan veertig Franse divisies gesteund door

de Britse strijdkrachten op hun linkerflank. Maar zonder beslissing: de doorbraak van het Duitse front kwam er niet. De verliezen aan beide zijden waren belangrijk!

Op 21 februari '16 vielen de Duitsers bij Verdun aan. De Fransen verdedigden er zich hardnekkig en troffen gelijktijdig voorbereidingen voor een grootscheeps tegenoffensief met de Britten in het Sommegebied tussen Bapaume en Péronne. De hevige gevechten om Verdun duurden tot in juni. Generaal Joffre, commandant van de geallieerde strijdkrachten, bleef bij zijn aanvalsplannen ondanks de netelige toestand aan het front bij Verdun. De maand juni werd er een hachelijke maand voor de verdedigers die aan de rand van de instorting stonden. Op 1 juli kwam het verlossend offensief van de Britten en de Fransen. De hoofdkrachtinspanning werd gedragen door de Engelsen, zij leden tijdens de twee eerste dagen 40.000 verliezen! De resultaten waren nog eens bescheiden. De verstandhouding tussen beide legers, Britten en Fransen, was niet optimaal zodat de aanval stakte. Naast de beperkte terreinwinst van de geallieerden en de belangrijke verliezen bij de Duitsers aan de Somme, verzwakte automatisch de Duitse greep op Verdun. De Fransen zullen slechts eind oktober '16 de Sommeslag opgeven, het offensief was een mislukking.

De geallieerden veroverden in die periode de controle over het luchtruim. Luchtbombardementen werden zelfs bij nacht in het achtergebied van de vijand uitgevoerd, de logistieke installaties in de diepte werden aan beide zijden meer en meer bedreigd.

Deze weinig opwekkende frontberichten konden het moreel van de Belgen niet opkrikken en maakten van 1916 een triest jaar van wachten op het bevrijdend offensief van de "garanten", dat de vijand over onze grenzen moest terugwerpen. De Belgische regering en de legerleiding verbeterden ondertussen de weerbaarheid van het veldleger door de continue werken aan de verdedigingslijnen aan de IJzer alsook door de modernisering van de uitrustingen en van de tactische procédés.

23 juli Het 1e Regiment Karabiniers werd uit de frontlinie verplaatst naar de omgeving van Hoogstade en werd er ontplooid als legerreserve.

"Hoogstade bestaat slechts uit één straat, die tamelijk breed is, de baan van Veurne naar Ieper. In 't midden een huis met een paars vlaggetje⁹⁴ ...Soldaten vermijden meestal een mogelijke ontmoeting; het dorp ziet er dan ook treurig uit, hetgeen de winkelierster van rechtover het paars vlaggetje razend maakt. Aan de uiteinden, noord en zuid, heerst er echter een grote drukte. Tussen beide, het 'niemandsland', wat eerder beeldspraak is, daar het in werkelijkheid behoort aan één man, die niettegenstaande alle verhalen een brave man is, doch ons altijd heeft doen "beven". Achter de kerk staat de beroemde "Roode Poort", bekend om de gezellige kalmte van haar tonnetjes, en haar fris "St.Dizier"bier. Om de grote straat te vermijden volgen we de smalle kronkelende wegeltjes door weiden of boomgaarden. Voor ons vermaak hebt ge daar ook de "14 fesses" (14 billen), dat een verdacht kot is, en het Engels hospitaal, waar we doorheen de hagen de flinke ziekenverpleegsters kunnen speuren." (Uit "De Karabinier" juli 1934.-p.740)

05 augustus Het I^e/1K bezette de ondersector in het centrum, het IIIe Bn was met piket aan de Kousseboombrug, het IIe Bn beschermde de kabelballon aan de Zavelhoek, terwijl het IVe Bn te Hoogstade verbleef.

Tot 15 september bleef het 1e Regiment Karabiniers in het achtergebied als onderdeel van de legerreserve. De tijd werd benut om beperkte tactische procédés in te oefenen. Het oefenterrein, "vaguodrome" gedoopt, een open veld lichtjes hellend en doorsneden door een 2 m brede beek, werd door de karabinierscompagnies ombeurt, tot vervelens toe, gebruikt om te "exerceren".

15 september Het 1e K kwam terug in de vuurlinie. Het IIe Bn bezette de zuidsector.

16 september De Duitsers verwelkomden onze karabiniers met een flinke beschieting van de voorste stellingen.

18 en 19 september - 'Patrouilleurs' van 1 K vergastten de vijand op wat emotie door een onverwacht bezoek aan hun voorlinies.

⁹⁴ De parse wimpel, het herkenningsteken van een divisiecommandant. Het betreft hier generaal De Ceuninck, Comd 6^e LD.

Maj Souxdorf, commandant van het I^e/2K, verliet zijn bataljon dat tot half oktober onder het tijdelijk bevel kwam van Cdt Burck. Deze laatste werd dan afgelost door Maj Maton die de nieuwe Comd werd van I/2 K. Oktober en november vergleden zoals september, in een relatief rustig oorlogsgebeuren. De herfstkilte en de regen kondigden de naderende winter aan...en het Belgisch leger hokte nog steeds in de modder, achter de weidse waternvlakten aan de IJzer, wachtend..., wachtend op de uiteindelijke verdrijving of vernietiging van de vijand...

Van 15 tot 28 oktober werd het 1e K opnieuw legerreserve bij Hoogstade. Het regiment was opgelucht toen het op 29 oktober terug de ondersector centrum mocht bezetten.

23 november Een nieuwe wijziging werd doorgevoerd: één regiment van de 6e LD hield de ondersectoren noord en centrum, het zuiden werd gehouden door twee compagnies karabiniers-wielrijders en het 3e Regiment Lansiers van de Cavaleriedivisie.

27 november Het 1e K verzamelde nog eens als legerreserve in het achtergebied: het I^e Bn kantonneerde te Pollinkhove, het IIe te Weegschede (een nest), het IIIe te Gapaard, het IVe te Hoogstade met als burens het divisiehoofdkwartier en de "14 billen"!

"Here God hoe koud is het toch! In één nacht zijn de vaartjes zo dik toegevroren dat er geen middel is om het ijs te breken. We scheren ons ...met koffie...en onze bruine en taankleurige huid is bedekt met zwartachtige korsten. Diegenen die ginder in de loopgraven waken hebben ten minste de gelegenheid met plankenstukken, die ze hier en daar op het gevaar af van een "krijgstraad" gegapt hebben, vuurtje te stoken in oude, met de bajonet opengesneden beschuitdozen. Aan ons echter, die in de reserve liggen, werd het streng verbod opgelegd vuur te maken in de schuren en barakken die we bewonen. En 's morgens worden we wakker met rijm op de mutsen en op de dekens waaronder we 's nachts wat warmte zochten..." (Uit "De Karabinier" december 1934. p.807)

22 december De karabiniers en de grenadiers werden afgelost door de 3^e LD na meer dan elf maanden bezetting van de sector Nieuwkapelle. Het 1^e K vertrok naar Wulveringem en Leisele, het 2e K verliet Izenberge met de trein en begaf zich naar Bray-Dunes. Dit alles gebeurde in de bittere kou.

In de sector van Nieuwkapelle waren de verliezen zeer beperkt gedurende die periode. Bij het 1e K telde men 41 doden en 309 gekwetsten. Bij 2 K werd Lt Gérard⁹⁵ gedood, andere gegevens over verliezen ontbreken.

DE REORGANISATIE EN OFFENSIEVE TRAINING VAN HET VELDLEGER

Een rustperiode voor de 6e LD (23 december-02 januari 1917)

Door de verbeeldingrijke inspanningen van de Belgische regering in ballingschap en van de legerleiding herrees progressief een nieuw en eigentijds veldleger uit de resten van het uitgemergeld leger van oktober 1914. De mobilisatie en de wervingscampagne lieten toe de effectieven op te trekken naar de toestand van augustus '14. In december 1916 was het dan ook mogelijk voor het GHK om een nieuwe organisatie in te voeren die beter beantwoordde aan de behoeften van een natie in oorlog. Onze strijdkrachten, die bij het begin van de veldtocht nog in de geest van de 'Belle Epoque' evolueerden, werden door de dramatische gebeurtenissen van de oorlog op korte tijd gedwongen om zich nieuwe materiëlen, uitrustingen en gevechtsprocédés eigen te maken zodat zij meer defensieve en offensieve slagkracht verwierven.

26 december Een belangrijke gebeurtenis: de Regimenten Karabiniers werden officieel ontubeld. Uit het 1e K ontstond het nieuwe 3e Regiment Karabiniers, terwijl uit 2 K het 4e Regiment geboren werd, weliswaar met enkele versterkingen uit andere eenheden. Deze maatregelen waren een onderdeel van een grondige reorganisatie van onze strijdkrachten.

⁹⁵ Gustave Gérard, geboren te Laken op 04.09.1885. Hij was kapitein 'op de lange omvaart' toen hij zich in 1915 als vrijwilliger meldde. Hij werd gekwetst op 16 juni 1916 en overleed de volgende dag te Hoogstade.

De twee eerste bataljons bleven in hun regiment van oorsprong, de twee andere (IIIe en IVe) werden de nummers I en II van de nieuwe regimenten. De bataljons telden drie compagnies en een mitrailleurscompagnie. De compagnies werden genummerd van 1 tot en met 12, de veelvouden van 4 waren voor de nieuwe mitrailleurscompagnies. Deze laatsten werden slechts geleidelijk gevormd. Het derde bataljon van ieder regiment werd samengesteld met de vierde compagnie van het I^e en IIe Bn, plus versterkingen uit andere eenheden, o.a. de wielrijderscompagnie van de 6^e LD voor 1 K en twee compagnies Jagers te Voet voor 2 K en 4 K. Nieuwe wapensystemen werden gelijktijdig ingevoerd zoals de mitrailleurgeweren (MG's), geweren met een granaatwerper, offensieve granaten e.d.

Bovendien werd de brigadeechelon opnieuw ingevoerd.

27 december 1916 - De slagorde van de 6^e LD zag er als volgt uit:

- de 16^e Bde (Comd GenMaj Lotz) met de 1^e en 2^e Regimenten Grenadiers;

- de 17^e Bde (Comd GenMaj Baltia) met:

Kol Constant

Kol Lauwens

Kol Lekeu

het 1e Regiment Karabiniers (Comd Kol Lahire) bestaande uit het I^e Bn (Maj Bremer), het IIe Bn (Maj Letenre) en het IIIe Bn (Maj Colinet), het 3e Regiment Karabiniers (Comd Kol Lauwens⁹⁶) bestaande uit het I^e Bn (Maj Conreur), het IIe Bn (Maj SA Flemal) en het IIIe Bn (Maj SA Béart);

- de 18e Bde (Comd GenMaj Collyns) met:

het 2e Regiment Karabiniers (Comd Kol Constant⁹⁷) bestaande uit het I^e Bn (Maj Burck), het IIe Bn (Maj Ouwerx) en het IIIe Bn (Maj Déome), het 4e Regiment Karabiniers (Comd Kol Lekeu) bestaande uit het I^e Bn (Maj Delanghe), het IIe Bn (Maj Kettenmeyer) en het IIIe Bn (Maj Van Zeune).

Training in het Kamp van Mailly (05 tot 28 januari 1917)

Om de regimenten vertrouwd te maken met de nieuwe organisatie, de nieuwe wapens en aanvalsmethodes werd de 6^e LD naar het Kamp van Mailly (bij Chalons sur Marne) gestuurd. Op 3 en 4 januari werden de regimenten in de inschepingszones gebracht: de 17^e Bde naar Bergues, de 18^e Bde naar Ghyvelde. De reis, in weinig comfortabele omstandigheden, opeengepakt in goederenwagens bij een harde kou, duurde veertig uren! Over Amiens, Mareuil-sur-Ourcq, Chalons-sur-Marne, Sommesous bereikten zij op 05 en 06 januari het Kamp. Met muziek op kop en onder het applaus van de Franse en Russische soldaten deden onze karabiniers hun intrede. Zij werden er ondergebracht in tochtige barakken met een binnentemperatuur van -18°.

⁹⁶ Lauwens François, ° Brussel 09.03.1868. KMS 08.12.85, OLT 10.01.88 bij het 2^e Jagers te Voet, bij het 1^e K 10.10.90; als KaptCdt bij het 2^e K op 15.09.13. Maj op 23.12.13, overplaatsing naar 1 K op 12.05.15, LtKol op 30.03.16, Kol op 18.12.16 en tweede korpscommandant van 3 K de 20.12.16. Comd van de Infanterie van de 6^e ID op 26.01.18. Gen Maj benoemd op 26.06.18, LtGen op 26.06.22. Met pensioen 04.04.30, overleden te Brussel 19.12.42.

⁹⁷ Constant Roch, Bernard ° Marche 16.02.1867. Begon zijn militaire loopbaan bij de genie op 01.03.1883. Werd OLT op 10.01.88 en ingelijfd bij het 12^e Linie. Muteerde als Kapt naar 3 Li op 27.03.06; Maj benoemd de 25.12.13 en overgeplaatst naar 2 K op 30.12.13, LtKol op 15.11.15, Kol op 18.12.16 en aangeduid als derde korpscommandant 2 K op 20.12.16. GenMaj op 26.12.17 en LtGen op 28.03.20 en meteen Comd van de 6^e ID. Met pensioen op 21.03.29, overleden 03.07.44.

Ondanks het gure weer gingen de oefeningen door vanaf peloton, over compagnie en bataljon tot divisie-echelon. Gedurende deze periode was de 6e LD reserve van het 4e FR Leger, dat bij een eventuele aanval van de Duitsers moest stelling nemen tussen Reims en Verdun.

De zondag was een rustdag. Voor onze karabiniers een luidruchtig verbroederingsfeest met Russen en Fransen waarbij de 'pinard' rijkelijk vloeide...

24 januari - Gen Pétain woonde een divisiemanoeuvere bij. Hij feliciteerde Gen De Ceuninck voor de flinke houding van de eenheden.

Op 28, 29 en 30 januari verlieten de regimenten het Kamp. Van toen af vormden de acht mitrailleursecties Colt in ieder Regiment Karabiniers de 4e en 8e Compagnie, de oudere mitrailleurcompagnie werd de 12^e. De mitrailleurgeweren werden eveneens verdeeld in de infanteriecompagnies. De regimenten waren klaar voor opdrachten aan het front. Begin februari vertrok de 6^e LD om de 5^e LD af te lossen in de sector Steenstraat-Het Sas.

De karabiniers in de sector Steenstraat - Het Sas (09 februari - 03 mei 1917)

De divisiesector begon 500 m noord van de brug van Steenstraat tot de junctie met de Britten ter hoogte van de puinen van Boezinge. De eerste stelling omvatte drie parallelle lijnen:

- langs het IJzerkanaal (lijn A),
- achter het IJzerkanaal (lijn B),
- 300 m achter deze lijn (lijn C).

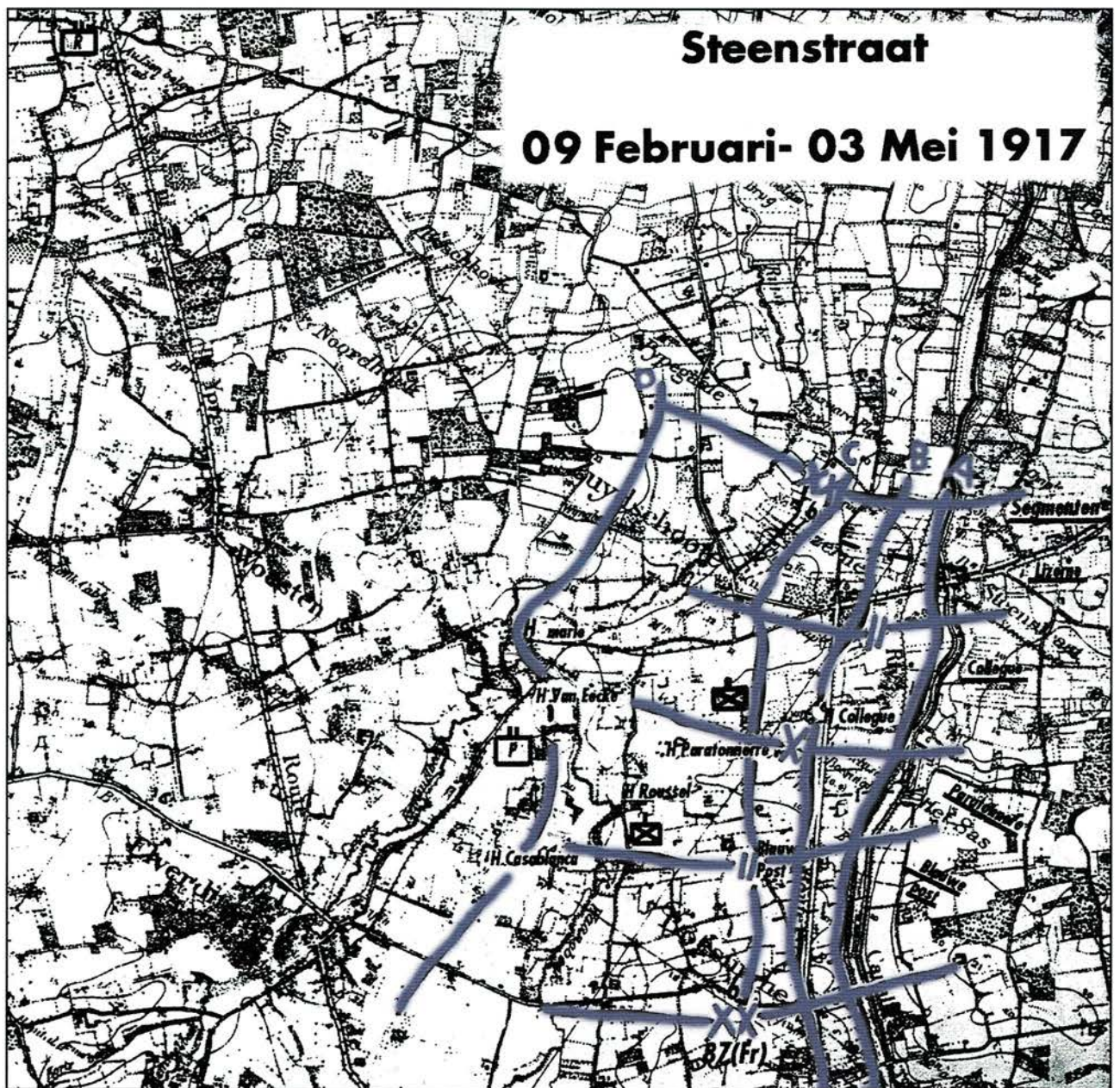
Meer in diepte waren er nog drie lijnen (D, E, F) met steunpunten. Al deze lijnen waren met loopgraven verbonden (soms tot drie km lang). Een wegbewijzing was noodzakelijk, anders verdwaalde men. Bij nacht in absolute duisternis (verlichting was uitgesloten!) was een gids noodzakelijk... en dan nog!

Het geheel was verdeeld in twee ondersectoren: Steenstraat en Het Sas. Eén brigade per ondersector, de wacht vooraan werd toevertrouwd aan één regiment. De derde Bde was divisiereserve in het gebied Roesbrugge-Haringe dicht bij de Franse grens.

De ondersectoren waren verdeeld in twee segmenten, elk bezet door één bataljon, het derde bataljon was met piketdienst. Het segment werd nogmaals opgedeeld in twee ondersegmenten, genummerd van 1 tot 8 van zuid naar noord. Iedere compagnie verdedigde een ondersegment met één peloton op iedere lijn; deze wisselden om de 24 uur van lijn. De regimenten bleven 4 dagen in lijn, een regiment met rust was reserve van de ondersector.

De ondersector Steenstraat omvatte de segmenten 'Lizerne' en 'Collègue' met de ondersegmenten 5 tot 8; de reservecompagnies bezetten de hoeses 'Troquet' en 'Marie', het Bn met piket logeerde in schuilplaatsen gebouwd rond de hoeses 'Maes', 'Boudry' en 'Vandecasteele'. Het regiment met rust kantonneerde in Westvleteren en aan 'Au Lion Belge'. Westvleteren met enkele herbergen en winkeltjes, zorgde voor het nodige vertier, het gehucht 'Au Lion Belge' was wat minder frivool, men logeerde in barakken en in enkele hoeses naast een Frans militair kerkhof...

De segmenten 'Paratonnerre' en 'de Blauwe Post' vormden de ondersector Het Sas, met de ondersegmenten 1 tot 4. De reservecompagnies verbleven in schuilplaatsen bij de hoeses 'Paratonnerre' en 'Casablanca', het Bn met piket in de hoeses 'Roussel' en 'Van Eecke' alsook in barakken in Woesten. Dit dorp was nog door enkele hardnekkigen, ondanks de beschietingen, bewoond en had zich op de soldaten ingesteld o.a. "De Gulden Helm", een winkel-herberg waar Belgen en Engelsen zich de attenties betwisten van de lokale schoonheden... Het regiment met rust hokte rondom de gehuchten 'Eikhoek' en 'De Wippe', zonder veel comfort.

De reservebrigade kantonneerde in Roesbrugge. Het was er comfortabel en het lucratief vermaak werd er royaal georganiseerd door de commercie.

De sector van de 6e Legerdivisie had amper 4 km frontlijn maar was meer dan 16 km (in vogelvlucht) diep. Dit betekende 400 à 500 m front te bewaken per compagnie (met één peloton in lijn!). Voor de volledige Legerdivisie waren dat amper ongeveer 300 militairen met een reële bewakingsopdracht.

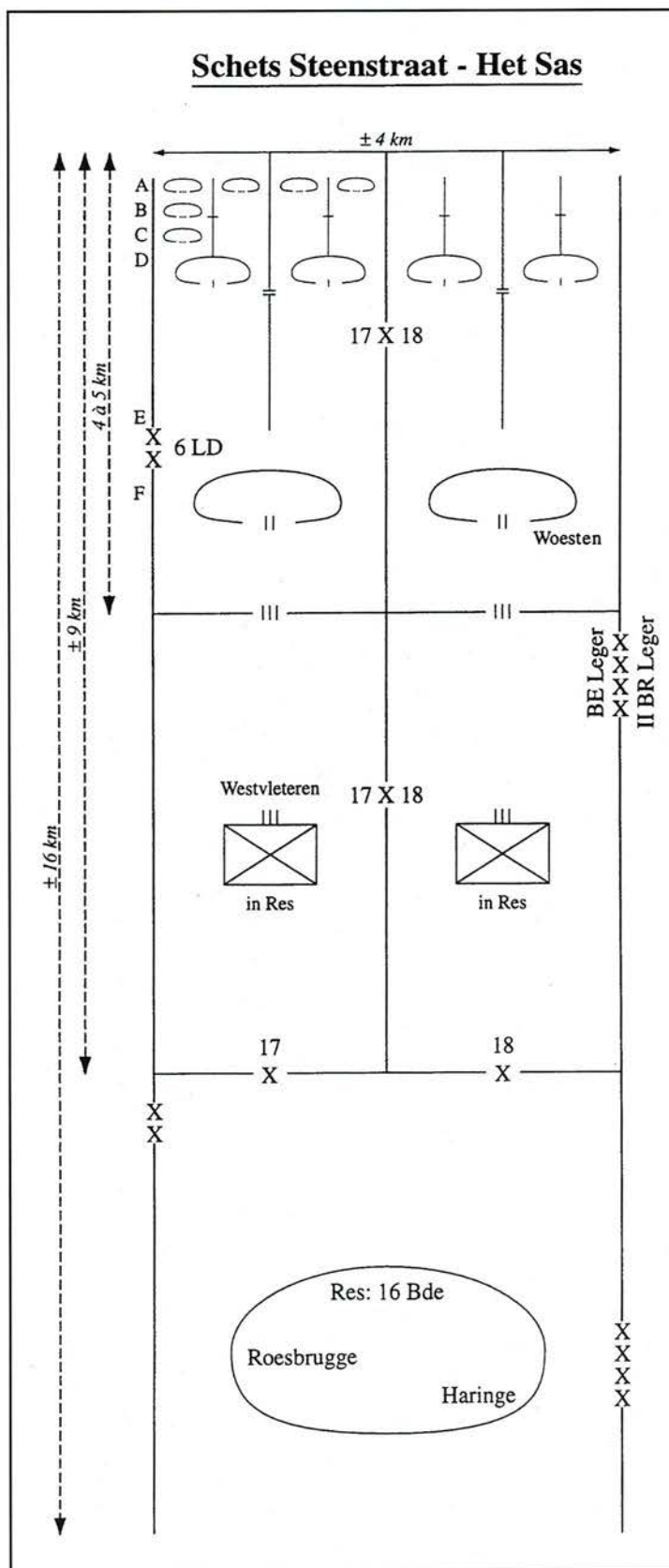
De bataljons in reserve (met piket) van de twee regimenten in lijn bevonden zich op ongeveer 6 km van de eerste lijn A, terwijl de regimenten in reserve (met rust) van de voor Bdes ongeveer 9 km ver verwijderd waren.

Om beurt kreeg elke Bde van de Div een andere ondersector te bezetten; in de Bdes losten de twee regimenten zich alle 4 dagen af, een analoge cyclus van aflossingen bestond tussen de Bns van een zelfde regiment onderling. Dit betekende uiteindelijk dat er zeer veel 'bewogen' werd in de sector en dat onze soldaten zowat alle onderdelen van de sector hebben leren kennen. De planning en de opvolging van de aflossingscyclus was zowat de bijzonderste stafactiviteit in die periode. Het moet bovendien wel een probleem geweest zijn om iedereen een onderkomen te bezorgen in dit oorspronkelijk zeer landelijk gebied met weinig dorpskernen van betekenis...

Ons Belgisch leger was in oorlog maar had voldoende tijd, ruimte en middelen om achter het overstroomde IJzerbekken een gunstige defensieve stelling uit te bouwen en te onderhouden, het vroeg echter wat creativiteit en wilskracht. Die kwaliteiten waren onmiskenbaar aanwezig! De vijandelijke activiteiten waren van die aard dat het Belgisch commando zijn eenheden kon 'sparen'. Slechts een noodzakelijke fractie soldaten bewaakte de IJzerstelling. Plannen om het initiatief te nemen en om uit de Westhoek uit te breken waren nog niet rijp voor uitvoering. De Koning en de regering wachtten op een gunstiger evolutie van de toestand bij de 'garanten'. Sinds de IJzerslag werd de oorlog aan het Westfront in de Franse en Britse sector gevoerd...

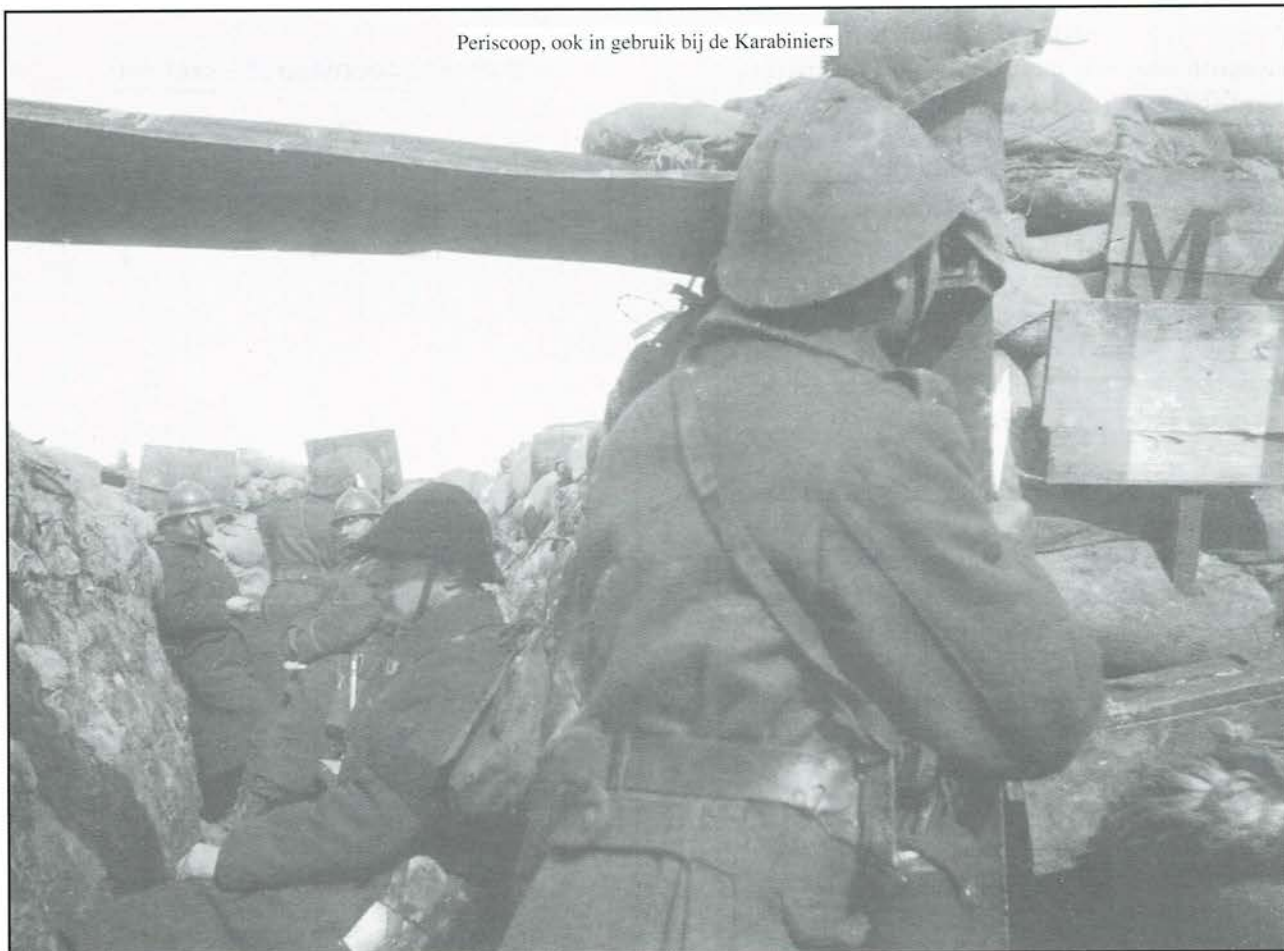
Het terrein en het leven in de sector

Het terrein tussen de lijnen A en C was deernisgevend en gaf een chaotisch aanblik tengevolge van de artilleriebeschietingen, de hoeves waren ruïnes. De lijn A had degelijke loopgraven maar vanaf het ondersegment A4 waren zij volledig beschadigd. Aan Het Sas zat de vijand op amper 10 m van de eigen stelling, hun handgranaten (met een handsteel en vleugeltjes) bijgenaamd "de duiven" vlogen regelmatig op onze soldaten af.

Periscoop, ook in gebruik bij de Karabiniers

Het gebeurde dat men met de periscoop de vijandelijke stelling bespioneerde. Men spande zelfs valstrikken: een periscoop zonder glazen werd opgesteld met scherpschutters links en rechts ervan, klaar om te vuren. Bij de eerste reactie van een vijand die poogde met een goed gericht schot de periscoop uit te schakelen werd de Duitser onverbiddelijk neergemaaid! Dit was dikwijls de aanleiding tot aanzwellende reacties: granaten, mortieren, artillerie. Na een tijdje hield het vuren op en werd het slagveld geruimd... Voor een buitenstaander heette het 'aan het westelijk front geen nieuws'...

De winter van 1917 was bitter koud: het vroom hard en het sneeuwde regelmatig. Het bevroren hobbelige terrein bemoeilijkte de bewegingen, voorzorgen tegen bevriezingen drongen zich op. Schildwachten hulden zich in een schapenvacht omgetoverd tot vest, vaderlanders werden om de schoenen gebonden met wat telefoondraad, bivakmutsen verwarmden het hoofd, enz. Op de stellingen B en C was het beter leven: de loopgraven in de lijn B boden een vrij goede bescherming; de lijn C, de hoofdweerstandstelling omvatte betonnen schuilplaatsen voor de opgestelde mitrailleurs.

De reservecompagnie van een segment en het reservebataljon van de ondersector kantonnerden in niet verwarmde barakken of goed afgedekte schuilplaatsen. De eenheden met piketdienst voerden werken uit. Dikwijls werden zij hierbij onderbroken door de bombardementen. De pelotons moesten tot 3000 zandzakken bij nacht vullen, wagentjes met cement, ijzeren balken, prikkeldraad en bommen moesten over rails naar de voorlinies worden geduwd. De vermoeidheid was groot, het enige soelaas waren de stortbadsessies in Elzendamme gekoppeld aan het reinigen en ontsmetten van de kleding.

02 maart - Nieuwe richtlijnen werden uitgevaardigd over de bezetting van de sector: *"Ik heb opgelegd werken uit te voeren in de sector, die veel uren en inspanningen zullen vergen. Deze werken zijn gebiedend om ons toe te laten de vijand zegevierend terug te slaan; anderzijds zullen zij de manschappen een grotere bescherming bieden tegen vijandelijke vuren. Ik ben ervan overtuigd dat iedereen de grootste ijver zal aan de dag leggen om deze nieuwe taak tot een goed einde te brengen. Iedereen zal begrijpen dat onze plicht tegenover het Vaderland geen zwakheid of ontmoediging toelaat en vereist dat alle energie, alle wilskracht wordt betoond..."* Get. De LtGen De Ceuninck, commandant.

Ondanks alle tegenspoed bleven de soldaten moedig en toegewijd. Zij hadden de indruk van dan af de vijand te beheersen; iedere reactie van hem werd onmiddellijk met een kogelregen en geschut beantwoord.

Een getuigenis van karabinier Louis H., 2^e Regiment Karabiniers, uit zijn oorlogsdagboek 10 februari 1917: "Ik nam dienst om mijn vaderland te verdedigen; om de wereld te verdedigen tegen het Pruisische militarisme. Ik zal de oorlog tot het einde voortzetten, voor dezelfde ideeën en met nog meer moed, want ik moet nu wraak nemen voor een broer, voor hen die onrechtvaardig door de Germanen werden gefusilleerd en vooral voor dhr. R., echtgenoot van mijn dierbare meter.

Maar als u wilt weten wat ik denk van de militaire dienst en tucht? Ik ben antimilitarist. Ik hou van mijn dierbaar België, ik haat Duitsland en alles wat militair is. Vergeef me mijn vrijmoedigheid, maar ik heb geleerd dat men in het leven in de eerste plaats loyaal moet zijn. Ik heb deze bladzijde geschreven, omdat ik heb gezien hoe er onder de plooiën van de vlag dingen gebeuren die me doen walgen."

(tekst nummer 9 uitgestald in een vitrine "In Flanders Fields Museum" te Ieper)

Offensieve prikacties

Om het teruggekeerde vertrouwen in het eigen kunnen te versterken kregen de regimenten richtlijnen om meer actieve verkenningen van de vijand uit te voeren.

De 17e Bde vormde speciale groepen vrijwilligers onder het bevel van de onderluitenanten Fernémont en Velghe (1 K), Van Hoorebecke en Vincke (3 K) met het doel offensieve prikacties uit te voeren in de vijandelijke lijnen. Iedere nacht rukten zij uit om de Duitse stellingen te verkennen. Begin april was een raid gepland over Het Sas. Een geslaagde maar duur bevochten actie bij de Grenadiers deed echter het divisiecommando afzien van de karabiniersoperatie.

De karabiniers waren toen (maart '17) de meest zuidelijke Belgische troepen aan het front, hun rechterflank was de grens van het Belgisch Leger. De onmiddellijke burens waren de Engelsen van de 32^e UK Div (Gen Menschell Food), de verstandhouding en de samenwerking waren voorbeeldig op de scheiding. De respectieve betrokken commandanten maakten onderlinge afspraken over de inzet van de middelen in bepaalde hypothesen. Wanneer nodig bekwam de Belgische zuidelijke Brigade onmiddellijk steunvuren van de Britse artillerie. Gemengde posten met Belgen en Britten werden op de junctiepunten opgesteld.

Onze karabiniers wisten onmiddellijk enig profijt te halen uit het Britse buurschap: het Belgisch brood was zeer degelijk en werd door onze karapatten schaamteloos gebruikt als ruilmunt voor 'jam', sigaretten, uitrustingsvoorwerpen e.d.

"De Tommies krijgen maar weinig brood, en ze komen naar ons toe de armen volgeladen met allerlei eetwaren, kledingstukken om ze tegen brood uit te wisselen. We maken van deze gelegenheid goed gebruik. Een ruiling uit de honderd, voor één brood: een doos met honderd sigaretten, een halve kilo siroop, een halve kilo 'blackberry' en op de koop toe een bronzen kenteken van het regiment. Soms werd een brood geruild tegen een paar laarzen in caoutchouc, een regenmantel, een paar zwarte schoenen met ijzeren hielen... We hebben dan ook onze vrienden gedoopt: "Bread for Jam". De uitwisselingen grepen het meest plaats in de omgeving van de hofsteden waar we met piket lagen: Casablanca, Van Eecke, Maes, Baudry en tal van andere.

Op die wijze geraakten we gelukkig aan wat meer eten, want de ravitaillering liet te dien tijde veel te wensen over. De 'patatten' waren meer dan eens afwezig, en 's avonds kregen de mannen een gamel zwarte bonen. Of er gevloekt werd! Van ruiling gesproken... In den 'Gulden Helm' te Woesten gingen de ruilingen ook goed hun gang...deze waren echter van een andere soort..." (Uit 'De Karabinier'. Maart 1935.p.865)

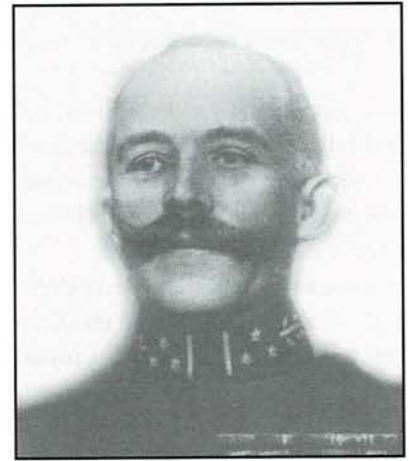
02 april Een Pasen met sneeuw op de IJzervlakte...geen Paasbloemen!

06 april De Verenigde Staten van Amerika traden in de oorlog en versterkten het Westers front.

12 april Maj Letenre, Comd IIe/1 K muteerde en werd commandant van het divisie opleidingscentrum, een vervolmakingsschool voor kandidaat-officieren. Op 04 augustus zal hij secretaris worden op het Kabinet van de Minister van Oorlog, toen Gen De Ceuninck die hoge verantwoordelijkheid kreeg.

- 14 april Kolonel Lahire verliet zijn dierbaar 1^e Regiment Karabiniers om een stage te vervullen bij het militair bestuur van de provincie West-Vlaanderen. Luitenant Kolonel SA Bremer⁹⁸ volgde hem op en werd aldus de 31^e korpscommandant van het Regiment.
Maj Van Coppennolle uit het 2^e K werd Comd van het I/1 K.
- 01 mei In het ondersegment A7 werden er door de Duitsers pamfletten verspreid: "*Complimang van het burgemeester uit Gent. Complimang Deutsche soldaat. Soldaat, seyde contant, geef het briefke wieder teruck dat in vader und moder, noch wat dit in lest Welchen tied is den oorlog gedan.*"
Onmiddellijk werd hierop met granaten gerepliceerd, een tweede pamflet kwam er niet.

Tijdens de lente werden de offensieve geruchten feller. De eerste tekenen voor een aanval werden zichtbaar: munities en overschrijdingsmaterieel werden aangevoerd, de wegen werden verbreed en zware vuurmonden werden snel en geruisloos over rails verplaatst.

De compagnies beschikten nu over over 12 geweren-granaatwerpers en 9 mitrailleur-geweren (MG's). De verdediging werd tevens actiever en agressiever gevoerd: patrouilles overvielen regelmatig de Duitse stellingen en keerden terug met krijgsgevangenen. Het vertrouwen kwam terug, er waaide stilletjesaan een offensieve geest door de rangen...

- 03 mei De 6^e LD werd onverwacht afgelost door de 4^e LD. Onze divisie werd verplaatst naar de bekende sector van Nieuwkapelle waar zij de 5^e LD ging aflossen. Deze beweging paste in een offensief plan van het GHK waarbij de 6^e LD zou ingezet worden.

Tijdens de bezetting van de sector Steenstraat-Het Sas kenden de karabiniers belangrijke verliezen, men telde aan gekwetsten en doden: 300 troep en 9 officieren die 'buiten gevecht' werden gesteld. Volgende officieren lieten er het leven: bij 2 K OLT Dewaele⁹⁹, bij 3 K OLT Thielemans¹⁰⁰ en bij 4 K OLT Christiaens¹⁰¹.

Terug naar Nieuwkapelle (04 mei - 20 december 1917)

HET BRITS OFFENSIEF NAAR DE ZEEHAVENS IN VLAANDEREN.

Begin 1917 leden de geallieerden belangrijke verliezen in de Noordzee ten gevolge van de intensivering van de duikbotenoorlog door de Duitsers. Bij het hoogste commando rijpte het plan om bij middel van een offensief, geleid door de Britten (maarschalk Douglas Haig), de kusthavens van België te heroveren. Veertig UK Divs waren beschikbaar, zes FR Divs, het Belgisch leger, en de Britse en de Franse vloot. In een eerste fase zou de Ieper'salient' verbreed worden tot de lijn Mesen-Wijtschate. In een tweede fase zou de Kam van Vlaanderen (Klerken, Westrozebeke, Passendale, Zonnebeke) veroverd worden. Vervolgens zou het BE leger noord en zuid van Diksmuide aanvallen gezamenlijk met een Brits Korps dat uit Nieuwpoort moest vertrekken, terwijl een volgend Brits Korps zou landen tussen Nieuwpoort en Oostende. De allereerste voorbereidingen begonnen reeds eind februari.

Rondom Ieper werden er 3000 artilleriestukken verzameld en meer dan 100 tanks! De Fransen brachten ongeveer 900 kanonnen, waaronder 305 en 380mm, in en achter de Belgische sector. De operatie zou beginnen met een enorme artillerievoorbereiding die dagen zou duren. De beschietingen en luchtbombardementen begonnen

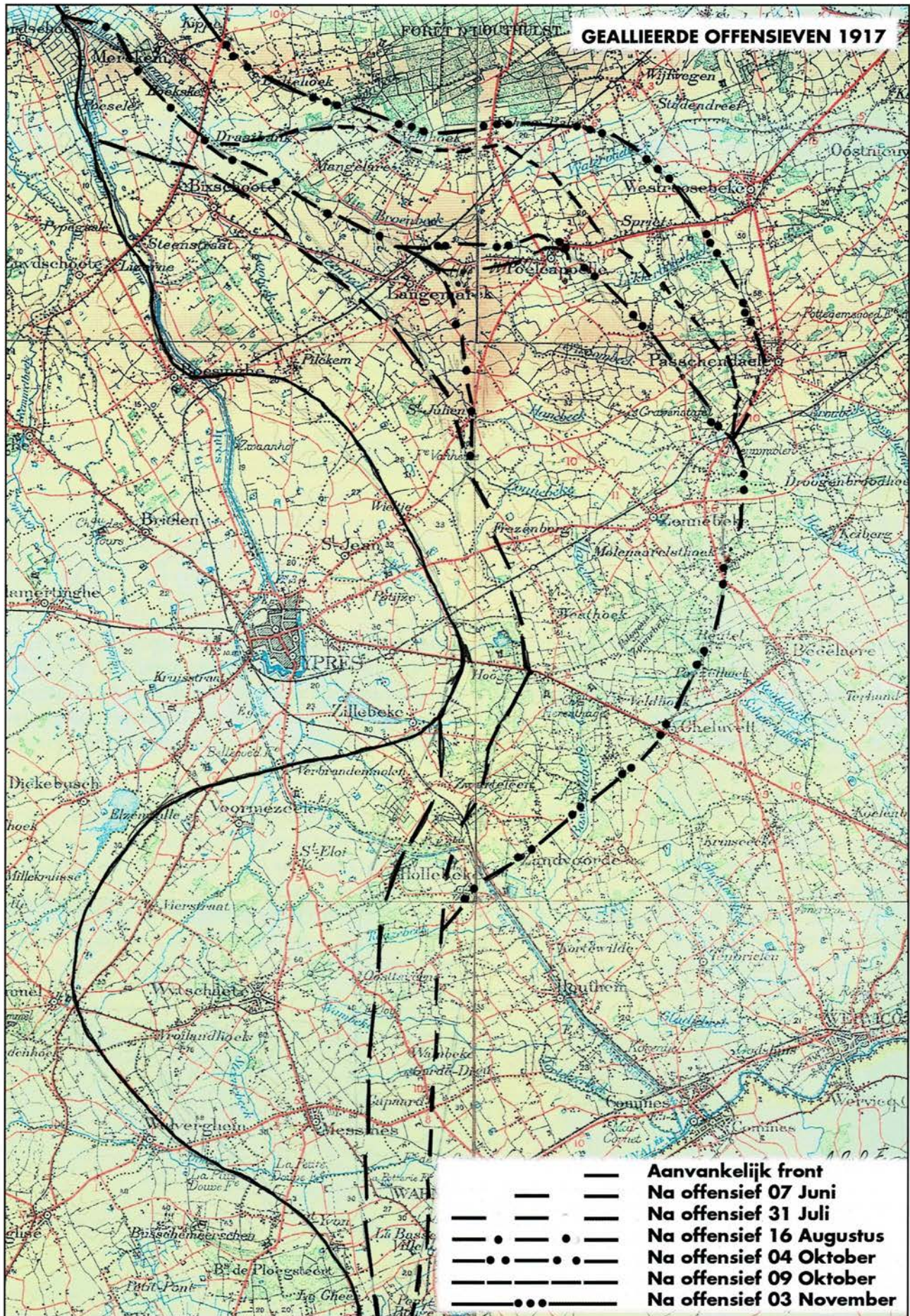
⁹⁸ Bremer René, ° 16.06.1871. Begon zijn militaire loopbaan bij het 12e Li op 10.08.87, OLT benoemd de 10.01.91 bij het 9e Li, stafadjunct op 22.11.1900. Aangeduid voor het 2e K op 15.09.13; Maj op 21.11.14 en mutatie voor 1 K; LtKol op 26.03.17 en werd aangesteld als Comd 1 K op 10.04.17; Kol op 26.03.18; gesneuveld te Rumbek op 14.10.18, begraven te Beveren a/d IJzer

⁹⁹ Dewaele Albert, ° Brussel 22.05.1896; gekwetst bij Boezinge op 23.02.17 tijdens een patrouille, overleed 's anderendaags te Oostvleteren.

¹⁰⁰ Thielemans Antoine, ° Jette 15.01.1890; gesneuveld bij Boezinge op 19.03.17 tijdens een 'granatengevecht'.

¹⁰¹ Christiaens Georges, ° Brugge 15.09.1895; tweemaal gekwetst in gevechten te Hofstade (25.08.14) en op 05.10.14, hernam onmiddellijk dienst na zijn genezing, sneuvelde door een obusinslag in de ondersector Het Sas.

vanaf 28 mei voor de verovering van de lijn Mesen-Wytschate. De Britse aanval startte op 07 juni en bereikte vlot de eerste objectieven: 7200 Duitsers werden gevangen genomen, 67 kanonnen veroverd. Op 11 juni was de steenweg Ieper-Waasten (Warneton) bereikt.

Pas op 15 juli begon de grote 'slag' met langdurige en hevige artillerie- en luchtbombardementen. Na deze intensieve vuurvoorbereiding om de sterke defensieve werken en troepen van de Duitsers te verzwakken, vertrok de aanval in noordoostelijke richting om de 'Kam van Vlaanderen' te veroveren. De vertreklijn lag ergens tussen Steenstraat en Deulemont (Fr), het 1^e Fr Leger (Gen Anthoine) vertrok tussen Boezinge en Drie Grachten, het XVe UK Korps bij Nieuwpoort en de rest van de Britten noord en zuid van Ieper. De Duitse weerstand was goed georganiseerd. Het offensief zal aanhouden tot in november en bestond uit een reeks regelmatige en continue kleine vorderingen. Meer dan drie maanden werd er in ongunstige omstandigheden - aanhoudende regen en drassig terrein- verbeten gestreden. Duizenden en duizenden vonden er de dood, aanval en tegenaanval volgden elkaar op zonder verpozing. De Duitsers gebruikten het mosterdgas, Yperiet genaamd, om de Britse aanvalschelons te stoppen. Op 6 november werd Passendale veroverd door de Canadezen, de zuidrand van het Houthulstbos door de Fransen. Poelkapelle, Zonnebeke, Beselare en Geluvelde waren in de handen van de Britten. Dit relatief pover resultaat had een tragische keerzijde voor de Britten: nagenoeg 270.000 totale verliezen aan gewonden, doden en vermisten!

De Belgische 2^e en 6^e LD zouden pas in de aanval gaan wanneer het Blankaartmeer en de noordrand van het Houthulstbos veroverd zouden zijn. Hetgeen niet verwezenlijkt werd. De offensieve sfeer en nervositeit die plots vanaf maart 1917, te herkennen was bij onze karabiniers was allicht te verklaren door de hierboven beschreven gebeurtenissen... Het werd terug een zomer van wachten..., wachten op een verlossend signaal om uit te breken. In november bereidde men zich, gelaten, nog eens voor op een lange oorlogswinter!

Keren wij terug naar onze kroniek...

Het was vier maanden geleden dat de karabiniers, de relatief rustige 'water'sector Nieuwkapelle, met de "eendenkom" en de "vaguodrome", in goede orde verlieten. Schijnbaar was er sindsdien wat veranderd. De vijand had er een meer agressieve houding aangenomen, in bijzonder met zijn artillerie. Vanuit de lucht hadden de Duitse waarnemers de intensieve voorbereidingen van onze geallieerden kunnen volgen. Tussen het oude 'bruggenhoofdje' en het kasteel aan de B19 werden er door de Duitsers voorposten opgesteld om onze bewegingen beter te volgen.

De bezetting van de sector werd toevertrouwd aan één brigade, de twee regimenten bezetten elk een ondersector. In de ondersector noord waren twee bataljons in lijn (segmenten d en c), het derde Bn was met piketdienst aan de Kousseboom. In de ondersector zuid was er slechts één Bn in lijn (segment b), het segment a werd door een Bn Karabiniers-Wielrijders gehouden, een tweede Bn van de Bde was met piket aan Kruisstraat en Turkijen, het derde Bn werd reserve van de sector en was geconcentreerd op de weg naar Rabbelaar. Na zes dagen bezetting wisselden de regimenten van ondersector, na twaalf dagen werd de Bde afgelost en vertrok naar het gebied Gyverinkhove-Leisele. Nog eens twaalf dagen later schoof de Bde op naar kantonnementen van de divisiereserve te Lo-Pollinkhove-Zavelhoek-Hoogstade.

21 juni Maj Cornil werd de commandant van het IIe/1 K (de vorige BnComd, Maj Letenre, muteerde op 12 april naar het Opleidingscentrum van de 6^e LD).

In de kantonnementen heerste er een koortsachtige sfeer: de Franse batterijen kwamen naast de onze plaats nemen, de Bns van piket en de divisiereserve werkten aan artilleriestellingen en ontladden rails, prikkeldraad, balken, loopbruggen e.d. die over het water vervoerd werden tot de brug van Lo (Lobrug).

Onze eenheden in divisiereserve, ondergingen een intensieve training: manipulatie van de wapens, oefenen in aanvalsgolven, gebruik van mitrailleurgeweren en geweergranaatwerpers. De officieren werden veelvuldig verzameld bij 'Slopgatbrug' voor de studie op een maquette van het aanvalsterrein en de tactiek. Het gonsde overal van offensieve impulsen.

Tussen de loopgraven en Woumen moesten uitgestuurde patrouilles vooral terreininlichtingen inwinnen (breedte en diepte van de vaartjes, waterstanden...). Het terrein was nu gedeeltelijk opgedroogd en hier en daar begaanbaar. Eens voldoende informatie ingewonnen, werd een nieuwe strook verkend over het 'Waelevardeken' in front van de vijandelijke posten. Met grondige terreinkennis, uitstekend naderingswerk en stoutmoedigheid gleden de patrouilles tussen deze posten door op zoek naar mogelijke krijgsgevangenen. Veelvuldige en bloedige contacten vloeiden hieruit voort, tot overrompelingen toe met het blanke wapen...

De vijand vermoedde het uiteindelijke doel van de verhoogde activiteiten aan het Belgische front en riposteerde met hevigere artillerie- en mortierbeschietingen. Het kruispunt van St Jacobskapelle werd even gevaarlijk als dit van de Oude Bareel in Kaaskerke. 's Nachts overvlogen vliegtuigen de stellingen en bombardeerden schuren en verdachte constructies tot puin.

De commandoposten van de generaals kregen het eveneens te verduren, o.a. het telefoonknooppunt van de 17^e Bde (Gen Baltia), opgesteld in een stevige bunker, moest eraan geloven. Het werd onbruikbaar, en bij de aflossing door Gen Collyns (18^e Bde) drong een nieuwe opstelling in Oudebeek zich op. (Zuid van Leempennisse.)

Vanaf 20 juli begonnen de geallieerden hun artilleriegevecht. De Fransen brachten hun zware spoorwegartillerie in lijn. Regelingsvuren en tegenbatterijvuren werden ontketend. De schade aan terrein en verdedigingswerken werd met de dag groter. Dag na dag spuwden de artilleriemonden vanuit de Belgische sector hun munities uit over de vijandelijke stellingen. Op 31 juli startte het Franco-Brits offensief. De spanning bij de 6^e LD, klaar om aan te sluiten wanneer vereist, was allicht te snijden.

De geallieerden overschreden het IJzerkanaal noord en zuid van Ieper, 's avonds beperkte de vordering zich tot drie km, de Maartjesvaart werd door de Fransen bereikt, Bikschote veroverd en de Steenbeek bereikt door de Britten, in het zuiden werd Hollebeke ingenomen. Vanaf 01 augustus en de volgende dagen regende het pijpestelen, de artillerie en het vervoer liepen vast en konden niet volgen, de vijand reorganiseerde zich en zette de tegenaanval in. De vooruitgang van de aanvallers stakte...

04 augustus LtGen De Ceuninck werd door koning Albert gevraagd de verantwoordelijkheid op te nemen van Minister van Oorlog. Bij zijn vertrek gaf hij een divisieorder uit, waarvan een paar uittreksels hieronder:

"...Indien u blijk heeft gegeven van hardnekkigheid, stoïcisme en moed, waarvoor u dikwijls werd geciteerd, dan is dat omdat in de schoot van de 6^e LD de mooiste en de eerste militaire deugd heerst: de tucht...

Het is deze weg die ik mij had voorgenomen om u daar te brengen en te leiden, zodat de 6^e LD een goed gevechtsinstrument werd. Ik meen erin te zijn geslaagd, want overal waar u zich heeft getoond, heb ik de meest vleiende getuigenissen mogen ontvangen voor uw fiere houding in de rangen, uw goed gedrag in de kantonnementen...

Mooie 6^e LD, voor ik u verlaat richt ik tot u mijn dank voor de grote genoegdoeningen die u mij heeft gegeven. Ik wens u de roem toe die wacht op de gelukkige dag dat u triomfantelijk in Brussel zult binnentreden..."

FASE DRIE: HET BEVRIJDEND EINDE

Het grote verlangen...!

DE AGRESSIEVE VERDEDIGING

Nazomer 1917: de Karabiniers in de sector Nieuwkapelle...

Toen op 09 augustus LtGen Biebuyck het bevel nam over de 6^e LD schreef hij het volgende: *“De Koning, opperbevelhebber, heeft mij waardig bevonden om mij aan te duiden als commandant van de 6e LD. Ik ben gelukkig en fier mij aan het hoofd te stellen van een divisie die zich onderscheidt door haar dapperheid en uitstekende geest voor orde en discipline.*

Ik wens het werk van mijn voorganger verder te zetten en al mijn inspanningen, plichtsgetrouw en welwillend uitgevoerd, zullen er naar streven de divisie op het spoor van de vorderingen te houden.

Verzekerd van de toegewijde medewerking van officieren, onderofficieren en soldaten, zal ik de 6^e LD leiden naar de zege en de triomfantelijke terugkeer in de hoofdstad. Ik formuleer deze wens met de woorden “Leve de Koning”.

16 augustus De geallieerden hernamen het offensief in de richting van de ‘Vlaamse Kam’. Langemark werd veroverd en de Broenbeek bereikt door de Britten, Drie Grachten terug ingenomen door de Fransen.

Daarna stortte de regen opnieuw op de aanvallende troepen neer! De hoop van de 6^e LD om naar Woumen op te rukken verzwond, of beter viel in het water...voertuigen en artillerie stokten in de modder!

27 augustus Lt Omval (2 K) stootte met een gevechtspatrouille door tot de Rille en kwam terug met belangrijke inlichtingen.

28 augustus Kolonel SA Constant verliet het 2^e Regiment Karabiniers om kabinetschef te worden van de Gen De Ceuninck, Minister van Oorlog. LtKol SA Doutrepoint¹⁰², ordonnansofficier van de Koning, werd zijn opvolger en meteen de vierde korpscommandant van 2 K.

Lt Kol SA Doutrepoint

05 september Tijdens een nieuwe verkenning naar de Rille, uitgevoerd door Lt Hainaut (1K), had er een ontmoetingsgevecht plaats met een Duitse groep op weg naar onze voorste stelling.

06 september Drie detachementen van 1 K (OLt Labranche en de Adjt Corvilain¹⁰³ en Stockmans) werden plots omsingeld en afgesneden aan de ‘geheimzinnige haag’ (merkpunt vòòr de stellingen).

Twee mannen werden gedood, verschillende gekwetst. Midden van de granaat-ontploffingen riep de officier “sluit de rangen!”. De karabiniers verzamelden, omringden hun doden en gekwetsten om deze beter te beschermen, stormden op de vijand in, richting van onze loopgraven. Zij slaagden erin, met iedereen en met al hun uitrusting, de eigen lijnen te bereiken.

07 september De Karabiniers hernamen hun patrouilles om aan te tonen dat zij het “no man’s land” wilden beheersen.

22 oktober Het bombardement van de Duitse stellingen vòòr onze sector herbegon: de hoop dat het uur van de aanval was aangebroken laaide op. Opnieuw kwam de regen als spelbreker, het water in de weiden steeg, de artillerie kon opnieuw de IJzer niet oversteken...

¹⁰² Doutrepoint Auguste, Joseph ° Luik 07.06.1865. Begon zijn militaire loopbaan bij het 9^e Linie in 1885, werd OLT benoemd op 04.01.1890 en karabinier op 09.01.90; muteerde naar het 2 K als KaptCdt bij de oprichting van dit Regt op 13.09.1913; werd gezant bij het Militair Huis van ZM koning Albert op 11.01.15, Maj benoemd op 12.02.15, LtKol op 18.12.16. Werd de vierde korpscommandant van het 2e K bij MB van 10.08.17. Kol benoemd op 16.12.17; GenMaj op 22.06.20 en Comd van de Infanterie van de 6e Divisie. Met pensioen op 24.06.26; overleden te Brussel 09.09.40

¹⁰³ Marcel Corvilain auteur van het boek “L’Histoire des Régiments des Carabiniers et des Bataillons de Carabiniers-Cyclistes.-1914-30.” Zie ook voetnoot 146.

Citaat op de Dagelijkse Orders (DO) van de 17e Bde: “Au cours de la nuit du 6 au 7 septembre, avoir fait partie d’une reconnaissance qui s’avança audacieusement jusqu’à quelques mètres des postes allemands. La reconnaissance ayant été attaquée par un ennemi supérieur en nombre, avoir, avec ses camarades, défendu énergiquement le terrain pied-à-pied et permis ainsi à une autre patrouille de Carabiniers de se replier en bon ordre et d’emporter deux des siens: un tué et un blessé.” (au front le 18 septembre 1917)

26 oktober Het Britse offensief hernam richting Passendale. Gen Anthoine steunde de aanval met de Franse troepen, de Corverbeek werd overschreden door marinefuseliers, het gehucht 'Draaibank', het bos van Papegoed, de hoeves 'met de twee dakvensters' en 'met de uil' werden veroverd.

De Belgische artillerie opgesteld bij het Fort Knokke, nam deel aan de actie en beschoot het oostelijk deel van het schiereiland Luigem: de Duitse verdedigingswerken kregen het erg te verduren. Vooraan in onze lijnen waren het 2^e Bn Karabiniers-Wielrijders (2 Cy) en het I/1 K opgesteld. Kol SA Bremer had het bevel over deze zuidelijke ondersector.

27 oktober 2 Cy kreeg het bevel van Kol Bremer om het schiereiland Luigem te bezetten om aldus in verbinding te blijven met de Franse eenheden die Merkem aanvielen.

OLt Antoine voer met enkele lompe bootjes richting Luigem, dat moeizaam bereikt werd; een beschadigde Duitse bunker werd hun schuilplaats. Bij valavond was er een volledig peloton cyclisten opgesteld en in het bezit van Belgische vlaggen om hun aanwezigheid aan de Fransen kenbaar te maken.

28 oktober De liaison met de Fransen (VI/273 Inf Regt) was verwezenlijkt. De cyclisten hadden het schiereiland onder controle. Duitse posten aan de westrand van de 'Blankaart' werden veroverd.

Een patrouille van cyclisten, negen man sterk, verlengde haar verkenning tot aan de ostrand van het meer (hoeve Nenufar) bij de baan Ieper-Diksmuide en maakte er zich meester van een totaal verraste Duitse post. Alarm werd geslagen, maar onze koene cyclisten slaagden erin met 30 gevangenen terug te keren in de eigen lijnen.

Offensieve operaties vòòr Woumen

Het Belgisch Commando had offensieve raids opgelegd aan de 2^e, 3^e en 6^e LD met het doel tot 1 km-diepe verkenningen uit te voeren om na te gaan in hoever de Duitse eerste verdedigingslijn getroffen was door de zware beschietingen en bombardementen. Deze raids zouden goed voorbereid worden: herhalingen hadden plaats op een gelijkaardig oefenterrein in de eigen sector. Bovendien was het de bedoeling gewone compagnies in te zetten, geen vrijwilligers, om de gevechtswaarde van de infanterie te testen.

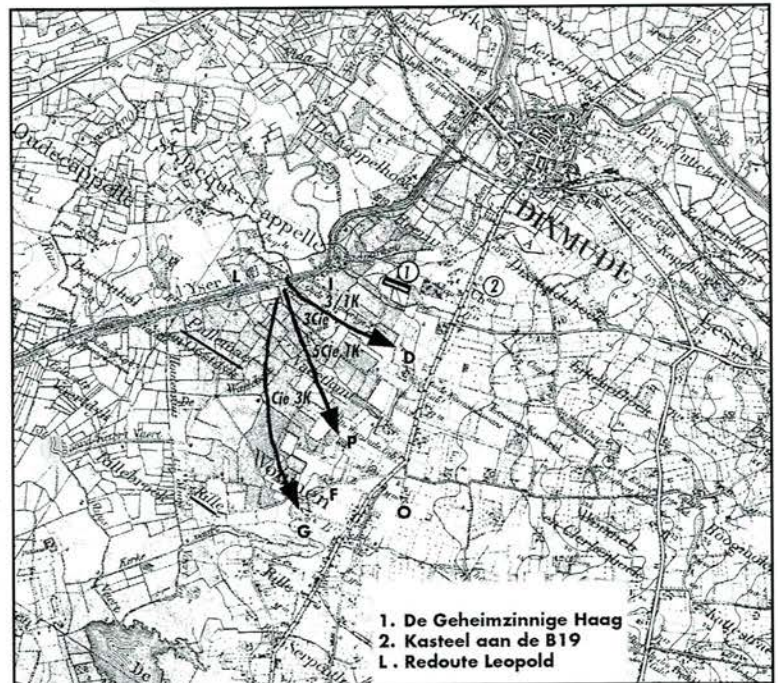
Geïnspireerd door het succes van de Karabiniers-Wielrijders zette Gen Baltia (Comd 17e Bde) een raid op tegen de vijandelijke lijnen voor Woumen. Drie groeperingen zouden er aan meewerken:

- noord, de 3e/I/1 K (102 man geleid door Lt Fernémont), die moest vorderen tot de hoeve D, zuid van het Woumenkasteel;
- centrum, de 5e/II/1 K (102 man onder Lt van Buggenhoudt) die de hoeve Palemaet moest bereiken;
- zuid, 72 manschappen onder leiding van Lt Losseau (3 K) die door de eerste vijandelijke stelling moest doordringen en de tweede moest verkennen.

Ieder detachement had een opvangement oost van het Wallevaardeken. De onderluitenanten Ars, Benoit en Yernaux waren met die opvangopdracht belast. Generaal Baltia had zijn gevechtspost opgesteld in de redoute 'Leopold'.

29 oktober Bij heldere nacht werden de betrokken compagnies met camions naar de loopgraven gebracht. In perfecte orde werd de IJzer overgestoken en het Wallevaardeken bereikt.

Onder dekking van artillerievuur werden er loopbruggen geworpen door soldaten van de genie en de vooruitgang hernomen tot de volgende vaart. Het artillerievuur werd nog heviger, vooral tussen 23.00 en 24.00 uur.

Om middernacht, op het afgesproken ogenblik stopte onze artillerie haar vuren op de eerste vijandelijke stelling en stormden de karabiniers, achter een artillerie-barrage en complementaire vuren op de flanken, vooruit. Onder een regen van lichtende seinpatronen van de Duitsers, maar met de doeltreffende inzet van de granaatwerpers werden de aangeduide hoeves bereikt. Uit één schuilplaats kwam er nog enige weerstand, maar enkele granaten schakelden ook die uit.

De opgestelde mitrailleurgeweren van onze karabiniers wachtten tevergeefs op een tegenaanval. Op een fluitsignaal hergroepeerden de detachementen en met 23 krijgsgevangenen keerden zij terug. Bij de buit hoorden nog munities, helmen, geweren en bajonetten. Een loopbrug gedragen door gevangenen diende als troon voor een geniesergeant...

03 november In zijn brigadeorder loofde Gen Baltia de actie: *“Het is voor mij een aangename taak de troepen van de 17e Bde, die deelnamen aan de expeditie van 30 oktober, en die onder het impuls en de wijze leiding van Lt Fernémont, Van Buggenhoudt en Losseau, tot 500 m zijn binnengedrongen in de vijandelijke organisatie en 23 krijgsgevangenen en materieel meebrachten, te feliciteren. De soldaten hebben moed, inzet, een niet mis te verstaan initiatief en een merkwaardig misprijzen voor het gevaar betoond, alhoewel zij voor de eerste keer volgens de moderne methodes vochten. Ik heb de overtuiging opgedaan dat alle karabiniers van de 17^e Bde de militaire kwaliteiten bezitten die men van hen kan verwachten. Zij hebben geleerd de precisie van de artillerie te waarderen en geleerd volle vertrouwen te hebben in hun wapenbroeders...”* (Get. GenMaj, commandant, Baltia)

Ook de divisiecommandant sprak zijn lof uit in een divisieorder. Deze raids waren een revelatie voor onze eenheden, zij hadden de offensieve smaak te pakken en bezorgden hen een groeiend vertrouwen in de efficiëntie van de samenwerking met de artillerie.

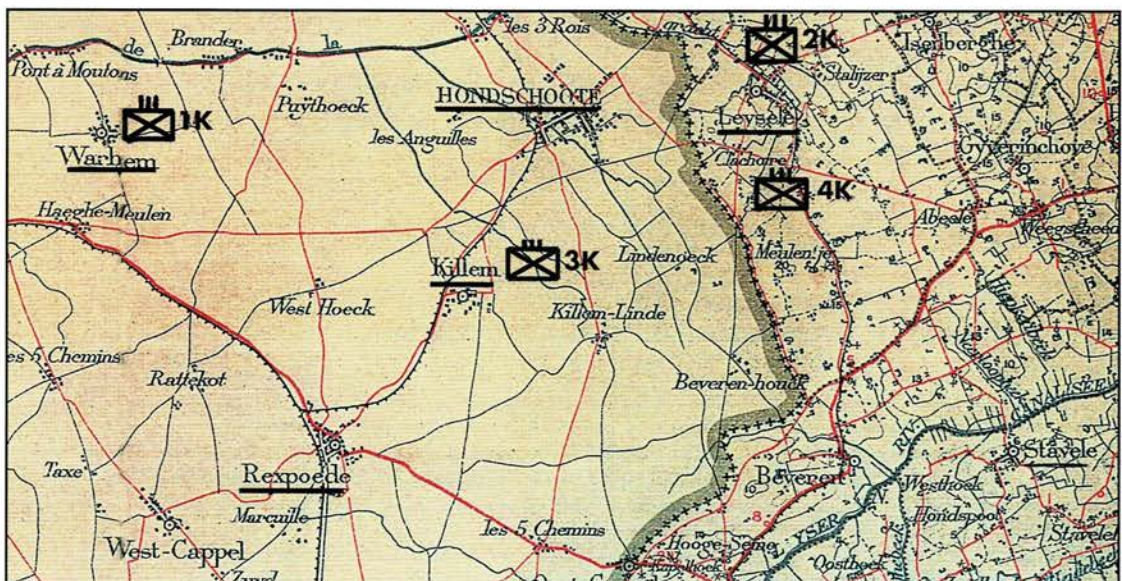
06/10 november De verbetering van de Britten leidde uiteindelijk tot de verovering van Passendale door de Canadezen. Dit was het einde van een lang en bloedig offensief dat niet de resultaten had gegeven waarop het geallieerd commando gehoopt had.

“The Battle of Passchendaele” werd een begrip voor de wereld, de prijs: 250.000 verliezen alleen aan de Britse zijde...

14 november De Koning, vergezeld van zijn Minister van Oorlog, LtGen De Ceuninck en zijn stafchef LtGen Rucquoy, kwam de eervolle onderscheidingen uitreiken voor de acties van 29 en 30 oktober.

Het geallieerde offensief was definitief gestopt. Daar bovenop begon de koude van een vierde winter zich te manifesteren.

20 december De 18^e Bde werd afgelost door eenheden van de 4^e LD. Dit luidde de opruststelling van de 6^e LD in: 1 en 3 K te Warhem en te Killem, 2 en 4 K te Leisele en omgeving. Het 1^e FR Leger verdween uit de sector. De Belgische divisies erfden een grotendeels vernielde sector tot Boezinge.

Maj Cornil verliet zijn bataljon om personeelschef te worden van het Leger, hij zou dit blijven tot 1926! De verliezen tijdens het tweede verblijf van de karabiniers in de sector Nieuwkapelle waren veel hoger dan tijdens de vorige bezetting in 1916: Lt Bronstein (3 K), Lt Bernard¹⁰⁴ en OltWouters¹⁰⁵ (1 K en 2 K) vonden er de dood.

De rustperiode (21 december 1917- 06 februari 1918) en de herschikking van de strijdkrachten

Het was berekend, het sneeuwde, de soldaten bleven in de schuren. De hogere staven werkten aan de ultieme legerreorganisatie. Gen Baltia, Comd van de 17^e Bde, paste in deze heroriëntering, hij werd Comd van een ID. Bij het afscheid voelden de karabiniers zich zeer bedrukt. Kolonel Lauwens die de afscheidstoespraak moest houden kon nauwelijks zijn emotie verbergen.

“...De 28^e januari staat de brigade verzameld op de Grote Markt te Warhem om een laatste maal de eer te bewijzen aan de chef die ons verlaat. Nooit te voren waren wij zo geweldig aangedaan... Hij die ons verlaat...had een stukje van ons hart weten te veroveren. Hij had onze morele ellende begrepen, had vertrouwen in ons, en zo hij minder scherp was dan anderen, hij was vooral zuinig op ons bloed.” (Uit ‘De Karabinier’ Januari 1936 p.1035)

Op 26 januari werd LtKol SA De Kempeneer¹⁰⁶ de nieuwe commandant van het 3^e K.

Op 01 februari 1918 werd de nieuwe organisatie doorgevoerd op basis van twaalf infanteriedivisies (ID). De 6^e LD was samengesteld uit de 6^e ID en de 12^e ID plus aanvullende legereenheden. LtGen Biebuyck bleef commandant van de 6e LD, als chefs van zijn ID’s had hij GenMaj Collyns (6e ID), waarbij Kol Lauwens de commandant was van de infanterie, en GenMaj Lotz (12e ID) met GenMaj Borremans als baas van de infanterie. Iedere infanteriedivisie telde drie regimenten infanterie (elk met drie Bns van vier Cies), één infanteriebN (opleidingseenheid en reserve), één artillerieregiment met 3 groepen van 3 batterijen van 4 stukken.

Na die reorganisatie zag de slagorde van de karabiniers er als volgt uit: 1 K, 2 K en 3 K hingen af van de 6e ID, 4 K samen met de Grenadiers maakte deel uit van de 12e ID.

Slagorde van de regimenten karabiniers:

- 1e Regiment Karabiniers (Kol SA Bremer):
I^e Bn, Maj Van Coppenolle; IIe Bn, Maj Loché; IIIe Bn, Maj Colinet.
- 2e Regiment Karabiniers (Kol SA Dautrepoint):
I^e Bn, Maj Clavareau; IIe Bn, Maj Van Till; IIIe Bn, Maj Déome.
- 3e Regiment Karabiniers (LtKol SA de Kempeneer):
I^e Bn, Maj Conreur; IIe Bn, Maj Flémal; IIIe Bn, Maj Thirifays.
- 4e Regiment Karabiniers (Kol Lekeu¹⁰⁷):
I^e Bn, Maj Delanghe; IIe Bn, Maj Kettenmeyer; IIIe Bn, Maj Van Zeune.

LtKol SA de Kempeneer

Het VIe Bn Reserve infanterie (instructie en versterkingen) van de 6e ID werd bevolen door de karabinier Maj Burck. De Karabiniers verbleven nog enkele dagen in de omgeving van Hondschote om dan naar De Panne te verhuizen.

Een nieuwe sector: Nieuwpoort (07 februari - 31 juli 1918)

Vanuit Nieuwpoort werden in oktober 1914 de polders van de IJzervlakte onder water gezet, dit duidde voldoende de belangrijkheid aan van dit gebied. Bij Nieuwpoort functioneerde het sluizencomplex dat de waterstanden

¹⁰⁴ Bernard Zénon °12.08.1894 te Bergen. Zwaar gekwetst door obusscherven in de loopgraven te StJacobskapelle, overleed in Hoogstade 25.10.1917
¹⁰⁵ Wouters Guillaume ° Halle 10.09.1879. Gesneuveld op 26.09.17 tijdens een gevechtsactie vóór Woumen
¹⁰⁶ François J. de Kempeneer de Steenstraete, baron, ° 02.05.1869. Begon de campagne als Cdt bij de Grenadiers en onderscheidde zich reeds op 26 augustus '14 tijdens de gevechten aan het Steentjesbos bij Schiplaken. Werd als LtKol de derde korpscommandant van het 3e K op 26.01.18, benoemd tot kolonel op 26.12.18. Hij muteerde en werd korpscommandant van het 2e Gr op 26.01.20. GenMaj 29.09.24; LtGen 28.09.28. Hij overleed op 12.05.52.
¹⁰⁷ Frédéric L. Lekeu ° 13.04.1866. Werd 2e korpscommandant van het 4e K bij de heropricting van het regiment op 18.12.16, kolonel benoemd op 26.12.17. Hij verliet het regiment en muteerde naar het commando van de Infanterie van de 3e ID op 30.09.19. GenMaj op 26.03.20.

aan de IJzer regelde. Het hoefde dan ook niet te verwonderen dat de Duitsers continu dit gebied bestookten om deze sleutel in handen te krijgen. De geallieerden beseften eveneens de strategische waarde van Nieuwpoort en hadden, Fransen en Engelsen, om beurten er de Belgische verdediging versterkt. Sinds het einde van de IJzerslag in 1914 hadden de Fransen de verdediging vanaf Lombardsijde tot St.Joris verzekerd. In juni 1917 hadden de Britten hen afgelost. Tijdens het groot Brits offensief van 1917 vielen de Duitsers op 10 juli onverwacht aan. Het bruggenhoofd van Lombardsijde ging verloren... De Duitsers naderden de sluisen tot op 500m, maar daar stootten zij op de Britse verdediging. De Franse troepen (133^e ID) namen op 15 november '17 de opdracht over en vanaf 07 februari '18 was het voor de allereerste keer de beurt aan de Belgen, met name de 12^e ID.

Het terrein

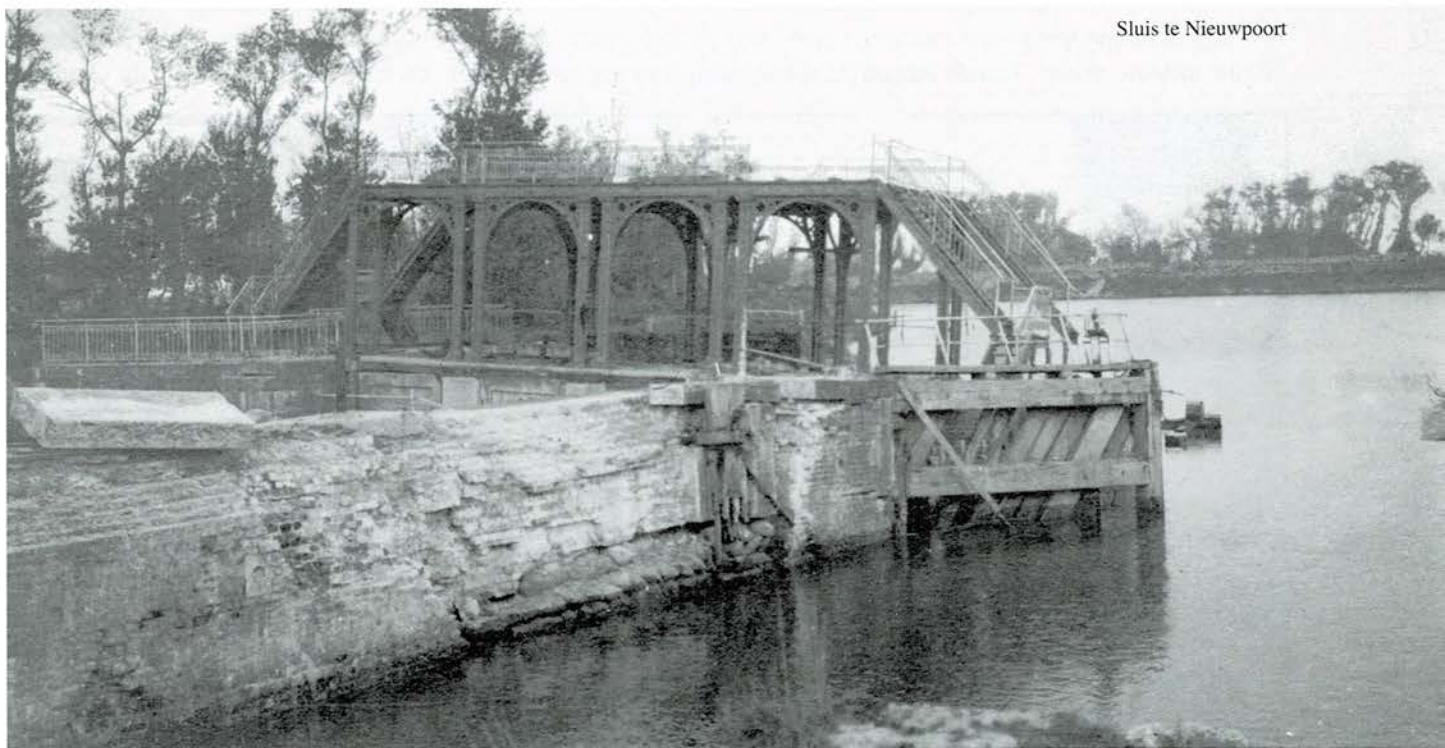
De sector was opgesplitst in drie ondersectoren: Nieuwpoort-Bad, de Polders en Nieuwpoort-Stad, die op hun beurt onderverdeeld waren in twee segmenten. Iedere ondersector werd toegekend aan één regiment met twee Bns in lijn en een derde in reserve. De zuidgrens van de sector liep over de puinen van het dorp St Joris.

In de **ondersector Nieuwpoort-Bad** had men:

- het segment 'kust' gaande van Nieuwpoort-Bad tot het strand van De Panne (een zeefront van 10 Km breed en één Km diep);
- het segment 'Nieuwpoort-Bad' controleerde de ingang van de honderd meter brede watergeul die de overstroming op peil hield.

In het segment 'kust' waren de eenheden opgesteld in de duinen (gedekt door een net van draadversperringen) en de mitrailleurs bestreken de kuststrook in de flank. Geleidelijk werd deze brede sector ingekort, tot Koksijde-Bad op 28 februari en beperkt tot slechts 3 km op 12 juli. Divisiereserves namen de opdracht progressief over. Bij nacht werden er permanent patrouilles gelopen op het strand om vijandelijke infiltraties te beletten. Op zee werd de bewaking door vlooteenheden verzekerd.

Het segment 'Nieuwpoort-Bad', waarin bij stijgende vloed de overstroming zich liet gevoelen tot de weg naar Lombardsijde, leunde aan op de stad die totaal verwoest was. Het leek een ware spookstad... De kelders van de ruïnes waren door loopgraven verbonden en leidden tot aan het kanaal. Bij nacht werd er gepatrouilleerd op, en in functie van de getijden, over de bermen heen in het glibberige slib van de geul die vol verraderlijke kuilen was van de obussen.

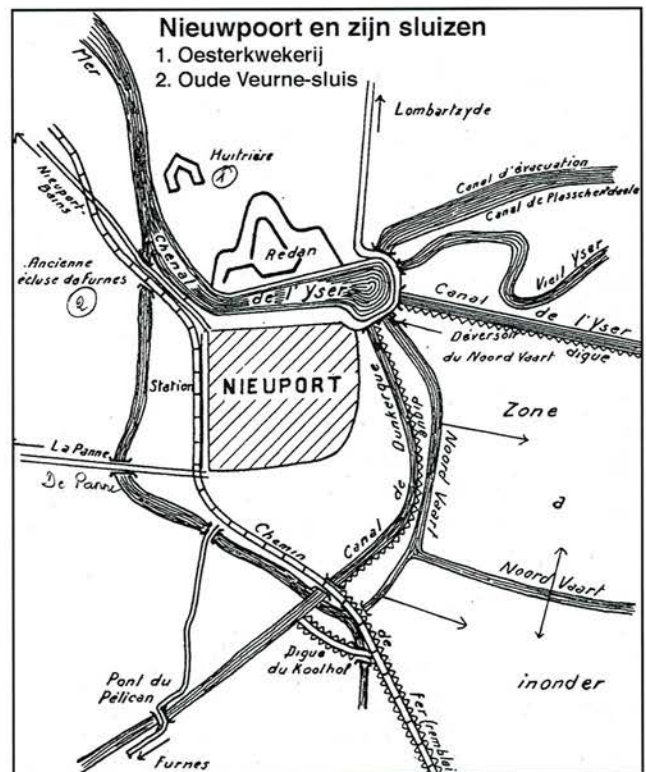

De **ondersector 'Polders'** strekte zich uit noord en oost van het kanaal van Plassendale (de baan Nieuwpoort-Lombardsijde was er de bissectrice van). De overstroming deed ook hier haar werk: het terrein was er slijkerig en omwoeld door de obusputten, slechts beperkte troepenbewegingen waren er mogelijk. In die zone werden er verschillende voorposten en de "redan" van de Palingbrug bezet. Het terrein zuid en west van de stad sloot aan bij de duinen. Het gehele systeem van de 'wateringen', sluisen en kanalen, dat de overstromingen regelde lag in de ondersector en was van onschatbare waarde voor de Belgische verdediging.

Er waren eveneens twee segmenten: het 'Schiereiland' en 'Lombardsijde'.

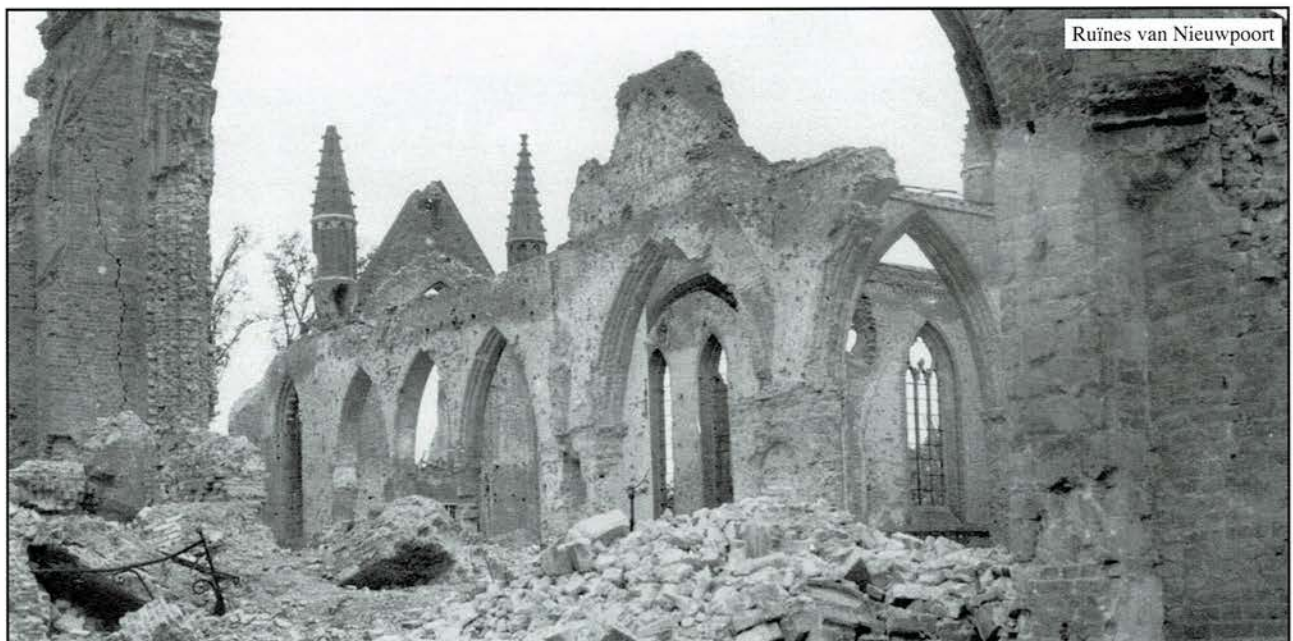
Het segment 'Schiereiland' omvatte de steunpunten "Beacon" en het "schiereiland". Op de punt (neus) van het schiereiland naar de zee toe, in een stevige schuilplaats, stond een sectie mitrailleurs gericht naar het kanaal. De infanterie, opgesteld in diepe loopgraven, nam de kreek van Lombardsijde onder vuur. Naar het noorden toe, op de westoever, werd de verdediging van het schiereiland verlengd door het steunpunt "Beacon".

Het segment 'Lombardsijde' was een puinhoop: bominslagen, vernielde bomen en huizen, alleen een oude constructie ten tijde van Vauban had gedeeltelijk weerstand kunnen bieden. De vaarten waren besmet door de gassen, het water kon niet gebruikt worden. De verdediging was er opgebouwd gebruik makend van versterkingen langs de weg naar Lombardsijde en op de oesterkwekerij, tussenin had men de stevige stelling van de 'redan' (schans).

Nieuwpoort-Stad, de derde ondersector, was opgedeeld in het segment 'Nieuwpoort' en het segment 'St Joris'. Twee weerstandcentra, de zes bruggen (op de weg Nieuwpoort-Lombardsijde) en Nieuwpoort-Stad hoorden bij het segment Nieuwpoort. Het centrum van de 'zes bruggen' verdedigde het terrein tussen het kanaal en de uitmonding van de oude IJzer (de Nieuwendammekreek) en steunde op de Steenbakkerij (400 m oost). De ganse verdediging hechte zich aan de ruïnes...

Het segment 'St.Joris' had eveneens twee weerstandcentra: de Nieuwendammekreek en St.Joris. Dit van Nieuwendammekreek leunde aan op de verdediging van de 'zes bruggen' en steunde op de "redan du Gaulois"

Ruïnes van Nieuwpoort

(schans van de Galliër) en de loopgraven Groeninge en Chasseur (NW van StJoris). Het steunpunt 'St Joris' leunde aan tegen de gekanaliseerde IJzer en stelde op de loopgraven "Doris en de Bron" (500 m west van het dorp). De verbinding met de sector Ramskapelle werd gerealiseerd door een paternoster van kleine postjes. Beide stellingen waren gedekt door een bewakingslijn gejaloneerd op de fronten van de Steenbakkerij, Nieuwendamme, Kruisdijk, de Hoeve zonder Naam, St Joris en de reeks kleine postjes. Nog meer vooruit was een schildwachtenlijn uitgezet.

Het geheel van de stelling vertoonde een zeer grillige vorm, in 't bijzonder te wijten aan de diverse krek en vaarten die dit moerassig terrein doorkruisten. De begroeiing was er beter dan in andere sectoren, van de gebouwen bleven er enkel enige vormeloze hopen puin uitsteken...
De eenheden met piketdienst bezetten schuilplaatsen in de duinen en in de rare bosjes.

Bezetting en verdediging van de stelling

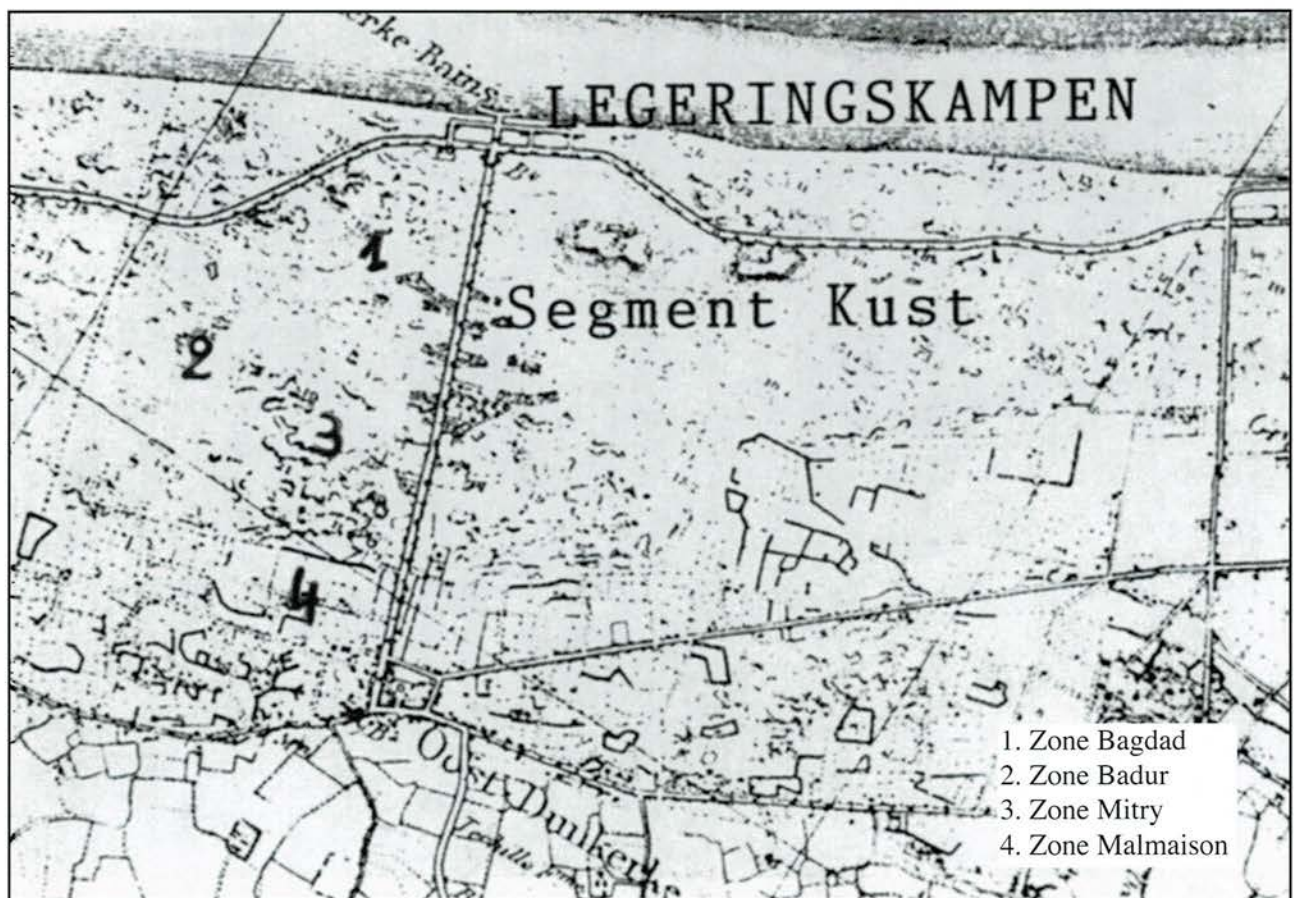
Vanaf 09 februari bezette 4 K (12^e ID) de ondersector Nieuwpoort-Bad, waar hun karabiniers het 321^e FR Infanterieregiment en de 1^e Groep Afrikaanse Jagers aflosten. De andere karabiniersregimenten 1 K, 2 K en 3 K, behorend tot de 6^e ID, bleven met rust in De Panne.

24 februari De vooruitgeschoven post van de "Oesterkwekerij" ging verloren!

01 maart De Koning bezocht de ondersector Nieuwpoort en drukte zijn voldoening uit over de houding van de troepen. Hij wees op het belang van deze uiterste hoek van de verdediging, die men 'ten alle prijze' in handen moest houden.

09 maart De Grenadiers namen weerwraak en heroverden de post van de "Oesterkwekerij". Onvermoeibaar ontketenden de Duitsers dagelijks bombardementen met toxische gasprojectielen, met bommen en zelfs met torpedo's. Projectielen die bij ontploffing demoraliserende pamfletten verspreidden werden eveneens afgevuurd, maar deze psychologische oorlogsvoering van de vijand kon onze soldaten niet beroeren.

15 maart De 12e ID werd afgelost door de 6e ID: het 1e K bezette de ondersector 'Polders' en loste het 1e Grenadiers af, het 2e K 'Nieuwpoort-Bad' en het 3e K 'Nieuwpoort-Stad'. Ieder regiment had per segment één Bn in lijn, het derde Bn met 'halve rust' bezette respectievelijk de legeringskampen 'Bagdad, Mitry en Malmaison' west van de baan Oostduinkerke dorp - Oostduinkerke bad. De aflossing in de regimenten geschiedde om de zes dagen.

Nieuwendamme!

17/18 maart Het 3e K bezette de zuidelijke ondersector met het I^e Bn in het segment St. Joris en het IIIe Bn in het segment Nieuwpoort-Stad. De nacht was kalm verlopen en de 'karweien', beladen met drinkbussen, gingen naar achter om de warme koffie op te halen voor hun verkleumde kameraden. Naar de standaardvoorschriften werden alle alarmstellingen één uur vòòr dageraad ingenomen door de bataljons in lijn, de gevechtsposten bleven dan een paar uren bezet.

Om 6.00 uur begon een hevig Duits artillerievuur voorbode van een nakende aanval. Het vuur trof eerst St. Joris^{6e} en nadien met verhoogde intensiteit, Nieuwendamme. Stofwolken en gas mengden zich met de ochtendniveaus. Tijdens de verwarring van het eerste ogenblik veroverde de vijand, -aanval met meerdere bataljons! - de voorposten van St. Joris... Maar onmiddellijk volgde de reactie: onze artillerie ontketende de beschermende vuurbarrages en de karabiniers met het gasmasker op vuurden met alle wapens vanaf hun gevechtsposten in de loopgraven.

De vijand was verplicht het veroverde terrein prijs te geven, maar een nieuwe aanval brak los, meer noordwaarts. Langs de kant van de "Steenbakkerij" slaagde hij erin de loopgraven "Kruisdijk" in te nemen en bedreigde aldus de "redan du gaulois" (schans van de Gallier). Plaatselijke tegenacties uitgevoerd door de pelotonscommandanten vertraagden de vijandelijke penetratie. Vanuit zijn gevechtspost (de "gecrepeerde koe"^{22e}), behield Maj Conreur de verbinding met zijn compagnies en meteen de controle over de toestand. Kol Lauwens, Comd van de infanterie van de divisie, was op inspectietoer in de sector en werd eveneens volledig verrast door de Duitse aanval. Zoals bij Tervate moedigde hij zijn karabiniers, wiens lot hij deelde, aan. Intussen had Kol De Kempeneer de aangepaste bevelen gegeven aan zijn regiment.

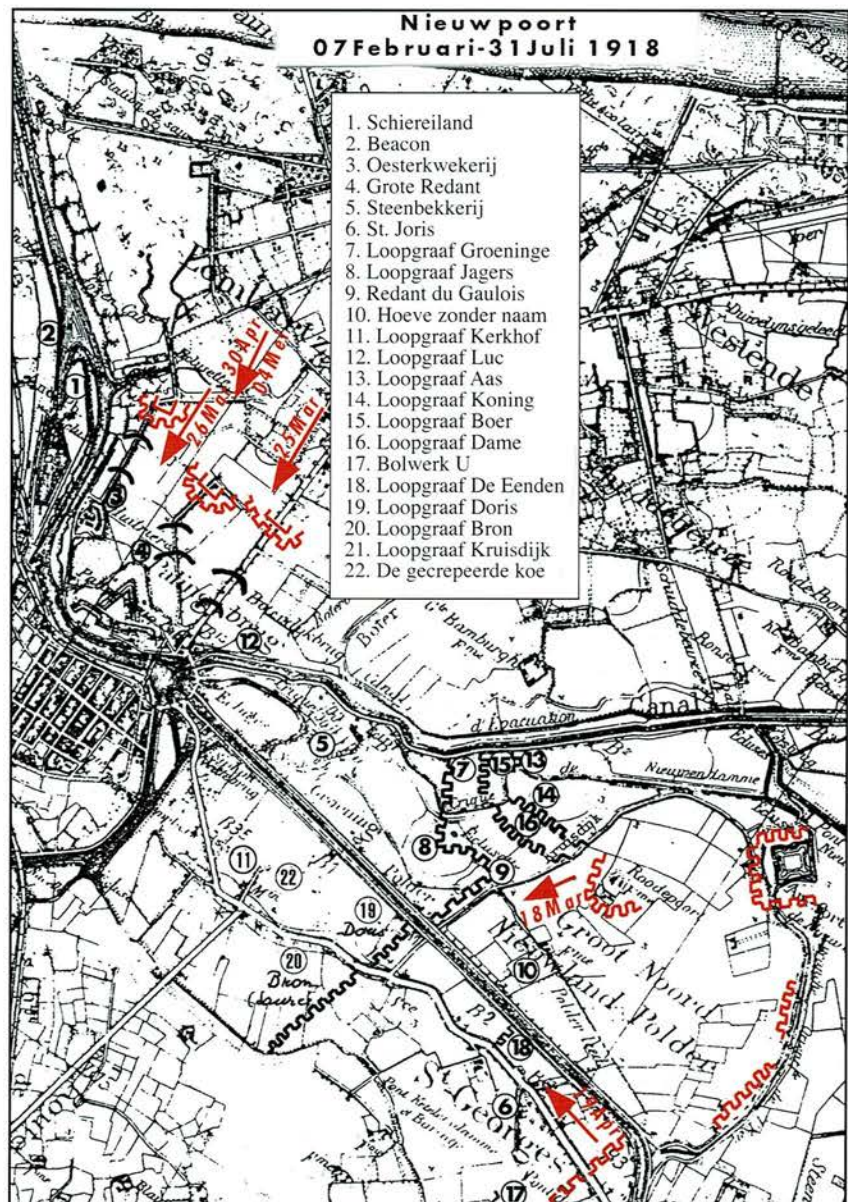

Om 11.20 uur, na een artillerievuur-voorbereiding van 20 minuten, voerden de 1^e en 3^e Compagnie (Wanty en Brochart) een tegenaanval uit. Zij heroverden twee voorposten, maar de Duitse reactie was zo hevig dat de onderneming met belangrijke verliezen moest gestaakt worden. Uit het IIIe/3 K waren versterkingen, twee pelotons van de 11^e Cie, onderweg. Zij werden ingezet in het centrum van de actie, maar moesten over een loopbrug van het IJzerkanaal. De Duitsers ontdekten de beweging en bestookten deze met obussen. Kapt Depover, Cie Comd, bleef in het midden van de wankelende brug staan en slaagde erin, de aarzelende troepen in zijn elan mee te sleuren en door te steken tot op 100 m van de beveiligingslijn, waar zij de resten van de 1e en 3e Cie opvingen.

Kapt Depover ontving het bevel onmiddellijk verder aan te vallen met artilleriesteun. Maar de artillerie schoot 400 à 500 m te ver en voorbij het te neutraliseren vijandelijke doel! Depover, zonder mitrailleurs en zonder afdoende artilleriesteun, achtte de aanval zinloos voor zijn kleine aanvalsformatie en vroeg om versterking. De aanval werd uitgesteld, hij kreeg versterking van twee pelotons, één peloton van de 9e Cie (Adjt Bioley) en één peloton van de 10e Cie (Lt Gérion). Een nieuwe aanval werd gepland om 18.15 uur, gezamenlijk met de 1e Cie (Kapt Wanty) noord van de 'Kreek'. Het geheel zou gesteund worden door artillerievuren.

Kolonel De Kempeneer had op het einde van de voormiddag beroep gedaan op de 6e Cie (Kapt Sancke), deze Cie had als opdracht om gezamenlijk met één Pl van de 11e Cie om 14.30 uur een actie op getouw te zetten om de verdedigers (onder bevel van Lt Ribonnet) van de 'Steenbakkerij' te ontzetten. De bedoeling was om met twee pelotons (Adjtn Van Maele en Brems) de vijand te binden en om dan met een derde peloton (Lt Van den Plas), vorderend langs het kanaal van Plassendale de vijand in de flank aan te vallen. Hetgeen uitgevoerd werd, maar Lt Van den Plas kon de twee andere karabinierspelotons niet zien... De toestand van de karabiniers van Lt Ribonnet werd hachelijk, sinds deze morgen waren zij onderworpen aan de continue aanvallen van de Duitsers die zij krachtig weerstonden maar hun munities waren bijna verbruikt! Zonder te wachten op de twee pelotons van de 6^e Cie vervolgde Lt Van den Plas zijn opdracht: hij slaagde erin de Duitsers te verdrijven en de steenbakkerij te ontzetten. De vijand gaf tijdelijk de strijd op!

15.30 uur: in front van de Cie Depover speelde er zich een bijzonder incident af, enkele Duitsers zwaaiden met een Rode Kruisvlag. De strijd werd tijdelijk gestaakt en de gekwetsten en de doden werden geëvacueerd. Plots doken er vijf andere Duitsers op, west van de Kruisdijk. Kapt Depover gevolgd door Lt Bochart stapten er naar toe. Drie van de vijanden hadden geen reglementaire Rode Kruisarmband om; een discussie tussen beide kampen ontwikkelde zich. Kapt Depover beval hen zich over te geven waarop één van de Duitsers zijn geweer in

aanslag bracht en vuurde op Depover die tijdig wegdook, maar het schot kwetste Lt Bochart aan het oor. Onmiddellijk werd er vanuit de verdedigingslijn het vuur geopend door de waakzame karabinier Cruyl om de eerbiediging van de Conventie van Geneve op die manier af te dwingen. De mitrailleurs van Lt Catoire, 400 m verwijderd, mengden zich ook in het debat...

Aanvullende versterkingen werden naar voren geroepen, o.a. het IIe Bn uit de legeringszone "Malmaison". Aan het hoofd van zijn eenheid overschreed Maj Flémal om 17.00 uur de Pelikaanbrug om de weerstandslijn noord en zuid van de Nieuwendammekreek te bezetten. De tegenaanval was gepland om 18.15 uur maar de vijand, die de bewegingen van de reserves ontdekt had, liet een artillerievuur losbarsten, de loopbruggen werden vernietigd en de compagnies liepen vertraging op... Maj Flémal ging zijn karabiniers vooraf om de opstellingen aan te duiden. In de loopgraaf 'Jagers'¹⁰⁸ tijdens zijn contactname met de verdedigers werden zij getroffen door een inslaande obus van zwaar kaliber. De effecten waren desastreus: Maj Flémal¹⁰⁸ werd dodelijk getroffen, zijn lichaam bedekte de gevelde Lt Gigot wiens arm afgerukt was. 20 m verder lag Lt Ars in agonie temidden van getroffen karabiniers, Kapt Wanty was eveneens zwaar gekwetst! Maj Conreur nam meteen het bevel over alle troepen in het getroffen gebied.

De tegenaanval

Hij startte onder een ongelukkig gesternte: daar alle versterkingen niet tijdig aangekomen waren vertrok de aanval in het noorden niet. In het zuiden, troepen onder het bevel van Depover, werd ondanks zware verliezen, veroorzaakt door vijandelijke mitrailleurs (Adjt Van Hasselt sneuvelde!), enig succes geboekt. In de verbindingsloopgraaf 'Kruisdijk'¹⁰⁹ werd er door de karabiniers van Lt Gérion een nabij gevecht gevoerd, eerst met de granaten vervolgens met het blanke wapen. De Duitsers trokken zich terug maar een artilleriebarrage belette onze koene karabiniers verder te achtervolgen. Een Duitse tegenaanval liep dood op de Belgische mitrailleurs van Lt Busine.

Omstreeks 18.00 uur werd het IIIe/2 K (Maj Déom) in de legeringszone "Bagdad" gealarmeerd, tegen 22.00 uur was het Bn reeds in Nieuwpoort-Stad en de 10e Cie (Kapt Demain) werd ingezet in het weerstandscentrum St.Joris.

19 maart 's Morgens slaagde men erin alle voorposten en loopgraven terug in handen te nemen. De Duitsers beperkten zich tot het afschermen van hun stellingen met artillerievuren.

Deze twee dagen van gevechten rondom Nieuwendamme hadden aan 3 K een zware tol geëist: 230 karabiniers, gekwetsten en doden. Lt Ars¹⁰⁹ en de OLTn Périer¹¹⁰, Van Hasselt¹¹¹ en Guillaume¹¹² zijn bij de doden.

Het 3e K werd vermeld op de divisieorders van 27 maart '18: "*...Aan alle moedige Karabiniers en Artilleristen richt ik mijn bedankingen en gelukwensen voor hun heldhaftig gedrag. Zij hebben hun reputatie hoog gehouden en aan de vijand aangetoond dat zij vastberaden zijn hem in alle omstandigheden tegen te houden. Hun houding tijdens deze dagen verzekeren mij van de toekomst!...*" (Gen Maj Collyns, Comd 6^e ID)

Een duizendtal projectielen, obussen en gasgranaten, vernielden op die bewuste dag van 19 maart, de veldwerken op het 'Schiereiland' in de ondersector 'Polders'.

Op 21 maart ontketenden de Duitsers een krachtig offensief onmiddellijk noord van de junctie tussen de Franse en Britse legers. De vooruitgang was beduidend maar op 27 maart werd de aanval gestopt. De vijand had een penetratie verwezenlijkt bij Montdidier. Op 24 maart beschoot de Duitse zware artillerie Parijs!

Hernieuwde aanvallen tegen de segmenten Lombardsijde en Nieuwendamme

De Duitsers in de sector Nieuwpoort bleven bedrijvig en gaven hun pogingen om de Belgische stellingen te doorbreken niet op.

---

¹⁰⁸ Flémal Alfred ° 05.08.1872 te Somme, gesneuveld bij St.Joris op 18.03.18

¹⁰⁹ Ars Ulysse, °31.03.1894 te Sirault; gesneuveld op 18.03.18.

¹¹⁰ Périer Albert ° 11.02.87 te Doornik; gesneuveld op 18.03.18 tijdens de gevechten bij Nieuwendamme.

¹¹¹ Hasselt Leon, ° 05.11.1891 te Haut-Ittre; gesneuveld tijdens de tegenaanval van 18.03.18, getroffen door vijandelijke mitrailleurs.

¹¹² Guillaume Louis, ° 07.07.1894 te Luik; gesneuveld aan het hoofd van zijn peloton tijdens de tegenaanval te Nieuwendamme op 18.03.1918.

- 25 maart Bij dageraad poogde de vijand bij verrassing de karabiniersvoorposten op de baan naar Lombardsijde te veroveren. Hij werd teruggeslagen.
- 26 maart In de morgen sloeg de post van de 'Oesterkwekerij' een nieuwe aanval af. In de namiddag was de Oesterkwekerij opnieuw aan de beurt maar ook de 'Schans' (redan) van Nieuwpoort en de voorposten op de baan naar Lombardsijde, kregen het te verduren. Telkens werd de vijand door het vuur van de Belgische mitrailleurs teruggeslagen (5e/II/1 K). Deze gevechtsacties hielden aan tot na 23.00 uur!
- 27 maart Toen iedereen dacht dat de rust was teruggekeerd barstte om 04.00 uur een kort maar hevig artillerievuur los op de Nieuwpoortschans; na enkele minuten vielen de Duitsers de 'Schans' aan maar kwamen terecht in de prikkeldraad - hindernissen. Het peloton karabiniers van Adjt Corvilain¹¹³ brak met zijn vuren de hernieuwde aanval van de Duitse mariniers.

Dezelfde nacht, bij prille dageraad, vielen de Duitsers het front aan bij Nieuwendamme, Kapt Depover en zijn karabiniers (3 K) hielden krachtadig stand. De Ltn Busine¹¹⁴ en Losseau¹¹⁵ lieten er het leven.

2 K werd beschoten met torpedo's en gasobussen in de ondersector Nieuwpoort-Bad.

Voor haar defensieve acties en haar flinke houding (25-27 maart) werd de 5^e Compagnie (1 K) door de Comd van de Infanterie Kol Lauwens op de divisieorders geciteerd.

De patrouilleoorlog...een gevecht om het no man's land

Teneinde zich het gevecht niet meer te laten opdringen werd besloten tijdens de volgende nachten agressieve gevechtspatrouilles te sturen in het 'no man's land'.

- 30 maart Tijdens de nacht botste een patrouille van 1 K, geleid door Adjt Corvilain op een stevige Duitse weerstand. Na nijldige schermutselingen, geweschoten en Mill's granaten, ontkwamen de Duitsers met steun van een mitrailleur en lichtgranaten.

De volgende nachten werden er nieuwe patrouilles uitgestuurd (Lt Baeyens richting Lombardsijde en OLT Fernémont in front van de 'Schans'), maar zij kenden weinig succes.

- 07 april Drie gewapende patrouilles 1 K werden het no man's land ingestuurd respectievelijk geleid door de OLTn Lambrecht A., Lambrechts P. en Corvilain¹¹⁶. Zij liepen in front van de stellingen en slaagden erin na uitwisseling van schoten en granaten, enkele vooruitgeschoven Duitse posten op de vlucht te jagen.

Deze schermutselingen konden de Belgen niet bevredigen. Het commando besliste tot uitgebreide activiteiten over te gaan. Ieder bataljon moest met vrijwilligers een bijzondere gevechtsgroep samenstellen onder de leiding van een ervaren officier. Het doel van de geplande raids was krijgsgevangenen te nemen om de identiteit en de localisatie van de vijand in front van het Regiment beter te bepalen. De gevechtsgroepen zouden gesteund worden door de artillerie. Zo kwam men bij 1 K tot volgende groepen:

- IIIe Bn: OLT Lambrecht A. zou doorheen de loopgraaf 'Luc'¹¹² de vijandelijke post nr 3 overmeesteren;
- I^e Bn: Lt de PELLE de la Nieppe zou langsheen de baan van Lombardsijde de vijandelijke post nr 2 overvallen;
- IIe Bn: OLT Corvilain zou uit de centrale verbindingsloopgraaf de vijandelijke post nr 1 overvallen in front van de 'Nieuwpoortschans'.

¹¹³ Citaat: "Je cite à l'ordre du jour le SLt Corvilain Marcel, pour la belle conduite, l'initiative intelligente à tous les degrés, l'attitude magnifique et le courage éprouvé déployés tant au cours des bombardements ennemis subis, que lors des attaques auxquelles ont été en butte ses petits postes dans la nuit du 26 au 27 mars 1918."

¹¹⁴ Busine Robert, °te Mons 19.04.1894; gesneuveld bij St.Joris tijdens een aanval met zijn Pl op 27.03.18

¹¹⁵ Losseau Maurice, ° te Givry 03.02.1893; reeds ernstig gekwetst te Drie Grachten door vier mitrailleurkogels op 06.04.1915; gesneuveld bij Nieuwendamme, getroffen door de ontploffing van een luchtterpedo op 27.03.1918.

¹¹⁶ Citaat: "Trés bon Chef de Peloton d'un grand courage et d'un entier dévouement. Au cours des bombardements et attaques dirigées contre les P.P.(petits postes) couvrant le Redan de Nieuport, s'est distingué par son calme, son sang-froid et son mépris du danger, encourageant ses hommes par son ardeur communicative et se tenant constamment aux endroits les plus exposés.

A déjà été cité à l'O.J. du 14.05.1915 et aux O.J. du 17.09.17. Est décoré de la Croix de Geurre."

De staven vaardigden gedetailleerde orders uit en bepaalden het scenario, en de middelen: personeel en bewapening. Corvilain was niet zo gelukkig met deze gang van zaken en gaf zijn bedenkingen weer, veel later in een artikel gepubliceerd in 1937! De beperkte gevechtsacties konden slechts doorgaan bij nacht daar het terrein bij Nieuwpoort onbetrouwbaar was door de invloed van de getijden en door de zeer beperkte en smalle naderingswegen die in het open terrein uitsluitend te gebruiken waren .

De vooruitgang startte om 02 uur in de nacht van 09 april. De nadering moest over enkele smalle droge terreinstroken gebeuren en was bijgevolg gevaarlijk. Zodra de eigen artillerie ophield met vuren werd de vordering gestopt door de hevige reactie van de vijandelijke artillerie. Enkel de gevechtsgroep Corvilain¹¹⁷ kende enig succes, maar dit was van korte duur. Zijn steunsectie kreeg het hard te verduren door de Duitse beschietingen. De patrouilleurs leden belangrijke verliezen, niettemin poogde de aanvalssectie van de groep Corvilain de vijandelijke post nr 1 uit te schakelen, maar zonder het vuur van de uiteengeslagen steunsectie was het een onmogelijke opdracht. De terugtocht werd georganiseerd: doden en gekwetsten werden meegenomen. De valiede karabiniers van de gevechtspatrouille hielden met hun wapens de Duitsers op afstand tot de opvang in de eigen voorposten waar aalmoezenier Vander Meiren en Dr.Med. Grosfils hen opwachtten. De zwaarste verliezen¹¹⁸ onderging de gevechtsgroep van het IIe Bn, die onverstoort gepoogd had de opdracht uit te voeren...

Een analoge operatie in de ondersector 3 K naar het bolwerk "U"¹¹⁷, geleid door de OLT Ruelle en Jaminé kende eveneens een bescheiden succes: de Duitse post werd bereikt, een mitrailleur veroverd maar er werden geen krijgsgevangenen gemaakt. De vijand gealarmeerd door de expedities van de karabiniers, onderhield zijn beschietingen van onze stellingen en viel tijdens de nacht van 09/10 april zonder succes Nieuwendamme en St.Joris aan.

De verliezen in de sector Nieuwpoort liepen door deze acties hoog op. Bij het 1^e Regiment Karabiniers telde men 6 officieren en 180 karabiniers aan doden en gekwetsten, bij het 3^e Regiment Karabiniers waren de cijfers nog hoger: 13 officieren en 200 karabiniers! Het 2^e Regiment Karabiniers, opgesteld in de ondersector Nieuwpoort-Bad, onderging minder verliezen.

Teneinde het te bewaken front te verkleinen en de eenheden te sparen, besloot het hoger commando de overstroming te versterken tussen het kanaal van Plassendale en de gekanaliseerde IJzer. Dit hield in dat er terrein werd prijsgegeven tijdens de nacht van 15/16 april (kleine versterkingen en St.Joris). De veiligheidslijn werd teruggebracht tot ongeveer 2 km oost van Nieuwpoort (loopgraaf 'De Eenden'¹¹⁸). Een verkenning door de Duitsers naar de nieuwe stelling op 17 april werd afgeslagen.

Begin 1918 werden er, door de gebeurtenissen in Rusland, 40 goede Duitse divisies vrijgemaakt aan het Oostfront; zij versterkten aldus het Westelijk front. Het Duits oppercommando wou er de beslissing afdwingen vòòr de aankomst van het gros van de Amerikaanse versterkingen. Het doel van de Duitse inspanning was het snel veroveren van de Franse zeehavens in de kanaalzone en van Parijs. Vandaar vijf opeenvolgende Duitse offensieven (van 21 maart tot 15 juli) die geleid werden door Lüdendorf, chef van het GHK van het Duitse leger.

Op het einde van de maand maart slaagden de Duitsers erin het Frans-Britse front in de vallei van de Somme te doorbreken en vanaf St.Quentin tot in de omgeving van Amiens een vijftig kilometers te vorderen. Hierdoor werd het achterland van het Belgisch Leger bedreigd. Het GHK liet, door de Belgische eenheden met rust, in het achterland, nieuwe stellingen voorbereiden waarop eventueel kon worden teruggevallen. Anderzijds werd het Duitse zwaar geschut, de "Dikke Bertha's", in stelling gebracht op 100 km van Parijs klaar om de hoofdstad te bestoken. Het was een kritische periode voor de geallieerden, het vertrouwen wankelde.

¹¹⁷ Citaat: "Chef de Peloton d'un courage, d'une bravoure, d'un dévouement exceptionnels. A conduit fort habilement, dans la nuit du 8 au 9 avril 1918, un raid particulièrement dangereux, dans des conditions très difficiles, stimulant ses patrouilleurs par son calme, son sang-froid, son mépris du danger. Au moment où il traversait un violent feu de barrage ennemi, a été violemment projeté à terre par l'éclatement d'un obus. N'a remis son commandement que lorsque ses forces le trahirent complètement. A été ramené inanimé dans nos lignes par ses hommes qui ont pour lui une admiration sans bornes." Signé Biebuyck, 16 mai 1918 (O.J. 6e DA).

¹¹⁸ Volgende karabiniers werden dodelijk getroffen tijdens de gevechtsacties van 09 april: Sgt Glorieux, Kpl Kin, karabiniers Creus, Remi en Rouffy allen van de 5e Cie; verder karabiniers Colette en brancardier Van Laer, 7e Cie; tevens karabinier Lemmens van de 8e Cie. Het gedetailleerd relaas is te lezen in het militair tijdschrift "Bulletin Belge des Sciences Militaires" (BBSM / BTMW) van augustus 1937, alsook in "De Karabinier" van april '38, p.1508.

Begin april hernieuwden de Duitsers hun aanvallen zuid van Ieper (offensief Tannenberg). Armentières viel in hun handen op 11 april, Mesen en Wijtschate werden op 12 april bereikt, Nieuwkerke op 14 april, Bailleul op 15 april! Elke dag won de vijand veld, de Kemmelberg bleef echter in Britse handen. Volgde dan een rustpauze bij de Duitsers om hen toe te laten nieuwe en frisse reserves in lijn te brengen. Het volgende objectief was de Kemmelberg die veroverd werd op 25 april, op 29 april ondergingen de Rode- en Scherpenberg hetzelfde lot. 120.000 Duitsers waren in de aanval... Ergens in het gebied van Loker en Westouter liep het offensief van de vijand vast.

Ondertussen vielen de Duitsers op 17 april noord van Ieper aan, in de sectoren van de 3^e en 4^e BE LD, op het front van Merkem. Na verovering van de Belgische voorposten wierp een Belgische tegenaanval de vijand terug. Een 800-tal vijanden waaronder een twintigtal officieren, werden gevangen genomen, hetgeen het moreel van de Belgen opkrikte.

18 april Elementen van de 12^e ID werden vooruit gestuurd om de stellingen bezet door de 6^e ID te verkennen in het vooruitzicht van de aflossing tijdens de nacht van 19/20 april.

19 april Bij dageraad, na een intense artillerievoorbereiding, ontketenden de Duitsers een geregelde aanval op de nieuwe stellingen van het IIe/3 K bij de punten 'Steenbakkerij', 'Nieuwendamme' en de loopgraaf 'de Eenden'¹¹⁸.

De karabiniersvoorposten werden teruggetrokken. De vijand veroverde de loopgraaf 'de Eenden'. Een tegenaanval uitgevoerd door de 6^e compagnie van Kapt Sancke herstelde de toestand: de pelotons van Lt Roulin en 1 SgtMaj Rigaux sneden de terugtocht van de Duitsers af zodat er 17 Duitsers krijgsgevangenen gemaakt werden. Zij behoorden tot het elitekorps van de Duitse marinefuseliers tegenover de Belgen opgesteld sinds 1914. Tijdens deze actie verloor OLT Heintz¹¹⁹ van het 3^e K, het leven.

Het Belgisch GHK herademde... de storm was voorbij. Het IIe Bn van 3 K ontving een bijzondere vermelding op de divisieorders: " ...voor hun waakzaamheid en moed betoond bij de verdediging van het segment St. Joris tijdens de periode van 16 tot en met 19 april... (Gen.Collins)..."

Het **3e Regiment Karabiniers** verwierf voor zijn moedig en volhardend optreden tijdens de maanden maart en april 1918, het citaat "**Nieuwendamme**" dat sinds 20.01.1919 het vaandel siert van 3 K.

Achtergrondinformatie

Sinds 26 maart 1918 was Gen Foch door de Franse regering (Clémenceau) belast met de coördinatie van de geallieerde legers aan het Westfront. Deze beslissing, genomen op een bijeenkomst te Doullens, werd met 'gelatenheid' door de Britten aanvaard... Het Belgisch leger was niet gebonden door deze overeenkomst.

Op 03 april bekwam Foch, tijdens een conferentie te Beauvais, de strategische leiding van de operaties gevoerd door de Franse, Britse en Amerikaanse troepen. De commandanten van de respectievelijke legers behielden de tactische leiding. De Belgen waren op deze conferentie niet aanwezig!

18 april: Foch werd de Commandant Generaal van de geallieerde legers in Frankrijk. Later, op 07 augustus, werd hij tot Maarschalk van Frankrijk bevorderd.

Monument 3 K te St Joris

¹¹⁹ Heintz Albert, ° 11.01.1885 te Bastogne; werd dodelijk getroffen door een obusscherf op 19.04.1918.

Maandelijks aflossingen tussen de 6^e ID en de 12^e ID

22 april De aflossing tussen de 6^e ID en 12^e ID begon; onze karabiniers van 1, 2 en 3 K verdwenen richting De Panne en Koksijde om er de 'kustwacht' te verzekeren.

Tijdens die periode werden zij ingezet op de stellingen in het "achterland" om er de verdedigingswerken te verbeteren: "Olienne" (1 K), "Koksijde" (2 K) en "Français" (3 K).

Generaal Collyns drukte nogmaals zijn voldoening uit over de flinke houding en inzet van de Karabiniers.

Kol SA Bremer, korpscommandant van 1 K, maakte van de gelegenheid gebruik om een compagnie patrouilleurs op te richten: zij omvatte drie groeperingen en later een vierde. Zij trainden speciaal voor: lijf-aan-lijf gevechten, het opvangen en neutraliseren van vijandelijke raids tegen onze eerste lijnen, het nauwgezet bewaken van het niemandsland en het uitvoeren van beperkte, hevige acties tegen welgekozen doelen. Zij werden zowat de allereerste "commando's" van het regiment en van het Belgisch Leger.

Kapt Depauw bekwam het bevel over deze bijzondere compagnie met als groepscommandanten: Adjt Sail, later Lt Hainaut; OLt Dantine met Adjt de Streel; Lt Wellens met Adjt Van Nitsen; Lt Yernaux met Adjt De Backer.

Door de aflossing kwam het 4^e Regiment Karabiniers opnieuw in lijn, het kreeg de ondersector 'Polders' toegewezen; alle vier dagen gebeurde de interne aflossing. Zoals bij hun voorgangers werden er nu opnieuw intensief patrouilles gelopen bij nacht.

28 april Het terrein, waar voorheen het 1e K opereerde was chaotisch, slechts enkele smalle kapotgeschoten sporen staken boven het waterpeil uit. De getijden lieten er zich duidelijk gevoelen. Drie patrouilles werden uitgestuurd tijdens de nacht 28/29 april: Lt Pardaens, Peltzer en Spitshooren. De patrouille van Pardaens slaagde erin één krijgsgevangene, die tot het 34e GE Regt Marinefuseliers behoorde, te nemen. Tijdens de actie werd de Adjt Burvenich gedood in de omgeving van de 'Oesterkwekerij'.

Gedurende verschillende opeenvolgende nachten stond het 4e K onder zware vijandelijke druk. In 't bijzonder tijdens de nachten van 30 april/01 mei en 04/05 mei werd er tevergeefs gebeukt op de voorposten van de 'Schans'. In de nacht 09/10 mei was de Britse vloot zeer actief en bestookte met alle middelen de Duitse stellingen aan de kuststrook, de hemel kreeg alle kleuren. Nadien vernamen de karabiniers dat de "Vindictive" werd gekelderd door de Britten om de vaargeul van Oostende te blokkeren¹²⁰.

Van 14 mei tot en met 16 mei waren er opnieuw aflossingen tussen de 12^e ID en de 6^e ID: 1 K bezette de ondersector 'Polders' (OLt Pinte¹²¹ werd tijdens de aflossing gedood in de buurt van de 'Schans'), 2 K 'Nieuwpoort-Stad' en 3 K 'Nieuwpoort-Bad', terwijl 4 K met rust ging in het kantonnement De Panne. Meteen hernam de 6^e ID haar patrouilleactiviteiten.

18/19 mei - Lt Dantine verjoeg na granaatgevechten een post van de Duitse 'Stoss'troepen.
20/21 en 21/22 mei - De patrouilles van 2 K verkenden de oude stelling vòòr de 'Steenbakkerij' en Nieuwendamme, zij was opgegeven door de vijand.

24/25 mei - Karabiniers van 1 K verjoegen opnieuw een vooruitgeschoven Duitse post.

Het front van de 6^e ID was goed 'onder controle', de vijand leek zijn activiteiten gevoelig te hebben teruggeschroefd. Maar...tijdens de nacht van 25/26 mei wachtte 2 K een zeer onaangename verrassing. Een patrouille werd door de vijand overvallen door een teveel aan vertrouwen! Nadat een eerste groep patrouilleurs de eigen lijnen was voorbij gekomen, naderde, kort aansluitend, een tweede groep, het waren echter Duitsers... Zij schakelden de schildwachten van 2 K uit en vorderden behendig en dicht aangesloten bij een artilleriebarrage. Zij stortten zich bij aankomst in de Belgische loopgraven 'Doris'¹⁹ en 'Bron'²⁰. De Duitse overval kwam

¹²⁰ Om de Duitse duikbotenactiviteiten te beperken had de Engelse vloot reeds een belangrijke zeeraid uitgevoerd in de haven van Zeebrugge tijdens de nacht van 22/23 april '18, drie schepen werden daar tot zinken gebracht om de vaargeul van Zeebrugge af te grendelen.

¹²¹ Pinte Joseph, ° 27.04.1896; oorlogsvrijwilliger sinds 05.08.14, werd bevorderd tijdens de frontjaren, sneuvelde aan het hoofd van zijn PI op 16.05.18 tijdens de aflossing in de loopgraven.

volledig onverwacht, zij maakten korte metten met de karabiniers die schuilden voor het artillerievuur... 60 karabiniers werden gevangen genomen en afgevoerd! OLt Ilias¹²² werd gedood tijdens het handgemeen... Onmiddellijk werden er tegenmaatregelen genomen: een compagnie met piketdienst moest in allerijl de wacht overnemen in het gehavend dispositief. Dit voorval maakte grote indruk en verscherpte de alertheid van de troepen. Een zoveelste duur bekochte les...

- 28 mei Een patrouille (Lt Wellens) van 1 K verjoeg de Duitse post vòòr de 'Oesterkwekerij'.
- 30/31 mei 2 K dreef een patrouille van de Marinefuseliers uiteen in de buurt van de 'Steenbakkerij'.
- 04/05 juni Opnieuw een actie van 1 K (Lt Wellens): in front werd een post bij de 'Oesterkwekerij' oververd op de Duitsers, men vond er defaitistische propagandablaadjes.
- 07 juni Het was de beurt aan de groep Lt Dantine en Adjt de Streel om de vijand een slag toe te brengen. Dantine werd gekwetst.
- 09 juni Na een artillerievuurvoorbereiding voerden de Duitsers een aanval uit op de loopgraven 'Doris' en 'Bron'. Na harde gevechten dreef het IIe/2 K de vijand terug, het gevecht eiste een tiental doden waaronder de OLtn Marin¹²³ en Teuwen¹²⁴.
- 11/12 juni De groep van Lt Wellens (1 K) trad terug in actie: een hinderlaag werd gespannen om de Duitse post die telkens bij nacht bezet werd in de nabijheid van de 'Oesterkwekerij' te neutraliseren. De vijand had echter bij de nadering onraad geroken en reageerde met granaten. Hierop volgde een gevecht op korte afstand, de Duitsers sloegen op de vlucht, een dodelijk getroffen kameraad en wapens achterlatend.

In de sector van 2 K werd er eveneens bedrijvig 'verkend' naar de oude stellingen die door de vijand bezet werden.

Op 15 juni had een nieuwe aflossing moeten plaatsgrijpen, maar de 12^e ID kreeg opdracht het Belgisch front west van Ieper te verlengen. 4 K loste op 05 juni in Brielen-Wieltje de bataljons van de 107^e Britse Brigade (36^e UK Div) af. Vanaf aankomst begon 4 K verdedigingswerken uit te voeren daar er quasi geen bestonden in deze nieuwe sector. Bij hun terugkeer naar De Panne op 19 juni liet het 4^e Regiment Karabiniers een volledig georganiseerde stelling na.

Bij de 6^e ID bleef het 3^e K in de ondersector Nieuwpoort-Bad, terwijl de regimenten 1 K en 2 K van ondersector wisselden: het 1^e K in 'Nieuwpoort-Stad' en het 2^e K in 'Polders'.

Een raid naar de loopgraven 'Boer'^{*15*} en 'Aas'^{*13*}

- 26 juni Die dag had er een spijtig incident plaats: tijdens een aflossing viel OLt Misson (2 K) in een hinderlaag. Dit moest worden gewroken...
- 26/27 juni De karabiniers van 2 K spanden op hun beurt een hinderlaag oost van de weg naar Lombardsijde: vier Duitsers werden gedood.

Sedert enkele nachten waren de 'Stoss'-troepen zeer actief in het no man's land. Het commando gaf zijn zegen voor een actie van de compagnie patrouilleurs (Kapt Depauw) met als doel de oude loopgraven vòòr de 'Steenbakkerij'.

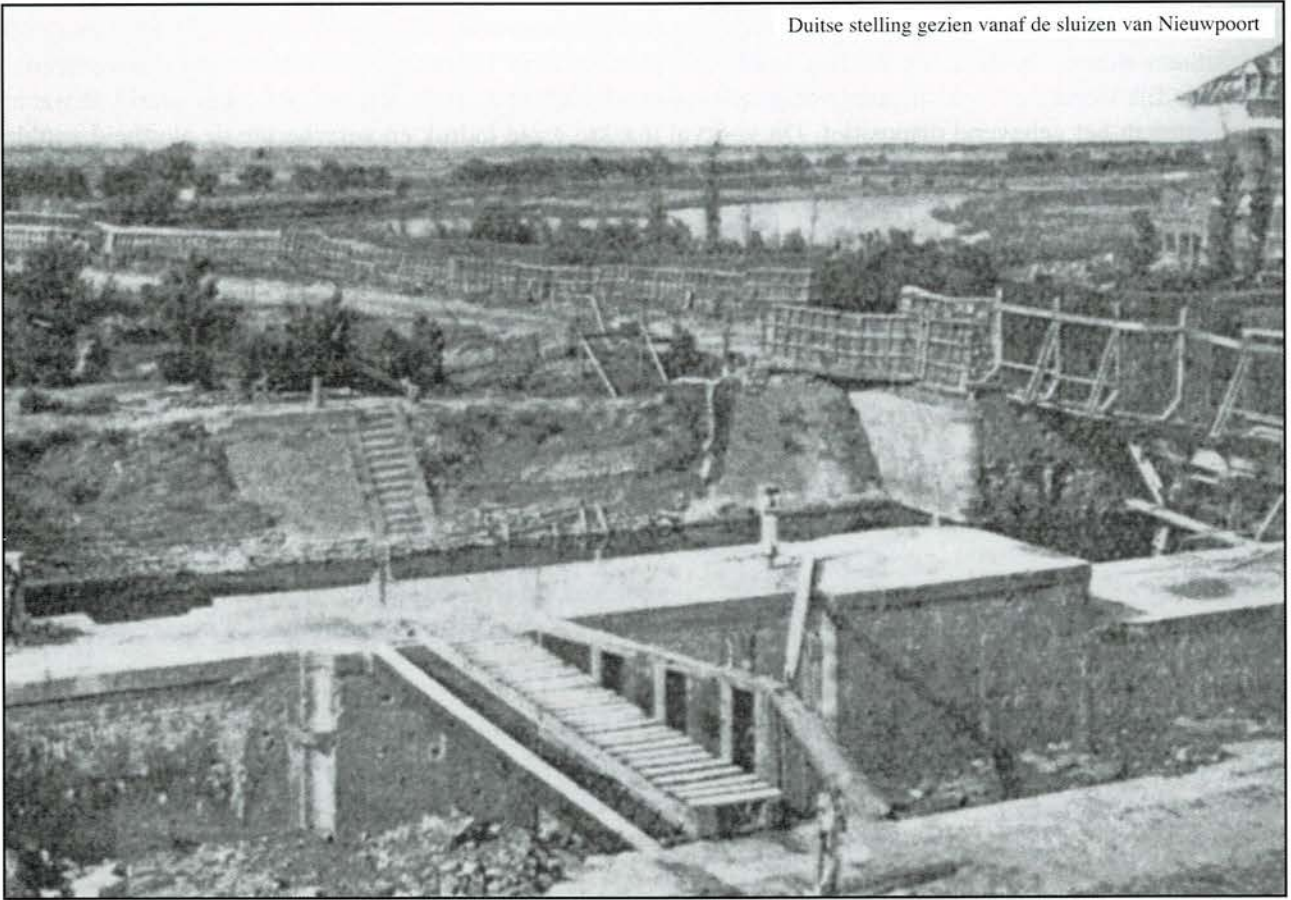
- 24 juni Voorbereidingen voor de raid werden getroffen en verkenningen uitgevoerd.

¹²² Ilias Georges, °19.01.1892 te Ukkel; sneuvelde bij St. Joris op 26 mei 1918.

¹²³ Marin Alexis, ° 19.01.1895 te St.Gillis; werd gedood bij St.Joris op 09.05.18

¹²⁴ Teuwen Leon, ° 01.04.1892 te Tongeren; werd ernstig gekwetst tijdens de gevechten bij St.Joris op 09.05.18; overleed in het hospitaal "L'Océan" in De Panne de 11 mei 18.

29/30 juni De loopgraaf 'Groeninge'^{7*} werd door de patrouilleurs verlaten om hun gevechtsstellingen te bezetten. De centrale groep stootte amper na 60 m vordering op een vijandelijke patrouille. Adjt De Backer werd door een hoofdschot gedood, 1 Sgt Decleyre ernstig gekwetst! Mill's granaten stopten de vijand. Olt Yernaux achtervolgde de vijand en wierp deze terug in de loopgraaf 'Boer'. Een artilleriebarrage werd aangevraagd, de Duitsers moesten hun stelling opgeven nadat de karabiniers de loopgraven 'Boer' en wat verder 'Aas' overvielen. Er werden vier Duitsers gevangen gemaakt, één Duits officier werd gedood. Het doel was bereikt, men keerde terug met de buit.

Een dag later, 01 juli, vuurde de Duitse artillerie een regen van projectielen af die vooral de stellingen van 3 K viseerden.

03 juli De lang verwachte aflossing had uiteindelijk plaats: 4 K nam de ondersector 'Nieuwpoort-Stad' van 1 K over. Het oorlogsgebeuren wijzigde zich niet: artillerievuren en pijnlijke speldeprikken op de voorposten wisselden elkaar af.

Naast de gebruikelijke gevechtpatrouilles en verkenningen grepen er nog twee raids plaats op 19 juli. Lt Pardaens en Olt Boterberg hadden een vijandelijke post vòðr St.Joris tot doel. Deze expeditie was minder gelukkig, de vijand reageerde alert en onze koene karabiniers waren gelukkig om met hun gekwetsten de eigen lijnen terug te bereiken...tijdens de raid vroeg de gekwetste karabinier Putte om eerst zijn gevallen kameraad Aerts te helpen...

Diezelfde nacht werd een andere raid toevertrouwd aan Lt De Rache. Zij werden eveneens door de vijand op mitrailleurvuur onthaald en moesten onverrichterzake hun opdracht onderbreken. Karabinier Van Schel zwaar gewond, geraakte afgezonderd van de groep, liet zich door de achtervolgende Duitsers voorbijsteken en slaagde er toch in, op eigen krachten, de eigen lijnen terug te vinden...!

Bij diverse gelegenheden drukte de Divisiecommandant (Gen Lotz) zijn bewondering uit voor het werk van de Karabiniers van het 4^e K. De vijand werd in het defensief gedreven, het initiatief bleef bij de Belgen die het 'no man's land' controleerden. De taak van de eenheden op wacht in de eerste loopgraven was eenvoudiger geworden. De kleine nachtelijke expedities eisten hun tol: de verliezen waren niet onbelangrijk!!

Bezoek van koning Albert

- 28 juli Koning Albert bezocht de loopgraven en het 4^e K. Dezelfde dag verscheen er een regimentsorder: *“Zijne Majesteit de Koning heeft ons deze morgen vereerd met een bezoek aan onze loopgraven. Hij heeft mij opgedragen zijn hoge waardering uit te drukken voor de prachtige geest die onze karabiniers bezielt. De Koning heeft hierbij zijn beste wensen verwoord voor het geluk van ons allen en voor het succes van het 4e K. (Get. Kol Lekeu)”*
- 02 augustus Het 4e K werd afgelost door het 5e Chasseurs à Pied en verplaatste zich over De Panne naar de kantonnementen van Stavele en Roesbrugge.

De bewegingen van de karabiniers van de 6e ID (01-08 augustus 1918)

Einde juli verhuisden de drie regimenten Karabiniers naar nieuwe kantonnementen in Leisele, Rexpoede en Stavele. Op 05 augustus was de gehele 6^e Legerdivisie verzameld achter het zuidelijk front Merkem en Boezinge, klaar voor een nieuwe inzet. Enkele mutaties hadden plaats: Maj Vanden Bosch nam het bevel over het I^e/1 K, Cdt Simons werd bevelhebber van het IIIe/1 K; Maj Burck nam de leiding over het I^e/2 K en Maj Bisqueret over het IIe/3 K. Het reserve Bn infanterie van de 6^e LD kwam onder het commando van Maj Colinet.

HET PREOFFENSIEF (09 augustus- 28 september 1918)

De Belgische troepen waren klaar voor grootsere opdrachten, de karabiniers in 't bijzonder hadden alle mogelijke gevechtstoestanden ondergaan en voelden zich voldoende sterk om de ultieme confrontatie met de vijand aan te gaan. De bevrijding van het vaderland, gezamenlijk met de geallieerde legers, leek mogelijk..!

“...De 27^e juli mag er geen spraak meer zijn van tegenoffensief...thans is het wel “het offensief”, sedert zo talrijke maanden verwacht. Het vijandelijk front kraakt ten allen kante...nu is het de ‘opmars’...naar de zege!

Dan komt onverwacht een bevel, dat niet door de keukens werd geopenbaard: ‘De karabiniers van de 6^e Divisie worden naar de kantonnementen van Leisele, Rexpoede en Stavele gestuurd. De 12^e Divisie komt op haar beurt toe. De 6^e Legerdivisie neemt de wacht in de streek Merkem-Boezinge’. Nu gaan de nieuwsjes hun gang. Er wordt ondermeer verteld dat de 5^e Legerdivisie, die ons afgelost heeft, ten aanval zal trekken in de richting van Oostende.

En waarom niet wij, die de sector zo goed kennen? Er wordt ook verteld dat wij in reserve liggen, achter een Engelse divisie, die zal oprukken... waarom in reserve? Waarom ons de eer niet laten het eerste plekje grond van ons grondgebied te heroveren?..." (Uit 'De Karabinier. Juli 1936. p.1140)

Na de aflossing aan de uiterste noordhoek van de verdedigingslijn, werden de Karabiniers georiënteerd naar een nieuwe opdracht. Vanaf 09 augustus namen zij deel aan de inleidende operaties, die de voorbode waren van het groot geallieerd eindoffensief. Met brandend enthousiasme, na vier lange jaren van ellende, ontbering, verliezen, hervormingen en groeiend vertrouwen, zouden zij zich in de verlossende strijd werpen.

De geruchtenmolen over mogelijke aanvalsscenario's draaide op volle toeren...¹²⁵ Vergunningen werden geschrapt, dit betekende 'alle hens aan dek'! De pelotons karabiniers, Vlamingen, Walen, Brusselaars, het waren hechte groepen van gezworen kameraden!

De operatiezone van de 6e LD

Het terrein

De operatiezone was als volgt afgebakend: linker grens, in het noorden, vanaf Boezinge langsheen de spoorweg naar Langemark; rechter grens, in het zuiden, de weg Ieper-Zonnebeke. Dit betekende een sector van ongeveer 6 km breed.

De vijand bezette de Steenbeek (800 à 1500 m ZW van de weg Langemark-Zonnebeke). Die stelling was zeer goed ingericht met betonnen schuilplaatsen voor de mitrailleurs en de artillerie. De dekkingslijn van de vijand was verdedigd door weerstandeilandjes (obuskraters, toegankelijk door loopgraven en afgeschermd met prikkeldraad).

Het algemeen uitzicht van de sector was totaal verschillend van wat men gewoon was: opeenvolgende terreinglooiingen waren een weldoende verandering; rondom de hoeves, -vele nog intact en geïsoleerd in het terrein-, zorgden de groene struiken voor een voorbeeldige camouflage; veelvuldige bruggen en loopbruggen verbonden de oevers van het kanaal.

Meer naar het oosten hadden de bombardementen hun effect niet gemist: de dorpen waren verwoest, de natuur volledig beschadigd, vernielde loopgraven en schuilplaatsen gaven een desolate indruk. De obusputten vormden het terrein tot een maanlandschap, woest, doods en verlaten.

De bezetting

In de sector 'Brielen' (zuid) verdedigde de 12e ID met drie regimenten in lijn, het 4e K opgesteld in het centrum. De dekkingszone vòòr de eigenlijke stelling bevatte slechts twee segmenten met telkens één Bn: de "Belle Alliance" (noord), en het "Wieltje" (zuid) waar de liaison met het IIe Britse Korps gerealiseerd werd.

De 6e ID hield de sector "Woesten" (meer noordelijk) met twee ondersectoren, deze van "Pilkem" en deze van "Vijfwegen", toevertrouwd aan elk één regiment. Twee bataljons bevonden zich in de dekkingszone, verder drie bataljons aan de westkant van het kanaal, het laatste, reserve, bevond zich in het "Zuidhuis". Het derde regiment van de divisie was in reserve bij de St. Sixtusabdij verspreid over enkele barakkenkampen, klaar om ergens, wanneer vereist, in de sector ingezet te worden.

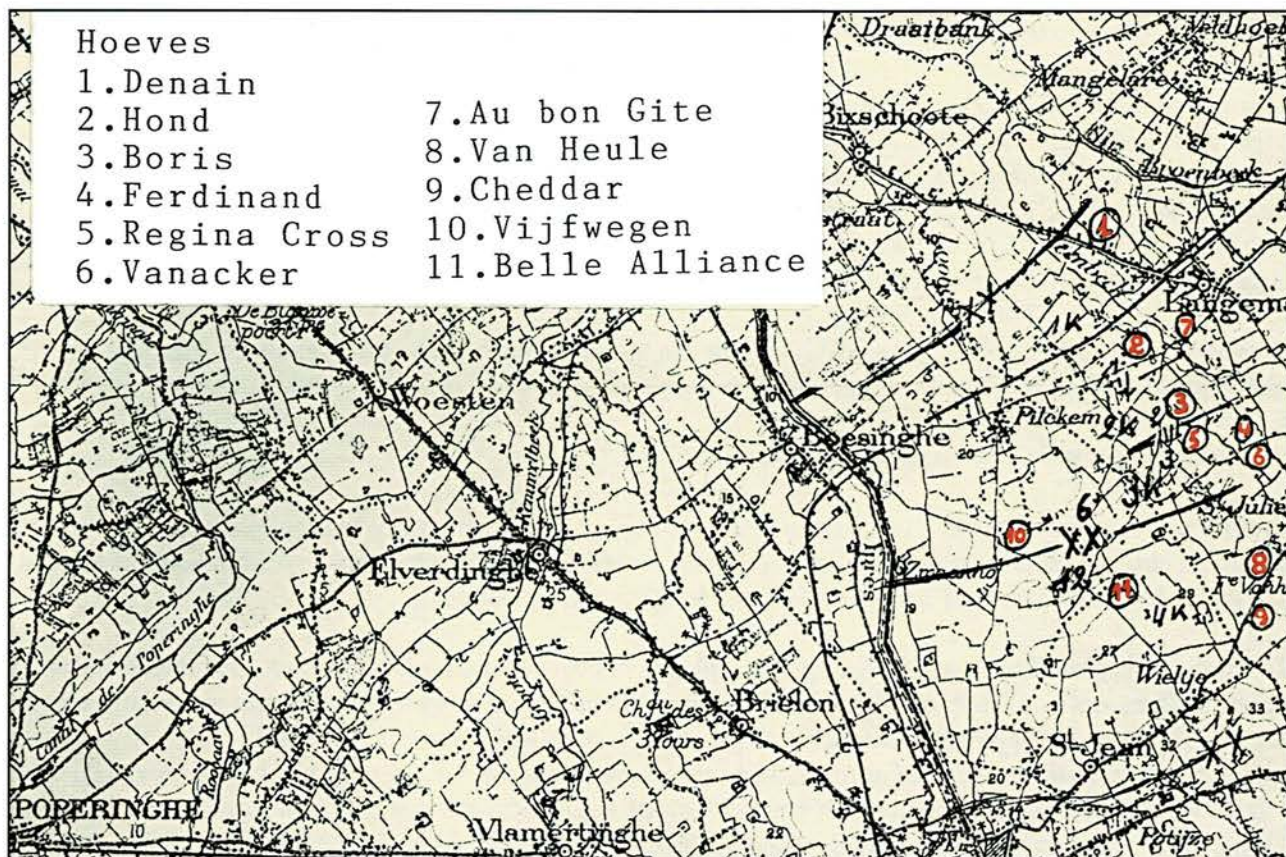
De gebeurtenissen: beperkte aanvaloperaties

In de eerste helft van augustus gebeurde er zeer weinig: dagelijks de klassieke artillerievuren bij dag, de mitrailleurbuien bij nacht en overheersend Belgische patrouilleactiviteiten in het no man's land.

---

¹²⁵ Tijdens een bezoek op 17 augustus '18 van Maarschalk Foch aan Koning Albert, stelde onze vorst voor om door een onverhoedse aanval van vier Belgische divisies, aan weerszijden van Diksmuide, de Duitsers te verrassen. Gelukkig werd deze suggestie niet weerhouden gezien het moeilijke terrein rondom Diksmuide: de overstromingen en het kanaal van Handzame!

Tijdens de nacht van 24/25 augustus ontketenden de Duitsers een aanval tegen de voorposten van het IIe/I K (omgeving Weidendref). Door de sterke reactie van de karabiniers sloeg de vijand op de vlucht. Tijdens de gevechten werd Adjudant Mil, tijdens zijn 'ronde' ter hulp gesneld met enkele soldaten, gedood door een treffer in het hoofd.

Onze karabiniers namen het initiatief over in de nacht van 26/27. Het doel was de verovering van het terrein tot de Steenbeek en ten noorden van de hoeve 'Denain'. De operatie over een breder front (3 km) was van grotere omvang en werd geleid door Gen Lauwens. De drie regimenten karabiniers van de 6^e ID namen eraan deel:

- 1 K zou met de 6^e Cie (Kapt Bontemps) de hoeve 'Denain' nemen, met de patrouilles Wellens en Yernaux de hoeve 'de Hond', terwijl de 1^e Cie (Cdt Flameng) de stelling moest houden;
- 2 K moest met de patrouilles de hoeve 'Boris' en de loopgraaf 'Comedy' nemen (respectievelijk OLTn Losseau A. en Michiels, en Adjt Lienard), de 10^e Cie (Kapt Demain) moest het veroverde terrein houden;
- 3 K zou met de patrouilles (Lt Losseau F. en zijn adjunct OLT Heintz) de hoeves 'Van Acker' en 'Ferdinand' veroveren, de bezetting van het terrein zou door de 9^e Cie (Kapt Van Schepdael) verwezenlijkt worden.

Alle Cies werden versterkt met een peloton van de eenheden aan het kanaal, de artillerie moest een vuurvoorbereiding realiseren van 5 minuten op de te veroveren objectieven. Het aanvalsuur werd bepaald op 01.00 uur.

Aanval op de hoeve Denain (1 K)

De compagnie werd opgedeeld in vier groepen, onmiddellijk na het artillerievuur stormden de groepen vooruit:

- de groep van Lt Cordemans viel onder het vuur van een mitrailleur;
- de groep centrum veroverde de hoeve en schakelde de mitrailleur in front van Cordemans uit, Sgt Verpoorten nam het stuk weg;
- de groep Lt Lorent overmeesterde de Duitsers na een lijf aan lijf gevecht;
- de groep Adjt Malevez verhinderde op het objectief een tegenaanval.

De operatie slaagde en leverde 14 krijgsgevangenen op. Aalmoezenier Vander Meiren en dokter Grosfils hadden de handen vol maar de vijand was verdreven.

Aanval op de hoeve 'Hond' (1 K)

Ook hier werden vier groepen gevormd: OLT Yernaux en Adjtn Licops, Van Nitsen en de Streel. Ondanks hevige weerstand slaagde de operatie. Bij de verovering van het objectief werd Sgt Versickele dodelijk gekwetst toen hij poogde een vijandelijke mitrailleur uit te schakelen. Adjtn de Streel werd eveneens erg gekwetst tijdens de actie. Er werden 32 krijgsgevangenen gemaakt.

Aanval op de hoeve 'Boris' en de loopgraaf 'Comedy' (2 K)

De vijand bood hevige weerstand maar dank zij lijf aan lijf gevechten werd hij toch verdreven. OLT De Coster¹²⁶, chef van het bezettingspeloton werd gedood.

Aanval op de hoeves 'Ferdinand en Van Acker' (3 K)

De groepen van Lt Losseau F. en OLT Heintz stormden op de vijand verscholen in schuilplaatsen en kuilen; op sommige plaatsen ondervonden zij hevige weerstand, andere Duitsers wilden geld geven om hun leven te sparen... Het doel werd veroverd en 15 Duitsers werden gevangen genomen.

De stelling 'Regina Cross', aan de Steenbeek, was niet opgegeven als doel, maar om tegenacties van daaruit te verhinderen ontving Kapt Van Schepdael de opdracht om deze stelling te 'binden' met anderhalf peloton. Op het 'H'-uur werd Regina Cross onder vuur genomen, Lt Corthals stuurde een patrouille om de bewegingen van de vijand te observeren. Maar onze karabiniers gedreven door hun ijver konden niet nalaten bezit te nemen van de verlaten loopgraaf, en vorderden nog verder naar een 'blockhaus' toe dat zij met granaten bestookten. Opgeschrikt verlieten de Duitsers, de handen opgeheven, hun betonnen schuilplaats. Kapt Van Schepdael was de patrouille gevolgd met versterkingen, de ganse groep overviel Regina Cross die veroverd werd. De gevechten leverden 82 krijgsgevangenen op behorend tot verschillende Duitse regimenten alsook een belangrijke buit aan uitrusting en bewapening. De vijand werd verrast in volle aflossing van de 49e GE Res Div door de 11e GE Beierse Div!

Dit succes spoorde Gen Collyns aan om volgend dagorder te publiceren: "*...Je suis heureux de faire savoir aux troupes de la 6 DI, que le Chef d'EMG m'a chargé de transmettre à tous ceux, officiers, sous-officiers et soldats, qui ont participé à cette opération, ses vives félicitations pour le beau succès obtenu.*

Le LtGen, aide de camp du Roi, commandant la 6 DA, qui fut colonel d'un régiment de Carabiniers, m'a chargé de la même agréable mission en s'écriant: 'Bravo les Carabiniers!'...."

Op bevel van het commando werd, ondanks het protest van Cdt Flameng (IIe/1 K) de hoeve 'Hond' opgegeven...

De herovering van de hoeve 'Hond'!

28/29 augustus Tijdens de nacht losten eenheden van het 3e K eenheden van 1 K af in de beveiligingszone.

Onverwacht kreeg men bevel de hoeve 'Hond' terug te nemen!

Onder de leiding van Adjtn Van Steenberghe (IIe/1 K) vertrokken de karabiniers van Kapt Michiels (3 K) naar de hoeve. Deze was echter bezet en de karabiniers werden teruggeslagen. Een nieuw aanvalsplan werd opgesteld om met de karabiniers van Flameng (IIe 1 K) en in coördinatie met 3 K de hoeve te heroveren. De compagnie Flameng, reeds op weg naar de hergroeperingszone, toonde weinig enthousiasme. Toch konden enkele vrijwilligers worden bijeengebracht en werd onder leiding van de onvermoeibare Adjtn Van Steenberghe, de hoeve heroverd! Een fractie van de Cie Michiels nam de bezetting over.

Aanval op de hoeve 'Bon Gîte'

De hoeve 'Bon Gîte' over de Steenbeek, op 200 m van de hoeve 'Hond', was een voortdurende bedreiging voor deze laatste. Er werd dan ook besloten die weerstand uit te roeien.

¹²⁶ De Coster Gustave, °24.08.1893 te Gelrode; sneuvelde bij Langemark op 29.08.18

04 september Om 04.00 uur in de morgen viel OLT Heintz met zijn patrouilleurs aan. Ondanks verliezen (Adjt Penders gesneuveld, een officier gekwetst) opgelopen door het begeleidend vuur van onze artillerie (één kanon schoot tekort!) zetten de karabiniers de actie verder. Na de vijand in de rug te hebben aangegrepen werd hij verjaagd. Twee soldaten van het 22e Beierse Regiment werden gevangen genomen.

Een Duitse aanval (06 september 1918)

In de avond van 06 september moest het 1e K het 2e K afllossen in de sector Vijfwegen. De nacht voordien was reeds het I^e/1 K op het kanaal en één peloton (Lt Fernemont) van het IIIe/1 K was reeds opgesteld in de dekkingszone. Gedurende die eerste nacht werd de karabiniersstelling beschoten, 's morgens 06 september was de beschieting nog heviger. Om 05.10 uur doken de Duitsers (Beierse troepen en het stormbataljon van het IVe GE Leger) op uit de mist en heroverden bij verrassing de hoeves 'Hond', 'Boris', 'Ferdinand' en de loopgraaf 'Regina Cross'. Na deze schok hernamen de karabiniers het initiatief en voerden eenheden van het 2e K en het 3e K een tegenaanval uit. Alleen 'Regina Cross' werd niet heroverd. Het Pl Fernémont, belast met die opdracht werd door vijandelijke mitrailleurs aan de grond genageld. Fernémont en anderen werden buiten gevecht gesteld. Het GHK vermeldde de actie in zijn wekelijks communiqué, al bij al werden de verliezen nog beperkt. Negen krijgsgevangenen (uit het 3e, 16e en 22e Beierse Regiment - 11e GE Div) werden opgeleid, verschillende mitrailleurs werden buit gemaakt.

Analoge aanvalsoperaties door de 12e ID

Ook in de sector van de 12e ID wilde men aansluiten op de lichte terreinwinst van de 6^e ID. Een aanval werd voorbereid.

08/09 september Opnieuw werd de aanval bij nacht uitgevoerd. Gelijklopend zou 1 K 'Regina Cross' aanvallen.

Het 1^e Gr had 'Alberta en Canopus Trench' als objectief, 4 K de hoeves 'Van Heule' en 'Chedder Vila', het 2^e Gr de hoeves 'Bossaert' en 'Von Hügel'. Het aanvalsuur werd vastgelegd op middernacht. Wegens de aanhoudende regen was het terrein modderig, de nacht was zeer donker. Op het voorziene uur werd een hevig artillerievuur ontketend.

- De aanval op Regina Cross: Lt Hainaut bracht om 23.30 uur zijn drie groepen (Adjt Van Nitsen, Licops en Emsens) op de vertrekstelling. Opgeschrikt door een blaffende hond bij onze patrouilleurs, vuurde de vijand lichtkogels in alle richtingen. Onmiddellijk reageerde onze artillerie. De soldaten sloten aan op de barrage die progressief opschoof. Onze karabiniers klampten zo dicht mogelijk aan en werden snel in een lijf aan lijf gevecht gewikkeld met de vijand. Adjt Van Nitsen richtte zich met zijn groep op een vijandelijke mitrailleur die hem dodelijk verwondde en velde. In zijn doodstrijd joeg hij toch nog zijn mannen vooruit die met succes het objectief innamen. 33 krijgsgevangenen van het 16^e Beierse Regiment en vier mitrailleurs waren de buit.

- Aanval op de hoeves 'Van Heule en Chedder Villa' door de karabiniers van het 4^e K: twee detachementen werden gevormd om deze klus te klaren. Noord, Kapt Boissacq (met OLTn Gustin en van Pottelsberghe de la Potterie) naar de hoeve 'Van Heule'; zuid, Kapt Guy Van Espen (met OLTn Peltzer en Beruck) naar 'Chedder Villa'.

Na een stevige artilleriebeschieting kende de operatie in het noorden succes, goed opgestelde en gedissimuleerde Duitsers veroorzaakten toch ernstige verliezen. Een mitrailleur beschoot het detachement dat 'Californië' uitvlooid, OLT van Pottelsberghe kwam ter hulp gesnel. De Duitsers verscholen zich in een ruime betonnen schuilplaats maar werden met granaten verjaagd en slaagden erin langs een tweede uitgang te ontsnappen.

In het zuiden, aansluitend op de barrage, slaagden de mannen van Kapt Van Espen erin, zodra het artillerievuur ophield het blockhaus (Chedder Villa) te bereiken. Vanop de betonnen koepel werden granaten in de versterking gegooid (door de kapitein en Lt Tack, die vrijwillig aan de operatie deelnam). Tijdens die actie werden zij door een mitrailleur onder vuur genomen. Van Espen had haar tijdig ontdekt en schakelde, met een sprong uit de hoogte, de bedienaars uit. Intussen was OLT Peltzer erin geslaagd door omtrekking te infiltreren en zich op te stellen rechts van de hoeve 'Van Heule'. OLT Beruck viel met de groep in front aan en dwong de vijand tot overgave. Deze actie kende praktisch geen verliezen, 23 krijgsgevangenen en een mitrailleur waren de uiteindelijke buit.

Ook de Grenadiers, zij het met gevoelige verliezen, bereikten hun objectieven.

Het dagorder van het 4^e Regiment Karabiniers citeerde dit wapenfeit alsook de karabiniers die het bevochten hadden.

Kol Lekeu drong erop aan om verder door te stoten, dit werd hem toegestaan en op die manier breidde de dekingszone van de sector Brielen zich uit tot drie segmenten, 4 K in het midden. Hierop werd de sector betrekkelijk kalm, de vijand beperkte zich tot verkenningen.

Vanaf 06 september kwamen de eerste orders met betrekking tot de organisatie van het gebied van Boezinge voor bewegingen en inplaatsstellingen van grote omvang. Munitie- en levensmiddelendepots werden opgericht, het wegennet verbeterd en mogelijke artilleriestellingen voorbereid. Geheime orders met betrekking tot de grootse operatie kwamen toe op 13 september, omstreeks 20 september namen nieuwe batterijen stelling...

Een Duitse opflakkering

23/24 september Vanaf 23.20 uur viel een hevig artillerievuur neer op de dekingszone tussen de hoeves 'Ferdinand' en 'Bossaert'. In minder dan 20 minuten vielen er 6000 obussen, waarvan de helft met gas. Om 23.40 uur vertrok de Beierse aanval met twee bataljons (16e en 26e Beiers Regiment). Adjt Moulinasse verdedigde met slechts één sectie karabiniers (1e/I/1 K) de post, hij moest 'Regina Cross' loslaten. De Grenadiers dienden ook te wijken.

In de sector 4 K had de vijand verschillende posten veroverd rond de hoeve 'Van Heule' en ook bij 'Chedder Villa' waar de verdedigers twee Duitse aanvallen afsloegen. Op gevaar af te worden omsingeld moest ook daar terrein worden prijsgegeven.

Door Maj Van Zeune werden tegenaanvallen ingezet: het versterkte detachement 'Chedder Villa' bezette opnieuw zijn posten; Kapt Deforchaux verjoeg de vijand uit een vooruitgeschoven post; om 05.10 uur namen Adjt Kerstens en Sgt Vanderivière twee posten, bij avond van 24 september heroverde Olt Alexander de hoeve 'Van Heule'. Ondanks een nieuwe poging slaagde men er niet in 'Regina Cross' te heroveren, het Belgisch commando wou niet aandringen om de geheimhouding van het grote offensief niet te schaden. Tijdens de nacht van 25/26 september werd er nog een Duitse aanval op de hoeve 'Hond' afgeslagen. De volgende nacht werden de stellingen aangepast:

- 1 K nam de beveiligingslijn 'Alberta' over van het 1 Gr,
- de 6^e LD herschikte haar eenheden in het centrum: de 12^e ID gaf een deel van de sector over aan de 8^e ID, de 6^e ID maakte ruimte vrij voor de 9^e ID, de 11^e ID kwam in reserve. Al deze divisies zouden als 'Gevechtsgroepering Zuid' strijden onder het bevel van LtGen Biebuyck.

Tijdens de eerste helft van de nacht 26/27 september, werden de karabiniers, met wacht in hun sector, afgelost door eenheden van de 8^e ID en de 9^e ID en de aanvalbataljons bezetten hun opstellingsplaatsen. Die nacht was het betrekkelijk kalm... op 27 september, scheen de zon. Ondanks de beperkte activiteit van onze artillerie stegen er rookpluimen omhoog vanuit het vijandelijk achtergebied... De Duitsers vernietigden hun munitiedepots! Iedereen vroeg zich af of het uur van 'de' aanval geslagen was. Koortsachtig werden er door onze soldaten nog wat brieven geschreven bestemd voor de familieleden, een laatste groet, men weet nooit...

"Het offensief... stel u voor, vier lange jaren dat wij zulks verbeiden... De opmars, dorpen doortrekken ... opnieuw burgers zien... vrouwen van bij ons... en eindelijk... onze familie! Al dit geluk, dat ons beloofd is zal duur betaald worden. Bij zulke gebeurtenissen maait de dood onverbiddeijk. Het laat ons koud, wij hebben slechts één gedachte: er voor altijd gedaan mee maken.

De dag van 27 september wordt doorgebracht met marsen en tegenmarsen en 's avonds valt men doodop neder in de slijkerige velden, door een pikdonkere nacht overtrokken. "(Uit het tijdschrift De Karabinier. Sep 1936. p1173)"

27/28 september Opperold in hun dekens op de naakte grond, droomden velen reeds van de overwinning die zij misschien nooit zouden meemaken...

Het uur van de vergelding is aangebroken...

HET BEVRIJDINGSOFFENSIEF

“Soldaten,

U zult een machtige aanval ontketenen tegen de vijandelijke stellingen. Aan de zijde van uw heldhaftige Britse en Franse kameraden, komt het u toe de aanvaller terug te werpen die uw broeders sedert meer dan vier jaren onderdrukt. Het uur is beslissend. Overal wijkt de Duitser.

Soldaten,

Toont u de heilige zaak van onze onafhankelijkheid, van onze tradities en van ons volk waardig. Wees overtuigd van de overwinning. Vooruit voor het Recht, voor de Vrijheid, voor het roemrijke en onsterfelijke België!
Albert”

(Proclamatie van de Koning op 27 september 1918.)

DE EERSTE FASE: DE AANVAL VANAF 28 SEPTEMBER 1918

Het terrein en het vijandelijk dispositief

De Duitse defensie, vòòr de Belgische stellingen, strekte zich uit tot de randen van Roeselare, en verdeelde zich over drie stevige stellingen in diepte:

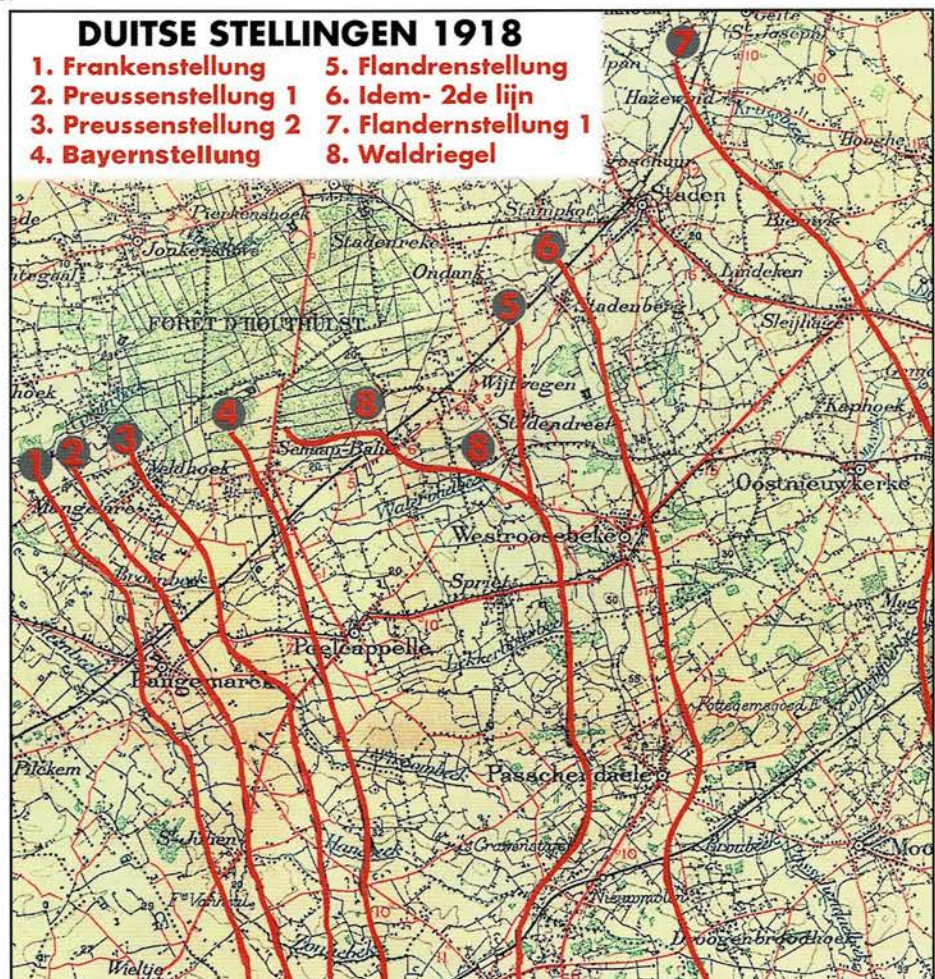
- een voorwaartse stelling,
- een eerste stelling,
- een tweede stelling.

De voorwaartse stelling was ongeveer 2,5 à 3 km diep en omvatte vier defensieve lijnen:

- een vooruitgeschoven lijn, de ‘Frankenstelling’;
- de ‘Preussenstelling I’,
- een ontubbeling van deze laatste, de ‘Preussenstelling II’;
- de ‘Bayernstelling’.

De Frankenstelling was in contact met onze voorposten. Het was een opeenvolging van voorposten opgesteld in obuskranen, schuilplaatsen voor mitrailleurs en restanten van loopgraven, dit geheel vormde defensieve eilandjes die mekaar ondersteunden. Het terrein was volledig verwoest, zonder beplanting en erg slijkerig. Voorbij de ‘Bayernstelling’ was het terrein beter en waren de schuilplaatsen voor de mitrailleurs meer uit elkaar gelegen. Het was tevens de zone van de artilleriebatterijen.

De ‘eerste stelling’ bereikte men na 2 à 4 km te hebben doorschreden, zij heette ‘Flandern II -stelling’. Hier was de bodem hard met stevige verschaningen en beschermd door een dicht net van prikkeldraadhindernissen. De graafwerken waren beter uitgewerkt dan op de vorige stelling zonder echter een continue lijn te vormen. Talrijke en dichte prikkeldraadnetten, in alle richtingen, compartimenteerden het terrein en beschutten de mitrailleurs opgesteld in gedissimileerde schuilplaatsen in

de ruïnes van hoeves of verdekt in een gecamoufleerde loopgraaf. Van Westrozebeke en van Passendale restten er slechts puinhopen doorkruist door aarden pistes.

De 'Flandernstellung' liep onderaan en halfweg de westelijke zijde van de kam van Vlaanderen. Eenmaal die lijn voorbij bereikte men de weg Westrozebeke-Passendale, eerste geplaveide weg over de Steenbeek. Enig groen was reeds te herkennen: wat gras en enkele struiken. Onmiddellijk voorbij de weg stootte men op de ontdubbeling van de 'Flandernstellung I', die zich uitstrekte aan de oostelijke zijde van de kam. In de verte zag men reeds de daken en torens van Roeselare. De begroeiing was er welig, de bomen vormden groene schermen, hagen verborgen de hoeves.

De tweede stelling, vijf km verder, was de 'Flandern I -stellung', zij liep oost van Oostnieuwkerke, Colliemolenhoek, Margermeirre en Moorslede. Deze lijn was flink georganiseerd: loopgraven, schuilplaatsen, betonnen 'blockhausen' en uitgestrekte prikkeldraadversperringen.

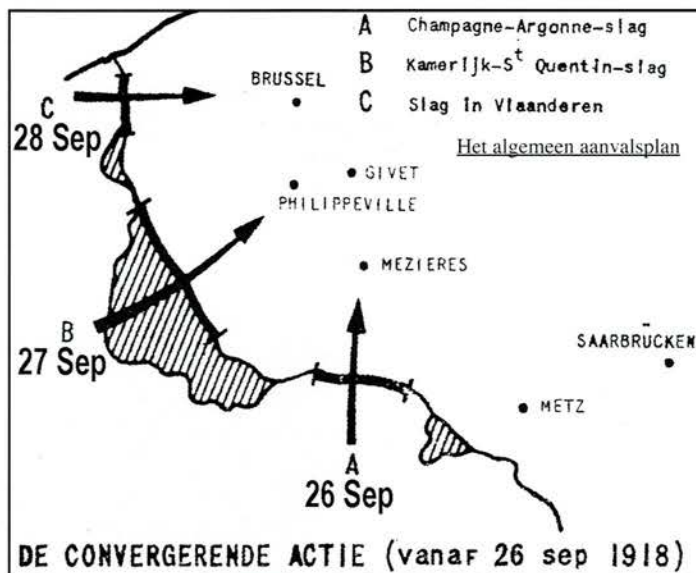
Het aanvalsdispositief van de Belgen

Algemeen

Het moreel van de geallieerden steeg door de aanvoer van oorlogsmiddelen vanuit de Verenigde Staten. Artillerie, gevechtswagens, vliegtuigen vaarden over de oceaan naar Westeuropa. Sinds einde juni werden er, met de hulp van de Britse vloot, 250.000 Amerikanen ontscheept op de Franse bodem. Dit bezorgde aan de geallieerden een numeriek overwicht. In de sector Maas - Argonne werden er 15 Amerikaanse divisies ontplooid onder het bevel van generaal Pershing. Elke US divisie (ongeveer 25.000 man!) was dubbel zo groot en sterk als de Europese.

De eerste ideeën over een groots offensief, met de participatie van het Belgisch leger, werden pas op 02 september '18 besproken door Maarschalk Foch met LtGen Gillain, Chefstaf van het Belgisch leger, en met Gen Haig, Comd van het Britse leger¹²⁷.

Op 11 september aanvaardde koning Albert, op het GHK van Foch te Bombon, het commando over de Legergroep Vlaanderen: het Belgisch Leger, het 2^e Britse Leger (10 x ID), het 6^e Franse Leger en twee US Divisies. Het GHK van de Legergroep Vlaanderen werd vanaf 18 september opgesteld te Hondschote met de middelen van het 6^e FR Leger. De Franse Gen Degoutte en zijn Staf van het 6^e Franse Leger werden toegevoegd aan koning Albert (in werkelijkheid zal Gen Degoutte de leiding van de operaties van het Franse leger op zich nemen!). De eerste geheime instructies werden pas op 13 september aan de commandant van onze 6e LD bezorgd.

Het algemeen aanvalsplan van Maarschalk Foch luidde de 23e september als volgt:

- rechts, aanvallen op 26 september aan weerszijden van de Argonne, richting Mézières, met het 1e Amerikaanse en het 4e Franse Leger;
- de 'Hindenburgstellung' aanvallen op 27 september over het front St-Quentin tot Cambrai met de 3e en 4e Britse Legers en drie Franse Legers zuid ervan;
- op de linkervleugel, in Vlaanderen, aanvallen op 28 september met de Legergroep Vlaanderen, een totaal van 27 divisies.

Het offensief van het Belgisch Leger (GHK opgesteld te Houtem) was een onderdeel van dit grote offensief met als te veroveren objectieven de hoogten van Klerken, Stadenberg, Passendale en Zonnebeke. Rechts ervan zou het

¹²⁷ Aanvankelijk was er geen plaats voor het Belgisch leger in de allereerste aanvalsplannen van Foch!

2^e Britse Leger (HK opgesteld te Cassel) vorderen tot Zonnebeke, Veldhoek, Verbrande Molen. De geheimhouding, de verrassing en de snelheid waren de basisvoorwaarden voor het succes. Diepte (reserve eenheden) in het aanvalschelon moest een snelle exploitatie toelaten bij een doorbraak...

De hoofdinspanning bij de Belgen zou ontketend worden zuid van het Blankaartmeer (Woumen) met drie belangrijke aanvalsgroeperingen:

- noord, onder het commando van LtGen Bergheim,
- centrum, onder het commando van LtGen Jacques,
- zuid, onder het bevel van LtGen Biebuyck.

Een secundaire aanval werd gepland in de streek Woumen-Diksmuide (4^e ID). Twee Belgische divisies hielden het IJzerfront tussen Nieuwpoort en Diksmuide. De algemene reserve bestond uit de Belgische Cavaleriedivisie (drie Cav Bdes) alsook twee Franse Divisies die in aantocht waren.

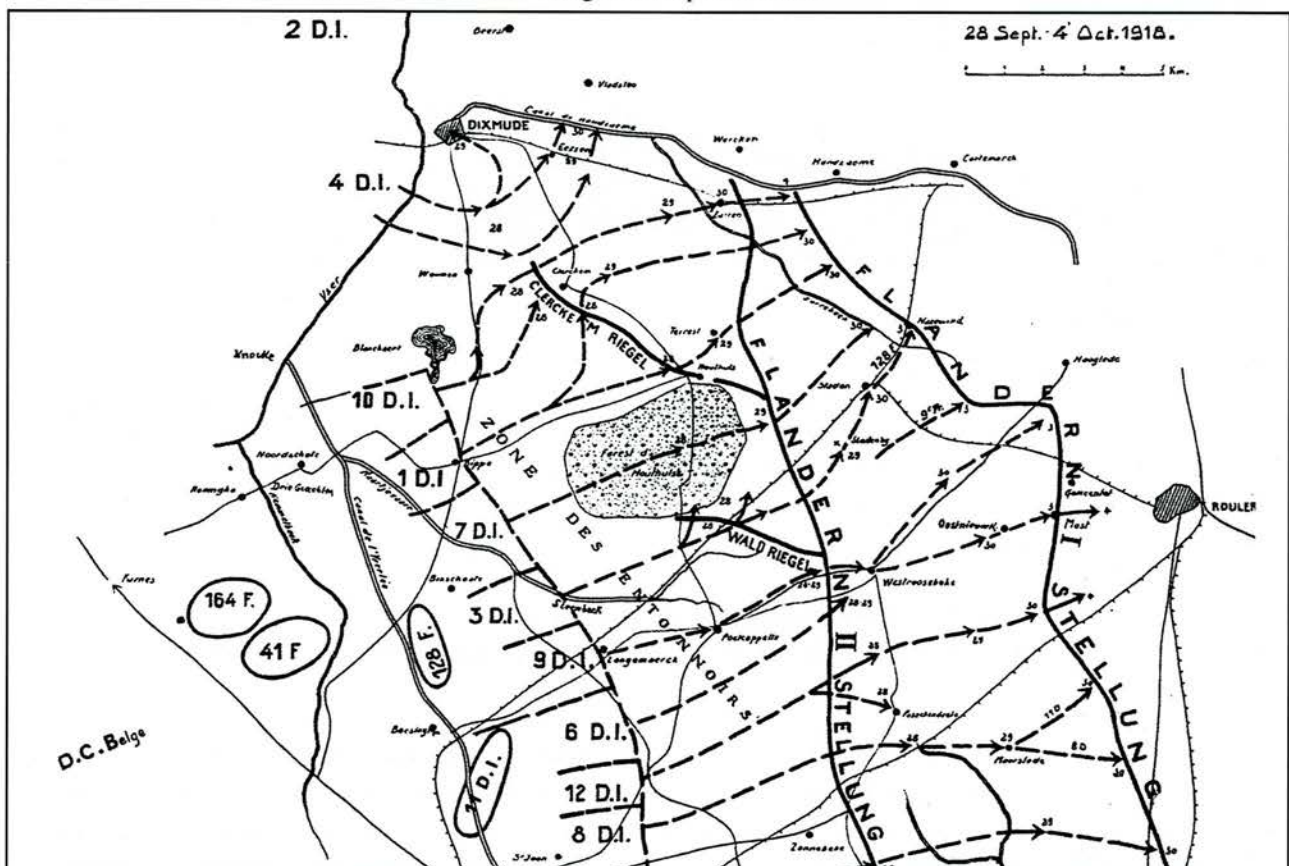
Het offensief van de Belgen zou in twee fasen verlopen: in een eerste, de Vlaamse heuvelkam veroveren; in een tweede, de verovering van de zeehavens Oostende en Zeebrugge en de exploitatie richting Brugge en het noordergebied van Vlaanderen, met de rechterflank steeds aangeleund op de Leie. Deze tweede fase zou slechts op 14 oktober kunnen starten. De verovering van de Vlaamse kam moest in drie tijden geschieden, eerst de inname van de voorwaartse Duitse stelling, vervolgens de 'Flanderstellung II' en tenslotte de eigenlijke kam.

In september 1918 beschikte het Belgisch leger over ongeveer 170.000 manschappen waarvan 140.000 bij de gevechtstroepen. De artillerie had ongeveer 1100 stukken (kanonnen) waarvan 612 bij de veldartillerie (75 mm), 204 bij de loopgraafartillerie en 212 bij de zware artillerie. Het Belgisch vliegwezen had zich ontwikkeld tot elf escadrilles, waarvan drie jachtescadrilles en één bombardementsescadrille, in het totaal ongeveer 100 vliegtuigen die de operaties konden steunen.

26 september 18 Het divisieorder werd 's avonds verspreid en gaf meer precisies:

"Dag J: 28 september, uur H (aanvalsuur): later. Artillerievuurvoorbereiding van drie uren, de troepen moesten om 03.30 uur ter plaatse zijn."

Naderhand werd het uur H vastgesteld op 05.30 uur.

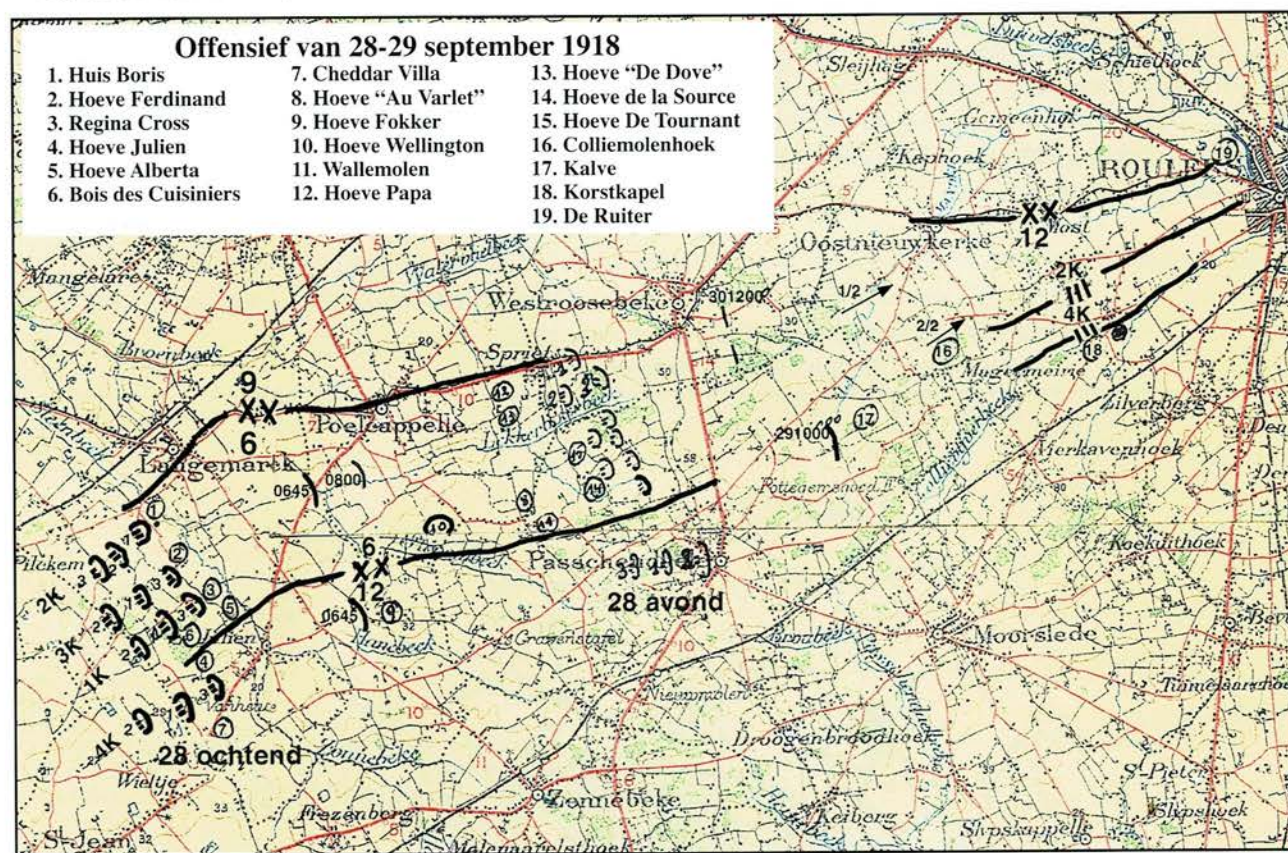
In de aanvalsgroepering zuid waren de 6^e, 12^e en 8^e ID in eerste lijn, de 11^e ID was in reserve. De 8^e ID op de rechterflank, moest oprukken in nauwe verbinding met de 9^e UK divisie (2^e Britse Leger). De 6^e ID op de noorderflank van de groepering moest verbinding houden met de 9^e ID van de centrumgroepering. Het aanvalsfrent van een divisie was ongeveer 2 km breed. Van zodra er een belangrijke bres geslagen werd moest de divisie in reserve er doorheen om te exploiteren...

Plaats van de karabiniers in het aanvalsfrent en het plan

Tijdens de nacht van 27/28 september werden de eenheden in de aanvalstellingen gebracht: de mitrailleurs waren over de compagnies verdeeld en de aanvalsbataljons werden versterkt met zogenoemde zuiveringspelotons, afgenomen van de andere bataljons. Ieder regiment vertrok in een identieke opstelling: een aanvalsbataljon gevolgd door een manoeuvrebataljon en daarachter een bataljon in reserve.

Bij de 6e ID hadden wij van noord naar zuid:

- het 2^e Regiment Karabiniers (Kol Doutrepont) met het I^e Bn (Maj Burck) op kop ter hoogte van het huis 'Boris' met de 3^e en 1^e Cie vooraan, de 2^e Cie in steun, het IIe Bn volgde op 500m, het IIIe Bn maakte deel uit van de divisiereserve;

- het 3^e Regiment Karabiniers (Kol De Kempeneer) met het IIIe Bn (Maj Thirifay) in eerste lijn in de omgeving van de hoeve Ferdinand met de 9^e en 10^e Cie vooraan, de 11^e in steun, het I^e Bn volgde en het IIe Bn was in reserve;
- het 1^e Regiment Karabiniers (Kol Bremer) met het IIIe Bn (Cdt Simons) als aanvalsbataljon tegenover 'Regina Cross' en ontplooid bij 'Alberta' met de 9^e Cie links en de 10^e Cie rechts, de 11^e in steun, het I^e Bn volgde en het IIe Bn was eveneens ter beschikking van de divisiecommandant Gen Collyns.

Generaal Lauwens had het bevel over de infanterie van de 6^e ID.

De 12^e ID opereerde zuid van 6^e ID. Het 4^e Regiment Karabiniers (Kol Lekeu) was geëncadreerd door de regimenten Grenadiers, 1^e en 2^e Gr. Bij de karabiniers was het IIIe Bn (Maj Van Zeune) opgesteld als aanvalsbataljon in front van hoeve 'Julien', met de 9^e en 10^e Cie in lijn, de 11^e Cie in steun. Het I^e Bn was manoeuvrebataljon, het IIe Bn divisiereserve.

Ieder regiment had een aanvalsfront van ongeveer 500 m. Na het overschrijden van de vertreklijn moest de infanterie aansluiten op een artilleriebarrage die verplaatst werd met de vorderingsnelheid van de infanterie:

- van de Frankenstelling tot de 'Pruisenstelling I' was deze vordering berekend op 100 m in 3 minuten, op de Pruisenstelling I was er een halte voorzien van 15 minuten tijdens dewelke de volgende 'Pruisenstelling II' door de artillerie beschoten werd;
- vanaf de Pruisenstelling I werd de snelheid vertraagd tot 100 m in 5 minuten, op de Pruisenstelling II was er opnieuw een halte van 10 minuten waarbij de volgende Duitse stelling bestookt werd.

Nadien werd met dezelfde snelheid gevorderd; bij het bereiken van de Bayernstelling hield het vuur 2 minuten op en zou de infanterie vooruit trekken zonder artilleriesteun tot op bestormingsafstand van de Flandern II-stelling. Voor die stelling werd halt gehouden om de artillerie toe te laten zich te verplaatsen. Na één uur zou deze stelling gebombardeerd worden.

Zicht op het doorwoelde terrein bij de vertreklijn

Dit was het 'aanvalsscenario' uitgedokterd door het hoger commando, dat over de gehele breedte van het front van de groepering Biebuyck zou gelden. Op het ogenblik dat wij het lezen lijkt het ons weinig soepel. De opstellers hadden allicht de veiligheid van onze troepen voor ogen, het plan hield eveneens rekening met de herontplooiing van de artillerieëenheden nadat de eerste objectieven zouden bereikt zijn. Tijdens de uitvoering van het plan heeft men echter niet ten volle kunnen gebruik maken van de factor verrassing. De vijand kreeg na de eerste uren, voldoende tijd om te reageren en om zijn verdediging te versterken. Er waren tevens te weinig aangepaste middelen om de exploitatie te verzekeren.

De limieten

De sector van de 6^e ID werd in het noorden begrensd door de baan Langemark, Poelkapelle, Westrozebeke, in het zuiden door de punten Alberto, Wallemolen, km-paal 12,8 op de weg Westrozebeke-Passendale. Het 4^e K vertrok aan de hoeve Van Heule (zuid van de hoeve Julien) met Passendale als eind-objectief.

Met planken verbeterde wegen - 28 Sep '18 - Weg Langemark-Poelkapelle

In de aanvalszone

De bataljons waren omstreeks middernacht op hun voorziene stellingen, beschermd door de bewakingslijn. De soldaten poogden zich zo comfortabel mogelijk te installeren in een kaal en doorploegd landschap, dat weinig of geen bescherming bood tegen het vijandelijk vuur. Buiten hun gevechtsgedij hadden zij slechts een deken of een tentzeil mogen behouden, de laatste maaltijd was rijkelijk bedeed, hun veldflessen waren met wijn gevuld...

Na de agitatie van de voorbereidingen volgde een onwaarschijnlijke stilte...de karabiniers waren kalm maar gespannen, bewust van de gevaren en de verliezen die zouden volgen. Officieren gaven hun laatste aanwijzingen en spraken hun karabiniers moed toe.

Om 02.29 uur verscheurde een knal de stilte van de nacht, het teken van het begin van de artillerievoorbereiding. De hemel werd opgeschrikt door de gloed en de ontploffingen van de projectielen. Onze mannen richtten zich op, tegen de achtergrond zagen zij de helse ravage gebeuren in de vijandelijke linies. Er kwam geen einde aan, vernielende paternosters van granaten en fusees scheurden door de donkere wolkenlucht tot de uitblijvende dageraad zou komen...

“Teder de dag die nog niet wil beginnen,...”
(Uit ‘Kwatrijnen’ Anton van Wilderode)

De Duitse artillerie, geneutraliseerd, zocht zonder veel succes een antwoord. De rechtersvoorcompagnie van het IIIe/1 K (Bois des Cuisiniers) echter kreeg toch enkele rake klappen, de eerste gekwetsten werden geëvacueerd.

Tekst van een interview van karabinier Kpl Jules Leroy, 3 K, tekst uitgesteld aan de stand 44 in het ‘In Flanders Field Museum’ te Ieper: “Het was de nacht van 27 op 28 september 1918. We kregen wijn en sterke drank zoveel we wilden. Ze zouden moeten standhouden en ‘t zou er spannen.

‘t Was rond 11.00 uur (23.00 u.) toen luitenant De Winde van man tot man ging. Hij zei ‘De Koning zelf zal het bevel geven tot de aanval.’

In het park van het kasteel van Boezinge stond een groot kanon. Het derde kanonschot was het signaal voor de aanval. We vielen ‘s morgens aan en in geen tijd waren we door de eerste lijn. We vorderden in de richting van Passendale-Westrozebeke...

Om 05 uur klonk het “bajonetten op geweer!”. Enkele minuten voor het uur H naderden de kopeenheden van de Karabiniers de bewakingslijn om de prikkeldraadhindernissen te doorschrijden en met de hoop de Steenbeek over te steken vòòr de vijand kon reageren. Regina Cross viel op die manier vroeger in de handen van de 9^e Cie 3 K.

De uitbraak: 28 september 1918: de eerste aanvalsdag...

Het daglicht priemde amper aan de horizon vòòr hen...

05.30 uur   Het bevel “voorwaarts!” weerklonk...onze karabiniers richtten zich op, beduusd door het voor hen sacrale ogenblik. Zovele kwetsbare, bepakte soldatorso’s in front, naar de wapens van de vijand toe. Zij stapten hun lot tegemoet, de eerste passen voor de bevrijding van hun dierbaren!

De artilleriebarrage die onze troepen voorafging werd aangeduid door enkele rookgranaten, afgevuurd door onze artilleristen. De Duitse verdediging werd lamgelegd, toch vuurde een mitrailleur uit de omgeving van Regina Cross. Enkele karabiniers van 1 K werden gewond. Deze onverwachte weerstand werd snel uitgeschakeld, de Steenbeek werd overschreden en de Frankenstellung II werd

zonder veel weerstand veroverd. Bij ‘Alberta’ vuurden er nog enkele Duitse mitrailleurs.

Met de dageraad viel ook de regen, het verwoeste landschap werd nog troostelozter grijs en herschappen in een trieste modderpoel hetgeen de vooruitgang van de oprukkende karabiniers hinderde. Toch bleven zij ‘kleven’ aan de beschermende barrage.

"...Doorheen het slijk dat ons zelfs op deze feestdag niet wou ontbreken, zijn wij vertrokken, zonder klaoengeschal, zonder wapperende vlaggen. Wij zijn vertrokken met de zekerheid dat wij zouden overwinnen en wij hebben overwonnen..." (Uit De Karabinier. Sep 1936. p.1174)

...Onze duizenden dode kameraden zullen ons bijstaan! Wij willen het doen, wij willen het ijlings doen...!

06.10 uur De eerste lijn van de Pruisenstelling was in handen. De kopcompagnies manoeuvreerden om de ontmoete weerstandsnesten te omsingelen en te vernietigen, nadien versnelden zij om de aansluiting te behouden. De zuiveringsdetachementen doorzochten de schuilplaatsen en ruimden de laatste weerstanden op. Duitse krijgsgevangenen werden naar achteren geleid.

Overmoedige karabiniersdetachementen liepen te dicht op de barrage en vroegen om een snellere vooruitgang. Dit was onmogelijk zonder het hele verloop van het aanvalsscenario te compromiteren. De Duitse verdedigers van de tweede lijn van de Pruisenstelling kregen aldus de kans om te reageren en verliezen toe te brengen aan onze troepen. Maar het vuur van onze mitrailleurs en geweergrenaten verplichtten de vijand hun gevechtsposten en wapens op te geven of zich over te geven. Rijen krijgsgevangenen verplaatsten zich naar onze lijnen.

06.45 uur De tweede lijn van de Pruisenstelling was ingenomen. In de sector van 3 K werd de Stroombeek reeds overschreden. Het snelst kwam het I^e/4 K vooruit, zij stooten reeds op de Bayernstelling terwijl deze nog door onze artillerie bestookt werd.

De mannen van Kol Lekeu vroegen herhaaldelijk het tempo van de artillerie te versnellen... Slechts aan de hoeve 'Fokker' slaagde Kol Lekeu erin zijn karabiniers te stoppen en de fysieke verbinding te herstellen met zijn buureenheden van de Grenadiers.

08.00 uur De Bayernstelling werd bereikt door het 3^e K, verschillende Duitse batterijen werden voorbijgestoken. Onze artillerie zweeg, de bestorming werd uitgevoerd en de Bayernstelling veroverd. Na twee en half uren vechten door een zompig en verhakkeld terrein, bezaaid met hindernissen en achtergelaten of vernield materiaal van de vluchtende vijand, stonden de karabiniers er alleen voor. Vijandelijke mitrailleurs en kanonnen hervatten zich en repliceerden.

In sommige eenheden waren de verliezen reeds hoog opgelopen, veel gegradueerden werden uitgeschakeld. De snelheid van 100m in 2 minuten, werd niet meer gehaald, de verbinding tussen de gevechtseenheden werd problematisch. Toch poogde men nog vooruit te komen:

- 1 K had moeite om de Stroombeek te overschrijden wegens het moeras. Achtergelaten uitrusting deed de vlucht van de vijand veronderstellen. Een batterij aan de Wellingtonhoeve^{10*} werd verrast door het peloton van OLT Lebegge (11e Cie);
- het IIe/2 K, dat het aanvalsbataljon volgde, was doorgestoten tot de kopcompagnies, één compagnie zocht verbinding met het 4e Chasseurs aan de linkerflank, OLT Davreux werd er zwaar gekwetst door een artillerieinslag en zou slechts een dag later worden afgevoerd;
- tussen het 1e K en het 3e K was er een gaping ontstaan. Kapitein Declercq, Lt Yernaux en een sectie van 9e/III/1 K poogden dit te verhelpen. Vooruitlopend op de barrage stootten zij door en pikten de resten van het peloton Van Grunderbeek¹²⁸ op. Om 09.10 uur en na verschillende krijgsgevangenen te hebben genomen bereikte deze kleine groep stoutmoedigen de zuidrand van de hoeve Varlet^{8*}. Toen een mitrailleur op 200 m het vuur

¹²⁸ Van Grunderbeek Charles, ° 29.02.1884 te Schaarbeek; aanvankelijk vrijwilliger, maakte de ganse campagne mee, sneuvelde getroffen in het hoofd op 28.09.1918

opende, infiltreerden OLT Van Grunderbeek, Kpl Engelen en enkele karabiniers tot op 50 m van het wapen. De onderluitenant kroop recht, viseerde heroïsch de Duitse bemanning maar werd neergeschoten... De mitrailleur beschermde een Duitse batterij opgesteld bij de hoeve De Briey. Kapt Declercq werd eveneens gekwetst. Maar de kopelementen van I/1 K snelden ter hulp. Het peloton Yernaux plaatste zich in front terwijl het mitrailleurgeweer van Sgt Van Hille de vijandelijke mitrailleur onder vuur nam.

De pelotons van Lt Surny en Symons (2/III Bn) omtrokken de mitrailleur en vielen meteen de Duitse batterij aan. Na 10 minuten was deze opgerold en de mitrailleur buit gemaakt. Een veertigtal vijanden gaven zich over. Lt Lison met een peloton van de 2^e Cie stootte nog wat verder door, veroverde een schuilplaats en maakte 30 krijgsgevangenen.

09.30 uur de kopeenheden van het 4^e K bereikten de Flandern II stelling na talrijke krijgsgevangenen, mitrailleurs en twee batterijen te hebben buit gemaakt.

10.00 uur Het I^e en IIe Bn van 2 K werden aan de grond genageld ter hoogte van de hoeve 'Papa'^{*12} door vijandelijke vuren in front en vanaf de flanken.

De kopcompagnies van het 1^e K en het IIIe en I^e Bn van 3 K werden gestopt aan de Paddebeek door de vijandelijke artillerievuren.

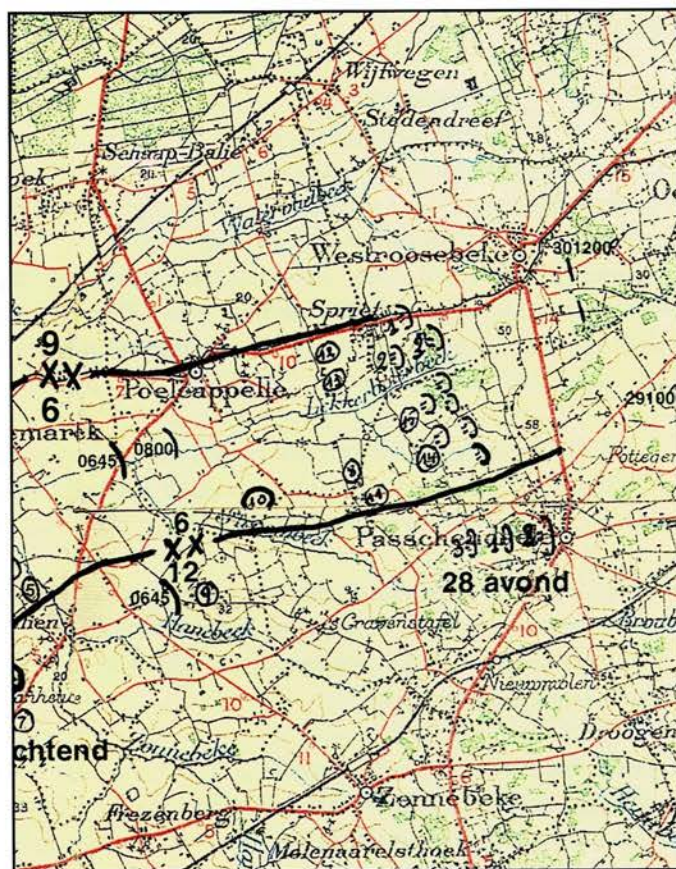
Bij gebrek aan artilleriesteun, werd de aanval, zoals in feite gepland, gestopt 500 m vòòr de Flandern II-stelling: het was de voorziene halte van één uur. De karabiniers keken op de beruchte kamlijn voor hen...

"...Indien het Hoger Commando dichter had gestaan bij hen die vochten, indien het onze geestdrift had gezien, indien het de stoutmoedigheid had gehad zijn aanvalsplan terzijde te leggen en te rekenen op de vurigheid van de infanterie, indien de stilstand om 10.00 uur 's morgens aan de voet van de kam van Vlaanderen, bij gebrek aan orders, niet stompzinig had geduurd tot 14.00 uur aldus ons elan brekend en de vijand tijd gunnend terug op adem te komen, zou het Belgisch Leger de 28^e september 's middags meester geweest zijn van de Vlaamse kam..." (Uit De Karabinier.- Sep 1936.p. 1174)

De strijd om Westrozebeke en Passendale

Ondanks de vermoeidheid wilden de mannen vooruit en de dominerende kam, bezet door de vijand, veroveren. Gecamoufleerde mitrailleurs gesteund door artilleriESPervuren waren een grote hinder. De commandanten van de karabinierseenheden in lijn vroegen om artilleriesteun, maar de kanonnen en hun bevoorradingen volgden niet, zij liepen vast in het vernielde en modderige terrein... Om 09.15 uur werden er orders verstuurd naar de regimentscommandanten om de aanval te hernemen om 10.30 uur. Om diverse redenen geraakten die niet tijdig ter bestemming.

Rond het middaguur waren er enkele opklaringen, wat zon over het slagveld... De vijand slaagde erin zich te herpakken en nieuwe versterkingen aan te brengen. In de ondersector van 4 K voerde hij een tegenaanval uit maar een snelle en aangepaste reactie van Maj Van Zeune verijdelde deze poging. Slechts om 14.00 uur werd de aanval hernomen. Het IIIe/4 K maakte zich meester van de eerste lijn van de Flandernstelling. Maar de linker burens van de 'Centrum gevechts-groep' volgden niet: de 3^e ID, vocht nog in het Houthulstbos op de Bayernstelling, de 9^e ID, was nog op 1 km van Westrozebeke.

16.30 uur De drie aanvalsdiveisies van de groepering Biebuyck, de 6^e, de 12^e en de 8^e ID, hernamen gezamenlijk de aanval. De artilleriebarrage liep over de lijn gemerkt door de hoeves 'Papa'¹², 'du Tournant'¹⁵ en 'de la Source (bron)'¹⁴.

Deze artilleriebarrage zou verschillende punten beschieten die reeds bezet waren door onze karabiniers; tot hun groot onbegrip moesten enkele eenheden terugplooiën! De verbaasde Duitsers hernamen hun opgegeven gevechtsstellingen...

De aanval werd vanaf 16.00 uur versterkt door luchtvuursteun: vliegtuigen mitrailleurden de vijandelijke stellingen, vervolgens werden er enkele bescheiden artillerieconcentraties afgevuurd op de vijand... Tekenen dat onze artillerie nog niet opnieuw was opgesteld. Sedert 09.00 uur droeg de infanterie, verbeterd, gans alleen de last van de operaties!

Op het nieuwe aanvalsuur vertrokken de compagnies, goed gelijnd, in colonnes. Halfweg de helling kwam de hevige reactie van tientallen Duitse mitrailleurs. De verliezen waren belangrijk, maar de karabiniers vervolgden met moed hun moeilijke progressie, manoevrerend gedurende twee uren:

- het I^e/2 K (Maj Burck), met afgeweken Cies van 3 K, werd gestopt door mitrailleurs opgesteld op de hoogten van Westrozebeke en door de Duitse artillerievuren; het IIIe/2 K (Maj Déome) in reserve werd ingezet rechts van het I^e Bn maar moest uiteindelijk de vooruitgang staken;

- IIIe en I^e Bn 3 K schakelden één na één de mitrailleurs uit, maar hun aanval verzwakte door de opgelopen verliezen; het IIe Bn werd eveneens ingezet om 17.40 uur om een gaping tussen 3 K en 2 K te dichten. Hier ook was de vijandelijke reactie hevig. Tegen de avond werd de Bosbeek door de karabiniers bereikt, zij vroegen om versterkingen;

- bij 1 K waren alle eenheden ingezet behalve één compagnie en drie mitrailleurs. Voorbij de Paddebeek stootten deze karabiniers op dezelfde hardnekkige weerstand als bij de andere regimenten. Niettemin veroverde Lt Lison twee houwitsers in volle actie, werd Sgt Verheyden gedood terwijl hij vanop een bunker zijn karabiniers richtlijnen gaf. Olt Hainaut, die de 3^e Cie beval sinds zijn kapitein Nadrin zwaar gekwetst werd, meldde aan zijn bataljonscommandant de opstelling van de hinderende vijandelijke mitrailleurs in front. Maj Van den Bosch¹²⁹ wou zich van de toestand vergewissen maar werd dodelijk getroffen door een mitrailleursbui tijdens zijn waarneming, hij bezweek in de armen van Hainaut...

KaptCdt Simons (IIIe/1 K), getroffen bij het prille begin van de operaties, door verschillende mitrailleurkogels, droeg pas bij het vallen van de avond zijn commando over aan Cdt de Heusch.

- in de ondersector van 4 K (12^e ID) schakelde men verschillende vijandelijke mitrailleursteden uit. De karabiniers waren er het verst gevorderd en naderden de randen van Passendale. Een belangrijke weerstand aan de noordrand van het dorp (hoogte 55) stopte de 11^e Cie (Kapt De Forchaux). Twee tevergeefse aanvallen leverden wel krijgsgevangenen op maar de stelling kon niet veroverd worden. De 9^e Cie (Kapt Borremans) werd ingezet om de hoogte 'kost wat kost' in te nemen. Vanaf 17.00 uur vuurde de artillerie enkele concentraties op Passendale. Kapt Borremans sleepte zijn pelotons (Ltn Dubuisson en Alexandre, 1 SgtMaj Masuy) in de aanval mee, de 2^e Cie (Kapt Tock en Lt Spilthoren) volgde en sloot aan, de 10^e Cie (Kapt G. Van Espen) bestookte de flank van de vijand. Aldus gesteund bestormden de karabiniers van Borremans de hoogte en werd de vijand vernietigd. De aanval werd verder gezet tot de puinen van Passendale dat om 18.30 uur bereikt werd. De gevechten in het vernielde dorp werden met de bajonet en de granaten gevoerd van puinhoop tot puinhoop, van kelder tot kelder. Het peloton Lt Pfeffer bereikte aldus de platte ruïnes van de kerk slechts te herkennen aan het laconische houten plaatje: "Kirche Passchendale".

¹²⁹ Van den Bosch Jules, ° te Mechelen 24.06.1874. Was Lt in de 2^e/II/2 K bij het begin van de oorlog, heeft de volledige campagne met de karabiniers gevoerd. Sneuvelde op 28.09.1918 getroffen door een kogel in de hartstreek.

De 1^e Cie werd in steun gebracht op de rechterflank van het stormbataljon dat Passendale bereikt had. De vallende duisternis maakte een einde aan de zuiveringsactie.

Het 4^e K was aldus ruim vooruit op zijn burens en bezette de randen van het dorp: 9^e Cie zuid, de 10^e Cie west - noordwest. Een aanzienlijke buit aan krijgsgevangenen, 7 kanonnen en 19 mitrailleurs waren het resultaat. Het vernielde dorp was bijna volledig in handen!

Deze lokale overwinning, te wijten aan de bravoure van de karabiniers van het III/4 K en aan de inzet van de andere eenheden van het 4e K, bezorgde het regiment het citaat "**Passendale**", in gouden letters geschreven op hun vaandel!

Passendale, gedurende maanden een bloedig en hels strijdtoneel voor de geallieerden werd in één dag heroverd door de karabiniers van Kol Lekeu!

De nacht die volgde was grijs, triest-grauw, koud en druilerig nat...vol ellende. Over het slagveld lagen nog talrijke gekwetsten verspreid, hun gehuil en geklaag maakten de sfeer nog akeliger. Onze mannen bivakkeerden ineengedoken op hun bereikte stellingen, hoopjes miserie temidden van prikkeldraadrestanten, en benauwd luisterend naar de noodroepen... Dokters, aalmoezeniers, verplegers, brancardiers allen hadden de handen meer dan vol...

Toen het tijdens de nacht wat opklaarde, kwamen vijandelijke vliegtuigen met bommen en mitrailleurs de toestand nog wat erger maken!

Gedenkplaat – Gevel van het Gemeentehuis

Oh, Death was never enemy of ours!

We laughed at him, we leagued with him, old chum.

No soldier's paid to kick against his powers.

We laughed, knowing that better men would come,

And greater wars; when each proud fighter brags

He wars on Death-for Life; not men- for flags.

(Wilfred Owen. Uit het "War Requiem" van B. Britten)

O, Dood is nooit onze vijand geweest!

Hij deed ons lachen, hield ons bij elkaar, de ouwe kerel.

Niet één soldaat wordt betaald om hem te ontlopen.

We lachten omdat we wisten dat er betere mannen zouden komen,

En nog grotere veldslagen, waar fiere strijders van beweren

Dat de Dood er bevochten wordt, omwille van het leven; niet de mensen, omwille van vlaggen.

29 september, de tweede dag

Generaal Biebuyck besloot de zwaarbeproefde regimenten van de 6e ID te versterken om de opgelopen verliezen te compenseren. Het 5e Chasseurs à Pied van de 11e ID in reserve werd toegekend aan de infanterie van de 6e ID. Twee bataljons werden verdeeld over de kopeenheden, het IIIe/5 Ch bleef ter beschikking van Gen Lauwens, Comd van de divisieinfanterie. Een aangepast plan werd uitgewerkt:

- de 8e ID versterkt met twee regimenten van de 11^e ID, moest aanvallen richting Moorslede;
- de 12^e ID kreeg de opdracht de verovering van de kam van Passendale af te ronden;
- de 6^e ID moest de overblijvende weerstanden in en bij Westrozebeke opruimen.

In de ondersector van het 4^e K werd het IIe Bn (Maj Kettenmeyer) in eerste lijn gebracht. Bij dageraad stelde men vast dat de avond voordien het 4^e K teveel naar rechts was afgeweken (in de ondersector van het 2^e Gr), hierdoor was het noorddeel van Passendale nog niet opgeruimd. Kol Lekeu startte onmiddellijk een aanval om dit te corrigeren. Na vijf minuten artillerievoorbereiding rukte de 7e Cie (Kapt Henroz) snel op en overmeesterde de rest van het dorp: 18 gevangenen en 2 mitrailleurs was de buit.

3 K was eveneens afgeweken naar rechts, eenheden van zijn I^e Bn hadden post gevat in de ondersector van het 1e K. Maj Loché (1 K) belast met de leiding van de eenheden in lijn, stuurde de 7e Cie om de afgeweken troepen van 3 K te vervangen die naar hun ondersector teugkeerden. Op de rechterflank moest de 5e Cie de liaison herstellen met het

1e Gr. Lt Yernaux met twee patrouilles van de 9e Cie verkende de bronnen van de Paddebeek. De vijand bestookte de eerste lijnen met obussen en granaten. Intussen vormde Maj Loché een groepering met de 7e, de 1e en de 9e Cie (de 3e Cie bleef in reserve) onder leiding van Cdt Groetaers. De rechterflank van deze groepering vorderde snel tot op 200 m van de kam, maar moest door de intensiteit van het vijandelijk vuur de vooruitgang staken.

In de ondersector van het 3e K lag het IIe Bn (Maj Bisqueret) onder hevig mitrailleur- en artillerievuur. Toch werd om 09.30 uur een aanval ingezet naar de hoogte 50 zuid van Westrozebeke. De Duitsers verdedigden er zich hardnekkig, niettemin slaagde de bataljonscommandant erin zijn karabiniers op te jagen, de 5^e Cie (Kapt Michiels) veroverde twee sterk bewapende schuilplaatsen. De verliezen waren echter te groot, majoor Bisqueret¹³⁰, in de aanvalslinie, werd neergemaaid... De aanval was gestopt.

Omstreeks het middaguur werd het I^e/3 K (Maj Conreur) opnieuw in lijn gebracht om de aanval van de groepering Groetaers te steunen. Met de hulp van de sectie mitrailleurs van Adjt Gossiaux (1 K) werden verschillende weerstandsnesten opgerold en naderde het Bn tot op 600 m van de weg Westrozebeke-Passendale, waar de aanval vastliep door het ongunstig open terrein waar de Duitse mitrailleurs meester waren...

Het IIIe/2 K (Maj Déome) viel verwoed aan op de weerstandscentra in front maar tevergeefs, zware verliezen werden geleden onder het vuur van mitrailleurs en artillerie.

Noord van de 6e divisie en van de karabiniers geraakte de 9e ID ook niet vooruit, evenmin als de Grenadiers in het zuiden.

16.30 uur Het IIe/4 K begon aan de achtervolging richting Colliemolenhoek^{16*}, acht mitrailleurs werden buit gemaakt. Ondanks grote verliezen stootten onze karabiniers verder door naar het zuiddeel van Kalve waar ze om 19.00 uur halt maakten om te consolideren.

De veldartillerie was op het einde van de namiddag er gedeeltelijk in geslaagd aan te sluiten en kon opnieuw wat vuursteun verlenen.

Het was een probleem: regen en modder, geen wegennet te herkennen, moeilijke verbindingen... Gespannen, camions, wagens weken af, liepen vast... Bij het vallen van de nacht sliepen de doodvermoeide soldaten, waar mogelijk, ter plaatse in...

30 september: de derde dag

Het regende onophoudelijk tijdens de nacht...de vijandelijke mitrailleurs zwegen niet. Omstreeks twee uur in de morgen verminderde de densiteit van de vuren om kort nadien volledig stil te vallen. Bij prille dageraad realiseerde men het abnormale van de toestand. Uitgestuurde patrouilles meldden het verdwijnen van de vijand: het contact was verbroken!

Tijdens de nacht was het 1^e Gr, in het spoor van het 4^e K, doorgeschoven tot bij Kalve^{17*}; 4 K drong door tot de Colliemolenhoek.

Bij het 1e K, links van het IIe Bn, rukten twee compagnies van het 5e Ch (Maj Ginion) op; het I^e/1 K (Maj Vande Zande) volgde het IIIe/1 K. De regimenten 2 K en 3 K plaatsten telkens het IIIe Bn de kop (het Bn van 2 K werd versterkt met één Cie 5e Ch).

Als algemene richting van de achtervolging werd Rumbeke, zuidoost van Roeselare, opgegeven. De 6e ID moest achter de 12e ID aansluiten. Vanaf 06.00 uur werd de vooruitgang hernomen zonder één gewerschot te lossen. Westrozebeke werd doorschreden terwijl onze artillerie, zonder reden, het beschoot!

Tijdens de vordering werden onze karabiniers nogmaals geconfronteerd met de gruwelen van de oorlog: vernielingen, lijken, gekwetsten en kadavers, de stank...zovele sporen van de hardnekkige gevechten van 29 september. Het slijk en de kraters bemoeilijkten de mars, de vrees voor nieuw mitrailleurvuur achter de kam bleek ongegrond. Het beeld van een groen Vlaanderen met dorpen en kerken ontroerde hen bij het overschrijden van de toppen: vòòr hen lag het lokkende Vaderland!

¹³⁰ Bisqueret Edmond Joseph, ^o te Hoei 02.02.1876. Heeft de ganse campagne meegemaakt, was luitenant-vaandrig van het 2^e K bij het begin van de oorlog. Sneuvelde heldhaftig bij Westrozebeke, aan het hoofd van zijn karabiniers, tijdens de aanval op de kam van Passendale op 29.09.1918.

Rond de middag kreeg de 6^e ID de opdracht de liaison met de gevechtsgroepering Centrum (LtGen Jacques) en met de 12^e ID te verzekeren vanuit een afwachtingszone. De Bns zijn reeds 1600 m voorbij de baan Westrozebeke-Passendale, aan weerszijden van Kalve.

2 km verder vooruit bereikte de 12^e ID de 'Flandern I -stelling'. Daar herbegon het gevecht. Deze stelling bleek sterk uitgebouwd met blokhuzen, betonnen schuilplaatsen en degelijke prikkeldraadhindernissen. Vijandelijke mitrailleurs, granaatwerpers en artillerie werkten vlot samen. Omstreeks 13.00 uur werden de operaties opgeschort. In het 4^e K werd het kopbataljon afgelost door het 1^e Bn (Cdt Decot).

Het bleef regenen...de nacht gezegend met een druilerig nat, vloeide over de karabiniers van de 6^e ID. Het terrein bood weinig mogelijkheden tot beschutting, slechts wat gelegenheidsmaterialen van het oude slagveld, enkele verwaarloosde Duitse schuilplaatsen waren het enige comfort. De soldaten poogden bij enkele kampvuurtjes hun loodzware natte kapootjassen te drogen. Plots om 21.00 uur, volledig onverwacht werd het IIe/1 K aangevallen door een obussenregen. De commandant van de 8e Cie, KaptCdt Halleux¹³¹, gaf orders om aan het moordend vuur te ontsnappen, hij werd daarbij dodelijk getroffen. Afgevoerd naar de hulppost weigerde hij zich te laten verzorgen vòòr zijn gekwetste soldaten. Op een vraag van Maj Loché of hij pijn had antwoordde hij: *"Dat heeft geen belang, als wij ze maar buiten gooien!"* (Tout cela n'est rien, pourvu qu'on les boute dehors!)

01 oktober

Het Frans Commando wou de aanval nieuw leven inblazen en bracht zijn 7e Corps (128e en 164e FR ID) bij de groepering zuid.

Ondertussen werden er door Gen Biebuyck enkele aanpassingen uitgevoerd aan het aanvalsdienstpostief:

- het 5e Chasseurs à Pied verdween uit de 6e ID en keerde terug naar de 11e ID;
- het 1e Gr werd ingezet op de zuidflank van de 12e ID;
- het 2e K kreeg opdracht deel te nemen aan de nieuwe aanval naar de Flandern I -stelling, uitgevoerd door de 12e en de 11e ID. 2 K moest de flank van de aanval beschermen, links van het 4^e K.

De limieten tussen de twee regimenten Karabiniers werden als volgt vastgelegd:

- noordlimiet van 2 K: de weg Oostnieuwkerke naar Korstkapel (op de baan Staden-Roeselare),
- scheiding tussen de beide regimenten: de weg van de Colliemolenhoek¹⁶⁶ naar het kerkhof van Roeselare,
- zuidlimiet van 4 K: de Collienvijverbeek.

Het aanvalsuur werd bepaald op 11.00 uur, de artillerievoorbereiding zou starten om 10.00 uur en zou om 10.55 uur een rollend scherm worden met een snelheid van 100 m in 3 minuten. De munitiebevoorrading bij onze artilleristen was echter onvolledig gebeurd, de transportmoeilijkheden door het vernielde wegennet, bleken niet opgelost. Bijgevolg werden de vijandelijke mitrailleurs onvoldoende geneutraliseerd en kregen zij vrij spel...

Na een zwakke artillerievoorbereiding zetten de bataljons van het 2^e K zich in beweging: het IIIe Bn moest zich begeven naar het terrein oost van de kapel van de Colliemolenhoek, het 1^e Bn naar zuid-Oostnieuwkerke. Toen Kol Doutrepont met zijn staf aan de Colliemolenhoek aankwam werd hij door vijandelijke mitrailleurs onder vuur genomen. De inlichtingen ontvangen van zijn buureenheden over de plaats van zijn commandopost en over de vijandelijke opstelling waren onjuist. De aanval van 2 K werd dan meteen gestopt.

In de ondersector van het 4^e K kende men een gelijkaardig incident. Twee eskadrons van het 13^e (FR) Dragonders kwamen in de voormiddag kennis nemen van de toestand. Om volledig zeker te zijn werden er enkele bereden patrouilles vòòr de linies uitgestuurd. De dragonders leden verliezen en keerden ijlings terug...

Tijdens de namiddag werd er een nieuw bevel gegeven aan het 2^e K om de hinderende mitrailleurs te vernietigen. De artilleriesteun was echter opnieuw onvoldoende. De moed van onze karabiniers volstond niet om enige vooruitgang af te dwingen. Integendeel de Duitse artillerie nam voortdurend onze stellingen onder vuur en het 1^e/2 K werd verplicht terug te plooiën zuidwest van Oostnieuwkerke.

¹³¹ Halleux Martin, ° te Dison 24.01.1885. Drie keren gekwetst tijdens de oorlog. Overleden aan zijn verwondingen opgelopen tijdens de artilleriebeschieting van zijn eenheid op 30.09.1918.

Voor hun aandeel in de slag om de kam van Vlaanderen verwierven de drie Regimenten Karabiniers van de 6° ID het citaat **“Westrozebeke”** dat in gouden letters prijkt op de respectieve vaandels van 1, 2 en 3 K.

02 oktober

Ook deze dag was weinig succesvol: de 6° ID, zwaar beproefd door de geleden verliezen was dringend aan rust toe. De divisie werd naar het achtergebied gestuurd en moest zich voorbereiden en herstellen voor de tweede fase van het groot offensief. Om 16.00 uur vertrokken de regimenten 1° K en 3° K, richting de ‘Ieperlee’, naar Boezinge waar zij de oude schuilplaatsen zouden bezetten...! Na een pijnlijke mars van 20 km kwamen zij om 22.00 uur toe om vast te stellen dat alle schuilplaatsen bezet waren door vreemde troepen! De soldaten ‘vlijden’ zich ter plaatse in de modder... De vertrouwde en aanhoudende regen namen zij er maar berustend bij..!

Het 7° (FR) Corps van Gen Massenet met de 9 (BE) ID onder bevel, ondernam een nieuwe aanvalspoging richting Hooglede gesteund door een eenheid tanks (de enige in de Legergroep Vlaanderen!) maar zonder enig succes.

De regimenten 2° K en 4° K waren nog steeds in lijn west van Roeselare. Tijdens de nacht werd het 2° K afgelost door het 1° Gr en kon het eveneens terugkeren naar de 6° ID. ‘s Avonds de 03 oktober scheepten de eenheden van de 6° ID in op de buurtspoorweg te Woesten: 1 K en 2 K werden in de kampen van Isenberge gelegerd, 3 K in Leisele.

Het gedenkteken voor de Regimenten Karabiniers te Westrozebeke

De verliezen...

Hoe zwaar en pijnlijk de verliezen voor onze karabiniers waren gedurende de eerste vijf dagen van het bevrijdingsoffensief blijkt uit volgende harde cijfers:

	1 K	2 K	3 K	4 K	
Gekwetste officieren	12	17	18	6	Een trieste balans van 319 doden, waaronder 31 officieren...
Gesneuvelde officieren	7	6	13	5	Een totaal van 1.445 gekwetsten. Alles bij elkaar 2.029 verliezen.. ongeveer een derde van alle karabiniers!
Gesneuvelde troep	46	68	64	79	
Gekwetsten troep	263	390	382	357	
Vermisten	25	145	9	86	

Alle namen van de gesneuvelden opsommen zou ons te ver leiden, wij beperken ons tot de officieren:

- bij het 1° Regiment Karabiniers: Maj Van den Bosch Jules, Cdt Halleux Martin, Lt Cordemans François (+ 01.10.18), OLTn Lebegge Leon (+ 28.09.18), Malevez Fernand (+ 29.09.18), Van Grunderbeek Charles, Otte Georges (+ 29.09.18);
- bij het 2° Regiment Karabiniers: Kaptn Forgeur Pierre (+ 28.09.18), Notterdam Jules (+ 28.09.18), Van Aerde Charles (+ 28.09.18), Ltn De Borger Jean (+ 29.09.18), Denis Fernand (+ 29.09.18), OLT Micheels Guillaume (+ 29.09.18);
- bij het 3° Regiment Karabiniers: Maj Bisqueret Edmond, Kaptn Van Schepdael Ernest (+ 28.09.18), Blanckaert Constantin (gekwetst 28.09.18, overleed een maand later in Calais), Ltn De Bisschop Firmin (+ 05.10.18), De Winde Jules¹³², OLTn Goutier Jules (+ 28.09.18), Flabat Arille (gekwetst op 29.09.18, overleed te Calais aan de gevolgen op 23.10.18), Van Maele Maurice (+ 28.09.18), Paquay Mathieu (+ 28.09.18), Jaminé Maurice (+ 28.09.18), de Toeuf Louis (28.09.18), Catoire Léopold (+ 29.09.18), Pierre Fernand (+ 28.09.18);
- bij het 4° Regiment Karabiniers: Ltn Tack Paul (+ 04.10.18), baron de Crombrugge de Loringhe Etienne (gekwetst 30.09.18, overleden aan de gevolgen 20.10.18), OLTn De Rache Gabriel (+ 01.10.18), Leytens Antoine (+ 28.09.18), Matthys Victor (gekwetst 30.09.18, overleden te Vinkem 02.10.18).

¹³² De Winde Jules,° te Merchtem 13.05.1893. Gesneuveld tijdens de gevechten geleverd bij Westrozebeke de 28.09.18. Aan deze karabinier wordt aansluitend een bijzondere paragraaf gewijd in verband met de Vlaamse frontbeweging.

In Flanders Fields...

In Flanders fields the poppies blow
between the crosses row on row
that mark our place; and in the sky
the larks still bravely singing, fly
scarce heard amid the guns below.

We are the Dead.-Short days ago
we lived, felt dawn, saw sunset glow
loved and were loved. And now we lie
in Flanders field.

Take up our quarrel with the foe
to you from failing hands we throw
the torch; be yours to hold it high.
If you break faith with us who die
we shall not sleep, though poppies blow
in Flanders fields.

Dr John Mc Cray¹³³ (Boezinge 3 may 1915), poëtisch vertaald door Dr Eug. Mattelaer uit Knokke)

In Vlaanderens velden...

In Vlaanderens velden waar papavers bloeien
en waar immer meerder rijen kruisjes groeien
vindt u onze laatste rustplaats- wij in vluchten
leeuweriken zingen in steeds hoger luchten
tussen schroot en kogels die er moordend gloeien.

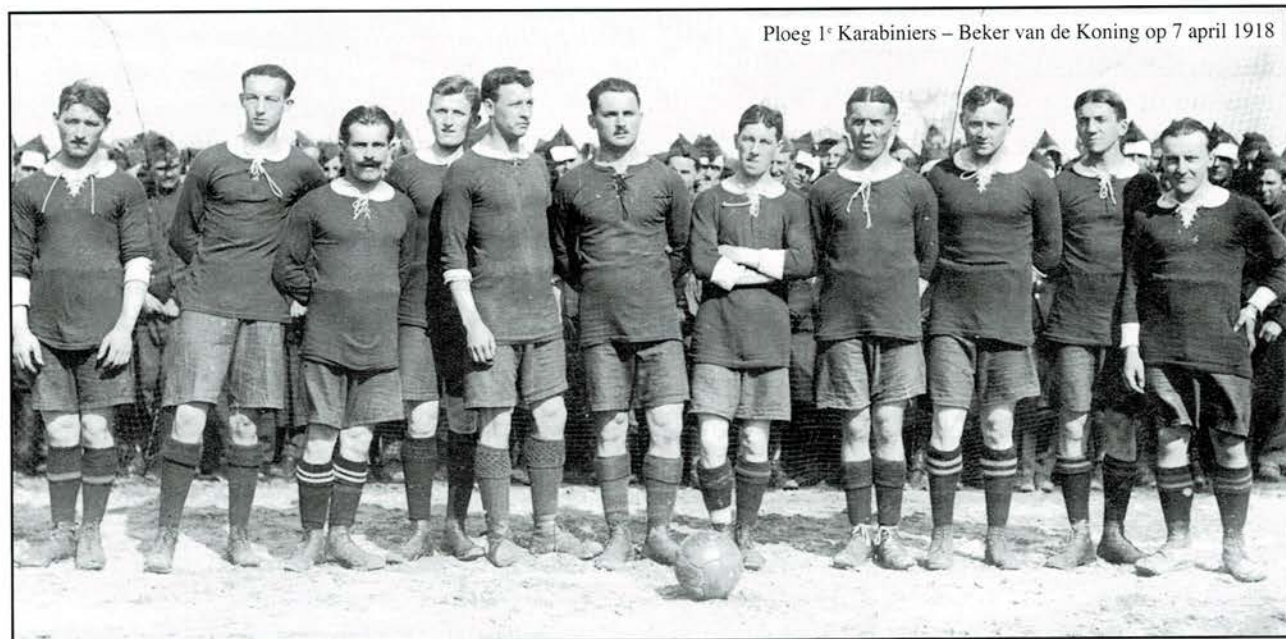
Wij zijn de Doden.- Nog zeer kortgeleden
leefden wij en vielen, leden wij en streden
wij minden en men had ons lief. Wij, Gevelden,
rusten eeuwig nu in Vlaanderens velden.

Zet onze vijand d'harde strijd dan voort
en onze handen reiken u de helle toorts
het is uw schone taak die hoog te dragen,
de geest der doden zal u immer schragen.
Wij zullen waken en niet slapen, wij, Gevelden,
waar de klaproos bloeit in Vlaanderens velden.

Kanttekeningen

Welfare, een bezigheidstherapie ingevoerd door de Britten...

Tijdens de stabilisatieperiode aan de IJzer, vanaf 1915 tot en met 1918, was er voldoende tijd om het soldatenleven beter te organiseren. De aflossingen van de wacht aan de IJzer gebeurden systematisch, de Legerdivisies werden om beurten in lijn gebracht en maakten aldus kennis met de verscheiden terreinstroken. Rustperiodes werden in het werkschema eveneens ingebouwd. De soldaten werden in de rustzones betrokken in opleidingsprogrammas, sportcompetities werden georganiseerd, aan de 'geestelijke' ontspanning werd ook gedacht.

Ploeg 1^e Karabiniers – Beker van de Koning op 7 april 1918

¹³³ John Mac Crae Lt Kol-geneesheer, geboren op 30.11.1872 te Guelph(Ontario,Canada). Het wereldberoemd gedicht "In Flanders Field" werd geschreven 'te velde' in zijn hulppost tijdens de nacht van 02/03.05.1915 aan de oever van de Ieperlee bij Boezinge.. Het is uitgegroeid tot een zinnebeeld van offer en dood. Deze oorlogspoëzie werd menigmaal vertaald, enkele vertalingen vindt u terug in dit werk. Zo schreef Anton van Wilderode in 1970 zijn eigen versie ter gelegenheid van de 50e IJzerbedevaart.

De Belgische soldaten kregen de kans om enkele verlofdagen door te brengen in Parijs, of in één van de vele badsteden aan de diverse Franse kusten.

In het achtergebied van het front, bij de logistieke installaties en bij de hogere commando-organen van het Belgisch Leger en van de Regering in ballingschap ontwikkelden er zich culturele activiteiten: muziek, theatervoorstellingen, revues, bibliotheken, artistieke kringen voor kunst en letteren (Section artistique de l'Armée de Campagne¹³⁴). De oorlog inspireerde menig Belgisch kunstenaar 'onder de wapens' of in 'vrijwillige ballingschap'. Hun expressieve krachten werden uitgedrukt in patriotische taferelen. De "Belgische Standaard", een Vlaamse krant van het "Vrije België", organiseerde voor de Belgische piotten tentoonstellingen "Kunst aan het Front" (Sep 1916, Jun 1917 en Apr 1918) in De Panne om ze te promoten. De kunstenaars-schilders werden tot het Franse 'fauvisme' gerekend, zij schilderden, buiten militaire portretten, de schrijnende littekens van een uitzichtloze oorlog, als getuigenis. Een karabinier, kunstschilder Ivan Cerf (° Verviers 04.02.1883) soldaat vrijwilliger van 1 K werd in 1917 lid van de Section Artistique. 15 van zijn kunstwerken werden tentoongesteld in 1917 in Zwitserland.

Naarmate de frontactiviteiten 'rustiger' werden, waren de muziekkorpsen van de Karabiniers-regimenten meer bedrijvig om het moreel van hun strijders hoog te houden. Het muziekkorps van 2 K kreeg een internationale weerklank door de aanwezigheid onder de wapens van haar illustere kapelmeester, Sgt Corneil de Thoran, befaamd dirigent van de Koninklijke Muntschouwburg. Deze laatste slaagde erin een 'Symfonisch Frontorkest' op te richten dat grote triomfen oogstte te Londen in de Albert-Hall in aanwezigheid van ons vorstenpaar en van de Koning en Koningin van Engeland (maart 1918). Het Belgisch symfonisch Frontorkest was voor de gelegenheid versterkt door het soldatenkoor van het 2 K dat onder de leiding stond van Arthur Prevost!

Zowel de muziekkorpsen van 1 K als van 2 K voerden concerten op te Parijs, Bordeaux en Londen.

Lt Emile Van Iseghem (2 K) was de stichter en directeur van het "Veldtheater" dat opvoeringen aan het front organiseerde voor onze Belgische soldaten. In samenwerking met het Symfonisch Frontorkest en het koor 2 K, werden er grootse spektakels opgevoerd die in de gegeven omstandigheden de bewondering afdwongen. Het geopend theater (gift van koningin Elisabeth) te Hoogstade was het tehuis van deze groep. De karabiniers Fernand Ledoux en Georges Loyens maakten eveneens deel uit van het gezelschap.

Het taalprobleem en de ontvoogdingspogingen van de jonge Vlaamse intelligentsia

De geschreven pers aan het front

Vanaf november 1914 werd er in Le Havre een Belgische krant, die reeds vòòr het de oorlog verscheen, gedrukt voor de "vrije" Belgen, "Le XXe siècle". Deze krant was zowat de officiële Belgische pers financieel gesteund door de Belgische autoriteiten. Na een moeizaam begin groeide de oplage tot 15.000 stuks. Eind februari 1915 verscheen er in Parijs het weekblad "Ons Vlaanderen" bestemd voor de duizenden katholieke Vlamingen in Frankrijk. Aan het front werden beide publicaties met succes te koop aangeboden door een distributiedienst speciaal opgericht door het Leger.

In Engeland werden er eveneens Belgische kranten gedrukt vanaf eind september 1914: "De Stem uit België/L'Echo de Belgique", het had snel een oplage van 20.000 exemplaren, waarvan de helft aan het front werd verdeeld. De krant nam het op voor de Vlamingen aan het front, de tweetaligheid spaarde de redactie het verwijt van "flamingantisme". Het GHK was echter niet opgezet met die Vlaamse inbreng! In 1916 splitste de krant zich in twee taal-edities, na een half jaar verdween de Franse uitgave. Verder werd er vanuit Londen "L'Indépendance Belge" verspreid. In Nederland had men eveneens Belgische publicaties: de ex-Antwerpse "La Belgique", "L'Echo Belge" en de "Vlaamsche Stem".

De "Belgische Standaard" daarentegen verscheen vanuit De Panne vanaf 10 januari 1915. De redactie werd geleid door de 28-jarige pater Idlefons Peeters. Het initiatief genoot van de bescherming en de financiële steun van Mej.Belpaire (63 jr) uit Antwerpen die door haar inzet de titel verwierf van "moeder van de Vlaamse beweging". Pater Idlefons Peeters werd officieel ingelijfd in het leger met verlof zonder soldij, en droeg aldus het kakipak. Volksvertegenwoordiger Alfons Van de Perre werd de belangrijkste politieke medewerker, andere bekende Vlaamse

¹³⁴ De "Section Artistique de l'Armée Belge en Campagne", was een Administratieve Afdeling van het Algemeen Hoofdkwartier in De Panne. 26 kunstenaars werden er lid van, de Section Artistique werd geleid door Lt Horlait en vanaf 1917 door Cdt markies Fernand de Beauafort

namen maakten deel uit van de redactie. De krant was vaderlandslievend, Vlaams en katholiek, de teksten moesten echter de censuur trotseren! De verspreiding aan het front kende wel moeilijkheden door de weinig participerende houding van de Franstalige chefs... De "Belgische Standaard" en "De Stem uit België" betekenden een belangrijke steun voor de Vlaamse studiekringen aan het front en voor de zich ontwikkelende frontbeweging. De "Belgische Standaard" promootte allerlei socio-culturele activiteiten voor de Vlaamse strijders aan het front.

Het taalprobleem

Aan het einde van het derde hoofdstuk (deel 1. Kroniek Karabiniers. blz 136) hebben wij eventjes het taalprobleem in het leger aangeraakt. Toen de oorlog uitbrak in 1914 was er in wezen niet veel veranderd aan de dominantie van het Frans. De Regimenten Karabiniers telden in hun rangen ongeveer 55% Vlamingen bij het begin van het conflict. Naarmate de oorlogsmaanden verstreken verhoogde de aanwezigheid van de Vlamingen tot ongeveer 70%. De rekrutering kon in hoofdzaak slechts gebeuren in het stukje Westhoek met een Vlaamse bevolking.

Ondanks de Vlaamse meerderheid in de rangen bleef de commandoketen het Frans hanteren als de communicatietaal. Tot op de echelon peloton werd het Frans gebruikt om de bevelen te verspreiden. Vormingscursussen in de opleidingscentra die meestal in Noord-Frankrijk te vinden waren, werden uitsluitend in het Frans verstrekt. Pas de 20 maart 1918 (!) besliste de Ministerraad een Vlaamse vormingscyclus voor de opleiding van officieren en onderofficieren in te voeren. Die taaltoestanden leidden tot een groot ongenoegen bij de jonge Vlaamse afgestudeerden (hoofdzakelijk bij de medische diensten waar onderwijzers en aalmoezeniers ingelijfd waren). Vanaf 1916 werd de militaire overheid duidelijker en dwingender geconfronteerd met de Vlaamse grieven.

Sinds 1916 interesseerde koning Albert zich meer en meer aan het taalprobleem in het leger. Hij aanvaardde de Vlaamse grieven als een te begrijpen identiteitsverzuiming: Vlaams onderwijs, Vlaamse administratie en justitie, Vlaamse regimenten in Vlaamse divisies en een evenredig aantal Vlaamse ministers!

Maar hij had ook zorgen met de Waalse strekking die meer politiek geladen was en de aanhechting met Frankrijk voorstond... Bovendien moest hij rekening houden met zijn ministers.

Vanaf januari 1915 verscheen "De Belgische Standaard" een gematigd Vlaams dagblad (oplage:7000) met de steun van mejuffrouw Belpaire (een Antwerpse Vlaamsgezinde patricische dame). Aan deze dame zou de Koning op 15 augustus 1917 verklaren dat hij de verwachtingen en verzuchtingen van de Vlamingen begreep.

Op 11 juli 1917 werden er 1000 exemplaren van een 'open brief' aan de Koning verspreid in de loopgraven waarin de Vlaamse grieven uiteengezet werden. De 19e augustus 1917 behandelde het 'Oorlogscomité' van de regering de Vlaamse grieven en voorzag het een proclamatie van de Koning om de gemoederen te bedaren. Per compagnie zou er minimum één officier met kennis van het Nederlands aanwezig zijn, per peloton één onderofficier en één korporaal...

Sire,

Vol vertrouwen in U die, bij het ingaan van den wereldoorlog, de Vlamingen aan het Guldensporenfeest berinnerdet, komen wij tot U, wij, de Vlaamsche soldaten, het Vlaamsche leger, het leger dus van den Yser, om U te zeggen wat wij lijden, waarom wij lijden, om U te zeggen dat we ons bloed voor ons land veil houden doch dat het niet dienen mag om de boeien van ons volk nauwer toe te halen maar om het vrij te laten ademen, vrij te laten leven.

(uittreksel uit Open brief aan koning Albert, 11 juli 1917)

De Vlaamse Frontbeweging

Tijdens de periode van 1890 tot 1914 werden er in de Vlaamse colleges, vooral in West-Vlaanderen, veel studentenbonden opgericht. Voor het eerst ontstond er een golf van geestdrift en radicalisme voor de Vlaamse taal, voor Vlaamse leergangen. Ethische aspecten (Houdt u fier, Houdt u Rein!) werden ook benaderd en zeker de bestrijding van het drankmisbruik. Het was een beweging die toen het intellectuele Vlaanderen sterk emotioneel bewoog. Het waren diezelfde studenten die als weerbare mannen opgeroepen werden om de legerrang van de tijdelijke officieren aan te vullen. Zij kwamen terecht in een Franse en Nederlands-onvriendelijke omgeving. Vele van die oudstudenten, leden van de Vlaamse studentenbonden, nu onder de wapens, bleven aan het front trouw aan hun idealen.

Is het verwonderlijk dat tijdens de kalmere frontperiodes van 1916/17 er 'studiekringen' werden opgericht waar men debatteerde over Vlaanderen en België? Waar haalbaar werden er Vlaamse frontblaadjes uitgegeven. Cyriel Verschaeve, pastoor van Alveringem moedigde de studiekringen aan en steunde hen. Generaal Wielemans, van het Militair Huis van de Koning en later Chef van de Generale Staf, overleden op 05 januari 1917, had tot dan toe de studiekringen toegelaten, omdat zij, naar zijn mening, het moreel van de soldaten hoog hielden. Na zijn dood in januari 1917 werden zij echter door de militaire overheid verboden. De Militaire Veiligheid en de 'gendarmen' werden ingezet. De Frontbeweging ging in het 'maquis', met als leiders (voormannen) Adiel Debeuckelaere, Filip de Pillecijn en Hendrik Borginon, zij zou haar actie clandestien verder zetten.

Deze voormannen structureerden de Frontbeweging, elke divisie had zijn afgevaardigde. Samen met de drie voornoemden vormden zij het "oppercomité". Bij de 6e LD was de hoofdman A. Suls die later de leider zou worden van de Socialistische Oudstrijders. De divisiehoofdman werd bijgestaan door afgevaardigden van de verschillende regimenten, en zo daalde men af tot bij de bataljons en compagnies.

De frontbeweging raakte een minderheid, hooguit 20 % van de Vlaamse soldaten, preciese cijfers zijn niet bekend. Tijdens de rustperiodes, wanneer de eenheden in het achtergebied verbleven, waren er signalen van verzet. Er werden door de Frontbeweging vanaf het najaar 1917 betogingen (optochten) georganiseerd. Zo stapten er bij de 6^e LD 's avonds 500 soldaten in optocht in De Panne en 800 te Oostduinkerke. Deze manifestaties kwamen onverwacht en duurden amper een half uur, een snelle verzameling bij donker, hooguit 30 minuten mars gevolgd door een even snelle ontbinding. Er werden lichtbakken gedragen met als opschriften: 'Wij eisen Vlaamse regimenten', 'Hier ons bloed. Wanneer ons recht?', 'Zelfbeschikking'. De rijkswachters van die tijd poogden de baan te versperren maar hielden zich toch wijselijk afzijdig. Allerlei affiches met dezelfde thema's verschenen eveneens in de rustkantonnementen: 'Wij eisen recht voor onze taal'.

Deze manifestaties hadden plaats in alle divisies. De grootste optocht werd georganiseerd op 13 maart 1918, men sprak van 3000 deelnemers. Het was eveneens op 20 maart 1918 dat de Ministerraad Vlaamse cursussen beloofde. De 6^e LD, - in hoofdzaak vier regimenten Karabiniers, twee regimenten Grenadiers-, was een "gedisciplineerde" divisie en meteen de "rustigste" van het Belgisch Veldleger, enerzijds door de hoge waarde van haar eenheden, anderzijds door de verstandige houding van haar chefs. De tegenstellingen tussen Vlamingen en Franstaligen werden niet opgeschroefd, er heerste een goede kameraadschaps- en een sterke korpsgeest geschraagd door de militaire tucht. Van desertie en overlopen was er weinig sprake in verhouding tot de andere legerdivisies. In onze kroniek wezen wij op enkele minder bekende feiten die bijzonder zijn voor de historiek van onze karabiniers: twee executies, gevolg van zwakke momenten en faalangst van betrokkenen, en verder, in verband met de Frontbeweging en de Vlaamse verzuchtingen, de actie van korporaal Frans Van der Linden als stichter van één van de weinige studiekringen in de 6e LD. De Frontbeweging heeft de desertie of het overlopen niet aangemoedigd. Integendeel, hun leiders werden als gematigden beschouwd die tegenover België loyaal bleven. En nochtans waren er eind 1917 eenheden waar de desertie een belangrijke proportie aannam. De 1^e Legerdivisie, waar Dr Frans Daels legerarts was, kende in december 1917 een piek van 1007 deserteurs!

Over Juul De Winde, luitenant en karabinier, slachtoffer van machinaties!?

Luitenant Jules De Winde (3 K) werd geboren te Merchtem op 13 mei 1893, hij studeerde als humaniorastudent aan het St. Aloysiuscollege te Brussel. Als student schreef hij reeds gedichten. Jong, hekelde hij bepaalde toestanden die bestonden tegenover de Vlamingen. Naar de tijdsgeest was hij lid van de plaatselijke toneelvereniging 'De Lelie' en van de 'Vlaamse Kring' te Merchtem. Als jong kunstenaar schreef hij 'Het Kerelslied' dat door één van de voormannen van de Frontbeweging, karabinier Frans Van der Linden¹³⁵, werd getoondicht. In 1917 gaf De Winde een bundel oorlogspoëzie

¹³⁵ Frans Van der Linden ° te Antwerpen 06.06.1894. Studeerde aan de St. Ignatius handelsschool te Antwerpen en aan het Vlaams Conservatorium (klavier, viool). Opperoepen in september als milicien van de klas '14, ontving zijn eerste opleiding in de vesting Antwerpen, daarna in het opleidingscentrum van Fécamp. Wordt aangeduid voor de 4e/III/1K, was eind maart 1916 te Lo, de stichter van een Vlaamse studiekring in zijn compagnie gezamenlijk met karabinier Antoon Van Gelder. Met de steun van bataljonsaalmoezenier Franco de Wyels, ijverden zij voor het gebruik van "een zuivere Vlaamse taal, voor kunst en wetenschappen"...Een tiental leden volgden regelmatig de twintig avonden die georganiseerd werden: zij kwamen bijeen bij kaarslicht op een zolder of in een stal...Muteerde als korporaal, met de ganse compagnie, naar de 9^e/III/3 K bij de heroprichting van het regiment. Bleef actief in de Vlaamse frontbeweging eerst in zijn compagnie later als de afgevaardigde van het 3^e K. Verscheen op 19 februari 1918 voor de Krijgsraad om zijn Vlaamsgezindheid en betrokkenheid bij de zogenaamde 'vliegtochten' (Hoogstade, Hondschote) of betogingen, maar werd niet veroordeeld. Na de vrijspraak werd hij verwijderd van de 'troep' en werd korporaal bij de regimentskantine. Tijdens de voorbereidingen van het Bevrijdingsoffensief was het parool alle 'hens' aan dek', zo keerde hij terug naar zijn compagnie. Gedurende het offensief werd hij getroffen door de Spaanse griep, hij werd door de arts als "carottier de flamingant" bestempeld, hij weigerde van dan af verzorging. Moest echter geëvacueerd worden naar het hospitaal te St Michiels en overleed er op 03.11.1918, hij werd begraven te Steenbrugge om later op 21 augustus 1932 als IJzersymbool zijn laatste rustplaats te krijgen in de crypte van de IJzertoren. Eén van de monumentale hoekbeelden van beeldhouwer Karel Aubroeck, aan de voet van de eerste IJzertoren, was dit van Karabinier Frans Van der Linden waar hij broederlijk verenigd prijkte met Lode de Boninge, brancardier-novice pater van het 1e Grenadiers (+ 05.05.18).

“Granaatscherven, Wilde Rhythmen, IJzer” uit, opgedragen aan ‘Mijn Gesneuvelde en Lijdende Kerels ter eere’, onder de schuilnaam Juul Liseron (= akkerwinde). In de zomer van 1918 startte hij naar het voorbeeld van anderen, met de verspreiding van het frontblad “Merchtem boven” bedoeld voor de jongens uit zijn streek. Er verscheen maar één nummer, de uitgave ervan was omslachtig..de militaire overheid en de censuur diende toelating te verlenen.

Een van zijn laatste dichtwerken “Kupido”, een IJzerschets naar het model van de Griekse treurspelen, werd opgedragen aan koning Albert I en zijn Veldleger!

Jules De Winde was een goed en flink Belgisch soldaat in de ware zin van het woord. Zijn door de oorlogsomstandigheden ontwikkelde militaire loopbaan was als volgt: dienstplichtige soldaat ingedeeld bij het 1^e Regiment Karabiniers vanaf 16 september 1913, korporaal benoemd bij de 1^e/II/1 K in het Kamp te Beverlo. Op 04 augustus 1914 werd hij overgeplaatst naar het 3^e Regiment Karabiniers. Terug bij het 1^e K en sergeant benoemd op 18 november 1914.

Van maart tot september 1915 volgde Jules De Winde de officierenopleiding in het CISLA- I te Gaillon. Op 15 november '15 werd hij als Adjudant, pelotonscommandant benoemd bij de 3^e/III/1 K, werd

er als hulponderluitenant aangesteld op 8 september 1916 en uiteindelijk benoemd eind december maar muteerde dan naar de 1^e/III/ 3 K. Benoemd tot luitenant op 26 september 1917. Muteerde naar de staf van de 6^e ID op 4 februari 1918, volgens sommige bronnen om zijn Vlaams karakter. Op zijn aandringen slaagde hij erin om opnieuw aangeduid te worden voor de 5^e compagnie van het 3^e K op 28 juni 1918.

Tijdens de oorlogscampagne die hij als gemotiveerde karabinier plichtbewust vervulde, klom hij dus in de militaire hiërarchie op van soldaat tot luitenant, en werd vereremerkt met de Leopoldsorde en het Oorlogskruis, bewijzen van het vertrouwen en de waardering die hij genoot bij zijn chefs. Hij werd van de ‘troep’ verwijderd en als stafofficier ingeschakeld op het hoofdkwartier om redenen van zijn Vlaamse profilering. Op zijn persoonlijke vraag kon hij echter terugkeren bij zijn karabiniers om deel te nemen aan het bevrijdingsoffensief. Als idealist bepaalde hij zijn lot...Hij sneuvelde aan het hoofd van zijn soldaten, in volle strijd bij de aanval op de kam van Westrozebeke in de namiddag de 28^e september 1918!

Jules De Winde, zoals vele anderen, kreeg een eerste rustplaats aan de voet van die Vlaamse kam. Na de wapenstilstand, half januari 1919 werd hij stiekem ontgraven door zijn broeders en toevertrouwd aan de rust van het kerkhof, bij zijn vertrouwde kerk te Merchtem, waar zijn moeder hem bezoeken kon.

1937: de stoffelijke resten van Jules De Winde werden uit de stille anonimiteit van zijn rustplaats gehaald... Onder druk van zijn vriend. P. Leopold (Robert Vandepitte, brancardier bij het 2^e Linie, na de oorlog Pater) en van de vereniging “Soetendaele” van Merchtem die de soldaat-poëet Jules De Winde als een Vlaams strijder en pionier van de ontvoogding wilden vereeuwigen, werd onze brave karabinier nogmaals ontgraven en bijgezet in de crypte van de IJzertoren! Deze toren gebouwd vanaf 1928, het “memoriaal” van de Vlaamse gesneuvelden werd in 1930 ingehuldigd, in 1932 werden zeven stoffelijke resten van frontsoldaten (waaronder de karabinier Kpl Frans Van der Linden) bijgezet in de torencrypte. Op een druilige zondag 22 augustus 1937 tijdens de 18^e IJzerbedevaart was het de beurt aan Lt De Winde. Hij zal er nog niet de absolute rust vinden: op 16 juni 1945 werd er een eerste aanslag gepleegd op de IJzertoren, de nacht van 15/16 maart 1946 werd de toren gedynamiteerd en grondig vernield, de crypte bleef gespaard. In 1950 besliste de nationale regering de wederopbouw te helpen financieren¹³⁶.

Zijn jongere collega en Franstalige karabiniersofficier Marcel Corvilain schreef over zijn wapenmakker De Winde, toen deze werd bijgezet in de crypte het volgende: “...Weet nochtans beste vriend, dat wij van u de herinnering bewaren

¹³⁶ Voor onze nieuwe generaties karabiniers-grenadiers is de IJzertoren een te bezoeken monument. In de crypte rusten de resten van twee karabiniers, monumentale beelden sierden de hoeken van de eerste toren: Frans Van der Linden en Lode de Boninge (grenadier), tentoonstellingen in 8 verdiepingen van de 22, getuigen van de strijd aan de IJzer en van de Vlaamse verzuchtingen aan het front.

zoals wij die van u hadden twintig jaren geleden: een dapper soldaat, voorbeeldig officier, goed voor zijn manschappen, vurig in het gevecht en glorievol gesneuveld op 28 september 1918 te Westrozebeke, aan het hoofd van zijn soldaten, Vlamingen en Walen, voor België en de Koning!"
(De Karabinier. Sep 1937. p. 1387)

Na de bijzetting van Lt De Winde in de crypte van de IJzertoren kreeg hij veel aandacht in de streek van Westrozebeke. In 1938 volgde de oprichting van een herdenkingsmonument door het Comité "De Windehulde Westrozebeke". Het gedenkteken, eveneens ontworpen door Karel Aubroeck, staat langs de weg Westrozebeke-Poelkapelle, op het kruispunt met Hyndrickbosstraat bij km-paal 12, aan de voet van de Zeugeberg. De Goudberg, op wiens flank Jules De Winde gevallen zou zijn, is er zichtbaar op ongeveer 1 km zuidwaarts.

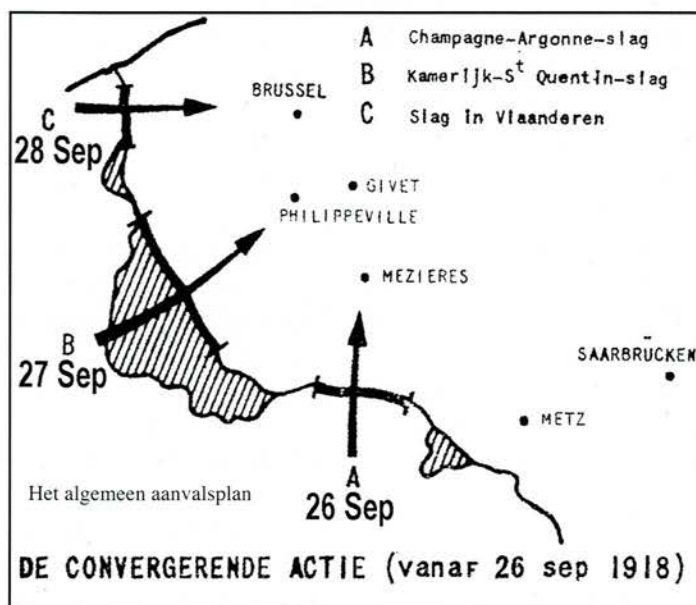

De toestand bij de geallieerden bij het begin van het Bevrijdingsoffensief

Sinds de Duitse aanval rondom Ieper tijdens de lente 1918, woedde de oorlog onverminderd voort aan het Frans-Britse front. De Duitse legers beukten opeenvolgend op het geallieerde front: einde mei, begin juni was het de slag op de Aisne (Chemin des Dames), vervolgens bij Montdidier, in juli volgde de tweede slag aan de Marne (Friedensturm) weerszijden van Reims, hevige offensieven waarbij steeds meer technische middelen werden ingezet zoals de massale inzet van de luchtmacht en van het tankwapen om het overwicht te verwerven. Deze inspanningen bezorgden de Duitsers telkens wat terreinwinst maar het Duits commando (Ludendorff) slaagde er nooit in de beslissende doorbraak te realiseren. Het waren kritieke maanden voor de Fransen en de Britten ondanks de steeds toestromende versterkingen van de Amerikanen.

Half juli was het de beurt aan de Fransen om aan te vallen noord van de Marne. Tanks en luchtmacht werden eveneens massaal ingezet, het succes was niet volledig, op 01 augustus werd de aanval door de Duitsers gestopt op de Aisne. Maarschalk Foch wou de oorlog in 1918 beëindigen. Volgden dan, vanaf augustus, verschillende opeenvolgende aanvallen over een zeer breed front die de Duitse troepen de uitputting nabij brachten, het waren slechts tactische successen zonder diepe exploitatie.

Foch besloot tot de uitvoering van drie convergerende offensieven met telkens één dag tussenruimte: op 26 september de Fransen met de Amerikanen in het gebied Champagne-Argonne; op 27 september door de Fransen met de Britten richting Sambre over Cambrai-St Quentin; ten slotte op 28 september door de Belgen, Britten en Fransen in de 'Slag van Vlaanderen'. Deze offensieven kenden een vlotte start, de eerste objectieven werden snel veroverd nadien stagneerde het front bij de Amerikanen, de Britten veroverden Cambrai begin oktober, de Belgen slaagden erin de Vlaamse kam te bezetten. Het Duitse front kraakte over de gehele breedte: duizenden krijgsgevangenen vielen in geallieerde handen...

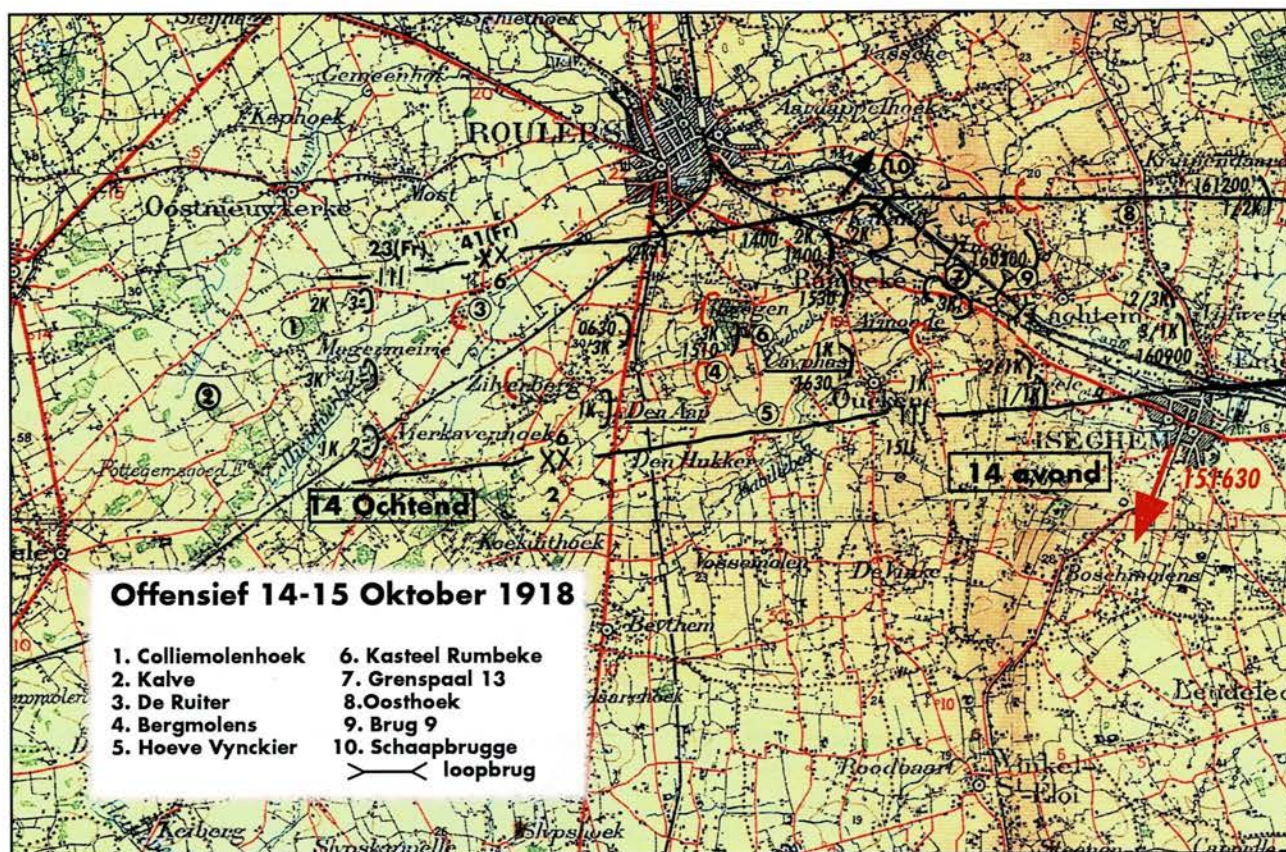

Bij de Belgen hadden de drie gevechtsgroeperingen zich meester gemaakt van de lijn Diksmuide, Zarren, het bos van Houthulst, Staden, Oostnieuwkerke, Moorslede.

De periode van 03 tot 13 oktober 1918

- 03 oktober Het 4^e Regiment Karabiniers was nog steeds in lijn bij de 12^e ID, het werd in de voormiddag getroffen door een hevig artillerie en mitrailleurvuur. Tijdens de namiddag diende het regiment deel te nemen aan de aanval, zonder artilleriesteun, van een Franse infanteriedivisie op de linkerflank van de sector. Deze actie kende geen succes maar veroorzaakte enkel nieuwe pijnlijke verliezen.
- 04 oktober Om 05.00 uur ontving 4 K de gevechtsorders voor de verovering van het gehucht 'De Ruiter' vòòr Roeselare. Om 06.30 uur zou de actie starten in liaison met de aanval van de 41^e FR ID. Deze maal was er vuursteun van de artillerie en om 08.30 uur was het gehucht veroverd door het 1^e /4K. Maar verdere successen bleven uit...de Franse aanval kwam niet los.
- 05 oktober Fracties van 4 K en van het 23e FR Infanterieregiment losten een bataljon Grenadiers af dat meer naar het zuiden werd ingezet.
- Het front wijzigde niet meer, diverse tegenaanvallen van de Duitsers werden met steun van onze artillerie afgeslagen. Globaal was er een vooruitgang geboekt van 15 à 18 Km, de zone van de kaalgeschoten terreinen en van de obussenkraters was doortrokken...

- 11 oktober Om 05.00 uur sloegen 5e/II/4 K en 6e/II/4 K een plotse en hevige vijandelijke aanval af.
- 12 oktober De bataljons van 4 K ontplooid in de 2e en 3e lijn werden afgelost door 2 K; begin van de nacht 12/13 oktober, vertrokken de voorbataljons met wacht, naar Boezinge; 's anderendaags werd het Regiment naar Izenberge doorgestuurd.

Tijdens die eerste fase van het bevrijdingsoffensief vocht de 'Gevechtsgroepering Zuid (Gen Biebuyck)' tegen de 11^e en 12^e Beierse divisie, versterkt met de 23^e Saksische en 52^e Reservedivisie. Op 05 oktober werd er een krijgsgevangene gemaakt en geïdentificeerd van het 7e Regiment van de Ersatz Wachtdivision...

DE TWEEDE FASE: DE AANVAL VANAF 14 OKTOBER 1918

Algemeen

De 'Flandern I' - stelling was dus reeds op 28 september bereikt. Meer naar het zuidoosten hadden de Duitsers Armentières en Lens verloren, het 2e Britse Leger had postgevat op de Leie tot Komen.

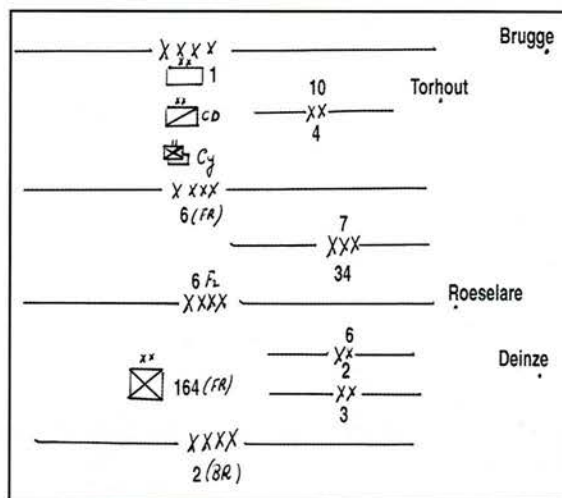
Onze Belgische divisies hielden de lijn Zarren (10^e ID), bos van Houthulst (7^e ID), Staden (3^e ID), Westrozebeke (9^e ID); meer in diepte had men te Klerken de 1^e ID, en bij Woumen - Esen de 4^e ID. Noord van Diksmuide, had men tussen Nieuwpoort en het kanaal van Handzame nog steeds, twee Belgische divisies.

Voor de uitvoering van de tweede fase van het bevrijdingsoffensief was er in het plan van Maarschalk Foch op de linkervleugel de 'Legergroep Vlaanderen' voorzien onder het hoger commando van koning Albert. De objectieven deze Legergroep waren, in een eerste tijd de Flandern I - stelling, in een tweede tijd Torhout en Tielt met de Leie (tot Deinze) als bescherming op de rechter flank.

Het 6^e FR Leger had zich begin oktober, onder het bevel geplaatst van koning Albert en was ontplooid in het centrum van het dispositief.

Over een front van 20 Km werden er opnieuw drie gevechtsgroeperingen gevormd:

- noord: Gen Michel met de Belgische 10^e en 4^e ID, in reserve: de 1^e ID, de CD en twee bataljons karabiniers-wielrijders. Hun opdracht was Kortemark en verderop Torhout veroveren, van zodra mogelijk met de Cavaleriedivisie (+) Brugge ontzetten;
- centrum: het 6^e FR Leger met het 34^e FR Corps en het 7^e FR Corps, zou over Hooglede aanvallen noord van Roeselare;
- zuid: Gen Biebuyck met de Belgische 6^e, 2^e en 3^e ID. Deze groepering zou de Flandern I - stelling zuid van Roeselare veroveren, het Mandelkanaal overschrijden en de bescherming verlengen op de Leie tot Deinze, bovendien permanent de verbinding realiseren met de eenheden van 6^e FR Leger (links) en met deze van het 2^e Britse Leger (rechts). Deze groepering had de 164^e FR ID in reserve.

De actie startte op 14 oktober om 05.30 uur zonder artillerievoorbereiding. De infanterie moest een 'rollende' artilleriebarrage volgen, die 3 minuten voor de aanval werd ontketend.

Ondertussen werkte de genie zonder verpozing in het pas veroverde gebied (ongeveer 15 km diep) en herstelde het wegennet, bruggen, sporen enz. Dank zij die inspanning kon de artillerie nieuwe stellingen bezetten en kon de munitie in voldoende hoeveelheid aangevoerd worden.

Achteraan bleven er twee Belgische divisies op de IJzer tussen Diksmuide en Nieuwpoort, en vier divisies werden in een rustzone gehouden om op adem te komen.

De vijand had zich vastgebeten op de hoogtes van Handzame, Hooglede, Roeselare, Ledegem tot 6 Km noord van Menen. Deze Flandern I-stelling was stevig ingericht met weerstandsnesten van mitrailleurs in betonnen schuilplaatsen, afgeschermd door een diep en ontoegankelijk net van prikkeldraadversperringen, het geheel rijkelijk gesteund door artillerie en mortieren.

Toestand bij de karabiniers

- 11 oktober   Majoor Burck werd aangesteld als tijdelijke commandant van het 2^e Regiment Karabiniers. 1 K, 2 K en 3 K werden te Izenberge op de trein gezet; per regiment steeg een bataljon uit te Poperinge om van daar uit te marcheren naar Boezinge (op het Ieperleekanaal); de andere bataljons kwamen aan in het "Wieltje" (NO van Ieper) en stooten dan door tot west van de Kam van Passendale.

Het terrein bood nog altijd een desolate aanblik (resten van uitrusting, achtergelaten artilleriestukken, vastgelopen ravitailleringswagens, tot lijken en kadavers toe...). In de eigen rangen heerste een griepepidemie, waarvan o.a. Gen Lauwens het slachtoffer was. Hij werd als commandant van de infanterie van de divisie vervangen door Kol Doutrepoint (2 K), die het bevel had overgedragen aan Maj Burck; Cdt Pairoux nam diens plaats in als commandant van het I^e bataljon.

Cdt Simons, zonder volledig hersteld te zijn, kwam op zijn vraag, terug als commandant van het IIIe/1 K. Ook andere officieren, onderofficieren en karabiniers, die licht gekwetst waren, weigerden geëvacueerd te worden en bleven bij hun eenheden, klaar voor de beslissende strijd.

De inplaatsstelling

- 12 oktober De 12^e ID, in lijn, werd afgelost door de 6^e ID: 2 K verving 4 K, 3 K het 2^e Gr en 1 K nam de plaats in van 1 Gr in 2^e en 3^e lijn. De achtergebleven bataljons bij Boezinge, verplaatsten zich bij nacht om de vrij gekomen plaatsen op de kam van Passendale op hun beurt te bezetten. De afgeloste eenheden trokken naar achter, tot ongeveer bij Boezinge.
- 13 oktober Bij het begin van de nacht werden de drie laatst aangekomen bataljons karabiniers naar hun aanvalsstellingen gebracht, het was middernacht wanneer hun de orders voor de aanval en de achtervolging werden gegeven.

Afbakening van de aanvalssectoren

De scheidingslijnen waren eenvoudigweg rechte lijnen zoals hieronder beschreven:

- in het noorden liep de scheiding tussen de 41^e FR ID en onze 6^e ID over de punten: 200 m noord van de Colliemolenhoek, 350 m noord van de Ruiters, de treinhalte op de weg Roeselare-Menen, de grenssteen 33 op de spoorweg Roeselare-Izegem, de grenssteen 29 op de weg Ingelmunster-Brugge, het kasteel 800 m ZO van de kerk van Meulebeke en de kapel op de weg Meulebeke-Oostrozebeke;
- de zuidlimiet van de 6^e ID verlengde de grenssteen 12 op de weg Passendale-Westrozebeke over de grenssteen 5 op de baan Moorslede-Roeselare, grenssteen 12,7 op de weg Roeselare-Menen tot de grenssteen 6 op de weg Roeselare-Izegem.

Tussen die twee begrenzingen bakenden zich drie ondersectoren af, van links naar rechts deze van 2 K, 3 K en 1 K:

- 2 K en 3 K werden gescheiden door de lijn: grenssteen 13,350 op de baan Passendale-Westrozebeke, het kruispunt 600 m zuid van de Colliemolenhoek, grenssteen 3 op de weg Rumbekke-Izegem, grenssteen 12,8 op het Mandelkanaal;
- tussen 3 K en 1 K liep de lijn over grenssteen 12,650 op de weg Passendale-Westrozebeke, de hoeve Abbeville, de grenssteen 4 op de weg Rumbekke-Izegem en de grenssteen 11,6 op het Mandelkanaal.

De ingezette middelen

De regimenten waren in diepte ontplooid en rechtstreeks gesteund door een artilleriegroep van het 12^e Artillerieregiment. De aanval- en meteen kopbataljons, hadden als opdracht snel en rechtdoor te vorderen, de bataljons van de 2^e lijn moesten de voorbijgestoken weerstandscentra opruimen, de bataljons van de 3e lijn waren ter beschikking van de commandant van de infanterie van de divisie. De artilleriebarrage zou verplaatst worden met een snelheid van 100 m om de drie minuten, tijdens de aanval zou dit herleid worden tot twee minuten.

Ieder regiment had zijn eigen dispositief:

- 2 K: IIIe Bn (Maj Déome) op kop met de 9e en de 10e Cie in lijn, in reserve de 11e Cie, het I^e Bn was in 2e lijn;
- 3 K: I^e Bn (Maj Conreur) als kopbataljon met de 2e en 3e Cie vooraan, de 1e Cie in reserve, het IIIe Bn in 2e lijn;
- 1 K: IIe Bn (Maj Loché) als aanvalsbataljon met de 5e en 6e Cie vooraan en 7e Cie in reserve, het I^e Bn (Maj Van de Zande) in 2e lijn;
- de Cies mitrailleurs (12e/III/2 K, 4e/I/3 K en 8e/II/1 K waren verdeeld over de aanvalsbataljons.

In de aanvalsstellingen

- 14 oktober De zichtbaarheid was nog eens slecht. De inlichtingen over de vijand waren schaars en vaag, het terrein was totaal onbekend. Over de objectieven geen preciese aanduidingen, "...met lef en durf aanvallen zonder omzien, zo snel mogelijk vorderen...". Slechts sporadisch werd er door de vijand een schot gelost, het was beangstigend stil daar, tegenover de karabiniers! Deze keer geen artilleriebombardementen...
- 04.30 uur In stilte schoven de compagnies naar voor en namen hun vertrekplaatsen in. Aan wie de beurt, met hoevelen zullen wij deze avond nog zijn?
- 05.32 uur Het artilleriesvuur barstte los, het ontspannende sein. Onze karabiniers kwamen recht.
- 05.35 uur De barrage schoof vooruit, de aanval vertrok.

De aanval vanaf 14 oktober 1918

Over een breed front was de slag ingezet, gezamenlijk met Franse en Britse divisies... Onmiddellijk reageerde de Duitse artillerie. De groepering Biebuyck, in 't bijzonder aan de spoorweg Ieper-Roeselare, werd bestookt door alle munitiesoorten, gas inbegrepen! De gasmaskers werden opgezet, de slechte zichtbaarheid (mist, rook, gasmaskers...), de opgelegde snelheid, maakten de liaison moeilijk. Het gevecht werd echter onverstoort gevoerd door de verschillende eenheden...

In de ondersector 2 K

Het IIIe Bn stootte onmiddellijk door en liet de weerstanden over aan het IIe Bn dat volgde. De linkerbuur, het 23e FR Linieregiment werd gestopt vòr Roeselare en verwittigde om 06.35 uur Maj Déome dat het artillerieseun zou vragen. Hun commandant stelde aan de karabiniers voor eveneens te stoppen, maar Maj Déome volgde zijn orders, "snel vooruit"! De 10e Cie (OLt Fonvent) was door de mist en een slecht kompas de richting kwijt, week uit naar links en bereikte onverwacht de zuidranden van Roeselare. Onmiddellijk werd de zuivering ingezet, 1 SgtMaj Leclercq nam 60 Duitse soldaten en één officier gevangen en maakte drie mitrailleurs buit. De rechtervleugel van de 9e Cie viel onder het vuur van mitrailleurs vanuit Vijfwegen (zuid van Roeselare). Het peloton van Lt Letelier kon zich vrijmaken en zette de vooruitgang verder, verschillende vijandelijke mitrailleurs werden veroverd en krijgsgevangenen gaven zich over.

De 11^e Cie (Cdt Ronveau), die volgde in reserve, schoof tussen de 9^e en 10^e Cie, zij omtrok Rumbeke en bereikte om 09.00 uur het station noord ervan. Door deze actie werd de verbinding met de 10^e Cie hersteld. De 2^e Cie van het I^e Bn werd reserve van het aanvalsbataljon en bereikte Rumbeke.

De kopeenheden van het IIIe Bn stuurden patrouilles naar het kanaal van Roeselare, de Duitsers lieten er de bruggen springen. Om 08.30 uur was Rumbeke voorbijgestoken, enkele Duitse mitrailleurs vuurden nog, Lt Steenput met de steun van het I^e Bn (Cdt Pairoux) ruimde die weerstanden op. De 9^e Cie sloot eveneens aan te Rumbeke. Door deze gebeurtenissen was het IIIe/2 K ver vooruit op de Fransen steeds vòr Roeselare en voor het 3^e K op de spoorweg Roeselare-Menen. De geleverde inspanning zou de verovering van Roeselare, door de Fransen, vergemakkelijken.

De dreiging van een Duitse tegenaanval vanuit het kasteel van Rumbeke was niet denkbeeldig. Cdt Pairoux moest zijn dispositief aanpassen.

In de ondersector 3 K

Bij het 3^e K werd het I^e Bn bij het vertrek hevig onder vuur genomen vanaf de hoogte en het gehucht De Ruiter, sterk verdedigd door de Duitse Ersatz Garde. Maj Conreur gekwetst, werd vervangen door Kapt Dubois. De 2^e en 3^e Cie (Lt Brochart en Evraets) slaagden erin de weerstand op te ruimen. Het IIIe Bn, in tweede lijn, had verliezen geleden door de vijandelijke artillerieschietingen en door de gevechten om de voorbijgestoken weerstanden uit te roeien. De 10^e en 11^e Cies werden nu door onderofficieren bevolen.

06.40 uur Het I^e Bn was 300 m voorbij de spoorweg Roeselare-Menen. Een tegenaanval vanuit het kasteel van Rumbeke verplichtte hen terug te vallen op de spoorweg, alhoewel de Duitsers werden teruggeslagen maakten mitrailleurs opgesteld aan Vijfwegen en Bergmolens iedere vooruitgang onmogelijk.

Het IIIe Bn was intussen verder opgerukt tot de weg Roeselare-Menen. Het IIe Bn (reserve in de derde lijn) werd naar voren geschoven tot De Ruiter, na onderweg een hevig artillerievuur te hebben getrotseerd. Om de gaping met 2 K te dichten kreeg dit bataljon (Cdt Martin) de opdracht de aansluiting te realiseren.

In de ondersector IK

Het IIe Bn had af te rekenen met hardnekkige weerstand op de linkerflank en was verplicht, ondanks de gegeven orders, de weerstanden op te ruimen om de vordering mogelijk te maken.

Een nieuwe dreiging tekende zich af op de Zilverberg. In looppas werden de eigen barrages door de karabiniers doortrokken en de vijand overrompeld: 30 Duitsers gaven zich over. Maar ook op de tegenhelling stootte men op nieuwe weerstand afgeschermd door prikkeldraadhindernissen. Een gecombineerde actie, Adjt Cipers met zijn twee mitrailleurs gaf steunvuur terwijl OLT Emsens met zijn peloton de stormloop uitvoerde, loste het probleem op. 40 krijgsgevangenen was het resultaat.

Bij de linker voorcompagnie: de dood van Kolonel SA Bremer

Op de uiterste linkerflank van het bataljon waren elementen van de 6^e Cie (Kapt Bontemps) doorgedrongen tot het gehucht "Den Aap", een Duitse Rode-Kruis post werd er verrast en viel in hun handen. Kolonel Bremer wilde in het succes van zijn karabiniers delen, bovendien wou hij door zijn aanwezigheid vooraan de actie van zijn karabiniers een grotere impuls geven. Hij verliet zijn commandopost die hij in de handen liet van zijn adjudant-majoor Cdt Dewaele en snelde met een voorwaartse commandogroep naar de voorlinies. De Duitsers opgeschrikt en verrast door de snelle vordering van de Belgen ledigden hun kanonnen en schoten alles leeg. Kolonel Bremer¹³⁷ werd overvallen door een regen shrapnels tijdens zijn nadering in de vallei van de Veldebeek, een granaatscherf opende zijn halsslagader met de dood als fataal gevolg! Cdt Dewaele geïnformeerd over het tragisch einde van zijn Regimentscommandant, liet onmiddellijk Maj Loché opzoeken om het bevel over te nemen, maar bleef ondertussen de operaties leiden.

In het centrum

Een groep karabiniers van I/1 K, onder het bevel van Lt Ninitte, werd tussen de opgehouden vooreenheden van het IIe Bn geduwd. Geholpen door de mist stootte hij verder door richting Bergmolens over de spoorweg. Een vijandelijke tegenactie verraste de groep die gevangen genomen werd. Maar de Duitsers, eveneens misleid door de nevels, verloren hun richting en liepen in de handen van de compagnie van Kapt Van Gysel van het 5e Linierregiment ten zuiden van de hoeve Vinckier. Lt Ninitte en zijn karabiniers konden aldus hun plaats terug innemen in het gevecht!

Op de bataljonsas: de tragedie van Bergmolens¹³⁸

Intussen was er een gaping ontstaan tussen de aanvalscompagnies van het II/1 K. Maj Loché, het kompas in de hand, volgde met zijn staf, Lt Velghe (AdjtMaj), Lt Heynderyckx (Comd van de Cie mitrailleurs), Dr Med Foucart, de aalmoezenier Vandermeiren en het lager stafpersoneel, op de as van zijn Bn die recht doorheen de bres liep. De commandogroep van Maj Loché stak twee keren een groep krijgsgevangenen voorbij, maar had geen oogcontact met de voorcompagnies en vermoedde niet dat zij vooraan niet gedekt waren. De stafgroep

¹³⁷ Zie ook voetnoot 228. Kol SA Bremer René was de 31e korpscommandant van het 1e Regiment Karabiniers. Hij was karabinier, KaptCdt, sinds de oprichting van het 2 K in september 1913. Hij had een grote interesse voor de schietopleiding, zijn technische creativiteit gaf aanleiding tot de schepping van de elektro-automatische schietschijf. Deze schietschijven waren in de buitenlandse legers reeds lang in gebruik toen zij bij ons nog steeds op de discussietafel lagen!

"Ah, le beau régiment! Quel esprit l'animait, quelle souffle d'enthousiasme y régnait! C'était l'oeuvre du colonel Bremer, qui cependant, toujours modeste, en reportait l'honneur sur ses officiers et ses poilus." (uit 'Les morts immortels: Le Colonel René Bremer', par Emile Boisacq, Ed Editions du Drapeau, Brx.1919)

daalde af naar de spoorweg Roeselare-Menen en zag plots voor zich een groep Duitsers zonder wapens bijeenstaan. “Nog meer krijgsgevangenen!”, riep Lt Heynderyckx. Vol vertrouwen werd de spoorwegberm overschreden; op dat ogenblik lieten de Duitsers zich vallen en openden de mitrailleurs het vuur! Dr Foucart¹³⁸, korporaal-klaroen Van den Bon en vijf soldaten werden gedood, de aalmoezenier en 3 soldaten werden gekwetst. Sgt Pintens bezweek in de armen van Maj Loché.

De majoor begreep de toestand, het ontstane gat in de voorlinie moest dicht: onmiddellijk weerstand bieden, vervolgens de verbinding tussen de twee voorcompagnies herstellen... Maj Loché¹³⁹ gaf orders om dekking te zoeken achter de spoorwegberm, bij de eerste beweging werd hij samen met twee telegrafisten dodelijk getroffen, zij stierven ter plaatse... Blevens nu nog in leven de luitenanten Heynderyckx en Velghe, de karabiniers Delande en Amerlinck (drager van postduiven). De overlevenden van deze dramatische slachting werden plots omringd door Duitsers en werden verplicht zich over te geven. Maar vanaf de spoorwegberm galmden er stemmen, het was het aanmoedigend geroep van Adjt Cipers met zijn mitrailleurs en Lt Levaque met zijn groep karabiniers die gevolgd waren. De vijand werd weggemaaid maar Lt Heynderyckx werd zwaar gewond.

Dr Med Grosfils en de aalmoezenier Leyssen van het reservebataljon probeerden hulp te bieden aan de gekwetsten over de spoorweg. Alhoewel getooid met de duidelijk zichtbare en reglementaire Rode-Kruis-armband vuurden de Duitse mitrailleurs op hen. Dr Grosfils werd gekwetst. Toen de aalmoezenier met een witrode Geneve-vlag naar de zieltogende gekwetsten toeging staakte de vijand het vuren, vanaf de berm bad de priester rechtopstaand en luid de laatste gebeden... Vervolgens daalde hij de spoorwegberm af vergezeld van de brancardier Bouchez in het bezit van de Rode-Kruis-vlag, hun gevallen kameraden tegemoet. De Duitsers lieten voorlopig begaan. Lt Velghe had zich eveneens een weinig naar voren verplaatst en observeerde de tocht van de aalmoezenier met de Rode Kruisvlag en hield de Duitsers ook in het oog. Maar plots overvielen andere Duitsers hem in de rug en namen de luitenant en de aalmoezenier gevangen. Zij verdwenen richting Bergmolens, terwijl de vijandelijke mitrailleurs terug iedere hulp onmogelijk maakten. Dit incident was vanwege de Duitsers de zoveelste schending van de Conventie van Geneve...

OLt Levaque was zich bewust van de ernst van de toestand en dacht aan de mogelijke inzet van het I^e Bn dat volgde, Adjt Van Steenberghe¹⁴⁰ kreeg de opdracht om het contact te realiseren. De adjudant werd echter dodelijk getroffen toen hij al kruipend de spoorwegberm verliet... Lt Levaque riep dan de hulp in van het IIIe Bn (divisiereserve, west van de baan Roeselare-Menen). De bataljonscommandant Cdt Simons, gaf opdracht aan het peloton van Adjt Joris om Bergmolens aan te grijpen infiltrerend langs rechts. Maar de Duitsers weken niet en verdedigden hardnekkig de dominerende hoogte.

Maj Van de Zande, Comd van het I/1 K, volgde met zijn compagnies de reserve Cie van het IIe Bn, hij dook, meer noordelijk, met zijn eenheden in de ontstane gaping van het aanvalfront, overschreed de spoorweg maar moest terug naar de berm onder het vuur van de vijandelijke mitrailleurs! Lt Hamelryck, Comd van de 4^e Cie werd hierbij gedood¹⁴¹.

Bij de rechter voorcompagnie

De 5/II/1 K (Lt Van Buggenhoudt), rechtsvoor in het aanvalsbataljon, was snel vertrokken aansluitend op de artilleriebarrage en kwam aldus zuid van Bergmolens. Op 200 m van de hoeve Vinckier opende een batterij het vuur. Bij een poging om deze te omtrekken werd Lt Van Buggenhoudt ernstig gekwetst, OLt Dantine nam het bevel over en slaagde erin, geholpen door de nevel, de vijandelijke batterij uit te schakelen. 50 krijgsgevangenen en enkele mitrailleurs werden eveneens buit gemaakt. In liaison met de noorderelementen van het 5 Li en ondanks het vijandelijk artillerievuur werd de opmars hernomen. Plots brak de zon door en trok de mist op. De karabiniers zagen op 200 m de Duitsers over een breedte van 200 m vooruitkomen...

¹³⁸ Foucart Gabriel, ° Elsene 03.06.1885. Bn dokter 1 K. Gesneuveld bij Bergmolen 14.10.18.

¹³⁹ Loché Zéphirin, Maj SA, ° Ellezelles 08.05.1878. Aan het hoofd van zijn bataljon gesneuveld op 14.10.18 bij de gevechten om Bergmolens.

¹⁴⁰ Van Steenberghe Adrien, ° Brussel 09.03.1897. Jong kandidaat-officier en pelotonscommandant, had alle graden verworven tijdens de campagne, werd voor de derde keer gekwetst, helaas dodelijk tijdens het gevecht om Bergmolens de 14.10.18, hij bezweek aan zijn verwondingen in De Panne op 15.10.18.

¹⁴¹ Hamelryck Albert, ° Elsene 14.10.1878. Sneuveld tijdens de aanval op Bergmolens als Comd van de mitrailleurcompagnie de 14.10.18 (tragisch gegeven: het was zijn 40^e verjaardag!).

Zij lieten hen tot op 100 m naderen en openden dan het vuur. Volledig verrast aarzelden de Duitsers maar door de precisie van het vuur van de karabiniers namen zij de benen, gekwetsten en doden achterlatend...Een weinig later trok een Duitse bereden artilleriebatterij voorbij die ook door onze karabiniers werd aangevalen. Een Duitse mitrailleur reageerde onverwacht en veroorzaakte ernstige verliezen waaronder Olt Lambrechts. Olt Dantine bracht de resten van zijn compagnie meer naar rechts, in dekking, dicht bij de elementen van het 5^e Li. Links was er een absolute leegte!

Elementen van de 6^e Cie (Kapt Bontemps) overschreden, eenmaal voorbij 'Den Aap', de spoorweg en infiltrerden, beschermd door de mist, tussen de door de vijand bezette hoeves 1 km ver. Bij het optrekken van de mist ontwaardde Bontemps de dragers met de gekwetste Lt Van Buggenhoudt die terugtrokken richting van de Duitse posten, hij kon de kleine groep verwittigen en op de goede weg zetten.

Bontemps hernam met zijn karabiniers de actie naar Bergmolens maar een tegenactie van de verdedigers verplichtte hem terug te keren en post te vatten op de spoorlijn waar hij uiteindelijk terug contact had met zijn tweede bataljon. Hij was verplicht het commando te nemen over de verspreide elementen van II/1 K...

Evolutie van de toestand in de namiddag van 14 oktober

In de ondersector 2 K (noord)

14 uur De 9^e Cie, gestopt voor Rumbeke, hernam de opmars, stak het dorp voorbij en bereikte de spoorweg Roeselare-Kortrijk. Onmiddellijk werden er patrouilles gestuurd langsheen het kanaal (parallel aan de Mandel).

In de tweede en derde lijn hinderden nog enkele vijandelijke mitrailleurs de eigen troepen. Olt Piérard (II/3 K in versterking 2 K) kreeg de opdracht het terrein te zuiveren tussen De Ruiter en het kopbataljon. De vooreenheden van 2 K waren goed gevorderd en bedreigden de Duitsers in de diepte hetgeen bevordelijk was voor 3 K en 1 K.

In de ondersector 3 K (centrum)

14.20 uur De aanval werd hernomen met het I^e/3 K op kop, het IIIe Bn in 2^e lijn en het IIe Bn geëcheloneerd naar links van het IIIe Bn.

15.10 uur Het I^e Bn bereikte de westrand van het kasteel van Rumbeke; ondanks de beschieting van het park werd dit door de karabiniers doorzocht en de laatste verdedigers werden verjaagd.

15.30 uur De kopeenheid was ter hoogte van het kerkhof, zuid van Rumbeke.

16.00 uur Vijandelijke mitrailleurs opgesteld bij Armoede remden de vooruitgang. De 1^e Cie (Lt Siraux) infiltrerde tot de huizen aan de grenspaal 4 op de weg Roeselare-Izegem, het gehucht werd veroverd. Bij het vallen van de duisternis kon de 3^e Cie het kanaal van de Mandel bereiken, dit in liaison met eenheden van het 2^e K die reeds de oever noord van grenspaal 13 bezetten. De 2^e/I/3 K sloot onmiddellijk rechts aan op het kanaal.

Het IIIe/3 K werd oost van Rumbeke ontplooid, het IIe Bn werd reserve.

Tijdens de nacht nam Cdt Dandoy het bevel over het I^e Bn (Maj Conreur, gekwetst).

In de ondersector 1 K (zuid)

Het 1e K was nog steeds voor Bergmolens opgehouden. Het trieste nieuws over de dood van Kol Bremer, Maj Loché en van verschillende officieren wekte consternatie bij de kopeenheden. Na de eerste momenten van emotie nam de uitvoering van de opdracht terug de bovenhand: de verovering van Bergmolens!

Kort na de middag overmeesterde korporaal Maisin enkele mitrailleurs opgesteld in de hoeves tussen de spoorweg en Bergmolens, terwijl een patrouille van Sgt Delvigne terugkwam met krijgsgevangenen.

- 14.20 uur Eindelijk slaagden de karabiniers erin om de hoogte Bergmolens voorbij te steken. In verbinding met het 3 K werd de vordering nu verder gezet.
- 15.00 uur Maj Vande Zande nam het bevel over het 1^e Regiment Karabiniers om de operaties verder te leiden.
- 16.30 uur De eenheden bereikten de baan Rumbek-Oekene, na in de buurt van Caiphas de 5^e Cie (OLt Dantine) en de mitrailleurs van Lt Burgun te hebben voorbijgestoken.
- Mitrailleurs opgesteld op de uitlopers van Kachtem en Hooghe bleven fel reageren tegen de aandringende karabiniers en brachten hen verliezen toe. Bij valavond stelde het IIe Bn zich op zuid van de grenspaal 4 van de baan Izegem-Roeselare. Het I^e Bn richtte zich front naar Abeel. Links was men dus op enkele honderden meters van het kanaal, rechts was men naar Izegem gericht dat stevig verdedigd werd door de 52^e GE Reserve Divisie.

Het vervolg van de operaties op 15 oktober 1918

Tijdens de nacht werd onder het vuur van de vijandelijke batterijen het dispositief aangepast en hadden de aflossingen plaats:

- bij 2 K kwam het I^e Bn op kop gevolgd door het IIe;
- bij 3 K nam het IIe Bn de leiding, het IIIe Bn bleef op de spoorweg;
- 1 K behield het I^e Bn in lijn, het IIIe Bn volgde;
- in de divisiereserve waren volgende bataljons ter beschikking van de kolonel Doutrepoint: III/2 K, I/3 K en II/1 K.

Om 07.00 uur werd vanaf Bergmolens volgend order verstuurd:

“De regimenten zullen proberen het kanaal te bereiken en te controleren. Krachtadig en met steun van de artillerie, de mitrailleurs, de mitrailleurgeweren en de granaat-geweren zullen de regimenten beletten dat de vijand standhoudt op de oostoever van het kanaal en de Mandel. Zo zal de brugslagploeg het kanaal kunnen naderen en loopbruggen werpen op de plaatsen weerhouden door de geniecommandant. De vooruitgang van onze troepen naar het kanaal en de overschrijding zullen geholpen worden door de voorafgaande actie van de Franse troepen links van ons. Het is dus belangrijk dat de liaison sterk verzekerd wordt tussen 2 K, aan het kanaal, en de 41^e FR ID aan de Krombeek.

Eens het kanaal overschreden, zal de vooruitgang gebeuren langs de as en naar het objectief aangeduid in de vorige orders (de Leie tussen Deinze en Oeselgem).

Get.: De Comd van de Infanterie van de 6^e ID: Doutrepoint.”

Zodra de mist optrok opende de vijand een hevig artillerievuur met zijn grote kalibers: gas, mijnenwerpers als ook met de mitrailleurs opgesteld op de hoogten Hooghe en Oosthoek, oost van het kanaal en aan de rand van Izegem. Gedurende de gehele dag hield het vuur aan en veroorzaakte ernstige verliezen:

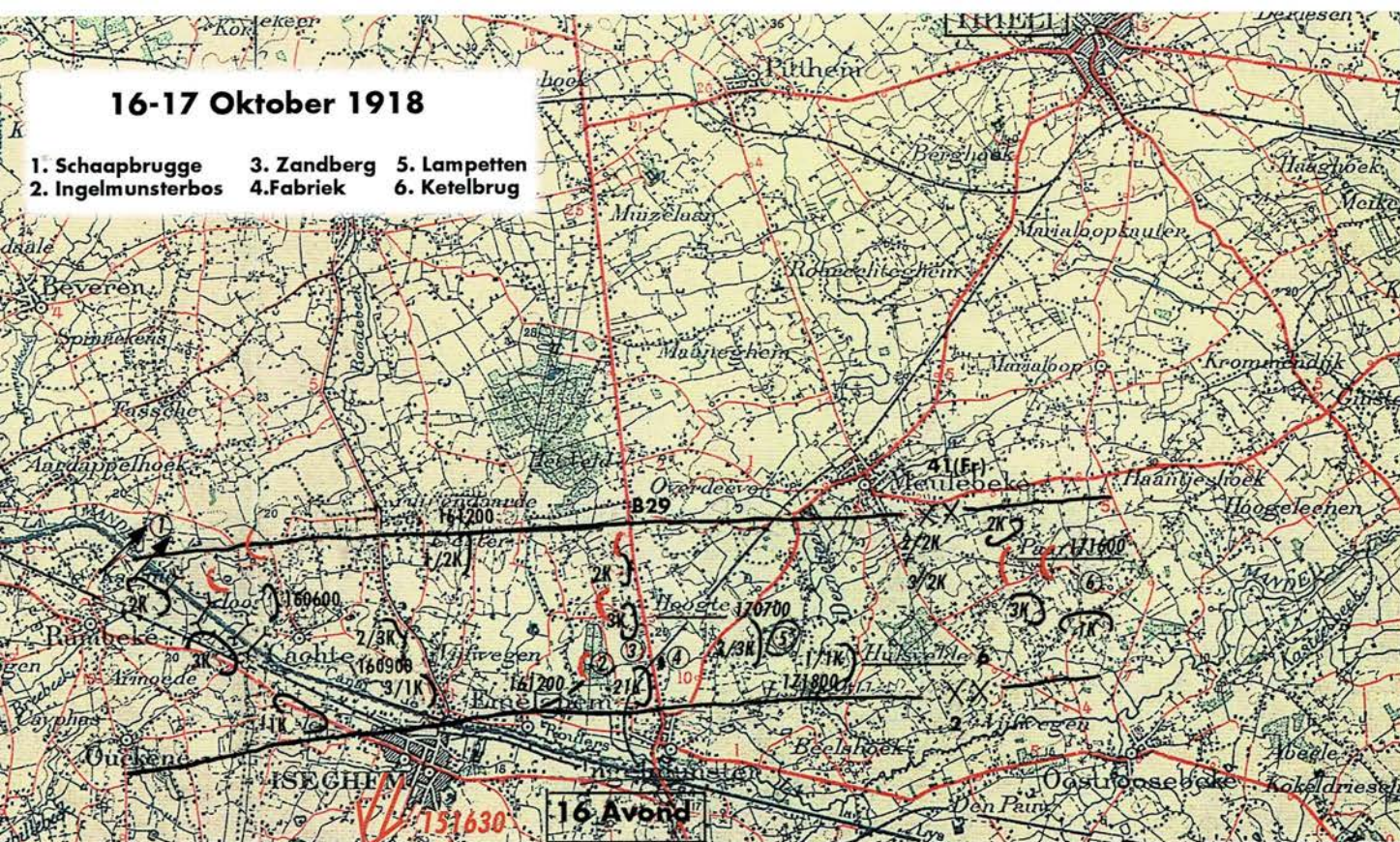
- bij 3K was vooral de rechtervleugel (6^e en 5^e Cie van het IIe Bn) het slachtoffer. Sedert 03.00 uur opgesteld aan de kanaaloever tussen de grenspaal 13 tot zuid van de brug 9. De stelling werd aangepast naar het noorden tot grenspaal 13.
- bij 1 K werd het IIIe Bn (Cdt Simons) het meest getroffen. Om 09.30 uur bereikten patrouilles van de 9^e Cie (Lt Nys) het kanaal bij brug 9. Het peloton van Lt Yernaux (10^e Cie) en de sectie mitrailleurs (Adjt Gossiaux) gingen over de spoorweg aan km 35 en stelden zich op, links van de 9^e Cie Lt Nys. Vanaf 11.30 uur ontke-tenden de Duitsers een hels vuur op die voorste elementen, dat slechts ophield om 13.30 uur ... De Cies van Cdt Simons lieten zich niet van de wijs brengen en vervolgden hun vooruitgang, de 11^e Cie bereikte eveneens de spoorweg en duwde door tot de sifon noord van km 36.
- bij 2 K bereikten de 1^e en 2^e Cie, ondanks de storende vijandelijke vuren de kanaaloever oost van Rumbek, de 3^e Cie bleef aan het station.

Het was dus uiteindelijk namiddag voor het kanaal was ‘afgeboord’. De orders luiden: “met de steun van de artillerie, een krachtige poging wagen om de hindernis te overschrijden ondanks de hardnekkige verdediging van de vijand”.

Omstreeks 12.30 uur echter voerden de Duitsers vanuit Izegem een tegenaanval uit en dreven het 15^e Linieregiment, rechterbuur van 1 K, terug NO van Bosmolens (zuid van Ingelmunster). Maar 15 Li vocht terug. Hierdoor werd de actie van de 6^e ID gestopt, het commando richtte zijn aandacht op de rechterflank en het IIe Bn van 1 K maakte zich klaar voor een actie in de flank van de Duitse tegenaanval. Toen de bedreiging onder controle was bleek het te laat om de geplande overschrijding van het kanaal uit te voeren.

16.30 uur De 41e Fr ID viel aan links van 2 K. Om 18.00 uur slaagde zij erin één compagnie op de oostoever van het kanaal te brengen, richting Schaaapbrugge¹⁴².

De karabiniers, ingegraven in individuele putten, in het slijk, verwaasd door de voortdurende bombardementen, wachtten af tot de dageraad. De vijand onderhield de gehele nacht zijn vuren o.a. met gasprojectielen. De eigen artillerie nam de Mandel onder vuur.

21.30 uur Luitenant-Kolonel Peellaert¹⁴² nam het commando 'ad interim' over het 1^e K.

16 oktober 1918: de overschrijding van de Mandel

In de nacht ontving 2 K volgend bevel, 1 K en 3 K werden erover geïnformeerd:

“De Franse divisie op uw linkerflank zal bij dageraad de aanval hernemen die vandaag geen succes kende. U zult u voorbereiden om bij eventueel succes dit uit te buiten op uw front. Om uw eerste elementen op de oostoever van het kanaal te brengen zult u gebruik maken van de loopbrug waarover de Fransen beschikken aan de grenspaal 14,2. Wanneer deze groepen een bruggenhoofd in uw ondersector hebben verzekerd, zult u de vooruitgang versterken over een loopbrug, te bouwen door de compagnie genie. Het gaat er dus om het succes op uw linkerflank uit te breiden. Uw vordering zal deze van 3 K en 1 K met zich meebrengen.”

¹⁴² Peellaert Victor Joseph ⁹ te Oostduinkerke op 16.04.1871. OLT op 15.12.1892; StafAdj. 26.11.06; KaptCdt 26.03.12; AdjMaj bij 4 K op 23.04.13; Maj benoemd 30.04.15 en aangeduid voor 2 K op 25.10.15. Gelijkgesteld met de graad van LtKol op 26.09.18 (bij het 2^e K?). Korpscommandant 1 K a.i. vanaf 15.10.18 Ere GenMaj op 18.01.28; Ere LtGen op 12.07.34. Overleden te Wemmel 03.08.1954.

Door de zware regenval tijdens de nacht bleef de grond slijkerig en kleefde aan de schoenen, de kledij was doorweekt, evenals het brood in de ransel. De kopbataljons bleven in lijn, enkel het peloton Yernaux (1 K) werd verplaatst van links naar rechts van de compagnie van Lt Nijs, tussen de brug 9 en de 11^e Cie aan de sifon (km 36). De genie bracht de loopbruggen aan: voor 2 K aan de grenspaal 13,8 voor 3 K aan grenspaal 13 en ter beschikking van 1 K aan de brug 9 en aan paal 12.

Vanaf 06.00 uur, 600 m links van 2 K, rukten de Fransen snel vooruit oost van het kanaal; aan de linkergrens van 2 K bij paal 13,8 was het wachten op de loopbrug.

De overschrijding van het kanaal

06.45 uur De loopbrug was klaar en het Frans-Belgisch liaisondetachement kon over het water. Het I^e/2 K volgde. Maj Burck (sinds 11 oktober belast met commando ad interim) had het bevel over 2 K en volgde het I^e Bn.

07.00 uur De 9^e/III/1 K (Lt Nys) stak het kanaal over op de sluispoorten bij brug 9, weldra gevolgd door de andere compagnies van het IIIe Bn (Maj Simons) die de loopbrug gebruikten ten zuiden van de brug. Onze karabiniers werden, door enkele burgers die toegelopen kwamen, toegejuicht!

07.10 uur Patrouilles van 3 K overschreden het kanaal maar het duurde tot 07.55 uur voordat het kopbataljon (Cdt Martin) de oostoever bereikte met de 6e Cie over de loopbrug aan paal 13, de 5e en 7e Cie aan de brug 9.

In één uur tijd waren alle kopbataljons van de 6e ID over het kanaal geraakt.

De vordering naar de objectieven

Opgejaagd door het Franse succes snelden de karabiniers ook vooruit, de vijandelijke weerstanden werden vlot opgeruimd:

- I/2 K bereikte voor 08.00 uur het Hooghe, het IIe Bn volgde reeds over het kanaal en de Mandel; om 10.00 uur was het I^e Bn aan de Oosthoek en 's middags was de oostrand van Liester in hun handen. Daar werd het gestopt door vijandelijke mitrailleurs bij de grenspaal 29 op de baan Brugge - Ingelmunster;
- 3 K omtrok Kachtem dat onder artillerievuur lag, de 6^e Cie noord ervan en de 5^e Cie zuid, de 7^e volgde de Mandel;
- bij 1 K was het IIIe Bn Kachtem voorbij en bereikte om 09.00 uur Vijfwegen, in het noorden volgde het IIe/3 K (Maj Martin) dat om 10.05 uur de westrand van het gehucht bereikte.

Het was in Vijfwegen dat de karabiniers vernamen dat hun kolonel Bremer gesneuveld was, aanvankelijk was hun medegedeeld dat de korpscommandant gekwetst was. Het greep de mannen aan en veroorzaakte een korte demoralisering die men echter snel te boven kwam.

Intussen had de 5^e Cie 3 K zich meester gemaakt van een 7,7 kanon in volle actie en bereikte de NW rand van Emelgem. Om 11.30 uur hernam het volledige IIe/3 K de opmars richting het bos noord van Ingelmunster dat verdedigd werd door verschillende Duitse mitrailleurs. Omstreeks hetzelfde uur vorderde het IIIe/1 K, ondanks artilleriebeschietingen, langs de noordrand van Emelgem om de baan Emelgem-Ingelmunster en de Mandel tot de paal 8,5 op het kanaal, te bereiken. Het I^e/1 K was geëcheloneerd naar links.

12.30 uur De kopelementen van de 6^e ID werden gestopt door artillerie en mitrailleurs opgesteld langs de baan Brugge-Ingelmunster.

Het hernemen van de aanval

Slechts kort voor 14.00 uur kon de eigen artillerie het kanaal oversteken, de infanterie bereidde zich voor op een nieuwe aanval. Het IIe/3 K vertrok het eerst en veroverde de oostrand van het Ingelmunsterbos, dat onder hevig artillerievuur lag. Patrouilles die uitgestuurd werden vielen onder vuur vanaf de Zandberg³³ (baan Brugge-Kortrijk), tegen de avond werd de baan toch bereikt.

Het I^e/2 K bleef geblokkeerd door vijandelijke artillerievuren, het IIIe/1 K werd eveneens getroffen, Cdt de Heusch¹⁴³ (10^e Cie) werd dodelijk gekwetst, Lt Yernaux nam over.

III/1 K overschreed om 16.00 uur de spoorweg Kortrijk-Gent west van Ingelmunster, achtergelaten treinen bezetten de sporen. Ondanks de shrapnels en de brisantbommen sloten de kopcompagnies aan tot de weg Brugge-Ingelmunster, overschrijden was onmogelijk door de gecombineerde actie van de vijandelijke artillerie en de mitrailleurs opgesteld in een fabriek oost van de weg (K 2). Een patrouille van de 9e Cie (1 Sgt Maj Dalémont) naderde rechts van de fabriek, zij werd er onder vuur genomen door pas aangekomen Franse auto-mitrailleurs, door dit misverstand werd onze patrouillechef gekwetst! De spoorovergang op de grote baan werd wat later bezet door karabiniers vervoerd door de Franse auto-mitrailleurs.

Lt Yernaux bracht zijn 10^e Cie naar voor en veroverde enkele huizen; hij werd ernstig gewond door een artillerieshrapnel. Bij het vallen van de avond werd de vijandelijke weerstand heviger. De aanval was gestopt, het I^e K bevond zich wat vooruit t.o.v. de andere regimenten van de 6^e ID. Rond 23.30 uur nam het vijandelijk vuur af. De nacht bleef koud en de onvermijdelijke regen verhoogde de last van de vermoeidheid.

17 oktober 1918: Rumbeke/Roeselare

Ook nu weer gebruikten de Duitsers de nacht om een nieuwe stelling in de diepte te bezetten. Het scherm vertragingselementen dat de terugtocht dekte was opnieuw goed gesteund door de artillerie en verschillende mitrailleurs waren opgesteld.

De regimenten van de 6^e ID losten hun kopelementen af, de enen bij nacht, de anderen bij dageraad, door te laten doorschrijden of voorbijsteken. Zo onstond volgend dispositief:

- in lijn: II/2 K, III/3 K, I/1 K;
- als regimentsreserve: III/2 K, I/3 K, III/1 K;
- als divisiereserve: I/2 K, II/3 K, II/1 K.

Het order van de commandant van de 6^e ID was kort: *“De achtervolging zal morgen 17 oktober worden verdergezet. Het vertrek is voorzien om 06.00 uur.”*

De voormiddag

Volgens de instructies startte het IIIe/3 K vanaf de oostrand van het Ingelmunsterbos met de 9^e Cie rechts, de 11^e Cie in het centrum en de 10^e Cie links, en overschreed snel de baan Ingelmunster-Brugge.

Bij 1 K en 2 K werd om 06.40 uur een rollende barrage ontketend die ongelukkig 3 K trof (noodsignalen met witte vuurpijlen werden de lucht ingestuurd), de vooruitgang vertraagde:

07.20 uur 1 K en 2 K kwamen ter hoogte van 3 K.

07.40 uur Het IIIe/3 K bereikte het gehucht Lampetten, NO van Ingelmunster. De Duitse mitrailleurs lieten opnieuw van zich horen maar om 08.20 uur waren alle kopBns van de 6^e ID over de Devebeek. Het I^e/1 K, in punt van de divisie, werd gestopt dichtbij Hulselde.

De commandant van een Franse verbindingscompagnie (linkerflank van 2 K) deelde mee dat Franse eenheden Meulebeke naderden. Zo omtrok II/2 K die agglomeratie langs het zuiden en stak de baan Meulebeke - Oostrozebeke over. Intussen was het IIIe/3 K er reeds voorbij... De progressie van de karabiniers geschiedde in een snel tempo!

09.45 uur Fracties van 2 K tastten met de Fransen Meulebeke af. Toen de kopelementen van III/3 K op 400 m van Paanders kwamen opende de vijand het vuur met mitrailleurs gesteund door zijn artillerie. Wanneer ook de kopbataljons van 2 K en 1 K vanaf de baan Meulebeke - Oostrozebeke de aanval hernamen vielen zij eveneens onder het vuur van de Duitsers. Deze hadden zich opgesteld vanaf de molen van Paanders over de Ketelberg en de hoeves langs de geciteerde weg. Gasobussen verplichtten de karabiniers het masker op te zetten.

¹⁴³ de Heusch Edgard, ° te Schaarbeek 02.12.1887. Karabinier gedurende de ganse campagne, onderscheidde zich te Berlaar waar hij zwaar gewond werd; hij bezweek te Zonnebeke aan de gevolgen van zijn kwetsuren op 17.10.18.

Verdere inspanningen om de weerstanden uit te schakelen bleken vruchteloos. De eenheden waren opgehouden en ontplooiden om het vuur beter te beantwoorden: het IIe/2 K aan de uitgangen van Meulebeke, het IIIe/3 K 200 m oost van de baan en het I^e/1 K zuid van grenspaal K 2 op de baan.

's Namiddags

Om 13.50 uur beschoot de divisieartillerie de vijandelijke stelling, de infanterie poogde met kleine fracties te vorderen. De vijand opende echter onmiddellijk het tegenvuur met artillerie en mitrailleurs. Om 16.00 uur werd een betere artillerievoorbereiding uitgevoerd. Een patrouille van III/3 K (Maj Thirifay) naderde tot op 200 m van de molen van Paanders, granaten verwelkomden hen! Artillerie- en mitrailleurvuur hielden de karabinierscompagnies aan de grond.

Zuid van Paanders kon I/1 K de opgelegde opdracht van de commandant van de Infanterie van de 6^e ID niet uitvoeren: er was om 14.45 uur gevraagd de hoogte Paanders - Ketelberg te omtrekken langs het zuiden, de vijand belette iedere beweging! De dag liep op zijn einde zonder enige hoop de weerstanden te kunnen breken voor de nacht. De buureenheden waren eveneens gestopt: links de Fransen en deze van de 2^e ID (rechts) slaagden er niet in Oostrozebeke te verlaten.

De nacht: de aflossing van de 6^e ID

Tijdens de nacht zette de vijand zijn bombardement verder, in 't bijzonder rondom Meulebeke. Vanaf 21.00 uur werden orders verspreid voor de aflossing van de eenheden van de 6^e ID door de 164^e FR ID. De kranige Belgische divisie verzamelde in de tweede lijn van de gevechtszone, zuid van Rumbeke. Omstreeks 05.00 uur werden de bewegingen zonder veel moeilijkheden uitgevoerd, een dichte mist was een welgekomen beschutting. Het 152^e FR IR verving het IIe/2 K, de 43^e en 41^e FR Chasseurs bataljons namen de plaatsen in van de kopBns van 3 K en 1K.

Om 06.30 uur waren de bewegingen uitgevoerd en kantonneerden de eenheden in Rumbeke en Izegem (1K), Abeel (2 K) en Oekene en Caiphas (3 K).

In 't zicht van de haven: karabiniers die er niet meer bij waren...

De tweede fase van het bevrijdingsoffensief vergde een hoge prijs aan onze karabiniers die zo gedreven waren om hun landgenoten snel te bevrijden en om de Duitse bezetter te verslaan... Zij telden 1051 verliezen aan doden, gekwetsten en vermisten!

Het 1e Regiment Karabiniers was bijzonder hard getroffen met negen gekwetste officieren, het had tevens de dood te betreuren van hun korpscommandant kolonel Bremer, majoor Loché, kapitein-commandant de Heusch, luitenant Hamelrijk, onderluitenant Van Steenberghe en Dr. med. Foucart. Uit het relaas van de gebeurtenissen kunnen wij opmaken dat er nog vele anderen, ongelukkigen, hun leven lieten bij de bestorming van de Duitse stellingen...

Bij het 2e Regiment Karabiniers sneuvelden de luitenanten Van Iseghem¹⁴⁴ en Toelen¹⁴⁵, vier officieren werden gekwetst, en nog zovele andere karabiniers...

Het 3^e Regiment Karabiniers betreurde het verlies van de luitenanten Marichal Maurice (+ Rumbeke 14.10.18) en Vanden Dorpe Charles (+ Rumbeke 14.10.18), de onderluitenant Ceudleers François (+ Moorslede 14.10.18) en Dr.med. Defoux Max (+Rumbeke 14.10.18), acht officieren werden gekwetst. Verder werden nog 40 onderofficieren, korporaals en karabiniers gedood tijdens deze vier dagen van gevechten, 181 gekwetsten en 25 vermisten! Sinds het begin van het bevrijdingsoffensief op 28 september, verloor het regiment 43 officieren (waarvan 17 gesneuveld), en 710 onderofficieren, troep (105 gesneuveld).

¹⁴⁴ Van Iseghem Emile, ° Brussel 20.10.1885. Gesneuveld bij het aanvallen van een mitrailleursnest op 14.10.'18 in de omgeving van Rumbeke. Onze karabinier was de ex-directeur van het front "Veldtheater"!

¹⁴⁵ Toelen Robert, ° Erps-Kwerps 21.11.1895. Gesneuveld op 17.10.'18 bij Meulebeke getroffen door een obusscherf.

Ondanks het feit dat de Belgische eenheden, gezamenlijk met de Franse en de Britse, de hoofdweerstandslinje van de Duitsers in Vlaanderen doorbroken hadden waren de verliezen niet abnormaal hoog, hetgeen betekende dat de Belgische eenheden in het algemeen veel beter uitgerust en opgeleid waren dan in de beginfase van de oorlog. De opgedane ervaring tijdens de moeilijke jaren achter de IJzerstelling, de nieuwe tactieken en technieken aangeleerd door de samenwerking met de Fransen en de Britten, wierpen vruchten af. De nationale fierheid van de soldaten om niet onder te doen t.o.v. de geallieerden, de wilskracht van onze jongens om hun haarden te bevrijden, de onverstoorbare houding van koning Albert om zijn soldaten te blijven bevelen op Belgisch grondgebied en niet nutteloos in te zetten, waren zoveel factoren die de verliezen hielpen beperken...

De Regimenten 1 K, 2 K en 3 K verwierven de eervolle vermelding **Rumbeke**, citaat dat sindsdien op hun vaandel prijkt: *“toegekend om hun roemvol optreden te herdenken gedurende de gevechten van 14 oktober tijdens dewelke de Regimenten in ruime mate bijdroegen tot de val van Roeselare”* (Legerdagorder van 31 januari 1919).

De 6^e Legerdivisie naar de noordelijke kuststrook en de Oosthoek

Het legerdivisieorder van 18 oktober:

“Aan mijn dappere 6^e Legerdivisie.

Met vertrouwen heb ik de 6^e LD ingezet in de slag om Vlaanderen omdat ik wist dat zij zich zou onderscheiden door moed, volharding en de meest volmaakte tucht. Mijn vertrouwen werd niet beschaamd en elke dag nog groeit mijn fierheid, aan het hoofd te zijn geplaatst van een legerdivisie waarvan de generaals, de korpscommandanten, de officieren, de infanteristen, de artilleristen, de genie, de lichte groepering en de verschillende diensten het bewijs hebben geleverd van de mooiste heldhaftigheid, de grootste toewijding en alle militaire kwaliteiten.

Ik richt aan al diegenen die in hun verschillende hoedanigheden deelgenomen hebben aan de strijd en hebben bijgedragen tot de mooie overwinning, mijn meest hartelijke felicitaties, aan onze dierbare doden mijn uitdrukking van het onuitwisbaar aandenken en aan onze gekwetsten mijn beste wensen voor een vlug herstel. Officieren, onderofficieren, soldaten, onze taak is nog niet beëindigd. De uitgeputte vijand is nog niet volledig weggejaagd van ons grondgebied, wij vervolgen de strijd zonder verzwakking tot het einde, met het gevoel van een groeiende en onwankelbare gehechtheid aan onze Koning, aan ons dierbaar Vaderland.

*Luitenant-generaal, vleugeladjutant van de Koning,
Get.: Biebuyck.”*

De tweede fase van het bevrijdingsoffensief was afgewerkt! Nieuwe plannen werden door de hogere commandos uitgewerkt voor het vervolg van de operaties.

In het kader van een algemene aanval, bedoeld als de derde beslissende fase om de vijand op de knieën te krijgen, werd een herschikking van de Legergroep Vlaanderen door koning Albert en zijn GHK bevolen. De eigenlijke aanval die voorbereid werd, zou in hoofdzaak gedragen worden door het 6^e Franse Leger en het 2^e Britse Leger aangevuld met een Belgische Groepering en Amerikaanse versterkingen.

Het Duitse front in Vlaanderen en Noord Frankrijk kraakte onder het geweld van de geallieerde legers. Op het einde van 14 oktober had de Legergroep Vlaanderen de Flandern I-stelling gekraakt, de algemene lijn Gits-Beveren- Rumbeke-Izegem-St Elois-Winkel werd bereikt, het 2^e Brits Leger controleerde de Leie tussen Menen en Kortrijk en had verbinding met onze groepering zuid bij St Elois-Winkel. Twee dagen later waren de Britten in Harelbeke en was Rijsel in hun handen, aan het Belgisch front was de lijn Torhout, Ardoos, Ingelmunster bereikt. Cavalerieverkenningen werden naar Brugge en Tielt gestuurd. De 17^e oktober was Kortrijk bevrijd door de Britten, Roubaix en Tourcoing volgden.

De vijand had intussen, op de voet gevolgd door de geallieerden, terrein prijsgegeven om zich te verdedigen op de stelling Leie-Afleidingskanaal. Het bevel van Gen von Marshall luidde dan ook als volgt: "Hier zullen wij de tegenstrever een energiek halt toeroepen. De strijd moet verder gaan tot de vijand begrepen heeft dat hij ons niet kan vernietigen...".

Op 18 oktober verdedigde de vijand zich krachtig op de stelling Tielt, Ooigem aan de Leie. Het GHK van ons Leger besliste het Belgisch Leger te herenigen op de linkerflank van de Legergroep Vlaanderen met een minder zware opdracht en waar het zich beter kon herstellen.

18 oktober De volledige 6^e LD verplaatste zich naar het noorden:
4 K schepte 's morgens in te Izenberge en kwam om 08.30 uur aan te Groigne (Oudekapelle). Vandaar werd de mars verder gezet over de IJzer bij grenspaal 19 om Kortemark te bereiken. Na de overschrijding van de 'heilige stroom' werd er halt gehouden op de rechteroever voor een kort huldebetoon in 'presenteer geweer' front naar de IJzer.

19 oktober Alle eenheden van de 6^e ID kantonneerden rond Zarren (6 km oost van Diksmuide); 's anderendaags verplaatsten zij zich naar Aartrijke en 4 K kwam in Torhout aan.

Het enthousiasme van de bevolking, na vier lange jaren bezetting, was groot. Zij juichte de troepen toe bij hun doortocht. De dorpen waren feestelijk bevlagd...

21 oktober De 6^e ID ontving het bevel het terrein te bezetten west en NW van Brugge, tussen de Noordzee, het kanaal Brugge-Oostende en het kanaal Brugge-Sluis:

- 2 K kwam om 17.00 uur in Brugge aan en werd er door een enthousiaste menigte opgewacht. De stad, reeds bevrijd door de Cav Div en de Karabiniers-Wielrijders, werd verdeeld in drie vakken: zuid voor het I^e Bn, west voor het IIe en oost voor het IIIe.
- 3 K kantonneerde in Jabbeke.
- 1 K kreeg Dudzele toegewezen, daar nam Kol Van Caulart F.¹⁴⁶ het bevel over het Regiment. Hij werd de 32^e korpscommandant van het 1^e Karabiniers.

Kol Van Caulart F

4 K (12^e ID) werd naar Bergen gestuurd, een gehucht van Rudderhove. Daar bleef het kantonneren tot 02 november.

22 oktober De nieuwe opdracht: "de kust, de Nederlandse grens en het Duits achtergelaten materiaal bewaken", werd beter uitgewerkt:
- het 3^e K bezette Blankenberge en controleerde het terrein tussen de kanalen Brugge-Oostende en Zeebrugge;
- het 1^e K werd Knokke - Heist toegewezen en de strook tussen het kanaal van Zeebrugge en het kanaal Brugge-Sluis.

25 oktober Het 2e Regiment Karabiniers had de eer, het Koningspaar dat Brugge¹⁴⁷ triomfantelijk bezocht, te begeleiden.

Gen Lauwens hernam het commando over de infanterie van de divisie terwijl Kol Doutrepont zijn commando terug opnam bij het 2e K.

¹⁴⁶ Frédéric, Aimé geboren te Elsene op 12.02.1869. OLT 26.06.1892; StafAdj. op 22.11.1900. Kapt benoemd op 26.12.05; vervulde functies als stafofficier bij de Vesting Luik, bij de Stafchef van het Leger, bij de 1e en 2e CavDiv. LtKol benoemd op 26.09.18. Werd Comd van het 1e Regt. Karabiniers op 21.10.18. Gepensioneerd op 22.03.27; GenMaj bij de reserve op 11.04.27; Ere LtGen op 10.05.33. Overleden te Brussel 04.06.1948.

¹⁴⁷ Onze vorsten namen zo snel mogelijk opnieuw contact met de Belgische bevolking nadat hun gebied bevrijd werd. De twee Belgische divisies die de IJzer bij het begin van het offensief bewaakten hebben op een gegeven ogenblik deelgenomen aan de bevrijding van de kuststreek gezamenlijk met de Cav Div en aldus de Duitsers op de vlucht gejaagd in het noorden van ons land.

Oostende werd enkele uren na de verovering, het allereerst, bezocht door onze koning Albert op 17.10.18

DE DERDE FASE VAN HET BEVRIJDINGSOFFENSIEF

In het kader van een derde algemene aanval, bedoeld als de beslissende fase om de vijand op de knieën te krijgen, werd onder het commando van de Koning, een herschikking van de Legergroep Vlaanderen uitgevoerd. Het gros van het Belgisch veldleger werd op de linkerflank gebracht om die flank te beschermen en om de heroverde Belgische gebieden te 'zuiveren'. Het 2^e Britse Leger, het 6^e FR Leger, twee Amerikaanse divisies (37^e en 91^e) en twee Belgische divisies zouden de hoofdinspanning dragen noord en zuid van de Schelde.

Op 31 oktober barstte de aanval los, hij stootte op een hardnekkige weerstand van de Duitsers. Toch week de vijand na enkele uren gevecht, 's anderendaags signaleerde de luchtmacht zijn terugtocht. De 12^e BE ID moest zich klaar houden om tussen te komen.

02 november De 12^e ID werd ter beschikking gesteld van de 2 BE LD (in de aanval bij Zomergem). Het 4^e K werd naar St Joris gestuurd op 13 km van het afleidingskanaal van de Leie.

03 november Het front naderde de Schelde en het kanaal Gent-Terneuzen (Hermann Stellung).

07 november De 12^e ID werd ter beschikking gesteld van Gen Jacques, commandant van de groepering zuid van het Belgisch Leger in het vooruitzicht van een algemene aanval en de overschrijding van de Schelde.

08 november De 6^e ID verplaatste zich tot Nazareth (bij Deinze), achter de voordivisies.

09 november De 12^e ID nam stelling aan de Schelde, 4 K was in reserve te Astene. De aanval gevolgd door de overschrijding, was gepland op 11 november.

Geruchten over een wapenstilstand liepen door de rangen. Tijdens de nacht van 10/11 november werd beslist de operatie uit te stellen...zou het dan toch? Het transmissiepersoneel luisterde gespannen...plots met een verstikte stem deelden zij het nieuws mee: "Op 11 november om 11 uur worden de operaties gestaakt, wij blijven op onze stellingen." Het was het verlossend einde...de wapens zwegen...

Het is zo stil vandaag...

(Een krantenknipsel uit "De Standaard" van Dinsdag 10 november 1998: Dit zijn de impressies van een Vlaamse soldaat in 1918 over de Wapenstilstand.)

Het wordt dag buiten en ik maak me klaar om de schuur te verlaten waar we gisteren kamp hebben opgeslagen. We zijn de Duitsers nu al weken aan het terugdringen en we zijn in de omgeving van Nazareth beland. We rukken stilaan op naar Gent. Het is vandaag 11 november. Het regent en het ziet er naar uit dat het de hele dag zo zal blijven.

Dewulf ligt nog te slapen met een gelukzalige glimlach op de lippen. Ik zag hem gisterenavond nog de schuur binnenglippen met een vrouw uit de buurt. Ik hoorde ze bezig in het donker. Maar ik was nog te zeer onder de indruk van wat 's morgens gebeurd was en viel onmiddellijk in slaap.

Gisteren zondag was ik om acht uur op weg naar de stelling. Plots werd ik onder vuur genomen door een mitrailleur vanuit de Duitse linie. Ik sprong halsoverkop de put in en belandde bovenop de wachters. Die begonnen alle drie te sakkeren en te vloeken. Nadien werd het beangstigend stil, de hele dag. Zoals het vandaag ook is.

Er zou binnenkort wapenstilstand gesloten worden. Dat zeggen de koks, en iedereen in het leger weet dat zij altijd als eersten het nieuws horen. En gisteren riep er een Duitser naar ons "Morgen ist der Krieg fertig.

Dewulf is ondertussen ook opgestaan. We maken ons klaar om ons naar onze stelling te begeven. "Al die geruchten over een wapenstilstand maken me nerveus, Smetje", zegt Dewulf. "Als we vandaag moeten aanvallen, doen we alsof we ziek zijn."

Rond tien uur nadert een koerier op een motorfiets onze schuur. Hij praat een halve minuut met onze kapitein. Die deelt mee: "Om elf uur is het wapenstilstand. Ontlaad onmiddellijk uw wapens. Al wie betrapt wordt met een kogel in zijn wapen, zal streng gestraft worden. De geallieerde troepen mogen- tot nader order- de lijn die ze op dat ogenblik bereikt hebben niet overschrijden."

Sommigen van ons reageren ongelovig en gaan weer kaarten. Luitenant Vande Walle zegt zelfs "had de oorlog maar drie, vier weken langer geduurd. Ik zou kapitein geweest zijn. God weet wanneer krijg ik nu mijn derde ster?"

Maar exact om elf uur klinkt er zowaar klaroengeschal, dat een "eindigt het geschut" aangeeft. Overal langs de frontlijn worden gekleurde rookraketten afgeschoten. Zou het dan toch waar zijn? We verlaten onze stellingen en horen het klokkengelui in Gent. Boeren hangen hun nationale vlaggen weer uit. Lachende en zingende burgers komen op ons af en omhelzen ons. En wij wenen. We denken aan de kameraden die vielen en deze heuglijke dag niet mogen meemaken.

Gerard De Smet uit Houthulst, 12^e divisie,
4^e regiment karabiniers.

De wapenstilstand

De klaroenen verkondigden de boodschap over het ganse front vanaf de Nederlandse tot de Zwitserse grens! Veelkleurige vuurpijlen versterkten het signaal...

De Duitse eenheden verlieten hun stellingen en werden verzameld alvorens hun mars aan te vatten richting oost van de Rijn. Slechts op 27 november verlieten de laatste Duitse elementen België. Het Duits wapenarsenaal bleef in de handen van de overwinnaars.

In zijn boek "L'Histoire des Regiments de Carabiniers et des bataillons de Carabiniers Cyclistes 1914-1930", tracht de auteur, reservekapitein Marcel Corvilain, de gemoedstoestand en de vreugde van de karabiniers te beschrijven bij de afkondiging van de wapenstilstand.

Het was geen uitbundige vreugde maar eerder een van gelatenheid en droefnis om de gevallen vrienden. Men voelde meer dan ooit de drukkende aanwezigheid van de duizenden, onder het moordend vuur van de vijand gevallen kameraden, ook van dezen die fysiek en psychisch ten onder gegaan waren aan de ellende van de oorlog.

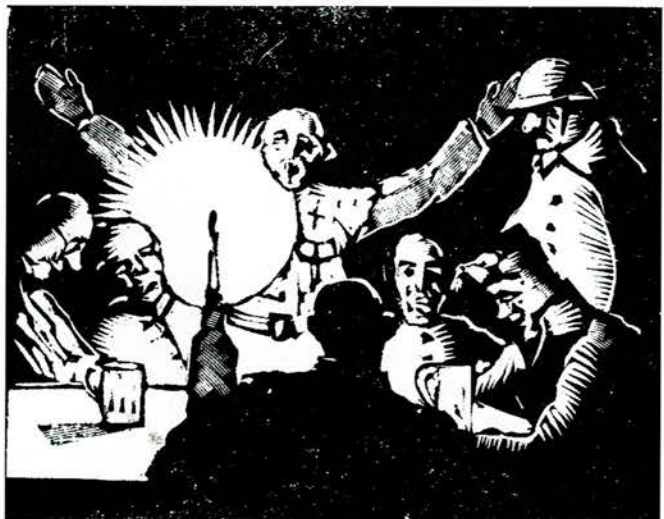
Dit sloot niet uit dat er in dorpen en steden werd gefeest en dat onze frontsoldaten zich daarbij aansloten, maar ergens had iedereen een dierbaar iemand verloren.

"...De burgers omringen ons, zij tieren, zingen, omhelzen ons en wij...wij wenen.

De oorlog is voorbij. Maar dra worden wij uit onze gelukzaligheid gerukt. De karabiniers moeten vooruit en trekken de Schelde over. De 19^e verblijven zij te Oosterzele, de 20^e te Aalst, de 21^e zijn zij vòdr de poorten van Brussel.

De 22^e is het de Verafgoding...de Zegepraal. Gelukkig zijn zij die deze dag gekend hebben, want die dag gunde men ons waarop wij recht hadden. Helaas die geestdrift duurde maar zes uren. Van helden die wij toen waren werden wij te snel de lastposten." (Uit De 'Karabinier' Nov 1936. p.1205)

13 november Koning Albert werd uitbundig ontvangen te Gent, de 1^e ID defileerde er door de bevlagde straten. Wat later kwam Antwerpen aan de beurt met de 2^e ID.

Eveneens op 13 november richtte generaal Lauwens, commandant van de infanterie van de 6^e ID zich tot zijn karabinierseenheden, nog steeds in het gebied tussen Brugge en Knesselare:

LE CARABINIER DE KARABINIER

ANVERS
YSER
TERVAETE
NIEUWENHAME
WEST-ROSEBEKE
KUMBEKE

“Op 01 februari 1918, bij de overname van het commando, heb ik u gezegd: Verenigd door vertrouwen en gehechtheid durfde ik u alles vragen, u durfde alles ondernemen. Sedertdien, onvergelykbare Karabiniers, heeft u zonder terughoudendheid u overtroffen in alles wat de chefs van u verwachtten. Ik herinner mij de harde dagen vòòr Nieuwpoort, de zware slagen die wij ondergingen, maar ook toedienden! Uw heldhaftigheid in de sector van Woesten, uw stoutmoedige raids; uiteindelijk buig ik mij voor de altijd roemvolle dagen tijdens het Vlaanderen-offensief waarbij uw successen zijn vereeuwigd. Nu zijn uw lijden, uw wonden en droefheid vergeten. Verslagen heeft de vijand een wapenstilstand aangevraagd. Hij heeft die bekomen tegen de strengste voorwaarden.

Nochtans is de oorlog niet gedaan: de vrede moet nog worden opgelegd aan de overwonnene. Zij zal in verhouding staan tot de gebrachte offers. Indien de vijand ze niet aanvaard, zullen wij ze afdwingen met de kracht van de wapens.

Wij zullen ons land, dat uiteindelijk is bevrijd, doorkruisen. Door uw houding, uw kledij, uw discipline zult ge indruk maken op de massa die is opgekomen om u toe te juichen. zij zullen toegeven dat de Karabiniers, die zich hebben getoond in de vele gevechten, altijd de fierste en de meest gedisciplineerde eenheden zijn, die zij reeds in vreedstijd bewonderden.

Als uw bataljons voorbij marcheren moet het volk boven u, zoals uw vaandels omgeven zijn door een aureool van roem, de geest van onze Doden aanvoelen, onze dierbare Doden waaraan wij een onuitwisbare herinnering zullen bewaren.

*De generaal-majoor, Commandant van de Infanterie van de divisie,
Get.: Lauwens.”*

De triomftocht na de zege!

Vanaf 17 november startten de Karabiniers hun mars naar Brussel:

- 4 K volgde de 12^e ID en bereikte op 21 november de hoofdstad na kantonnementen in Aalst en Zellik. De Karabiniers van 4 K hadden de eer naar de bakermat van alle karabiniers en van het 1^e Regiment Karabiniers in het bijzonder, te marcheren. Met ontroering traden zij de kazerne Prins Boudewijn, aan het Daillyplein, binnen;
- 1 K, 2 K en 3 K waren reeds op 11 november vertrokken over Knesselare, Hansbeke, St Maria-Lerne, Nazareth, vervolgens achter de 12^e ID over Oosterzele, Aalst en Groot-Bijgaarden.

22 november 1 K, 2 K en 3 K escorteerden de Koninklijke Familie bij hun triomfantelijke intocht te Brussel. Langs de Vlaanderenstraat, het St-Katharineplein ontplooiden de karabiniers op de Anspachlaan waar zij de formatie ‘peloton in lijn’ aannamen. Een enorme menigte juichte de vorsten en de Karabiniers toe. Het enthousiasme en de toejuichingen “ Leve de Koning, leve het Leger, leve de Karabiniers” waren meer dan hartversterkend. In volmaakte orde stapten zij op, ietwat bleek onder hun ijzeren helmen, de gevechten om de ‘Kam van Vlaanderen’ reeds ver achter hen.

Over de Kruidtuinlaan marcheerden zij naar de Koningstraat waar zij zich opstelden voor het defilé voor de Koninklijke Familie aan het Paleis der Natie.

Nadien begaven zij zich langs de Wetstraat naar hun kantonnementen, Kraainem voor het 1 K, St Stevens-Woluwe voor 2 K en 3 K.

Sympathisanten en familieleden volgden hen en stelden honderduit vragen over hun belevenissen. Familieleden vonden hun dierbaren terug, en onze karabiniers ontdekten een andere wereld...familietoestanden waren gewijzigd, ouders overleden, hun tehuis veranderd...

Zij behoorden tot de overwinnaars maar...hoe zal het vanaf nu verder moeten?

Eind november 1918: Wij pauzeren in onze kroniek. Wij sluiten het tweede boekdeel over onze karabiniers af. Zij duiken in een nieuwe tijd..., vertrokken in kleurrijke uniformen en gelouterd teruggekeerd in een alledaags kaki...zoals al die andere regimenten. Hoe hen nog onderscheiden?

Wij blijven met nog vele vragen. Onder degenen die triomfantelijk defileerden te Brussel, wie was er bij toen de Karabiniers de 03 augustus 1914, muziek op kop, hun burcht, de kazerne Prins Boudewijn, verlieten? En waarom konden de karabiniers van 1 K hun 'moederhuis' niet betrekken?

Zoals generaal Lauwens in zijn divisieorder aankondigde, België verkeerde nog steeds in 'oorlogstijd', de vrede moest nog aan de onderhandelingstafel opgelegd worden aan Duitsland. Bijgevolg was er geen sprake van demobilisatie, de regimenten en divisies bleven ter beschikking voor de onderwerping van de overwonnen vijand. Na vier duistere oorlogsjaren was België aan een grondige reorganisatie toe...Een nieuwe moeilijke tijd brak aan, door historici het interbellum geheten.

In een derde boek nemen wij de 'karabiniersdraad' terug op en vervolgen onze kroniek tot het einde van de twintigste eeuw.

Remember me, but ah! forget my fate...

De karabiniers van de nakomende generaties, of hun erfgenamen, kunnen slechts met trots terugblikken op de grootse prestaties van hun ancients van 1914/18. Door hun elitaire houding, hun rijk historisch verleden, hun verheven gevoel van waardigheid, hun geloof in eigen kunnen, hun bewust aanvaarden van de rol die zij dwingend hadden te vervullen om hun land, hun familie, de Belgen in 't algemeen te verdedigen, hebben zij tijdens de kritische fasen van de Grote Oorlog, steeds heroïsche daden gesteld die reikten over de grenzen van het menselijk kunnen: Schiplaken, Wakkerzeel-Tildonk, Sint Katelijne-Waver, Lachenenhof, Duffel, Polsgracht, Tervate, Stuivekenskerke, Diksmuide, Steenstraat, Drie Grachten, Nieuwendamme, Westrozebeke, Passendale, Rumbekke...enkele namen die ons hieraan herinneren!

En dit ondanks het feit dat zij in 1914 niet over de middelen beschikten die aangepast waren aan de hun, door de natie, opgelegde taken! De wil en de volharding om de brutale agressor te stoppen en terug te werpen, was er steeds. Tot hun wanhoop moesten onze Belgische eenheden ervaren dat de beleidsmensen, door kortzichtigheid, een leger mobiliseerden dat, onvoldoende uitgerust, de wet van de sterkste, frustrerend, moest ondergaan! Bloedige verliezen, heldhaftig en wanhopig verzet, waren dramatische en pijnlijke ervaringen. Ontredding was regelmatig hun deel...

De soldaten en officieren, opgeroepen en vrijwilligers, karabiniers, grenadiers, 'lignards'... en al die anderen verzameld uit alle landsstreken, hadden de wapens opgenomen zonder al te veel vragen te stellen. Zij hebben met overtuiging hun taak volbracht...Het was hun heilige plicht, zoals het bleek uit hun brieven en uit de patriotische proclamaties van hun chefs. De Duitse overweldiger moest vernietigd worden zonder pardon, koste wat kost...

"Qu'on les boute dehors!..."(Cdt Halleux)

***

Onze vorst, koning Albert, had het al lang begrepen. De Europese grootmachten hadden in 1839 aan België de neutraliteit opgedrongen en deze in absolute termen herhaaldelijk gewaarborgd. Dit heeft de defensiepolitiek van de Belgische regering 75 jaren lang bepaald. De "garanten" schoten in augustus 1914 bij het Duitse ultimatum, schromelijk tekort, hetgeen koning Albert hun nooit vergeven heeft. Door zijn bezorgdheid en zijn consequente, onafhankelijke houding werd het Belgisch leger gedurende die afgrijselijke oorlogstijd veel bloed bespaard.

De gebrachte offers waren echter niet nutteloos!

Door het onverzetbaar geloof en de uithouding van onze soldaten werd de vijand, tot zijn verrassing, telkens weer diep geraakt en verzwakt, en een halt toegeroepen. De gewonnen tijd bracht de hoop terug en gaf de kracht om gestrekt te herbeginnen, vier jaren lang, om gezamenlijk met de geallieerden, uiteindelijk uit te breken en recht te doen zegevieren!

***

Als absoluut sluitstuk aan dit lang episch verhaal volgen nog enkele aanhangsels met originele getuigenissen van karabiniers uit de 'Grote Oorlog'.

Parvi sed magni!

De 'Kroniekploeg'.

Dit tweede deel van de Kroniek werd beëindigd te Brussel, november 1998.

Door karabiniers, voor karabiniers.

Remember me, but ah! forget my fate...

Generaties jonge soldaten
gewekt door vroege klaroenen
defileren door de straten
van onze dankbare herinnering
net voor vijf
de eerste klaarte
van een nieuwe dag

vlakbij het open vensterraam
een trouwe lijst
een helder lied
trage galmen
uit een verre klokkentoren
en toch
dat stoort de stilte niet

straks klimt een leeuwerik
groetend
boven ereperken
in Flanders fields.

Herman Candries (13.06.2000)

Van de Karabiniers: dank Herman...!

KRONIEK VAN DE BELGISCHE REGIMENTEN KARABINIERS
1914 - 1918: AANHANGSEL 1

De “Grote Oorlog” van karabinier Ferdinand von Mauntz... Zijn kroniek...

Ferdinand von Mauntz

Volgt hier een tekst opgemaakt naar de persoonlijke notities, ‘memoires’ geheten, van de heer Ferdinand von Mauntz, karabinier tijdens de eerste wereldoorlog. Deze tekst is een bewerking van een dossiertje dat berust in de archieven van ons ‘fusie’-Regiment. Wij eerbiedigen zoveel mogelijk de taal en de stijl van Ferdinand.

In het korpsblad ‘De Karapat’ van ons oud-Regiment Karabiniers Prins Boudewijn, zijn er verschillende bijdragen hierover verschenen, alsook in het tijdschrift ‘Carabinier’ (jaargang 1993) van de Koninklijke Verbroedering Intercarabiniers. De tekst die volgt is interessant omdat er bepaalde aspecten van het oorlogsgebeuren aan bod komen die ons een beeld geven van de sfeer aan het front, maar ook ver er achter, in de zone zonder oorlogsgeweld waar er ondersteunende activiteiten plaats hadden.

Ferdinand, Max, Marie von Mauntz, werd geboren te Düsseldorf op 14 april 1896. Hij was de zoon van een Duitse baron (stafcommandant bij de Duitse Groene Huzaren) en van een Antwerpse moeder. Zijn leven had zeker een ander verloop gekend was zijn vader niet gestorven toen Ferdinand amper drie jaar oud was. Immers zijn moeder keerde naar Antwerpen terug, waar Ferdinand opgroeide en college liep bij de Turnhoutse Jezuïeten. In 1909 bekwam hij de Belgische nationaliteit door de wetten van 8 juni 1909 en 17 april 1914. Als achttienjarige werd hij opgeroepen met de klas ‘14 en op 21 september 1914 bood

hij zich aan in het depot te Hemiksem toen België reeds meer dan zes weken in oorlog was. Hij beleefde ‘zijn’ oorlog en zwaaide pas af na vijf volle jaren, op 7 oktober 1919...

Zijn herinneringen schreef hij pas omstreeks 1980, zo komt het dat de notities, data, eerder summier zijn, ook zijn de geografische aanduidingen en de persoonsnamen niet altijd correct.

Na de oorlog werkte Ferdinand von Mauntz in Antwerpen onder meer als bediende in de “Bon marché” en als “liquidateur” voor verschillende advocaten. Door zijn hobby, de jacht, kwam hij in contact met zijn aanstaande: hij huwde met Héléne Wuyts in 1935. Via een bevriende dokter kon Ferdinand in 1933 als bediende aan de slag in de “Produits Chimiques du Limbourg” te Tessenderlo. Het was in dit bedrijf dat Ferdinand tijdens de tweede wereldoorlog opnieuw een ontploffing overleefde die vele doden en gekwetsten eiste. Hij werd hierbij bedolven onder een enorm raam. Het was voor Ferdinand de derde keer dat hij de dood voor ogen zag... Twee jaar lang is hij in medische behandeling geweest, maar hield er toch een blijvend letsel aan de rechterarm en een litteken aan het hoofd aan over. Na zijn pensioen in 1961 kon hij niet stilzitten. Talrijke hobby’s zorgden ervoor dat zijn dagen tekort waren. Zijn grootste passie was de fotografie. In 1992 verloor hij zijn echtgenote. In 1984 verwierf hij de titel van erekarabinier en in 1993 deze van erekorporaal bij het Regiment. Hij overleed op 08 mei 1995.

1914: REKRUIT VON MAUNTZ IN DE VESTING ANTWERPEN

21 september De klas '14 werd opgeroepen in het depot van Hemiksem. Wat kledij en opleiding betreft was het toen zeker niet wat men er de dag van vandaag van verwacht! Mijn kledij bestond uit kledingstukken die men aan het front had gerecupereerd van gesneuvelde makkers.

Mijn uitrusting kwam van een jongen die in de omgeving van Luik was gevallen, een broek, een vest, een eetketel, rugzak en een drinkbus. Maar iedereen kreeg niet hetzelfde, de bedeling werd gedaan naarmate men wat vond dat geschikt was.

De opleiding was van zeer korte duur, van zodra men het verschil kende tussen het voorste en het achterste van zijn Mauser en de bijhorende vijf kogels verschoten waren, van dat ogenblik af waren wij klaar voor het front!

27 september Wij vertrokken naar Rumst, Walem en Kontich. We werden onder de leiding van de genie-troepen gesteld om de veldwerken te verbeteren.

Ons werk bestond uit het graven van putten. In deze kuilen werden dan palen geplaatst met scherpe pinnen naar boven gericht. Deze palen werden vervolgens bedekt met takken en wanneer de Duitse cavalerie later over die plaats stormde werden hun paarden letterlijk op die palen 'gespietst'.

Tijdens onze terugtocht vanuit Kontich naar Antwerpen was de bevoorrading van het eten uitgevallen. Maar zoals een soldaat geleerd wordt, wisten wij snel ons plan te trekken. Op een verlaten hoeve vonden we een kookpot, wat verder liep er nog een kip rond, maar deze had haar laatste uur geleefd. Het dier werd gevangen. Ieder van ons had een karweitje op te knappen. Ik werd aangeduid om de kip te slachten en te pluimen. Een andere werd aangeduid om aardappelen te schillen en een derde moest groenten kuisen. Alles werd in de pot gedaan, een vuur onder de pot en nu maar wachten tot de soep gaar was... De Duitsers van hun kant waren niet bij de pakken blijven zitten en stoorden zich niet aan onze kokerij. Zij begonnen ineens te schieten met hun mortieren, zodoend dienden wij achteruit te trekken. Een stok werd door de oren van de pot gestoken en onze maaltijd ging mee op de terugtocht. Bij de eerstvolgende halte werd er weer een vuur aangelegd, onze soep werd verder gekookt. Zo zijn we twee tot drie maal moeten verhuizen. Toen alles klaar was en de soep verdeeld kon worden, was de verrassing groot. Men was vergeten de ingewanden uit de kip te halen! Maar honger doet eten, de resten hebben wij achtergelaten voor de volgende...

02 oktober We vertrokken vanuit Antwerpen richting Torhout-Diksmuide. Tijdens deze tocht, die natuurlijk te voet was, werd ik aangeduid om samen met de officier betaalmester en de onderofficier bevoorrader voor logement te zorgen voor de soldaten op terugtocht.

REKRUIT VON MAUNTZ TIJDENS DE OPLEIDING

08 oktober De rekruten werden ingescheept op een cargo in Duinkerken voor een zeereis naar Le Havre. De ganse trip zou een dag en nacht duren. Wat ons reispakket voor de ganse periode aan eten inhield was een haring voor twee man en één brood voor drie man, drank werd er niet voorzien.

Van Le Havre ging het naar Fécamp, onze eindbestemming, waar we op 09 oktober aankwamen. Het was een opleidingscentrum, we werden gehuisvest eerst bij de burgers later in de opslagplaatsen van de likeurdistilleerderij van de Bénédictine. In deze fabriek konden we een fles likeur kopen voor 5 FF. Maar we mochten met die fles niet buiten...

In Fécamp had de kust steile klippen. Daar troonde een prachtig casino met rondom wandelwegen van waaruit men een prachtig uitzicht had op de binnenplaats van het casino. Oktober kende nog verschillende mooie herfstdagen en vele Franse dametjes genoten van de laatste zonnestrallen op deze wegen. Maar op de binnenkoer van het casino was het de grote wasbeurt van onze Belgische soldaten die poedelnaakt een stortbad ondergingen met een brandslang. Natuurlijk was er belangstelling van de wandelende dames en juffrouwen die het aantrekkelijk schouwspel van ver gade sloegen.

29 november Gekantonneerd in St.Leonard (La Rouge) Fécamp onder de leiding van Cdt Buisseret.

Daar werd ik geselecteerd met nog enkele kompanen om lessen te volgen voor kandidaat-gegradueerden die gegeven werden door onze adjudant. Het is hier dat ik voor het eerst in mijn leven dronken ben geweest zonder een druppel alcohol aan te raken.

In het dorp was er een hotel waar de messes officieren en onderofficieren waren ondergebracht. De hotelhouder had aan de Cdt gevraagd of het niet mogelijk was om twee soldaten te gebruiken om wijn op flessen te trekken. Eén van die gelukkigen was ik. 's Morgens waren wij aan onze karwei begonnen in de kelder van het hotel. Alles verliep goed. Toen wij die middag voor 't eten geroepen werden en wij uit onze ondergrondse schuilplaats te voorschijn kwamen, waren we zo zat als een kanon. De Cdt die ons zag schold ons in een 'Franse colère' uit voor dronkaards. Gelukkig kwam de hotelhouder ons ter hulp en verklaarde aan de Cdt dat dit het gevolg was van de karwei die wij uitvoerden en verzekerde de Cdt dat wij na gegeten te hebben terug in orde zouden zijn.

1915

Met nieuwjaar, mijn eerste jaarwisseling ver van huis, was er een feestje in het hotel. Een OOfr en ikzelf, waren uitgenodigd. Voor mij was het de eerste maal dat ik wijn dronk. Daar deze drank rijkelijk vloeide waren wij beiden zo dronken dat ik wakker werd in het hospitaal van Fécamp waar ik acht dagen moest blijven.. Van huis uit en op het college waren drank en sigaretten taboe en hier waren deze twee zaken in overvloed, vandaar dit voorval...

VON MAUNTZ WERD KARABINIER!

25 april Van Fécamp naar De Panne bij de 6° LD. Ik werd ingedeeld bij het 1° Regiment Karabiniers, I° Bn 4° Cie met als compagniecommandant Lt Paul Lepinois. De karabiniers kampten met grote tekorten aan soldaten.

Voor we vertrokken uit Frankrijk had er een schouwing plaats door Maj Godts, de commandant van het opleidingskamp. Naar gewoonte zou dit te paard gebeuren. Daar de Comd een mollig ventje was en niet van de grootste moesten er een paar soldaten aan weerszijden van het paard geplaatst worden terwijl een derde soldaat kwam aandraven met een laddertje om het heerschap in het zadel te helpen. Tijdens de schouwing werd het paard tijdens de tocht bij de teugels gehouden door de twee helpers...

In De Panne was ook de verblijfplaats van onze Koninklijke Familie. Het kon gebeuren dat koning Albert verscheen in de loopgraven bij de soldaten. Steeds had die man een bemoedigend woord of deelde hij kleine geschenken uit aan de soldaten. Zij die op dat ogenblik met rust waren mochten niet gewekt worden, hij wist dat wij onze nachtrust verdiend hadden.

juni Nu moet men niet geloven dat er alle dagen over en weer geschoten werd. Er waren ogenblikken van rust en om de tijd te doden hadden wij een bezigheid: vlooien vangen. Op een bepaald ogenblik toen wij met zeven makkers in de loopgracht verbleven, begonnen de Duitsers met shrapnels te schieten (dat zijn bommen die boven de grond ontploffen)¹⁴⁸. Ook onze loopgracht werd getroffen door zulk tuig. Gevolg: drie doden, drie zwaar gekwetsten en ik werd door de luchtdruk bedwelmd en mijn wapen was kapot (Ferdinand ontsnapte er aan de dood!). Twee dagen veldhospitaal en terug naar de compagnie.

Een andere plaag van ongedierte waren ratten; die beestjes hadden natuurlijk honger en een van hun liefste bezigheid was het stelen van ons brood. Hierop hadden we als oplossing gevonden: we prikten ons brood aan de zoldering vast met ons bajonet.

april/mei Tijdens mijn verblijf in de loopgracht ben ik getuige geweest van een aanval van de Franse mariniers onder het bevel van Admiraal Ronarch. Zij voerden een aanval uit op een Duitse stelling; weinige van de jongens zijn teruggekeerd.

¹⁴⁸ Het was de periode dat het 1° K opgesteld was in de sector Noordschote-Reninge-Pollinkhove, een periode van intense artillerie- en mortierbeschietingen door de Duitsers(09 maart-30 juni 15).

augustus Alle nachten moest er patrouille gelopen worden op het strand want eens 22.00 uur was het strand gesloten voor iedereen. Wanneer het gebeurde dat men bij zo'n tocht toch iemand tegenkwam werd de persoon in kwestie overgedragen aan de wacht. Zo een patrouille¹⁴⁹ duurde gewoonlijk tot 's morgens en het was dan ook niet meer dan normaal dat men na deze nachtelijke wandeling doodmoe op zijn strozak neerviel in een diepe slaap.

....

Ook in augustus van dat jaar ontvingen de Belgische autoriteiten van de Duitsers bericht dat de soldaten die van Duitse afkomst waren en gevangen zouden genomen worden door de Duitsers terecht zouden staan als vaandvluchtige en landverraders.

VON MAUNTZ BIJ DE HULPTROEPEN VAN DE GENIE...

25 augustus Was het einde van mijn eerste verblijf bij het 1e Karabiniers. Men heeft ons wegens onze Duitse afkomst overgeplaatst¹⁵⁰. Onze nieuwe woonst zal terug Frankrijk worden. Ditmaal in de omgeving van Tours tussen de rivieren Indre en Loire, Camp du Richard, onze eenheid: Auxiliaire du Génie.

1916

26 mei Na een verblijf van acht maanden bij de hulptroepen van de Genie zijn we vertrokken naar Vernon (Eure) bij het Belgisch detachement te Bizy van de 'Cie des Forestiers Belges' bij Cdt Libois, Lt Suetens en Olt Leclercq.

06 juli Als ziekenverpleger in het detachement van Blaru. Voor de soldaten bestaat het werk hoofdzakelijk uit het ontginnen van bossen, het hout moest dienen voor de verdedigingswerken en de 'Décauillespoorlijnen' aan het IJzerfront en voor de Belgische militaire bakkerij. De militairen logeerden in een grote hoeve of in tenten bij de hoeve.

Incidenten en anekdoten uit die periode:

- op een andere dag moest er een grote geveld eik naar de zagerij van Vernon vervoerd worden. De boom was vastgemaakt met kettingen aan een truck en getrokken door twee paarden; nog voor dat dit vervoer uit het bos was brak de ketting en het dikste gedeelte van de boom viel op de voet van de korporaal die het vervoer leidde. Alles was 6 cm in de grond. Het heeft wel wat geduurd voor dat die boom was opgeheven en de voet onderuit getrokken. De eerste hulp en zorgen hebben wij in het bos gegeven en dan op een draagbaar naar het hospitaal van Vernon waar de vermorzelde voet moest afgezet worden;
- de proviandering liet soms te wensen over. Soms was de aardappelstoemp niet eetbaar. De aardappelen stonken. De tweede en derde keer kreeg de 1 SgtMaj te horen dat indien het de vierde dag nog zo was hij met het hoofd de bidon zou ingaan. Hij lachte eens en ging verder. Maar de vierde dag was het onveranderd en de belofte ging door. Vier sterke mannen hadden niet veel werk om de 1 SgtMaj in de bidon te steken. Toen lachte hij niet meer!!! Er vielen toch geen klachten...
- dan kregen wij brood en één doos pilchards. Heel goed: 1, 2, 3, 4, 5 dagen dan was het te veel, en reclamatie bij de commandant. De 6e dag was het terug hetzelfde. Alle dozen werden onbeschadigd teruggegeven. De 7e dag normaal dezelfde dozen, wij werden boos en de dozen werden deze maal doorstoken met de bajonet en op een hoop vòr het bureau gegooid! Wat een mooie streep tomatensaus!!!
- in het bos van Graaf d' Albufera krioelde het van groot wild, herten en hinden. Aangezien er in de Cie ex-jachtwachters en stropers waren werd er besloten een beestje te vangen. Zo besloten, zo gedaan. Wij trokken met onze vangst (een hinde) en tien man al zingend door het bos op weg naar het kantonnement. Onderweg kruisten wij een 'tilbury' bediend door een bejaarde heer en getrokken door een mooi paardje. Al zingende

¹⁴⁹ Eenheden met rust in De Panne dienden allerlei wachten en karweien uit te voeren. De verdediging en de bewaking van de stranden om Duitse raids of landingen vanuit de zee te melden of mogelijk te beletten hoorden daar eveneens bij. Aan de waterlijn waren hiervoor allerlei hindernissen en verdedigingswerken opgebouwd.

¹⁵⁰ Alle militairen onder de wapens, geboren uit een gemengd huwelijk (Belgisch-Duits), ook de dienstweigerars en de "flaminganten", werden afgezonderd en in eenheden ondergebracht ver van het front. Deze eenheden werden belast met secundaire opdrachten, in 't bijzonder had men het Belgische 'Peloton Spécial Forestier' dat bomen hakte en het hout klaar maakte voor het transport naar de Belgische frontsector. In diezelfde eenheden werden eveneens die soldaten ondergebracht die verdacht werden van de zogenaamde subversieve activiteiten (Vlaamse Frontbeweging, mogelijke overlopers e.d.).

werd hij begroet...Maar...toen wij aan het kantonnement kwamen werden wij 'groots' ontvangen door de commandant en zijn officieren. Die bejaarde heer in zijn tilbury was graaf d'Albufera zelf, hij was klacht gaan indienen voor stroperij. Natuurlijk grote redevoering van de commandant. Ik ben in naam van mijn makkers, aan de commandant en de heer graaf onze verontschuldigingen gaan aanbieden en liet in het bijzonder opmerken dat het hier niet ging over stropen maar in hoofdzaak om het 'ordinaire' van de Cie te verbeteren dat de laatste tijd veel te wensen liet. De Graaf begreep de toestand heel goed en heeft zijn klacht teruggetrokken en zei indien er in de toekomst nog moeilijkheden waren wij het hem moesten laten weten. Einde goed alles goed, maar als slot kreeg ik een avond 'arrest' voor mijn 'gavroche'streken.

- 8 september   Ziekencontrole door Dr Decrette van Vernon.
  - 22 september   Voor de ministerieel commissie verschenen, na aanvraag om terug naar mijn compagnie Karabiniers aan 't front te mogen gaan.
  - 12 november   Naar militair Frans hospitaal St. Louis te Vernon (Dr. Decrette).
  - 18 november   Naar Belgisch militair hospitaal in Le Havre (lycee) bij Dr. Goris - infirmière Mlle Maria Vermeersch.
  - 21 december   Terug naar Vernon, als ziekenverpleger tot 02.02. 1917.
- De tijd had niet stilgestaan. Voor de derde maal vierde ik Nieuwjaar ergens in een ver land, ver van huis. Ik had dus in 1916 mijn aanvraag ingediend om terug naar het front te mogen bij mijn Regiment de Karabiniers. Het werd mij geweigerd.

1917

- 3 februari   Ben vertrokken naar Belgisch militair hospitaal in Le Havre (zaal 4- Dr. Goris).
- 12 februari   Onderzoek door Dr. Maj Smets.
- 16 maart   Onderzoek door Dr. specialist Van de Weyer.
- 19 maart   Vertrokken uit Le Havre naar een Belgisch militair 'rusthospitaal' in Auberville waar ik alweer Cdt Libois (van de karabiniers) ontmoette.

Cdt Libois was een heel zenuwachtig man, maar ook heel vriendelijk en gedienschtig. Aanstonds heeft hij me meegenomen naar het bureel om de Sgt-foerier te vervangen die met verlof was. Eén van mijn taken was het voorbereiden van de marsbevelen van de militairen die met verlof gingen. Nu had ik acht dagen verlof aangevraagd om naar Londen te reizen, tot bij mijn familie... Maar de dag dat alle soldaten met verlof vertrokken was mijn marsbevel niet meer te bespeuren tussen de andere!! Wat een ontgoocheling! Ik moest achterblijven! en in een gebaar van woede, sleurde ik het groene laken van het bureaumeubel, met al wat erop lag, de grond op!

Cdt. Libois zei niets, stond stilletjes op uit zijn zetel, bezag mij, zag ook wat er op de grond lag en zei heel droogjes: "Ik ga eten, zorg ervoor dat alles weer proper en in orde is tegen dat ik terug kom. Tegen drie uur." Zò was die commandant!

Terwijl ik in het bureel alles terug in orde bracht dacht ik: wat heb ik nu gedaan!! Opstandig tegenover een officier en dit in tijd van oorlog!..Afwachten?

Toen Cdt. Libois terug kwam heb ik hem mijn excuses aangeboden en hem gevraagd waarom hij mij gestraft had door mijn verlof in te trekken. Hij lachte en zei: "Ik heb u niet gestraft...maar daar iedereen weg is en ik uw gezelschap bij mij waardeer heb ik u bij mij gehouden totdat er een nieuwe lichte militairen uit Le Havre komt." En inderdaad kreeg ik later mijn verlof... Eind goed, alles goed!

- 02 mei   Terug naar de Compagnie Forestière te Vernon.
- 04 mei   Ziekencontrole door Dr. Decrette van Vernon.
- 12 juli   Vorming van de 90e Cie hulptroupen van de Belgische Genie. Officiëren: Cdt. Leblois, een rijkswachter, belast met de administratie; Cdt. Valette, technisch officier en Lt. V. Thibaut.

Cdt. Leblois was heel streng, maar zeer zacht van karakter, zijn zoon was gesneuveld aan het front, zijn schoondochter was altijd bij hem. Tijdens de diensturen was ik altijd in zijn buurt. Een zekere dag had een soldaat tijdens een discussie een luitenant een oorveeg gegeven! Een zaak voor de krijgsraad..! Maar de Cdt. riep mij, om vergezeld van zijn schepershond, naar het bos te gaan om er de werkzaamheden te controleren. Ginds

gekomen moest ik die soldaat in 't bos opzoeken en tot bij hem brengen. Na een onderhoud onder vier ogen, ik was er niet bij, was er afgesproken dat die jongen in het bijzijn van al de getuigen die het feit hadden bijgevoond, zijn excuses zou aanbieden aan de Luitenant. Hetgeen geschiedde, aldus werd de krijgsraad vermeden. Zo was die commandant!

- 12 augustus   Acht dagen verlof in Londen.
- 21 augustus   Terug bij de 90^e Cie Hulptroepen van de Genie te Vernon. Nieuwe aanvraag ingediend om ingelijfd te worden bij mijn Cie van het 1^e Karabiniers.
- 21 september   Naar het militair hospitaal te Le Havre voor onderzoek door Dr. Goris en Dr. Van der Wagen.
- 06 oktober   Naar het Belgisch rusthospitaal te Auberville. Cdt. Libois, natuurlijk bij hem op 't bureel, alhoewel de Sgt-foerier er ook was. Die had reeds over mij horen vertellen...
- 02 december   Opnieuw naar de 90e Cie Hulptroepen van de Genie te Neuilly-le Vendin (Mayenne inférieure).

1918

- 16 mei   Vertrokken uit Vernon om eindelijk terug te keren naar de strijdende eenheden, maar slechts na een opleiding in het 'Camps d'Auvours'. Daar heerste een heel gevaarlijke griep die dagelijks slachtoffers eiste onder de soldaten.

Een zekere dag voelde ik mij ziek en bleef op mijn strozak liggen en ontbrak zo op het appel. De adjudant kwam mij bezoeken en zei dat dat hij met de commandant en de dokter zou terug komen. Dit gebeurde rond 10.00 uur. Na het medisch onderzoek (40e koorts!) moest de tent onmiddellijk ontruimd worden. 'k Bleef alleen op mijn strozak liggen met één veldfles water en twee aspirines...

Met andere woorden ik voelde mij veroordeeld!! In mijn eenzaamheid herinnerde ik mij hetgeen een 1e Sgt van de veldartillerie mij ooit zei: "tracht altijd in uw rugzak een flesje cognac of rum of zoiets te hebben, drinkt dat met uw aspirine opgelost in wat water, gij zult goed slapen en verbeteren". Dat heb ik gedaan en 's anderendaags voelde ik mij reeds veel beter toen de adjudant met de brancardiers mij kwamen halen, alle drie droegen zij een speciaal masker. Drie dagen in de ziekenzaal, genezen en terug naar de Cie.

- 31 juli   Mutatie en aankomst in het opleidingsinfanteriebataljon van de 6^e Infanterie Divisie van de 6^e Legerdivisie.
- 07 september   Mutatie naar het 1^e Regiment Karabiniers. Opgenomen in de 3^e Compagnie (Cdt Nijs) van het IIIe Bataljon Karabiniers. Om 20.00 uur reeds op weg naar de loopgraven.

VON MAUNTZ TIJDENS HET EINDOFFENSIEF: "DE GROTE SLAG DER VLAANDERS.."

- 28 september   5.00 uur: alle soldaten hadden op het ogenblik van de vooruitgang, een witte handdoek gebonden over hun rugzak, dit vormde een witte lijn voor de artillerie die altijd hun geschut dienden te verlengen.

Tijdens de vordering zag ik een Duitse soldaat die zich met uitgestrekte armen wou overgeven, ik legde aan, de commandant riep "niet schieten". Toch ging mijn schot af, de Duitser had juist de tijd om zijn granaat weg te werpen voor hij viel. Ik had het gezien, de Cdt. niet...

Wat later werden wij gestopt door de mitrailleurs uit een Duits 'blockhaus'. Even gewacht, ze schoten niet meer. Ik kreeg van de commandant de opdracht naar de blockhaus te kruipen om te zien wat er gebeurde, ik werd 'gedekt' door onze mannen. Daar gekomen wierp ik een offensieve granaat (OF) door een venstertje...een klein deurtje vloog open en een Duits soldaat sprong buiten ongelukkiglijk kreeg hij mijn bajonet in de buik, de andere gaven zich over...In zulke gevallen is het de rapste die wint!

Een paar kilometer verder zien wij een groep jonge Duitse soldaten en onderofficieren dood aan hun mitrailleurs, zij lagen met kettingen vastgeketend!

Nog enige km verder zijn wij tegengehouden door een hevig spervuur van de Duitse veldartillerie die wou belletten dat hulptroepen ons zouden versterken. Drie estafetten, door onze kolonel Bremer gezonden naar de majoor van onze veldartillerie, om de Duitse artillerie te bestrijden, zijn buiten strijd gezet, 2 doden en één zwaar gewond. Ik was de vierde estafette. 'k Vroeg aan kolonel Bremer: "kolonel, hoe moet ik door dat hels vuur geraken?". De kolonel antwoordde: "Karabinier, wij zijn allen in gevaar, dit is een order, trek uw plan." En ik vertrok, meer kruipend over de grond dan lopend (± 5 km). Gedurende mijn tocht herinnerde ik mij wat een

1 Sgt van de artillerie mij leerde in het kamp van Auvours: gedurende een spervuur zijn er altijd stukken die hun geschut moeten staken voor diverse redenen, profiteer van die ogenblikken om op die plaats door te geraken. Dit is mij gelukt. Na mijn opdracht volbracht te hebben bij de artilleriesmajoor, - de Duitse artillerie werd onmiddellijk onder vuur genomen - ben ik terug gekeerd naar onze staf.

Tijdens mijn terugkeer naar de staf begeleidde ik twee gekwetste karabiniers naar de hulppost. Onderweg werden wij getroffen door een Duitse obus, door de luchtverplaatsing werd ik in een gracht geworpen (Ferdinand had opnieuw voor de tweede keer geluk!). Na een tijdje terug bij zinnen, maar niet gekwetst, op zoek naar mijn twee gewonde karapatten maar die waren dood. Op de staf dachten ze ook dat ik gedood was. Gelukkig niet!

Nog steeds tijdens onze vordering in Vlaanderen, in de nabijheid van Rumbeke²⁹⁷ bij Roeselare, hoorde ik onze aalmoezenier (pater De Bruyne?) de brancardiers roepen om kolonel Bremer weg te dragen die gedood werd door obusscherven in het hoofd. Wat later vroeg ik aan de brancardiers "Waar is onze aalmoezenier?" Het antwoord luidde "Gedood door een kogel in de mond".

's Avonds waren onze rangen heel erg gedund...

De dag daarop (15 oktober) bereikten wij het Kanaal van de Mandel, waar de Duitsers de andere oever hielden, maar ze schoten niet. Een paar honderd meter verder, langsheen onze oever stond het huis van de veerman. Met vijf man gingen wij er naartoe, in de hoop er eten te vinden. Daar gekomen vonden wij er alles afgesloten. De bewoners huisden in hun kelder, want de Duitsers hadden hun verteld dat wij Russen waren en alle mensen op onze weg doodden! Een van de onzen liet een Vlaamse vloek toen hij door een keldergat keek, wat aan de inwoners duidelijk bewees dat er Belgische soldaten bij hen stonden. In hun vreugde hebben zij aanstonds hun huis geopend en hebben wij een emmer gekookte aardappelen bekomen.

11 november De meesten wilden niet meer in de infirmerie blijven: terug naar de compagnie!

28 november Blijde intrede te Brussel door koning Albert en koningin Elisabeth. Wat een vreugde voor het volk!

Voorts, te voet naar Tienen, waar onze vooruitgang stopte.

Hier eindigen de geschriften van von Mauntz, stamnummer 64.891, karabinier van de 9^e Compagnie (Cdt. Nys) van het 1^e Regiment Karabiniers. Von Mauntz werd pas ontslagen op 07 oktober 1919 en met onbepaald verlof huiswaarts gestuurd.

---

²⁹⁷ Onze karabinier von Mauntz doet hier een sprong in de tijd, het incident had plaats op 14 oktober (zie voor de omstandigheden "De tweede fase: de aanval van 14 oktober 1918", boekdeel 2 van onze Kroniek).

KRONIEK VAN DE BELGISCHE REGIMENTEN KARABINIERS 1914 - 1918: AANHANGSEL 2

Onze "Beesten" aan de IJzer

We willen het hebben over onze beesten, de lieve diertjes, die met ons hebben geleefd, lief en leed met ons hebben gedeeld, in vreugd en smart ons niet verlieten. Ze waren ons na, zo na als wie ons ook maar zijn kon. Was ons bloed niet hun bloed, ons brood niet hun brood? Ze zochten ons op, vonden ons, zonder de minste moeite. Ze volgden het goddelijk bevel, kwamen en vermenigvuldigden.

Ah ja! Onze beesten? 'n Hele diergaarde: vlooiën, luizen, ratten, muizen, muggen en, ja ook, honden en katten ... en waterkiekens, wier tot dan toe onaangetroffen terrein we zo lang bezet hielden ... en vissen die, in onnoembaren getale, de blanke buik omhoog, op de glorievolle wateren van de IJzer - ook van de Ieperlee - dreven, wanneer een bom of een granaat daar in terecht was gekomen. Onder ons - maar, vertel dat niet voort als 't U belieft - 't gebeurde wel dat, niet helemaal zo bij toeval, een handgranaat in die wateren ontplofte en heel de compagnie vis at ... officieus. Officieel hebben we ook vis moeten eten, in '18, ge weet wel "de Vandervelde", de beruchte boestring, die we dankten aan de grote staatsman, toen minister van bevoorrading.

maakt zo bij toeval, een handgranaat in die wateren ontplofte en heel de compagnie vis at ... officieus. Officieel hebben we ook vis moeten eten, in '18, ge weet wel "de Vandervelde", de beruchte boestring, die we dankten aan de grote staatsman, toen minister van bevoorrading.

Ondank is der wereld loon. We stelden des ministers lofwaardig initiatief helemaal niet op prijs. We versmaadden de lekkere, vitaminerijke beestjes.

Ze leken wel wat overjaars en roken niet lekker. We hingen ze aan telefoondraden ... en die waren er, op en achter de frontlijn.

Zo boden een fleurige (niet geurige-aanblik, de lieve zwemdiertjes, aaneengerijd als ze daar hingen, kilometers lang en kilometers ver ...De boestring had naam en faam in 't regiment. Zongen de Brusselaars niet lustig, in hun sappig marollians :

Petatten met de pellen, 'nen boestring daarbij
Hier is Napoleon met zijn soldaten
Hij heeft gewonnen (!) de slag van Waterloo
En wijle zijn z'n kameraden,
Wijle hebben gene schrik van poeder en van lood,
De brusselaars, die vechten ijle dood
De Duitsers zijn verloren.
Wij hebben de Driegrachten ingenomen!

Welk genie heeft ooit die onsterfelijke verzen gedicht ? Moge ze bewaard blijven voor 't nageslacht.

En dan waren er nog, benevens de waterkiekens, die hun naam gaven aan een sector rechts van Diksmuide, de vele vogels die, niettegenstaande kwasi ononderbroken gedonder en gedaver, ons trouw bleven (hoe was 't mogelijk) en bij ochtenluren toen - dat gebeurde wel - heel de wereld, onze wereld in peins en vree (!) een stralendmooie dag aankondigde, ons bekoorden en het hart sterkten met hun gekwetter en gekweel. O zoetgevooisde nachtegaal, ik hore nog uw stemme!

We durven met stelligheid beweren dat nooit, maar dan ook nooit voordien, het rattenras betere dagen heeft gekend dan aan het front, gedurende de oorlog 1914/1918. We zouden zowaar hulde durven brengen aan hun onwrikbare gehechtheid aan de vaderlandse bodem. Gedreun noch gedaver vermochten ze ook maar één ... poot te doen ontwijken. Integendeel! Waren ze betrekkelijk schaars in 1914, in 1918 hadden ze zich vermenigvuldigd en vormden legioenen, wier aantal verre de onze moeten hebben overtroffen.

Kozen ze partij, voelden ze zich "Belgische ratten"? We geloven het niet.

We denken dat het begrip "vaderlandsliefde" niet tot hun rattenverstand sprak en ze, met evenveel smaak, ons wit en der Duitsers zwart brood knabbelden; dat voor hen (bah!) geur en smaak van geallieerde noch van Duitse lijken een verschil maakte, dat ze met hetzelfde gemak en de minste voorkeur bij ons en bij onze overburen hun ongewenste bezoeken aflegden. Geen brood was voor hen veilig. Wat we ook deden, toch gelukten ze erin het te bemachtigen. We hingen ons half brood - of wat er restte - op aan het plafond, met een ijzerdraad. Maar dat plafond van deabri's was laag, meestal één meter hoog. En ratten kunnen springen!

We moesten ons voor hen beveiligen met de deken, die we over het gelaat trokken. En dan nog gebeurde het dat we ze, bij een mislukte sprong of anderszins, op het lijf kregen, of dat we door hen werden gebeten.

Ze waren zwaar, de beestjes, en wel doorvoed. Wat is er met hen geworden? Hebben ze het bevrijdend offensief meegemaakt of zijn ze daar gebleven?

Wie zal het zeggen! Wel weten we dat de levensvoorwaarden, sedert ons vertrek, fel zijn verminderd. En daarom zijn ook zij misschien in getal en gewicht verminderd.

Muizen vermelden we voor memorie. Die waren er natuurlijk ook. Ze hebben ons echter minder akelige herinneringen gelaten. Immers, die zijn meer schuchter van aard. Ze vallen de mens niet aan en ... houden muizen 't uit waar ratten huizen? Onze kennis van dierkunde is te beperkt om dat uit te maken.

Erg, zeer erg, was het gesteld met de muggen. Hebben die ons de duivel aangedaan. We herinneren ons de vele avonden en nachten, die we doorbrachten bij de oevers van de rivieren, wier rietstengels opschoten aan de lage boorden, en werkelijke broeinesten vormden. O't ruizen van het ranke riet. Dikwijls dachten we aan Gezelles zangrijk vers en vroegen ons af waar de dichter het ruisen had vernomen en of niet, als met ons dat ruisen was overstemd geworden door het gezoem van die verdomde, in dichte drommen omzwerende muggen.

't Waren er met koperen bekken, zegden de mannen. En inderdaad. Ze staken door kapootjas, vest en ondergoed en hun angel was groot en sterk genoeg om de dikke stof te doorboren en zich vast te zuigen aan ons sterfelijk lichaam. Er was gewoon geen beschutting tegen dat smerig ongedierte. Bij stikhitte droegen we twee paar wollen handschoenen (er waren gaten in, maar de stof van d'ene dekte het gat van d'andere) en nog werden die doorstoken. We kregen eindelijk een muskietnet, dat we over de helm trokken om ten minste toch het gelaat te vrijwaren.

Onbegonnen werk! Het gelaat, de hals, de ogen, geen deel van ons lichaam was veilig. Ook niet in deabri. Er waren slimmerds die een klammige vaderlander deden vonken. De lucht was, in zo'nabri, verre van aangenaam. We stikten gewoonweg. In de grootste nood trokken we dan maar weer onze deken over het hoofd. Maar steken deden ze, de muggen, wat we ook beproefden! En we zouden waarlijk in lachen zijn uitgebarsten bij 't aanschouwen van zovele opgezwollen tronies, zo we niet ons zo ellendig hadden gevoeld.

Er is een tijd geweest dat de makers aan de ... hondenziekte leden.

Neen, we bedoelen niet, dat ze geneeskundig dienden verzorgd. Alleen maar dat velen een hond hadden en die meenamen, waar ze ook heentogen, naar de loopgraven in de eerste plaats. Het stond toen goed dat de ware frontman z'n hond had ... en een stok. Ge kondt ze dan zien optrekken, met die hond aan de leiband en om helemaal in de toon te blijven een baardbrander (pijpje).

Waar de vele honden vandaan kwamen? Wie zal 't zeggen? Vast staat dat de eigenaars uitpakten met hun dieren en ze allerhande edele rassen toedichtten hoewel het met hun stamboom niet zo bijster was gesteld.

De officieren duldden die gril, tot het gebeurde dat die arme dieren bij de loopgraven, neervielen en stierven. De uitleg is dat gassen, zwaarder dan de lucht, bij de grond hingen en de dieren stikten.

En dan ging de mode over en verdwenen de honden.

Een voorbeeld van gehechtheid aan 't erf waren de katten die, bij de vlucht van hun meesters, waren achtergebleven. Of hadden die gewoon niet geweten waarheen? Wat er van zij, 't gebeurde dat poeslief de loopgraven

tot nieuw verblijf hadden gekozen en wijzelf hebben, in onze abri, een poesje gehad dat, in barensood toen we werden afgelost zich ontlastte op een dagblad, onder 't meewarrig oog van de makkers. Onze opvolgers kregen voor opdracht goed voor de beestjes te zorgen ... en voor z'n nakomelingschap. Want het leven gaat voort, waar en in welke omstandigheden ook.

En nu willen we spreken over de beestjes, die ons het meest na waren en het, helaas, bleven, dag en nacht, in slechte en in minder slechte (goede waren er niet) dagen, die ons nooit, maar dan ook nooit verlieten : onze dierbare vlooiën. En onze luizen. Was ons bloed niet hun bloed? U zegt? Ik ben een vieze vent? Haal uw aristocratisch neusje niet op. Ja, we hadden luizen. Allemaal. Daar, aan de IJzer, heerste de echte, de ware democratie. Allemaal gelijk voor de luizen. Wat een prachtige leuze.

Ze hebben adeltitels, die beestjes! Niemand minder dan Jan Swammerdam (1637/80) bestudeerde ze, met nog andere insecten. De man was een Hollander, geneesheer. Hij was gewoon handig, sleep naalden tot mesjes wier microscopisch snijvlak vlooiën en luizen opende en ontleedde. Zo slaagde hij erin hun organen af te zonderen en na te vorsen, mede met behulp van vergrootglazen, die juist waren uitgevonden door Anthonie van Leeuwenhoek, een landgenoot (1632/1723). Zijn bevindingen schreef hij neer in het sappig oud-Hollands van zijn tijd. Een vertrouwde zette die over in potjeslatijn. Zo kunnen we vernemen hoe 't met ons bloed verging. Een prins von Windischgraetz meende (maar die moet geleefd hebben in de 17^e of in de 18^e eeuw): Der Mensch fängt erst beim Baron an. (De mens begint pas bij de baron). Wie niet minstens die adeltitel bezaten waren "Untermenschen". Dat is natuurlijk een mening die de man, zo hij nu leefde, niet langer zou bestaan. Wij hadden de indruk dat de mens begon met de korporaal maar toch hadden ze luizen, ook strijdmakkers met een verlengstuk aan hun naam.

En zegt U, de officieren ... Ja, daar moeten we denk ik, een onderscheid bij maken. Zij die, met hun eenheid, de loopgraven bezetten, hadden luizen zoals wij. En dikke! Dat moet zo gegaan zijn tot en met de bataillon-overste. De kolonel? Hier is twijfel geboden.

Diens gevechtspost, was niet altijd in de onmiddellijke nabijheid van de loopgraven gelegen; zoals die van zovele anderen. En hier bedoel ik militairen van alle pluimage, wier lot en opdracht niet was, die van ons, zandstuivers, die nooit meer dan vier dagen - dat was veel (op één en dezelfde plaats verwijlden, steeds - ransel op, ransel af, van een oord naar een ander zwierven, waar we kwamen onze luizen meebrachten, waar we gingen de daar voorradige luizen er nog bijpakten. 't Waren gelukkige typen, die van andere wapens. Ze lieten zich neer, liefst in een rustig oord en liefst zo ver mogelijk verwijderd van storende geluiden.. Ze bleven ter plaatse zolang hun legerafdeling de haar toegewezen sector bezette. En de besten waren zij, die tot geen legerafdeling behoorden.

Zij hielden grote schoonmaak en richtten zich in, in een volkomen luisvrije omgeving. En dan kwam het er op aan luiszakken (dat waren wij) te schuwen als de pest, zich niet te laten besmetten door mensonwaardig ongedierte. Stel U voor hoe geliefd en gegeerd we werden.

Maar, zegt U ... Groene Peer (= Generaal De Ceuninck), die zal ze wel niet hebben gehad. Hoewel de waarheid gebiedt me te zeggen dat hij weinig deed om geen luizen te krijgen. Die kwam inderdaad dikwijls op bezoek in de loopgraven. We sidderden en beefden als hij verscheen, zo zat de schrik erin. Moet in de grond geen slechte vent zijn geweest, maar hij deed weinig om z'n goede inborst te doen blijken.

Eens waren we -'t was in de sector Nieuwpoort, in de eerste maanden van '18 - juist afgelost door onze metgezel-observateur (infanterie) in onze abri gekropen, om, zo mogelijk, een paar uur te slapen ('t kan zo zeven uur 's morgens geweest zijn) toen het vaderlanderke, dat de opening afsloot, werd opgelicht en Groene Peer z'n hoofd door de opening stak. Ons ziende vroeg hij (Vlaming? Wallon?) wat we uitvoerden. we moesten met hem mee de loopgracht in. Daar moesten we hem in 't lang en in 't breed wijzen en vertellen wat en waar we te observeren hadden. Zijn bezoek verbaasde ons. Immers, hij was toen Minister van Oorlog en had niet meer het bevel over de divisie. En hij stond daar zo heel alleen, zonder ook maar één officier. Toen hij verder ging dankte hij en de toon was niet onvriendelijk.

Om nog even bij Groen Peer - en bij de luizen - te blijven.

Sodaten en heldenmoed gaan samen. Ooit een soldaat gezien, die geen held was? Al was het maar alleen geweest op de "prise d'armes", ge weet wel, zo'n gelegenheid, die de soldaten de duivel op het lijf jaagt, waar géén knoop aan de jas mag ontbreken, geen smet op die jas mag kleven, of op 't geweer, of op de schoenen, of

waar ook; waar de soldaten in 't gelid het speurend oog voelen opvolgend lijk van de sergeant, de Eerste Piet, de luitenant, de kapitein, de majoor, de kolonel, de generaal ... en nog de generaal, die Groen Peer was. Toen die verscheen bliezen de klaroenen driemaal het "Garde à vous" en kon men, over het uitgestrekte terrein, een vlieg horen zoemen.

Ik geloof niet dat ik, in heel m'n later leven, een meer ijzige stilte heb meegemaakt. Een hele divisie stond daar roerloos, als versteend. Maar dan, op dat gewijde ogenblik, kriebelden de luizen over onze ruggen en staken de vlooiën. En dan onbeweeklijk blijven ... O, ik zie, gij ook voelt ze lopen over uw ruggegraat.

ge zoudt een deurstijl willen bereiken om uw blanke rug er tegenaan te schuren, zo tussen de schouderbladen ... Illusie. Illusie die ik, neem me niet kwalijk, als schuld op mij neem...

't Is op een dergelijk kritiek ogenblik dat we een feit meemaakten dat wellicht enig is in de annalen van ons roemrijk Belgisch leger: een generaal, die een ander generaal terecht wijst voor het front van een hele divisie: generaal Baltia (divisiecommandant), die te paard, gevolgd door zijn staf, Groene Peer, ook te paard en met z'n gevolg, met de sabel begroet, hem de divisie voorstelt en het bevel uitgalmt aan de muziek; en Groene Peer die, hooggezeten op z'n drager, z'n staalharde ogen priemt in die van zijn ondergeschikte (want dat was generaal Baltia toch) en hem snijdend toedondert: "Je n'ai rien commandé, Général".

De stilte werd, zo mogelijk nog drukkender. De stond was adembenemend.

Eén oogwenk slechts. Generaal Batia beval: "Autant pour moi", groette zijn chef met de sabel ... Het incident was gesloten. Tucht, ijzere tucht.

Ook voor de hoogstgeplaatsten. De Duitsers hebben daar een woord voor: Kadaverdiscipline.

Mij was, ik schaam me het te zeggen, het geval welkom. Een rilling voer me door de leden, een rilling van spanning, van vrees voor wat-gaat-er-nu-gebeuren, een welkome rilling, die heel de ... divisie vlooiën en luizen, die lijf en leden tot hun operatieveld hadden, dooreenschudden en mij een moment zalige verpozing bracht. Een prachtofficier, Groene Peer. Een rijzige gestalte, een fiere houding. Ik zag hem voor het eerst in de eerste helft van 1915 toen hij met een gevolg van officieren, in de vroege namiddag de weg Reninge-Noordschote (die gelijk liep met de frontlijn) kwam opgestapt.

Maar de Duitse Artillerie kreeg de stoet in de gaten en trad in actie.

De generaal stapte voort, schijnbaar onbewogen. Zijn gevolg ook ... tot de puinen van een hofstede het gezelschap aan het spiedend oog van de vijand onttrokken. Ik slaakte een diepe zucht van verlichting. Ik geloof niet dat ik de enige was.

Om bepaald van het hinderend gezelschap vlooiën en luizen af te geraken dienden achterwaartse stellingen betrokken. Een ziekenhuis, bijvoorbeeld.

Daar werd hun een meedogenloos "halt" toegeroepen. Daar was het: tot hier en niet verder. Ze lieten er hun leven ... voor het vaderland.

Mij was dat ... geluk beschoren op 8 november 1915. We bezetten de sector van Diksmuide, maakten er kennis met loopgraafgeschut en de daardoor uitgebraakte bomen, een afgrijselijke ... smeerlapperij.

En 't was winter en koud. .. We bezetten die dat de derde lijn en werkten aan het ophogen van bruggetjes over watergangen. Maar die vervloekte kabelballon van de Duitsers hing daar, en 't weer was zo helder.

Wat geschieden moest ... geschiedde. We kregen een vlaag granaten toegezonden, waarvan één in een groep van vijf man.

Twee makkers waren dood. Een derde was een been afgeslagen. Een vierde was de kinnebak gekloven, zodat het met een paar vezels aan het gelaat bengelde ... een afgrijselijk zicht ...

Ik kwam er het best van af: een diepe vleeswonde en wat schrammen.

Na menigerlei tribulaties belandde ik in het krijgshospitaal "Océan", in De Panne. Maar voor ik mijn plaats kreeg, op de operatietafel eerst, in een bed daarna, werd ik in een "sas" gebracht waar mannen met baarden en knevels (wat zagen die er allen oud uit!) me duchtig onder handen namen, poedelnaakt zetten en me wasten, kaalschoren en inwreven van kop tot teen met zeer doordringende, onwelriekende ontsmettingsmiddelen. Zodat ik, volkomen luisvrij, mijn plaats kon innemen bij diegenen die op het bed der smarten lagen gestrekt.

De strijd tegen lijfelijk ongedierte aan de frontlijn scheen (en bleek) hopeloos. Toch werd hij gestreden. Om die oorlog met goed gevolg te kunnen boekstaven voor het nageslacht zouden dikke stapels dossiers dienen geraadpleegd die ergens, in muffe lokalen zijn opgeborgen en nooit meer het daglicht zullen zien tenzij ze, als werkelijk te onbelangrijk, sedert lang aan de vernietiging zijn prijsgegeven... of opgeknabbeld door ratten en

muizen. Wie aan die andere vijanden van onze roemrijke heerscharen de oorlog had verklaard was ... Koningin Elisabeth. Was ze zich bewust van het desperate van de strijd, die ze aanging? Mogelijk.

Maar, mogelijk ook heeft ze gedacht aan de beroemde uitspraak van Willem de Zwijger, die luidt dat niet op een goede uitslag dient gehoopt om te handelen en men niet dient te slagen om door te zetten.

Zo werden dan, toen bleek dat de frontlijn een voorlopige stabiliteit had, op haar ingeving, was - en stortbad-inrichtingen gebouwd. Er waren er te Elzendamme, Sint Riquiers, De Panne, mogelijk nog elders. Die wasinrichtingen waren een weldaad.

Ze ontsloegen ons van de karwei om ons linnen te wassen, onze kousen te stoppen. Wat ons betreft, moeten we zeggen dat daar, helaas, nooit veel goeds zou van terecht zijn gekomen. We hadden nu eenmaal niet de aanleg! We leverden vuil linnen in en kregen zuiver in de plaats. Dat dit niet naar maat was gemaakt, dient nauwelijks betoogd. Vrouwen wasten, stopten, herstelden en hier is de plaats om een bewogen herinnering te wijden aan een dertigtal vrouwen en meisjes, die in 1918 de dood vonden toen een granaat in hun werkplaats, in de Panne, insloeg.

Ook de stortbadinrichtingen waren een zegen. Spijtig alleen dat de zalige gewaarwording, die ze ons verschafte, zo kortstondig was. En zo zeldzaam. Gingen we er eens om de veertien dagen heen? Dan zal 't veel geweest zijn.

't Is echter gebeurd dat we, wegens een administratieve vergissing, er twee dagen achtereen naartoe moesten. Die tweede dag hebben we Gods Heilige Naam menigmaal zeer ijdellijk gebruikt. 'tWas druilerig, grauw weer, dat dra omsloeg in regen. We lagen in Geveerinkhoven en 't bevel klonk: naar 't bad.

Sputteren hielp niet. Dwars door de velden togen we op stap naar Sint-Riquiers, ploeterend in 't slijk, terwijl de koude regen ons in 't gelaat zweefde. Want een politiemuts met kwispel is zeer mooi doch beschut zomin tegen zon als tegen regen. En toen we terugkeerden goot het even hard.

Bij het stortbad hoorden ontluizingsovens. Terwijl we, poedelnaakt, onze beurt afwachten en eindelijk de wel-doende waterstralen over ons body voelden lopen ('t gebeurde wel dat, als gevolg van minder administratieve vergissingen te koud water volgde op de hete waterstralen, wat een oorverdovend gebrul tot gevolg had) gingen onze klederen in een stoombad. Alleen schoenen en politiemuts (waar we onze zakken in ledigden) bleven eruit. Maar wie zegt dat die luis-en vlooi-vrij waren?

In de regeling was er toch iets dat niet gesmeerd liep. Zo, gedurende onze afwezigheid, het stro was vernieuwd geworden en schuren en barakken, die onze weinig comfortabele vertrekken waren, een flinke beurt hadden gekregen vanwege de ontsmetters, hadden we tenminste een paar dagen van betrekkelijke zaligheid gekend. Maar dat was normaal nooit het geval. Niet zodra waren we terug of we wierpen ons op het vuile, stinkende stro (wanneer werd dat wel eens vernieuwd?).

En denk ook aan onze schoenen! dat krioelde van ongedierte. In het beste geval als, wat praktisch nooit gebeurde, ontsmetting, vernieuwing van het stro en ontluizing waren samengegaan, duurde ons geluk toch nooit langer dan vier dagen, want dan ging het weer verder: de eeuwige kringloop, rust, piket, loopgraven ... zonder einde.

En de slag was, voor Hare Majesteit, hopeloos geworden.

We hebben de indruk dat Koningin Elisabeths bedrijvigheid gedurende de oorlog 1914/18 in de vergetelheid wordt gelaten. We vinden dat zeer, zeer spijtig. Al de militairen, die de frontlijn bezetten ontvingen herhaalde malen haar bezoek in de loopgraven. Hoe jong we ook waren, toch hadden we het besef dat de plaats van een vrouw, was ze ook de Koningin, niet daar was. Een verheven, recht koninklijk gevoel van plichtsbesef moet Haar hebben bewogen. Zo heel onverwacht was ze daar. Een délégué draafde over de loopbruggetjes, roepend: "La Reine, de Koningin" en paf, daar kwam ze, gevolgd door één of meer officieren. Mij verraste ze terwijl ik me waste, zodat ik juist de tijd had om met, bezeept gelaat en handen, in de houding te zetten, wat haar een glimlach ontlokte. En zo 't gebeurde dat, een eind verder, een artillerieduel aan de gang was (dat gewoonlijk op de loopgraven werd uitgevochten) dan zette ze zich neer en wachtte. Maar ... hoe zat het dan met de vlooi-en en de luizen? Lustten die ook koninklijk bloed? De grote eerbied, die we hebben voor Hare Majesteit, verbiedt ons die vraag verder uit te diepen. Koningin Elisabeth heeft Haar oorlog gevoerd. Ze bracht de dagen werkelijk niet door in ledigheid. De morgen ging voorbij in 't hospitaal "Océan" in De Panne, waar Dr Depage, de huisdokter van de Koninklijke Familie, de plak zwaaide. Er heerste bij de gekwetsten een soort bijgeloof omtrent die man. Hij deed mirakelen.

Maar een beul was hij ook, greep heel onzacht een lidmaat, draaide en verwrong het, zodat de stakker heel De Panne overhoop schreeuwde.

Maar hij heelde en genas. Halve doden, die tot sterven gedoemd waren, kwamen tot leven. En armen en benen, die tot afzetten bestemd schenen, bleven zeer dikwijls behouden.

Wij hebben in dat hospitaal, nader bepaald in de zaal "Charles-Théodore" (zo genoemd naar de vader van Koningin Elisabeth, die een vermaard oogmeester was) drie gelukkige ... luisvrije maanden gesleten.

Zo waren we in de gelegenheid die dagtaak van Hare Majesteit na te gaan: 's morgens Haar werk in de operatiezaal van Dr Depage.

Het is ons gebeurd dat we, door de gang strompelend met onze krukken, in de houding sprongen toen zij, na zich verkleed te hebben, de mouwen opstropend, naar de operatiezaal ging. Een vriendelijke glimlach...

De namiddag werd besteed aan ... uitstappen naar de loopgraven, of bezoek aan gekwetsten in verschillende fronthospitalen. Wanneer dat in zijn domein was onthaalde Dr Depage zijn koninklijke Verpleegster op thé en gebakjes. We hebben de tafel gedekt gezien en zijn zo onbescheiden dat te verklappen.

Maar 't is zolang geleden!

De jacht op vlooiën en luizen ... Ook wij stredden onze hopeloze strijd. Het was een vertrouwd beeld, soldaten hemd en broek te zien uitspelen en op luizen ... verdelving te gaan. 't best in de naad van de kleren. Daar hokten ze saam. We hadden maar de duimnagels naar elkaar toe te brengen, zo met afstanden van 10 cm, om er een massa bijeen te krijgen en te pletten.

Ze waren rond en dik, berstten onder de druk en dra waren de vingers vol met een bloederige brij.

Er waren sadiekers, die de luizen delikaat opnamen en in 't deksel van een blinkdoos legden; waarna ze dat boven de vlam van de kaars hielden en de beestjes lekker lieten braden. Want zoet is de wrake hem, die zich te wreken weet.

Minder gemakkelijk, ging het met de neten, de eitjes. Daar diende een brandende sigaret toe, die langs de naad van de kleren over en weer ging. Maar om vlooiën te vangen moest men rap zijn.

Konden me die springen. Tot 1 meter hoog! De beste manier was, natuurlijk, de vinger te bevochtigen en te maken dat de vlo daar aan kleefde. Maar dan kwam het er op aan vlugger te zijn dan zij!

Karabinier I.J. Kegeleers
1ste Carabiniers 1 Cie
Oudstrijder 1914-18
(Orginele tekst)

KRONIEK VAN DE BELGISCHE REGIMENTEN KARABINIERS 1914 - 1918: AANHANGSEL 3

Gesneuvelde en vermisten

Gesneuvelde officieren

1C

Bremer R. (14 Okt 18 Rumbeke)
Loché Z. (14 Okt 18 Bergmolen)
Blancgarin H. (29 Apr 15 Roeselare)
de Heusch E. (17 Oct 19 Zonnebeke)
Halleux M. (28 Sep 18 Kam van Vlaanderen)
Mockel A. (25 Aug 14 Zemst)
Stiellemans T. (25 Aug 14 Hofstade)
Artan de Saint-Martin R. (12 Sep 14 Hambos)
Cordemans F. (01 Okt 18 Beveren a/d Ijzer (H))
Lapière G. (02 Okt 15 Diksmuide)
Manchel L. (23 Okt 14 Oud-Stuivekenskerke)
Beckhaus G. (07 Okt 14 Berlare)
Bernimont C.-J. (05 Okt 14 Berlare)
Cammaerts J. (12 Sep 14 Wakkerzeel)
Josqui E. (29 Sep 14 Malderen)
Lebegge L.-H. (28 Sep 18 Passendale)
Malevez F. (28 Sep 18 Westrozebeke)
Morlet E. (22 Okt 14 Stuivekenskerke)
Otte G. (29 Sep 18 Passendale)
Pinte J. (16 Mei 18 Nieuwpoort)
van Steenberghe A. (14 Okt 18 De Panne (H))

3C

Bisqueret E.-J. (29 Sep 18 Westrozebeke)
Blanckaert C.-A. (28 Sep 18 Westrozebeke)
Ars U. (18 Mar 18 Nieuwpoort)
De Bisschop F. (05 Okt 18 Westrozebeke)
Marichal M. (14 Okt 18 Rumbeke)
Catoire L.-V. (29 Sep 18 Westrozebeke)
de Toeuf L.-E. (28 Sep 18 Westrozebeke)
Goutier J. (28 Sep 18 Westrozebeke)
Haintz A. (19 Apr 18 Nieuwpoort)
Losseau M. (27 Mar 18 Nieuwpoort)
Périer A. (18 Mar 18 Nieuwendamme)

2C

Thielemans A. (19 Mar 17 Boezinge)
Van Maele M. (28 Sep 18 Westrozebeke)
Van de Putte C. (21 Okt 14 Stuivekenskerke)
Dewilde J. (22 Okt 14 Tervate)
Geruzet A. (05 Mei 16 Diksmuide)
Van Aerde Ch.-Fr. (28 Sep 18 Westrozebeke)
Denis F. (29 Sep 18 Westrozebeke)
Omwal R. (04 Dec 18 Keertsbergen)
Van Iseghem E. (13 Okt 18 Rumbeke)
De Coster G. (29 Aug 18 Langemark)
De Schuyter A. (23/24 Apr 15 Steenstraat)
Gérard G. (16 Jun 16 Hoogstade (H))
Hanlet J. (05 Jan 14 Calais (H))
Ilias G. (26 Mei 18 St-Joris)
Longtain A. (01 Nov 14 Stuivekenskerke)
Micheels G. (29 Sep 18 Westrozebeke)
Robert F. (06 Mei 15 De Panne (H) - Lizerne)

4C

Van Overschelde A. (06 Okt 14 Duffel)
Waltenier F. (12 Sep 14 Tildonk)
de Crombrugge de Loringhe E. (20 Okt 18 Kam van Vlaanderen)
Tack P. (04 Okt 18 Roeselare)
De Rache G. (01 Okt 18 Roeselare)
Leytens A. (28 Sep 18 Passendale)

de Gerlache de Gomery G. (02 Aug 15 De Panne (H))
Van Den Bosch J. (28 Sep 18 Passendale)
Cohy J. (08 Okt 14 Schoonaerde)
Déom A. (21 Okt 14 Stuivekenskerke)
Hubrecht L.-C. (22 Okt 14 Tervate)
Piquet Ch. (12 Sep 14 Wakkerzeel)
Hamelryck A. (14 Okt 18 Bergmolen)
Bernard Z. (25 Okt 17 Hoogstade (H))
Ferrant J. (27 Aug 17 Gefusilleerd te Charleroi)
Lemaire M. (07 Okt 14 Berlare)
Baima R.-J. (15 Nov 15 Calais (H))
Bernaerts J.-C. (03 Nov 14 Ijzer)
Binamé C. (23 Okt 14 Oud-Stuivekenskerke)
Eemans G. (29 Jan 16 Bourbourg (H))
Kneipe J. (22 Okt 14 Stuivekenskerke)
Lehane L. (06 Okt Lier)
Merjay R. (06 Okt 14 Laechen-Lier)
Mollers P. (25 Okt Fortem-Diksmuide)
Pinget P. (25 Okt 14 Stuivekenskerke)
Van Grunderbeek Ch. (28 Sep 18 Kam van Vlaanderen)

Flémal A. (18 Mar 18 St-Joris)
Van Schepdael E.-L.; (28 Sep 18 Westrozebeke)
Busine R. (27 Mar 18 Nieuwpoort)
De Winde J. (28 Sep 18 Westrozebeke)
Vanden Dorpe Ch. (14 Okt 18 Beveren a/d Ijzer (H))
Ceudleers F.-S. (14 Okt 18 Moorslede)
Flabat A. (23 Okt 18 Calais (H))
Guillaume L. (18 Mar 18 Nieuwendamme)
Jaminé M.-E. (28 Sep 18 Passendale)
Paquay M. (28 Sep 18 Westrozebeke)
Pierre F. (28 Sep 18 Westrozebeke)

Van Hasselt L. (18 Mar 18 Nieuwpoort)
Van Beckhoven L. (23 Okt Tervate)
Daras A. (23 Okt 14 Tervate)
Forgeur P. (28 Sep 18 Westrozebeke)
Notterdam J.-A. (28 Sep 18 Langemark)
Deborger J. (28 Sep 18 Passendale)
Dome L. (06 Nov 14 Stuivekenskerke)
Teuwen L. (09 Jun 18 St-Joris)
Debouverie J. (01 Nov 14 Antwerpen)
Delooz G. (23/24 Apr 15 Steenstraat)
Dewaele A. (23 Feb 17 Boezinge)
Ghislain P. (12 Sep 14 Werchter)
Henrion A. (23 Apr 15 Lizerne-Steenstraat)
Lefebvre F. (22 Okt 14 Stuivekenskerke)
Marin A. (09 Jun 18 St-Joris)
Rary A. (26 Aug 14 hofstade)
Toelen R. (17 Okt 18 Meulebeke)

Wallens J. (05 Okt 14 Duffel)
Wouters G. (26 Sep 17 Woumen)

Christiaens G. (05 Okt 14 Het Sas)
Hollanders G. (02 Apr 18 Nieuwpoort)
Matthys V. (02 Okt 18 Moorslede-Vinkem (H))

Gesneuvelde onderofficieren, korporaaals en soldaten 1914-1918

1e Lijst

1C

Antheunis Charles
 Barremans Joseph
 Beelen J.-B. SM
 Belin Robert Kpl
 Benie Jules-Odilon
 Berckman Cyrille
 Bertoux Eugène-Victor
 Billeskraat Ed-Léopold 1Sdt
 Blondiau Désiré Kpl
 Bogaert Oscar-Edgard
 Bonaerens Léon-Edmond
 Bourlier Maurice
 Braecke
 Brognaux Oscar J. G.
 Buytaert Arthur Rudolf
 Caspers Jean-Désiré Kpl
 Christiaens Adrien Cl
 Claessen Gustave M. J. Sgt
 Cluyse
 Cogniaux Noël Léon
 Collin Kpl
 Compère François Luc
 Crèvecoeur Georges Dés
 Crombez Jerome C.
 Danneels Edouard
 De Baeremaecker Henri
 De Clerck Henri Jos Kpl
 Degezelle Octaaf Cyrille
 Degreef Jean Baptiste
 De Hennin Félix
 De Raeck Jean Baptiste Kpl
 Derenne Adrien 1Sdt
 De Schampelaere Oscar
 Desmarez H. J. (x)
 De Vroede Nestor Kpl
 De Waechter
 Dewinckeleer Jean Bapt
 D'hondt Frederik Max Sgt
 Dierckx François
 Dirckx Pierre Jean
 Dirickx Jean Sgt CQMS
 Doghe Oscar Ferdinand
 Drossaert Gustave Ad
 Druet Aimé
 Dulieu Georges
 Falise Oscar Eugène
 Falleur Kleber Arthur
 Fosion Camille J.J.
 Foucart Georges Joseph
 Fourez Hector
 François Charles Kpl
 Férotte Valère
 Gauthier Robert A.J.
 Geys Octave
 Goossens Egide
 Goutvrindt Clem Th. Sgt
 Gouy Jules Pierre
 Govaerts Liévin
 Hambersin J.A.D.G. Kpl
 Hermans Pierre Ch.
 Hyck Mathieu Paul Sgt
 Josqui Adjt
 Kaisin Ferdinand Emile
 Kengen Léon Jean
 Kestemons Félix
 Liard Hippolyte
 Machiels Albert Arthur
 Macquin Maurice Kpl
 Maes Philippe Jacques
 Matagne
 Meuser Willem (x)
 Michaux Joseph Adolphe
 Michem (x)
 Moens Englebert
 Mommens Pierre Marie Jos
 Monin Arthur Ernest
 Morgat François Kpl
 Mottet J.B. (x)
 Moyen Jean François
 Niemans Armand
 Noyon Prosper Jos (x)

2C

Aleu Gommaire Léopold Kpl
 Anno Hector
 Auguste Adph-Rod Kpl
 Ausseuw Jules-Edmond
 Ballegeer Oscar
 Ballegeer Oscar-Charles
 Beeckaert Jules
 Beernaert
 Binamé Jules
 Bestiaux Ern J.
 Biva Philippe
 Boeren Georges J. Kpl
 Bogaerts J.
 Bonault Aloïs Séb Sgt
 Borremans J.-B.
 Bosmans Henri
 Bourdeau Maur-Désiré
 Brugeman Camille
 Buffel Joachim
 Burgue Emm-René Sgt
 Caussier Henri Sgt
 Cerik P.
 Chaignot Sgt
 Christian François
 Claes Jacob
 Cloquet Joseph
 Coeckx
 Coenen Léopold Joseph
 Cools Joseph Alphonse
 Coos Nicolas
 Cornu Emile
 Cortial Sgt
 Costers Louis
 Crahay Guillaume
 Créteur Richard SM
 Dabompré René A Sgt CQMS
 Dauphin Victorien
 Debie
 Debock
 Debreucker G.
 Declercq Pierre Jean Kpl
 Decombre Ernest
 Decreton Edouard
 Dehondt Victor
 De Kegel Victor
 Delval Prudent
 Demeyer Séraphin Kpl
 Demonie Henri
 Denis Henri Léopold
 Dermont
 De Ryck Hector Jos Kpl
 Desenfans Henri J. Mitr
 Desmet
 Devleeschouwer Albert
 Dewaert
 De Weer Edouard Kpl
 Dhollander Gustave
 Dierckx Edmond Charles
 Docquier Edouard Sgt
 Driessens Jean Jacques
 Dumortier Emile Th
 Duvieusart Victor A.J. Kpl
 Duvieusart Jules François Kpl
 Egerickx
 Feltes Guillaume
 Féron Arthur
 Fierendels Rufin
 Francis Rodolphe
 Galesloot Charles J. P.
 Geens Charles
 Genin Jules Joseph Sgt
 Gilissen François Cl. J. Kpl
 Gillès Louis Albert
 Goeman
 Goetgeluk Auguste
 Goossens Rufin
 Grégoire Maurice
 Greuson P.J.
 Heirman
 Hendrickx
 Henkart Maurice H.A.

Orge

Paesmans Emile-Jean
 Pauwels
 Pauels (x)
 Peremans Pierre Léon
 Pieters Henri Gaston
 Pintelon G. Charles E. Kpl
 Plassaerd Modeste
 Príncipe Alexandre Jean
 Procureur Fulgence Kpl
 Régal Clément Léon Kpl
 Rembert Raymond
 Robens Emile Mitr
 Royer J.B. Kpl
 Schums Louis
 Sépulcre Narcisse Dés
 Serruys Alphonse Jos
 Sommerville Jos Fr. G.
 Ton Kpl (x)
 Toussaint Julien Ghisl.
 Uyttenbroeck (x)
 Vancampfort Jean Fr.
 Vandenberghe Cyrille Camille
 Van den Dries Hippolyte
 Van den Eynde Alphonse
 Vanderlinden Emile
 Vanderlinden Emile (x)
 Vandersteen Jean François
 Vanderzanden Désiré
 Van de Velde Franç L.
 Vandewaele Joseph
 Van Hemsche Jules
 Vanhesse Léon
 Van Holland Joseph
 Van Houdt
 Van Humbeek
 Verhoeven Edouard
 Vermeulen Liévin
 Versluys Charles Fr: H. Sgt
 Verwimp Vincet L.
 Virraud F.G.J. (x)
 Vroman Albert Kpl
 Warrand Fernand
 Wenseleer Alfred 1Sdt
 Willème
 Wirken Pierre
 Zaman Constant Louis

2C

Van Sanhoven Louis
 Van Thuyne Corn
 Van Welden Achille
 Venelle Louis Vr
 Versteegen Jean Joseph
 Verstraeten Emile
 Vlemincx Henri
 Volon Henri
 Votquenne Nicolas CH. H. Sgt Mitr
 Ytterhowen Alphonse
 Zaye Edouard

Herman René A. Sgt CQMS
 Heymans Charles Kpl
 Hinaud Toussaint
 Hourbay Fernand
 Hovy Edouard
 Hubeaux Camille
 Hulet
 Jansen Gaston Hub 1Sgt
 Jansenne Léopold Aloïs
 Janssens Pierre
 Kelderman Oscar Kpl
 Knockaert
 Lardinois Emile Auguste
 Laurent Joseph Léon
 Laurent Victor Louis
 Leclercq Léon Ferdinand
 Lecomte Nestor
 Lefèvre Arthur
 Lefèvre Léonard
 Levie Pierre
 Liekens Auguste Kpl
 Linders Gustave
 Louis
 Marcellis Guillaume
 Mariens Jean
 Mariens Pierre François
 Mariens Victor Antoine
 Marquette Victor
 Merial Isidore Jules Kpl
 Meulemans Lambert
 Minne Georges
 Mottart Georges
 Muylle Albert Alphonse
 Nelles Matthias
 Otten S.C.
 Peeters Pierre François
 Pierard Auguste Jos
 Pillot Marcel
 Platteeuw Julien
 Plume René
 Ponthieu Georges
 Possoz Jean
 Rectam Georges Jean Marie Sgt
 Renier Charles Ernest Fréd
 Reykebosh
 Ridiaux Emile
 Ronquetti Kpl
 Sauvage Léopold
 Scheyvaerts Henri
 Sculier J.D. 1Sdt
 Serryn Ignace Corneille Kpl
 Seulier Jos Dés 1Sdt
 Simay Maurice
 Simon Ferdinand
 Soudan V.
 Stainforth Frédéric
 Stockaert Maurice
 Stroobants Achille Joseph
 Strubbe E.G.A.
 Struyven Gustave
 Terbiest
 Terryn
 Thys
 Tranchant R.C.J. 1Sgt
 Van Aerde Gme Ch. SM
 Van Beveren Jean-Robert
 Van den Borgh François
 Vanden Bosche Emile
 Vanden Bukke
 Vandenplas Henri
 Van der Capellen Arthur
 Vander Elst Georges
 Vanderlinden J.B.
 Vanderseypen Louis A.
 Vanderstappen Guillaume
 Vandervecken Jean Bapt
 Vanderwinckel A.E.
 Van Dessel Jean François Sgt
 Vande Werve I.B.M.
 Van Eynde Charles
 Van Helmont Raph. Mar.
 Van Michel
 Van Mossevelde M.L.
 Van Obergen
 Van Oost Charles Sgt

Gesneuvelden 2

1C
 Aelen Louis Florent Kpl
 Beerten Louis Joseph
 Benoodt Joseph Albéric
 Berbiere Alphonse
 Blondiau Désiré Kpl
 Bosmans Pierre Constant
 Bruneel René
 Couvreur Jules
 Cuylen Pierre
 Danhieux Victor
 De Coninck Jules
 De Ridder Louis Kl
 Dexters Gérard Lambert Kpl
 d'Orjo de Wez de Marcholette
 Dulier Marcel L.F.V. Kpl
 Dupré Georges
 Ferlia René Prosper
 Germeau Félix Sgt CQMS
 Grimonpont Jean
 Huart Fern. Ch. A. Kpl
 Janssens Auguste
 Lamoen Julien Vr
 Lattrez Albert
 Leenaerts Jean Cornelis
 Luvijse Henri R. M.
 Maquin Maurice Kpl Mi
 Marx Louis
 Paris Georges
 Poppe Jules
 Poulissen Joseph Vr
 Riez EPG
 Sanders Pierre
 Schums Louis
 Simon Charles
 Sloomans Edouard
 Stoops Jean
 Vallon Louis
 Vanden Eynde Fr. Alph.
 Vander Rest Georges (x) Vr
 Vanduifhuis Antoine
 Van Hofstraete Louis
 Van lint Joseph Vr
 Vercruysse Laurent Félix (x)
 Verdoodt Pierre Félicien (x) Kpl
 Vroom Charles Kpl

Gesneuvelden 3

1C
 Acke Pierre
 Andries Louis Auguste Kpl
 Anthonissen François
 Auleyt Pierre Hypolite
 Balieu Louis Sgt
 Bayonet Auguste Vr
 Bayet Alfred
 Beaumont Maurice
 Belin Arthur Joseph Kpl
 Bellings Joseph
 Berbiere Alphonse
 Blaes Joseph
 Blomtrock Gaspard
 Bogaerts Pierre Alphonse
 Boone V (x)
 Bormans Charles (x)
 Bosmans Pierre Constant
 Branders François Jean
 Brans Joseph Jean
 Brill François
 Bruneel René
 Bruynbroeck Dieudonné
 Bulpa Fernand
 Ceyskens Fernand Kpl
 Chuffart Léon Gérard Vr
 Corné Acille Ch. Alf.
 Cornet Arthur of Martin
 Corveleyn Ernest Désiré Kpl
 Coucke Hector Vr
 Cumps Gustave Louis
 Dapsalmon ou Germain (x)
 De Beule Raymond
 De Cuyper Julien
 De Dullen Léon Henri Kpl

2C
 Baclin Edmond
 Bajart Charles Vr
 Boelen Georges Kpl
 Boghemans Jean Baptiste
 Bontemps Joseph Roger
 Bossuyt Joseph
 Cattoor Louis
 Compass Gustave
 Cools Joseph Alphons
 Cools Nicolas
 Deldime Théophile A.
 De Luyck Joseph
 Dertho Camille
 Demonie Henri Cyrille
 Dewandelaer Englebert
 Goffin Célestin Joseph
 Grégoire Maurice
 Hubert René Ernest Sgt
 Janssen Leopold Aloïs
 Leclercq Leon
 Libouton Victor
 Mottet Jean Jos
 Muller Gustave
 Platteeuw Julien
 Sartorius Arnold Vr
 Scheyvaerts Henri Vr
 Slock Auguste
 Stockaert Maurice
 Uyterhaegen René
 Vanden Eynde Guillaume
 Vanderwalle Joseph Vr
 Vermetten Camille
 Vervalle Camille

3C
 Amerynckx Pierre Louis
 Bekaert Michel
 De Simpelaere A.J.E. Sgt Vr
 De Vuyst Jean Sgt

2C
 André Amor Théophile Kpl
 Baten Jules Sgt
 Baurent Oscar
 Berckmans François
 Berlemont Jean Baptiste
 Bertels Louis
 Biets François
 Bockholtz Léon
 Boëte Henri Kpl
 Bonte Henri Richard
 Borremans Joseph
 Boschmans Auguste Vr
 Bovard Alfred Joseph
 Bovy René J. V. ISM
 Broché Joseph J. M.
 Broquet Georges Kpl
 Bruyère André Kpl
 Busselot Corneille
 Busschaert Joseph
 Buxant Pierre François Vr
 Calonne Jean Vr
 Canon Guillaume
 Cavey Jules
 Cayman Gaston
 Cloeckaert Léon Hubert Sgt
 Coussemaker V. Ch.
 Covemacker Arthur
 Daugimont François
 Debacker Gérard
 De Blanger Dominique
 Decembre Ernest
 Declercq Hugo Sgt Vr
 De Cocker Félix
 Decombel Charles Vr

Deflo Guillaume
 Dehalleux G.J.L. Vr
 De Hertogh Eugène Sgt
 De Houck François
 De Lathauwer Guillaume Kpl
 Deleuze Henri Joseph Kpl
 Delivière Henri Vr
 Demoen Henri Joseph
 Depoother Arthur
 De Rore Urbain
 Deschamps Marcel
 De Scheemacker Victor
 Deschouwer Gustave
 De Smet Julien Vr
 Destabel Vr
 Dethier Pierre (x)
 Devos François J Kpl Vr
 De Vrint Pierre L L Sgt
 Dewit Joseph
 Dexters Gerard Kpl Vr
 D'Haene Joseph
 D'Haeseleer Henri
 D'Honelt Fred
 D'Hoop Alois
 Dierinckx Achille
 Du Dullen
 Dulier Marcel L.F.V. Kpl
 Dumoulin Guillaume
 Dussart Elie Joseph
 Eyckmans Joseph
 Fidler Antoine Jos Vr
 Galerne Martial Léopold Kpl Vr
 Geenens Achille
 Godeau Leon René D.
 Goffin Baudouin Sgt Vr
 Gooris Auguste
 Gooris Joseph Vr
 Haesaerts Jean Baptiste
 Hamal Gaston Victor
 Henri Georges V. E. (x)
 Heylen Gustave Vr
 Holvoet Gaston
 Horsch Matthieu
 Ho(a)uwen Th
 Humetz Elisée (x)
 Jamée Louis
 Janssens Louis J.A. ISM
 Jonckeere Alidor
 Josephy Edouard (x)
 Ken(u)nen H.
 Krück Joseph
 Kumps Victor M. Cy
 Le Cerf Louis M. J. Kpl Vr
 Lecluyse Henri Kl
 Lecomte Hector Joseph
 Lefèvre Baudouin Victor
 Lens Henri J.L.G. Sgt
 Lewyse Henri Vr
 Leys François Auguste
 Lor(k)quin H.
 Lorea Pierre H. J.
 Maquet Charles Vr (x)
 Marey Jérôme
 Marquebreucq René
 Masy Fernand Sgt
 Mathyskens Rodolphe
 Melkebeke Remi Kpl
 Menestret François Sgt Vr
 Mertens Pierre Joseph
 Meyers Camille Alphonse
 Michiels Philippe Vr
 Milet Henri Victor
 Moens Leopold Br
 Moeys Alphonse Vr
 Morelle Joseph J.B.
 Mouria Georges Joseph
 Naudé Jean Joseph
 Naudts Joseph
 Paquet Eugène Sgt Vr
 Peeters Jean Joseph
 Penez Ernest Emile
 Plas Jean
 Plumier Victor
 Pollaert Médard
 Préser Prosper Kpl Vr
 Quairière Alphonse
 Ramackers Emile (x)
 Ramu Omer

De Decker Georges
 De Groof Louis
 De Jong Léopold
 De Maeschalck Alphonse
 Demets Remy
 De Praeter Octave
 De Raedemaker J. Fr. 1Sgt VR
 De Saegher Rud
 De Schagt Mich
 De Schrijver Leopold Muz
 Deschuyter Victor
 Devleeschouwer Alphonse
 Devriese Goemare Vr
 Dewael Camille
 Dewever Jules Ern Rom Vr
 De Wiest Jean François
 Dor Jules
 du Chastel de la Howarderie Adjt Vr
 Duflot Louis Jean
 Dussoir Prosper
 Faidherbe Louis
 Flament Ernest
 Foncke Achille, Désiré Vr
 Foncke Théophile
 Fraikin Félicien Vr
 Gallez Alfred
 G(J)enet Raoul
 Gheeraert Michel Corn Sgt
 Gilis Albert
 Gilson Nicolas Jos Gilles
 Ginion Victor Tel
 Goffimont Constant Jos
 Goovaerts Prosper
 Guerts jean
 Hendrickx Edouard
 Heuninckx Gustave
 Hovines Jules
 Hubert Nicolas Kpl
 Huberty Désiré Vr
 Huybrechts Pierre Sr
 Jacob Sady Sgt Vr
 Jammaerts Joseph
 Joos François
 Klinkenberg Auguste
 Kyndt Marcel
 Lambert Leon J. B.
 Lambotte Emile
 Langie Frederik Omer
 Lassoie Victor
 Laurent Georges Benj
 Laurent Joseph
 Lebrun Pierre L.
 Lecut Oscar Jules
 Leemans François
 Leemans Jacques
 Leemans Jacques
 Leroy Alexis
 Leroy Jean Baptiste
 Liart Leon
 Liénart Adolphe Vr
 Liësse Jean Vr
 Loidan Camille L.J.
 Luyckx Camille Théophile
 Maekelberghe M.H.C. Vr
 Meysmans Jean Baptiste Kpl
 Mignolet Jules
 Museur Victor Sgt CQMS
 Nelissen Guillaume Sgt CQMS
 Ostym Emile
 Otten Jean
 Pérignon P.J.J.-B.
 Poels Felix François
 Porrez René
 Prinsier Gustave
 Putmans Albert Kpl
 Raes Fernand
 Rayon Roger V.L. Kpl
 Rotsaert Guill F.M. Sgt Vr
 Ryken Joseph Vr
 Sambaert Camille Vr
 Schamps Alphonse Vr
 Seghers Joseph Sgt Vr
 Sevenants Englebert Kpl
 Simoens Adolphe
 Slock Auguste
 Soete Elie
 Somers Jules
 Souchant Edouard

Redoute Herman
 Renette Matthieu
 Ricou Frédéric
 Robyn Edouard P.L. Kpl
 Samson François
 Schaessens Camille
 Schellens Emile Vr
 Schelstraete Lucien Kpl
 Sevenants Pierre Vital
 Simpelaere Albert
 Steffens Camille
 Sthyns Louis Vr
 Stilmant Camille G.J.
 Straetburgh Daniel
 Terans Denis Vr (x)
 Terwagne Charles Vr
 Thys Georges Vr
 Timmermans Alphonse (x)
 Tinchant José Kpl Vr
 Tjolin Achille Kpl
 Truys Félix Corn Gustave
 Uyttendenbroeck Constant (x)
 Val(l)ée Emile
 Van Bastelaer R. SM
 Van Beveren D.A.F. Kl
 Van Braeckvelt René
 Van de broeck Emile Sgt
 Van de Kerhove Joseph
 Van de Laer Léop C.
 Van den Abeele Richard
 Van den Broucke A.A.
 Van den Houte Cyrille
 Vandenkerkhove J.J.
 Vanderbrugge René Kpl
 Van der Cammen R.L.
 Vanderkelen Emile
 Vanderstraeten J.B.
 Vandevin Félix
 Van Haezenbroeck F.
 Van Herrenweghe Louis
 Van Krinkelen Alb A. Kl
 Van Laenhoven Joseph
 Van Neygen Albert C.
 Vellemans Julien Joseph
 Verbruggen Louis Joseph Kpl
 Vercaemere René
 Vercammen Joseph
 Vercammen Théophile
 Vermeiren Jean
 Verdonck Joseph
 Vergauwen Victor
 Verheyen Félix Jacques
 Verhyen Louis Baptiste
 Verschueren Alphonse M.J.
 Wiame Arthur Kpl Vr
 Winne Jules Pierre

Gesneuvelden 4

1C
 Adamt Louis Jules
 Baudour Victor
 Beuraing Fernand
 Bijloos Théophile
 Daems François
 Dalémont Jules Sgt Vr
 Debauche Lévie Victor P.
 Dehin Emile F.M.G. Adj Vr
 De Keyser Auguste
 Depoorter Arthur
 Depriil Amedée Benjamin
 Dieudonné (x)
 Drabbe Joseph
 Dupont Georges
 Eeckhout Remi
 François Ghislain Vr
 Gheerolfs Jeab G. Kpl Kleerm
 Ghysels M.V. 1SM Vr
 Groux Gustave
 Hahn D.G.A. 1SM
 Houzé Joseph Jules
 Huygens Antoine
 Jallet Odon Marcel
 Laurent Adolphe
 Lerquin H.
 Massin Arthur (x)
 Matthys Henri Joseph

Staelens Octave
 Staes Félix Eug
 Stampe Richard Vr
 Sterpin Eugène Vr
 Stevens Gustave J. Vr
 Thiebaut Prosper Kpl
 Van Basselaere Fr Vr
 Van Becelaere Henri
 Van Biericq Nestor
 Vandenbosch Joseph E.
 Van den Bossche O.A. Vr
 Van den Broecke Gust
 Van der Cloot Léopold
 Vanderschoot Clément A.
 Vandessel grégoire
 Van Deun Edouard
 Van de Waele Joseph Vr
 Van de Walle Joseph Vr
 Van Dorpe Camille
 Van Essche Isidoor Vr
 Van Geysel Guillaume
 Van Haverbeke Julien
 Van Herck Louis
 Van Lerberghe Remi old
 Van Linden François Vr
 Van Meeuwen Henri
 Van Sandevelde Am
 Vécray Gustave M.J. Kpl
 Venneman Frederik
 Verbeke Oscar
 Verbist Louis
 Verheecke Cyrille Vr
 Verlée Théophile
 Vermeersch Oscar
 Verstraeten Auguste
 Verwilgen Gustave
 Vico Emile
 Vlassenroodt Eugène
 Wauquier Fernand
 Zomers Julien

3C

Bekaert Michel
 Chevreux Emile Léopold
 Debouck pierre
 Demoulin Julien Vr
 Detheay Remi
 Dorée Julien J. Ed
 Engelman Jules Bapt
 Foppele Henri Marius Kpl Vr
 Genicot Leon Jos
 Hermans Henri Alphonse
 Stiens Jean Baptiste
 Vandermaesen G.J.

2C

Aidans Ernest Joseph
 Baelemans Jean Joseph
 Baudhuin Arthur
 Blondeau Antoine Kpl
 Boute Albert
 Breuer Jean Vr
 Charlier Hector Gaston
 Coppin Sylvain
 Courtois Jules Vr
 Debom Pierre Théophile Kpl
 De Bruycker Joseph Vr
 Dekeyser Robert Valère
 De Martelaere Victor J.
 Demoulin Edouard Alexis
 Depaeppe Edmond
 De Taye Léonard
 de Thomaz de Bossière G. Vr
 De Wael François
 Fleurman Maurice Marie
 Gardez Eugène Emile Vr
 Guillaume Pierre Jean Kl
 Landrin Jos M.M. Vr
 Laurent Henri Pierre J.
 Marneffe Hubert
 Marquagnies Gaston
 Meulemans Lambert
 Ooms Joseph

Maucq Louis Jules
 Meerschaut Jean Baptiste
 Meire Arthur
 Mulders Paul Adj Vr
 Peeters Jules
 Philips Léopold
 Poels Maxime F. 1SM
 Roeds Honoré
 Roegiers Albéric J.
 Sartiaux François
 Sloodmans Edouard
 Van Audenhove Julien Sgt
 Van de Genachten Jean Vr
 Van den Broeck Jean Vr
 Van den Troost Henri
 Vanderschuren O. Vr
 Van Deun Charles
 Van Zele Jules
 Vlayen Pierre Jean

Gesneuvelden 5

1C

Augustus Albert
 Breuskin Emile
 Claes Joseph Louis
 Conninckx Jean Baptiste
 De Graeve Maurice G.
 De Schryver Georges
 Devoldre Robert Sgt
 De Wilde Emile
 Duvivier Alphonse V. Kl
 Eeckhout Florent Prudence
 Féron Désiré A.H.
 Jacops François
 Jéhin Denis Joseph Kpl
 Kenis Antoine
 Lapiere Auguste Kpl Vr
 Marien Victor Corn
 Martin Henri
 Michiels Bernard J Vr
 Paulus Jean Baptiste
 Pirotte Georges C.J. Sgt
 Struyf Henri Vr
 Suzli Albert Kpl
 Van Boghout Georges A. M.
 Van Calck François J. Vr
 Van der Maelen Henri
 Vanfraeckem François
 Van Malderen Joseph F.
 Vastraat Victor
 Verstichelen Remy Ch. L.

4C

François Eudore

Gesneuvelden 6

1C

Baute Cyrille
 Bavel Philémone
 Beaupain Alfred
 Bernard Jean Louis T.
 Boschmans François
 Bossuyt Jérôme
 Coppens Constant Charles Sgt
 D'hooghe Pierre
 Dolphen Gaston
 Donders Théophile (x)
 Eeckman Pierre Kpl
 Engelbeen Victor
 Fierens Henri
 Francken Emile Joseph Vr
 Geets Jean
 Halvoet Marcel Vr
 Herson(y) M.G. Kpl
 Hullebroeck André Alph
 Lagaisse Jules
 Locqueneux Joseph
 Michielsens Jean Ch. M.L.
 Moons François J. Vr
 Nauwelaerts Joseph Vr
 Ooghe Oscar ferd
 Petit Henri Joseph Sgt Vr
 Saegeman Victor Alfred Vr
 Vandesompel Alphonse G

Peenen Léon
 Pierre Emile Constant
 Platteau Emile Vr
 Rullaert Alexandre
 Serneel Pierre Vr
 Servais Lean Pierre R.
 Soudan Victor
 Van Broeckhoven L. Vr
 Vande Wyngaert A.J.
 Van doorslaer Jos
 Van Kerckove E.H.L.
 Van Lersberghe Gustave
 Vanseneca François
 Walraet Omer
 Warlomont Charles Vr
 Wilboorts Charles

2C

Albert Alexis Ghislain
 Bos René Auguste
 Bulté Robert
 Coessens Richard
 Coessaert Evariste Vr
 De Bakker G.P. Vr
 Debruycker Ghislain
 Dechaene Georges
 De Keyser Robert Kpl
 Derycke Henri
 Devroye Camille
 D'Hollander Gustave
 Festraets Joseph Auguste Kpl Vr
 Fiems Romain
 Janssens Louis Frédéric
 Maldague Roual Albert
 Menou Charles Auguste Sgt
 Michiels G. Fr Vr
 Noens David
 Pecq Félix
 Roessens Gaston Grégoire
 Smets Eugène Vr
 Van Bockxstaele Joseph
 Vander Stoelen Arthur
 Vandeveldé Jean Sgt Vr
 Vanlaere Jules
 Van Lon François Ph. Vr
 Van Sticckel Emile Vr
 Walscharts François

Van Kerbergen Jean Vr
Van Steenlandt Joseph
Van Waeyenbergh Cyrille
Vermeersch Joseph M. Vr
Vouillemin Hector P.
Wenne Petrus

3C

Crispin Alfred Hector Pkl
Destreel M.R.J.M.A. Mi

4C

Dupont Xavier
Mariens Victor Antoine
Nelles Mathias

Gesneuvelden 7

1C

Adriaenssens Victor Vr
Blanchart Charles L.G.
Braem Jules Jean
Bughin Charles

Couchez Charles H. (VK)
Deboule Jules J. Gh.
De Jonghe Egide
Demets Auguste Vr
Desmet Vincent (x)
Doom Maurice Mi
Helleputte Joseph Jacques
Laurent Louis Vr
Lejeune Gustave J.B.
Lemaire René A. L.
Lenoir Henri Louis Vr
Lerminiaux Alphonse
Locqueneux Joseph
Logniaux A.P.A. Sgt Vr
Mattens Pierre H. G.
Michaux Eugène Ad.
Musch Emile Ferd
Pauwels Philémon
Ryckebusch Albert Kpl Vr
Van Caeyzele Emile
Van den Broeck Ch. Kpl Vr
Van Deun Arthur Vr
Van de Wiele L.F. SM
Van Ryckeghem Aug.
Verstraeten Jean Bapt Vr
Vlaminckx Maurice

3C

Anckaert Aloïs
Bonnaert Jules
Bressy Georges Vr Mi
Caron Gabriel Sgt Vr
Daems Alphonse Vr
Dehaen Louis Vr
Everaert Jacques J.
Gallez Séraphin Sgt
Glibert Eli Jos
Koeck François Jean
Lebrecht Léon Sgt
Lebrun Georges G.V.
Ooms Theodore
Seghers Léonce
Struys Jean Pierre Vr
Van Damme Henri
Vermeiren Achille A.
Vriens Gérard L. M. Kpl
Withoutck Léon
Wollants J. B.
Wulleman Maurice

Gesneuvelden 8

1C

Bastannee A. L.
Bibauwe J.E.
Crohin L.V. Kpl
De Clercq C.C.
Declercq G Vr
De Nayer G.
De Vos R.F.
De Wachter R.A. Vr
Gaillard R.F. Kpl Vr

Pauwels Joseph
Pot Modeste Aug G.R. Vr
Rasschaert Joseph Edmond
Tilman Oscar Léopold
Traché Jules V. J.
Van Camp Arthur FR
Vandenblicke Joseph C.
Vangoidsenhoven M.L.G.
Van Sterre Henri Sgt Vr
Van Wezenbeek Pierre J.
Vercammen David Kpl Mi
Verhaeren Martin Franç.
Wellecomme Robert Vr

2C

Bohez Alphonse Ach
Ceriez Marcem M Sgt Vr
De Pestel Henri
Engelen Jean Alph
Everaert Louis Jean
Ghys Prosper Cyr Vr
Hannotier Henri Jean
Huyghe Pierre E. Kpl Vr
Jacobs Louis Vr
Jansegers François Ed
Janssens Cornelis Ferd
Kulu Honoré Vr
Lampe Louis R. Sgt
Laurent Herman Vr
Lombet Franç. A. Sgt Vr
Lykops Henri J. N. Sgt Vr
Parqui Marcel H. Aug. Kpl
Poublon Jules
Reims Victor
Remuc Bernard
Rousseau Désiré Vr
Ryckebosch Cyrille A.
Schroeven Alphonse B.
Van Den Buicke Joseph
Van der Seype Pierre E.
Van Nieuwenhuyze C. Vr
Van Poucke Ernest Vr
Venckeleer Léon Kpl Vr
Verrycken César

4C

Accarin Julien
Bastaels Jean
Blomme Victor Kpl Vr
De Beuckeleer Charles Kpl
De Wael Albert Sgt Vr
Fetu Antoine Vr Mi
Gilbert Etienne
Guibert Etienne
Gysen Constant
Hulstaert Pierre
Jacquet Etienne Sgt
Lengelé Hortant Sgt
Troch Henri
Van de Velde Georg Vr
Van Gompel Gérard Vr
Vanweydeveltdt M. Vr
Willerman Rob Kpl Vr

2C

Bruyninckx F.M. Vr
Callot M.A.
Chavon Sgt
Clinckemaillie S.
Dazy Isaac Kpl Vr
Debie R.J.J. Sgt CQMS Vr
De Decker E.P. Kpl
Delforge V. Vr
Delmuyde M.

Hallaert C.A.
Henry C.
Maréchal F.P. Sgt Vr
Nicolay L. N.
Palette H.V.
Ruys G.
Valençon M.
Vandenbroeck L.
Vanderelst E.
Vandergooten G. Verpl
Van Hertum A. C.
Van Hooren O.
Van Overberghe L.
Verreeke F. Vr
Vincent J.

3C

Badoux F.F. Kpl
Bollé J.B.
Butenaers J.F. Vr
Cayphas F.E.A.
Dalle A.A.
De Doncker B
Degroef J Vr
Denaeyer P.J.
De Witte F.J.
Gysels G.
Hallez A.H.G. Kpl
Keymeulen V. Vr
Masson J.
Minne H.P.
Picqueraux S.L.
Rottiers L.
Schoonvaere O.F.
Seguin G.J. Sgt CQMS
Sodermans A. Vr
Vandenbroele R.C.
Vanderheyde C Kpl Vr
Van Hoenaeker M.
Van Schel E. Vr
Verschoore F. Sgt

Gesneuvelden 9

1C

Beckmans E.A.
Boeckeljoen H.G.
Brayeur J. Vr
Bruggemans C. (x)
Buyst H.M. Vr Muz
Colette J.R. Vr
Collette L.
Cools A. Kl
Covemaeker R.
Creus Remi Vr
Crucke J.A.
Debacker Adjt Vr
De Bruyne A.J.
Debusscher J.B.E.
De Cuyper F Kpl
De Koninck L. Vr
Demulder Victor
Dewandeleer J.
Deweever A.
Glorieux C.E.J.
Hellebaut C.E. Kpl
Hermisse V.
Janssens J.F.
Kin M. Kpl
Leemans P.C. Muz
Legaye N.L.S.
Lemmens G.J.A.
Leroy Marius
Mangin Lucien Jpl
Marchand O. Kpl Vr

Derumaux E.
Dimbiermont J.J.M.
Florkin T.
Ghin C.L.
Kisbulck O. J. Vr
Lubben J.B. Vr
Meuser G.L.L.
Moerman R. Vr
Moonen Jean
Moysen E
Pestiaux F.G. Vr
Poirot L.A.
Sabbe C.
Steinweg H.
Struyven G. Vr
Van Acker L. Kpl
Vandaele A.
Vande Woestyne L.J.
Van Eeckhout A.C.
Van Laere E.R.
Verkoyen J.S.

4C

Bulté P.A.
Colpaert A. Vr
Daems E.E.
De Meester J. Vr
Dieleman J.D. Vr
Flahaut J. Vr
Hautcoeur F.
Heinen F.N. Kpl Vr
Hermans R.L.
Horemans J.B.
Hulin G.
Lecote A.A.
Levarlet M.R. Vr
Luyckx Ch.
Maenen G. H.
Mercy Jules
Naviaux C. Vr
Rosias R. Vr
Saquet L.S. 1Sgt.
Sempels C.
Sirost S. Kpl Vr
Snellinx J.J. Vr
Somers G. Vr
Titeca I.
Van Bael C.A. Kpl
Vandepoel J. Vr
Van der Hoydonck Kpl
Willems C.
Wils C. L. Vr

2C

Bauwens A.A.
Beerden J.J. Vr
Bogaert Maurice
Bondeel C.L. Kl
Briers M. Vr
Brauwers C.I.
Buyck R.C.
Buyle P.A.
Cassart Hector
Corty C.E. Vr
De Bruyne A.
Declercq F.J. Vr
Declercq C.O.
De Kelper J.B. Vr
Delanghe J. Adjt Vr
Delhaye A.E.G. Muz
Dernies V. A.
Desnydder C.
Desnyder C.
Devloo M. Sgt
Dierendonck A Vr
Doremans J.L.
Dupont F. Sgt
Fichet Alphonse
Ghesquiere L.V.E. Kpl
Gilbert P.H.
Goegebeur Charles
Gravis E. Adjt Vr
Hottelard E.H.
Hourant G.J.J. Sgt

Meerschman C.M.
 Merlevède H.
 Mestdagh M.G.
 Mil G.H. Adjt
 Moyano C.
 Nachtergaele J.G.
 Noël P.J.
 Ollivier J.R.
 Paternoster A.
 Piette G.
 Quertimon G.B.
 Revyn H.G.
 Rouffy I.N.
 Ryckert E.
 Soudan V.
 Stulens J. (x)
 Vandenbogaerde R.
 Vandenbrande E.J.
 Van Dendorpe A.
 Vanderheyden C. Vr
 Van Laere E.O. Verpl
 Van Nitsen M. ad
 Van Wanzele M.C.
 Ververs
 Vervloet F. old
 Willems R.C. Kpl Vr

3C

Baelen L.J.
 Baele V. A.
 Baert Julien Vr
 Bailleux Arthur
 Beckers J. Vr
 Belliard Virgile Vr
 Bertrand E.
 Beutels Denis
 Bovy Herman Sgt
 Braguère P.J.E. Sgt
 Catteu O.P.
 Chirez M.G.
 Collignon E.F.J.
 Cuvellier Leopold Kpl
 De Backer J Vr
 Debempt Auguste Vr
 De Bisschop François
 Deboutte A.A. Sgt
 De Bruyne J.A.C.
 Declercq Aloïs
 Declercq C.L.
 De Groef Gaston Kpl Vr
 Degryse A.L.
 De Yongh A. Vr
 De Leeuw L.P. Kpl
 Demeulenaere R. Vr
 Demoor Achille Vr
 Demoor O. J.
 Derissen P.V. Vr
 De Rycke M.
 Deschutter P.
 Desmedt H.J.
 Deweer Albert
 Douha H.J.
 Evers L.J.
 Garwig C Vr
 Gérin A. A.
 Germon Joseph
 Hancke C.J.
 Haevermans L. Vr
 Helsen Joseph
 Henderickx Louis Kpl
 Huberty V.J.N.
 Janssens G.
 Janssens Louis
 Keppens R. Vr
 Kyndt H.G.
 Lacroix J.A. Kpl Vr
 Laurent Henri Kpl
 Ledent J.G.
 Lefebvre F.
 Lamaire J.B. Sgt CQMS
 Lorent Frédéric
 Maebe Gaston
 Mahain A.G. Vr
 Mariage C.
 Morel J.
 Noppe V. Kpl
 Patris F.
 Pauwels Adelin Sgt
 Persan M.A.

4C

Buelens Pierre Vr
 Cloetens A. Vr
 De Preytere L.J. Sgt
 Desmet Joseph

Hugelier M.P. Vr
 Innegraeve A.J.
 Janssens F. Vr
 Kesteloot J.J.
 Klein V.M. Sgt
 Kystermans E.
 La Broye A.M. Vr
 Legon L.A. Sgt
 Lejeune H.G.
 Libert C.J.G.
 Maerten C.C. ISM
 Maquinay D. Vr
 Marchant Jean
 Masschelein G. Vr
 Masschelein Omer
 Morret François
 Ooghe J.C.
 Oosterlinck F.
 Oosthuyze F.
 Passelecq Z.A. Vr
 Pierre J.J.
 Poelman L.H.
 Polart L. A. Kpl
 Raes O.
 Reynaert J.A.J.
 Rogge G.A. Kl
 Rondelé J.
 Roose H.J.
 Rosselle G.E.
 Savels L.J.M. Vr
 Schabergs Joseph Vr
 Schaefer J.H. Sgt Vr
 Scheire P.V.
 Schoon H.
 Serrurier J.B.
 Theys A. Vr
 Timmermans E. Vr
 Van Avermaet C.J.
 Van Broeckhoven J. Vr
 Van de Cauter J.G.
 Van den Bempt A. Vr
 Vanderzypen G.V. Vr
 Vandewalle C.A.
 Van Geert P.F.
 Van Ghysel G.J. Kl Vr
 Verroken J.
 Wollaert A.V. Sgt Vr

3C

Reynvoet M.A.
 Rossel H.
 Rossey C.
 Saussez A. Kpl
 Schietecat V.L.
 Schoonjans J.F.
 Stevens C.
 Strauwen L.
 Stroeybans A.H.
 Van Assche A.L. Sgt
 Vanblaere Isidoor
 Van Damme J.A.
 Vandermeersch R.
 Van der Stukken L.J.
 Van de Steene P.
 Van Eecke L.
 Van Hulle F.
 Van Kerkem J.J.
 Van Winnelbeke A.
 Vercruyse O.
 Verdonck M.C.
 Verhulst P.J.
 Vermeylen
 Versichele C. SM
 Voet Guido
 Warterlain R.
 Willaert O.
 Willemyns H.O.
 Wyns F.
 Zwaenepoel H. Kpl Vr

4C

Hermans L.T. Sgt Vr
 Hoste L.C.
 Huys J.F.
 Laurent E. Sgt Vr
 Leheu E.L.
 Maes Joseph Kpl
 Putte E.
 Ségard H.J.G. Kpl
 Soupart R.E. Verpl
 Thone E.N. Vr
 Van de Wiele F.B.
 Wittemberg A.E.

Gesneuvelden 10

1C

Abbeleos A.L.
 Adams G.C.
 Ameye P.J.
 Andriessens J.B.
 Arnout M.C.
 Artois V Sgt Vr
 Aubrebis A.F.
 Baeckelandt J
 Baelde H.
 Baeyaert C.H. Kpl
 Balaux H.V.
 Balis T. Kl
 Beelaerts E.
 Belloy G.
 Bergeret J.
 Bertrand C.S. Vr
 Biljans J.
 Blondeau C.P.
 Boeye A.F.
 Bogaert A.
 Borghmans C. Vr
 Bosmans X.C.
 Bourgard J.E.
 Bourgeois M. Kpl
 Boye A.F.
 Browaays N.L. Vr
 Bruggeman H.J.
 Bughin U.J.
 Callemyn R.
 Calvaert C.A.
 Cappoen M.F.
 Ceuppens H.
 Charpentier A. Vr
 Chauvier J. Kl
 Claes F.J. Kpl Vr
 Claessens C.
 Claesswinnen P.F.
 Cochez L.
 Cordier C. Vr
 Corteborst R.A.
 Cortens L.
 Cremers L. Kpl
 Croquet C. L. Sgt
 Cryns H.C. Kpl
 De Belder J. Sgt Vr
 Decock E.J. (x)
 Decock J.
 Decoux A. Kpl
 De Cremer J. Vr
 Defour J.
 Defregne G.
 De Greef F. Kpl Vr
 Degreue M Sgt Vr
 De Gryse G. Vr
 De Gryse T.
 Delafontaine A.
 Delanoo J. Sgt Vr
 Deldicque A. Kpl Vr
 Deloz G.
 Delvaux L. Sgt Vr
 Demazure E.
 De Mey F. Sgt Vr
 De Moor L.
 De Pooter G.
 Derot P.
 Deruyck F.
 Désiron V.
 Desmet E.
 Desmette A.
 Dessauvage J. Vr
 Develter R.
 De Vos A. Kpl
 De Waele G. Kpl
 De Witte L.
 Dewolf C.
 Dickele G.
 Dinaron J.
 Dondeyne G. Vr
 D'Or L. Vr
 Dubois V.
 Duchesne A.
 Dufrane G.
 Dujardin P ISM
 Dumortier F.
 Dupla F.
 Duray A. Sgt
 Duwéz M.
 Engelen P. Kol Vr
 Fagard V. Vr
 Ferrain A.

2C

Annau L.
 Baeckelant C.
 Beauboire F.L. Kpl
 Beauloire A. Kpl
 Bekaert A.G.
 Blondeel C.L.
 Bogaert M.F.
 Bombeke A.
 Borguet F.J. Sgt
 Brackx E.J.
 Bras C.L.
 Broeders J.
 Bruthier A. J. Kpl Vr
 Candaele J.
 Cardyn J.B. (Bieke)
 Cauwenbergh D ISgt Vr
 Ceulemans C. Vr
 Ceuppens L. Vr
 Chenu J.G. Vr
 Claerhout G.J.
 Claes J.B. Vr
 Claeys O.J.
 Claeys W.
 Colson A.
 Coosemans F.
 Coppens G.
 Corbeel J. Vr
 Cornet J.
 Cotils J.
 Daels R.
 David P.
 Debaix F. Kpl
 Debie P. Vr
 De Block R.
 Debrulle G.
 De Bruyn R. Sgt
 Decamps J.
 Decant G.H.
 Decleyre L.A.
 Deflippeleer L. Kpl Vr
 Decoux J.J.
 Degelinck J. Kpl Vr
 Degraeve A.
 De Graeve A.
 Degrande C.
 De Greef R. Kl
 De Haeck A. Vr
 De Heyder O. Vr
 De Jonghe H.
 De Kindt A.
 Deknock J.
 Deman H.
 Deneef F.
 Depla J.
 Depoorter L.
 Depriester A.
 Deprince L.
 Deroo F.
 Derre A. Kpl Vr
 Derungs A. Vr
 Desaever J.
 De Schepper J.B.
 Deschuyter F. Vr
 Desmet V.
 Desmul L. Vr
 Devedeleer H.
 De Vleeshauwer A. Sgt
 De Vos A. Kpl
 De Wachter J.
 De Waele C.
 De Waele J.
 Deweer H.
 Dewulf S. Vr
 Dillie J. SM Vr
 Dorme A.
 Dubrulle G. Vr
 Dumont A. Vr
 Dumont A. Sgt Vr
 Ernould A. Kpl
 Faillé A.
 Fiévez P.
 Flamme R. Kpl Vr
 Fontaine R.
 François V.
 Frenay J. Sgt Vr
 Gérard E. CQMS Vr
 Ghyselincq F.
 Gilles E.
 Ginneberge C. Sgt
 Goossens F.

3C

Aerts L.H. Sgt
 Baelen C.A.
 Balcaen R. Sgt
 Barbieux J. Sgt
 Baugnies L.L.J.
 Bellemans N.
 Bertrand P.J.
 Beugnies Sgt CQMS
 Biron J.G.
 Blanckaert C.L.
 Bockstal G.
 Borginon P. Kpl Vr
 Bosschaert G.J.
 Bourgeois A.L.
 Cailliau C.
 Carlier F.F. Kpl Vr
 Carpentier C. Sgt
 Cerfontaine J.L. Kpl Vr
 Christiaens T.A.
 Clignen F.P. Kpl
 Cnockaert L.R.
 Collignon E.F.
 Cools R. Kpl Vr
 Créteur A. Sgt Vr
 Croenen C.
 Deblieck R.
 De Bock F.
 De Bruyn R.
 De Buyst L. Vr
 De Dain E.
 Defieuw A. Kpl
 De Jaegher M.
 De Jode V.
 De Keersmaeker P.
 Dekeuninck A.
 Delaere J.
 Delobelle R.
 Delputte V. Kpl
 De Mayer C.
 De Roo G.
 Descamps A. Vr
 Desmedt C.
 De Smet A. Kpl
 De Smet A.
 Desmet E.
 De Wilde M.
 Dewit J.B.
 De Wolf N.
 Dewolf P Vr Kl
 De Wulf H.
 Domicent A.
 Dorjon S.
 Dubaer M.
 Durmez C.
 Dutranoy B.
 Eeckhoudt P.
 Embrechts F. Kpl Vr
 Erauw E. ISM Vr
 Fontaine E.
 Fouccart C.
 François F. Sgt Vr
 Galoche L. Kpl
 Garot P.
 Genot V.
 Gérard L.
 Gériez C Branc Br
 Germonpré A.
 Gheysen R.
 Goddefroy C. SM
 Gosset G Kpl
 Grad O. Vr
 Grad O. Vr
 Guns L.
 Heniaert A.
 Herremans R. Adjt
 Heyrman L. Vr
 Holoffe C.
 Horsten J.
 Houtekens T.
 Huyghe V. Vr
 Huyts H. Vr
 Jadin J. Sgt
 Josseton V.
 Kasteloot T. Vr
 Keirle H.
 Kemp E.
 Kersmaeker P.
 Kesteloot T. Vr
 Lachat C.
 Lair L.

Fourneau G.	Goyvaerts P.	Lambert A.	Ruytens H. Verpl	Sterckx A.	Everaerd J.
Fraipont J. Vr	Grenson P.	Lamoote H.	Salmon F. Vr	Sterckx G.	Evraets C.
Franche P. Kpl	Gysels J. Kpl	Langhendries A. Kpl	Santy O.	Stevens J.	Feber J.
Garsou H.	Haeghebaert M.	Latte V.	Savarys C.	Surmont P.	Geerts V.
Gaspar J.	Haelters J. Kpl	Lebon R.	Schroyens A. Vr	Swaelens P.	Ghysels A. Kpl Vr
Gérard J. Vr	Haneteau H. Vr	Leclerck I. Kpl Vr	Schutgens L. (x)	Taymans J. Kpl Vr	Gillis R.
Gerrebosch J. Verpl Vr	Hanoteau H. Vr	Lefèvere L.	Schwarz F.	Terrie G.	Godfroid H.
Gits R. Sgt Vr	Hansens E. Vr	Legré E.	Scoubeau J.	Theunissen L. Vr	Gorremans G.B.
Gouffrina C. Sgt	Henno A.	Levecq J. Sgt Vr	Seynaeve C.	Thiry L. Kpl	Gosseau J. Vr
Haine J. Kpl Vr	Hens H.	Liénard J.	Simonis R. Kpl Vr	Thomas L.	Halleux F. Vr
Hannes J. Kpl	Hermans O. Vr	Lievens J.B.	Sinnesael J.	Thys J.	Hannibau L.
Harvengt J. Vr	Heus H.	Loriaux G.	Socquet A.	Toelen R. Adjt Vr	Herman J. Kpl
Hauwel L.	Heylen J.	Loverrière F.	Somers C. Sgt	Truyens C.	Houwen L.
Hellem M. Vr	Hobbels J. Vr	Maes J.	Somers J. Sgt	Vaesens G. Kpl	Hoyoux C. Sgt Vr
Hellem V.	Hommelen F. Kpl	Magnette F.	Spittaels J. SM Vr	Van Buggenhout J. Kpl	Huyghebaert G.
Hendrickx L.	Huyghe O.	Makaire C. Vr	Stael G.	Van Craeynest H.	Jadot A. Sgt
Hobin J.	Ickx J.	Mels R.	Stainier P. Sgt	Van Damme A.	Jeunehomme L. Adjt Vr
Hody G.L. (x)	Jacobs I.	Michiels C. Vr	Thonet F. Kpl	Vandemaele M.	Kerremans G.
Honon H. (x)	Jacobs J. Vr	Morre N.	Valençon M.	Van den Abeele C. Kpl Vr	Keymolen J.
Houben G.	Janssens G.	Mottin F.	Van Accolyen J.	Van den Bergh F.	Lacquet L. Adjt Vr
Igodt L.	Jordens L.	Mourmans H.	Van Aerde H.	Vandepitte O.	Lacquet L.
Jammaers J. Kpl	Klinckert J. Kpl Vr	Mourmaux M. Kpl Vr	Van Aubel J.	Vanderbeck A.	Lelievre T.
Janssens J.	Kupmann J.	Naessens H.	Van Bosbeke F. Kl	Vandermensbrugge A. Adjt	Lemaire J. Kpl Vr
Kaddes S. SM	Lambert F.	Nauwelaers A.	Van Cauteren C.	Vanderroost A. Sgt Vr	Leroy M.
Kets B. (x)	Lamquin H.	Neyrinck H.	Vandenbon M. Kpl Kl	Vanderstricht A. Vr	Lombaerts F. Kpl
Kruyniers J.	Lecrenier A. Vr	Nicmans A. Vr	Van den Bosche J.	Van de Vondele F.	Loncol E. ISgt Vr
Kuids J. (x)	Lejeune J.	Nysen F. Kpl Vr	Vanden Briele J.	Van de Wattyne F.	Lumens C. Sgt
Laboureur E.	Lemaire V.	Penders E. Adjt Vr	Van den Driessche G. (x)	Vandoolaege J.	Machiroux V.
Lahaut G. Sgt Vr	Lenaer H. ISM Vr	Piron L. Kpl Vr	Vandendriessche J.	Van Essche J.	Macq J.
Lambert H.	Lenaert E.	Praet E. Sgt Vr	Van den Heuvel J. Vr	Van Hamme J.	Mathys A. Kpl
Lamerant C.	Letecheur L.	Predhom F. Sgt Vr	Vanderwegen O. Vr	Van Heffen L.	Mothwil P. Vr
Lauwers G.	Liégeois A. Kpl Vr	Rasir G. Vr	Vande Velde E.	Van Herck L. Kpl	Montaine J.
Lefevre X.	Lignard L. Vr	Reggers G.	Vandewalle J.	Vanhoyland J.	Naniot I. Vr
Legon R.	Looze A. Vr	Ronse M. Kpl Vr	Van Driessche J. ISM	Van Huffel A.	Noterman A.
Leguerrier P. Vr	Maes J. Kpl Vr	Ryckewaert G.	Van Eyghem J.	Van Leirsberghe A.	Peeters C.
Lelarge A. Kpl Vr	Mahy A.	Simaey O. Kpl	Van Haver F.	Van Meirhaeghe M.	Piette J. Vr
Lemer A. Kpl	Matten A.	Smolders F.	Van Grootloon A.	Van Mol J.B.	Pillaert M. Kpl
Lemer D. Vr	Meeuws L.	Snoeck C.	Van Haelst J. Vr	Van Praet P.	Portois O.
Lemoine E.	Mercenier F. Vr	Stine I.	Van Haelter A. Vr	Van Rentergem A.	Procureur S.
Leroy de Gansendries G.	Mercie C.	Stroom M.	Van Hoogten J.	Van Vaerenbergh J. B. Vr	Put J.
Lievens V. (x)	Mercier C. Vr	Thiry A.	Van Hostaugen A.	Van Walle A.	Ransbeek J. dit Gielen
Loos L.	Mercy T. Sgt Vr	Tordeurs A.	Van Howeghem D.	Van Wetering C. Vr	Reynders F.
Loozen M Adjt	Meulincx	Van Bellingen C.	Van Humbeek P.	Verboogen A. Kpl Vr	Ruyters H.
Mabile G.	Meuninck C.	Van Daele E.	Van Leeuw J. Kpl Vr	Verbraeckel F.	Schaff G. Vr
Maes J. Kpl	Michiels A.	Vandamme R.	Van Leuven R.	Vercauteren A.	Schorreel O. Sgt
Malengrez E.	Mohimont V. Kl	Van de Bruxelles G.	Van Loy C.	Verdoodt J.	Senepart G.
Mayené G.	Moldenaers J.	Van den Bergh J. Vr	Van Rintel A. Vr	Verdyck J.	Senesael O.
Meghin G.	Monseur J. Vr	Van den Broecke C.	Van Robaey C.	Verdyck C.	Serlet J.
Melis J.	Moortgat H. Vr	Vandenbroucke L. Sgt	Van Ruitel A. Vr	Verhaeghe G. Sgt Vr	Simon L. Vr
Merens C. Kpl	Mourlon P.	Van den Bussche C. Kpl	Vastraat V.	Verhofstadt L.	Smets A.
Merjay R. Sgt Vr	Moxhet I. Sgt Vr	Van der Elst J.	Verbergh J. (x)	Verkruyssen A. Vr	Somers A. Vr
Merial Isidoor Kpl (x)	Naeyaert E.	Vanderhoeven F. Kpl Vr	Verbruggen F. Sgt Vr	Vermoesen A.	Steurs E. Vr
Meulders J. Vr	Nelis V.	Vanderlinden F. Kpl	Verecke F. Vr	Verrart F. Vr	Tellier C.
Meyhui G.	Neyt F.	Van der Stenen L.	Verecke P. Kpl	Vervenne A.	Van Aerschot G.
Meys A.	Nicolas F. Kpl Vr	Vandevoorde A. Vr	Verheyden R. Sgt	Verreckt M.	Van Aerschot L. Vr
Michiels L. Kpl Vr	Noyon P.	Van de Vyvere T.	Verhulst P. (x)	Verslyp J.	Van Cauwe.berghe J.
Michielsens J. Kl	Nysen L.	Vandewiere A. Kpl	Verhulst R. Vr	Verwimp A. Vr	Vandelannoote R.
Mollet L. Kl	Oeyen F.	Van Eeckhoven E.	Vermosen J.	Vrielynck P.	Van de la Voute
Moons C. Vr	Pannecoucke O.	Van Eersvelde T.	Vermynen F.	Weemaels V.	Vandenbrande G.
Moors A.	Paternot J. Vr	Van Haegendoorn J.	Verstraete J.	Willems J.	Van den Broecke F.
Moreels H. Vr	Peeters A.	Van Hulle A.	Verstraeten C.	Winand D. Vr	Van der Ham A. Vr
Mulders J.	Peeters M.	Van Hulle J.	Verstraeten L.	Wostyn C. Vr	Vanderjeugd G.
Naveau J.	Peters A.	Van Hulle R.	Veryser A.	Wyns L. Vr	Vandermeersch P.
Navez V.	Pillaert G.	Van Kelst A.	Viaene A.		Vanderpoorten E. Kpl
Nellissen L. Vr	Pintelon E. Vr	Van Loo E.	Vion E. Kpl		Van der Roost G.
Neven C. Vr	Pregaldino E.	Van Maele R.	Vonckx J. Verpl		Van de Walle G.
Noël A.	Rary G.	Van Royen E.	Vrancken P.		Vanduren F.
Noiret G.	Recours C.	Vansteene A.	Wache A.		Van Durpe G. Vr
Pauwels F.	Remans C.	Van Weehaeghe A.	Waegemans A. Kpl		Van Exem J.
Peeters H.	Renard A.	Verbeke J.	Waelens R. (x)		Van Heesen A.
Peeters J. Vr	Reniers T. Vr	Verhaegen G.	Wagemans M. Kpl (x)		Vanhoenacker O.
Pellegem E.	Renneboog T. Vr	Verhaegen L.	Wauthier D.		Van Hove L.
Petit O. Sgt	Renoirt A.	Verlindé T.	Weenen A.		Van Isegheem J.
Pieters J.	Requelle G.	Verlinden M.	Wielands J.		Vankerkhoven P. Vr
Pinson J.	Riguelle G. Vr	Vermassen S.	Wedekind E. (x)		Van Lier A.
Pintens J. Vr	Roelants G.	Verstraeten E.	Woussens A.		Van Neste B. Kpl
Place R. Kpl Vr	Roland F. Sgt	Vertriest J.	Wouters J.		Van Peer A. Vr
Plingers C. SM. Vr	Rommens A.	Vervoort F.	Wuyts J.B.		Van Praet J.
Poortmans G.	Rommens P. Vr	Vierendeel J. Adjt	Wycckaert A.		Van Rillaer F. Kpl Vr
Portauwe G. Vr	Rondaert E.	Vincart G. Vr	Ysebaert G.		Van Ryckegem J. Vr
Preuss G.	Roudart E.	Vinck P. Kpl	Zicot E.		Vanthillo A.
Puttemans C.	Saey J.	Watteyne R.			Ven G. ISgt Vr
Puyt J. Kpl Vr	Salvo F. Vr	Watrin J. Kpl Vr			Verbeeren M.
Questienne V.	Samson G.	Wieme C. Kl			Verschaele G.
Rampelberg H.	Schaumans J.	Wright P. Vr			Vonck J.
Remy V.	Schelstraete T.	Wydouw F.			Vuyser A.
Remy V.	Schepens H. Sgt	Zwaenepaol H. Kpl Vr			Walthéry J. Vr
Reynaerts L. Vr	Schottoy A.				Wauters F.
Roberechts V.	Severin J. Sgt WM				Wesemael A. Vr
Rocchia J.B.	Sinty E.				Wilgot C. Vr
Rosier E. Kpl	Smolders G.				Willems A.
Roupin E.	Smolders V. Vr				Willoox J.
Ruys M.	Sondervorst E. Vr				Windis P.

Vermisten

1C

Beaufays L.
Beeckman
Belien
Belym H.
Bergeret A.E.
Bitteryst S. Sgt
Boermans
Brans J.J.
Buggenhout H. (x)
Célis J. Fr. Kl
Chaffart
Chafette
Classen T.H.M. Kpl
Cornil J. Kpl
Courtois A.J.
Damas J.
Daye H.J.G.
Debouver R.J.
De Bruyn A.
De Coster F.A.P.
Decoussemaecker E.
Decoussemaecker E.
Defranq J. OOffr
Dehaen E.
Dekerf M.H.C.
Deketele M.C.
De Keyzer P.J.
Delafontaine A.
Delaute P.
Delvaux J.
Den Herder J.
Deraeve V.
Desmet J.L.
Desseyn Fr.
Devetter R.D.
De Vinck H.P.
Devylde Léon
Dewalens H.G.
Dewancker A.
Dufour Ch.
Dufrasne G.
Elet C.
Faes Fr.
Fencioen O.
Fennest A.
Flockman F.
Foerie L.
Gabriëls A.P.J.
Gérard J.
Gérard J.P.J.
Gillain L.C.J.
Godier E.
Goossens
Grey
Guffens J.M.
Gysel H.A.
Hamerlinck E.
Hanssens E.
Heine J.
Helui
Jamot Kpl
Janssens A.
Jonau E.P.
Kemel V.
Kempinaire G.F.G. Kpl
Lallemand L.J.
Lambrechts P.J.J.
Lapeau G.
Laurent E?V. Sgt
Laurent Fr.
Lauwers G.
Lawarrie J.M.J.
Lebrieu
Lebrun
Lefebvre A.M.
Lejeune A.J.F.G. VK (x)
Lejeune G.L.
Lemmens J.A. Sgt
Leroy M.S.J.
Melis E.J.
Mertens R.
Mervillie C.C.
Messemaekers E.J. Sgt

2C

Alexandre L.H.
Anciaux
Avonts J.F.
Baguette L.
Bailemans F.A.
Bauwens E.J. Sgt
Bauwens R. Sgt
Biebau (2VK)
Bogaerts I. J.
Bossart M.M.A.
Bouten H.
Brancaert J.
Broquet M.
Bunckaert J.
Burgeon J.
Burgeon R.
Bussens E.
Buxin M.
Buyse O.
Callug Fr.
Clautens A.H.
Coosemans Fr.
Cordyn J.B.
Cottyn H.J.
Cudell
Daens Fr.
Debut Fr.
Decleyre L.A.
De Groote D.
Degroussard G.
De Keyzer A. Kpl
Delmotte J.G.
Deloddere
DemaiFFE J.J.
Deman H.
De Meyer Ch.
Demoor J.
De Normand F.N. Sgt CQMS
De Pessemier J.A. Kpl
De Ridder L.
De Roeck F.L.
Deroubaix J.
De Schepper J.B.
Dhaene E.M.
Duercq H.J.
Fabry J.T.
Faes P.
Faillie A.
Geeraerts J.-P.
Geurk J.
Ghyssens
Ginis G.-B.
Goffin
Goossens
Gossey B.
Guebels A.
Hanoteau H.
Helsens J.G.
Hernalsteen H.
Heynen R.
Hillewaere J.
Hillewarems
Horemans D.
Hoyos E.
Istace D. Sgt
Jacob G.
Jacobs Fr.
Joncke T.
Kegen J.
Laenens Ch.
Laeremans E.
Laeremans E.
Lami A.E.
Lebon
Lefebvre A.
Lefevre J.
Leguerrier P.
Lemaire B. Kpl
Lievens Fr.
Mahieux J.J.
Mariën J.A.
Marlaire Z.J.
Marlier L.A.

3C

Braet R.
Crebeyck E.P.J.
Dartevelde F.
De Cuyper G. P.Ch.
Devooght Fl.
De Waele M.S.
Francket L.
Kuyls H.L.
Schoorens A.C. Sgt
Van Bergaert A.
Vanbillemont A.A.
Verhulst P.J.
Vierendeel J. Adjt
Wauters H.J.

4C
Anthonis A.
Burvenich Ch.L.P. Sgt
De Boele F.
Demeyer F.J.
De Wolf P.
Hendrickx C.J.
Hendrickx J.B.E.
Machiroux V.
Panis G.
Renard C.M.
Ruyters G.H.
Ruyters H.
Seny H. Sgt
Strypsteen M.
Van Buel F.
Van Everbroeck F.

Michaëlis J. Kpl
Michaux G.O.M. Kpl
Michiels D.R.
Moons Fr.
Moulin
Murte H.G.
Nouchaux G.
Overloop J.B.
Pandelaers J.T.
Peers Fr.
Peeters A.
Peeters C.B.
Piedfort J.
Pieron J.A.
Pluy Sgt
Potoms P.B. Kpl
Raeymaeckers E.
Ratz A.C.J. Sgt CQMS
Sluys D.
Strobbe V.
Teirlinck J.B.
Van Cauwenberghe J.
Vanden Abeele G.L. Kpl
Vanden Eede P.J. (of 2C)
Vanheeke L.
Vanhof M.J.B.
Van Hoyweghen F.D.
Van Ingelghem
Vankeuker
Van Lendue A.
Van Remortelle
Van Roy
Van Thienen F.
Van Weinsberghen
Vanwezer L. Sgt Kl
Van Zurpele H.F.E. Kpl
Verbeek F.J.
Verhulst J.F.
Vermandel L.
Vermeulen M.
Verschaeren P.
Verschuere J.
Ververs M.J.
Villers C.
Vissenaekens A.
Vivier G.E.
Voorts V.
Wache A.A.
Wauters M.H.
Willieme V. P.

Marlier L. 2VK
Martin P.
Masson E.
Matte J.
Mertens Ch.
Mertens P.L.
Meur L.
Meuris J.
Mignot
Mourlon-Beernaert P.
Moyson S.
Mussart
Neefs
Otle J.J.V.
Palm A.
Peeten
Peeters A.
Piroux A.
Piret A.
Raepsaet G.G.
Réal R.J.
Renard A.A.
Reniers T.
Reygaert G.
Roelandt F.
Roelants J.V.
Rousseau J.B.
Saey M.P.
Saffre L.J.B.
Salember A.J.
Schaep R.A.
Schauvliege L.
Schepens M.
Smekens L.
Snauwaert L.J.
Soffre L.
Steenacker C.L.
Stekke F.E.
Surges E.C.L.
Taffin C.D.
Tamenne L.
Thirion F. Sgt
Thoreau R.
Trielles J.A.
Van Ceunebroeck G.
Van Cutsem L.
Vandenbergh A.
Vanden Broeck J.
Vander Cruyssen O.
Vanderheyden F.
Vanderhoeven G.
Van Gool J.
Van Hulst J.A. Kpl
Vankeerbergen Kpl
Van Loock F.
Van Nieuwenhuyze
Van Noten Kpl
Van Puyenbroeck C.
Vanquickenberghe P.
Van Riel
Van Ruyssseghe J.
Verbeeck A.
Verleysen F.
Vermeersch C.
Verpoort E.
Verstraten J.A.P. Sgt
Vertriest A.
Wauquier L.A.V.
Wauters G.
Wauters G.
Weemaels V.
Winand D.
Winter A.
Witter L.
Wynant J.B.

Onderofficieren en soldaten gesneuveld in Afrika

Callen E.H. Kpl Vr 1C
Canivez G.F. Sgt

GEBRUIKTE MILITAIRE AFKORTINGEN

In alfabetische volgorde:

Adj	adjunct	LBde	Landwehr Brigade
Adjt	adjutant	LD	legerdivisie
A.E.M, aem	adjoint d'état major	Li	linie(regiment)
Aie	artillerie	Ln	liason, verbinding
Avi	vliegwezen	LO	liaisonofficier
Avn	Vliegtuig	Lt	luitenant
B	grenspaal(borne)	LtGen	luitenant generaal
b.d.	buiten dienst	LtKol	luitenant kolonel
Bde	brigade	Maj	majoor
BE	België, Belgisch	Man	manoeuvre
BEF	Britsch Expedition Force	Mar D	Marine Divisie
B.E.M, bem	breveté d'état major	MB	ministerieel besluit
Bn	bataljon	Mi	mitrailleur
CAR	Corps d'Armée de Réserve	Mil	militair(e)
Cav	cavalerie	Min	minister, ministerie
CD	cavaleriedivisie	MG	machinegeweer
Cdt	commandant (graad)	Mor	mortier
Cie	compagnie	Mun	munitie
Circ	circonscription	NL	Nederland
CO	officier met commando	Offr	officier
Comd	commandant (chef)	OLt	onderluitenant
CP	commandopost	OOffr	onderofficier
Cy	cyclist(en), regiment...	OV	oorlogsvoet
DC	Division de Cavalerie	Pl	peloton
Div	divisie	Regt	regiment
DA (LD)	Divison d'Armée	Res	reserve
ED	Ersatz Division	RD	Reserve Divisie
Evac	evacuatie	SA	stafadjunct
FR	Frans, Frankrijk	S.B.H.	stafbrevethouder
GE	Duits,Duitsland	Sdt	soldaat
Gen	generaal	Sec	sectie
GenMaj	generaal-majoor	Sgt	sergeant
GHK	groot hoofdkwartier	SM	sergeant majoor
Gn	genie	Ter	territoriaal
Gpg	groepering	Tp	troep
Gr	grenadier(s), regiment...	Tpt	transport
HK	hoofdkwartier	Tr	transmissie(s)
Hosp	hospitaal	TTr	transmissietroepen
How	houwitser	UK	United Kingdom, Brits
HuP	hulppost	US	Verenigde Staten
ID	infanteriedivisie (vanaf 1914)	VA	veldartillerie
Inf	infanterie	VK	vestingkarabiniers(regiment)
Inf	infanteriedivisie (voor 1914)	VV	vredesvoet
K	karabiniersregiment		
K6	kilometerpaal nr 6		
Kapt	kapitein		
KaptCdt	kapitein commandant		
KB	koninklijk besluit		
KMS	koninklijke militaire school		
Kol	kolonel		
Kpl	korporaal		

Het lezen van eenheden: I/II/2K luidt als volgt, eerste compagnie van het tweede bataljon van het 2e Regiment Karabiniers. De bataljons worden in de tekst met Romeinse cijfers aangeduid!

BIBLIOGRAFIE

GERAADPLEEGDE WERKEN

BOEKEN

<i>Titel</i>	Juul De Winde. Gedenkboek.
<i>Editie</i>	Lannoo Tielt 1977
<i>Titel</i>	La Campagne de l'Armée Belge (31 juillet 1914 - 1 janvier 1915).
<i>Editie</i>	Bloud et Gay-Journal "Le XX ^e siècle"
<i>Titel</i>	De IJzertoren. Onze trots en onze schande.
<i>Auteur</i>	Anthierens Johan
<i>Editie</i>	van Halewyck: Leuven 1997
<i>Titel</i>	L'An 14.
<i>Auteur</i>	Bernard Henri (Prof. KMS)
<i>Titel</i>	Vlaanderen aan de IJzer. Tragedie 14/18.
<i>Auteur</i>	Boey Marcel
<i>Editie</i>	Lannoo Tielt 1974
<i>Titel</i>	Le Colonel A.E.M. René Bremer du 1 ^{er} Régiment de Carabiniers.
<i>Auteur</i>	Boisacq Emile, Prof. ULB
<i>Editie</i>	Aux éditions du Drapeau, Bruxelles 1919
<i>Titel</i>	Ieper en de frontstreek. 1914-18.
<i>Auteur</i>	Buckinx R.
<i>Editie</i>	Claus A.G., St. Niklaas
<i>Titel</i>	De geschiedenis van het 6 Linieregiment en de aanverwante eenheden 26 Linie, 16 Linie, 28 Linie, 36 Linie, 56 Linie, 6 Vestingslinie.
<i>Auteur</i>	Cammaert Manu (Kapt.) en anderen
<i>Editie</i>	Drukkerij van de Krijgsmacht.- Evere 1995
<i>Titel</i>	Geschiedenis van het Belgisch Leger.
	Deel 1 : 1830-1919
	Deel 2 : 1920 tot heden
<i>Auteur</i>	Centrum Historische documentatie Krijgsmacht
<i>Editie</i>	Deel 1: André Grisard, 1982.- Deel 2: Lesaffre, 1988
<i>Titel</i>	Drie Grachten.
<i>Auteur</i>	Corvilain Marcel (Capt de rés., carabinier)
<i>Editie</i>	Georges Thone, Liège 14 mars 1935
<i>Titel</i>	L'Histoire des Régiments de Carabiniers et des Bataillons de Carabiniers Cyclistes 1914-1930.
<i>Auteur</i>	Corvilain Marcel (Capt. de rés., carabinier)
<i>Editie</i>	Goemaere, Bruxelles 1933
<i>Titel</i>	Het Front in kleur 1914-1918. Schilders aan het Belgische front.
<i>Auteur</i>	De Geest Joost (Dexia) en De Gryse Piet (KLM)
<i>Editie</i>	Gemeentekrediet 1999
<i>Titel</i>	1914-1918. De Grote Oorlog.
<i>Auteur</i>	De Gryse Piet en Christine Van Everbroeck
<i>Editie</i>	OKV en KLM- ED. Vanmelle, Gent 1998
<i>Titel</i>	De Groote Oorlog. Het koninkrijk België tijdens de Eerste Wereldoorlog.
<i>Auteur</i>	De Schaepdrijver Sophie
<i>Editie</i>	Olympus/ Contact 1997

<i>Titel</i>	De Eerste Wereldoorlog.
<i>Auteur</i>	De Vos Luc
<i>Editie</i>	Davidfonds/ Leuven 1996
<i>Titel</i>	Jusqu'à l'Yser.
<i>Auteur</i>	Deauville Max (dr.med.Duwez M.)
<i>Editie</i>	Pierre De Meyère.- Bruxelles 1964
<i>Titel</i>	Het drama van de Dodengang.
<i>Auteur</i>	Debaecke Siegfried
<i>Editie</i>	De Klapproos/Koksijde 1998
<i>Titel</i>	Merkem in de Kijker.
<i>Auteur</i>	Debaeke Siegfried
<i>Editie</i>	De Klapproos 1995 Veurne
<i>Titel</i>	De laatste onthoofding, met bijlage: De dood met de kogel.
<i>Auteur</i>	Debaeke Siegfried
<i>Editie</i>	De Klapproos. Koksijde 1996
<i>Titel</i>	Het 3 ^e Regiment Karabiniers gedurende den Veldtocht 1914-1918.
<i>Auteur</i>	Dekempeneer, LtGen (karabinier en grenadier)
<i>Editie</i>	G. Bothy, Brussel 1919
<i>Titel</i>	Het Diksmuide van toen.
<i>Auteur</i>	Demoen Herman
<i>Editie</i>	Marc Van de Wiele Brugge 1984
<i>Titel</i>	Front 14/18.
<i>Auteur</i>	Devliegher Luc & Schepens Luc
<i>Editie</i>	Lannoo, Tielt.-1968
<i>Titel</i>	Zeg mij waar de bloemen zijn. Beelden uit de Eerste Wereldoorlog in Vlaanderen.
<i>Auteur</i>	Durnez Gaston
<i>Editie</i>	Davidfonds Leuven 1988
<i>Titel</i>	Les Eminences grises de Laeken.
<i>Auteur</i>	Gérard Jo
<i>Editie</i>	Collet J.M..Bruxelles 1982.
<i>Titel</i>	De veldslagen van Schiplaken en omgeving in 1914.
<i>Auteur</i>	Heemkring Ravensteyn
<i>Editie</i>	Boortmeerbeek 1989.
<i>Titel</i>	De Zwarte Duivels.
<i>Auteur</i>	Jacmain Louis, oorlogsvrijwilliger
<i>Editie</i>	J. & A. Janssens, Brussel 1953
<i>Titel</i>	In Flanders Fields. Museumgids.
<i>Auteur</i>	Lignel Frans, Voorzitter VZW Museum
<i>Editie</i>	1999
<i>Titel</i>	Nos Héros morts pour la Patrie. L'Épopée belge de 1914 à 1918.
<i>Auteur</i>	Lyr René (redactie)
<i>Editie</i>	E. Van der Elst Bruxelles 1920
<i>Titel</i>	De grote mythen uit de geschiedenis van België, Vlaanderen en Wallonië.
<i>Auteur</i>	Morelli Anne
<i>Editie</i>	De Geus, Breda 1996
<i>Titel</i>	België: een verhaal over Land en Volk.
<i>Auteur</i>	Peeters Guido, dr.
<i>Editie</i>	Elsevier, Brussel 1980
<i>Titel</i>	Van trompetsignaal tot muziekkapel. Anderhalve eeuw militaire muziek in België.
<i>Auteur</i>	Pieters Francis
<i>Editie</i>	VZW Muziekcentrum Kortrijk.1981

<i>Titel</i>	Geschiedenis van België.
<i>Auteur</i>	Pirenne Henri
<i>Editie</i>	La Renaissance du Livre, Brussel 1931
<i>Titel</i>	De Vlamingen.- Een volk in beweging, een natie in wording.
<i>Auteur</i>	Ruys Manu
<i>Editie</i>	Lannoo - Tielt 1975
<i>Titel</i>	14-18. De eerste Wereldoorlog.
<i>Auteur</i>	Schuursma R.L. Dr. (redactie)
<i>Editie</i>	Amsterdamboek. Amsterdam 1975/76
<i>Titel</i>	Eer Vlaanderen vergaat.
<i>Auteur</i>	Simons Jozef
<i>Editie</i>	Pelckmans Kapellen. 1999
<i>Titel</i>	La Belgique et la Guerre. 1914/18- T. III. Les opérations militaires.
<i>Auteur</i>	Tasnier, LtCol BEM et Van Overstraeten, Maj BEM
<i>Editie</i>	Bertels Henri, Bruxelles. 1923
<i>Titel</i>	Histoire militaire des Belges. Tome II.
<i>Auteur</i>	Terlinden Charles, vicomte
<i>Editie</i>	La Renaissance du Livre, Bruxelles
<i>Titel</i>	Albert I ^{er} . Carnets et correspondance de Guerre. 1914-1918.
<i>Auteur</i>	Thielemans Marie-Rose (Prof. ULB)
<i>Editie</i>	Duculot, Louvain-la-Neuve 1991
<i>Titel</i>	De Karabiniers-Wielrijders 1890-1990. 100 Jaar geschiedenis.
<i>Auteur</i>	Van Ruychevelt, coordinator en Verbeke Roger
<i>Editie</i>	Vanmelle, Mariakerke 1990
<i>Titel</i>	De Frontbeweging.- De Vlaamse strijd aan de IJzer.
<i>Auteur</i>	Vanacker Daniël
<i>Editie</i>	De Klaproos / Koksyde 2000
<i>Titel</i>	Le Chien militaire employé à la traction des mitrailleuses Maxim.
<i>Auteur</i>	Vandeputte, Lt
<i>Editie</i>	Guyot Frères Bruxelles 1914
<i>Titel</i>	Joris Lannoo. Drukker en uitgever voor Vlaanderen 1891-1971.
<i>Auteur</i>	Vanlandschoot Romain
<i>Editie</i>	Lannoo Tielt. 1984.
<i>Titel</i>	Firmin Deprez (1890-1916).- Studentenleider en IJzersymbool.
<i>Auteur</i>	Vanslebrouck Marcel
<i>Editie</i>	Emiel Decock- Aartrijke 1995
<i>Titel</i>	De militaire begraafplaatsen van W.O. I.- Deel 5.
<i>Auteur</i>	Vansuyt en Van den Bogaert M.
<i>Editie</i>	De Krijger - Erpe
<i>Titel</i>	Passendale 1914-1918, met hulde aan de gesneuvelden en oudstrijders.
<i>Auteur</i>	Versavel Gabriel.
<i>Editie</i>	Arnold Herreman.-Rumbeke 1968.
<i>Titel</i>	Van de IJzer tot Brussel. Het bevrijdingsoffensief van het Belgisch Leger 28 september 1918.
<i>Auteur</i>	Weemaes Marcel, Kolonel SBH b.d.
<i>Editie</i>	Maison d'Édition. Marcinelle
<i>Titel</i>	Albert I, koning der Belgen.
<i>Auteur</i>	Willequet Jacques dr.
<i>Editie</i>	Elsevier 1979

TIJDSCHRIFTEN

- Publicatie* Contact. Nr 67 en nr 69.
Onderwerp Politique de défense de la Belgique (1830-1914).
Uitgever Belgische Krijgsschool; KHID
-
- Publicatie* De Carapat.
Onderwerp Korpsblad van het regiment 1K.
Uitgever Korpscommandant 1K.
-
- Publicatie* De Karabinier. Trimestrieel vanaf 1929 tot 1997.
Onderwerp Historiek Karabiniers. Verbroederingsleven.
Uitgever Verbroedering 1K-3K en VZW Intercarabiniers
-
- Publicatie* La Belgique Militaire.
Onderwerp Algemeen militair.
-
- Publicatie* La Vie Militaire. (Revue mensuelle)
Onderwerp Numéro consacré aux Grandes Manoeuvres. 05 Oct '13.
Uitgever Boël Louis, Cdt. de Rés.; Roucourt
-
- Publicatie* Militaria Belgica. 1986. - Jaarboek
Onderwerp Belgische Uniformologie en Krijgsgeschiedenis
Uitgever Vereniging vrienden Koninklijk Legermuseum
-
- Publicatie* VICI. Nr.217 (17.10.1955)
Onderwerp De slag om de IJzer.
Uitgever HK 1 (BE)Corps.
-
- Publicatie* L'Armée La Nation.
Onderwerp Revue mensuelle. 1948
Uitgever Min.Déf.Nationale.
-
- Publicatie* De Legerbode.
-
- Publicatie* Bulletin Belge des Sciences Militaires (B.B.S.M./B.T.M.W.) Aug '37. Deel II Nr 2.
Onderwerp B.B.S.M. Jan '32
Uitgever Raid sur le PP.1 allemand en avant de Nieuport (8-9 avril 1918).-Aut. Corvilain M.
-
- Publicatie* Drie Grachten (avril 1915).
Onderwerp Aut. Bouha, Maj BEM
-
- Publicatie* Brochure Uitgeverij A.G. CLaus St Niklaas 1990.
Onderwerp Ieper en de Frontstreek
-
- Publicatie* Cultuurtoeristische brochure 1994.
Onderwerp In het spoor van 14-18
Uitgever Provincie West-Vlaanderen
-
- Publicatie* Brochure 1965.
Onderwerp Het O.L.Vrouwhoekje
Uitgever De Vrienden van het O.L.Vrouwhoekje
-
- Publicatie* Brochure Fort Sint Katelijne-Waver.
Onderwerp Een Tuindersdorp werd Slagveld. De oorlogsgebeurtenissen in 1914
-
- Publicatie* Gids 'In Flanders Fields Museum' 1998.
Onderwerp Getuigen van de Grote Oorlog
Uitgever Provincie West Vlaanderen
-
- Publicatie* In Flanders Fields Magazine. Ieper.
Uitgever Lignel Frans IFFM

NAMENREGISTER VAN KARABINIERS UIT DE KRONIEK - DEEL 2

Aerts
 Alexander
 Alexis
 Amerlinck
 Anspach
 Antoine
 Ars Ulysse
 Artin de St Martin R.E.M.
 Baryens
 Bayens
 Bailly Edouard
 Balle V.G.
 Baltus
 Béart
 Beckhaus Guillaume
 Bélin
 Benoit
 Bernimont Constant
 Bernaerts Jean Charles
 Bernard Zenon
 Biernat
 Biebuyck Aloise
 Binamé Camille
 Binon
 Bioley
 Bisqueret Edmond
 Blangarin Henri
 Blanchart
 Blanckaert Constantin
 Bontemps
 Bonting J.B.A.
 Borgerhoff L.J.I.
 Borremans
 Boterberg
 Boissacq
 Bouche
 Bouha
 Bradfer J.B.H.
 Brassel A.M.C.E.
 Bremer René
 Brems
 Brenez
 Brifaut Emile
 Brochart
 Brohez
 Bronstein
 Bruck
 Burvenich
 Busschaert Augustin
 Busschaert Georges
 Burger Dr
 Burguin
 Busine Robert
 Callebout
 Cambier
 Cammaert Jules
 Catoire Leopold
 Cerf Ivan
 Ceudleers François
 Chandelon Olivier
 Christiaens Georges
 Cipers
 Claessens
 Clavareau A.A.D.C.
 Cleeremans
 Coenen
 Coffe
 Cohy Justin
 Colette
 Colinet
 Collijns J.J.L.
 Conreur
 Constant Roche Bernard

Cordemans François
 Cornelis
 Cornil F.
 Corneille de Thoran
 Corthals
 Corvilhain Marcel
 Coucke A.J.
 Crèvecoeur Auguste
 Creus
 de Crombrugge de Hooringe Etienne
 Cruyl
 Dalémont
 Dandoy
 Dantine
 Daras Albert
 Davreux
 De Backer
 De Bisschop Firmin
 Deborgier Jean
 Debroux
 Debrandt
 Decamps
 Decleyne
 Declercq Alphonse
 Decot
 Decoster Leon
 Decoster Frans
 Defour Max Dr
 Deforchaux
 Dejaiffe A.L.J.
 Degroote
 De Haene Louis
 De Haes
 de Kempeneer
 Dekeyne Médard
 Delande
 Delanghe
 Delatte A.J.P.
 De Leeuw
 Delobel
 Deloon(z) Gustave
 Delotte
 Demart
 Delvigne
 Demain
 Denis Fernand
 Déome Adhémar
 Depauw
 Depover P.E.
 De Rache Gabriël
 De Schuyter Alexandre
 Descamps G.G.J.
 Desmedt Jan
 Desmedt Gerard
 Desmedt Victor
 Detail A.C.
 De Wachter
 Dewaele Albert
 Dewaele H.A.E.
 Dewilde Julien
 Dewinde Jules
 Dewinter
 Dewolf
 Dewulf
 Dome Lucien
 Dothée A.L.
 Doutrepoint Auguste
 Dubois
 Dubuisson
 Duwez M. Dr
 Eliat Marcel
 Emsens
 Engelen

Ernotte
 Evraerts
 Fernémont
 Fagnard
 Flabat Arille
 Flameng M.P.J.
 Flebus Jean
 Flémal Andre
 Fonvent
 Forgeur Pierre
 Foucart Gabriel Dr
 Frings J.M.A.
 Gaillard A.D.C.
 Gallet
 Gateau J.J.L.
 Gérard Gustave
 Gérion
 de Gerlache de Gomery Gaston
 Ghislain Paul
 Gigot
 Gijskens
 Gillissen
 Gilles Z.
 Gillet A.O.J.
 Glorieux
 Goemaere
 Gossiaux
 Goutier Jules
 Gripenhoven Georges
 Groetaers
 Grosfils Dr
 Gustin
 Guillaume Louis
 Haesen
 Hainaut
 Hamelrijck Albert
 Hanlet Jean
 Halleux Martin
 Halleur
 Hardy
 Hasselt Leon
 Havenith
 Hédou R.G.C.
 Heintz Albert
 d' Henricourt
 Henrion Arthur
 Henron
 Hermant
 de Heusch Edgar
 Heyndrickx
 Hubrechts Louis Charles
 Hubrechts
 de Hulst Jacques
 Huysmans
 Ilias Georges
 de Jaer Bernard
 Jaminé Maurice
 Jans
 Joiris
 Joris
 Josqui Edouard
 Kegeleers I.J.
 Kerstens
 Kettenmeyer
 Kin
 Kneipe Jules
 Kusters
 Laboyaux
 Labranche
 Lagae
 Lahire Pierre Simon
 Lambrecht A.
 Lambrechts P.

Lantonnoy van Rode
 Lapiere Gaston
 Lauwens François
 Lebegge Leon
 Leclercq Henri
 Leclercq H.D.
 Leconte Louis
 Lecorbisier
 Ledoux Fernand
 Lefebvre Fernand
 Legrand Henri
 Lekeu Frederic
 Lekeux C.E.
 Lemaire Maurice
 Lemaire W.
 Le Maire de Sart le Comte G.E.
 Lemmens
 Lepinois Paul
 Leroy Jules
 Letelier
 Letenre E.
 Levaque
 Leyssen Aalm
 Leytens Antoine
 Libois
 Licops
 Liénard
 Liessens
 Liessens A.V. Dr
 Lison
 Loché Zéphirin
 Longtain Albert
 Lorent
 Losseaux Maurice
 Lotz Gustave
 Louis H.
 Loyens Georges
 Machet
 Maisin
 Malevez Fernand
 Manchel Leopold
 Marin Alexis
 Marichal Maurice
 Marlier
 Marlier
 Martin O.L.
 Maton
 Matthijs Victor
 Masuy
 von Mauntz Ferdinand
 Mayat
 Mayet René
 Menser
 Merjay René
 Mersch P.E.M.
 Meurice
 Merjay
 Michiels
 Michiels Guillaume
 Mil
 Misson
 Mochet
 Mockel Auguste
 Morlet Eugène
 Moulinasse
 Mourlon
 Mulders Paul
 Nadrin
 Ninitte
 Notterdam Jules
 Nijs
 van Oldendeel Jean
 Omval
 Orban de Xivry
 Otte Georges
 Ouwerx

Pairoux
 Panhuys E.A.
 Paradaens
 Paquay Mathieu
 Pecher
 Peellaert Victor
 Peiren Willy
 Peltzer
 Penders
 Perier Albert
 Péty de Thozée Raymond Marie
 Pfeffer
 Philipin L.E.
 Pierard Fernand
 Pierre Fernand
 Pil René
 Pinguet Paul
 Pinte Jozef
 Pintens
 Piquet Charles
 Plasman
 Plock
 Poncelet H.H.
 van Pottelsberghe de la Potterie
 de Prelle de la Nieppe
 Prévost Arthur
 Putte
 Raes
 Raes
 Rahy Albert
 Ratz
 Remy
 Renard
 Reul Maurice
 Reyns Henri
 Ribonet
 Richard
 Richir Lucien
 Richir Jacques
 Rigaux
 Robert
 Ronflette J.B.J.A.
 Ronveau
 Roulin
 Rouffy
 Ruelle
 Sail
 Sanche
 Scheyvaerts Henri
 Scheyvaerts Maurice
 Servais
 Simons P.A.
 Siraux
 Smet Julien
 Souxdorf
 Soyez
 Spitschooren
 Steenput
 Sterpin Eugène
 Stevens Jozef
 Stevens
 Stiellemans Thec
 Stockmans
 de Streel
 Surny
 Symons
 Tack
 Tassier
 Teuwen Léon
 Teucq
 Thirifay A.J.J.
 Tiéchon E.E.P.J.
 Tihon
 Thielemans Antoine
 Thijs E.L.M.L.
 Tock

Toelen Robert
 Tollen F.C.G.
 de Toeuf Louis
 de Trannoy Aalm
 Van Aerde Charles
 Van Autrève A.A.
 Van Beckhoven Leon
 Van Bredael
 Van Buggenhoudt
 Van Buylaert
 Van Coppenolle
 Van Coullart Frederic
 Vandeghinste E.R.
 Vanden Bon
 Vanden Dorpe
 Van de Putte Cesar
 Van den Bempt
 Vandenberghé
 Van Den Bosch Leo
 Van den Bosch Paul
 Vanden Bosch Jules
 Van den Dorpe Charles
 Vanden Plas
 Vanderheyde
 Vanderlinden Emile
 Vanderlinden Frans
 Vandermeiren Aalm
 Vanderivière
 Van de Zande
 Van Doren H.J.G.
 Van Eleghem C.S.F.
 Van Elslande A.J.J.
 Van Espen Guy
 Van Gelder
 Van Grunderbeeck Charles
 Van Hasselt Léon
 Van Hille
 Van Hoorebeeke
 Van Horen Marcel
 Van Iseghem Emile
 Van Laer
 Van Mellaert Hedwig
 Van Maele Maurice
 Van Neron
 Van Nitsen
 Van Overschelde Alfons
 Van Schel
 Van Schepdael Ernest
 Van Steenberghe Adrien
 Van Tilt
 Van Zeune J.V.J.
 Velghe
 Verbrugge
 Verheyden
 Vermeulen
 Vermeulen Luc
 Verpoorten
 Versichele
 Verspreet Jacques
 Vidale
 Vidick J.A.J.
 Vincke
 Vissoul J.J.M.C.
 Vosswinkel
 Wallens Jean
 Waltener Felix
 Wambersy D.A.A.
 Wanty
 Wauquez Carlos
 Wellens
 de Wyels FrancoAalm
 Weyns
 Willems
 Wouters Guillaume
 Yernaux

LIJST VAN DE INTEKENAARS

2 K.S.O.O., Zedelgem
 Adams Xavier, Gent
 Aerts A., Paal-Beringen
 Alaerts Eduard, Aarschot
 Ampe Jo, St Andries-Brugge
 Ampe Jozef, Egem
 Ampe Patrick, Egem
 Andries Paul, Soest
 Annoye Charles Brussel
 Baekelandt Roger, Aalter
 Baetens Louis, Olen
 Ballet - Roba Mme, Bruxelles
 Bats René, Brussel
 Baudry A., St Pieters-Leeuw
 Bauwens Roger, Brussel
 Beckers Alfons, Laakdal-Veerle
 Becquevort N., Thorembais-St.Trond
 Bellemans C., Westerlo
 Bergmans Guillaume, Beersel
 Biesmans, Tongeren
 Bijns Gustave, Weelde
 Blindeman Jurgen, Hamme
 Blondeel Oscar, Lommel
 Blootacker Hubert, Leopoldsburg
 Boddaert Arthur, Gent
 Boel Filip, St.Niklaas
 Bollen, Leopoldsburg
 Borkelmans P., Hove
 Bourgeois Fernand, Brussel
 Breels Yves, Hoeselt
 Brouns Ivo, Eksel
 Brouwers W., Wemmel (2 Ex)
 Bruneel G., Roeselare
 Calle Emeric, Stekene
 Cantré R., Leopoldsburg
 Castermans Christophe, Tongeren
 Cazy Roger, Bruxelles
 Claeys Charles, Knokke-Heist
 Claeys Roger, Mariakerke-Gent
 Cleeremans Jean, Bruxelles
 Clemmen M., Heusden-Zolder
 Cocquyt M., Beringen
 Coelmont Luc, Houthalen
 Collaer Jean Marie, Vilvoorde
 Colman F., Antwerpen
 Colpaert Georges, Bruxelles
 Comhair Umberto, Kleine-Spouwen
 Contrijn F., Maaseik
 Cools P., Leopoldsburg
 Coumans Wim, Kessel-Lo/Leuven
 Coussement Raymond, Ham
 Cuypers Frans, Testelt
 D'Haeseleer Marc, Herentals
 D'Hertog U., Rupelmonde
 D'Heuvaert André, Wondelgem
 Dauwe Eugene, Brussel
 Dauwe Jules, Gent
 De Backer Eduard, Kortenberg
 De Backer Emile, Lessines
 De Baere Arthur, Leopoldsburg
 De Bal Fr., Lo-Reninge
 De Bauw F., Temse
 De Block Gisèle, Brussel
 De Bondt Erwin, Halen
 De Bruyn Robert, Vilvoorde
 De Caluwé Marie-José, Meise
 De Camps Aimé, Rixensart
 De Camps Guy, Erps-Kwerps

De Cock A., Lokeren
 De Groot Frans, Beverlo
 de Jambline de Meux, baron, Brussel
 De Keyser Luc, Boortmeerbeek
 De Lathouwer Ronny, Emblem
 De Mesmaeker Willy, Brussel
 De Muyer Lucien, Kortenberg
 De Muyer Marc, Paal
 De Nolf Joel, Brussel
 De Schutter Joel, Zwevegem
 De Smedt Henri, Kortenberg
 De Tant Hans, Herk-de-Stad
 De Waele Kurt, Eeklo
 De Wever Prosper, Zottegem
 Debal Fritz, Izegem
 Beboek Leo, Wemmel
 Deconinck Daniel, Weerde
 Deforche Roger, Meise
 Degroote F., Beverlo-Beringen
 Delbeek Marcel, Antwerpen
 Dellanoy J., Buggenhout
 Delorge N. Mevr., Harelbeke
 Delporte Eddy, Ternat
 Depauw Th. Paul, Brussel
 Depreeuw L., Eupen
 Depunder Guillaume, Mortsel
 Deridder Rudy, Kwaadmechelen
 Derijck M., Temse
 Derijcke G., Gent
 Deroep Marc, Heppen
 Deswaef R., Erpe-Mere
 Detavernier W., Beringen
 Devreese Frank, Aalter
 De Waele Kurt, Eeklo
 Dherde A., Aalst
 Dhondt Joris, Gent
 D'Hertog V., Hove
 Diepvens René, Meise
 Dirckx J., Meeuwen
 Douchy Lieven, Kortrijk
 Droogmans P., Leopoldsburg
 Duchateau Roger, Zoersel
 Everaert Antoon, Leuven
 Eyckmans A., Leopoldsburg
 Feys A., Balegem
 Feytons Ronan, Diest
 Fierens, Zedelgem
 Flerick Etienne, Gent
 Gabriels Jacobus, Schilde
 Garré G.-Hul, Merelbeke
 Geers Luc, Leopoldsburg
 Gemeente Arendonk (5 ex.)
 Gemeente Laakdal (4 ex)
 Gemeente Tessenderlo (3 Ex)
 Ghoos Alice, Geel
 Graff G., Merksem
 Gusbin Pierre, Wavre
 Haanen Frids, Beringen
 Haerynck André, Kampenhout
 Hebbrecht Jacqueline, Gent
 Heemkring Meerhouts Patrimonium, Meerhout
 Heemkundige Kring, Hever
 Helaers Frans, Nieuwpoort
 Hendrickx Albert, Leopoldsburg
 Herregods Georges, Elst-Brakel
 Heyvaert Jozef, Meise
 Hindryckx Gaston, Torhout
 Hoedemaekers Frans, Vilvoorde

Hoolants Marcel, Vilvoorde
 Hul Noël, Antwerpen
 Huyghebaert U., Leopoldsburg
 Ingelbrecht Willem, De Panne
 Jacob Alfred Auderghem
 Jacobs Marcel, Zolder
 Janssen Jos, Laakdal
 Keunen Raymond, Averbode
 Kirsch Eric, Linkebeek
 Klijs Jean, Leopoldsburg
 Krokaert Laurent, Meise
 Lacroix Emile, Mevr., Lier
 Lambrigts Guy, Beringen-Paal
 Laureys B., St Niklaas
 Leuridan L., Ieper
 Lheureux Constant, Bruxelles
 Lievens G., Heppen-Leopoldsburg
 Lombart Pierre, Gent
 Lucas Willy, Brugge
 Luyten A., Kaggevinne-Diest
 Maeckelbergh Willy, Groot-Bijgaarden
 Maes L., Leopoldsburg
 Malfait R., Ronse
 Marckx Gustaaf, Rumst
 Meganck Valery, Brussel
 Mertens Erik, Aalst
 Meul Désiré, Hofstade
 Meulenbroeks J., Hooge Mierde (NI)
 Meyers P., Mopertingen-Bilzen
 Michiels Marc, Hever
 Moreau René, Herve
 Nagels G., Bruxelles (4 ex.)
 Nakkach Nordine, Peer
 Neese P., Damme
 Nuyens Marc, Turnhout
 Nysten R., Leopoldsburg
 OCMW Laakdal Dagcentrum
 Pappens-Verspreet Chantal, Dworp
 Paquay Adolphe, Grimbergen
 Pardon Hugo, Booischot
 Peiren P., Beverlo-Beringen
 Peiren Willy, St Stevens-Woluwe
 Peys, Veltem-Beisem
 Peys Karel, Meerhout
 Peys Victor, Meerhout
 Praet Albert, Gent
 Procureur Leon, Alsemberg
 Puttemans Guillaume, Brussel
 Pyljiser André, Koersel
 Regt Karabiniers Pr.Boudewijn-Grenadiers (3 ex.)
 Roelstraete L., Wielsbeke
 Rogiers Georges, Koersel
 Rohaert Charles, Gent
 Roose L., Tongeren
 Rosseau M. Mevr., Gent
 Rutten M., Schaffen-Diest
 Saenen Marc, Kermt
 Schouwaerts Fr., Merksem
 Segers Willem, Halle
 Seutin A., Bruxelles
 Smedts Jos, Winksele
 Spittaels Willy, Wemmel
 Stalpaert René, Ternat
 Stas Maurice, Schepdaal
 Steemans Jozef, Herselt
 Stevens Gunther, Leopoldsburg
 Suls Hubert, Borgerhout
 Swinnen Pol, Bonheiden
 Swinnen Rudy, Tessenderlo
 Vergauwen M., Hemiksem
 Sys Gustaaf, Diksmuide-Esen
 Taffeiren R., Varsenare
 Theunis Joelle, Overijse
 Thys A., Kontich

Van Bourgognie Gilbert, Turnhout
 Van Caneghem Marcel, Dilbeek
 Van Capellen Jean, Laken
 Van Damme Albert, Gent
 Van de Craen J.-Das M.J., Mevr, Haasrode
 Van de Putte Jean-Pierre, Zomergem
 Van De Sompel J., Knokke-Heist
 Van De Vivere, Aalter
 Van de Walle, Merelbeke
 Van der Waals, Lommel
 Van Goethem Marc, Lokeren
 Van Haelewijn M., Kortemark
 Van Hooghten Jan, Herent
 Van Hooren R., Kortemark
 Van Hoorick R., Gent
 Van Horen Raymond, Brussel
 Van Humbeek G., Brussel
 Van Kerckhoven-Ackermans Liliane Mevr., Brussel
 Van Krunkelsven Patrick, Laakdal
 Van Loo A., Wakken
 Van Loock Ludo, Steenokkerzeel
 Van Louwe Carlos, Koksyde
 Van Mullem G., Meerdonk
 Van Ooteghem S., Tessenderlo
 Van Poecke Marcel, Mariakerke-Gent
 Van Praet Bob, Meise
 Van Raemdonck, Leopoldsburg
 Van Thomme Yvan (2 ex.), Linden
 Van Waeyenbergh-Claessens, Evere
 Van Wetswinkel Jimmy, Houthalen-Helchteren
 Vandenbranden, Oostende
 Vandenweghe Roger, Zonnebeke
 Vanderbeken Daniel, Kampenhout
 Vanderbeken, Gent
 Vanderheyden Marc, Aarschot
 Vanderlinden Jean, Maarkedal
 Vandersmissen Jean-Marie, Geraardsbergen
 Vandewalle Augustus, Bad Sassendorf
 Vandewalle C., Pervijze
 Vanhooren R., Kortemark
 Vanhove-Deleu, Paal
 Vanlinthout Geert, Korbeek-Dijle
 Vanthournoudt Roger, Jette
 Vantroyen I., Hofstade
 Velleman Peter, Edegem
 Verbeke-Nuyttens R., Wervik
 Verbist G., Balen
 Verbraeken Willy, Keerbergen
 Verbroedering Karabiniers 'Na 45' (46 ex.)
 Vercammen W., Kampenhout
 Vercauteren Roger, Zele
 Verdeghe H., Evergem
 Vergaelen M., Belsele
 Vergauwen M., Hemiksem
 Verheyden J., Nieuwerkerke
 Verhoeven Fr., Keerbergen
 Vermandere Tom, Menen-Lauwe
 Vermeirsch Louis, Antwerpen
 Vermeulen Luc, Bocholt
 Verspreet Jacques, Meise
 Verspreet Nathalie, Hoegaarden
 Verstuyft Marcel, Wemmel
 Viaene Luc, Wezembeek-Oppem
 Vismara Rodolpho, Diegem
 Vlaeminck R., Leopoldsburg
 Voortmans F., Overpelt
 Waroquier Emile, Villers St-Ghislain
 Wattenberghe, Gent
 Wauters A., Leopoldsburg
 Wauters L.-Barré, Lauwe
 Wertelaers Geert, As
 Weynen R., Heppen-Leopoldsburg
 Wilputte Adrien, Bruxelles

